MANVELIS AVGVSTI PALAEOLOGI

IN THEODORVM FRATREM DESPOTAM PELOPONNESI:

DEMETRII CYDONII DELIBERATIVÆ, IN CAVSA ſubſidij Latinorum, ac reddendæ Callipolis petenti Amurati.

Fraternæ pietatis, ac Chriſtiano-turcicæ hiſtoriæ monumento.

Adeodato Chriſtianiſſimo Galliarum Regi LVDOVICO XIV.

F. FRANCISCVS COMBEFIS Ord. FF. Prædicatorum in Conuentu S. Mariæ Annunciatæ Pariſienſis, Latinè reddita, ac notis illuſtrata, nunc primùm edidit, ac deuoti animi ſymbolo obtulit.

PARISIIS,
Sumptibus ANTONII BERTIER, viâ Iacobæâ, ſub ſigno Fortunæ.

M. DC. XLVII.

Cum Priuilegio Regis, & Superiorum permiſſu.

MANVELIS AVGVSTI PALAEOLOGI

IN THEODORVM FRATREM DESPOTAM PELOPONNESI:

DEMETRII CYDONII DELIBERATIVÆ, IN CAVSA ſubſidij Latinorum, ac reddendæ Callipolis petenti Amurati.

Fraternæ pietatis, ac Chriſtiano-turcicæ hiſtoriæ monumento.

Adeodato Chriſtianiſſimo Galliarum Regi LVDOVICO XIV.

F. FRANCISCVS COMBEFIS Ord. FF. Prædicatorum in Conuentu S. Mariæ Annunciatæ Pariſienſis, Latinè reddita, ac notis illuſtrata, nunc primùm edidit, ac deuoti animi ſymbolo obtulit.

PARISIIS,
Sumptibus ANTONII BERTIER, viâ Iacobæâ, ſub ſigno Fortunæ.

M. DC. XLVII.

Cum Priuilegio Regis, & Superiorum permiſſu.

LVDOVICO XIV.

FRANCORVM AC NAVARRÆ REGI CHRISTIANISSIMO.

PVDVIT Manuelem Augustum (Adeodate Rex Christianissime) sic male pro Gallorum Gentis indole ac genio exceptum esse, cum olim Gallias vrbemque ipsam Lutetiam imploratum auxilia, petiisset, vt exinde priuato carcere ac Bibliothecâ ambierit latebras, ac luci prætulerit. Nec vero nostrûm id moribus comparatum, vt honoris tantùm significationibus prosequamur; luxuque vano, ludis, epulis, si quos tales fortuna, seu magis casuum humanorum arbiter Deus ad nos destinat; sed vt magis efficaci iuuemus operâ, ac vel pristino restituamus ordini, vel conemur. Ita verò, ægra frigidioris Principis valetudo, eam rebus indiderat faciem, vt ab indole Gallicâ, ipsa plurimum Gallia desciuisse videretur; palamque alia esse, ac quæ Christi signa, infidelium victrix, Syriæ intulisset, totque ac tanta omni retrò ætate, Christianorum fratrumque subsidio, designasset. Enimuerò Manuelem iterum exciuit latebris; abstersit pudorem; nouâ, nostrisque ac Occiduis familiari donauit linguâ; in vrbis, aulæque, ac orbis publicum coëgit, quod nouum surgensque tuum illud iubar, omnium retrò decessorum splendores, micatibus clarioribus vicit vincitque, ac quali nunquam fortitudinis cum pari humanitate gloriâ, subditos populos; ac si qui Gallico nomine censentur; auxit. Gestit defectus senex, vel suis adeò deploratis, ac quibus dimidium sui; Theodorum, inquam, fratrem, ac generis scintillam, pro funere deplorat; noui Salomonis tuo delectari adspectu; Regemque, annis puerum, virum animis, videre ac colere, quem Dei iam dextera, magnificauit super omnes Reges terræ. *Stupet animo, puerilibus statim annis ausu felici perfecisse, quod alij vergentibus vix tentarint: terrorem paternum, quo semper orbis terrarum intremuit, deriuare ad suum nomen occepisse, prorsusque deriuasse: contra ætatis rationem partas victorias, quarum vix numerus ineatur; subactas vrbes, disiecta mœnia, expugnatas arces,*

captas munitiones : obriguisse minarum oblitos numerosos exercitûs, procinctos milites iamque dimicaturos, quibus inter gladios, vt fama erat, fœda numquam fuga subuenisset. Italiam exterritam ; Germaniam bello attritam : Morinos ac Belgas, quâ colla submisisse, quâ propediem submissuros, nauali amisso ac statione. Ac verò nouissimam maximè adgratulatur Dunkerkæ deditionem ; illius, inquam, tuorum sociorumque rapinis plenæ ; quâ, aliisque vtroque mari commodissimis stationibus, Ludouici æternùm Victoris felicibus armis ac auspiciis emissæ classes, eius nominis amorem pariter ac terrorem, vniuersis vbique inferant, vt quæque Gentes ad iustum habuerint : ac verè brachium Messiæ robustum, iis quoque probent, qui procul, vixque notione solâ Christianissimorum gloriam perceperunt. Luget desiderasse ætatem suam eius virtutis, ac potentiæ Solem, quo spes erat, feliciùs Christianis disiectum iri Bajacetis turbinem, quàm turbo alter Scytha Temeres, hostis & ipse Christi nominis, disiecit : fœdè quidem capto, atque ad necem compulso Bajacete Turcâ ; verùm Caphâ, Smyrnâ, aliisque Christianorum præsidiis, barbaricâ Temeris eiusdem immanitate deletis. Cæterùm lubens, quod Augustum par, Palæologorum occidentis familiæ, nonnullum decus offero, Tuas sibi ac fratris dotes ; vestrum, inquam, verè illud Augustum nihilominus par, florentis semper Borboniorum Gentis præcipuam gloriam, inspexisset, vnde virtutis characteres ducturum esset : vtque tempora minimè tulerint, vel se vobis quod inspiciatis, ac vestrorum comparatione virtutum componatis ac emendetis ; probetisque, aut aliquâ etiam parte improbetis, proponit : simulque concidentis Reip. statum, iamque penitus collapsæ, ac quibus fecerit ruinam ; quibusve æmula, ac Christiano infensa nomini bestia, offirmato cornu omnino contriuerit, cautionis politicæ ac prudentiæ regalis insigni documento, suggerit ; idque opportuniùs, quò & modò illud ipsum cornu, in nos ac Christianos magna loquitur, aut loqui quærit :

Majestatis Tuæ Christianissimæ

Deuotissimus seruus & cliens,
F. FRANCISCVS COMBEFIS
Ord. Pred.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΛΟΓΟΥ.

ARGVMENTVM HVIVSCE ORATIONIS.

Περιπαθὲς μὲν τὸ προοίμιον, καὶ οἷον εἰκὸς ἐπ' ἀδελφῷ μάλιστα πρέπον, ἐπιτάφιον ἐπ' ἀδελφῷ διεξιόντι. πατρίδος δὲ καὶ γένους βραχύ τι μνησθεὶς, ὁ τάδε λέγων θειότατος βασιλεὺς, οὐκ ἐπὶ πλέον ἐνδιατρίβει τῇ περὶ τούτων χρείᾳ. ἐπιβαινόμενος μὲν ἐπὶ τὰς τοῦ ἐπαινουμένου πράξεις, ὅσας οὐκ ὀλίγας, οὐδὲ βραχέων τῶν λόγων δεομένας· ἀπολογίαν δὲ ποιησάμενος, ὡς διὰ τὸ πᾶσι τούτων περιφανὲς, καὶ μηδ' ὑφ' ἑνὸς ἀγνοούμενον, οὐκ ἀναγκαῖον εἴη καθέκαστον διεξιέναι περὶ αὐτῶν, **B** αὐτοῖς τούτοις καὶ μάλα σεμνύνει. ἐπειδὴ οὕτω τὴν καὶ αὐτὸν τὸν ἐπαινούμενον λόγον ἀψάμενος, πρῶτον μὲν περὶ τῆς ἐκ παιδὸς τροφῆς, καὶ τοῦ ὅλου ἤθους διέξεισι, καὶ οἷος τοῖς ὅλοις ἦν ὁ ἀνήρ· εἶτ' ἐπὶ τὰς πράξεις τε καὶ τὰ ἔργα χωρεῖ· καὶ πρῶτον μὲν ἐκείνων μέμνηται, ἅ ποτε περί τε τὸν πατέρα, καὶ ἑαυτὸν, καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων τοὺς τότε δεδυστυχηκότας, ἐπετράπη αὐτῷ, καὶ ὡς προσηνέχθη τοῖς τότε πράξασι. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπὶ τὰ Πελοποννησιακὰ ἤδη **C** χωρήσας, πρῶτον μὲν τῆς εἰς τὴν χώραν ἀφίξεως μέμνηται, ὡς καὶ προσδοκηθεῖσα μόνον ὤνησε τὴν [illegible]· καὶ ὡς ἀφίκετο· καὶ ὡς παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἀσμένως ὑπεδέχθη. οὐ δὴ, καὶ τὴν περὶ τοῦ τε θείου καὶ ἀνεψιοῦ ἀψάμενος λόγον, εὖ μάλα φυλάττεται, τὸ μηδὲν ἐς αὐτοὺς ἀπηχὲς καθ' ὅσον οἷόν τε, μηδὲ φορτικὸν εἰπεῖν. ἔπειτα τῆς Ἰλλυριῶν αὐτόθι μετοικήσεως· ὡς δυσσκεπτόν γε ὄν, εἴτε παραδεκτέον αὐτοὺς ἐς τὴν χώραν, **D** εἴτε μή· ὃ δή, ἐδέξατό τε οὐ δοκοῦν οὕτω τοῖς πολλοῖς, αὐτὸς μάλα εὐστόχως βεβουλευμένος περὶ τοῦ συνοίσοντος, καὶ ἐς δέον τούτοις ἐχρήσατο. καὶ μετὰ τοῦτο, τῆς τῶν προσοίκων ἐχθρῶν ἥττης, καὶ τοῦ ἡγεμόνος συλλήψεως, δι' ὧν ἐκραταιοτέραν ἀποφαίνει καταστήσαντα τὴν ἀρχήν. εἶτα μετελθὼν ἐπὶ τοὺς ὡς τοὺς βαρβάρους αὐτομόλους ἥκοντας, καὶ πρῶτον κοινῇ περὶ τῶν τοιούτων

A Exordium quidem vehementiùs lugubre, ac quale maximè fratrem, super fratris funere orantem, deceat. Vbi autem oratorem agens, diuinissimus Imperator, parum quid etiam generis meminit, haud in eo diutiùs moratur. Porrò deuectus sermone ad viri acta, nec pauca illa, nec vt breui oratione explicanda forent, excusans, vt quia eorum splendor omnibus pateat, nec à quoquam negetur, haud necesse sit sin-**B**gula enarrare, eo ipso etiam valde exornat: sicque deinceps eius aggressus laudes, primùm de eius pueritiâ differit, vtque omninò habuerit moribus, ac qualis vir factus, fuerit vniuersis: tum verò ad acta ac res gestas procedit: primumque, eorum mentionem facit, quæ quondam in Patrem, eundemque ipsum, ac propinquos alios, cùm ij rebus aduersis vterentur, ab eo ge-**C**sta sunt, narratque vt ille in rebus habuerit: tum gradum faciens ad Peloponnesiaca, primùm meminit eius in prouinciam aduentûs, vt sola expectatio iuuerit, cùm res tãtùm in procinctu esset: vtque reipsâ aduenerit, sitque lætanter ab indigenis susceptus: quo loco, cùm cœpisset de auunculo ac consobrino dicere, optimè cauet, ne quid in eos, quoad fieri potest, absonum, aut graue dicat. Postmodum Illyriis ad eum commigrantibus, vt cùm dubium esset, num essent recipiendi in **D** prouinciam, nec ne, eos ipse, cùm multi secus putarent, optimè coniectans, ac quod conducens esset, consulens, receperit, sitque eorum operâ opportunè vsus: post verò, relatam de vicinis hostibus victoriam memorat, ac captum Principem, quibus ostendit corroborasse imperium. Tum transiens ad eos, qui ad Barbaros perfugissent, ac vbi primùm aliqua de illis communi ser-

mone locutus esset, nullum ex nomine pro modestiâ notat: pergitque deinde ad ipsum Barbarum, ac ea, quæ ille in ambos molitus esset, inducentibus perfugis, cùm & quædam à se etiam illum prouocarent. Ad hæc, meminit, vt cùm ipse, tum frater illum conuenerint, cùm necessitas tulisset, ac secus illi constitutum haberent; periculi item inde conflati, ac tristium aliorum quæ illic occurrerunt; vtque, ipse quidem Imperator ex Barbari voluntate, Constantinopolim iterum præter opinionem sospes reuersus sit, frater autem, qui iam ineluctabili laqueo teneri videretur, summâ inde fortitudine ac solertiâ profugerit in Peloponnesum, eóque reuersus, omnia iam, nedum quæ in Peloponneso, sed & si qua intra Ianuas erant, maximam partem in periculum adducta, sospitauerit: Vtque cùm Barbarus, ipse quidem ab Hellade mouens, non exiguam aut imbellem exercitum in Peloponnesum misisset, prohibuerit ille, non numeroso quidem exercitu hosti occurrens, sed duci exercitûs congruo stratagemate, rem conficiens, vt ne in prouinciam inuaderet; vtque demum eo facinore, iam concessa Barbaro & ab eo occupata, receperit, ac Imperio vindicarit. Post hæc reuersus ad commune illud bellum Barbari, factâque mentione, vt ex crebris cladibus eo victore cùm Christianis, tum Barbaris aliis illatis, res Romanorum grauiter affectæ essent, nec non susceptæ ab ipso nauigationis ac itineris ad Occiduas partes, narrat posteà, gesta interim à fratre: ac primùm quidem, vt Corintho, quæ versaretur in manifesto periculo, concreditâ Fratribus, cùm eandem ipsam à Barbarorum saluarit manu, tum inde rebus vniuersis non modicam opem compararit: ad hæc, vt cùm posteà visus esset, reliquam totam prouinciam illis cedere, res cum Barbaro omni meliùs spe composuerit, vtque receptâ prouinciâ, iterum res eius stabilierit, cùm nullâ iniuriâ Fratres affecisset, autue omninò damni aliquid intulisset. In his porrò diutiùs versatur sermo, quòd tollendæ opinionis causâ, per ignorantiam veritatis rei, vt omninò habuisset, apud nonnullos obtinentis, planè præstaret, horum quoque meminisse, nedum aliorum, quæ essent perspicuè bona, quàm silentio dissimulare. Siquidem enim nunc ta-

Ipsi Baiazeti assistentes, inque eius existentes curiâ.

A ἐπεξελθὼν, φειδοῖ τοῦ μηδενὸς αὖ ὀνόματι καθάψασθαι· ἔπειτ' ἐπ' αὐτὸν τὸν βάρβαρον χωρεῖ, καὶ οἷς κατ' ἀμφοῖν ἐπεχείρησεν, ὑπὸ τῶν ὡς αὐτὸν ἡκόντων αὐτομόλων ἐναγόμενος· ἐνίων δὲ καὶ οἴκοθεν μεταχειρουμένων. ἔπειτα, τῆς ὡς αὐτὸν ἀφίξεως μέμνηται, τῆς τε τούτου καὶ ἑαυτοῦ, ἀνάγκης τε γεγενημένης, καὶ παρὰ τὰ δεδογμένα σφίσιν, οὕτω δὴ συμπεπτωκυίας· τοῦ τε παρὰ ταύτην κινδύνου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐκεῖσε ἀπηντηκότων δυσχερῶν· καὶ ὡς αὐτὸς B μὲν βασιλεὺς, γνώμῃ τοῦ βαρβάρου ἐπὶ τὴν μεγάλην αὖ πόλιν παρὰ δόξαν ἀνασώζεται· ὁ δ' ἤδη δοκῶν ἐν ἀφύκτοις ἔχεσθαι, μάλα ἀνδρείως τε καὶ εὐμηχάνως ἐκεῖθεν ἐπὶ Πελοπόννησον ἀποδιδράσκει, καὶ ὡς ἡ ἐπάνοδος τούτου, πάντα ἤδη, οὐ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσα ἐντὸς πυλῶν, τὰ πλεῖστα κινδυνεύοντα διέσωσε· καὶ ὡς τοῦ βαρβάρου, ἐκ μὲν τῆς Ἑλλάδος ἀνακεχωρηκότος, πέμψαντος δὲ ἐπὶ τὴν Πε- C λοπόννησον, οὐκ ὀλίγην οὐδὲ φαύλην στρατιάν, ὁ δ' οὐ πλήθει ἀντιπάλῳ στρατιᾶς, ἐπινοίᾳ δὲ στρατηγίᾳ πρεπούσῃ κεχρημένος, κεκώλυκε ταύτην τῆς χώρας ἐπιβῆναι· καὶ ὡς διὰ τοῦτο τοὔργον, καὶ τὰ παρακεχωρημένα τῷ βαρβάρῳ, καὶ ἤδη ἐχόμενα, ἀπειλήφει τε καὶ ἐπανέσωσε τῇ ἀρχῇ. Εἶτ' ἐπὶ τὸν κοινὸν τοῦ βαρβάρου πόλεμον μετεληλυθὼς, καὶ ὡς πολλαῖς μὲν Χριστιανῶν συμφοραῖς, πολλαῖς δ' ἄλλων βαρβάρων ἐνευτυχηκότος, χαλεπῶς ἐντεῦθεν τὰ Ῥωμαίων D πράγματα εἶχε, μνησθεὶς, καὶ προσέτι τοῦ γε ἑαυτοῦ διὰ ταῦτα ἀπόπλου τε καὶ ἀποδημίας τῆς εἰς τὰ ἑσπέρια, ἔπειτα τὰ τούτῳ ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς πεπραγμένα διέξεισι· καὶ πρῶτον μὲν, ὡς Κόρινθον ἐν προφανεῖ οὖσαν κινδύνῳ Φρερίοις ἐγχειρίσας, αὐτήν τε ἔσωσε τῆς τῶν βαρβάρων χειρὸς, καὶ τοῖς ὅλοις πράγμασιν, οὐ σμικρὰν ἐντεῦθεν τὴν βοήθειαν ἐμηχανήσατο. ἔπειθ' ὡς χρόνῳ ὕστερον, καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης ἀρχῆς τοῖς αὐτοῖς δόξας παραχωρεῖν, τὸν πρὸς τὸν βάρβαρον πόλεμον, κάλ- E λιον ἢ ὡς ἄν τις προσεδόκησε, κατέθετο, καὶ τὴν χώραν ἀπολαβὼν αὖθις κατέστησεν, οὐδὲ Φρερίους, οὔτε ἀδικήσας, οὔτε τι βλάψας ὅλως. ἐπὶ πλέον δέ που τούτοις ὁ λόγος ἐνδιατρίβει, ὑπὲρ τοῦ τὴν ἐξ ἀγνοίας τοῦ ἀληθοῦς ὡς ταῦτα ἐπράχθη, κρατοῦσαν παρ' ἐνίοις δόξαν ἀνελεῖν, ἄμεινον ὂν ἐπιμνησθῆναι, καὶ τούτων πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκ τοῦ φανεροῦ καλοῖς, ἢ σεσιγηκέναι. καὶ γὰρ ἂν νῦν σεσιγη-

μένων, εἴ ποτέ τις ἐπὶ διαβολῇ μνησθῆναι πολμήσειε, τάχ' ἂν τισι τῶν τἀληθῆ μὴ εἰδότων, καὶ ἐπαληθεύειν δόξειεν, ὡς οὐκ ἂν ἐν τῷ παρόντι σεσιγημένων, εἴ τι οἷόν λέγειν περὶ αὐτῶν. εἰρημένα δὲ καὶ φανερῶς κατασκευάσαντα ὡς ἐπράχθη, καὶ εἰς ἀπόδειξιν μᾶλλον ἐκ τοῦ ὡς ἑτέρως ἴσως δοκοῦντος περιέστησεν. εἶτ' ἐπὶ τὰς πρὸς τοὺς παλαιοὺς παραθέσεις χωρεῖ, ἡνίκα καὶ τῆς νόσου μνησθεὶς, ἐς τὸ περιπαθέστερον αὖ ἀποκλίνει· ἀποφαίνων ἅμα, οὐδὲν ἐλάττω τῆς ἐν τοῖς ἔργοις ἀνδρίας, τὴν παρὰ τὴν νόσον ἐπιδεδειγμένον. κἀνταῦθα δοὺς τι καὶ τοῖς παροῦσι τῶν ἀκροατῶν φθέγξασθαι προσῆκον ἐκείνοις αὐτοῖς, πολλῶν τε μεγάλων εὐεργεσιῶν ἕνεκα ὧν δὴ πεπόνθασι παρ' αὐτοῦ, τὸν αὐτὸν αὖθις ἐπαναλαμβάνει θρῆνον. τοῦτο δὲ ποιεῖ, ἅμα μὲν, ὡς ἀναπαύλης δεηθεὶς, διὰ τὸ τοῦ πάθους μέγεθος ἐπεχόμενος τὴν φωνήν· ἅμα δὲ, καὶ ὡς ἐπιθυμήσας, καὶ ἑτέρων πολλῶν θρηνούντων ἀκοῦσαι, διὰ τὸ περὶ τὸν ἀδελφὸν μανικὸν φίλτρον, πολλῶν καὶ μεγάλων αἰτιῶν ἕνεκα, ὡς αὐτὸς διέξεισι βασιλεύς. οὗ χάριν, τε ἀπὸ περιπαθοῦς εὐθὺς ἐνήρξατο προοιμίου, ὡς μὴ τὸ παράπαν δυνηθεὶς τῆς τε διηγήσεως, τῶν τε ἐπαίνων ἅψασθαι πρὸ τῶν θρήνων. οὐ μὴν, ἀλλ' ἐπὶ παραμυθίαν ὅμως μεταβὰς, ἀποπαύεται, ἐπιπλεκομένων ἑκάστῳ χρείᾳ, τῶν ἀεὶ προσηκόντων τε καὶ προσαρμοζόντων ἐπαίνων· ὡς μήτε τὸ πιθανὸν ὑπερβάλλειν, μήτε ἐλλείπειν τι τῶν ἐνόντων τε καὶ ἅμα δεόντων ῥηθῆναι, ὡς ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἔστι τῷ μετὰ τέχνης, ἀναγινώσκοντι θεωρεῖν.

A cerentur, vt quis postmodum tentaret meminisse ad calumniam, vtique posset apud aliquos gestæ rei ignaros, tanquam vera dicens habere fidem, velut non fuissent tacenda hic, vt qua de his dici potuissent: cùm relata, ac palam exposita vt gesta essent, in gloriam potiùs, ex eo quod forsan secùs videbatur, cessura essent. Deinde procedit ad comparandum cum antiquis, quando & morbi mentione factâ, iterum lugubrior, orationem componit; simulque ostendit, nihil minorem fortitudinem in morbo ostendisse, quàm B rebus gerendis: cumque hic subdito quoque auditorum Cœtui annuisset, vt & ipsi aliquid sibi congruum, pro pluribus ac magnis beneficiis, quibus ille eos demeruisset, loquerenrur, eandem rursus næniam resumit. Id porrò facit, cùm remissione aliquâ egens, impeditâ voce præ doloris vi; tum verò, quia etiam multos alios cupiat audire lamentantes, ob impensius illud ac insanum in fratrem philtrum, pluribus ac magnis de causis, quas ipse edisserit. Quamobrem etiam affectuosiùs quoque ac lugubriùs iterum ordi- C tur, tanquam omninò neque narrationem, neque laudes potuerit aggredi, priusquam fuisset indultum lamentis. Postmodum tamen ad consolandum descendens, finem dicendi facit, congruis ac aptis laudibus cuique loco intextis, vt neque excedat quod sit probabile, nec eorum aliquid deficiat, quæ dicto opus, ac congrua eranr, vt in singulis, quisque arte legens perspexerit.

Theodor van Merlen fecit

ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΚΥΡΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, ΛΟΓΟΣ

ἐπιτάφιος εἰς τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ δεσπότην τὸν Πορφυρογέννητον κῦριν Θεόδωρον τὸν Παλαιόλογον, ῥηθεὶς ἐπιδημήσαντος εἰς Πελοπόννησον τοῦ βασιλέως.

PIISSIMI AC CHRISTI
AMANTIS IMPERATORIS DOMINI
MANVELIS PALÆOLOGI, FVNEBRIS ORATIO

in proprium eius fratrem Despotam Porphyrogennetam Dominum Theodorum Palæologum dicta cùm Imperator esset in Peloponneso.

ΑΛΛΑ τί καὶ φθέγξομαι πρὸς A ὑμᾶς, ὦ παρόντες, μήτ' αὐτὸς λέγειν ἰσχύων, μήθ' ὑμᾶς ὁρῶν δυναμένους καθαρὰν τὴν ἀκοὴν ὑποσχεῖν τοῖς λόγοις. ἐμέ τε γὰρ ἀφωνία κατέχει ὑπὸ τῆς μεγίστης ταύτης συμφορᾶς· ὑμᾶς τε, τοῦτ' οἶδα παθόντας, οὓς ὁ νῦν θρηνούμενος διαφερόντως εὖ ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ πάντως οὐ συγχωρήσετε σιωπᾶν, ἐλπίζοντές τι ῥηθήσεσθαι παρ' ἡμῶν, ὅπερ ἂν ἴσως συμβαίη τῇ παρούσῃ συμφορᾷ, ἐροῦμεν ὡς ἐφικτόν· ἐπεὶ καὶ τοῦτό γε τεκμαιρόμεθα, ὡς ἀμοὶ γέ πη χαλεπαίνετε, B τοῦ μὴ καὶ θᾶττον εἰρῆσθαι γεγονμένον τι. δῆλοι γάρ ἐστε τοῖς ὅλοις, τὴν τοῦ λόγου μέλλησιν μόνον οὐχὶ διαβάλλοντες, τῇ γλώττῃ μὲν οὐδαμῶς· οὐ γὰρ συγχωρεῖ τὸ πάθος, ἐνακμάζον ταῖς ψυχαῖς· τῷ δὲ ἀτενὲς εἰς ἡμᾶς ὁρᾶν, καὶ τοῖς κοπετοῖς, καὶ ὀλοφυρμοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν.

Η μὲν οὖν ἀπαίτησις, εὔλογος ἂν καὶ παρ' ὑμῶν γένοιτο, καὶ παρ' ἡμῶν τέλος λάβοι· δίκαια γὰρ δοθῆναι, πρὶν αἰτηθῆναι· μᾶλλον δὲ ἀποδοθῆναι, καὶ πρὸ τοῦ ταύτην ἀπαιτηθῆναι. καὶ ἐγὼ

ENIMVERO quid ad vos etiam loquar, Auditores, qui nec ipse valeam dicere, vosque videam non valentes puram sermonibus aurem accommodare? Cùm me enim, calamitatis huius immensitate attonitum vox fugit; tum vos eàdem quoque tatione scio affici, quos vir in præsentiarum lamentis prosequendus, præclarè adeò demeruit. Quia tamen haud omnino estis silentij facultatem facturi, qui fortè aliquid præsenti congruum calamitati audituros speretis, vtique pro virili quoque dicendum fit. Nam & mihi videor videre succensentes, quòd non citiùs operæptetium aliquid dixerim. Quippe omnibus liqueat, vt tantùm non detis crimini, sermonem hactenus distulisse: haud quidem id linguâ; non enim dolor vigens animis, sinit; sed vultibus in nos intentis, planctibusque, & eiulatibus, ac omnibus aliis.

Cùm sanè hæc à vobis meritò exigantur, tum à nobis opere compleantur; quæ sit iustum præstare, vel si nemo exigat: seu potiùs reddere, antequam etiam aliquis repetat. Equidem

à primâ iam die debitum reddituros eram, vt per facultatem licuisset: baud verò, quĕ graue adeò vulnus diræ huius calamitatis incessit, possim facilè. Ex quo enim applicatis nauibus, vestrę huius oræ, quam ille quondam aut omninò venatu, aut copias ducens, ambulauit, partem aliquam aspexi, profluunt lacrymæ fluminis instar, osque mutum, sermone interdicit. Illa enim hæc regio quam sic ille demeruit, vix non oculis, eius coram subiiciens formam, qui nunc informis iacet, nec omninò sanæ mentis statum retinere sinit. Vosque, viri Auditores, ignoscite, quem ablatus defunctus magnâ parte vitâ sensuque destituit, eique, qui non facilè desideriis vestris sit faciendo satis. Porrò iure merito ignoueritis, qui nec ipsi, à mortis eius doloribus penitiùs sauciis nobis quicquam possitis loqui. Conor quidem vt me debito exoluam, sed inuenior nihil conficere. Neque enim mentis omninò potis sum, ex quo amara adeò ac dira sagitta lethale inflixit vulnus, longè illa lethaliùs amara, quàm celebrata Homero.

Iliad. a.

Ex quâ sanè die, quem nunc lugemus, in humanis desiit esse, recepturus virtutis præmia, cum quâ vixit, ac est vitâ functus; bifariam diuisus, vix etiam spiritum ducere valeo: sic nimirum immensa calamitatis vis velut pręfocat. Necdum verò omninò consueta possim obire; at neque spes est, vt possim vnquam. Quomodo enim animus sanum quid vnquam pariat, post tantam mali læsionem? Quidve etiam loquatur lingua, quæ grandi adeò malo torpeat? vt neque excipiam, præsens argumentum potiores conatus exigere, quàm pro meâ dicendi facultate: quòd nimirum vir laudum encomiis celebrandus, omni longè laudatione superior sit, debeantque omninò qui eius virtutem funebri oratione sunt dilaudaturi, cùm dicendi peritiâ, tum præcipuè sensûs animi vigore præpollere. Hoc tantùm, vt lugentium medius constitutus sim, ac cùm meis ipsius, tum vniuersorum lacrymis dirè mihi animus distrahatur, qui fratrem lugeam; qui amicum; qui discipulum; qui filium: (quanquam etiam per occasionem, quæ patrum quoque ac magistrorum erant, ætate ipse iunior ostendit:) quem, inquam, hæc tanta, perturbatione non impleant, eiusque

A γε, τὴν πρώτην ἂν ἀποδεδώκειν τὸ χρέος, εἰ οἷός τ' ἦν ἀποδοῦναι. οὐκ εὐχερῶς δ' αὖ δυνηθείην, τῇ τῆς μεγίστης ταυτησὶ συμφορᾶς βεβλημένος πληγῇ. ἀφ' ἧς γὰρ καταχθέμενος ταῖς ναυσὶν, εἶδόν τι μέρος τῆσδε τῆς γῆς, ἣν ποτ' ἐκεῖνος πεπάτηκε, θηρῶν πολλάκις ἢ στρατηγῶν, τὸ μὲν δάκρυον προχεῖται κρουνηδόν· ἀφωνία δὲ κατέχει, καὶ οὐκ ἐᾷ φθέγγεσθαι. αὕτη γὰρ ἐστὶν ὁ χῶρος, ὃν ἐκεῖνος εὖ ποιῶν διατετέλεκε, μονονοὺ μοι τὴν μορφὴν ἀποφαίνων τοῦ νῦν ἀμόρφου, οὐδ' ἐν B τῷ καθεστηκότι καθαρῶς ἐᾷ μένειν. καὶ δότε μοι συγγνώμην, ὦ ἄνδρες, ἡμιθνῆτι γενομένῳ τῇ τοῦ οἰχομένου στερήσει, καὶ μὴ ῥᾳδίως ἰσχύοντι τὸ ὑμῖν κεχαρισμένον διαπράξασθαι. δίκαιοι δ' ἂν εἴητε συγγινώσκειν, οἵ γε μηδ' αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ παράπαν δύνασθε φθέγγεσθαι, τῇ πληγῇ καὶ ταῖς ὀδύναις τοῦ πάθους βαλλόμενοι. τὸ μὲν γὰρ χρέος ἀποτιννύναι πειρῶμαι, εὑρίσκομαι δὲ μηδὲν ἀνύων. οὐδὲ γὰρ ὢν ἐμαυτοῦ τυγχάνω, καιρίαν C ταύτην δεξάμενος βέλει πικρῷ τε καὶ ἀτόπως· ὃ δὴ νῦν ἐκπεπληχὸς πολλῷ ἂν μᾶλλον σὺν ᾧ καιρῷ, ἢ τὸ πρὶν εἶπεν Ὅμηρος.

Ἐγώ γε δίχα τμηθεὶς ἀφ' ἧς ὁ νῦν θρηνούμενος ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, ληψόμενος γέρα τῆς ἀρετῆς, ᾗ καὶ συμβεβίωκε καὶ συναπελήλυθε, μόγις ἀναπνεῖν ἰσχύω· ἄγχει γὰρ ἡ συμφορά. χρῆσθαι δὲ τοῖς εἰωθόσιν, οὔπω καλῶς δύναμαι· ἀλλ' οὐδὲ ἐλπὶς βεβαία εἰ δυνήσομαί ποτε. πῶς γὰρ ἂν τέκοι διάνοια, τηλικῷδε κακῷ πη- D ρωθεῖσα. τί δ' ἂν καὶ φθέγξαιτο γλῶττα, κακῷ τοσῷδε ναρκῶσα· χωρὶς δὲ καὶ τοῦ δεῖσθαι κρείττονος ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν τὸ παρὸν ἐγχείρημα· τῷ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς ὑπερκειμένῳ παντὸς ἐπαίνου τὸν εὐφημούμενον, καὶ δεῖν εἶναι καθάπαξ τοὺς μονῳδήσοντάς τε καὶ ἐπαινέσοντας τὴν ἀρετὴν τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς, ἰσχυροὺς σοφίᾳ λόγων· ἰσχυροτέρους τὴν φρόνησιν. αὐτὸ δὲ, μέσαις ὀλολυγαῖς ἑστάναι, καὶ δάκρυσι μὲν τοῖς ἐμοῖς, δάκρυσι δὲ τοῖς τῶν πάντων δεινῶς μοι περισύρεσθαι τὸν νοῦν, θρηνοῦντι μὲν ἀδελφόν· θρηνοῦντι δὲ φί- E λον· θρηνοῦντι δὲ μαθητήν· θρηνοῦντι δὲ παῖδα· εἰ καὶ κατά τινας καιροὺς τὰ τῶν πατέρων ἐδίκουν καὶ διδασκάλων, καί τοι νεώτερος ὤν· τίν' οὐκ ἂν ἐμπλήσειε ταραχῆς, καὶ ἀμβλυτέραν ἐργάσαιτο τὴν αὐτοῦ διάνοιαν, εἰ δή τις ἦν ὁ λέγειν ἐπιχειρῶν, καὶ τῶν πάλαι ὑμνουμένων εἰς λόγων δύναμιν· πῶς οὖν ἂν ἔχοιμι

χρήσασθαι τοῖς ἐπιταφίοις, ὡς ἂν βουλοίμην. οἶμαι δ' ὑμᾶς, ὦ πενθοῦντες, μηδὲ ἐπιτρέψειν ὅλως βαδίζειν, εἴ γε ἦν ἐμοὶ βουλομένῳ μεταβῆναι μικρὸν τοῦ τάφου, πρὶν ἢ τιμήσαιμι λόγῳ τὸν ἀδελφὸν, ἅτε δὴ λαμπρὸν ἀπὸ τῶν ἔργων φανέντα. συνέχει γὰρ ὑμᾶς εἰς τοῦτο, καὶ συνωθεῖ ἅπαν δίκαιον. ὥστ' ἐγὼ μὲν ἕψομαι τῷ δικαίῳ, καὶ ἐρῶ τι, καὶ πενθήσω μετ' ἐγκωμίων, τὸν ἐμέ τε, καὶ ὑμᾶς ἐν πολλῷ τε καὶ ἀλήκτῳ πένθει καταλιπόντα. ὑμᾶς δὲ πάντας, εὐχὴν ἂν ἐμπλήσαιμι. πολλοῖς τοῦτο τεκμαίρομαι.

Γεγραπται μὲν οὖν ὁ νόμος τῶν ἐγκωμίων, πρὸ τοῦ κοσμεῖν τοὺς προκειμένους εἰς εὐφημίαν, τὴν ἐγκειμένην αὐτοῖς, καὶ δὴ καὶ τοὺς γονέας, πᾶσι δηλοῦν· καὶ μάλισθ' ὅταν τύχωσιν οὗτοι, καὶ ἀρετῆς οὐ σμικρᾶς, καὶ δόξης οὐ μετρίας μετεσχηκότες. οἶμαι δὲ τοὺς πλείους δοξάζειν, ὡς μᾶλλόν γε ἐνταῦθα χρῆσθαι προσήκει τῷ πάντ' ἀρίστῳ καὶ καλῷ τῷδε νόμῳ, ἢ ἀλλ' ὁπουδήποτε. εἰ γὰρ ἵνα τὸ γένος, καὶ ἡ πατρὶς, τῶν ἐπισήμων μὲν καὶ περιφανῶν, οὐ μὴν δ' εἰς τοὔσχατον δόξης ἐληλακότων, καὶ τὸ μηδένα λεληθέναι τῶν κατ' σφᾶς, ἀγαθός γε πάντως ὁ νόμος. ἵνα τοσαύτη περιουσία λαμπρότητος, ὡς μηδένι τῶν πρωτείων παραχωρεῖν, μηδὲ λεληθέναι τοῦ γῆς τὰ πέρατα, τὰ σφῶν πλεονεκτήματα καὶ τὴν ἀρετὴν, μάλιστα πάντων ὁ νόμος ἐνταῦθα οὐ περιττὸς δόξειεν ἄν. τὸ γὰρ ὑπερέχειν τούτων ἐν ἅπασι πάντων ἕνεκα, ἦ πού γε θαύματος ἄξιον. καὶ τοῦτό γε συνέστησιν, ὁ πάντα λήθῃ παραδιδοὺς χρόνος, ἀπονήσας ἐνταῦθοῖ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ δρᾶσαι. καὶ γὰρ τοσούτῳ μέγα ὑπερηκόντισαν, συχνῇ περιφανείᾳ καὶ κοσμιότητι, καὶ τῇ τῶν τρόπων χρηστότητι, καὶ τῇ τῶν προπάτων λαμπρότητι, ὅσον μηδὲ ῥᾴδιον εἶναι δεῖξαι. καὶ τοῦτο, λέληθε μὲν οὐδ' ἐνπνοιῶ τῶν ἁπάντων· παρέχει δὲ πάντας θαυμάζειν, οὓς γε οὐ λέληθεν. ἔνθα δὴ ταῦτα συνέδραμεν, ὁ νόμος ἀναγκαιότατος. ἔστι ταῦτα.

Ἐγὼ δὲ βούλομαι νῦν εἰπεῖν, βίαιον μέν τισιν ἴσως δόξον· ἀληθὲς δ' οὖν οἶμαι φανησόμενον. ὁ γὰρ νόμος, ἀναγκαῖος ὡς ἀληθῶς· οὐ μὴν δ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἁπλῶς. ἵνα γὰρ συνέδραμε τοσοῦτος μὲν σωρὸς ἀγαθῶν, καὶ μηδένα λέληθε τῶν ἁπάντων· περι-

obtuderint vim ingenij, vel si futurus Orator eorum aliquis existimetur, qui pro dicendi facultate celebres olim habiti sint? Cæterùm puto, lugubris Concio, vt quanquam volens omninò possem, haud permissuros illaudato fratre à sepulchro abire quem sic opera clarum effecere. Quippe res est, in quam cogit ius omne. Sequar ergo quod iuris est, effaborque aliqua, ac lugens virum dilaudabo, qui discessu abhinc suo, grandi adeò luctui vtrosque obnoxios fecit. Verùm haud putem vestro me desiderio facturum satis, quod ex multis conicio.

Equidem iubet encomiorum ratio, vt Orator, primùm, ac antequam eos exornet, quorum habet propositam laudationem, eorum patriam ac parentes palam omnibus declaret; Idque cum primis, cùm illi, nec exiguâ virtute, nec modicâ gloriâ, clari extitere. Porrò non paucos fore existimo, qui eam legem, vt vsquam alio, hoc maximè argumento, optimam illam ac præclaram, arbitrentur operæpretium esse. Siquidem enim vbi eorum genus est & patria, qui illustres quidem ac clari, haud tamen ad summum gloriæ culmen euasere, ac vt ne quem eorum res lateant; benè prorsus illa habet: Vbi autem eorum gloriæ tantus exuperat cumulus, vt ne cui primas partes cedant, nec eorum prærogatiuæ ac virtus, orbis lateant fines; tunc maximè non spernenda videatur. Tanta quippe eorum in omnibus, ac omni parte excellentia, iure merito admirationi habeatur. Idque sanè etiam confirmat tempus, quod vniuersorum obliuionem faciens, hîc tamen nequiuerit præstare quod est comparatum. Tanto siquidem excessu superarunt, crebrâ gloriâ ac honestate, morumque bonitate, ac tropæorum splendore, vt nec facilè ostendi possit: eóque res, neminem latere potuit; conuertitque in admirationem, si quos non latuit. Vbi sanè ea concurrerint, videatur lex summè necessaria. Ita verò.

Cæterùm libens dicam, quod fortè nonnullis durius videatur, vt tamen veritatis speciem habiturum purem. Planè quidem necessaria lex; haud tamen simpliciter adeò, vt spectemus omnes. Vbi enim ingens adeò concurrit bonorum cumulus, nec vllos omninò latet, omnesque conuertit in admira-

Vt laudanda patria ac parentes.

Vt ea laus superflua.

tionem, stupentibus omnibus merita; haud prorsus necessaria videatur, eo ipso, quo aliis videatur necessaria. Ita meritò. Quorsum verò? Quòd nimirum eâ ratione existimem positam, vt qui ex bonâ radice, bono satâ solo prodierunt, boni omnibus ostendantur, cùm necdum etiam eorum vita sit prodita, ac omnium ore laudata. Qualis enim est arbor, ac quali orta solo, talem quoque necesse sit vt fructum ferat. Hac ergo parte, superuacaneam ac otiosam molitionem puto. Hic siquidem, eius legis finis, suâ ipse sponte, ac vltrò occupauit. Quis enim nesciat omnium, vt vir ille, sed & eius genus, maximâ vrbium; Constantini, inquam, vrbe; patriâ glorietur, vt & illud ab alio docendus videatur? Quis autem eius parentum nisi maximis laudibus meminisse possit? Vt quis verò, cùm patriam, tum parentes miretur, qui non etiam illis ortum, pari admiratione prosequatur? Cùm sic ergo hæc habeant, nec viri impræsentiarum celebrandi res vllum lateant, vtique otiosum sit, vt id probemus, quod perspicuè clarum est, ac nitamur ostendere, quod nulli sit occultum. Qui enim docere velit, habuisse patriam, Constantini vrbem; parentesque, viros eiusdem principes; bonamque ei patriam ac parentes fuisse; haud aliud meâ sententiâ fecerit, quàm vt pleno foro, radiisque æstum facientibus, extare solem super terram, ceu inscios docere velit.

Sanè vt eâ quis ratione, eam antiquis; optimam illam; positam legem, præsenti argumento omittendam putauerit, haud vllam, ab iis ipsis quibus sit posita, vt ij adhuc in viuis agerent, vlloue sapiente, reprehensionem vnquam tulerit. Neque enim talis celebrando viro patria, aut parentes, vt eis ab inuicem honorem mutuari necesse sit; at neque is necesse ab illis habeat; tametsi mutuò honorem sibi addunt, quomodo iuncta lumina, mutuum splendorem ac lucem, vicissim intendunt. Vti ergo præfati sumus, vt sit bona lex, haud tamen impræsentiarum exornando viro necessaria: quin ille, ex propriâ magis virtute, suisque ipse meritis, quàm ex patriâ, ac auis, magnoque illinc splendore, clarus fuerit. Vt autem etiam illa, parentesque ac aui, notum illum, ac suis ipsum me-

χαι δὲ πᾶσι θαυμάζειν, ἐκπληττομένοις τὰ κατορθώματα, οὐκ ἀναγκαῖος ὁ νόμος ἐστὶν, αὐτῷ γε τούτῳ, ᾧ γε τοῖς ἄλλοις ἀναγκαῖος εἶναι δοκεῖ. δικαίως. διὰ τί; ὅτι τὸν νόμον οἶμαι τετάχθαι, ὅπως οἱ ῥίζης ἀγαθῆς ἐν ἀγαθῷ πεφυτευμένης χωρίῳ, ἀγαθοὶ πᾶσι δειχθῶσι, καὶ πρὶν ἢ τὸν βίον αὐτοῖς φανῆναι, καὶ παρὰ πάντων ἐπαινεθῆναι. ὁποῖον γὰρ ἂν ᾖ τὸ φυτὸν, καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ πεφύτευται, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ φέρειν. ἐνταῦθα τοίνυν, περιέλκειν οἶμαι τοῦτο καὶ περιττόν. ὁ γὰρ τοῦ νόμου σκοπὸς, ὥσπερ αὐτόματον φθάσας γέγονε. τίς γὰρ τῶν πάντων οὐκ οἶδεν, ὡς εἴη μὲν ἡ μεγίστη πόλις· τὴν Κωνσταντίνου, φημί· πατρὶς ἐκείνῳ τῷ ἀνδρὶ, καὶ δὴ καὶ γένει τοῦ ἐκείνου, ὥστε καὶ δεῖσθαι παρ᾽ ἑτέρου τοῦτο μανθάνειν; τίς δὲ ταύτης ἔχει μνησθῆναι, καὶ τῶν φυσάντων, ἄνευ ἐγκωμίων μεγίστων; θαυμάζων δέ τις, τήν τε πατρίδα, τούς τε γονέας, πῶς οὐχὶ καὶ τὸν ἐκ τῶνδε τούτοις συνεθαύμασεν ἄν; ὅτε τοίνυν ταῦτα οὕτω, καὶ οὐδένα λέληθε τὰ κατὰ τὸν νῦν εὐφημούμενον, μάταιον περιεργον ἢ κατασκευάζειν λίαν σαφὲς, καὶ δεικνύειν ἐπιχειρεῖν, ὃ μηδενὶ κρυπτόμενον; ὁ γὰρ διδάσκειν οἶμαι βουλόμενος, ὡς ἡ Κωνσταντίνου τοῦδε πατρὶς καὶ γονεῖς οἱ ταύτης κοσμήτορες, καὶ ἀγαθοί γε τούτῳ καὶ ἡ πατρὶς καὶ οἱ φύσαντες, παραπλήσιον ἂν εἴη ποιῶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀνθρώπους διδάσκειν ἐβούλετο, πληθούσης τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῆς ἀκτῖνος ἀπάσης θερμαινούσης, ὑπὲρ γῆς τὸν ἥλιον εἶναι.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τῇδε παραδραμών τις ἐνταῦθα, τουτονὶ τὸν τοῖς ἀρχαίοις τεθέντα νόμον ἄριστον ὄντα, οὔτε παρὰ τῶν θεμένων οἶμαι τὸν νόμον, εἰ ἔτι μεθ᾽ ἡμῶν ἦσαν, οὔτε παρ᾽ ὁτουοῦν εὖ φρονοῦντος, δέξαιτ᾽ ἄν ποτε μέμψιν. οὔτε γὰρ ἡ πατρὶς αὐτοῦ, οὔθ᾽ οἱ γονεῖς, ἐπιδεεῖς τῆς παρ᾽ ἀλλήλων τιμῆς· ἀλλ᾽ οὐδὲ αὐτὸς ἐκείνοις τῆς παρ᾽ αὐτῶν ἀναγκαίως, εἰ καὶ παρ᾽ ἀλλήλων ὅμως τετίμηνται, καθάπερ φῶτα συναύζοντα τὴν ἐξ ἀλλήλων ἀστραπήν τε καὶ λαμπηδόνα. καλῶς ἄρα εἶπον, ὡς ὁ νόμος ἀγαθὸς, ἐνταῦθα δι᾽ αὐτὸν οὐκ ἀναγκαῖος. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ὁ τοὺς ἐπαίνους δεχόμενος παρ᾽ ἡμῶν ἤδη, ἐκ τῆς προσούσης ἀρετῆς, καὶ τῶν ἰδίων κατορθωμάτων μᾶλλον λαμπρύνεται, ἢ τῆς πατρίδος, καὶ τῶν φυσάντων, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἄγαν λαμπρότητος. εἰ δὲ καὶ αὕτη, καὶ οἱ γονεῖς, γνώριμον ὄντα καὶ λαμπρὸν ἐκ τῶν καθ᾽ αὑτὸν,

γνωριμώτερον τὸν ἄνδρα πᾶσιν ἀπέφηναν τῇ παρ' ἑαυτῶν ἀρετῇ, καὶ προσεθήκαν τούτῳ δόξης ἐχόμενον κατὰ τὴν ἤδη ῥηθεῖσαν ἡμῖν εἰκόνα· ἀλλὰ καὶ ὅτι καὶ ἡ πατρὶς, πολλῷ γε μᾶλλον γνωρίζονται δι' αὐτὸν τοῖς ἁπανταχοῦ γῆς ἀνθρώποις, ἢ τὸν πρὸ τοῦ πάντα χρόνον. ὅσοις μὲν γὰρ ἐκεῖνος, καὶ ἡ πατρὶς, καὶ οἱ φύσαντες· οὕτω γὰρ ἐπὶ τῶν ἀρίστων φιλεῖ συμβαίνειν· πᾶσι δ' αὖ ἐκεῖνος· καὶ δὴ καὶ ἡ πατρὶς, καὶ οἱ φύσαντες. πλὴν, τὰ πάντα λογιστέον τῇ ῥίζῃ. εἰ γὰρ δὴ καὶ λαμπροτέρα καθίσταταί τις πατρὶς, ἢ πατέρες γενναῖον ἀγαγόντες, ἀλλὰ καὶ τοῦτο παρ' αὐτῶν ἐξελθὸν, εἰς αὐτοὺς ἀνατρέχει, οἴκαδε φασὶν, ὥσπερ ἐν κύκλῳ βαδίζον· τοσαῦτά γε ἡμῖν περὶ τούτων· ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν ἀπειθεῖν τῷ νόμῳ, ἀφοσιωσάμενοι, ταχέως ἀλλαξόμεθα.

Πατρὶς μὲν αὐτῷ, ἡ βασιλεύουσα πόλις τε καὶ μητρόπολις· ἥ τις αὐταρκὴς ἑαυτῇ, καὶ οὐ δεῖταί γε τῶν παρ' ἡμῶν ἐπαίνων εἰς εὐδοξίαν. τοσούτῳ γὰρ καλλίων ἐστὶ τῶν θαυμαζομένων πόλεων ἁπασῶν, καὶ περιέχει τούτων, καὶ ὑπερβέβηκε πρὸς πᾶν ἀσύγκριτον ἀγαθὸν, ὅσῳ καὶ τιμιωτέρων ἦρχεν ἐξῆς ἁπάντων, καὶ ἐθνῶν, καὶ βασιλέων τῶν ἐπὶ γῆς· οὐ τοσοῦτόν γε πολυχειρίᾳ καὶ σιδήρῳ νικῶσα, ὅσον ἀρετῇ καὶ λόγῳ, καὶ τὸ, Κωνσταντῖνον ταύτῃ τὸν ταῖν χεροῖν τὰ σκῆπτρα κατέχοντα, βασιλέα τε αὐτὸν ὡς ἀληθῶς ὄντα, καὶ στρατηγὸν, καὶ ταμίαν τῶν ἀγαθῶν ἅπασι· καὶ τὸ πάντων κάλλιστον, τῷ Θεῷ διαφερόντως πεφιλημένον, καὶ εὐσεβείας ἀκραιφνοῦς, καὶ ἀρετῆς ἕνεκα πάσης· ὅς γε δημιουργὸς ταύτης ἐγένετο, οὐκ ἄνευ θείας κινήσεως καὶ ῥοπῆς· καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐξαρκεῖ, ἀντὶ μυρίων μὲν ἐγκωμίων, μυρίων δὲ ἐπαίνων, μυρίαν ἀρετὴν ἀποδεικνύντων τὴν πόλιν ἔχουσαν. ὅπου γὰρ τοιοῦτος μὲν ὁ δημιουργὸς, ἡ δὲ ὁρμὴ τῆς οἰκοδομίας, θεόθεν αὐτῷ τῇ ψυχῇ γέγονε· θεόληπτος γὰρ ἀνὴρ, καὶ πάντα τούτῳ σὺν Θεῷ διεπράττετο· περίεργον ἂν εἴη σαφῶς, κοσμεῖν πειρᾶσθαι τὴν πόλιν ἑτέρῳ τρόπῳ, εἰ καὶ παρέχει μυρίας τὰς ἀφορμὰς τῶν ἐπαίνων.

Γονέας δ' αὖ, καὶ τὴν σειρὰν ὅθεν τὸ γένος αὐτῷ, οὐκ ἂν σὺν τῷ καιρῷ καταλέγοιμι· οὔκουν οὐδὲ τρόπαια τἀκείνων καὶ κατορθώματα, ἀμαυροῦντα τὰ τῶν πάλαι τῇ παρ' ἑαυτῶν ἀστραπῇ. εἶεν γὰρ ἂν ἀνεφίκτοις ἐπιχειροῦντες οἱ τοῦτο διώκοντες. δοκῶ δέ μοι ἀρκεῖν, τοσοῦτον εἰπεῖν. οἱ τί-

A ritis clarum notiorem illustrioremque, suâ ipsorum reddiderunt virtute, ac iuxta modò positam imaginem, gloriæ ei cumulus fuerint; iidem nihilo secius ipsi, ac patria, illustriotibus augmentis, ac omnis retrò ætas tulisset, omnibus vbique per illum claruerunt. Quibus ille ornamentis claret, iis quoque patria ac parentes. Sic enim libens in optimis accidit. Rursus verò, claret ille omnibus, sed & patria, & parentes. B Verùm sint omnia adscribenda radici. Quanquam enim illustrior quoque tedditur patria, aut parentes, vt ingenuum quid præclarumque ediderint; quod tamen ab eis productum est, ad eos recurrit, à domo in domum velut circulo, quod aiunt. Hæc hactenus.

Primaria laus parentum ac radicis.

Patriam quidem, vrbem regiam habuit, ac vrbium matrem. Eius ea celebritas, vt sibi ipsa sit satis, nec nostris ad gloriam laudibus egeat. Tantò enim vrbibus omnibus, si quæ habent C admirationem, antefertur, ac præstat, omnique bonorum cumulo citra comparationem superat, quantò etiam finibus vniuersis, gentibusque ac regibus terræ, dominata est: non tantùm exercitûs numerositate ac ferro, quantùm virtute ac ratione præpollens; quodque Constantino glorietur, manu tenente sceptra, eodem reuerá, cûm Imperatore, tum duce, vniuersisque bonorum custode; quodque maius omnibus est, Deo eximiè caro, cùm sinceræ pietatis ergo, tum propter virtutis totius cumulum. Is vtique vrbis conD ditor, nec nisi diuino nutu ac impulsione; quod ipsum abundè sit, sexcentorum encomiorum loco, sexcentarum vice laudationum, quibus innumeram quandam ostendamus ciuitatis virtutem. Vbi enim talis est conditor, cœlitusque animo condendæ studium immissum fuit: Quippe extitit vir Deo afflatus, ac cui omnia cum Deo gerentur; superfluum liquidò sit, vt aliâ E quis ratione studeat vrbem laudare, tametsi illa, innumera laudum argumenta suggerit,

Patriæ laus.

Qualis Constantinus ac quali consilio vrbem condidit.

Parentes autem, ac maiorum, quâ genus traxit, catenam, haud per tempus facilè possim percensere; nec verò illorum trophæa, resque eas, quibus illi, antiquis præclarè gesta, suo splendore obscurant. Sanè vt quis hoc persequatur, impossibilia tentat. Mihi verò satis hactenus videtur dictum.

Laus parentum.

Viri itaque in laudis argumentum nobis propositi, parentes auique, haud vllis, si qui vllo vnquam æuo laudem habuerunt, deteriori loco; quin & potiori, vniuersorum suffragio habendi videantur: qui nimirum antiquâ successione Augusti ab Augustis optimis, continuâ descenderint serie, honestique ac clari extiterint, non tam dignitatis prærogatiuâ, quàm quòd vitam è ratione instituendam sanctum habuerint, probéque regendum Imperium, ac demerendam patriam, bonaque omnia subditis concilianda. Quanquam enim etiam à dignitate ac purpurâ clariores fierent, ipsi nihilominus claritatem vicissim rependebant, nedum corporis venustâ specie, sed & animi cumprimis honestate. Id quippe ducebant probro, vt externo tantùm ac temporaneo ornatu ambitum præferrent; non vt potius, suis ipsi meritis, ac firmiori decore pollerent. Cùm itaque probo res suas instituentes consilio, nihil diuinæ virtuti præhaberent, legitimè ac piè, patres magis, quàm dominos in subditos agêtes, regnauerunt; ludentiu'que pro eis adeuntes pericula, quàm aliis otia adire moris sis. Verùm præteteo eorum res. Nec enim id nobis fuit constitutum, vt eos laudaremus; sed vt potius, virum nobis in argumentum laudis propositum, ex ipsius propriis, quantâ enituerit virtute ostendamus.

Qualis Theodorus à primâ ætate.

Ille equidem regiè educatus, multâ à puero indolis bonitate effulsit: atque adeò puerili adhuc ætate agens, quis processu temporis euasurus esset, omnibus ominandum præbuit: vt omninò vtique optimus, patriæ, parentibus, amicis, ac prorsus omnibus, quibuscum esset versaturus, ac quos innatâ illâ bonitate esset imperiiturus. Tantâ sanè disciplinis omnibus capessendis habilitate fuit, ac sic celeriter omnes percurrit, vt & sophistarum ac ludimagistrorum, ac si qui honestum aliquid docturi videbantur, eximiâ quadam facilitate ac genio, sedulitatem præuerterit. Quamobrem continuè alios ex aliis magistros mutans, quærebat à quo noui aliquid disceret; tanquam qui citò perciperet omnia, si qua illi tradere possent: palamque alternantium ætatum, nedum annos, sed & naturam ac indolem; atque hanc potissimè; subiectum arguebat. Quamobrem, poëtæ

A νων εὐφημουμένων φύσαντες, οὐδαμῶς που πάντως ἐλάττους· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀμείνους φανεῖεν ἂν πάντες ἅμα, τῶν διὰ παντὸς ὑμνουμένων τοῦ χρόνου· ἄνωθεν μὲν βασιλεῖς, ἐκ βασιλέων ἀρίστων, συνεχεῖ διαδοχῇ κατιόντες· κόσμιοι δὲ καὶ λαμπροὶ, οὐ διὰ τὸ χρῆμα μᾶλλον, ἢ τῷ, λόγῳ ζῆν ἐθέλειν, καὶ τὴν βασιλείαν ἰθύνειν, καὶ ποιεῖν εὖ τὴν πατρίδα. καὶ τῶν χρηστοτέρων πάντων πρυτάνεις ἦσαν τοῖς ὑπὸ χεῖρα. Εἰ B γὰρ καὶ τὸ χρῆμα τοῦτο καὶ ἡ πορφύρα λαμπροτέρους ἀπέφαινον, ἀλλὰ καὶ αὐτοί πως αὖθις, ἀπέφαινον ἐκεῖνα λαμπρότερα, οὐ μόνον ὥρᾳ σώματος, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς κοσμιότητι. ἡγοῦντο γὰρ, εἰ μόνον γε τοῖς ἔξωθεν καλλωπίζοιντο καὶ προσκαίροις, ἀλλὰ καὶ πολλῷ γε μᾶλλον τοῖς οἴκοθεν καὶ μονιμωτέροις. τῆς οὖν θείας ἀρετῆς, εὖ ποιοῦντες, μηδὲν ἀεὶ προτιμῶντες, ἦρχον ἐννόμως καὶ εὐσεβῶς, πατέρων μᾶλλον, ἢ δεσποτῶν τοῖς C ὑπηκόοις σώζοντες τύπον· ἢ προκινδυνεύειν αὐτῶν αἱρούμενοι, ἢ ῥᾳθυμεῖν ἑτέροις. ἐῶ δὲ λέγειν τὰ περὶ τῶνδε· οὐδὲ γὰρ προκείμενον ἦν ἡμῖν, τοὺς ἄνδρας τούτους ἐγκωμιάζειν· αὐτὸν δὲ τοῦτον τὸν νῦν ἡμῖν εἰς εὐφημίαν προκείμενον, ἐξ αὐτῶν τῶν ἑαυτοῦ ἡλίκος ἦν τὴν ἀρετὴν, ἐπιδεικτέον ἡμῖν ἐστιν.

Ἐτράφη μὲν βασιλικῶς· ἐκ παίδων δὲ ἐδείκνυ τὴν εὐφυΐαν· μᾶλλον δὲ, παι- D δίον ὤν, πᾶσιν ἐδίδου μαντεύεσθαι, ὅστις ἂν εἴη προϊών· ὡς ἄρα πάντη βέλτιστος, πατρίδι καὶ γονεῦσι καὶ φίλοις, καὶ ὅλως οἷς συνεγένετ' ἂν καὶ μεταδοίη τῆς ἐμφύτου χρηστότητος. καὶ μὴν πρὸς πᾶσαν μάθησιν οὕτω δεξιῶς εἶχε, καὶ μετ' ὀξύτητος ἐπεῖχεν, ὥστε καὶ τὴν προθυμίαν τῶν σοφιστῶν, καὶ τῶν παιδοτριβῶν, καὶ τῶν ὁπουοῦν χρηστὸν ἐπιτήδευμα διδα- E σκόντων, ὑπερφυῶς ὑπερήλαυνεν. ὅθεν τούτους συνεχῶς διαμείβων, ἐζήτει τὸν διδάξοντά τι καινότερον, ὡς αὐτίκα πᾶν λαμβάνων, ὅπερ ἂν εἶχον διδόναι. καὶ τὴν τῆς ἡλικίας σαφῶς ἐλέγχων, ὕλην οὐ τὸν χρόνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν φύσιν ἔχουσαν· καὶ τὴν δὴ μᾶλλον, ἤπερ ἐκεῖνον. ὥσθ', ὅπερ τις τῶν ποιητῶν

ἐδίδα-

ἐδίδαξε, τῇ γλώττῃ, ἀνθρώπου ἀνθρώπου διαφέρειν τοσοῦτον, ὅσον ἀετοὶ κοράκων, αὐτὸς ἔργῳ ἔδειξε, τῷ πεφυκότι τοὺς ἡλικιώτας ὑπερενεγκεῖν, ὅσον οὐδ᾽ ἐδίδου τούτοις, ἐρίζειν πρὸς αὐτὸν ἁμιλλωμένοις. παῖς γὰρ ὢν ἔτι, τὰ τῶν μειρακίων ἐζήτει · καὶ αὖ ἐν τούτῳ δὲ, τὰ νεανίσκων, καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὰ πρεσβυτέρων, καὶ ὅλως τὰ τῆς κρείττονος ἡλικίας, ἐν τῇ περὶ ταύτης. οὕτως ἐκεῖνος ἐπὶ τὴν ἔργων φθάνων ἦν ἀεὶ τὸ δέον, ἐμπειρίᾳ καὶ σπουδῇ καὶ φρενῶν ὀξύτητι. ἦν μὲν γονεῦσιν ἡδύς · ἦν δὲ ἀδελφοῖς · ἦν δὲ ἑταίροις · ἦν δὲ πολίταις καὶ ξένοις, ἥλιξί τε καὶ πρεσβύταις · καὶ ὅλως πᾶσιν ἐν ὅλοις, παντὶ καιρῷ καὶ συμπτώματι.

Καὶ μὴν, τοσοῦτον ὑπερηνέχθη ἦν, κἂν τοῖς γυμνασίοις, κἂν ταῖς ἁμίλλαις, κἂν ἅπασιν, ὡς μηδὲ δύνασθαι παραβεβλῆσθαι. οὐχ ἧττον γ᾽ ἐφθονεῖτο τοιοῦτος ὤν, ἀδυνατοῦντος τοῦ φθόνου δρᾷν ἐπ᾽ αὐτῷ, ὅπερ ἐπεφύκει · ἀλλ᾽ ἐθαυμάζετο παρὰ τῶν ἁπάντων μετὰ τοσαύτης ὑπερβολῆς, ὁπόσης οἶμαι τὸ νικᾶν ἦν. ἦν δ᾽ εἰς τοὔσχατον ἀφιγμένον. καὶ πῶς εἰκὸς ἂν εἴποι τις, τὸν πολὺ τοὺς ἄλλους ὑπερελάσαντα, μὴ παρ᾽ οὑτινοσοῦν τῶν ἁπάντων δέξασθαι φθόνον. τοὐναντίον μὲν οὖν. ὁ γὰρ ὑπερβεβηκὼς κομιδῇ, φθόνῳ οὐχ ὑποπίπτει. τὸ γὰρ πολὺ θαυμαζόμενον, πολὺ φιλεῖσθαι δέον ἐστί · καὶ τὸ σφόδρα φιλητὸν, πῶς ἂν εὐδοκιμοῦν φθονηθείη. ὥσθ᾽ ὁ φθόνος μὲν ἀπῆν, ὁπότε γέ τις ἡττᾶτο · προσῆν δὲ φίλτρου προσθήκη, τῷ περὶ ἐκεῖνον συμβαίνουσα θαύματι · καὶ τοῖς ἐκείνου πλεονεκτήμασι, πάντες ἔχαιρον.

Ὢν δὲ τῷ χρόνῳ ὕστατος τῶν ἀδελφῶν, οὐδενὸς ἦν ὕστερος, ἐφ᾽ οἷς τις ἂν φαίη θαυμαζόμενος. νουνεχής τε γὰρ ἦν · δίκαιος · ἀνδρεῖος · ἀκλινὴς καὶ τοῖς μάλιστα φοβεροῖς · τῶν πλειόνων ἡδονῶν, οὐ γὰρ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἦν, ὡς ἀεὶ κρατεῖν ἁπασῶν, ὑπερεωρακὼς παντάπασι · πρὸς δὲ τὰς, ἐγκρατῶς ἔχων · ῥᾳθυμίᾳ τε, αὐτὸν οὐκ ἐκδεδωκώς · ὁ αὐτὸς μέτριός τε καὶ μεγαλοπρεπής · ἀνεπαχθὴς καὶ μηδαμῶς ἀφόρητος, καὶ αὐτοῖς τοῖς οἰκέταις δια-

A illam sententiam, vt nihil minus homines inter referat, vt sermonis vim ac linguam spectes, quàm inter aquilam ac coruum; veram ipse rebus ostendit; sic indole coætaneis præstans, vt neque vllus contentioni locus relictus videretur. Adhuc enim existens puer, adolescentum colebat studia; adolescensque, iuuenum, ac virorum, ac seniorum; prorsusque anteriorem agens ætatem, quæ sequentis ac maturioris essent. *(ἀετὸς μείζων ὀρνέων.)*

B Adeò semper agendis rebus occupauit quod esset operæpretium, scientiâ illâ ac studio, mentisque sagacitate. Erat planè dulcis parentibus; erat fratribus; erat sodalibus; erat ciuibus; erat peregrinis; æqualibus pariter, senibusque, ac cunctis vniuersim in omnibus omni tempore, ac rerum omni incursu.

Tantis sanè gloriæ cumulis præstabat, gymnasiorum exercitamentis, certaminibusque, ac studiis omnibus, vt neque opus habeter comparatione. C Nec verò cùm talis esset, patiebatur inuidiam, non valente eâ in illum quod nata est: quin potius habebat omnium admirationem, idque tantâ exuperantiâ, quanta puto victoria erat. Ea porrò ad summum euaserat. Quî verò inquies, vero consonum sit, vt grandi adeò excessu superans, à nullo prorsus inuidiam pateretur? Secùs planè comparatum dicemus. Qui enim supra modum superat, nihil inuidiæ obnoxius D sit. Quæ enim res multam habet admirationem, multo quoque amori esse necesse est. Quod autem est valde charum, ac amori habetur, quâ sibi ratione pro accedente gloriâ, inuidiam conflauerit? Quamobrem inuidia aberat, vt quis victus esset: aderat verò amoris accessio, quam eius nouùm accedens admiratio faceret; vniuersique eius gaudebant victoriis.

Cùm natu minimus fratrum esset, nulli tamen cessit, vt ea spectes, quibus E quis admirabilis sit. Nam erat prudens, iustus, fortis; ac vel in iis, quæ maximè terrendo videantur, inflexi pectoris: plerasque voluptates; (nec enim vsque adeò erat homine maior, vt omnium semper esset Dominus;) omninò spernens; quod spectat ad alias, se ipse continens: haud se dedens pigritiæ; idem ipse moderatus ac magnificus; nihil molestus, aut quicquam intolerabilis, vel ipsis quoque seruis em- *(Egregiæ Theodori dotes.)*

LVDOVICO XIV.

FRANCORVM AC NAVARRÆ
REGI CHRISTIANISSIMO.

PVDVIT Manuelem Augustum (Adeodate Rex Christianissime) sic male pro Gallorum Gentis indole ac genio exceptum esse, cùm olim Gallias vrbemque ipsam Lutetiam imploratum auxilia, petiisset, vt exinde priuato carcere ac Bibliothecâ ambierit latebras, ac luci prætulerit. Nec verò nostrûm id moribus comparatum, vt honoris tantùm significationibus prosequamur; luxuque vano, ludis, epulis, si quos tales fortuna, seu magis casuum humanorum arbiter Deus ad nos destinat; sed vt magis efficaci iuuemus operâ, ac vel pristino restituamus ordini, vel conemur. Ita verò, ægra frigidioris Principis valetudo, eam rebus indiderat faciem, vt ab indole Gallicâ, ipsa plurimùm Gallia desciuisse videretur; palamque alia esse, ac quæ Christi signa, infidelium victrix, Syriæ intulisset, totque ac tanta omni retrò ætate, Christianorum fratrumque subsidio, designasset. Enimuerò Manuelem iterum exciuit latebris; abstersit pudorem; nouâ, nostrisque ac Occiduis familiari donauit linguâ; in vrbis, aulæque, ac orbis publicum coëgit, quod nouum surgensque tuum illud iubar, omnium retrò decessorum splendores, micatibus clarioribus vicit vincitque, ac quali nunquam fortitudinis cum pari humanitate gloriâ, subditos populos; ac siqui Gallico nomine censentur; auxit. Gestit defectus senex, vel suis adeò deploratis, ac quibus dimidium sui; Theodorum, inquam, fratrem, ac generis scintillam, pro funere deplorat; noui Salomonis tuo delectari adspectu; Regemque, annis puerum, virum animis, videre ac colere, quem Dei iam dextera, magnificauit super omnes Reges terræ. *Stupet animo, puerilibus statim annis ausu felici perfecisse, quod alij vergentibus vix tentarint: terrorem paternum, quo semper orbis terrarum intremuit, deriuare ad suum nomen occepisse, prorsusque deriuasse: contra ætatis rationem partas victorias, quarum vix numerus ineatur; subactas vrbes, disiecta mœnia, expugnatas arces,*

captas munitiones: obriguisse minarum oblitos numerosos exercitûs, procinctos milites iamque dimicaturos, quibus inter gladios, vt fama erat, fœda numquam fuga subuenisset. Italiam exterritam; Germaniam bello attritam: Morinos ac Belgas, quâ colla submisisse, quâ propediem submissuros, nauali amisso ac statione. Ac verò nouissimam maximè adgratulatur Dunkerkæ deditionem; illius, inquam, tuorum sociorumque rapinis plenæ; quâ, aliisque vtroque mari commodissimis stationibus, Ludouici æternùm Victoris felicibus armis ac auspiciis emissæ classes, eius nominis amorem pariter ac terrorem, vniuersis vbique inferant, vt quæque Gentes ad iustum habuerint: ac verè brachium Messiæ robustum, iis quoque probent, qui procul, vixque notione solâ Christianissimorum gloriam perceperunt. Luget desiderasse ætatem suam eius virtutis, ac potentiæ Solem, quo spes erat, feliciùs Christianis disiectum iri Bajacetis turbinem, quàm turbo alter Scytha Temeres, hostis & ipse Christi nominis, disiecit: fœdè quidem capto, atque ad necem compulsô Bajacete Turcâ; verùm Caphâ, Smyrnâ, aliisque Christianorum præsidiis, barbaricâ Temeris eiusdem immanitate deletis. Ceterùm lubens, quod Augustum par, Palæologorum occidentis familiæ, nonnullum decus offero, Tuas sibi ac fratris dotes; vestrum, inquam, verè illud Augustum nihilominus par, florentis semper Borboniorum Gentis præcipuam gloriam, inspexisset, vnde virtutis characteres ducturum esset: vtque tempora minimè tulerint, vel se vobis quod inspiciatis, ac vestrorum comparatione virtutum componatis ac emendetis; probetisque, aut aliquâ etiam parte improbetis, proponit: simulque concidentis Reip. statum, iamque penitus collapsæ, ac quibus fecerit ruinam; quibusve æmula, ac Christiano infensa nomini bestia, offirmato cornu omninò contriuerit, cautionis politicæ ac prudentiæ regalis insigni documento, suggerit; idque opportuniùs, quò & modò illud ipsum cornu, in nos ac Christianos magna loquitur, aut loqui quærit:

Majestatis Tuæ Christianissimæ

Deuotissimus seruus & cliens,
F. FRANCISCVS COMBEFIS
Ord. Pred.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΛΟΓΟΥ.

ARGVMENTVM HVIVSCE ORATIONIS.

Περιπαθὲς μὲν τὸ προοίμιον, καὶ οἷον εἰκὸς ἐπ' ἀδελφῷ μάλιστα πρέπον, ἐπιτάφιον ἐπ' ἀδελφῷ διεξιόντι. πατρίδος δὲ καὶ γένους βραχύ τι μνησθεὶς, ὁ τόνδε λέγων θειότατος βασιλεὺς, οὐκ ἐπὶ πλεῖον ἐνδιατρίβει τῷ περὶ τούτων χωρίῳ. ἐπιβαλόμενος μὲν ἐπὶ τὰς τοῦ ἐπαινουμένου πράξεις, οὔσας οὐκ ὀλίγας, οὐδὲ βραχέων τῶν λόγων δεομένας· ἀπολογίαν δὲ ποιησάμενος, ὡς διὰ τὸ πᾶσι τούτων περιφανὲς, καὶ μηδ' ὑφ' ἑνὸς ἀγνοούμενον, οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι καθέκαστον διεξιέναι περὶ αὐτῶν, A B αὐτῷ τούτῳ καὶ μάλα σεμνύνει. ἔπειθ' οὕτω τῶν κατ' αὐτὸν τοῦ ἐπαινουμένου λόγων ἀψάμενος, πρῶτον μὲν περὶ τῆς ἐκ παιδὸς τροφῆς, καὶ τοῦ ὅλου ἤθους διέξεισι, καὶ οἷος τοῖς ὅλοις ἦν ὁ ἀνήρ· εἶτ' ἐπὶ τὰς πράξεις τε καὶ τὰ ἔργα χωρεῖ· καὶ πρῶτον μὲν ἐκείνων μέμνηται, ἅ ποτε περί τε τὸν πατέρα, καὶ ἑαυτὸν, καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων τοὺς τότε δεδυστυχηκότας, ἐπιπροσεχῶς αὐτῷ, καὶ ὡς προσηνέχθη τοῖς τότε πράγμασι. C μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπὶ τὰ Πελοποννησιακὰ ἤδη χωρήσας, πρώτης μὲν τῆς εἰς τὴν χώραν ἀφίξεως μέμνηται, ὡς καὶ προσδοκηθεῖσα μόνον ὤνησε πρὶν γενέσθαι· καὶ ὡς ἀφίκετο· καὶ ὡς παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἀσμένως ὑπεδέχθη. οὗ δὴ, καὶ τῶν περὶ τοῦ τε σφῶν θείου, καὶ ἀνεψιοῦ ἀψάμενος λόγων, εὖ μάλα φυλάττεται, τὸ μηδὲν ἐς αὐτοὺς ἀπηχὲς καθ' ὅσον οἷόν τε, μηδὲ φορτικὸν εἰπεῖν. ἔπειτα τῆς Ἰλλυριῶν αὐτόθι μετοικίσεως· ὡς δύσκριτόν γε ὂν, εἴ τε προσδεκτέον αὐτοὺς ἐς τὴν χώραν, εἴτε μή· ὁ δ' ἐδέξατό τε οὐ δοκοῦν οὕτω D τοῖς πολλοῖς, αὐτὸς μάλα εὐστόχως βεβουλευμένος περὶ τοῦ συνοίσοντος, καὶ ἐς δέον τούτοις ἐχρήσατο. καὶ μετὰ τοῦτο, τῆς τῶν προσοίκων ἐχθρῶν ἥττης, καὶ τοῦ πρίγκιπος συλλήψεως, δι' ὧν ἰσχυροτέραν ἀποφαίνει καταστησάμενος τὴν ἀρχήν. εἶτα μετελθὼν ἐπὶ τοὺς ὡς τοὺς βαρβάρους αὐτομόλους ἥκοντας, καὶ πρῶτον κοινῇ περὶ τῶν τοιούτων

A Exordium quidem vehementiùs lugubre, ac quale maximè fratrem, super fratris funere orantem, deceat. Vbi autem oratorem agens, diuinissimus Imperator, parum quid etiam generis meminit, haud in eo diutiùs moratur. Porrò deuectus sermone ad viri acta, nec pauca illa, nec vt breui oratione explicanda forent, excusans, vt quia eorum splendor omnibus pateat, nec à B quoquam negetur, haud necesse sit singula enarrare, eo ipso etiam valde exornat: sicque deinceps eius aggressus laudes, primùm de eius pueritiâ differit, vtque omninò habuerit moribus, ac qualis vir factus, fuerit vniuersis: tum verò ad acta ac res gestas procedit: primumque, eorum mentionem facit, quæ quondam in Patrem, eundemque ipsum, ac propinquos alios, eùm ij rebus aduersis vterentur, ab eo gesta sunt, narratque vt ille in rebus ha- C buerit: tum gradum faciens ad Peloponnesiaca, primùm meminit eius in prouinciam aduentùs, vt sola expectatio iuuerit, cùm res tãtùm in procinctu esset: vtque reipsâ aduenerit, sicque lætanter ab indigenis susceptus: quo loco, cùm cœpisset de auunculo ac consobrino dicere, optimè cauet, ne quid in eos, quoad fieri potest, absonum, aut graue dicat. Postmodum Illyriis ad eum commigrantibus, vt cùm dubium esset, num essent recipiendi in D prouinciam, nec ne, eos ipse, eùm multi secus putarent, optimè coniectans, ac quod conducens esset, consulens, receperit, sicque eorum operâ opportunè vsus: post verò, relatam de vicinis hostibus victoriam memorat, ac captum Principem, quibus ostendit corroborasse imperium. Tum transiens ad eos, qui ad Barbaros perfugissent, ac vbi primùm aliqua de illis communi ser-

mone locutus esset, nullum ex nomine pro modestiâ notat: pergitque deinde ad ipsum Barbarum, ac ea, quæ ille in ambos molitus esset, inducentibus perfugis, eùm & quædam à se etiam illum prouocarent. Ad hæc, meminit, vt cùm ipse, tum frater illum conuenerint, cùm necessitas tulisset, ac secus illi constitutum haberent; periculi item inde conflati, ac tristium aliorum quæ illic occurrerunt; vtque, ipse quidem Imperator ex Barbari voluntate, Constantinopolim iterum præter opinionem sospes reuersus sit, frater autem, qui iam ineluctabili laqueo teneri videretur, summâ inde fortitudine ac solertiâ profugerit in Peloponnesum, eóque reuersus, omnia iam, nedum quæ in Peloponneso, sed & si qua intra Ianuas erant, maximam partem in periculum adducta, sospitauerit: Vtque cùm Barbarus, ipse quidem ab Hellade mouens, non exiguum aut imbellem exercitum in Peloponnesum misisset, prohibuerit ille, non numeroso quidem exercitu hosti occurrens, sed duci exercitûs congruo stratagemate, tem conficiens, vt ne in prouinciam inuaderet; vtque demum eo facinore, iam concessa Barbaro & ab eo occupata, receperit, ac Imperio vindicarit. Post hæc reuersus ad commune illud bellum Barbari, factâque mentione, vt ex crebris cladibus eo victore cùm Christianis, tum Barbaris aliis illatis, res Romanorum grauiter affectæ essent, nec non susceptæ ab ipso nauigationis ac itineris ad Occiduas partes, narrat posteà, gesta interim à fratre: ac primùm quidem, vt Corintho, quæ versaretur in manifesto periculo, concreditâ Fratribus, cùm eandem ipsam à Barbarorum saluarit manu, tum inde rebus vniuersis non modicam opem compararit: ad hæc, vt eùm posteà visus esset, reliquam totam prouinciam illis cedere, res cum Barbaro omni meliùs spe composuerit, vtque receptâ prouinciâ, iterum res eius stabilierit, cùm nullâ iniuriâ Fratres affecisset, autue omninò damni aliquid intulisset. In his porrò diutiùs versatur sermo, quòd tollendæ opinionis causâ, per ignorantiam veritatis rei, vt omninò habuisset, apud nonnullos obtinentis, planè præstaret, horum quoque meminisse, nedum aliorum, quæ essent perspicuè bona, quàm silentio dissimulare. Siquidem enim nunc ta-

Ipsi Baiazeti assistentes, inque eius existentes curiâ.

A ἐπεξελθών, φειδοῖ δὲ μηδενὸς αὖ ὀνομαστὶ καθάψασθαι· ἔπειτ' ἐπ' αὐτὸν τὸν βάρβαρον χωρεῖ, καὶ οἷς κατ' ἀμφοῖν ἐπεχείρησεν, ὑπὸ τῶν ὡς αὐτὸν ἡκόντων αὐτομόλων ἐναγόμενος· ἐνίων δὲ καὶ οἴκοθεν μετακαλουμένων. ἔπειτα, τῆς ὡς αὐτὸν ἀφίξεως μέμνηται, τῆς τε τούτου καὶ ἑαυτοῦ, ἀνάγκης τε γεγενημένης, καὶ παρὰ τὰ διεγνωσμένα σφίσιν, οὕτω δὴ συμπεπτωκυίας· τοῦ τε παρὰ ταύτην κινδύνου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐκεῖσε ἀπηντηκότων δυσχερῶν· καὶ ὡς αὐτὸς B μὲν βασιλεύς, γνώμῃ τοῦ βαρβάρου ἐπὶ τὴν μεγάλην αὖ πόλιν παρὰ δόξαν ἀνασώζεται· ὁ δ' ἤδη δοκῶν ἐν ἀφύκτοις ἔχεσθαι, μάλα ἀνδρείως τε καὶ εὐμηχάνως ἐκεῖθεν ἐπὶ Πελοπόννησον ἀποδιδράσκει, καὶ ὡς ἡ ἐπάνοδος τούτου, πάντα ἤδη, οὐ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσα ἐντὸς πυλῶν, τὰ πλεῖστα κινδυνεύοντα διέσωσε· καὶ ὡς τοῦ βαρβάρου, ἐκ μὲν τῆς Ἑλλάδος ἀνακεχωρηκότος, πέμψαντος δὲ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, οὐκ ὀλίγην οὐδὲ φαύλην στρατιάν, C ὁ δ' οὐ πλήθει ἀντιπάλῳ στρατιᾶς, ἐπινοίᾳ δὲ στρατηγίᾳ πρεπούσῃ κεχρημένος, κεκωλύκει ταύτην τῆς χώρας ἐπιβῆναι· καὶ ὡς διὰ τοῦδε τοῦ ἔργου, καὶ τὰ παρακεχωρημένα τῷ βαρβάρῳ, καὶ ἤδη ἐχόμενα, ἀπειλήφει τε καὶ ἐπανεσώσατο τῇ ἀρχῇ. εἶτ' ἐπὶ τὸν κοινὸν τοῦ βαρβάρου πόλεμον μετεληλυθώς, καὶ ὡς πολλαῖς μὲν Χριστιανῶν συμφοραῖς, πολλαῖς δ' ἄλλων βαρβάρων ἐντετυχηκότος, χαλεπῶς ἐντεῦθεν τὰ Ῥωμαίων D πράγματα εἶχε, μνησθείς, καὶ προσέτι τοῦ γε ἑαυτοῦ διὰ ταῦτα ἀπόπλου τε καὶ ἀποδημίας τῆς εἰς τὰ ἑσπέρια, ἔπειτα τὰ τούτῳ ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς πεπραγμένα διέξεισι· καὶ πρῶτον μέν, ὡς Κόρινθον ἐν προφανεῖ οὖσαν κινδύνῳ Φρερίοις ἐγχειρίσας, αὐτήν τε ἔσωσε τῆς τῶν βαρβάρων χειρός, καὶ τοῖς ὅλοις πράγμασιν, οὐ σμικρὰν ἐντεῦθεν τὴν βοήθειαν ἐμηχανήσατο. ἔπειθ' ὡς χρόνῳ ὕστερον, καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης ἀρχῆς τοῖς αὐτοῖς δόξας παραχωρεῖν, τὸν πρὸς τὸν βάρβαρον πόλεμον, κάλ- E λιον ἢ ὥς ἄν τις προσεδόκησε, κατέθετο, καὶ τὴν χώραν ἀπολαβὼν αὖθις κατέστησεν, οὐδὲ Φρερίους οὔτε ἀδικήσας, οὔτε τι βλάψας ὅλως. ἐπὶ πλέον δέ που τούτοις ὁ λόγος ἐνδιατρίβει, ὑπὲρ τοῦ τὴν ἐξ ἀγνοίας τοῦ ἀληθοῦς ὡς ταῦτα ἐπεπράχθη, κρατοῦσαν παρ' ἐνίοις δόξαν ἀφελεῖν, ἄμεινον ὂν ἐπιμνησθῆναι, καὶ τούτων πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκ τοῦ φανεροῦ καλοῖς, ἢ σεσιγηκέναι. καὶ γὰρ αὖ νῦν σεσιγη-

ῥηθέντων, εἴ ποτέ τις ἐπὶ διαβολῇ μνησθῆναι τολμήσειε, τάχ᾽ ἂν τισι τῶν τἀληθῆ μὴ εἰδότων, καὶ ἐπαληθεύειν δόξειεν, ὡς οὐκ ἂν ἐν τῷ παρόντι σεσιγημένων, εἴ τι τοιοῦτο λέγειν περὶ αὐτῶν. εἰρημένα δὲ καὶ φανερῶς κατασάντα ὡς ἐπράχθη, καὶ εἰς εὐδοξίαν μᾶλλον ἢ ὡς ἑτέρως ἴσως δοκοῦντος περιέστηκεν. εἶτ᾽ ἐπὶ τὰς πρὸς τοὺς παλαιοὺς παραθέσεις χωρεῖ, ἡνίκα καὶ τῆς νόσου μνησθεὶς, ἐς τὸ περιπαθέστερον αὖ ἀποκλίνει· ἀποφαίνων ἅμα, οὐδὲν ἐλάττω τῆς ἐν τοῖς ἔργοις ἀνδρίας, τὴν παρὰ τὴν νόσον ἐπιδεδειγμένον. κἀνταῦθα δοὺς τι καὶ τοῖς παροῦσι τῶν ὑπηκόων φθέγξασθαι προσῆκον ἐκείνοις αὐτοῖς, πολλῶν τε μεγάλων εὐεργεσιῶν ἕνεκα ὧν εὖ πεπόνθασι παρ᾽ αὐτοῦ, τὸν αὐτὸν αὖθις ἐπαναλαμβάνει θρῆνον. τοῦτο δὲ ποιεῖ, ἅμα μὲν, ὡς ἀναπαύλης δεηθεὶς, διὰ τὸ τοῦ πάθους μέγεθος ἐπεχόμενος τὴν φωνήν· ἅμα δὲ, καὶ ὡς ἐπιθυμήσας, καὶ ἑτέρων πολλῶν θρηνούντων ἀκοῦσαι, διὰ τὸ περὶ τὸν ἀδελφὸν μανικὸν φίλτρον, πολλῶν καὶ μεγάλων αἰτιῶν ἕνεκα, ὡς αὐτὸς διέξεισι βασιλεύς. οὗ χάριν, καὶ ἀπὸ περιπαθοῦς εὐθὺς ἐνήρξατο προοιμίου, ὡς μὴ τὸ παράπαν δυνηθεὶς τῶν τε διηγήσεων, τῶν τε ἐπαίνων ἅψασθαι πρὸ τῶν θρήνων. οὐ μὴν, ἀλλ᾽ ἐπὶ παραμυθίαν ὅμως μεταβὰς, ἀποπαύεται, ἐπιπλεκομένων ἑκάστῳ χωρίῳ, τῶν ἀεὶ προσηκόντων τε καὶ προσαρμοζόντων ἐπαίνων· ὡς μήτε τὸ πιθανὸν ὑπερβάλλειν, μήτε ἐλλείπειν τι τῶν ὄντων τε καὶ ἅμα δεόντων ῥηθῆναι, ὡς ἐπὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστον ἔστι τῷ μετὰ τέχνης ἀναγινώσκοντι θεωρεῖν.

A cerentur, vt quis postmodum tentaret meminisse ad calumniam, vtique posset apud aliquos gestæ rei ignaros, tanquam vera dicens habere fidem, velut non fuissent tacenda hic, vt qua de his dici potuissent: cùm relata, ac palam exposita vt gesta essent, in gloriam potiùs, ex eo quod forsan secùs videbatur, cessura essent. Deinde procedit ad comparandum cum antiquis, quando & morbi mentione factâ, iterum lugubrior, orationem componit; simulque ostendit, nihil minorem fortitudinem in morbo ostendisse, quàm B rebus gerendis: eumque hic subdito quoque auditorum Cœtui annuisset, vt & ipsi aliquid sibi congruum, pro pluribus ac magnis beneficiis, quibus ille eos demeruisset, loquerentur, eandem rursus næniam resumit. Id porrò facit, cùm remissione aliquâ egens, impeditâ voce præ doloris vi; tum verò, quia etiam multos alios cupiat audire lamentantes, ob impensius illud ac insanum in fratrem philtrum, pluribus ac magnis de causis, quas ipse edisserit. Quamobrem etiam affectuosiùs quoque ac lugubriùs iterum ordi- C tur, tanquam omninò neque narrationem, neque laudes potuerit aggredi, priusquam fuisset indultum lamentis. Postmodum tamen ad consolandum descendens, finem dicendi facit, congruis ac aptis laudibus cuique loco intextis, vt neque excedat quod sit probabile, nec eorum aliquid deficiat, quæ dicto opus, ac congrua erant, vt in singulis, quisque arte legens perspexerit.

ΜΑΝΟΥΗΛ
ΤΩ ΘΕΩ
ΚΑΙ
ΡΩΜΑΙΩΝ
ΛΟΓΟC
ΕΝ ΧΡΙCΤΩ
ΠΙCΤΟC ΒΑCΙΛΕΥC
ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ
Ο ΠΑΛΑΙΟ-
Theodor van Merlen fecit.

ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΚΥΡΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, ΛΟΓΟΣ

Ἐπιτάφιος εἰς τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ δεσπότην τὸν Πορφυρογέννητον κῦρον Θεόδωρον τὸν Παλαιολόγον, ῥηθεὶς ἐπιδημήσαντος εἰς Πελοπόννησον τοῦ βασιλέως.

PIISSIMI AC CHRISTI
AMANTIS IMPERATORIS DOMINI
MANVELIS PALÆOLOGI, FVNEBRIS ORATIO

in proprium eius fratrem Deſpotam Porphyrogennetam Dominum Theodorum Palæologum dicta cùm Imperator eſſet in Peloponneſo.

ΑΛΛΑ τί καὶ φθέγξομαι πρὸς A ὑμᾶς, ὦ παρόντες, μήτ' αὐτὸς λέγειν ἰσχύων, μήθ' ὑμᾶς ὁρῶν δυναμένους καθαρὰν τὴν ἀκοὴν παρασχεῖν τοῖς λόγοις. ἐμέ τε γὰρ ἀφωνία κατέχει ὑπὸ τῆς μεγίστης ταύτης συμφορᾶς· ὑμᾶς τε, τοῦτ' οἶδα παθόντας, οὓς ὁ νῦν θρηνούμενος διηγάγετο εὖ ποιῶν. ἐπεὶ δὲ πάντως οὐ συγχωρήσετε σιωπᾶν, ἐλπίζοντές τι ῥηθήσεσθαι παρ' ἡμῶν, ὅπερ ἂν ἴσως συμβαίη τῇ παρούσῃ συμφορᾷ, ἐρῶ μὲν ὡς ἐφικτόν· ἐπεὶ καὶ τοῦτό γε τεκμαιρόμεθα, ὡς ὑμεῖς γέ πῃ χαλεπαίνετε, B τῷ μὴ καὶ θᾶττον εἰρῆσθαι γενόμενόν τι. δῆλοι γάρ ἐστε τοῖς ὅλοις, τὴν τοῦ λόγου μέλλησιν μόνον οὐχὶ διαβάλλοντες, τῇ γλώττῃ μὲν οὐδαμῶς· οὐ γὰρ συγχωρεῖ τὸ πάθος, ἐνακμάζον ταῖς ψυχαῖς· τοῖς δὲ ἀτενὲς εἰς ἡμᾶς ὁρᾶν, καὶ τοῖς κοπετοῖς, καὶ ὀλοφυρμοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν.

Η μὲν οὖν ἀπαίτησις, εὔλογος ἂν καὶ παρ' ὑμῶν γένοιτο, καὶ παρ' ἡμῶν τέλος λάβοι· δίκαια γὰρ δοθῆναι, πρὶν αἰτηθῆναι· μᾶλλον δὲ ἀποδοθῆναι, καὶ πρὸ τοῦ ταύτην ἀπαιτηθῆναι. καὶ ἔγω

ENIMVERO quid ad vos etiam loquar, Auditores, qui nec ipſe valeam dicere, voſque videam non valentes puram ſermonibus aurem accommodare? Cùm me enim, calamitatis huius immenſitate attonitum vox fugit; tum vos eâdem quoque ratione ſcio affici, quos vir in præſentiarum lamentis proſequendus, præclarè adeò demeruit. Quia tamen haud omnino eſtis ſilentij facultatem facturi, qui fortè aliquid præſenti congruum calamitati audituros ſperetis, vtique pro virili quoque dicendum ſit. Nam & mihi videor videre ſuccenſentes, quòd non citiùs operæpretium aliquid dixerim. Quippe omnibus liqueat, vt tantùm non detis crimini, ſermonem hactenus distuliſſe: haud quidem id linguâ; non enim dolor vigens animis, ſinit; ſed vultibus in nos intentis, planctibuſque, & eiulatibus, ac omnibus aliis.

Cùm ſanè hæc à vobis meritò exigantur, tum à nobis opere compleantur; quæ ſit iuſtum præſtare, vel ſi nemo exigat: ſeu potiùs reddere, antequam etiam aliquis repetat. Equidem

à primâ iam die debitum redditurus erat, vt per facultatem licuisset: haud verò, quē graue adeò vulnus diræ huius calamitatis incessit, possim facilè. Ex quo enim applicatis nauibus, vestræ huius oræ, quam ille quondam aut omninò venatu, aut copias ducens, ambulauit, partem aliquam aspexi, profluunt lacrymæ fluminis instar; osque mutum, sermone interdicit. Illa enim hæc regio quam sic ille demeruit, vix non oculis, eius eorum subiiciens formam, qui nunc informis iacet, nec omninò sanæ mentis statum retinere sinit. Vosque, viri Auditores, ignoscite, quem ablatus defunctus magnâ parte vitâ sensuque destituit, eique, qui non facilè desideriis vestris sit faciendo satis, Porrò iure merito ignouetitis, qui nec ipsi, à mortis eius doloribus penitiùs saucii, nobis quicquam possitis loqui. Conor quidem vt me debito exoluam, sed inuenior nihil conficere. Neque enim mentis omninò potis sum, ex qoo amara adeò ac dira sagitta lethale inflixit vulnos, longè illa lethaliùs amara, quàm celebrata Homero. Iliad. a.

Ex quâ sanè die, quem nunc lugemus, in humanis desiit esse, recepturus virtutis præmia, eum quâ vixit, ac est vitâ functus; bifariam diuisus, vix etiam spiritum ducere valeo: sic nimirum immensa calamitatis vis velut præfocat. Needum verò omninò consueta possim obire; at neque spes est, vt possim vnquam. Quomodo enim animus sanum quid vnquam pariat, post tantum mali læsionem? Quidve etiam loquatur lingua, quæ grandi adeò malo torpeat? vt neque excipiam, præsens argumentum potiores conatûs exigere, quàm pro meâ dicendi facultate: quòd nimirum vir laudum encomiis celebrandus, omni longè laudatione superior sit, debeantqoe omninò qui eius virtutem funebri oratione sunt dilaudaturi, eùm dicendi peritiâ, tum præcipuè sensûs animi vigore præpollere. Hoc tantùm, vt lugentium medius constitutus sim, ac eùm meis ipsius, tum vniuersorum lacrymis dirè mihi animus distrahatur, qui fratrem lugeam; qui amicum; qui discipulum; qui filium: (quanquam etiam per occasionem, quæ patrum quoque ac magistrorum erant, ætate ipse iunior ostendit:) quem, inquam, hæc tanta, perturbatione non impleaut, eiusque

A γε, τὴν προθυμίαν ἂν ἀποδεδώκειν τὸ χρέος, εἰ οἷός τ᾽ ἦν ἀποδοῦναι· οὐκ εὐχερῶς δ᾽ ἂν δυνηθείην, ὑπὸ τῆς μεγίστης ταυτησὶ συμφορᾶς βεβλημένος πάθει. ἀφ᾽ ἧς γὰρ καταχθέμενος ταῖς ναυσὶν, εἶδόν τι μέρος τῆσδε τῆς γῆς, ἣν ποτ᾽ ἐκεῖνος πεπάτηκε, θηρῶν πάντως ἢ στρατηγῶν, τὸ μὲν δάκρυον προχεῖται κρουνηδόν· ἀφωνία δὲ κατέχει, καὶ οὐκ ἐᾷ φθέγγεσθαι. αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ χῶρος, ὃν ἐκεῖνος εὖ ποιῶν διατετελέκει, μονονοὺ μοι τὴν μορφὴν ἀποφαίνων τοῦ νῦν ἀμόρφου, οὐδ᾽ ἐν B τῷ καθεστηκότι καθαρῶς ἐᾷ μένειν. καὶ δότε μοι συγγνώμην, ὦ ἄνδρες, ἡμιθνῆτι γενομένῳ τῇ τοῦ οἰχομένου στερήσει, καὶ μὴ ῥᾳδίως ἰσχύοντι τὸ ὑμῶν κεχαρισμένον διαπράξασθαι. δίκαιοι δ᾽ ἂν εἴητε συγγνῶναι, οἵ γε μηδ᾽ αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ παράπαν δύνασθε φθέγγεσθαι, τῇ πληγῇ καὶ ταῖς ὀδύναις τοῦ πάθους βαλλόμενοι. τὸ μὲν γὰρ χρέος ἀποτιννύναι πειρῶμαι, εὑρίσκομαι δὲ μηδὲν ἀνύων. οὐδὲ γὰρ ὢν ἐμαυτοῦ τυγχάνω, καιρίαν C ταύτην δεξάμενος βέλει πικρῷ τε καὶ ἀτηρῷ· ὃ δὴ νῦν ἐχεπευκὲς πολλῷ ἂν μᾶλλον σὺν τῷ καιρῷ, ἢ τὸ πρὶν εἶπεν Ὅμηρος.

Ἐγώ γε δίχα τμηθεὶς ἀφ᾽ ἧς ὁ νῦν θρηνούμενος ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, ληψόμενος γέρα τῆς ἀρετῆς, ᾗ καὶ συμβεβίωκε καὶ συναπελήλυθε, μόγις ἀναπνεῖν ἰσχύω· ἄγχει γὰρ ἡ συμφορά· χρῆσθαι δὲ τοῖς εἰωθόσιν, οὔπω καλῶς δύναμαι· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐλπὶς βεβαία εἰ δυνήσομαί ποτε. πῶς γὰρ ἂν τέκοι διάνοια, τηλικῷδε κακῷ πη-D ρωθεῖσα. τί δ᾽ ἂν καὶ φθέγξαιτο γλῶττα, κακῷ τοσῷδε ναρκῶσα· χωρὶς δὲ καὶ τοῦ δεῖσθαι κρείττονος ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν τὸ παρὸν ἐγχείρημα· τῷ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς ὑπερκεῖσθαι παντὸς ἐπαίνου τὸν εὐφημούμενον, καὶ δεῖν εἶναι καθάπαξ τοὺς μονῳδήσοντάς τι καὶ ἐπαινέσοντας τὴν ἀρετὴν τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς, ἰσχυροὺς σοφίᾳ λόγων· ἰσχυροτέρους τὴν φρόνησιν. αὐτὸ τὸ, μέσον ταῖς ὀλολυγαῖς ἑστάναι, καὶ δάκρυσι μὲν τοῖς ἐμοῖς, δάκρυσι δὲ τοῖς τῶν πάντων δεινῶς μοι περισύρεσθαι τὸν νοῦν, θρηνοῦντι μὲν ἀδελφόν· θρηνοῦντι δὲ φί-E λον· θρηνοῦντι δὲ μαθητήν· θρηνοῦντι δὲ παῖδα· εἰ καὶ κατά τινας καιροὺς τὰ τῶν πατέρων ἐδείκνυ καὶ διδασκάλων, καί τοι νεώτερος ὤν· τίν᾽ οὐκ ἂν ἐμπλήσειε ταραχῆς, καὶ ἀμβλυτέραν ἐργάσαιτο τὴν αὐτοῦ διάνοιαν, εἰ δή τις ἦν ὁ λέγων ἐπιχαρὴς, καὶ τῶν πάλαι ὑμνουμένων εἰς λόγων δύναμιν· πῶς οὖν ἂν ἔχοιμι

χρήσασθαι τοῖς ἐπιταφίοις, ὡς ἂν βουλοίμην. A οἶμαι δή ὑμᾶς, ὦ πενθοῦντες, μηδὲ ἐπιτρέψειν ὅλως βαδίζειν, εἴ γε νῦν ἐμοὶ βουλομένῳ μεταβῆναι μικρὸν τοῦ τάφου, πρὶν ἢ τιμήσαιμι λόγῳ τὸν ἀδελφὸν, ἅτε δὴ λαμπρὸν ἀπὸ τῶν ἔργων φανέντα. συνέχει γὰρ ὑμᾶς εἰς τοῦτο, καὶ συνωθεῖ ἅπαν δίκαιον. ὥστ' ἐγὼ μὲν ἕψομαι τῷ δικαίῳ, καὶ ἐρῶ τι, καὶ πενθήσω μετ' ἐγκωμίων, τόν ἐμέ τε, καὶ ὑμᾶς ἐν πολλῷ τε καὶ ἀλήκτῳ πένθει καταλιπόντα. ὑμᾶς δὲ πάντως, B οὐκ ἂν ἐμπλήσαιμι. πολλοῖς τοῦτο τεκμαίρομαι.

Προστέταται μὲν οὖν ὁ νόμος τῶν ἐγκωμίων, παρὰ τοῦ κοσμεῖν τοὺς προκειμένους εἰς εὐφημίαν, τὴν ἐγγενομένην αὐτοῖς, καὶ δὴ καὶ τοὺς γονέας, πᾶσι δηλοῦν· καὶ μάλισθ' ὅταν τύχωσιν οὗτοι, καὶ ἀρετῆς οὐ σμικρᾶς, καὶ δόξης οὐ μετρίας μετεσχηκότες. οἶμαι δὲ τοὺς πλείους δοξάζειν, ὡς μᾶλλόν γε ἐνταῦθα χρῆσθαι προσήκει τῷ πάντ' ἀρίστῳ καὶ καλῷ τῷδε νόμῳ, ἤπερ ὁπουδήποτε. C εἰ γὰρ ἵνα τὸ γένος, καὶ ἡ πατρὶς, τῶν ἐπισήμων μὲν καὶ περιφανῶν, οὐ μὴν δὴ εἰς τοὔσχατον δόξης ἐληλακότων, καὶ τὸ μηδένα λεληθέναι τῶν κατὰ σφᾶς, ἀγαθός γε πάντως ὁ νόμος. ἵνα τοσαύτη περιουσία λαμπρότητος, ὡς μηδέσι τῶν πρωτείων παραχωρεῖν, μηδὲ λεληθέναι τῆς γῆς τὰ πέρατα, τὰ σφῶν πλεονεκτήματα καὶ τὴν ἀρετὴν, μάλιστα πάντων ὁ νόμος ἐνταῦθα οὐ περιττὸς δόξειεν ἄν. τὸ γὰρ ὑπερέχειν τούτων ἐν ἅπασι πάντων ἕνεκα, ἦ πού γε θαύ- D ματος ἄξιον. καὶ τοῦτό γε συνίστησιν, ὁ πάντα λήθῃ παραδιδοὺς χρόνος, ἀπονήσας ἐνταυθοῖ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ δρᾶσαι. καὶ γὰρ τοσούτῳ μέγα ὑπερβεβήκασιν, συχνῇ περιφανείᾳ καὶ κοσμιότητι, καὶ τῇ τῶν τρόπων χρηστότητι, καὶ τῇ τῶν τροπαίων λαμπρότητι, ὅσῳ μηδὲ ῥᾴδιον εἶναι δεῖξαι. καὶ τοῦτο, λέληθε μὲν οὐδ' ὁντινοῦν τῶν ἁπάντων· παρέχει δὲ πάντας θαυμάζειν, οὕς γε οὐ λέληθεν. ἔνθα δὴ ταῦτα συνέδραμεν, ὁ νόμος ἀναγκαιότατος. ἔστι E ταῦτα.

Ἐγὼ δὲ βούλομαι νῦν εἰπεῖν, βίαιον μέν τισιν ἴσως δόξον· ἀληθὲς δ' οὖν οἶμαι φανησόμενον. ὁ γὰρ νόμος, ἀναγκαῖος ὡς ἀληθῶς· οὐ μὴν δὴ ἐπὶ πάντων οὕτως ἁπλῶς. ἵνα γὰρ συνέδραμε τοσοῦτος μὲν σωρὸς ἀγαθῶν, καὶ μηδένα λέληθε τῶν ἁπάντων· περὶ-

obtuderint vim ingenij, vel si futurus Orator eorum aliquis existimetur, qui pro dicendi facultate celebres olim habiti sint? Cæterùm puto, lugubris Concio, vt quanquam volens omninò possem, haud permissuros illaudato fratre à sepulchro abire quem sic opera clarum effecere. Quippe res est, in quam cogit ius omne. Sequar ergo quod iuris est, effaborque aliqua, ac lugens virum dilaudabo, qui discessu abhinc suo, grandi adeò luctui vtrosque obnoxios fecit. Verùm haud putem vestro me desiderio facturum satis, quod ex multis coniicio.

Vt laudanda patria ac parentes.

Equidem iubet encomiorum ratio, vt Orator, primùm, ac antequam eos exornet, quorum habet propositam laudationem, eorum patriam ac parentes palam omnibus declaret; Idque cum primis, cùm illi, nec exiguâ virtute, nec modicâ gloriâ, clari extitere. Porrò non paucos fore existimo, qui eam legem, vt vsquam alio, hoc maximè argumento, optimam illam ac præclaram, arbitrentur operæpretium esse. Siquidem enim vbi eorum genus est & patria, qui illustres quidem ac clari, haud tamen ad summum gloriæ culmen euasere, ac vt ne quem eorum res lateant; benè prorsus illa habet: Vbi autem eorum gloriæ tantus exuperat cumulus, vt ne cui primas partes cedant, nec eorum prærogatiuæ ac virtus, orbis lateant fines; tunc maximè non spernenda videatur. Tanta quippe eorum in omnibus, ac omni parte excellentia, iure merito admirationi habeatur. Idque sanè etiam confirmat tempus, quod vniuersorum obliuionem faciens, hic tamen nequiuerit præstare quod est comparatum. Tanto siquidem excessu superarunt, crebrâ gloriâ ac honestate, morumque bonitate, ac trophæorum splendore, vt nec facilè ostendi possit: eóque res, neminem latere potuit; conuertitque in admirationem, si quos non latuit. Vbi sanè ea concurrerint, videatur lex summè necessaria. Ita verò.

Vt ea lex superflua.

Cæterùm libens dicam, quod fortè nonnullis durius videatur, vt tamen veritatis speciem habiturum putem. Planè quidem necessaria lex; haud tamen simpliciter adeò, vt spectemus omnes. Vbi enim ingens adeò concurrit bonorum cumulus, nec vllos omninò latet, omnesque conuertit in admira-

tionem, stupentibus omnibus merita; haud prorsus necessaria videatur, eo ipso, quo aliis videatur necessaria. Ita meritò. Quorsum verò? Quòd nimirum eâ ratione existimem positam, vt qui ex bonâ radice, bono satâ solo prodierunt, boni omnibus ostendantur, cùm necdum etiam eorum vita sit prodita, ac omnium ore laudata. Qualis enim est arbor, ac quali orta solo, talem quoque necesse sit vt fructum ferat. Hac ergo parte, superuacaneam ac otiosam molitionem puto. Hic siquidem, eius legis finis, suâ ipse sponte, ac vltrò occupauit. Quis enim nesciat omnium, vt vir ille, sed & eius genus, maximâ vrbium; Constantini, inquam, vrbe; patriâ glorietur, vt & illud ab alio docendus videatur? Quis autem eius parentum nisi maximis laudibus meminisse possit? Vt quis verò, cùm patriam, tum parentes miretur, qui non etiam illis ortum, pari admiratione prosequatur? Cùm sic ergo hæc habeant, nec viri impræsentiarum celebrandi res vllum lateant, vtique otiosum sit, vt id probemus, quod perspicuè clarum est, ac nitamur ostendere, quod nulli sit occultum. Qui enim docere velit, habuisse patriam, Constantini vrbem; parentesque, viros eiusdem principes; bonamque ei patriam ac parentes fuisse; haud aliud meâ sententiâ fecerit, quàm vt pleno foro, radiisque æstum facientibus, extare solem super terram, ceu inscios docere velit.

Sanè vt eâ quis ratione, eam antiquis; optimam illam; positam legem, præsenti argumento omittendam putauerit, haud vllam, ab iis ipsis quibus sit posita, vt ij adhuc in viuis agerent, vlloue sapiente, reprehensionem vnquam tulerit. Neque enim talis celebrando viro patria, aut parentes, vt eis ab inuicem honorem mutuari necesse sit: at neque is necesse ab illis habeat; tametsi mutuò honorem sibi addunt, quomodo iuncta lumina, mutuum splendorem ac lucem, vicissim intendunt. Vti ergo præfati sumus, vt sit bona lex, haud tamen impræsentiarum exornando viro necessaria: quin ille, ex propriâ magis virtute, fuisque ipse meritis, quàm ex patriâ, ac auis, magnoque illinc splendore, clarus fuerit. Vt autem etiam illa, parentesque ac aui, notum illum, ac suis ipsum me-

A χαι δὲ πᾶσι θαυμάζειν, ἐκπληττομένοις τὰ κατορθώματα, οὐκ ἀναγκαῖος ὁ νόμος ἐστὶν, αὐτοῦ γε τούτου, ᾧ γε τοῖς ἄλλοις ἀναγκαῖος εἶναι δοκεῖ. δικαίως. διὰ τί; ὅτι τὸν νόμον οἶμαι τετάχθαι, ὅπως οἱ ῥίζης ἀγαθῆς ἐν ἀγαθῷ πεφυτευμένης χωρίῳ, ἀγαθοὶ πᾶσι δειχθῶσι, καὶ πρὶν ἢ τὸν βίον αὐτοῖς φανῆναι, καὶ παρὰ πάντων ἐπαινεθῆναι. ὁποῖον γὰρ ἂν ᾖ τὸ φυτὸν, καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ πεφύτευται, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ φέρειν. ἐνταῦθα τοίνυν, περιέλκειν οἶμαι τοῦτο καὶ περιττόν. ὁ γὰρ τοῦ νόμου σκοπὸς, ὥσπερ αὐτόματον φθάσας B γέγονε. τίς γὰρ τῶν πάντων οὐκ οἶδεν, ὡς εἴη μὲν ἡ μεγίστη πόλις· τὴν Κωνσταντίνου, φημί· πατρὶς ἐκείνῳ τῷ ἀνδρὶ, καὶ δὴ καὶ γένει τοῦ ἐκείνου, ὥστε καὶ δεῖσθαι παρ' ἑτέρου τοῦτο μανθάνειν; τίς δὲ ταύτης ἔχει μνησθῆναι, καὶ τῶν φυσάντων, αὐτοῦ ἐγκωμίων μεγίστων; θαυμάζων δέ τις, τήν τε πατρίδα, τούς τε γονέας, πῶς οὐχὶ καὶ τὸν ἐκ τῶνδε τούτοις συνθαυμάσειεν ἄν; ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα οὕτω, καὶ οὐδένα λέληθε C τὰ κατὰ τὸν νῦν εὐφημούμενον, μήποτε περίεργον ᾖ, κατασκευάζειν λίαν σαφὲς, καὶ δεικνύειν ἐπιχειρεῖν, τὸ μηδενὶ κρυπτόμενον; ὁ γὰρ διδάσκειν οἶμαι βουλόμενος, ὡς ἡ Κωνσταντίνου τῷδε πατρὶς καὶ γονεῖς οἱ ταύτης κοσμήτορες, καὶ ἀγαθή γε τούτῳ καὶ ἡ πατρὶς καὶ οἱ φύσαντες, παραπλήσιον ἂν εἴη ποιῶν, ὥσπερ ἂν εἰ τοὺς ἀνθρώπους διδάσκειν ἐβούλετο, πληθούσης τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῆς ἀκτῖνος ἅπαντας θερμαινούσης, ὑπὲρ γῆν τὸν ἥλιον εἶναι.

D Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τῇδε περιδραμών τις ἐνταῦθα, τουτονὶ τὸν τοῖς ἀρχαίοις τεθέντα νόμον ἄριστον ὄντα, οὔτε παρὰ τῶν θεμένων οἶμαι τὸν νόμον, εἴ ἔτι μεθ' ἡμῶν ἦσαν, οὔτε παρὰ τοῦ τινος σοφοῦ εὖ φρονοῦντος, δέξαιτ' ἄν ποτε μέμψιν. οὔτε γὰρ ἡ πατρὶς αὐτοῦ, οὔθ' οἱ γονεῖς, ἐπιδεεῖς τῆς παρ' ἀλλήλων τιμῆς· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἐκείνους τῆς παρ' αὐτῶν ἀναγκαίως, εἰ καὶ παρ' ἀλλήλων ὅμως τετίμηνται, καθάπερ φῶτα συνάπτοντα τὴν ἐξ ἀλλήλων E ἀστραπήν τε καὶ λαμπηδόνα. καθὼς ἄρα εἶπον, ὡς ὁ νόμος ἀγαθὸς, ἐνταῦθα δ' αὐτὸν οὐκ ἀναγκαῖος. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ὁ τοὺς ἐπαίνους δεχόμενος παρ' ἡμῶν ἤδη, ἐκ τῆς προσούσης ἀρετῆς, καὶ τῶν ἰδίων κατορθωμάτων μᾶλλον λαμπρύνεται, ἢ τῆς πατρίδος, καὶ τῶν φυσάντων, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἄγαν λαμπρότητος. εἰ δὲ καὶ αὕτη, καὶ οἱ γονεῖς, γνώριμον ὄντα καὶ λαμπρὸν ἐκ τῶν καθ' αὐτὸν,

γνωριμώτερον τὸν ἄνδρα πᾶσιν ἀπέφηναν τῇ περὶ ἑαυτὸν ἀρετῇ, καὶ προσθήκη τούτῳ δόξης ἐγένοντο κατὰ τὴν ἤδη ῥηθεῖσαν ἡμῖν εἰκόνα· ἀλλὰ καὶ ὅτι καὶ ἡ πατρὶς, πολλῷ γε μᾶλλον γνωρίζονται δι' αὐτὸν τοῖς ἀπωτάτω χοῦ γῆς ἀνθρώποις, ἢ τὸν πρὸ τοῦ πάντα χρόνον. ὅσοις μὲν γὰρ ἐκεῖνος, καὶ ἡ πατρὶς, καὶ οἱ φύσαντες· οὕτω γὰρ ἐπὶ τῶν ἀρίστων φιλεῖ συμβαίνειν· πᾶσι δ' αὖ ἐκεῖνος· καὶ δὴ καὶ ἡ πατρὶς, καὶ οἱ φύσαντες. πλὴν, τὰ πάντα λογιστέον τῇ ῥίζῃ. εἰ γὰρ δὴ καὶ λαμπροτέρα καθίσταταί τις πατρὶς, ἢ πατέρες γενναῖον ἀγαγόντες, ἀλλὰ καὶ τοῦτο παρ' αὐτῶν ἐξελθὸν, εἰς αὐτοὺς ἀνατρέχει, οἴκαδε φασὶν, ὥσπερ ἐν κύκλῳ βαδίζον· τοσαῦτά γε ἡμῖν περὶ τούτων· ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν ἀπειθεῖν τῷ νόμῳ, ἀφοσιωσάμενοι, ταχέως ἀλλαξόμεθα.

Πατρὶς μὲν αὐτῷ, ἡ βασιλεύουσα πόλις τε καὶ μητρόπολις· ἥ τις αὐταρκὴς ἑαυτῇ, καὶ οὐ δεῖταί γε τῶν παρ' ἡμῶν ἐπαίνων εἰς ἐπίδειξιν. τοσούτῳ γὰρ καλλίων ἐστὶ τῶν θαυμαζομένων πόλεων ἁπασῶν, καὶ προέχει τούτων, καὶ ὑπερβέβηκε πρὸς πᾶν ἀσύγκριτον ἀγαθὸν, ὅσῳ καὶ πέρασι τῶν ἦρχεν ἑξῆς ἁπάντων, καὶ ἐθνῶν, καὶ βασιλέων τῶν ἐπὶ γῆς· οὐ τοσοῦτόν γε πολυχειρίᾳ καὶ σιδήρῳ νικῶσα, ὅσον ἀρετῇ καὶ λόγῳ, καὶ τῷ Κωνσταντῖνον ἔχειν τὸν ταῖν χεροῖν τὰ σκῆπτρα κατέχοντα, βασιλέα τε αὐτὸν ὡς ἀληθῶς ὄντα, καὶ στρατηγὸν, καὶ ταμίαν τῶν ἀγαθῶν ἅπασι· καὶ τὸ πάντων κάλλιστον, τῷ Θεῷ διαφερόντως πεφιλημένον, καὶ εὐσεβείας ἀκριβοῦς, καὶ ἀρετῆς ἕνεκα πάσης· ὅς γε δημιουργὸς ταύτης ἐγένετο, οὐκ ἄνευ θείας κινήσεως καὶ ῥοπῆς· καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐξαρκεῖ, ἀντὶ μυρίων μὲν ἐγκωμίων, μυρίων δὲ ἐπαίνων, μυρίαν ἀρετὴν ἀποδεικνύντων τὴν πόλιν ἔχουσαν. ὅπου γὰρ τοιοῦτος μὲν ὁ δημιουργὸς, ἡ δὲ ὁρμὴ τῆς οἰκοδομίας, θεόθεν αὐτῷ τῇ ψυχῇ γέγονε· θεόληπτος γὰρ ἀνὴρ, καὶ πάντα τούτῳ σὺν Θεῷ διεπράττετο· περίεργον ἂν εἴη σαφῶς, κοσμεῖν πειρᾶσθαι τὴν πόλιν ἑτέρῳ τρόπῳ, εἰ καὶ παρέχει μυρίας τὰς ἀφορμὰς τῶν ἐπαίνων.

Γονέας δ' αὖ, καὶ τὴν σειρὰν ὅθεν τὸ γένος αὐτῷ, οὐκ ἂν σὺν τῷ καιρῷ καταλέξαιμι· οὔκουν οὐδὲ τρόπαια τἀκείνων καὶ κατορθώματα, ἀμαυροῦντα τὰ τῶν πάλαι τῇ περὶ ἑαυτῶν ἀστραπῇ. εἶεν γὰρ ἂν ἀνεφίκτοις ἐπιχειροῦντες οἱ τοῦτο διώκοντες. δοκῶ δέ μοι ἀρκεῖν, τοσοῦτον εἰπεῖν. εἰ τί-

A titis clarum notiorem illustrioremque, sua ipsorum reddiderunt virtute, ac iuxta modò positam imaginem, gloriæ eicumulus fuerint; iidem nihilo secius ipsi, ac patria, illustrioribus augmentis, ac omnis retrò ætas tulisset, omnibus vbique per illum claruerunt. Quibus ille ornamentis claret; iis quoque patria ac parentes. Sic enim libens in optimis accidir. Rursus verò, claret ille omnibus, sed & patria, & parentes. B Verùm sint omnia adscribenda radici. Quanquam enim illustrior quoque redditur patria, aut parentes, vt ingenuum quid præclarumque ediderint; quod tamen ab eis productum est, ad eos recurrit, à domo in domum velut circulo, quod aiunt. Hæc hactenus.

Primaria laus parentum ac radicis.

Patriam quidem, vrbem regiam habuit, ac vrbium matrem. Eius ea celebritas, vt sibi ipsa sit satis, nec nostris ad gloriam laudibus egeat. Tantò enim vrbibus omnibus, si quæ habent C admirationem, antefertur, ac præstat, omnique bonorum cumulo citra comparationem superat, quantò etiam finibus vniuersis, gentibusque ac regibus terræ, dominata est: non tantùm exercitùs numerositate ac ferro, quantùm virtute ac ratione præpollens; quodque Constantino glorietur, manu tenente sceptra, eodem reuerà, cùm Imperatore, tum duce, vniuersisque bonorum custode; quodque maius omnibus est, Deo eximiè caro, cùm sinceræ pietatis ergo, tum propter virtutis totius cumulum. Is vtique vrbis con- D ditor, nec nisi diuino nutu ac impulsione; quod ipsum abundè sit, sexcentorum encomiorum loco, sexcentarum vice laudationum, quibus innumeram quandam ostendamus ciuitatis virtutem. Vbi enim talis est conditor, cœlitusque animo condendæ studium immissum fuit: Quippe extitit vir Deo afflatus, ac cui omnia cum Deo gere- E rentur; superfluum liquidò sit, vt aliâ quis ratione studeat vrbem laudare, tametsi illa, innumera laudum argumenta suggerit.

Patriæ laus.

Qualis Constitutus ac quali consilio vrbem condidit.

Parentes autem, ac maiorum, quâ genus traxit, catenam, haud per tempus facilè possim percensere; nec verò illorum trophæa, resque eas, quibus illi, antiquis præclarè gesta, suo splendore obscurant. Sanè vt quis hoc persequatur, impossibilia tentat. Mihi verò satis hactenus videtur dictum.

Laus parentum.

ἐδίδαξε, τῇ γλώττῃ, ἄνθρωπον ἀνθρώπου διαφέρειν τοσοῦτον, ὅσον ἀετοὶ κοράκων, αὐτὸς ἔργῳ ἔδειξε, τῷ πεφυκότι τοὺς ἡλικιώτας ὑπερενεγκὼν, ὅσον οὐδ' ἐδίδου τούτοις, ἐρίζειν πρὸς αὐτὸν ἀμιλλωμένοις. παῖς γὰρ ὢν ἔτι, τὰ τῶν μειρακίων ἐξήσκει· καὶ αὖ ἐν τούτοις δὲ, τὰ νεανίσκων· καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν, καὶ τὰ πρεσβυτέρων, καὶ ὅλως τὰ τῆς κρείττονος ἡλικίας, ἐν τῇ παρὰ ταύτης. οὕτως ἐκεῖνος ἐπὶ τῶν ἔργων φθάνων ἦν ἀεὶ τὸ δέον, ἐμπειρίᾳ καὶ σπουδῇ καὶ φρενῶν ὀξύτητι. ἦν μὲν γονεῦσιν ἡδύς· ἦν δὲ ἀδελφοῖς· ἦν δὲ ἑταίροις· ἦν δὲ πολίταις καὶ ξένοις, ἥλιξί τε καὶ πρεσβύταις· καὶ ὅλως πᾶσιν ἐν ὅλοις, παντὶ καιρῷ καὶ συμπτώματι.

Καὶ μὴν, τοσοῦτον ὑπερηνεγκὼν ἦν, κἂν τοῖς γυμνασίοις, κἂν ταῖς ἁμίλλαις, κἂν ἅπασιν, ὡς μηδὲ δεῖσθαι παραβεβλῆσθαι. οὐκοῦν γ' ἐφθονεῖτο τοιοῦτος ὢν, ἀδυνατοῦντος τοῦ φθόνου δρᾶν ἐπ' αὐτὸν, ὅπερ ἐπέφυκει· ἀλλ' ἐθαυμάζετο παρὰ τῶν ἁπάντων μετὰ τοσαύτης ὑπερβολῆς, ὁπόσης οἶμαι τὸ νικᾶν ἦν. ἦν δ' εἰς τοὔσχατον ἀφιγμένον. καὶ πῶς εἰκὸς ἂν εἴποι τις, τὸν πολὺ τοὺς ἄλλους ὑπερελάσαντα, μὴ παρ' οὐτινοσοῦν τῶν ἁπάντων δέξασθαι φθόνον. τοὐναντίον μὲν οὖν. ὁ γὰρ ὑπερβεβηκὼς κομιδῇ, φθόνῳ οὐχ ὑποπίπτει. τὸ γὰρ πολὺ θαυμαζόμενον, πολὺ φιλεῖσθαι δέον ἐστί· καὶ τὸ σφόδρα φιλητὸν, πῶς ἂν εὐδοκιμοῦν φθονηθείη. ὥστ' ὁ φθόνος μὲν ἀπῆν, ὁπότε γέ τις ἡττᾶτο· προσῆν δὲ φίλτρου προσθήκη, τῷ περὶ ἐκεῖνον συμβαίνουσα θαύματι· καὶ τοῖς ἐκείνου πλεονεκτήμασι, πάντες ἔχαιρον.

Ὢν δὲ τῷ χρόνῳ ὕστατος τῶν ἀδελφῶν, οὐδενὸς ἦν ὕστερος, ἐφ' οἷς τις ἂν φαίνοιτο θαυμαζόμενος. νουνεχής τε γὰρ ἦν· δίκαιος· ἀνδρεῖος· ἀκλινὴς καὶ τοῖς μάλιστα φοβεροῖς· τῶν πλειόνων ἡδονῶν, οὐ γὰρ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἦν, ὡς ἀεὶ κρατεῖν ἁπασῶν, ὑπερορᾶν τὸ μὴ πάμπαν· πρὸς δὲ τὰς, ἐγκρατῶς ἔχων· ῥαθυμίᾳ τε, αὑτὸν οὐκ ἐκδεδωκώς· ὁ αὐτὸς μέτριός τε καὶ μεγαλοπρεπής· ἀνεπαχθὴς καὶ μηδαμῶς ἀφόρητος, καὶ αὐτοῖς τοῖς ὠνητοῖς δού-

illam sententiam, vt nihil minus homines inter referat, vt sermonis vim ac linguam spectes, quàm inter aquilam ac coruum; veram ipse rebus ostendit; sic indole coætaneis præstans, vt neque vllus contentioni locus relictus videretur. Adhuc enim existens puer, adolescentum colebat studia; adolescensque, iuuenum, ac virorum, ac seniorum; prorsusque anteriorem agens ætatem, quæ sequentis ac maturioris essent. Adeò semper agendis rebus occupauit quod esset operæpretium, scientiâ illâ ac studio, mentisque sagacitate. Erat planè dulcis parentibus; erat fratribus; erat sodalibus; erat ciuibus; erat peregrinis; æqualibus pariter, senibusque, ac cunctis vniuersim in omnibus omni tempore, ac rerum omni incursu.

αὐτὸς ἔργῳ ἔδειξε.

Tantis sanè gloriæ cumulis præstabat, gymnasiorum exercitamentis, certaminibusque, ac studiis omnibus, vt neque opus haberet comparatione. Nec verò cùm talis esset, patiebatur inuidiam; non valente eâ in illum quod nata est: quin potius habebat omnium admirationem, idque tantâ exuperantiâ, quanta puto victoria erat. Ea porrò ad summum euaserat. Qui verò inquies, vero consonum sit, vt grandi adeò excessu superans, à nullo prorsus inuidiam pateretur? Secùs planè comparatum dicemus. Qui enim supra modum superat, nihil inuidiæ obnoxius sit. Quæ enim res multam habet admirationem, multo quoque amori esse necesse est. Quod autem est valde charum, ac amori habetur, quâ sibi ratione pro accedente gloriâ, inuidiam conflauerit? Quamobrem inuidia aberat, vt quis victus esset: aderat verò amoris accessio, quam eius nouùm accedens admiratio faceret; vniuersique eius gaudebant victoriis.

Cùm natu minimus fratrum esset, nulli tamen cessit, vt ea spectes, quibus quis admirabilis sit. Nam erat prudens, iustus, fortis; ac vel in iis, quæ maximè terrendo videantur, inflexi pectoris: plerasque voluptates; (nec enim vsque adeò erat homine maior, vt omnium semper esset Dominus;) omninò spernens; quod spectat ad alias, se ipse continens: haud se dedens pigritiæ; idem ipse moderatus ac magnificus; nihil molestus, aut quicquam intolerabilis, vel ipsis quoque seruis em-

Egregię Theodori dotes.

Ptitiis: grauis, mitisque; œconomiâ Præstans, ac magnanimis; vt aliquando deficiente fortunâ ad Romani Imperii hostes; (sic enim illa solemne habet;) idem ipse immotus permanserit; eâdem ad ipsum redeunte; (gaudet enim semper mutationibus;) nihil inde altum sapuerit. Atque cùm quidem victor esset, alienus erat à fastu, qui humanam vitam Euripum sciret; victus verò, nihil grauiori ruinâ labascebat: ac si vis, erat inuictus, cui nullo modo animus aduersorum incursione concideret. Porrò amicis si quando mutatis rebus iniquiori fortunâ vterentur, pristinam beneuolentiam integram volebat, eosdē omninò mores, quacumque rerum vicissitudine ostendens. Nec enim Proteus quis erat, vt pro temporum variâ ratione, mutationem subiret. Nouerat temperare remedia, ac contraria contrariis emendare. Nouerat nihil in rebus humanis firmum consistere, ac fortunam vicissitudinibus gaudere: atque adeò, cum tranquillo mari nauigaret, immanes expectabat fluctus, ac cogitabat tempestatem, seque ipse ad turbationem præparans, cùm illa inuasisset, imperturbatus erat. Nam in mediis quoque aduersantium ventorum turbinibus, ac minitante procellâ, vt quamprimùm omninò præualeret, nihil tamen ille animum despondebat; quin multam tranquillitatem sperabat. Quamobrem ferebat omnia, vt nihil abiectum, nihil degeneris animi vitio committeret, vel cogitaret, vel diceret. Nullo rerum statu supercilium attollebat, ac nec verbum iactantiæ protulit; vtque alius quis meliora de illo diceret, erubescebat statim, actutumque sermonem ad alia vertebat. Nouerat totâ sinceritate seruare dignitatem, illæsumque omnino tueri ordinem; nihil præcipitantiùs agere, quodue comparatum esset molestiam creare; excepto vt vtile secus suaderet, quod sibi semper, dulci anteponendum duxit: quin magis gratum se omnibus ac lætum miscere; excepto vt lupus aliquis in oues irruens, eius studio arcendus esset: tardus ad vindictam, ac nonnunquam prorsus omittens, cùm magis è re visum esset, Quippe erat in eiusmodi valde segnis; erogandis verò præmiis ac ingenuitate incitatior erat, nec omninò teneri valens, Nili instar suis vniuer-

A λοις· εὐμεθὴς καὶ ἤπιος· οἰκονομικός τε καὶ μεγαλόψυχος· ὡς καὶ τῆς ἀγαθῆς ποτε τύχης αὐτομολησάσης πρὸς τοὺς ἡμῶν ἐναντίους· τοῦτο δὴ τὸ ἐκείνης σύνηθες, ὅμως αὐτὸς ἀπερίτρεπτος ἦν· αὐτῆς δ' αὖ ἐπανελθούσης· χαίρει γὰρ ἀεὶ ταῖς μεταβολαῖς· οὐδαμῶς μέγα φρονεῖν· καὶ ἐν μὲν νίκαις, ἄτυφος, εὔριπον τὸν βίον ἐπιστάμενος, καὶ τὸ μέλλον δεδιώς· ἐν δὲ ἥτταις ἀκατάπτωτος· εἰ δὲ βούλει, καὶ ἀήττητος, ὡς τῆς ψυχῆς οὐ μηδαμῶς ὑποπεπτωκυίας. τοῖς δὲ τῶν φίλων εὐδαίμο-
B σι, εἰ δυστυχίαις ἐκεῖνοι περιπέσοιντο, τηρῶν τὴν γνώμην διετέλεσε, τὸν αὐτὸν ἐν ἅπασιν ἐπιδεικνύμενος τρόπον, τῶν πραγμάτων ἀνωμάλως φερομένων. οὐδὲ γὰρ ἦν τις Πρωτεὺς ἐκεῖνος, ταῖς μεταβολαῖς τῶν καιρῶν συμμεταβάλλων αὐτόν. ᾔδει κεραννύναι τὰ φάρμακα, καὶ τἀναντία διορθοῦσθαι τοῖς ἐναντίοις. ᾔδει μηδὲν ὂν βέβαιον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τὴν τύχην χαί-
C ρουσαν ταῖς μεταβολαῖς· καὶ διὰ ταῦτα, εὐπλοῶν, προσεδόκα μὲν τρικυμίας· ἐλογίζετο δὲ ζάλην, καὶ πρὸς ταραχὴν αὐτὸν ἑτοιμάζων, ἐπελθούσης οὐκ ἐταράττετο. ἐπεὶ κἂν μέσαις δυσηνεμίαις, ἀπειλούντων τῶν κυμάτων ὑποβρύχιον αὐτίκα μάλα, ὥσπερ οὐκ ἀπηγόρευεν· ἀλλ' ἦν ἐλπίζων συχνὴν γαλήνην. ὅθεν πάντα μὲν ἔφερεν, οὐ ποιῶν, οὐ λογιζόμενος, οὐ λέ-
D γων ταπεινὸν οὐδὲν, οὐδὲ ἀγεννές. ἐν οὐδενὶ δὲ τὴν ὀφρὺν ἦρεν, οὐδέ τι ῥῆμα κόμπου προσήνεγκεν· ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλος ἔλεγε περὶ αὐτοῦ τὰ βελτίω, ὁ δ' ἠρυθρία τε εὐθὺς, καὶ μετέβαλλεν ἐπίτηδες τὸν λόγον ἐφ' ἕτερα. τηρεῖν μὲν ἔγνω τὸ σχῆμα, μάλα γνησίως· φυλάττειν δὲ τὴν τάξιν, ἄθραυστον ὅλως· μηδὲν προπετὲς πράττειν, μηδὲν τῶν αἰδῶ πεφυκότων, εἰ μὴ πρὸς συμφέρον ὑπάρχει· ὅ γε τῶν
E ἡδέων ἀεὶ προὐτίθει· ἀλλὰ μιγνύναι πᾶσιν αὐτὸν ἄλυπον, εἰ μή τις ὑπ' ἐκείνου προθύμως ἀποσοβεῖτο, λύκος ἐπὶ ποίμνην ἀλλόμενος· δίκην μὲν βραδέως λαμβάνειν, καί που καὶ παραδραμεῖν δόξαν ἄμεινον. καὶ γὰρ ἦν δή που πρὸς τὰ τοιαῦτα νωθρός τις ἄγαν· πρὸς δὲ τὰ βραβεῖα παρέχειν, καὶ πρὸς πάντας ἐλευθεριότητι χρῆσθαι, παντελῶς ἀκάθεκτος· Νεῖλος, ἅπαντας ἀρ-

δων τοῖς παρ' ἑαυτοῦ νάμασιν. ἤδει τῷ μέσῳ, τὴν καλὸν ἄκρως τυγχάνειν· τὰς δὲ ἀκρότητας, μὴ προσίεσθαι. ταυταισὶ γὰρ ᾔδει πουθεν, κινδύνους μυρίους ἀπηρτημένους. ἠγάπα τετριμμένην βαδίζων, τὸ ἀσφαλὲς ἐν ἅπασι ζητῶν· κινδύνους δὲ ῥᾳδίως ἐδέχετο, οὐ πάντοτε καὶ πάντας ἁπλῶς. τουτὶ γὰρ παραπλήγων ἀνθρώπων ἂν εἴη· ἀλλ' ὅτε τούτους οὐκ ἐξῆν μετὰ τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦ γιγνομένου διαφυγεῖν. ἐπιεικής τις ἄγαν ἦν; ἐκεῖ δέ, τί οὐ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς; θυμοῦ κρατῶν ἕτερος; καὶ μὴν ἐν τούτῳ φιλοτιμησαίμεθα μᾶλλον, εἴπερ τις ἄλλος ἀνθρώπων. γλῶτται, πολλοῖς μὲν γέγονεν ἀγαθή· τούτῳ δέ, ὡς μάλιστα. οὐ γὰρ ἦν ἀπειθῶν φθεγγομένῳ. ἡμέρου καὶ τῷ μειδιάματι, ἀδίκως ἀγριαίνοντα. τῇ δὲ τῆς γλώττης δυνάμει χρησάμενος, μετέβαλεν ἂν εἰς φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν Σκυθῶν ὠμότητα τὴν πολλήν· ἦν γὰρ ἀστεῖος· ἦν ἥδιστος· προσηνής· μειλίχιος· πάσαις ταῖς χάρισι κεκραμένος· ὅλος μὲν εὔτορνος, ὡς μηδ' ἡντινοῦν παρέχειν λαβὴν εἰς μῶμον· ὅλος δὲ εὔληπτος, τοῖς αὐτὸν λαβεῖν ἐθέλουσιν εἰς οἰκοδομὴν καλῶν ἔργων. ἡγεῖτο γὰρ πρέπειν αὐτῷ, τοῖς μὲν κακοήθεσι καὶ διεστραμμένοις ἀνθρώποις, παντελῶς ἀχείρωτος εἶναι· εὐχερὴς δὲ ἀγαθοῖς, εἰς ὅ, τι ἂν αὐτοὶ νεύσειεν. καὶ μὴν τῶν συμπεσόντων αὐτῷ δεινῶν· πολλῶν δ' αὐτὸς πεπείραται καὶ μεγάλων· τοῖς γὰρ μεγίστοις μάλιστα ἡ βάσανος. κρείττων οὐ σμικρῶς ὤφθη· τῶν δὲ καιρῶν μεταβαλλομένων, ἐκεῖνος ὁ αὐτὸς ἔμενεν· ὃ δὴ σπάνιον ἐν ἀνθρώποις.

Τὸν ἄνδρα τοίνυν τοῦτον, ἐμοὶ δοκεῖν, ὅς ἂν, ἀνδριάντα φαίη, ἐξ ἀδάμαντος ἀπεξεσμένον, οὐκ ἂν ἁμάρτοι, ἀφορῶν εἰς τὸ τῶν καλῶν ἀπαράβλητον. ὅτι δὲ τοιοῦτος ἦν οἷον ὁ λόγος ὑμῖν ἔδειξε· μᾶλλον δ' ὡς οὐκ ἦν τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ πολὺ βελτίων, αὐτὸς ἐκεῖνος ἀπέδειξεν, οἷς τε ἔπραττεν, οἷς τε ἔφερε διὰ βίου σχεδὸν παντός· μᾶλλον δέ, οἷς ἔπραττε καὶ ἐν τῷ πάσχειν· καὶ αὖθις οἷς ὑφίστατο, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πράττειν. οὐδὲ γὰρ ἠμέλει τῶν δεόντων οὐδέποτε· οὐδ' ὤφθη γέ ποτε καταπεπτωκὼς ὑπὸ

A ſos fluentis vbertim irrigans. Sciebat medio, extremè ac ſummè aſſequi bona; nec tamen admittebat extrema, quibus innumera pericula hærere ſciret: Lubens incedebat tritam viam, quærens in omnibus quod tutum eſſet: pericula tamen facilis adibat; at non ſemper, nec ſimpliciter omnia: Quippe res temerarios ac audaces deceat: ſed vbi cum decoro, ac per occaſionem vitare non liceret. Vllumne valde modeſtum dicas? Hic verò, B quid non multo exceſſu eâ parte habuit? Aliumne iræ compotem? in eo maximè ſuprà quoſuis mortales poſſumus gloriari. Fuit multis præclara lingua: huic quàm maximè. Tantâ ſiquidem pollebat ſermonis facultate, vt omnes in ſententiam ſuam otans cogeret. Vel ſolùm leniter ridens, iniuſtè exaſperatum ſedabat. Vbi autem linguæ vi vteretur, vel Scytharum multam feritatem, in humanis proximos affectus ac benignitatem mutabat. Erat enim vrbanus; erat dulciſſimus; C manſuetus; blandus; omnibus gratiis temperatus. Erat totus torno facilis, vt ne qua anſa ad crimen pateret; totuſque idem prehenſu facilis erat, vt quis ad ædificationem bonorum vellet tenere. Hoc quippe ſibi congrunm reputabat, vt malignis peruerſiſque hominibus omninò ſe irreprehenſibilem ſeruaret; boniſque nihilominus facilis exiſteret, ac indulgeret, quocumque tandem illi inclinaſſent. Denique ingruentibus malis: Multa portò ille, D ac grauia tulit: Quippe maximos maximè decet probatio: haud ſe mediocriter ſuperiorem oſtendit; cumque tempora mutarentur, ipſe nihilominus idem ſibi erat: quod planè rarum in humanis accidat.

Scita ſent.

Vt quis ergo incomparabilem illum ſpectet bonorum decorem, haud puro à veritate errans, politam ex adamante ſtatuam, ſubiectum argumento virum E nuncupare poſſit. Vt porrò talis fuerit, qualem vobis ſermo oſtendit: imò, vt nedum talis, ſed & longè præſtantior fuerit; idem ipſe liquidò probauit, tum iis quæ egit, tum quæ totâ fere vitâ, mala ſuſtinuit; atque adeò, iis quæ egit perpetiendo; quæque iterum, etiam agendo perpeſſus fuit. Nunquam enim, quicquid accidiſſet, quod operæpretium erat, neglexit; nec vnquam omninò viſus eſt animo concidiſſe, obruē-

te mœstitiâ nimiâ, aut metu, alioue eiusmodi: at neque effuso admodùm animo, cùm etiam iucundior videretur, vel agerentur festi conuentus; non in ludis; non venatione vtens; non re vllâ eiusmodi. At neque molestissimis temporibus, tristibusque nonnullis rebus otiosus erat; ne valde quidem affectâ sanitate, ne quid temporis vacuum perefflueret, quod vt præteriit, nulla posthac diligentiâ reuocari potest.

Chil. 1. Cent. 6 96.

Cæterum illud, *Optima mediocritas*: ac, *Ne quid nimis*, omninoque, vt quid antiquis sapientibus, componendis honestate moribus, dictum sit; id ille tanquam ex symbolo colligens, totum re præstabat: atque adeò cùm quisque vnum quid eorum, ac singulare quidpiam effatus sit, ipse vnus omnia egit: sic vincebat vniuersis. Ita verò aptus erat, sicque vniuersorum animis congruebat, opportunè agens omnia, ac omnes sincerè colens, quanquam nullis noxiè indulgeret, vt ipsi non rarò actores, beneficij se reos agnoscerent, ac agerent gratias, cùm etiam causâ cecidissent, ac essent frustrati fine, supra quàm alij, cùm voti compotes effecti oprata accepere. Accidit enim, vt nihil etiam dans, delectes, vtque vicissim dando displiceas. Vniuersis se communissimum permittebat; ac maximè gratus congressionibus erat; nec quicquam tamen, morum illâ ingenuitate, rebus officiebat. Erat siquidem plenus architectonicâ scientiâ, tum ad politicos mores, tum ad negotia publica, sibique satis ipse erat, vt & singulis consuesceret pro cuiusque moribus; vtque iterum se vniuersis sceruaret. Nouerat vt & videretur hilarior diffundi; vtque nihilominus semper principaliora operæpretium poneret; atque vt nonnunquam res magnas ac admirandas, ludi non inhonesti specie gereret.

Scita sent.

Cùm sic ergo natus esset, sicque voluntatis haberet, ac ita fuisset institutus, bonâque adeò indole ac ingenio facili præditus esset; in parentes quidem probè impleuit, vt quid parentes natorum pietate præstanda optare possint: summo amicis amori fuit; vniuersis extitit portus, omnisque eis generis bona conciliauit. Præclaræ adeò res, hostes quoque infensissimos, ad pacis ambienda fœdera, omnique modo exquirenda, impulerunt; atque vt semel

Hostes viri amicitiam ambiunt.

A ἀθυμίας ἀμέτρου, ἢ φόβου, καὶ τῶν τοιούτων· ἀλλ' οὐδὲ τοὺς λογισμοὺς διακεχυμένος ἐπὶ πολύ, οὔτ' ἐν εὐθυμίαις, οὔτ' ἐν ἑορταῖς· οὐκ ἐν παιδιαῖς· οὐκ ἐν θήρᾳ· οὐκ ἐν οὐδενὶ τῶν τοιούτων. οὐδ' ἦν ἀργὸς ἐν τοῖς καιροῖς τοῖς χαλεπωτάτοις, καὶ σκυθρωποῖς τισι πράγμασιν· οὐδαμοῦ οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ μάλα νοσεῖν· ὡς μηδὲν τοῦ χρόνου μάτην ἀναλίσκοιτο· οὗ τὸ παρελθὸν, ἀμήχανον πάλιν εὑρεῖν.

B Καὶ μὴν, τὸ, μέτρον ἄριστον· καὶ τὸ, μηδὲν ἄγαν· καὶ ὅλως, ὅσαπερ τοῖς πάλαι σοφοῖς εἴρηται εἰς τὴν τῶν ἠθῶν εὐκοσμίαν, ὥσπερ ἐξ ἐράνου συλλέξας, ποιεῖν διατετέλεκεν· ὥστε, ἐκείνων ἕκαστος, εἴ που τούτων εἴρηκεν· οὗτος δὲ, πάντα ἔπραξεν· οὕτω τοὺς ὅλους ἐνίκα. ἦν δὲ τοσοῦτος δεξιὸς, καὶ οὕτω ταῖς ἁπάντων συμβαίνων γνώμαις, μετὰ τοῦ καιροῦ τὰ δέοντα ποιεῖν, καὶ γνησίως πάντας μεταχειρόμενος, C οὐ μὴν τισι πρὸς βλάβην χαριζόμενος, ὡς καὶ πολλάκις χάριν ὁμολογοῦντας εἰδέναι τοὺς ἐπαγγέλλοντας ἔχειν, εἴ ποτε καὶ τοῦ σκοποῦ διημάρτανον, ἧπερ ἄλλοι τοὺς λαβόντας ὧν ἐπεθύμουν. ἔστι γὰρ καὶ δόντα μηδὲν, εὐφρᾶναι· καὶ τοὐναντίον αὖθις εὑρεῖν. ἦν μὲν κοινότατος ἅπασιν· ἦν δὲ ταῖς συνουσίαις χαριέστατος, καὶ διὰ τὸ τοῦ ἤθους ἐλεύθερον, οὐδ' ὁπωστιοῦν πράγμασι λυμαινόμενος. ὑπῆρχε γὰρ πληρέστατος ἀρχιτεκτονικῆς ἐπιστήμης, D εἴς τε τὰ πολιτικὰ ἤθη, εἴς τε τὰ κοινὰ πράγματα· καὶ ἐξήρκει γε συνεῖναι, καὶ χωρὶς ἑκάστοις πρὸς τρόπου, καὶ αὖθις πᾶσιν ὁμοῦ. ἤδει τὸ δοκεῖν διακεχύσθαι, καὶ ἀεὶ τὰ καιριώτερα προὔργου τίθεσθαι· καὶ κατασκευάζειν ἐνίοτε μεγάλα τε καὶ θαυμαστὰ πράγματα, μετὰ παιδιᾶς οὐκ ἀσήμου.

Οὕτω τοίνυν φύσεως ἔχων καὶ προαιρέσεως, παιδεύσεώς τε καὶ δεξιότητος· ὑπῆρ- E χε μὲν τοῖς αὐτοῦ πατράσι καλῶς πληροῦν, ἃ δὴ πατέρες εὔξαιντ' ἂν παρὰ τῶν υἱῶν ἔχειν· ὑπῆρχε δὲ τοῖς φίλοις ἐρασμιώτατος· ἦν δὲ τοῖς πᾶσι λιμὴν, καὶ παντοδαπῶν ἀγαθῶν πρύτανις. ταῦτα καὶ δυσμενεστάτους ἀνέπεισε, σπονδῶν μὲν ἄγαν ἐπιθυμεῖν, παντὶ δὲ τρόπῳ ζητεῖν, ὅπως αὐτῶν τύχοιεν· καὶ τυχόντας, ἀσ[illegible]

προςάττειν, ὥστ' ἐπιμεῖναι τῷ προςτάγματι. αἴτιον δὲ ἡ ἀρετὴ τοῦδε τ' ἀνδρός, δι' ὃν ὠρρώδουν οὓς γε ἐφόβουν, οἱ διὰ τὴν τύχην ἐπαιρόμενοι. μετακεκλημένων γὰρ τῶν πραγμάτων· καὶ γὰρ ἀντέστραπτο παντελῶς· καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα ἤνθει, τὰ δὲ ἐκείνων κατερρυήκει· χρεὼν ἦν δήπου κἀκείνους μεταβαλόντας συμφέρεσθαι τούτοις. ἦν οὖν ἐκείνῳ παρ' αὐτῶν, ἃ πρὶν ἐκεῖνος ἐκ τῶν παρὰ τοῦδε· καὶ ἦγον ταύτην ἑορτὴν τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ τις παρ' ἐκείνου πρὸς αὐτοὺς ἧκε βραχύ τι γράμμα κομίζων. εἰ δὲ καὶ ἐπήγγελλέ τι, οὕτω δ' ἐξ ὑπεροχῆς, ὡς μᾶλλον γε προςτάττειν ἢ ἐπαγγέλλειν, ἐπῇδον οἱ δεχόμενοι τὴν ἐπιστολήν, τεκμήριον ἡγούμενοι εἰρήνης τὸ πραχθέν· ἣν οὐκ ἠγάπων δι' αὐτήν, ὥσπερ ἔδει· τὸ δέ, μὴ διαφθαρῆναι ταύτης ἀπούσης, ὅπερ ἐναντίως πρόσθεν ἐνόμιζον. οὕτως ἀρετὴ κρείττων τύχης, ἧς ἕνεκα οἱ δυσμενεῖς ἀλαζονευόμενοι, εἶτα τῶν ἐλπίδων ψευσθέντες, γέλωτα προσωφλήκασιν οὐ σμικρόν.

Ταῦτα, ὡς ἐν κεφαλαίῳ ἡμῖν εἴρηται· καὶ νομίζομεν καλῶς ἀποδεδεῖχθαι τὴν τοῦδε φύσιν, ὡς ἦν ἀξία πολλῶν ἐπαίνων· εἰ δὲ προςδεῖ καὶ τῶν καθέκαστα, λέξων ἔρχομαι κατ' ἐπιτομὴν ὅσον οἷόν τε. τὸ γὰρ δὴ λέγειν ἐκτάδην τὰ εἰργασμένα τῷ μακαρίτῃ, τοῖς ἔργον ἔχουσιν ἱστορεῖν, οἰκειότερον ἂν γένοιτο. οὐ μὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν, οὐ πάντα καταλέξομεν, ὅσαπερ ἐκείνῳ διεπεπράττετο. ὥσπερ γὰρ τὸ μέγεθος τῶν αὐτῷ πεπραγμένων, εἴργει πρὸς ἕκαστον ἐπεκτείνεσθαι, οὕτω καὶ τὸ πλῆθος, οὐ συγχωρεῖ διαζωγραφεῖν ἑξῆς ἅπαντα. οὐ γὰρ διαριθμητὰ πάντως. οἶμαι δὲ μὴ ἂν εἶναι τοῦτο πρὸς γνώμην ὑμῖν, λέγω τὸ, μὴ τἀκείνου πάντα διεξιέναι. ἐπιθυμεῖτε γὰρ ἰδεῖν, ἦ οἶδα τοῦτο καὶ πάνυ πέπεισμαι, ὥσπερ τινὲς ἐν πίνακι γεγραμμένας τὰς τῶν ἐρωμένων εἰκόνας, τὸν βίον πάντα τοῦδε τ' ἀνδρὸς, ὡς ὅλον ὄντα θαύματος ἄξιον. δόξομεν δ' ἴσως καὶ ἀδικεῖν τὸν τῶν ἔργων ἀρχιτέκτονα, εἰ μὴ τὸ πᾶν ἐξείποιμεν ἀκριβῶς, ὅσον ἐκείνῳ κατείργαστο. ἐγὼ δ' ὑμῖν συμφωνῶν, ὅσα γε πρὸς μόνον τὸ θέλειν, εἶτα παραιτήσομαι διὰ τὸ τοῦ πράγματος πρόσαντες, εἰ μὴ

A inita, rata manere omninò eniterentur. Id porrò agebat viri virtus, cuius illi formidine, eos postmodum horrebant, quibus fortunâ efferente, terrorem pridem iniecerant. Iam enim factâ rerum mutatione: Quippe in contrarium omninò versæ erant; ac nostræ quidem florebant, illorum autem diffluxerant: vtique necesse erat, vt & ij de sententiâ decedentes, tempori inseruirent. Ea itaque in eum præstabant, quę olim decessores in ipsos soliti erant; B eamque diem festæ lucis loco habebant, quâ per nuncium, aliquid ab eo epistolarum accepissent. Quòd si etiam aliquid pollicebatur, (id sanè ab impensiori præstantiâ, vt magis præcipere quàm polliceri videretur;) occinebant gaudio acceptâ epistolâ, rem gestam pacis argumētum habentes: quam quidem haud propter se diligebant: sed ne perire contingeret per eius absentiam: quod pridem secùs existimabant. Sic virtus, quàm fortuna præstat: per C quam superbia hostium, cùm eos postea spes fefellisset, plurimum fecit risum.

Pulchrum epiph.

Hæc hactenus velut summâ diximus, quibus abundè declaratam puto viri indolem, vt multis laudibus esset digna: sin autem singula quoque prosequi oporteat, dicam compendiò, quanta fuerit facultas. Vt enim beatæ memoriæ viri huius præclara gesta diffusiùs narrentur, ijs potius congruat, quorum sit instituti, vt rerum gestarum contexant D historias. Quin & eâdem quoque ratione, ne illi quidem gesta omnia percensuero. Vti enim rerum ab eo gestarum magnitudo prohibet, vt ne singulis eius rebus enarrandis memet extendam, sic nec permittor per multitudinem, vt ordine omnia delineem adscribamque. Nec enim numerus facilè iniri potest. Quanquam puto haud vobis gratum fore; vt inquam, non eius res omnes gestas edisseram. Desidera- E tis enim; probè noui ac certum habeo; pro eorum ratione, qui amantes in imagine depictas eorum quos amant, imagines impendiò videre auent; vt & ipsi totam videatis viri præscriptam vitam, quæ tota admirationem habeat. Sed & fortè principi rerum opifici videamur iniuriam facere, nisi res eius totas accuratè edisseramus. Equidem sola vobis voluntate gerens morem, opus postmodum propter rei arduam molitio-

nem detrectabo, qui voluntatem assectari nequeam. Vincit enim liquidò tãta moles nostram virtutem, quæ olim à se debilis, ab orationis nunc specie, multis euasit exilior. Ex multis ergo, iisque præclaris ac magnis, quorum gestorum conscij estis viro nuper nobiscum existenti; quique nunc, *fuit:* Heu triste argumentum planctuum! pauca quędam ac compendiò, vti sumus præfati, dicemus: ea tamen omninò, quibus qui gessit, verus generi concessus fructus, eximiaque quædam ac ambitiosa largitio, cognosci possit. Nemo igitur, quod plura omittamus, minus virum ad celebritatem nominis habiturũ putet. Eius quippe luculenta ac excellens virtus, nostram abundè implebit inopiam. Singula enim eius gestorũ rem confecerint totam, quorum ne vnum est non maximam habens gloriam: nisi quis puerorum more, ex solâ rem externâ facie velit spectandam. Sed & id affirmarim, ex iis quoque, quæ modica ac simpliciora videntur, dum tamen illa certa sint ac propria, nihil sæpe minus cognosci naturam, quàm vt multa quis ac omnis generis opera, ordine producat. Certa dico ac propria, si qua proprietates naturæ satis indicant, ac quibus ceu charactere insigniatur animus boni amans. Pro consilij ergo ratione, pauca quædam ac compendiò, vt licuerit, edisseram.

Ille igitur, Auditores, cuius res præclaræ linguam omnem laudare studentem debilem faciant ac obtorpentem, siue cùm adhuc superstes esset, siue modò cùm defunctus est: cùm Imperatoris optimi, multamque amoris vim in natos ostendentis, proles esset, omninò enitebatur ac contendebat, vt ne quicquam amore cederet. Quamobrem cùm admiraretur, ac si quis alius, amaret Alexandrum, eiusque lubens omnia, quantum liceret, audiret, diceretque: illud tamen, vt cùm Philippus pater quandoque dixisset, *Ego te fili amo:* responderit ille; *Ego quoque te amo meum patrem:* haud illo dignè dictum, cùm tantus esset, omninò arbitrabatur, nec æquus ferebat; quin eius eum pudebat pro viri reuerentiâ: nimirum illo accusante, non detractasse pro mendacio excusare, tanquam patris dilectionem præhabenti charissimorum amori, ea verba in promptu non fuissent: *Ego te quoque pater amo, sumque semper amaturus, nec facilè aman-*

Alexander minoris in Philippum patrem amoris, suspectior.

δυναίμην ἀκολουθεῖν τῇ θελήσει. νικᾷ γὰρ δήπουθεν ἀτεχνῶς τὸ παρὸν ἐγχείρημα τὴν ἡμετέραν ἰσχύν, οὖσάν γε καὶ οἴκοθεν ἀδρανῆ, καὶ πλέον γενομένην ἐξίτηλον, τῷ τοῦ λόγου σχήματι. οὐκοῦν ἐκ τῶν πολλῶν τε καὶ καλῶν καὶ μεγάλων, ἅπερ πάντες ἐκείνῳ σύνιστε πεπραγμένα, ὃς παρὰ μικροῦ μεθ' ἡμῶν ἦν· νυνὶ δὲ γέγονε· φεῦ τῶνδε τῶν θρήνων ὑποθέσεως· ὀλίγα λέξομεν ἤδη καὶ κατ' ἐπιτομήν, ὥσπερ εἴρηται. τοιαῦτα μέντοι γε πάντως, οἷά περ δείξει τὸν ἐργασάμενον, ἀληθῆ καρπὸν ὄντα τῇ κοινῇ ταύτῃ φύσει, καὶ τινα φιλοτιμίαν ἐξαίρετον. οὐ τοίνυν τῷ μὴ πάντα κατὰ μέρος διεξιέναι νομιστέον ἡμῖν ἀνύειν, τὸν ἄνδρα τοῦτον ἔλαττον σχήσειν εἰς εὐδοξίαν. τὸ γὰρ περιὸν ἐκείνου τῆς ἀρετῆς, τὸ ἡμέτερον ἐνδέον ἀναπληρώσει. ἀρκέσει γὰρ τὸ πᾶν ἐξεργάσασθαι, καὶ ἕκαστον τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ, ὡς μηδὲν ὂν τῶν αὐτῷ πεπραγμένων, ὃ μὴ μεγίστων εὐφημιῶν ἄξιον· εἰ μή τις μειρακιωδῶς ἔχων, ἐξ ἐπιπολῆς τι θεάσαιτο. κἀκεῖνο δ' ἂν εἴποιμι, ὅτι πολλάκις καὶ τῶν σμικρῶν καὶ ἁπλουστέρων εἶναι δοκούντων, εἴ γε ἐστὶ κύρια, οὐχ ἧττον φύσις γνωρίζεται, ἢ ἐκ τῶν πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἔργων, ῥυθμῷ καὶ τάξει δεδηλωμένων. λέγω δὲ κύρια, ὅσα περ ἐστὶ δηλωτικὰ φυσικῶν ἰδιωμάτων, δι' ἅ τις ἔχει ψυχὴν εἰδέναι, ἐρῶσαν ἀγαθῶν εἶναι. ὅθεν ἀνθεξόμενος τῆς βουλῆς, ὀλίγα τῶν ἐκείνου διεξιὼν, καὶ συνελὼν, ὡς οἷόν τε.

Ἐκεῖνος τοίνυν, ὦ ἄνδρες, ὁ πᾶσαν γλῶτταν πειρωμένην αὐτὸν ἐπαινεῖν, εἴσω πίπτουσαν ἀποφαίνων, καὶ περιὼν ἔτι, καὶ μεταστὰς ἤδη, παῖς ὢν ἀρίστῳ βασιλεῖ, πολύ τι τοῖς υἱέσι δεικνύντι φίλτρον, ὥσπερ ἁμιλλώμενος ἦν αὐτῷ, μηδαμῶς εἰς τὸ φιλεῖν, κατόπιν αὐτοῦ λειφθῆναι· ὅθεν θαυμάζων καὶ φιλῶν εἴπερ τις ἄλλος Ἀλέξανδρον, πάντα μὲν ἡδέως τὰ ἐκείνου, καὶ ἀκούων ἦν, καὶ λέγων, ὁπότ' ἐξῆν· τὸ δὲ, τοῦ παιδὸς Φιλίππου πρὸς αὐτὸν ποτε εἰρηκότος· φιλῶ σε σφόδρα, ὦ παῖ, τὸν Ἀλέξανδρον εἰπεῖν· κἀγὼ φιλῶ σε τὸν ἐμαυτοῦ πατέρα· τοῦτο δὲ ἐκεῖνον ἀξίως ἑαυτοῦ φάναι τοιοῦτον ὄντα, οὐδ' ὁπωστιοῦν ἡγεῖτο, οὐδὲ ῥᾳδίως ἔφερεν· ἀλλ' ᾐσχύνετο διὰ τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα φιλίαν· οὐ γὰρ ἂν παρῃτήσασθαι τὸν Ἀλέξανδρον ὑπὸ τοῦ διαβαλλομένου, τῷ γε ἀπολογήσασθαι, ὡς οὐκ ἐβούλετο ψεύσασθαι· ὥσπερ οὐκ ἐνὸν, τὴν τοῦ παιδὸς ἀγάπην, τῆς τῶν φιλτάτων προτιθέντα· κἀγώ σε, πάτερ, εἰπεῖν, φιλῶ, καὶ φιλήσω γε ἀεί.

A καὶ οὐ παραχωρήσω σοι ῥᾳδίως τῶν πρεσβείων ἐν τοῦ φιλεῖν, δίκαια πρεσβεύειν ἐθέλων· τοῦτο μὲν, τὸ εἶναι ἔχων παρὰ σοῦ· τοῦτο δὲ, τὸ σφόδρα φιλεῖσθαι· τοῦτο δὲ, τὸ πεπαιδεῦσθαι, καὶ μεγάλων ἀγαθῶν ἀπολελαυκέναι, καὶ ἠλπικέναι λήψεσθαι μείζω. Εἶχε μὲν οὕτως αὐτοῦ τὰ πρὸς τὸν πατέρα· εἶχε δὲ αὖ ὁμοίως καὶ τὰ πρὸς τὴν μητέρα. ὢν γὰρ πρὸς πάντας μέτριος, καὶ μηδαμοῦ δύσερις, κατὰ τὸ φιλεῖν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ ἀποδιδόναι, κρατεῖν ἁπάντων B ἐφιλονείκει· καὶ ῥᾷστα ἂν ἀφῆκε καὶ τὸ ζῆν, ὅπως τὸ φίλτρον ὅσον, ἐνδείξηται. πολλῶν δὲ ὄντων μεγάλων, δι' ὧν ἂν ἔχοιμι τ' ἀληθὲς δηλοῦν, δυοῖν γε μόνον μνησθεὶς, αὐτίκα τὸ πᾶν ἐπιδείξομαι· καίτοι καὶ ταῦτα συνελὼν ἐρῶ, πολλῶν ἕνεκα· ἐπεὶ καὶ ἄλλως γε, οὐ πρὸς ἀγνοοῦντας ἡμῖν ὁ λόγος.

Ἦν ἐν ἀκμῇ τὰ κακὰ, καὶ τὰ τῆς δυστυχίας ἡμῖν ἐς ἄκρον ἐληλακότα. καὶ τὴν πόλιν οὖν μὲν ἄστεος ἤδη κατειλημμένου· τῆς δὲ ἀκροπόλεως μονονουχὶ παρακαλουμένης τοὺς ληψομένους, τῆς στρατιᾶς τῆς Περσικῆς C προσαπλασάσης τῷ τείχει, ὀμνύντος μὲν τοῦ στρατηγοῦ· ὀμνύντων δὲ τῶν ἐκκρίτων, ἐκεῖνον σῶον εἰς τὴν αὐτοῦ παραπέμψειν ἀρχήν· ἦν δὲ ἡ μητρόπολις Μακεδονίας καὶ πόλεις ἄλλαι· ὅ, τε πατὴρ, ἥ τε μήτηρ, κἀγὼ, καὶ οἷς ἐμέλησε περὶ ἐκείνου βουλεύσασθαι, συναινοῦντες ἦμεν τῇ πράξει, ὄντος δὲ ἐν χερσὶ τοῦ ἔργου, ἔπειτα μεταμελὲς ἧκε τῷ πατρί· ἦν δὲ αἴτιος ἐγὼ, μηδαμῶς βουλόμενος εἶναι. συνέβη δὲ ὧδε.

Τετρωμένον με τὴν κεφαλὴν καὶ τὼ πόδε, εἶχεν D ἀνακείμενον ἐπὶ τῶν γονάτων. καὶ διέμεινεν ἀτρέμας, μηδαμῶς τὸ σῶμα κινῶν, οἴκτῳ τῷ πρὸς ἐμέ. ἔγνω γὰρ ὡς κινηθεὶς, ὀδύνην προξενήσει μου ταῖς πληγαῖς. ὢν δὲ δυσαπόσπαστος διὰ τὸ φιλεῖν, ἔμενεν ἐπιμελούμενός μου δακρύων. οὐ γὰρ ῥᾳδίως ἔφερε τὸν ἐμὸν χωρισμὸν, τὸν τῆς ἐκείνου φέροντος. καὶ γὰρ ἐκεῖνος, μετὰ τῶν νεκρῶν ἤδη κέκρυπται· ἡμεῖς δ' ἐν ζῶσιν ἔτι φαινόμεθα, καὶ τουτονὶ τὸν ἥλιον ὁρᾶν αἱρούμεθα, ἐκείνου δύντος ὑπὸ τὴν γῆν, ὃς ἦν ἡδίων ἐμοὶ, ταυτησὶ τῆς λαμπρᾶς E ἀκτῖνος. ἐν δὴ τῷ μέλλειν ἐκεῖνον, ἧκε τις ἀγγέλλων πρὸς ἐμὲ, ὡς ὁ πατὴρ μεταμέλοιτο, δεδιὼς περὶ τοῦ ζῆν, ἂν ὁ δρασμὸς ὑποπτευθῇ γεγενῆσθαι τῇ 'κείνου γνώμῃ. καὶ ὃς μαθὼν ὑπ' ἐμοῦ, μήτε τοῦ πείσοντος δεηθεὶς, μήτε τοὺς παρακαλέσοντας ἀναμείνας, ἢ τοὺς ἀξιώσοντας ὑπὲρ τῆς μονῆς τῆς εἰς πολὺ δεινὸν ἀπαγούσης, τὸ τοῦ πατρὸς βούλημα, τῆς ἰδίας

A *do superari permittam, qui velim præstare quod ius habet; tum quia per te sim, tum quia amer plurimum, tum quia disciplinis excultus magna à te acceperim, ac maiora sperem accepturum.* Sic itaque habebat ad patrem, nec quicquam dissimili ratione habuit ad matrem. Cùm enim ad omnes modestus esset, nec quicquam contentionis amans, amoris tamen ac beneficentiæ partibus, vniuersos vincere contendebat, facilisque vitam ami-B sisset, vt amoris vim quantam haberet, ostenderet. Cùm verò multa ac magna supetét, quibus possim rei facere fidem, vbi tamen duorum tantùm meminero, rem satis confecero: quanquam & illa multis de causis sum compendiò dicturus; cùm nec alioqui mihi sermo sit, ad eos qui nesciant.

Vigebant mala, tristisque nobis fortuna ad summũ prouexerat. Iam siquidem captâ vrbe, arx ita vix non prouobat capturos hostes, cùm miles Persicus C muris hæreret. Interim ergo se dux sacramento obstringit; obstringunt quoque præcipui præfecti tribunique, incolumen remissuros in prouinciam. Erat hæc ciuitas Macedoniæ metropolis, ac vrbes aliæ: eumque adeò parentibus, meque ipso, ac quorum de eo deliberare intererat, assentientibus, res in promptu esset, cœpit postmodum patrem pœnitere: fui verò ipse in causâ, tametsi nolens. Sic porrò res babuit.

Permittitur Theodorus liber in prouinciam abire.

Me caput ac pedes vulneratum, in D sua ille exceperat genua. Manebat verò immotus, ne minimùm corpus agitans, pro affectione in me suâ. Sciebat enim augendum mihi dolorem vt se ipse moueret. Cùm sic ergo ab amore indiuulsus esset, manebat meas lacrymas curans. Haud enim facilè ferebat à me separari, qui esse ab eo separatum feram. Iam enim ille cum mortuis conditus est, nosque adhuc extamus, ac sustinemus sensilem hunc solem aspicere, postquam sol ille meus occidit, quem supra E splendentes hosce radios charũ babebã. Interim ergo dum moras trahit, ad me venit qui nunciet, vt pater consilium murarit, vitæ aleam veritus, vt suspicio foret iniisse Theodorum fugam ipso probante. Vix à me audierat, cùm nullius suasu, aut ue expectans qui adhortaretur, quique rogaret ne stationem desereret in summum adducentem discrimen, suæ ipsius saluti ac vitæ, paternam anteponit voluntatem, ne meum qui-

Renuit ille, vt ne patrem in periculum coniiceret.

dem eâ parte consilium requirens, ac nec matris, quod probis filiis maius omnibus est. Sedebat ergo fixis in terram luminibus, dirumque quendam carnificem animo versabat: cùm per eum staret, quominus ab omni illâ molestiâ, quam triste illud tempus nobis inuexisset, liber euaderet, possetque bona consequi, ac spes esset, nos deinceps liberaturum, vt ab illis ipse vinculis, liber euasisset. Maluit nihilominus eodem nobiscum teneri carcere, qui ipse per se mors videbatur, ac abundè mortis gladio consiscendæ metum ingereret. Quamobrem vt spectes animi propositum, mortem obiit ob nudam patris suspicionem, cui innumera opponere licebat, vt quidem voluisset imperium detrectare. Nam neque deerant qui Imperatori secus consulerent, in quorum ipse partes concedebam. Quid enim ille mox elapsus, non pro nobis moliturus esset? Erãt noctes habiturum insomnem in ea consilia vigilem quibus non liberare posset: dilucula verò, omnia aggredientem, quæ per noctis silentia è re visa essent: ea curantem quæ operæpretium putasset, nihilque non agentem, vt congruum illa finem acciperent; promittentem; promissis sponsione cauentem, sese sacramento, cùm res ferret, ad eos qui possent vlcisci, obstringẽtem; nihil denique opportunum negotio, omittentem. Id verò auxilij quod suppetebat, grauissimis intentatis minis, vt quis corporalem nobis læsionẽ infligere auderet, quo loco ponam? Nihil sanè adeò nobis præsens ad vitæ præsidium erat. Num verò vnum hoc ac singulare præclari loco characteris, vitam eius quantũ opus est, satis insigniat? Siquidem enim ob leuem eam suspicionem, nudum ipsum occupauit patris nutum, mortemque obiuit, quæ suæ erant partes; quas non mortes ab apertoeum periculo liberaturus, lubens obiret? Nonne Isaaci præclarus æmulator? Nonne ipsius quoque Saluatoris? Nec enim temerè dictum velim; quando ille in exemplum nobis propositus est, placetque Patri, vt eum æmulemur. Qui sic porrò animi in parentes habebat, secusne in fratres habuit? Minimè gentium. Etenim cùm triennio ferè in præsidio essemus, multæque inuasissent ægritudines, atque ad ima peruadentes graui molestiâ torquerent, ac neque intestinis ipsis ac capiti parcerent: cum-

A ζωῆς προὔθηκε, μήτε τὴν ἐμὴν βουλὴν εἰς τοῦτο ζητήσας, μήτε μὴν τὴν τῆς μητρὸς, πάντων οὖσαν ἰσχυροτέραν, υἱέσιν ἃ δεῖ προσέχουσιν. ἐκάθητο δὲ κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας, καί τινα ἀπάνθρωπον δήμιον φανταζόμενος· καὶ τοῦτ' ἐποίει, κύριος ὢν πάσης δυσχερείας ἀπαλλαγῆναι, ἣν ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος καιρὸς ἡμῖν ἐπήνεγκε πολλαχόθεν· ἀγαθῶν δὲ τεύξεσθαι, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερώσειν ἐλπίζων, εἴ γε ἔξω γένοιτο δεσμῶν. ὁ δ' εἵλετο συγκαθειρχθῆναι μᾶλλον B ἡμῖν ἐν εἱρκτῇ, ἣ, δὴ καὶ καθ' αὑτὴν θάνατος ἦν, ὡς εἰπεῖν, καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ξίφους προσαπειλοῦσα. ὥστε γνώμῃ τέθνηκε, διὰ τὴν τοῦ πατρὸς ὑποψίαν· πρὸς ἣν αὖ εἶχε μυρία λέγειν, εἴ γε ἐβούλετο παραιτεῖσθαι. ἐπεὶ καὶ ἦσαν, οἱ τἀναντία τῷ βασιλεῖ λέγοντες, οἷς γε καὶ αὐτὸς συνεστοίχουν. ὄντα γὰρ αὐτὸν ἐκτὸς, τί οὐκ ἂν ὑπὲρ ἡμῶν πρᾶξαι; ἐξῆσαν μὲν αἱ νύκτες ἐναγρυπνοῦντα ταῖς C βουλαῖς, αἷς ἂν ἡμᾶς ῥύσαιτο· ὄρθρου δὲ, ἐπιχειροῦντα ἅπασι τοῖς δόξασι νύκτωρ· φροντίζοντα μὲν τῶν δεόντων, ὅπως δὲ τέλος προσῆκον σχοίη τὰ δόξαντα, πάντα ποιοῦντα· ὑπισχνούμενον· ἐγγυώμενον ὑπὲρ τῶν ὑπεσχημένων· ὀμνύντα τούτου δέησιν, πρὸς τοὺς δυναμένους ἀμείβειν· μηδὲν ἐῶντα τῶν συνοισόντων. τὴν δὲ δὴ βοήθειαν, ἣ προσῆν αὖ πάντως ἡμῖν, ἐκ τοῦ τὰ δεινότατα D ἀπειλεῖν, εἴ τις αὖ τῶν σωμάτων ἡμῶν ἅψαιτο, ποῦ τις αὖ θείη; οὐδὲν αὖ ἦν αὐτῇ παραπλήσιον, εἰς ὃ τὴν ζωὴν ἡμῖν συντηρεῖν. ἢ που τὴν αὐτοῦ φύσιν ἀρκεῖ καὶ μόνον, τοῦτο καλῶς δηλῶσαι; εἰ γὰρ ὑπὲρ ὑποψίας ταύτης, προὔλαβε τὸ νεῦμα πατρὸς, τὸ ὃ κατ' αὐτὸν ἐτεθνήκει· καὶ πόσους αὖ θανάτους οὐχ ὑπήνεγκεν, ὥστε προφανοῦς αὐτὸν κινδύνου ῥύσασθαι. οὐ ζηλωτὴς Ἰσαάκ; οὐ τοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ; οὐ γὰρ τολμηρὸν εἰπεῖν· τύπος γὰρ E ἡμῖν ἐκεῖνος καὶ ὑπογραμμὸς πρόκειται· καὶ εἴη αὖ πως κεχαρισμένον τῷ 'κείνου πατρὶ, εἴ τις ζηλώσειε τὸν υἱόν. ὢν δὲ περὶ τοὺς γονέας τοιοῦτος, ἄλλος πρὸς ἡμᾶς ἀνεφάνη; οὐδαμῶς. καὶ γὰρ οἰκοῦσι τὴν φρουρὰν ὀλίγου δεῖν τρία ἔτη, πολλὰ νοσήμαθ' ἡμῖν ἐπέσκηψε, καὶ διηνόχλει πικρὸν ἄχρι βάθους εἰσδυόμενα· καὶ δὴ καὶ σπλάγχνων αὐτῶν, καὶ κεφαλῆς, μὴ φειδόμενα· ἐπεὶ δὲ ἐλ-

πιέζειν οὐκ ἦν λυπήσεσθαι, ὅσα γε εἰς λογισμοὺς ἧκει, κατηνάγκαζε τὸ πρᾶγμα, καὶ αὐτὴν δὴ τὴν ζωὴν· τὸ πᾶσι φίλον, ὥσπερ μισεῖν οὕτω λυπηρὰν οὖσαν.

Ἀλλ᾽ ἐν τοῖς τοιούτοις οὖσιν ἡμῖν, ἧκέ τις παραμυθία παρὰ Θεοῦ, καὶ τὰς μικροῦ βεβαπτισμένας ἡμῶν ψυχὰς ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν δυσχερῶν, ἐκούφισέ τι ἰκμάδος, καὶ προσοδμέχειν ἐπὶ καιρόν. ἡ δὲ ἦν· τὸν δὲ τρόπον σιωπῶ, περιέλκον ὄν γε ῥηθῆναι· αὐτὸν ἐξελθεῖν ἐκεῖθεν, μετὰ συνθηκῶν τινῶν βεβαιωμένων ὅρκῳ· καὶ αἱ συνθῆκαι, δόλῳ μὲν, ὑπὲρ ἡμῶν μηδέν τι τὸ παράπαν ἐπιχειρῆσαι· ἐξεῖναι δ᾽ αὐτῷ καταλλαγῆς ἕνεκα, δίους ἐκ τοὺς διαλέγεσθαι τῷ βασιλεῖ τε καὶ ἀδελφῷ, περὶ ὅ, τι βούλοιτο. τοῦτό γε εὐθὺς ἀκουσθὲν ἐμοὶ, ἐποίει ῥᾷον διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, καὶ μὴ τοσοῦτον ἄχθεσθαι, τῷ μόνον καταλειφθῆναι, ὅσον τῆς λύπης κουφίζεσθαι, τῷ ᾽κεῖνον ἀναβιῶναι· λέγω δὴ, τὸ τοῦ φρουρίου ἐξιέναι. καὶ ἐδόκουν αὐτὸν ὁρᾷν. τρέχει γὰρ ἡ φαντασία ἐφ᾽ ἅ τις λίαν ἐπιθυμεῖ· ἐν τοῖς εἰωθόσιν ὄντα, καὶ τὰ νέοις πρέποντα μετὰ τῶν ἡλίκων δρᾷν, ἐν ὅπλων γυμνασίοις· ἐν θήραις· ἐν ἀγῶσι χορηγοῦσι τοῖς ἀσκοῦσι σώμασι, ῥώμην καὶ ὑγείαν· καὶ τὸ μετὰ δόξης βιῶναι. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὀνειροπολῶν, ἔχαιρον· καὶ ᾤμην βλέπειν αὐτὸν, ἆθλά τε δεχόμενον, καὶ κεφαλὴν στεφανούμενον, καὶ νικητὴν κηρυττόμενον. ἐπεὶ πολὺ τὸ συγχωρητὸς ἦν αὐτῷ παρὰ τῶν ἁπάντων ἐν τοῖς τοιούτοις. τὸ γὰρ ἐν ἅπασι κρατεῖν, ἐξ ὧν στεφανοῦταί τις ἀθλῶν, τοῦτο δέ οἱ ἐκ παιδὸς ὥσπερεὶ συνεκεκλήρωτο, καὶ συνεπεδίδου τῷ σώματι, πρὸς τελειότητα καὶ ῥώμην αὔξοντι. Ταυτὶ μὲν οὖν τὰ εὐφραίνειν δυνάμενα ἐνθυμούμενος, ἐπελανθανόμην ὡς οἷόν τε τῶν ἀνιαρῶν· ἐκείνῳ δὲ καὶ εἶναι ἔπρεπε, τὴν ἐμὴν οὐ φέροντι μόνωσιν.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ κἀκεῖνο τὸν δὲ προσῆπτε· οὔτε γὰρ ἐνὸν ἦν αὐτῷ, ἐν τῷ θραμμένῳ τῷ πρὸς τὸν Θεὸν φόβῳ, ὑπεριδόντι τοὺς ὅρκους, μετὰ δόλου βοηθεῖν. πόθεν; ᾧ μηδὲν ἀπατηλὸν μηδὲ παλινάγρετον, εἰ τι κἂν κεφαλῇ κατένευσε· καὶ τὸ ὅλως ἀμελεῖν δόξαι, ὧν καὶ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς οὐδὲν ἡγεῖτο βελτίω, οὐδαμοῦ ἡγεῖτο φορητὸν τὸ παράπαν· ἦν γὰρ τοσοῦτον ἐν αὐτῷ τὸ φιλότιμον, ὅσον ηὐλαβεῖτο, καὶ τοὺς οὐ δικαίαν ἐξοίσοντας ψῆφον. ἐναντίας τοίνυν οὔσης ἡμῖν τῆς θελήσεως, ὀψὲ καὶ μόγις αὐτὸν ἀνέπεισα, τὰ μὲν, δείξας ὡς βέλτιον ἂν γένοιτο, καὶ ἐμοὶ καὶ τῷ πατρὶ, οὐκ ὄντι μεθ᾽ ἡμῶν

A que nulla spes esset, vt humanam ratio nem spectes, futuræ vnquam liberationis, eò res adegit, vt ipsa omnibus amica vita, præ tristi adeò ac deplorato statu, velut odio esset.

Cæterùm ita rebus nobis comparatis, quædam cœlitùs consolatio affulsit, peneque obrutos tot tristibus animos, quod satis videretur tristitiâ leuauit, malumque ad tempus mitius reddidit. In eo erat illa consolatio: Modum taceo, quem sit superfluum referre: vt Theodorus, pactis quibusdam iuramento fir-B matis inde exiret. Ita porrò, vtique dolo hostium, pactum erat; vt nihil ille pro nobis moliretur: Licere tamen, vt cum Imperatore ac fratre, pacis causâ loqueretur, quicquid placuisset. Vt mox audiui, cœpi animæquior fieri, nec tantùm auditio molestiæ fecit quòd solus relinquendus essem, quantū solatij ac gaudij, quòd ille reuiuisceret; nempe à præsidio exiret. Mihi certè videbar eum videre: Currit enim velox phantasia ad quæ quis cupit: consueta sectantem, eiusq; C ætati congrua: versari cum æqualibus in armorum palæstris; in venationibus; in certaminibus; quorum exercitamentis augentur corpora robore ac sanitate, habetque conciliari gloria. Hæc ego hisque similia somnians, gaudium habebam, putabamque aspicere præmia reportantem, cingi caput coronâ; ac præconis voce renunciari victorem. Multum siquidē ei omnes in eiusmodi delatum volebant. Iam enim à puero sortitus erat, vt omnibus, quibus D quis certans coronandus sit, magnificè præstaret: eáq; in eo paribus cū corpore ad perfectū ac robur augente, crementis promouebant. Læta hæc mecum ipse cogitans, sensim tristia, vt liceret, obliuioni dabam: Illi autem subibat vri, quòd non posset sic desolatum videre.

Sed & illud angebat, Non enim poterat, qui Dei timore nutritus esset, spretā iuramenti religione, cum dolo opem ferre. Qui enim? Qui nihil vnquam per fraudem ac vafro animo, etiam capite E annuisset: Videri autem eorum penitus neglexisse curam, quibus nihilo pretiosiorem animam ducebat, id verò prorsus intolerabile putabat. Sic porrò erat magnanimus, vt & iniustæ sententiæ latoribus, reuerentiam haberet. Cùm itaque studiis diuisi essemus, serò tandem, vixque suasi, quà probans ita melius mihi pariter, ac patri per id tempus absen

Iterum oblata Theodoro abeundi facultas.

Vix acquiescit hortatu fratris exire.

ti, consultum iri, vt ille cum amicis ac inimicis versans, ad vtrosque quæ operæ pretium essent, negotiaretur; quà affirmans, sic me affectum, vt malis dirissimis tentandus essem, vt ille obtemperans exire detrectaret. Sic ille, ne falsò quidem vllam mali opinionem inuri sustinebat, famâque ab eius indole, ac animo, institutioneque abhorrente, aspergi timebat. Sic in nos fraternè affectus erat, vt mecum versari, quàm cum aliis voluptate frui, potius haberet: carcerisque angustiæ, vix illæ aliæ quàm sepulchri, regiâ illi angustiores erant; tenebræque, quàm solis splendor desiderabiliores, ac demum, omnia mecum dulciora, quanquam essent durissima, omnibus deinceps dulcibus, quorum ipse exors eram. Sic verò rursus iis, quæ visa mihi essent obsequebatur, vt vel tantùm annuere, abúdè esset, Aitque facturum quod volebam, quanquam id flens amarè. At ego; etsi mirum videatur, vt flente illo, æquo ipse animo essem; gaudebam tam, eius ipsius qui fleret, ac patris Imperatoris, amore. Fore enim putabam patri solatio, vt ei filius, vt ita loquar, ad vitam rediret. Cæterum, cùm res in promptu omnibus videretur, haud tamen exitum habuit, Deo melius aliquid de nobis disponente; vt ne nimirû ille, absque me ac patre exiret. Quod enim impediuit consilium, omnibus nobis elabendi è carcere, communis causa fuit. Verùm rem accuratiùs edisserere, neque nobis propositum est, nec possit opportunè; cùm & alioqui scientibus omnia, sit superuacaneum dicere.

Puro itaque, satis superque duplici hac narratione probatum, qualis hic, in parentes, nosque, ac reliquam cognationem esset, tanquam *ex vngue leonem*, quod aiunt: porrò traducenda oratio ad vlteriora; vt tamen pleraque eius operum præteriens, pauca tantùm rursus perstringat, ex quibus tamen eius perspicuè virtus eluceat. Quippe erunt, non casûs; non fortunæ; non temporum aduersariis iniquiorum: Hæc namque, Neronis ac Sardanapali regna insigniant: sed viri virtute viuentis, præclara gesta. Hæc enim maiora sunt, quàm quæ à fortunâ, vbi etiam fuerint admodum modica. Cùm autem valde splendida, quanti illa fieri deberint? Nam vt quis nobili prosapiâ ortus sit ac illustri patriâ, admodumque splendidè viuat, ac sit circumfusus seruorum ag-

Chil. 1. cent. 6. 34.

Ex quibus vera Theodori laus.

A τηνικαῦτα, εὔνοις τε καὶ δυσμενέσιν αὐτὸν συνεῖναι, καὶ πρὸς ἑκατέρους διαπραγματεύεσθαι τὰ εἰκότα· τὰ δ' ἰσχυριζόμενος, ὡς ἐμαυτοῦ πως αἰσθανόμενος πειρασόμενον δεινῶν ἀνηκέστων, ἢν ἀπειθήσας ἐμοὶ, τὴν ἐκεῖθεν ἔξοδον ἀποσείσηται. οὕτως ἐκεῖνος οὐ κατεδέχετο, οὐδὲ γοῦν ψευδῆ τινα δόξαν τὴν οὐ καλὴν περιστρίψασθαι· ἀλλ' ἐδεδίει τὴν φήμην ἀπᾴδουσαν τῆς αὐτοῦ καὶ φύσεως καὶ γνώμης καὶ παιδείας. οὕτω πρὸς ἡμᾶς ἀδελφικῶς εἶχεν, ὡς βέλτιον ἄγειν συνεῖναί μοι, ἢ μεθ' B ἑτέρων τρυφᾷν· καὶ ἦν αὐτῷ δεσμωτήριον τάφῳ παραπλήσιον, τῶν βασιλείων λαμπρότερον· καὶ σκότος, ποθεινότερον τῆς ἀκτῖνος· καὶ ἁπλῶς, πάντα ἥδιον τὰ μετ' ἐμοῦ, εἰ καὶ λίαν δεινότατα ἦν, τῶν γε ἡδίων ἑξῆς ἁπάντων, ὧν οὐκ αὖ, μετεῖχον αὐτός. ἀλλ' οὕτω πάλιν, οἷς ἂν γνοίην ἐπείθετο, ὡς ἀρκεῖν ἐμοὶ εἶναι καὶ νεῦσαι· καὶ ἔφη πράξειν ὃ θέλοιμι, οὐκ ἄνευ τοῦ δακρύειν πικρόν. ἐγὼ δέ, εἰ καὶ παράδοξον, ἐκείνου κλαίοντος ἀθυμεῖν, ὅμως ἔχαιρον, C δι' αὐτὸν τὸν κλαίοντα, καὶ βασιλέα τὸν φύσαντα. ἔσεσθαι γὰρ παραμυθίαν ἐνόμιζον ἐκείνῳ μάλα λαμπρὰν, τὴν τοῦ παιδὸς ὡς εἰπεῖν ἀναβίωσιν. ἀλλὰ γὰρ ἔτι πᾶσιν ἐδόκει ἐν χερσὶν εἶναι τὸ πρᾶγμα, τὸ δ' οὐκ εἰς τέλος ἐξέβη, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἐμοῦ καὶ τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξέλθῃ. ὃ γὰρ ποτ' ἀνακόψαν τὸ βούλευμα, αὐτὸ δὴ τοῦτο γέγονεν αἴτιον, τοῦ τῆς εἱρκτῆς ἡμᾶς διαδρᾶναι πάντας ὁμοῦ· ὅπερ ἀκριβῶς φράζειν, οὔτε προκείμενον ἡμῖν, οὔτ' D αὖ εἴη λεχθῆναι σὺν καιρῷ· ἄλλως θ' ὅτι καὶ περίεργον, εἰδόσιν ἅπαντα, λέγειν.

Ὅστις μὲν οὖν ἐστὶν ἦν πρός τε γονέας καὶ ἡμᾶς, καὶ τὴν συγγένειαν ἑξῆς πᾶσαν, δυοῖν γε τοῖν δὴ τοῖν εἰρημένοιν ἀποδεδεῖχθαί μοι φαίνεται, ὡς ἐξ ὄνυχος φασί, τὸν λέοντα· μετιτέον δὲ τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ πρόσω· παραδραμουμένοις μὲν τὰ πολλὰ τῶν ἔργων· ὀλίγων δ' αὖ ἁψόμενοι τοιούτων μέντοι, ὥστε τὴν ἐκείνου δύνασθαι ἀρετὴν φανερὰν ποιεῖν· εἶεν γὰρ ἂν, οὐ συμπτωμάτων· οὐ τύχης· οὐ καιρῶν E ἐπιθεμένων τοῖς ἐναντίοις· ταῦτα δὴ, τὰ Νέρωνα καὶ Σαρδανάπαλον βασιλεύσαντε· ἀλλὰ κατορθώματα ἀνδρὸς, ἀρετῇ συμβιοῦντος. μείζω γὰρ τῶν ἀπὸ τῆς τύχης, ταυτί, ὁπότε μὴ ἢ καὶ πάνυ σμικρά· ἐκεῖνα δὲ πάνυ λαμπρὰ, ὁπόσον ἄν τις ἐνθυμηθείη. τὸ γὰρ εὐγενῆ τινα καὶ εὐπατρίδην, καὶ περιφανείᾳ πολλῇ συζῆν, καὶ ἀνδραπόδων πλήθει περιρρεῖσθαι, καὶ πλου-

τῇ συχνῇ, κομᾷν, καὶ πᾶσιν ἐκείνοις ἐνδοκιμεῖν, δι' ὧν τὰ τρόπαια ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἵσταται, καὶ οἷς ἂν, προσκυνοῖντο οἱ μετέχοντες, ἐκ τῶν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης περάτων, καὶ ἀνθρώποις ἀλλοκότοις ἐστὶν ὅτε παραγίνεται ἀλόγιστα προαίρεσιν τὸν αὐτὸν βίον· ἀρετῇ δὲ καὶ τοῖς τοιούτοις, οὐδὲν ἂν εἴη δήπου κοινόν. διὰ τοῦτό γε ἐκεῖνος, ὁ πρὸς τὸν Θεὸν μὲν ἀπιών, ὑμῖν μὲν αὖθις ἐπιμελούμενος, τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ποιῶν, ὅπου καὶ μᾶλλον ἔξεστι, τῶν μὲν ἀπηριθμημένων ἐξῆς ἁπάντων, κατεφρόνει τι λαμπρῶς, καὶ οὐδὲν αὐτὰ μέγα ἐνόμιζεν· οὐδ' ἠξίου γε ἐκπλήττεσθαι πρὸς οὐδέν, ὃ μὴ καλὸν οἴκοθεν· εἴχετο δὲ ἐπιμελῶς, τῶν ὅσα ἂν βελτίω ποιήσειεν ἄνδρα καλόν τε καὶ ἀγαθόν, καὶ ἐξ ἀγαθῶν καὶ καλῶν γεγονότα. οὕτω γὰρ πεπαίδευτο, καὶ μεμαθήκει εὐθὺς τεχθεὶς ὡς εἰπεῖν· ἐπαναληπτέον δὲ τὸ προκείμενον.

Εἶχε τὰ πράγματα κακῶς τῇ Πελοποννήσῳ, καὶ ἐδόκει δεῖν αὐτὸν ἰέναι παρ' αὐτήν. λύσαι γὰρ ἂν τὰ δεινὰ παραγενόμενον, καθάπερ ἀκτὶς ὁμίχλην· καὶ τὸ δόγμα κυρωθέν, τοσοῦτον τοῖς ἐκεῖ βεβοήθηκε πράγμασι, τῆς φήμης ὥσπερ ὑποπτέρου πανταχόσε διαδραμούσης, ὅσον οὐκ ἄν τις οἶμαι ῥᾳδίως ἐπιδημήσας. αὐτὸς δέ, ἐλπίζων οὕτως ἐκβήσεσθαι, δηλαδὴ καλῶς τὰ πράγματα χωρεῖν, καὶ τοὺς Πελοποννησίους μεμαθηκέναι τὰ περὶ τοῦδε, καὶ μετ' οὐ πολὺ μαθὼν κατὰ τὴν δόξαν ἐκβεβηκότα, κέκρικεν ἔτι πρόσω ἀναμεῖναι, ἕως ἄν, πάντα γενναίως καὶ διαπραξάμενος, ἴδῃ μὲν τὸν βασιλέα καὶ πατέρα ἐν τοῖς εἰωθόσιν ὄντα, πραγμάτων μὲν ἀπαλλαγέντα τελέως, γαλήνης δὲ λευκῆς ἀπολαύοντα· ἴδῃ δὲ καὶ τὴν μητέρα, σὺν τῷ ἑαυτῆς πατρί, καὶ ταῖν ἀδελφαῖν, οἴκαδε ἐπανεληλυθότας ἐκ τῆς φρουρᾶς, ἐν ᾗ κατείχοντο παρὰ τῶν Λατίνων. οὐδὲν γὰρ ἐρῶ γε πλέον, πολλῶν ἕνεκα.

Ταυτὶ μὲν οὖν ἐξέβη κατὰ σκοπόν, καὶ πέρας ἔλαβεν ἀγαθόν, συναιρομένης τῆς θείας ῥοπῆς, μετὰ τὸ πολλὴν μὲν αὐτὸν ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα· πολλὴν δ' ἐγρήγορσιν καὶ σπουδήν· πολλὴν δὲ φρόνησιν ἐπιδείξασθαι, τῷ πρὸς τοὺς Λατίνους τότε πολέμῳ, ὑπὲρ τῆς πατρίδος τε καὶ τῶν γονέων καὶ τῶν φυσάντων. μηδὲν οὖν ὅλως παραλιπόντι, τῶν ὅσοις ἂν εἴη ἀνὴρ ἀγαθός, αὐτό γε τοῦτ' ἀνὴρ ἀγαθὸς φανῆναι, δίδοται τούτῳ ἡ Πελοπόννησος, οὐ μᾶλλον κλῆρος, ἢ μισθός, ἢ γέρας δικαιότατον, τῆς τε πρὸς γονέας ἐπιμελησομένης· τῆς τε ἀνδρείας, ἧς ἐπεδείξατο· καὶ συλλήβδην τῆς λοιπῆς ἀρετῆς. οἶμαι

mine, abundetque copiâ diuitiarum, ac iis omnibus clarus habeatur, quibus excitari habent trophæa de hostibus, ac quibus, ii qui habent, ab orbis vniuersi finibus, honoribus augeantur; hæc vtique monstrosis quoque hominibus, ac alienè à ratione viuentibus, suppetant; quibus planè ac virtuti nulla communio fuerit. Quamobrem vir ad Deum profectus, nostrique illic, prout moribus babebat comparatum, vbi & ampliùs licet, iterum curam gerens, recensita omnia magnificè spernebat, ac nihil magni putabat; nec re vllâ volebat admirationi esse, quàm si quæ ipsa, ac ex propriis præclara esset: studiosè verò sectabatur, si qua præclarum ac bonum, exque bonis ac præclaris ortum decerent. Sic namque institutus fuerat, sicque mox natus, vt ita dicam, didicerat. Resumenda nobis subiecta materia.

Malè res Peloponnesi habebant, eiusque illuc profectio operæpretium videbatur. Fore enim vt statim præsens, mala dissolueret, vti radius nebulam. Tantùm sanè eius mittendi decretum, famâ vbique peruagante, illius prouinciæ rebus contulit, quantùm puto nemo facilè potuisset præsentiâ. Eumque ille successum sperans; vt inquam Peloponnesi res, solâ eius famâ nominis, quam illic apprimè notam sciret, componerentur: ac vbi paulò post sic reipsâ successisse cognouit, moras aliquas trahendas duxit, dum interim factus omnia, ac vniuersa gerens, Imperatorem ac patrem in pristina restitutum videret, à negotiis perfectè liberum, ac blandâ fruentem tranquillitate; videret verò & matrem, matrisque patrem, ac sorores, domum omnes reuersos à præsidio, quo Latini tenerent. Nec enim plura hæc referam, idque multis de causis.

Solâ famâ delatæ prouinciæ res eius componit.

Sic vtique res successerunt, ac bonum acceperunt finem, Deo benè auspice, vbi ille bello tunc contra Latinos, multam fortitudinem, ac strenui robur animi, multamque ac vigilem diligentiam; multam denique prudentiam, pro patriâ, ac gente, parentibusque, decertans ostendisset. Cùm nihil itaque deesse videretur, quo vir bonus, eo bonus videri possit, delatam Peloponnesi prouinciam accipit, nõ tam hæreditario iure, quàm in partem, ac iustissimum præmium, cùm impensioris illius gratitudinis in parentes, tum exhibitæ fortitudinis, ac totius eius reliquæ virtutis. Arbitror

enim hîc concurrisse, vt qua quis lubens dicat, quò iure admodum delatam viro prouinciam velit probare. Accepit ergo neque patris congruentem desiderio, nec verò filij virtuti, sed præsenti magis fortunæ, ac rebus sic afflictis. Atenim videor non accuratè verba vsurpasse. Vt quis enim vero proximiùs dicat, non tam illi Peloponnesus data est, quàm ille Peloponneso. Nihil enim illa per id tempus auxiliari poterat; sed eius magis auxilio egebat; tametsi & ille sic haberet, vt ei nihilo feciùs auxilio opus esset: qui nuper nudus omnibus egressus præsidio, nihil per tempus, commeatûs necessarij comparare potuisset. Commeatum dico, armorum robur, sufficientesque pecunias, in necessaria militum impendendas subsidia, ac omninò in quæ impendi commodum videatur. Quod enim ad ingentes thesauros spectat, confertumque marsupium, ac aurum argentumque malè congesta, ac peius seruata, hæc si affluebant, haudquaquam apponebat cor, Dauidis obsecutus consilio. Cæterùm diuino planè nutu ac instinctu, auo inde rogante patruo obsecrante, patris iudicio, matris voluntate, sed & meâ ipsius, ad vos desideratus venit: quanquam non facilè fuit paternis, maternisque auelli manibus, addam verò & meis; nedum ab impensiori illo affectu, sed & quod ex anteactis iam probasset, quàm posset iuuare grauissimis temporibus ac rebus, à quibus necdum perfectè emerseramus. Quia tamen operæpretium erat, vt obtineret quod erat potius, obtinuit quoque, bonoque omine, vnum quid membrum ab vniuerso corpore vestri causâ auulsum, vobis illuxit. Sileo res intereà gestas, vt ne narrando prolixus efficiar.

Psal. 61. v. 11.

Sic ergo ille patris pariter, matrisque ac vniuersorum precibus optimè instructus præmittebatur, quibus etiam educatus esset, ac promouisset ad meliora à teneris ipsis vnguibus, donec ad vos missus est. Iis precibus deducebatur, cùm à patria dimissus nauim conscendisset: iis adnauigabat, lugentibus cognatis ac deducentibus; iisque sibi præstò fore sperabat diuinum numen. Nihil sine illis aut cogitabat, aut omninò agebat; quâ etiam de causâ conficiebat omnia, cum difficilia quæq; ac tremenda in contrarium ei cederent.

Magna precum instantia

Quid verò opus singula prosequi, quęcunque Peleponnesi vrbes, vel à vicinis

Peloponnesi status cùm

A γὰρ ἐνταυθοῖ συνδεδραμηκέναι, ὅσαπερ ἄν τινι φίλον λέγειν, δι' ὧν ἔχοι δικαιοῦσθαι, ταύτην δεδόσθαι τῷδε τἀνδρὶ, μετὰ πολλοῦ τοῦ δικαίου· ἔγνω οὖν ἐκεῖνος τήνδε, οὔτε τοῦ πατρὸς τῇ προθυμίᾳ ξυμβαίνουσαν, οὔτε μὴν τῇ τοῦ παιδὸς ἀρετῇ· ἀλλὰ τῇ παρούσῃ τύχῃ, καὶ τῇ τῶν πραγμάτων ἀπορίᾳ. ἀλλὰ γὰρ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἀκριβῶς τοῖς ὀνόμασιν ἐχρησάμεθα. εἰ γὰρ τἀληθέστερον εἴποι τις, οὐ μᾶλλον τούτῳ ἡ Πελοπόννησος, ἤπερ οὗτος δέδοται τῇ Πελοποννήσῳ. οὐ γὰρ βοηθεῖν ἐκείνῳ τότε δυνάμεις εἶχεν, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ βοηθείας μᾶλλον ἦν χρῄζουσα· καίτοι κἀκεῖ-
B νος, τοιοῦτος ἦν τηνικαῦτα, ὥστε βοηθείας δεῖσθαι· ψιλὸς μὲν πάντων, τῶν φρουρῶν ἐξελθών· μηδὲν δὲ δυνηθεὶς διὰ τοῦ καιροῦ κτήσασθαι. λέγω δὲ κτῆσιν, τὴν ἀπὸ τῶν ὅπλων ἰσχὺν, καὶ ἀρκοῦντα χρήματα, καλῶς ἀναλισκόμενα εἰς τὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπιτήδεια, καὶ ὅλως, ὅπῃ συνοίσῃ. πλοῦτον γὰρ ὅτι πολὺν, καὶ βαλάντιον ἁδρὸν, καὶ χρυσίον, καὶ ἀργύριον, ἀθροιζόμενα κακῶς, καὶ χεῖρον φυλαττόμενα, ταῦτα δὲ εἰ ἔρρει, οὐ προσετίθει καρδίαν, τῷ Δαβὶδ
C πειθόμενος. πλὴν, ἐκ τοῦ θείου νεύματος καὶ ῥοπῆς, δεομένου μὲν ἐκεῖθεν τοῦ θείου· ἀξιοῦντος δὲ τοῦ πάππου· κρίσει μὲν τῇ τοῦ πατρὸς· γνώμῃ δὲ τῇ τῆς μητρὸς· γνώμῃ δὲ καὶ ἡμετέρᾳ, ἧκεν εἰς ὑμᾶς ὁ ποθούμενος· καίτοι οὐ ῥᾳδίως ἀπέσπαστο τῶν χειρῶν τῶν πατρικῶν τε καὶ μητρικῶν· προσθήσω δὲ ὅτι καὶ τῶν ἐμῶν· οὐ διὰ τὸ φίλτρον μόνον ἡλίκον ὂν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ δεῖξαι τοῖς φθάσασιν, οἷος ἦν ἐκεῖνος βοηθεῖν ἐν χαλεπωτάτοις καιροῖς καὶ πράγμασιν, ὧν οὔπω τελέως ἦμεν ἀπηλλαγμένοι. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ κρεῖττον ἔδει
D νικῆσαι, ἤδη καὶ νενίκηκε· καὶ ἐπέπεμψεν ὑμῖν ἀγαθῇ τύχῃ, βίᾳ τι μέλος ἐκκοπὲν, τοῦ καθόλου σώματος, ὑμῶν ἕνεκα. τὰ δὲ μεταξὺ σιωπῶ, τὸ τοῖς διηγήμασι συνεκτείνεσθαι φεύγων.

Οὗτος, εὐχαῖς ταῖς τοῦ πατρὸς, ὥσπερ οὖν καὶ τῆς μητρὸς, καὶ ταῖς τῶν ἁπάντων, ἄριστα καὶ πεφραγμένος καὶ ὡπλισμένος, προεπέμπετο, αἷς καὶ ἀνετρέφετο, καὶ πρὸς τὰ βελτίω προὐχώρει, ἐξ ὀνύχων ἁπαλῶν, ἄχρι καὶ τοῦ μεθ' ὑμῶν εἶναι. ταύταις
E ἀνήγετο ταῖς εὐχαῖς, ἀφεὶς ἐκ τῆς πατρίδος εἰς πέλαγος· ταύταις ἀπέπλει, τῶν συγγενῶν δακρυόντων ἅμα καὶ προπεμπόντων· ταύταις, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ συμμαχίαν ἤλπιζε χρηστήν. οὐδὲν ἢ ἐλογίζετο ἢ τὸ παράπαν εἰργάζετο, τούτων ἄνευ· διὸ καὶ πάντα ἤνυε, τά τε δυσχερῆ καὶ φοβερὰ, ὥσπερ αἰτημάτων εἰς τοὐναντίον μετενηνεγμένων.

Πάντα μὲν οὖν καὶ ἕκαστα φράζειν, ὅσα τε ὑπὸ τῆς

ηπο-

γιγνομένων Λατίνων αἱ ἐνταῦθοι πόλεις, ὅσα τε ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑφίσταντο κακά, ἐπιόντων μὲν ἵπποις ἐκ τῆς ἠπείρου, ἐπιόντων δὲ ναυσὶ λῃστρικαῖς ἀπὸ τοῦ πελάγους· καὶ πόσοις ἡ τοῦ Πέλοπος κατετρύχετο τρόποις· τοῦ μὲν, τοῦ μητρὸς ἡμῶν ἀδελφοῦ, ἀρίστου μὲν ὄντος τὴν φύσιν, καλῶς δὲ ἀρχὴν εἰδότος τοῦ καὶ ταύτης τῆς τοῦ Πέλοπος ἄρχοντος, ἤδη τὸν βίον ἀπολιπόντος, οὐκ ἐπὶ παιδί τινι· τοῦ δὲ ἀδελφοῦ ἐκείνου τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένου, ὄντος μὲν πάνυ χρηστοῦ, καὶ τὸ σχῆμα ὑπερτέρου, καὶ τῷ χρόνῳ γεραιτέρου· ὑπὸ δὲ παιδὸς θρασέος· δεῖ γὰρ τἀληθὲς εἰπεῖν· κωλυομένου ποιεῖν τὰ δέοντα, καὶ διὰ τοῦτο πάντων ὁμοῦ φθειρομένων, αὐλητοῦ φασιν Ἀρραβίου· τί δὲ δεῖ καὶ ἀναξαίνειν ὑμῖν τὰ τραύματα, ὥσπερ ὄνυξι χρωμένους τοῖς διηγήμασιν; ἄλλως τε, καὶ περιέργως ἂν ὑμῖν λέγοιτο, τοῖς ἐν πείρᾳ τῶν πραγμάτων γεγονόσι, καὶ διὰ τοῦτο, ταῦτα καλῶς εἰδόσιν. ἐκεῖνα τοίνυν ἐν μέρει κείσθω· τὰ δὲ μετὰ τὴν ἐνταῦθα ἐπιδημίαν, τοῦ ἑαυτὸν ὑμῖν ὑποθέντος τοῦ προόντος ἀγῶνος προεστηκότος, ἑξῆς ἂν εἴη ῥητέα.

Ἐπάν. ά. Ἐκβὰς τῆς νεὼς ἀποβάς, καὶ μάλα ἀσμένως ὑποδεχθεὶς ὑπὸ τῶν ἁπάντων, οὐ προϊὼν ἠμαύρωσε τὸν εἰς αὐτὸν ἔρωτα· τοῦτο δὴ τὸ συνήθες οἶμαι ὡς τὰ πολλὰ πολλαχοῦ γίνεσθαι· ἀλλ' ἐπιλαμπρυνόμενον ἄχρι παντὸς, ἅπαντας ποιῶν δι- καὶ πάντες ἦσαν ἐν ἑορταῖς· ἄνευ μέν τοι τῶν ἐχθρῶν, καὶ τῶν ἀβελτηρίᾳ τε καὶ κακοηθείᾳ πολλῇ συζώντων. ἐκείνων μὲν, ἅτε δοκούντων εἴσω σαγήνης ὑμᾶς ἔχειν, μηδὲν τῶν ἔνδον ἐάσης φεύγειν, εἶτα τῆς ἐλπίδος διαμαρτόντων· τούτων δὲ μηδὲν εἰδότων, ἢ ταῖς τῶν ἄλλων συμφοραῖς ἐντρυφᾶν, ὄντων καὶ αὐτῶν ἐν ταῖς ἴσαις· ὅπερ καὶ λίαν κακόηθες, καὶ οὐδὲν ἧττον ἀνοίας. χρεὼν γὰρ ὂν ὑπὲρ ἑαυτῶν τρέμειν, οἱ δὲ, τοὺς ἥττους ἤσθιον, ὅσοι τοὺς μείζους διέφυγον, κατὰ τοὺς ἐξωγρημένους ἰχθῦς, οἳ πολλάκις εἴσω κύρτων κατειλημμένοι, τὸ κατ' αὐτοὺς ὡς ἔοικεν ἀγνοοῦσι, καὶ τοὺς βραχυτέρους οἱ μείζους ἐσθίοντες, καὶ αὖθις τούτους οἱ μᾶλλον μείζους, Ἑρμαῖον ὡς εἰπεῖν, ἡγούμενοι τὸ θήρατρον, ὡς ῥᾷον ἐν αὐτῷ τὰς γαστέρας ἐμπιπλῶντες τροφῆς, ἤπερ ἐν αὐτῷ πελάγει. τῶν μὲν οὖν ἐχθρῶν ἁπάντων, ἀπὸ τοῦ φοβεῖν ἐπὶ τὸ φρίττειν μεταβαλόντων· τῶν δὲ κακουργεῖν εἰδότων, εἰς χηραμοὺς καταδυόντων, καὶ τῶν ἀγαθῶν σκιρτώντων, ὡς μετὰ πολλῆς ἀδείας ἐξὸν ἐκεῖνα ποιεῖν, δι' ὧν αἱ εὐπορώτεραι γίνονται πόλεις, εἰρήνης βαθείας ἀπολαύουσαι, ἣ δὴ κρείττων ἁπάντων τε καὶ εὐπορίας ἁπάσης, αὐ-

A Latinis, vel à Turcis, mala sustinerent; cùm ij, quà à continenti, equis inuaderẽt; quà à mari, piraticis tentarent nauibus: ac quot modis ea prouincia vexaretur; cùm matris quidem frater, optimâ vir indole, ac reipublicæ regendæ probè gnarus, qui & Peloponnesi præfecturam gerebat, iam viuis excessisset, nullo relicto filio hærede; sed eius fratre imperij successore; viro quidem probo, atque vt spectes personam, præclaro, ac senectâ venerabili; quem tamen morosior filius; (dicendum enim quod res habet;) B quæ essent operæpretium præstare prohiberet; quamobrem omnia simul pessum ibant, *Arabio*, vt dicunt, *tibicine*. Quid verò vobis ceu vnguibus, narratione vulnera refricem? Alioqui frustra hæc narrentur, cùm feceritis ipsi rerum periculum, adeóque probè sciatis. Sint itaque ista hactenus in parte posita: quæ verò post eius deinceps aduentum contigerunt, hæc prosequenda operæpretium habeamus.

Theodorus adit prouinciam.

Chil. 1. Cent. 7. 12.

Pausa 1.

Vbi itaque naui emissus esset, summâ ab omnibus lætitiâ susceptus est; nec C eum in se amorem processu obscurauit, quod plerumque videas accidere: quin potius vniuersos demerendo, copiosis semper augmentis illustrauit. Festis omnes gaudiis epulabantur; si tamen excipias hostes, virosque multâ vesaniâ ac morositate ducentes vitam: quorum primi, cùm iam ineuitabili sagenâ conclusos vos putarent, spe deinceps frustrarentur; secundi verò, haud aliud quàm alienis calamitatibus delectari nossent, cùm & ipsi paribus implicati essent: quod planè cùm valdè morosum, tum æqualis dementiæ est. Cùm enim D pro suâ ipsorum salute tremere habuissent; ii potius comedebant minores, si qui maiores euaserant, vti in captis piscibus solet. Quos enim sagena clausos habeat, haud suam satis scientes sortem; maiores ipsi, minutiores alios comedunt, quos ipsos rursus grandiores alii sint comesturi; huncque modum, Mercurij rete, vt sic dicam; tanquam in eo, quàm in mari expeditiùs vẽtrem imple- E turi; trahunt. Cùm ergo vniuersi hostes, ab eo vt terrerent, in terrorem ipsi agerentur; hominesque nocendi artem docti in latibula se subducerẽt; bonis interim gestientibus, quòd ea deinceps tutò admodũ præstare possent, ex quibus vrbes diuitiis augeantur, altam agentes pacem; quæ & ipsa, diuitiis omnibus me-

Bonis acceptus Theodori aduentus.

Scira metaphora.

Consobrinus Theodoro infestus.

lior est: consobrinus, cuius paulò superiùs facta est mentio, Turcis se ac Latinis miscens, multis ei modis negotium facessit. Statim ergo confudit omnia, ceu turbo à tranquillitate emergens, cùm needum res firmiori statu in bono haberent. Erat porrò minis tremendus; ac neque res ad terrorem minores erant, quòd nouum haberet conscriptum militem, pluresque indigenæ ab eo starent, ac relicta à patre præsidia teneret. Atque vt verbo dicam, exceptâ illâ non è ratione audaciâ, atque vt iniusti belli auctor esset, erat alioqui non degeneris animi, nec verò expers peritiæ bellicæ ac prudentiæ. Cùm ergo omnes in desperationem adacti, fugam consulerent, tanquam videretur non posse fieri, vt tantæ illi malorum inundationi vnus ipse obsisteret: secus ille, mori promptus, quàm vt cõmitteret aliquid, quod minus personam suam ac vitam deceret; sicque, cùm parentes ac genus vniuersum, tum prætereà eius admiratores virtutis, suamque ipse indolem, probro afficeret. Benè itaque de Deo, ac parentum precibus, suisque adeò ipsius moribus, fretus, ac quòd inuasor iniustè imperium pararet, iustè se vim propulsaturum sperabat: reliquis enim omnibus, hostium præstabant partes.

Chil. 1. Cent. 1. 18.

Enimuerò, cùm eo res statu haberent, *in nouaculâ*, vt aiunt: negotium totum probè dirigens sapientia, ac quod cuiq; conducens esset egregiè dispensans, iuuenem quidem ab humanis tollens, inhibuit agere, quod animo constitutum erat: Dixerit alius; quod ei malum esset; vobis autem Despotam, Peloponnesi totius Dominum præfecit, appellationem rebus confirmantem: Nihil quippe omninò agebat, aut voluebat animo, quàm quod modestè ac è virtute rempublicam gerentem deceret: quæ res famâ volans, eos quoque ad sobrietatem compulit, qui rem eius nihil scirẽt: plurisque faciebant omnes, vt quod ille gratum haberet, præstarent; idemque dictu sit, quod Deo gratum esset.

Sublato Deus æmulo pacem dedit.

Famâ igitur vbique peruagante, vt vir quidam admirabilis, hæc, ac illa bona vniuersis præstaret; non quærens quod suum esset, sed quod aliorum: Non enim latent summorum res: ad eum confluebant, cùm vicinæ, tum longiùs positæ gentes. Nam virtus, res est desiderium habens, bonisque attrahendis, maiori supra magnetem efficacitate pollet.

Eius fama accit plures.

Pulchra sent.

A ψιὸς αὐτοῦ, οὗ μικρῷ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, πολλοῖς ἐπέθετο τρόποις, Τούρκοις καὶ Λατίνοις ἑαυτὸν μίξας. εὐθὺς οὖν πάντα συνέχεεν, ἀπὸ γαλήνης αἰγὶς φανείς, οὔπω τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὸ κρεῖττον παγέντων. ἦν δὲ ταῖς ἀπειλαῖς φοβερός, καὶ τοῖς ἔργοις οὐδὲν ἧττον, ἅτε ξένην ἔχων στρατιάν, καὶ τῶν ἐπιχωρίων πολλούς, καὶ κατέχων φρούρια, ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δεδομένα. καὶ συνελόντα εἰπεῖν, πλὴν τοῦ παρὰ λόγον θρασύνεσθαι, καὶ ἀδίκως μάχης ὑπάρξαι, τ' ἄλλ' B οὐκ ἀγεννὴς ὤν, οὐδ' ἀμέτοχος μηχανημάτων καὶ ποικιλίας. πάντων οὖν ἀπεγνωκότων, καὶ συμβουλευόντων αὐτοῦ φεύγειν, ὡς οὐ δοκοῦντος δυνατὸν πρὸς τοσαύτην σύρροιαν ἀνθίστασθαι κακῶν, ὁ δέ, τεθνάναι πρόθυμος ἦν, πρὶν ἢ ποιῆσαι ὃ μὴ προσῆκε, τῷ τε ἑαυτοῦ σχήματι καὶ τῷ βίῳ, καὶ ταύτῃ γε περιφανῶς καταισχῦναι, τούς τε γονέας, καὶ πᾶν τὸ γένος· καὶ προσέτι, τοὺς τὴν ἀρετὴν θαυμάζοντας, καὶ φύσιν τὴν ἐκείνου. ἐπεποίθει δὲ Θεῷ, καὶ ταῖς τῶν C φυσάντων εὐχαῖς, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ τρόποις· τοῦ τε ἀδίκως τοῦ ἐπιόντος τὴν ἀρχὴν σφετεριζομένου, αὐτὸν δικαίως ἀμύνεσθαι. ἐν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οἱ πολεμοῦντες ἐπλεονέκτουν.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἱσταμένων τῶν πραγμάτων, ὡς ἐπὶ ξυροῦ, φασιν, ἡ καλῶς ἰθύνουσα σοφία τόδε τὸ πᾶν, καὶ πρυτανεύουσα τὸ συμφέρον ἑκάστῳ, τὸν μὲν νεανίαν ἐκεῖνον, τῶν τῇδε μεταστήσασα, οὐκ εἴασε πρᾶξαι τὰ κατὰ νοῦν· ἄλ- D λος δ' ἂν εἴποι, τὰ καθ' ἑαυτοῦ· τὸν δὲ δεσπότην ὑμῶν, δεσπότην πάσης ἔδειξε τῆς Πελοποννήσου, ἔργοις βεβαιοῦντα τὴν κλῆσιν. οὐδὲν γὰρ ὅλως πράττων ἦν, ἢ διανοούμενος, ὃ μὴ προσῆκεν ἐπιεικῶς ἄρχοντι. τοῦτο δὲ δῆλον γεγονός, σωφρονεῖν ἠνάγκαζε καὶ τοὺς οὐκ εἰδότας· καὶ πολλοῦ ἂν πάντες ἠλλάξαντο, τὸ ποιεῖν τὸ τούτῳ κεχαρισμένον· τ' αὐτὸ δ' εἰπεῖν καὶ Θεῷ.

E Διαδραμούσης οὖν πανταχόσε τῆς φήμης, ὡς ὁ δεῖνα θαυμαστός, τά, καὶ τά, εἰργάσατο πᾶσιν ἀγαθά, οὐ ζητῶν τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ τῶν ἑτέρων· τὰ γὰρ τῶν μεγίστων οὐ κρύπτεται· συνέρρεον ἔθνη πολλὰ ὡς αὐτόν, τῶν τε ἐγγυτέρω καὶ πορρωτάτω. ἡ γὰρ ἀρετή, ποθεινόν· καὶ ὑπερελαύνει μαγνῆτιν λίθον, ἐφελκομένη τοὺς ἀγαθούς.

ἐκόμιζε δὲ καὶ ἤπειρος καὶ θάλασσα τοὺς ἐπιδημοῦντας· καὶ ἦν ἡδύ τι θεάσασθαι τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ περιπολούμενον. ᾤκουν οἱ ἐπήλυδες τὰς οἰκήσεις, καὶ ἄλσος κατετέμνετο, καὶ ἐκαθαίρετο χῶρος ἅπας· πολλὰ δὲ αὐτῶν δυσημέρων χωρίων, ἃ πρὶν οὐδένι ὑπῆρχε χρήσιμα πλὴν λῃσταῖς, ἡμερωθέντα, καὶ ἐδέχετο φυτόν, καὶ παντοδαπὸν σπέρμα, εἰληφότα χερσὶ γηπόνων ἀγροικίαν εἰδότων. ἀλλὰ καὶ Ἰλλυριοὶ περὶ μυριάδας, ἀθρόοι μετοικήσαντες ἅμα παισί τε καὶ γυναιξί, καὶ ταῖς οὐσίαις καὶ θρέμμασι, τὸν Ἰσθμὸν κατέλαβον· αὐτοῦ δὲ πηξάμενοι τὰς σκηνάς, καὶ τὰς κλισίας ἐκτείναντες, αὐτοὶ τὴν καθ' ἑαυτοὺς ἦσαν ἄγγελοι· οὕτως ἐξαίφνης παρεγένοντο. εἶτα μηδόλως μελλήσαντες, πρεσβείαν πάνυ λαμπρὰν πρὸς ὃν ἀφικνοῖντο πέμψαντες, ἐπυνθάνοντο, τί ποτ' ἂν εἴη τὸ δοκοῦν ἐκείνῳ περὶ αὐτῶν· καὶ παρεδήλουν, ὡς βούλονται, τοῦ ἐνδόσιμον λαβόντες παρ' αὐτοῦ, καὶ εἰσιέναι καὶ μεῖναι, καὶ ἄλλο αὖ ὅ δὴ γνοίη, περάτειν αὐτούς. ὁ δέ, καὶ δέχεται τοὺς πρέσβεις ἀσμένως, καὶ καλεῖ παρ' ἑαυτὸν διὰ τῶν πρέσβεων τουτωνί, τοὺς ἐξηγουμένους τῶν ἄλλων. καὶ φιλοφρονησάμενος αὐτοὺς προσηγάγετο τῆς δεξιᾶς ἄγαν, καὶ τῆς ἐμφύτου γεύσας γλυκύτητος, ἐπισπᾶται τὰς αὐτῶν γνώμας· μήτε δὴ ὅμηρα λαβών, μήτε ἐγγύας αἰτήσας, ὅρκοις ἠρκέσθη τοῖς παρ' αὐτῶν· καίτοι γε οἱ πλείους παρῄνουν, οὐδὲν ἀλόγιστον λέγοντες, μηδαμῶς αὐτοὺς δέξασθαι· τό, τε πλῆθος δεδιότες· καὶ τὸ ἤθεσιν ἑτέροις ἐκείνους ζῆν, ὑποπτεύοντες αἴτιον σκανδάλου γενήσεσθαι. ἐκεῖνος δέ, πιστεύει μέν, οἴκοθεν ἔχων τὸ πιστὸς εἶναι. ὃ γάρ τις ἔχει, δίδωσι· καὶ ὅ ἐστι, λογίζεται καὶ τοὺς λοιποὺς εἶναι· πείθει δὲ καὶ ἑαυτόν, καὶ τοὺς ἄλλους, λογισμοὺς προτείνων ἀναντιρρήτους, ὡς κἂν βουληθεῖεν ἐκεῖνοι κακόν τι δρᾶσαι, οὐκ ἄν ποτε δυνηθεῖεν· καὶ διὰ τοῦτο, οὐδὲ βουλήσονται. ἐξέβη δ' ὥσπερ αὐτὸς ἐνόμισέ τε καὶ ἰσχυρίζετο. καὶ τοῦτο, τρία ταυτὶ προσμαρτυρήσειεν ἂν αὐτῷ, ἀξιοπιστίαν· ἀνδρίαν· φρόνησιν· τῷ πιστεῦσαι· τῷ θαρρῆσαι· τῷ καλῶς στοχάσασθαι. κτᾶται τοιγαροῦν στρατιὰν τοσαύτην, οὐκ ἄπειρον μὲν τραυμάτων, ἀγαθὴν δὲ τὰ πολέμια, μηδὲν προσαναλώσας, ἢ τρία ταῦτα, γνώμης ὀξύτητα· γλώττης δεινότητα· τρόπων χρηστότητα. ἕκαστον, χρῆμα ἀκένωτον.

Ἔχων γε τοίνυν αὐτούς, πρὸς τῇ τῆς Πελοποννήσου δυνάμει, οὐ σμικρᾷ καὶ καθ' αὑτὴν οὔσῃ,

A Cùm ergo continens, tum mare confluentes ferebant populos; eratque dulce quid ad spectaculum, quod per illud tempus fiebat. Desertæ pridem vrbes ac loca, nouos colonos habebant, saltusq; aratro scindebantur, ac tota mundabatur regio: sed & multa loca aspera, nullis olim præterquam latronibus commoda, leniora effecta, ac peritorũ arandi manibus cicurata, mandatas arbores, ac omnis generis semina recipiebant. Sed & Illyriorum dena circiter millia, B mutato confertim solo, adductis filiis ac vxoribus, substantiisque ac pecore, Isthmum petierunt; fixisque illic tabernaculis, ac stratis lectulis, suarum ipsi rerum nuncij pro inopinato aduentu fuerunt. Ad hæc, nullâ morâ, perquàm magnificam legationem ad eum instruentes, percontabantur, quid de illis operæpretium ipsi videretur: sibique constitutum aiebant, vt impetratâ veniâ sedes figerent ac omninò præstarẽt quod illi visum esset. Ille gaudio receptis legatis, per eos, eius sibi populi duces ades- C se iubet. Tum verò vt se repręsentassent, prudenti admodum consilio amanter amplexans, innatæque dulcedinis gustum faciens, sibi illectat, ne petitis quidem obsidibus, aut qui fide iuberent, eorum satis ad fidem sacramentum habens: quanquam erant auctores multi: nihil id alienum à ratione dicentes: vt ne vllo modo reciperet: tum quòd multitudo formidini esset; tum quòd scandalum creaturi viderentur, pro eo quod D aliis moribus viuerent. Cæterùm ille commodat quidem fidem, qui à se ipso fidem haberet. Quod quis enim habet, etiam dat; ac quod est ipse, hoc alios quoque existimat: cùm verò sibi, tum aliis suadet, firmissimis rationum momentis, ne si velint, posse eos quid mali facere; eóque fore vt & nolint: euenitque vti censuerat ipse ac affirmarat: quę sanè res, tria hæc illi abundè astruit; auctoritatem ad fidem; fortitudinem: prudentiam: quod habuerit fidem: quod E fiduciam: quod bene coniectarit. Adeò ergo numerosum militem comparat: nihil illum vulnerum rudem: bello autem cumprimis opportunum, cùm præter hæc tria, nullos posuisset sumptus, sagacem animum, linguæ vim; morum bonitatem; thesaurum planè singula inexhaustum.

Illyrii in Peloponnesum ad Theodorum concedunt.

Pulchra sent.

Cùm itaque exceptâ Peloponnesi virtute, quę & ipsa per se non modica esset,

Quanta Theodoro præsti-

tem à nouis colonis.

maximęque eos haberet accessionis loco, maiori supra omnem existimationem facilitate, benè ex animo omnia constituebat. Quando enim modica quoque accessio non rarò totum præstat, quid non tanta illa, reique adeò bellicæ peritiâ præstans, confectura erat? Neque enim quàquam per se alacres ac strenui erant, omisit, vt meliores efficeret: quinimò, vti eorum in se amorem, sic & meliora omnia eis adauxit, quà verbis, quà rebus monstrans, quæ facto opus essent: produntq. per eos ab illo gesta; quanquam eis non omnia accepta refero. Qui enim? Nonne enim hostium cepit vrbes? alias quidem expugnãdo ac cùm obsedisset; alias ipso belli clamore, ac primâ statim irruptione; plures quoque cùm exercitum inuadentem occupassent, ac necdum propiùs admoto, sese dedidissent? Nonne solitos terrere in terrorem egit? Nonne iis omnibus fiebat, vt qui ante eius in prouinciam aduentum, ex prioribus victoriis insolentiores euasissent, attoniti deinceps confusique viderentur, quibus audacia illa, ac quibus attollebant animos, in contrarium cederent? Nonne deprecabantur? Nonne venerabantur? Nonne rapta omnia cum accessione reddebant? Nonne insuper pendebant tributa, qui vt in somnis vidissent, inexpectato visu territi, è strato prosilissent? Nonne dulcius hoc habebant, quò essent à periculis immunes, quàm quod priùs acceperant? Nonne seruiebant sub armis, quibus fuerat festadies, vt vel inermes nostram diriperent. Porrò si leo Principis multam superbiam, abundè ex rebus coargutam. Nonne is extremis digitis ac fastu incedebat? Nonne supra nubes? Nonne promouerat ad summam arrogantiam? Ille nihilominus sic animi sensis ac verbis habens; sic verò verbis, inflexione ac habitu, omnibusque, quibus quis animum tumentem prodat, alius ex rebus proditus est, nec id multo deinceps elapso tempore. Paucis siquidè obuiam factus, quorum erat equisonum aliqua manus, ac eorum qui nunquam fortè gladium in hostes strinxissent; audax ille; ille arrogans; ille iactabundus, qui multo equite instructus inuaderet, multisque vndique armatis circunfusus ac vallatus esset, numerosâque illâ cataphracti militis coorte præsumeret, nec manus quidem sustinuit conserere, sed & puto prior omnibus arripuit fugam,

A προσθήκην ὅτι μεγίστην, ῥᾷον ἢ τις ἂν ἐνόμιζεν, ἅπαντα κατὰ νοῦν διέθετο πάντα. εἰ γὰρ δὴ καὶ μικρά τις ἐπιβολὴ τὸ πᾶν ἰσχύει πολλάκις· ἡ τοσαύτη μὲν τῷ πλήθει, καλὴ δὲ καὶ τῇ τῶν πολεμικῶν ἐμπειρίᾳ, τί οὐκ ἂν ἔδρα; οὐ γὰρ καίτοι καθ' ἑαυτοὺς προθύμους τε καὶ ἀγαθοὺς στρατιώτας ὄντας, οὐ προσέθετο ποιῆσαι τούτους βελτίους· ἀλλ' ἐπηύξησεν αὐτοῖς, ὥσπερ δὴ τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον, οὕτω δὲ καὶ τὰ χρηστότερα πάντα, λέγων καὶ ὑποδεικνὺς τὰ πρακτέα. καὶ δηλοῖ τὰ δι' B αὐτῶν ἐκείνῳ πεπραγμένα, εἰ καὶ μὴ τὸ πᾶν αὐτοῖς ἀνατίθημι. πῶς γάρ; οὐ γὰρ δυσμενῶν εἷλε πόλεις, τὰς μὲν, πολιορκήσας τε καὶ παραστησάμενος, τὰς δ' αὐτοβοεὶ τοῦ πολέμου, τὰς πλείους δὲ καὶ φθάσας τὴν τῆς στρατιᾶς ἔφοδον, καὶ πρὶν τοῦ ταύτην ἐγγὺς γενέσθαι προσδοκηθείσας; οὐ δεδιότας ἔδειξε τοὺς δεδιττομένους; οὐ πάντα ταῦτ' ἐποίει τοὺς δυσμενεῖς θρασυνομένους ταῖς πρὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας νίκαις, κα- C ταπεπληχότας φαίνεσθαι καὶ κατηχυμμένους, ἅτε δὴ τοῦ θράσους αὐτοῖς, καὶ τῶν ἐφ' οἷς μέγα ἐφρόνουν, πρὸς τοὐναντίον τραπέντων; οὐ παρῃτοῦντο; οὐ προσεκύνουν; οὐκ ἀπεδίδοσαν ἅπαντα μετὰ προσθήκης τὰ ἡρπαγμένα; οὐ φόρους προσεδίδοσαν, οἳ καὶ ὄναρ τοῦτ' ἰδόντες, ἀπεπήδων ἂν τῆς κλίνης, τῷ ἀπροσδοκήτῳ βληθέντες; οὐ τοῦτο ἥδιον αὐτοῖς ὡς κινδύνων ἀπαλλάττον, ἢ τὸ εἰληφέναι πρότερον; οὐκ ἐδούλευον μεθ' ὅπλων, οἷς γε ἠλπίζεσθαι τὴν ἡμε- D τέραν καὶ ἄνευ ὅπλων, πομπεύειν, τις ἔδοξεν; καὶ σιωπῶ τὴν περίβλεπτον ὑπερηφάνειαν τῆς πολλῆς, αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἐλεγχθεῖσαν. οὐ γὰρ ἦν ἀκροβάτης; οὐχ ὑπὲρ νεφῶν; οὐκ εἰς τοὔσχατον ἀφῖκτο ἀλαζονείας ἁπάσης; ἀλλ' ὁ τοιοῦτος μὲν τοῖς λογισμοῖς καὶ τοῖς λόγοις· τοιοῦτος δὲ τοῖς σχήμασι, καὶ πᾶσιν οἷς ἂν φαίνοιτο μέγα φρονῶν ἄνθρωπος, τοῖς ἔργοις E ἄλλος δέδεικται, οὐδὲ πολλοῦ τοῦ μεταξὺ γεγονότος. ὀλίγοις γὰρ ἐντυχών, ὧν τινες ἐφ' ἱππαρίων πονηρῶν, τότε πρώτως οἶμαι γυμνώσαντες ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς τὸ ξίφος, ὁ θρασύς· ὁ γαῦρος· ὁ πολύς· μετὰ πολλῶν ἱππέων ἐπιών, καὶ πολλοῖς ὁπλίταις περικυκλούμενός τε καὶ περιτειχιζόμενος, καὶ θαρρῶν πολυχειρίᾳ καὶ σιδηρᾷ φάλαγγι, οὐδὲ γοῦν συμπλακῆναι τότε ὑπέστη· ἀλλ' οἶμαι καὶ τῶν ἄλλων πρό-

τος ἐτράπετο περὶ τῆς συμπλοκῆς· ὥσπερ ἦν οἱ νομίσας, ἀντὶ δόρατος καὶ ξίφους, κέντροις τε καὶ μάστιγι καταχρήσασθαι. καὶ τοίνυν ἐκ τοὐπίσω ταῖς ἡνίαις τὸν ἵππον στρέψας, διὰ τάχους τοῖς διώκειν βουλομένοις, ὁ δὲ, ἔφθασεν, ἕως εἷλε τοῦτόν τις ταῖν χεροῖν, ἀλλ' οὐκ αἰχμῇ. οὗτος δὲ, τίς. ὁ στρατηγός; οὐδαμῶς· εἰ γὰρ ἐχρῆτο ταῖν χεροῖν, ὥσπερ ἐχρῆν καὶ τοῖς ὅπλοις, ὁ τῆς Ἀχαΐας τότ' ἄρχων, μὴ ἂν αὐτὸν οἶμαι ἑλεῖν μηδένα ἕτερον τῶν ἁπάντων, περὶ τοῦ τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνος. ἦν γὰρ πάντα ἀγαθὸς καὶ ἀνδρεῖος· Ῥαοὺμ γὰρ ἦν ὁ χρηστός· ὃς καὶ παρ' ἐμοὶ μένων ἔτι, καὶ ἐν Πελοποννήσῳ παραγεγονώς, οὐδένα λέληθε βέλτιστος ὤν. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος πρότερον ἐδύετο, ἀμεταστρεπτὶ φεύγων, οὐκ ἐξῆν, τῷ στρατηγῷ μακρὰν ποιεῖσθαι τὴν δίωξιν, καταλιπόντι τὴν τάξιν. ἀλλ' αἰχμάλωτος ἐκεῖνος γεγονώς, τίνι τῶν παρ' ἡμῖν εὐγενῶν, ἢ τῶν ἀνδρείων ὅλως ἐγένετο; οὐδαμῶς· οὐδενὶ οὔτε τῶν τοιούτων, οὔτε τῶν ὅλως μετεχόντων φρονήματος· ἀλλὰ τῷ τῇ σάλπιγγι τῇ στρατιᾷ τὰ προστακτέα σημαίνοντι, αἰσχρῶς αὐτὸν ἔδωκεν, ἱκετεύων ὑπὲρ τῆς ζωῆς μόνης.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ εὐγενεῖς τινες ἄνδρες, παρὰ τὸ προσῆκον ἅπαν, ὄντες τότε καθ' ἡμῶν, ἑαλώκασιν· ὃ δὴ καὶ παρεῖχε θαυμάζειν. τοὐναντίον γὰρ ἐχρῆν, πολλῶν ἕνεκα. τίνων; προσήκοντες ἦσαν ἡμῖν κατὰ αἷμα· εὖ πεπόνθασι παρ' ἡμῶν, μηδὲν προεισενεγκόντες· τιμῆς ἀπολελαύκασιν οὐ σμικρᾶς· ὅρκους ἐχεγγύους παρεῖχον, οὓς κἂν ἀνὴρ ἄγριος ὀμωμοκώς, ᾐδέσθη τι διατηρῆσαι, καὶ διετήρησεν ἀκριβῶς· προσκεκρούκασιν, ἠδικημένοι μηδ' ὁποιονοῦν. ἀντὶ τοῦ δίκην δοῦναι, πρὸ ὄν, οἱ δὲ, καὶ βοηθείας αὖθις ἐτύγχανον παρ' ἡμῶν, ὑπ' ἐκείνου πολεμούμενοι, ᾧ γε μικρὸν ὕστερον καθ' ἡμῶν συνεμάχουν, αἰσχρόν τι καὶ ἀνόσιον μάλα δρῶντες. ἔδει μὲν γὰρ καὶ τῆς ζωῆς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοὺς ἀλογῆσαι· τούτου δέον· οἱ δὲ, μηδὲν ὡς ἔοικε προσῆκον ἐνθυμηθέντες, οὐδὲν ἢ λῆρον πάντα ἐνόμισαν· ὧν καὶ σμικρότατον, οὐκ ἂν ὑπεροπτέον ἔδοξε, οὐδ' ὁπωσοῦν νοῦν ἔχοντι. ἀλλ' ᾧ καὶ τοῦτο τὸ λαμπρὸν ἐπῆν τρόπαιον, πρὸς πολλοῖς καὶ μείζοσι καὶ καλλίοσιν ἑτέροις, εὐγενῶς καὶ φιλελευθέρως αὐτοῖς χρησάμενος, οἴκαδε τούτους εἴασεν ἀπελθεῖν· καίτοι μηδὲν ἐλπίζων παρ' αὐτῶν εὔγνωμον ἀπολήψεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ τὸ μάλ-

A cùm necdum congressus esset; opportunum arbitrans, vt lanceę ac ensis loco, stimulos ac scutiçam adhiberet. Sanè vbi equum habenis retrò inflexisset, tergaq; vertisset volentibus insequi, haud prius à fugâ destitit, quàm eum vnus nostrûm, non hastæ cuspide, sed manibus cepisset. Hic verò, quis? Num dux exercitûs? Haudquaquam. Siquidem enim Achaiæ princeps eo prælio manibus vsus esset, vti & armis habebat vti, haud ab B alio puto, quàm ab exercitûs duce, capiendus fuisset. Erat quippe, vir planè strenuus ac fortis; nempe Raoum: Is enim cùm apud me merens, tum vbi Peloponnesum petisset, clarum omnibus viri optimi specimen præbuit. Quia tamen ille nihil retrò aspiciens, totus in fugam effusus erat, haud licuit duci exercitûs, vt deserto ordine longiùs insequeretur. Num verò quis nostrûm vir nobilis, aut omninò fortis, dedititium accepit? Ne id quidem: Nemo talium: ac neque prorsus aliquis spiritûs habens; C sed quitubâ haberet agenda præmonere, ac caduceator, cùm turpiter dedititius ille, nihil præter vitam rogaret.

Turpis deditio principis Achaiæ

Cæterùm ingenui quoque ac nobiles quidam, cùm præter decorum omne in hostium tunc castris militarent; quod & habeat admirationem, & ipsi capti sunt. Planè verò secus oportebat, multis de causis: Nam nos sanguine contingebant; eos demerueramus, cùm illi priores nihil contulissent; acceperant non modicos honores; vltrò se sacramento D obstrinxerant, cuius religionem etiam homo ferus reuereatur, ac velit integrá: offenderant, cùm nihil fuissent læsi; pro eo vt darent pœnas, cùm nobis esset in promptu vlcisci, auxilium potius secundò impetrarant, eo eis bello infesto, quo cum paulò post, bello in nos conflato; turpe id factu ac atrox; manûs auxiliò iunxerunt. Planè operæpretium erat, vt & vitam nostri causâ spernerent; Ij verò, cùm ita operæ pretium esset, nihil eiusmodi in animũ inducentes, nihil nisi E nugas omnia cogitabant; cùm vir quisque sapiens, ne minimum quid negligendum putaturus esset. Cæterùm, cui plurium aliorum, eorumque maiorum ac clariorum trophæorum accessione, hoc quoque, splendidum illud excitatum esset, ingenuè ac clementiâ illis vtens, domum abire permisit; quanquam nihil grati animi monumento ab eis accepturum speraret. Quamuis enim ex iis

Græci alii ac cognati Manuelis cum hostibus capti.

Captos Theodorus libertate donat.

quæ præcessisset haud obscura futurorũ notio haberetur, ille nihilominus à natura comparatũ habens, vt bonus esset, haud sibi faciebat satis, nisi ipsos quoq; hostes demereretur. Quamobrem, etsi anteriora liquidò futura indicarent, ipse tamen id solùm spectabat quod honestum esset, ac ne re vllà à decoro decederet. Eos porrò qui boni esse renuerẽt, timebat quidem quàm minimum, quàm maximè autem miserabatur. Nam natura, quid violentum est; nec vt quis aliquò velit trahere, in aduersam partem facilè inflexerit. Trahebat illa in bonum, illique eius ponderi, melioris habitus cumulo accedebat, quæ ambo sic conserta, in proposito demerẽdi omnes perfectè tenebant.

Scita sent.

Quid enimuerò de iis dicere spectat, qui ad hostium castra perfugissent, ac cùm lupis, vt ita dicam, versarentur: qui quidem, gentilium suorum carnes comedere cuperent, suasque ipsi comederent? Prolixum esset ab eis perpetrata referre, præstatque omittere, quàm sic atrabile laborantibus insultare. Prorsus verò vt neque illi operæpretium habebant pessima patrare, sic nec ego habeam vt in illos ferar. Dicam verò, vnde ille eis animus coaluisset, vt in nos ita insolescerent, qui nihil criminandum haberent, quàm quòd nollent eius subdi imperio, cui iure subditi essent.

Seitis planè Persam illum: Baiazetem dico, Asiæ imperantem, ac Europæ dominum; vt grauis ac intolerabilis existens, ne ferendum quidem in Christianis, principis nomen putaret. Hic illis addebat animos. Eius freti potentiâ, nec non vicinorum nobis Latinorum hostili feritate, nostris imminebant rebus: sed & ferissima bellua vtrisque fidens, in nos inuadebat; ambæque partes, partem alteram, vingentium porcorum more, vicissim acuebant ac irritabant.

Vt Orientis Imperio confisus intercitus.

Sic verò habet: (Porrò lubet vniuersè dicere, vt prætercam singulos:) habet, inquam', vt Christiani in infidelium nobis hostium castris perfugæ, liquidò insani sint, atque adeò iis deteriora agant, qui læso cerebro sunt insani. Illi quippe, vel si gladium in se adigant, nihil tamen læserint animas: nullũque inde contrahant odium, sed multã potius miserationem videntibus faciant: cùm illos omninò necesse sit apud sobrios quosque sibi odium conflare, qui sponte

Furiosi deteriores Christiani perfugæ ad Turcos.

A λον σαφὲς ὑπῆρχε τοῖς ἤδη προειργασμένοις, ἀλλ' ὁ πεφυκὼς ἀγαθὸς εἶναι, οὐκ ἠγάπα, εἰ μὴ καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὖ ποιήσειε. καὶ δὴ γὰρ τοῦτο, τῶν προλαβόντων σαφῶς δηλωσάντων ὅπως ἔσται τὰ μετ' ἐκεῖνα, ἐκεῖνός γε πρὸς μόνον ἔβλεπε τὸ καλὸν, καὶ τί ἂν πράξας, μὴ παρεξέλθοι τοῦ γε καθήκοντος. τοὺς τε οὐκ ἐθέλοντας ἀγαθοὺς εἶναι, ἐδεδίει μὲν ὡς ἥκιστα· ἠλέει δὲ, ὡς μάλιστα. βίαιον γάρ τι τὸ πεφυκός· κἂν ἐκεῖνο πρός τι καθέλκῃ, οὐ δυνατοί τις B ῥᾳδίως ἀνθίστασθαι. ἐκεῖνον δὲ, τὸ πεφυκὸς εἰς ἀγαθὸν εἷλκε, καὶ προσῆν, ἡ τοῦ βελτίονος ἕξις. ἄμφω δὲ ταυτὶ συνδεδραμηκότα, κατεῖχεν ἀκριβῶς ἐν τῷ εὖ ποιεῖν πάντας βούλεσθαι.

Περὶ δὲ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ μετὰ τῶν λύκων ὡς εἰπεῖν γινομένων, καὶ ἐπιθυμησάντων μὲν ἐσθίειν τὰς τῶν ὁμοφύλων σάρκας, ἐσθιόντων δὲ τὰς ἰδίας, τί ἄν τις λέγοι. μακρὸν τἀκείνων διεξελθεῖν· καὶ βέλτιον ταῦτα C παραδραμεῖν, ἤπερ ἐπιπηδᾶσθαι μελαγχολίᾳ νοσήσασιν ἀνθρώποις. ὅλως δὲ, εἴπερ οὐ καλὸν ἦν ἐκείνοις τὰ κάκιστα δεδρακέναι, οὐδ' ἐμοὶ δήπου φέρεσθαι κατὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐρῶ δὲ, τί τὸ πεῖσαν αὐτοὺς καθ' ἡμῶν θρασύνεσθαι, μηδὲν ἐγκαλεῖν ἔχοντας· ἢ τὸ μὴ θέλειν ἄρχεσθαι ὑφ' οὗ γε δίκαιον ἦν.

Ἴστέ που τὸν Πέρσην ἐκεῖνον, τὸν Παγιαζίτην λέγω, τὸν Ἀσίας ἄρχοντα, τὸν Εὐρώπης κύριον, ὃς D ἀφόρητός τις ὢν, οὐδὲ φορητὸν ἡγεῖτο, ἄρχοντά τινα Χριστιανὸν ὀνομάζεσθαι. οὗτος ἦν ἡ τούτων θρασύτης· τούτου τῇ δυνάμει θαρροῦντες, καὶ πρός γε ἔτι τῇ δυσμενείᾳ τῶν γειτονούντων ἡμῖν Λατίνων, τοῖς καθ' ἡμῶν ἐπεχείρουν· ἀλλὰ μὴν, καὶ οὗτος αὐτὸς ὁ δυσμενέστατος θὴρ, ἀμφοτέροις θαρρῶν, τοῖς ἡμῶν ἐπέθετο πράγμασι· καὶ θατέρῳ θάτερον μέρος καὶ ἠκόνα, καὶ παρώξυνε κατὰ τοὺς τῶν χοίρων ὀδόντας.

Εἶεν· βούλομαι δὲ καθόλου λόγον εἰπεῖν, τὸ E δεῖνα, καὶ τὸ δεῖνα παραδραμών· φημὶ δὴ, τοὺς αὐτομολοῦντας Χριστιανοὺς τυχὸν τοῖς καθ' ἡμῶν ἀσεβέσι, περιφανῶς μαίνεσθαι· μᾶλλον δὲ, καὶ χεῖρον ποιεῖν τῶν βεβλαμμένων τὰς φρένας. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ἐὰν καὶ ξίφος ὤσωσι καθ' αὐτῶν, οὔτε τὰς αὐτῶν ψυχὰς ἔβλαψαν· καὶ μίσους μὲν, οὐδαμῶς· ἐλέους δὲ, παρὰ τῶν ὁρώντων τύχοιεν ἄν· τούτοις δὲ, πολλὴ ἀνάγκη μῖσος ἔχειν ἐν σωφρονοῦσιν, ἐθε-

λοντὶ τὰς ἑαυτῶν μολυνόντας ψυχάς, διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων. ἐπιθυμοῦσι γὰρ εὑρεῖν, ὧν ἕνεχ' ἧκον τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς τῆς πίστεως ἐχθρούς· πλοῦτον τε λέγω, καὶ δόξαν, καὶ ὅσα γε τοῦ τῇδε βίου τερπνά· ἀμήχανον δὲ τούτων τυχεῖν, μὴ ἡδεῖς φαινομένοις ἐκείνοις, πρὸς οὓς γε ηὐτομόλησαν· ἡδεῖς δὲ τούτοις φαίνεσθαι, οὐ τῶν ἐνδεχομένων ἐστὶ, μὴ πρότερον ἅπαντα διαπραττομένους, οἷς ἐκεῖνοι χαίρουσι· τοῦτο δὲ ἐστὶ πάντως, βαρβαρικῶς τε ζῆν, καὶ ἀθεμίτοις πράξεσιν ἑκόντι τὰς ἑαυτῶν μολύνειν ψυχάς. τὰ τούτοις ἄρα συμβαίνοντα, τὰ τοῖς μαινομένοις ὑπερηκόντισε· καὶ μίσους μὲν ἔτι πολλοῦ· ἐλέους δὲ, οὐδενὸς ἄξιοι πᾶσι κριθήσονται, τῷ τε γνώμῃ τοῖς κακοῖς ἑαυτοὺς ἐκδιδόναι, τοῦ, τε τὴν ψυχὴν ἀντὶ τοῦ σώματος βλάπτειν· τὸ δὲ πάντων ἀθλιώτατον, ὅτι, τὸ μὲν τὰς ψυχὰς προδιδόναι, καὶ τὴν αὐτῶν τιμὴν καθυβρίσαι, καὶ πρὸ τὸ γένος, πᾶσα ἀνάγκη· αὐτοὶ ὧν δὲ ταῦτα πράττειν προάγονται, ἢ οὐδ' ἔτι τὴν πρώτην αὐτοῖς παραγίνεται, ἢ οὐκ ἐπὶ μακρῷ παραμένει, ὁπότε καὶ παραγένηται. ὅθεν καὶ δίκην πομφόλυγος, ὀξέως ἄγαν ὑπερφυσώμενοι, λέγω δὲ τούς γε δοκοῦντας παρὰ τοῖς ἀσεβέσι χώραν εὑρηκέναι καλλίστην, ὀξέως ἄγαν καὶ διαρρήγνυνται, καὶ εἰς οὐδὲν αὐτοῖς τελευτᾷ τὸ κενὸν φρόνημα. εὐλόγως. εἰ μὲν γὰρ νωθροί τινες εἶεν πρὸς τὸ ἐκείνων θέλημα, ὕποπτοι γενόμενοι, εὐθὺς καταπεφρόνηνται, ὡς μὴ συμβαίνοντες αὐτοῖς· καὶ περιορῶνται, πῶς οἴει. εἰ δὲ ῥαδίως προστρέχοντες, οἷς ἂν οἱ βάρβαροι βούλοιντο· βούλοιντο δ' ἂν καὶ ἔθεσι καὶ νόμοις τοῖς αὐτῶν τούτους χρῆσθαι, καὶ τὸ γένος ἀφειδῶς διαφθείρειν· μισοῦνται μὲν μάλα δικαίως, ἕνεκα τῆς εἰς τὸ γένος ὠμότητος· τῆς δὲ τοῦ ἤθους μεταβολῆς, καὶ τῆς τοῦ βίου μεταπλάσεως, ἐπαίνων οὐ τυγχάνουσι παρ' αὐτοῖς, ἅτ' εὐχερεῖς φαινόμενοι, πρὸς ὅ, τι ἂν τις βούλοιτο. διὰ δὴ τοῦτο, οὐδὲ πιστεύονται, ὡς ἄρα γε μενοῦσιν ἐν τοῖς δευτέροις. εἰκότως. ὁ γὰρ εὐκόλως ἔθη καταπατήσας, οἷς συμβεβίωκε, πῶς ἂν τηρήσειεν ἀκριβῶς, ἅπερ ὑπόγυιον ἐδέξατο. καὶ αὖθις, ὁ τῷ γένει κακὸς, καὶ ἑαυτῷ δηλονότι· ἐν γὰρ τῷ καθόλου, τὸ μέρος. ὁ δὲ ἑαυτῷ κακὸς, πῶς ἂν ἑτέρῳ χρηστός. οὐ μὴν, ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο θεωρήσαιμεν ἀκριβέστερον, ὁ τοιοῦτος, καὶ τῷ ἰδίῳ συνειδότι μισητὸς καθίσταται. καὶ πῶς οὐκ ἂν ἅπασιν. ἀλλὰ τί ταῦτα φημί, ὅπου γε τὸ μεῖζον ἔχω δεικνύναι. οὐδὲ γὰρ τὴν

A per sensus omnes, animas suas polluant. Ea enim oppidò cupiunt inuenire, quorum causâ à principio ad fidei hostes defecere; nempe diuitias, & gloriam, ac si qua sunt delectabilia huius vitæ: fieri autem non potest, vt hæc ab illis consequãtur, nisi se iis gratos componere studeant, nisi prestẽt omnia quibus illi gaudẽt: id autẽ haud omnino aliud sit, quàm more barbari viuere, ac sponte se nefariis actionibus contaminare. Quæ ergo B illis accidunt, longè iis sunt deteriora, quæ furiosis; summóque omnibus odio; nullâ autem miseratione prosequendi videantur; tum quia suâ se voluntate malis dedant, tum quia corporis loco lædant animam: ac quod omnibus miserabilissimum videatur; quòd omninò necessum habeant, vt perdant quidem animas; suumque ipsorum honorem, ac genus vniuersum probro afficiant. Cæterùm, quæ ad hæc impellat causa, vel à principio nulla existat, vel vt aliquãdo C extiterit, haud admodum sit duratura. Quamobrem etiam ad instar bullæ citò inflati ac tumentes; qui, inquam, locum optimum ac sortem apud infideles nacti videntur; citò dirumpuntur, inanesque illis animi ac flatus, in nihilum cedunt. Iure id quidem. Vt enim eorum segniùs voluntates sequantur, suspectiores effecti, mox contemnuntur, tanquam eorum studiis minus congruant: ac quanto putas habentur despicatui? Sin autem faciles accedant, iis quæ visa sint Barbaris: Velint illi eorum legibus ac moribus vti, vtq; dirâ immanitate ge-D nus perdere satagant; hàc quoque non immeritò odium referũt, propter illam in genus ac suos crudelitatem: nec propter mutatos mores, ac quòd ad institutum aliud commigrarint, laudem ab eis habent, tanquam visi faciles ad quæ quis velit. Quamobrem etiam non eis credunt, vt sint in secundis perseueraturi. Iurè equidem. Qui enim facilè adeò mores conculcauit quibus con-E sueuisset, quâ sit ratione accuratè seruaturus, quos nuper amplexus est? Item qui malus est in genus ac suos, vtique & in seipsum: Nam pars continetur in toto. At qui malus est in seipsum, in quem alium possit bonus esse? Quinimo vt diligentiùs attendamus, hic talis, suæ ipsius conscientiæ odibilis est: qui verò non vniuersis? Verùm quid hæc dico, qui possim quod est maius ostendere? Neque enim since-

Quàm eorum inanis spes.

Scita sent.

ram in Christum fidem ac confessionem seruare possunt. Vt quid verò? Qui enim pactis cum Christo initatis, supremam in eum amicitiam, odiumque in dæmones polliciti sunt; secus tamen deinceps præstant. Imò sit apertius dicendum, ac mali indicanda grauitas, quanta sit: Qui lubentes cum Mahomethanis agunt, eisque, cùm fidei hostes existant, contra nos auxilium ferunt, inimicâ acie aduersus Saluatorem ac Dominum Iesum, qui existat fidei auctor, consistunt, palamque in eum bellum gerunt.

Christum impugnant, qui Turcis in Christianos opem ferunt.

Sed & aliud non bonum sequitur; nisi velis valde malum. Suis quippe illi rebus ac gestis, Mahomethem Prophetam ostendunt. Nam scelestus homo, gentibus à se deceptis, ac compulsis in errorem, victoriam de nostrâ ac Christianorum gente promisit. Qui ergo illis ad victoriam opem ferunt, mendacio vtique fidem astruunt. Quamobrem, vti dicebam modò, nostri illi hostes in infidelium castris perfugæ, insano palam furore feruntur, ac iis, qui læsos habet renes, deteriora faciunt: ac planè, cùm in se ipsi gladium impellant, suas magis ipsorum animas, quàm nos impetunt.

Mahomethi ast. uunt fidem

Resumpto autem sermone, quæ sunt deinceps prosequamur. Inuicem se ad mala prouocabant, Satrapa pariter, quique apud eum perfugæ erant: ac quâ ratione vector actuario remis vtens, scapham quidem remigio agit, ipseque vicissim ab scaphâ rapitur: sic illi quoque, cùm in nos, per summam iniuriam infideles illos agerent, ipsi ab eis vicissim raptabantur. Inuicem itaque prouocantes, inuicem irritantes, ac sibi mutuò stimulus, vti in pueros in vos inuaserant, ac multâ vi, vestra omnia transuersum agētes, labefactaturos putabāt. Tametsi nihil conficiebant. Eius siquidem virtus obsistebat, quem illi expugnabant; cuius tanta in eo præstantia erat, vt vbique volenti, benè ei propitio Numine, victoriam præberet.

Quòd verò omnia in vos nefariorum molimina in nihilum cederent, videreturque Barbarorum in Europâ positus exercitus, multis vndique obseptus negotiis, haud facilè in Isthmū posse inuadere, iugiq; incursione regionem vastare ac Satrapæ seruire consiliis: consilii inopes, auctores sunt, vt ex Asiâ in Thraciam per Hellespontum transmittat, præteriensque, petat Macedoniam, ac inde per Legatos, fratrem meum sibi

Baiazetem amuli dolis e ftra. nem in Theodorum.

A Εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν καὶ πίστιν, ὅπως τε τηρεῖν αὐτοὺς ἀκεραίαν. διατί; ὅτι τῷ Χριστῷ συμπεπτ-τόμενοι, φιλίαν μὲν αὐτῷ τὴν ἐσχάτην· ἔχθραν δὲ τὴν πρὸς τοὺς δαίμονας ὑπισχνοῦνται· εἶτα τοὐναντίον ποιοῦσι. μᾶλλον δὲ, σαφέστερον εἰπεῖν χρὴ, καὶ δηλῶσαι τὸ κακὸν, ὅσον· τοῖς γὰρ τοῦ Μωάμεθ οὗτοι συνδιατρίβειν ἐθέλοντες, καὶ τῶν καθ' ἡμῶν συνεφαπτόμενοι τούτοις ἔργων, ἐχθροῖς τῆς πίστεως οὖσι, τῷ Σωτῆρι διαμάχονται, τῷ δεδωκότι τὴν πίστιν, καὶ φανερῶς αὐτῷ πολεμοῦσιν.

B Ἕπεται δέ τι καὶ ἕτερον οὐ καλὸν, ὅτι μὴ καὶ λίαν κακόν. ἐξ ὧν γὰρ οὗτοι διαπράττονται, προφήτην τὸν Μωάμεθ ἀποφαίνουσιν. ἐκεῖνος γὰρ ὁ μιαρὸς, τοῖς ἐξηπατημένοις τε καὶ βεβιασμένοις ὑπ' ἐκείνου ἔθνεσι, νίκην καθ' ἡμῶν ἐπηγγείλατο· αὐτοὶ δὲ, οἷς συλλαμβάνουσιν ἐκείνοις εἰς τὸ νενικηκέναι, ἀφορμὰς παρέχουσιν εἰς τὸ πιστεύειν τῷ ψεύδει· ὅθεν ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, οἱ καθ' ἡμῶν αὐτομολοῦντες πρὸς ἀσεβεῖς, περιφανῶς μαίνονται, C καὶ τῶν βεβλαμμένων τὰς φρένας χείρω ποιοῦσι· καὶ δὴ καθ' ἑαυτῶν τὸ ξίφος ὥσπερ ὠθοῦντες, μᾶλλον ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς, ἤπερ ἡμῖν διαμάχονται.

Ἀλλὰ γὰρ ἐχώμεθα τῶν ἑξῆς, ἐπαναλαβόντες τὸν λόγον. παρώξυνον ἀλλήλους πρὸς τὰ κακὰ, ὅ, τε σατράπης, οἵ τε πρὸς ἐκεῖνον αὐτομολήσαντες· καὶ ὥσπερ τις χρώμενος ἐν ἀκατίῳ κώπαις, ἄγει μὲν τῇ εἰρεσίᾳ τὸ σκάφος, φέρεται δ' αὖθις ὑπὸ τοῦ σκάφους· οὕτως ἐκεῖνοι τοὺς ἀσεβεῖς καθ' ἡμῶν τι ἦγον ὡς οὐκ ὤφελε, καὶ ὑπ' ἐκείνων αὖθις ἐφέροντο. D καὶ τοίνυν ὑπ' ἀλλήλων παρακαλούμενοι, καὶ ἀλλήλους παροξύνοντες, καὶ οἱονεί τι κέντρον γενόμενοι ἑκατέροις, ὡς ἐπὶ παῖδας ἐφ' ὑμᾶς ᾔεσαν· καὶ ᾤοντό γε καταστρέψασθαι, παρασύροντες πολλῇ τῇ ῥύμῃ τὰ καθ' ὑμᾶς ἅπαντα· ἤνυον δ' ὅμως οὐδέν. ἀντεῖχε γὰρ ἡ ἀρετὴ τοῦ πολεμουμένου· ἧς δήπου τὸ περιὸν τοσοῦτον ἦν περὶ αὐτῷ, ὡς διδόναι πανταχοῦ κρατεῖν βουλομένῳ, εὐμενὲς τὸ θεῖον ἔχοντι.

Ἐπεὶ δὲ ἅπαντα μὲν διαπραξαμένοις τοῖς κακοδαίμοσιν, εἰς οὐδὲν ἐχώρει τὰ καθ' ὑμῶν, ἐδόκει δὲ ἡ ἐν τῇ Εὐρώπῃ βαρβαρικὴ δύναμις, πολλὰ κύκλωθεν πράγματα ἔχουσα, μὴ δύνασθαι ῥαδίως εἰσιέναι τὸν Ἰσθμὸν, καὶ συνεχῶς τοῦτο ποιεῖν, καὶ τοῖς τοῦ σατράπου βουλεύμασιν ὑπηρετεῖν· ἀμηχανίᾳ κατασχεθέντες, εἰσηγοῦνται τοῦτον διαβιβάσαι τὸν Ἑλλήσποντον ἐξ Ἀσίας ἐπὶ Θρᾴκην, καὶ ταύτην παρελθόντα, ἐς Μακεδονίαν ἐπιδημῆσαι, κἀκεῖθεν μεταπέμψασθαι διὰ πρεσβείας τὸν ἐμὸν ἀδελφὸν ὡς αὐτὸν ἐλ-

θῶν· ἀπειλῆσαι τὰ δεινὰ ὑπούλως διά τινων, ἂν μὴ παραγένηται ὑπακούσας· φανερῶς δὲ, οἱ πολλὰ καὶ μεγάλα ὑποσχέσθαι· τὰ μὲν, διὰ τῶν πρέσβεων· τὰ δὲ, μικραῖς ταῖς ἐπιστολαῖς· εἶναι δὲ καὶ ταῦτ' ἐν ταῖς ὑποσχέσεσιν, ἀνιάσειν μὲν, ὡς ἥκιστα· τιμήσειν δὲ, ὡς μάλιστα, καὶ παραπέμψειν αὐτὸν, ὡς τάχιστα, καὶ μηδαμῶς μηκέτι διενοχλήσειν αὐτῷ, περὶ μηδενὸς τῶν ἁπάντων.

Ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνοι πρὸς τὸν σατράπην· ὁ δὲ, ἐπείσθη, καὶ πάντα περιέπει κακοηθέστερον, ἤπερ αὐτοὶ συνεβούλευον. εἰ γὰρ φαῦλον ἐπὶ φαῦλα καλέσει τις, ἢ καὶ χρηστὸν ἐπ' ἀγαθὰ, Λυδὸν εἰς πεδίον φασί. καὶ δὴ καὶ οὗτος ἐπὶ κακῷ τῶν Ῥωμαίων, ἢ καὶ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων, προσκεκλημένος, ἔτρεχε, πολλῇ κακοηθείᾳ ῥάψας τὸν δόλον. καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν οὐχ ὅπως τρέχειν, ἀλλὰ καὶ πέτεσθαι, εἴπερ οἷόν τε φῦσαι πτερά· ὁ τῷ σατανᾷ ὑπηρετούμενος, ᾧ τι τοὔργον οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὸ μηχανὰς κατὰ τῶν πιστῶν πλέκειν· καίτοι καὶ αὐτὸς, οἴκοθεν οὐδὲν ἢ δόλους ὤδινεν, ἕως ἐδεδώκει δίκην, ὧν εἰς τοὺς τῶν εὐσεβῶν ἐξύβρισε παῖδας. καὶ τοίνυν καὶ τὴν λεοντῆν καὶ τὴν ἀλωπεκῆν ὑποδὺς, καὶ συχνῶς αὐτὰς ὑπαλλάττων, κρύπτειν ἐνόμιζε τὸν αὐτοῦ σκοπόν. ὁ δὲ, καὶ λίαν σαφὴς ἦν. ἵνα γὰρ ἕλῃ τὸν τρέχοντα, καὶ τὰς ἐκείνου παραστήσηται πόλεις, καὶ ψυχὰς ὁμοῦ καὶ σώματα διαφθείρῃ.

Ταῦτα μὲν οὖν, τὸν ἀδελφὸν οὐ διέλαθε. πῶς γάρ· δεδιὼς μέντοι τὸ μὴ δόξαι μᾶλλον φιλόζωος, ἢ φιλάνθρωπος καὶ φιλότιμος εἶναι, δέχεται τὸν κίνδυνον ὑπὲρ τῶν πολλῶν· ὃς οὐ τοῦτον πρῶτον, ὥσπερ οὐδ' ὕστατον ὑπέστη. αἰεὶ γὰρ τὸ αὐτοῦ ζωῆς ὀλίγον ἔμελλεν αὐτῷ, ὑπὲρ δόξης, καὶ τοῦ γένους, καὶ ἁπλῶς τοῦ γινομένου παντός· εἰδὼς καὶ τοῦτ' ἀκριβῶς, ὡς τὸ τῶν ἀρχόντων συμφέρον, ἐν τῷ τῶν ἀρχομένων ἄντικρυς κεῖται. ὅθεν τὴν ἐκείνων εὐδαιμονίαν, ἰδίαν εἶναι νομίζων, τοῖς πᾶσι πάντα ἐγίνετο, ἵνα πάντες εὖ πράξαιεν. οὕτω τὰ ὑπὲρ αὐτῶν, ὥσπερ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνόμιζέ τε καὶ ἔπραττεν, εὖ ποιῶν· καὶ τὰ ἀλγυνόντα ἔφερε, καὶ τοὺς μετὰ δόξης κινδύνους ῥᾳδίως ὑφίστατο.

Ὅλος οὖν γέμων λογισμῶν, ὧν, κἂν Πλάτωνες, κἂν Ἀλέξανδροι, ὁ πατὴρ ὑμῶν· ὁ φίλος· ὁ παιδευτής· ὁ φρονιστής· ὁ κηδεμών· ὁ δεσπότης·

A adesse iubeat, occultè verò immissis susurratoribus, mala grauia comminetur, nisi morem gerens accedat; pluraque ac magna, quà per legatos, quà breuibus destinatis epistolis, promittat: Hæc autem fore promittenda: Fore vt nihil constristet; vt maximis augeat honoribus, ac quàm breui remittat, nec quicquam amplius vllâ prorsus te molestiam faciat.

Ita quidem illi ad Satrapam: Ille porrò credit, nequiusque ac illi suasissent, vniuersa gerit. Vt enim quis in mala B prouocet malum, aut etiam in bona, bonum, *Lydum in campum*, aiunt. Hunc ille sanè modum, in Romanorum, seu etiam humani totius generis prouocatus malum, suâ ipse sponte incitatior currebat, multâque malitiâ suebat dolum. Quî enim, nedum cursu, sed & volans, vt & alæ adnasci potuissent, appeteret, qui Satanæ obsequium præstaret, cui id vnum operæpretium est, vt ma- C chinas dolosque nectat in Christi fideles? Quanquam & ipse, nihil à se aliud quàm dolos parturiret, donec vlciscente Numine pœnas dedit earum iniuriarum, quibus fideles vexasset. Leoninam itaque ac Vulpinam indutus, ambasque crebrò mutans, destinatum se finem celaturum putabat. Ille nihilominus, valde vtique perspicuus erat. Eò quippe rem totam moliebatur, vt occurrentem caperet, eiusque vrbes in deditionem acciperet, ac animas simul ac corpora D perderet.

Haud itaque fratrem illa latuerunt: Quî enim potuissent? Veritus tamen, ne vitæ amantior quàm officii ac honoris videretur, periculum pro multis adit. Nec verò illud primum, vti nec postremum adiit. Semper enim minoris æstimauit vitam, præ gloriâ, ac gente, ac siquid vniuersim operæpretium videretur: qui hoc quoque perspicuè nosset, vt magistratuum principumque vtilitas, in subditorum vicissim commodis posi- E ta sit. Eorum itaque felicitatem, suam ipsius ratus, omnibus omnia fiebat, vt omnibus benefaceret: Sic illis ac sibi ipsi conducibilia, reputabat pariter agebatque, cùm ita honestum suaderet; ferebatque, quæ molesta essent, ac pericula habentia gloriam, facilè sustinebat.

Totus ergo iis cogitatibus plenus, quibus vel Platones, vel Alexandri: pater ille vester; ille amicus; præceptor; prudentiæ doctor; curator; dominus: ille

Acquiescit ille sponte suâ incitatior.

Chil. 1. Cent. 4. 16.

Theodorus Baiazetem adit, spreto aliorum causâ periculo.

Principis vtilitas in subditorum commoda.

apud vos agens; cùm medici, tum pastoris, gubernatorisque, ac omnium deinceps salutarium rerum pariter ac nominum, perfectè locũ tenens; quemque, vt omnia verbo complectat, nullum deficeret bonum: se ipse pro suis, atque adeò plurimis aliis, spernens, Satrapam adit, cùm nullam prius adeundi fecisset spem: imò negasset iturum; vt ex inspetatâ præsentiâ dulciùs afficeret, proque rei inexpectatione gratior tyranno occurreret: simulque ostenderet profectum se voluntate, non quia ille blanditiis aut minis decepisset. Illum itaque, nosque ei socios, qui priores venissemus, Pherris vrbe inuenit. Etenim ipsi quoque, accersente illo veneramus, cùm grauis quædam necessitas, pro subditorum depellendis periculis, eo me tunc præmisisset. Hoc porrò interdictum nobis volueramus; vt ne, inquam, adiremus simul, quippe videbatur haud ita tuta nostra ad eum profectio, cùm ille pridem iniquam in nos necem parturiret. Accidit tamen plenum illud timore, cùm ego adhuc eum domi putarem; isque vicissim idipsum de me cogitaret: ac velut ex condicto essemus profecti; eâdem die, vt benè meminerim; ac si vis, eâdem ipsâ horâ. Sed & accidit quid peius, vt nempe omnes vllo modo Christianorum duces circum Persam stiparent; qui nimirum ad eum itare, eique adesse soliti erant. Multo quippe studio congregauerat, communem omnium interitum meditãs. Porrò illi operę magis pretium putauerant, vt eius conuentûs aleam subirent, quàm vt iubenti morem non gererent. Res sanè plena periculo omnibus meritò videbatur, vt ad eum vniuersi simul confluerent. Neque enim erant qui virum nescirent, eiusque in eos voluntatem: eius tamen mandatis nolle morem gerere, id verò grauioris longè periculi ducebant. Neque enim esse, qui contemptæ iussionis iniuriam ferret, aut sibi ipse quietem imperaturus esset: fore autem, vt omnes vellet perire; vtque volens perdere posset. Malum itaque malo præoptantes, suamque Deo commendantes sortem, ac in spe peragentes iter, vix se incerto commiserant.

Macedoniæ vrbs munitissima.

Manuel quoq; ac optimates Christianorum, à Baiazete dolo congregati.

Enimuerò, quod de me quoque ac fratre persuasum haberent, haud fore simul tunc adituros immanissimam belluam: qui nimirum scirent, non quod accidisset fortunâ, sed quod esset nobis

A ὁ τὸν τόπον ἀκριβῶς διασώζων ἐκεῖνα σὺν ὑμῖν ὤν, τήν τε ἰατρῶν, τήν τε ποιμένων, τήν τε κυβερνητῶν, τῶν τε συντηρείων ἑξῆς ἁπάντων καὶ πραγμάτων καὶ προσρήσεων. καὶ ἵνα τὸ πᾶν εἴποιμι, ὁ μηδὲν τῶν ἀγαθῶν οὐ πλήρου· ἀφειδήσας ἑαυτοῦ ἕνεκα τῶν ἑαυτοῦ, καὶ δὴ καὶ πλείστων ἑτέρων, ἔρχεται πρὸς τὸν σατράπην, μὴ δοὺς αὐτῷ πρότερον θαῤῥεῖν ὡς ἀφίξεται· ἀλλὰ τοὐναντίον, ἀπαγορεύσας τὴν ἔλευσιν, ἵν᾽ ᾖ καὶ πλέον ἡδὺς φανεὶς, μηδόλως ἐλπιζόμενος, καὶ τῷ ἀπροσδοκήτῳ τοῦ πράγματος, B ἐκείνῳ μᾶλλον χαρίσηται· δείξῃ δὲ, γνώμῃ πρὸς αὐτὸν παραγεγονὼς, καὶ οὐ τῇ θωπείᾳ αὐτοῦ καὶ ταῖς ἀπειλαῖς ἐξαπατηθείς. εὑρίσκει τοίνυν τοῦτον ἐν ταῖς Φέῤῥαις, καὶ ἡμᾶς, ἐκεῖνον φθάσαντας, σὺν αὐτῷ. πεμπταῖοι γὰρ ἤδη ἐλθόντες, ἀνάγκης δή τινος ἰσχυρᾶς, ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι κινδύνων τοὺς ὑφ᾽ ἡμᾶς, ἐκεῖσέ με τότε παραπεμψάσης. καίτοι τοῦτο ἡμῖν παντελῶς ὡς ἀπείρητο· λέγω δὴ, τὸ ἀμφο- C τέρους πρὸς ἐκεῖνον ἅμα παραγενέσθαι. ἐδόκει γὰρ οὐκ ἀσφαλὲς, ταύτῃ γενέσθαι τὴν ἡμετέραν ἐπιδημίαν, παρὰ τὸν πάλαι καθ᾽ ἡμῶν ἄδικον ὠδίνοντα φόνον. συνέβη δ᾽ ὅμως τὸ φοβερὸν, ἐμοῦ μὲν, οἴκοι μένειν ἐκεῖνον ἔτι νομίζοντος, κἀκείνου δ᾽ αὖ πάλιν, περὶ ἐμοῦ ταὐτὰ λογιζομένου· καὶ ὥσπερ ἐκ συνθήματος οἴκοθεν ἐξελθόντων, ἡμέραν εἰ μέμνημαι καλῶς τὴν αὐτήν· εἰ βούλει δέ γε, καὶ ὥραν. συνέπεσε δέ τι καὶ χεῖρον· ἦσαν γὰρ ἀμφὶ τὸν Πέρσην, τοὺς καὶ ὁπωσοῦν ἡγουμένους Χριστιανῶν· λέγω δὲ, τοὺς εἰωθότας ὡς αὐτὸν ἀφικνεῖσθαι. ἐκεῖνός τε γὰρ αὐτοὺς ἐπιμελῶς D ἤθροιζεν, ἄρδην ἀφανίσαι πάντας βουλόμενος· αὐτοῖς τε, δεῖν ἐδόκει παραγενέσθαι, καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ δεῖν μᾶλλον δέξασθαι κίνδυνον, ἢ τὸν ἐκ τοῦ παρακοῦσαι τοῦ ἐπιτάττοντος. ἦν μὲν γὰρ κινδύνου μεστὸν, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ἅμα παραγενέσθαι, πάντες εὐλόγως ἐνόμιζον. οὐδεὶς γὰρ ἠγνόει τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ἐκείνου διάνοιαν. τὸ δὲ μὴ τοῖς τούτου προστάγμασιν εἴκειν, πολλῷ χαλεπωτέρου κινδύνου. μήτε γὰρ οἴσειν αὐτὸν τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς ὕβριν, μήτ᾽ οὐκ ἀναγόμενον ἡσυχάζειν· ἀλλὰ θελήσειν μὲν αὐτοὺς διαφθεῖραι· E θελήσαντα δὲ, δυνήσεσθαι. καὶ διὰ ταῦτα κακοῦ κακὸν προελόμενοι, ἥπτοντο τῆς ὁδοῦ, Θεῷ τὸ κατ᾽ αὐτοὺς ἐπιτρέποντες, καὶ σὺν ἐλπίσιν ὁδεύοντες.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ πιστεύειν ἐκείνους περὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ὡς οὐχ ἅμα τηνικαῦτα ἀφιξόμεθα πρὸς τὸν δεινότατον θῆρα· οὐ γὰρ τὸ συμβὰν κατὰ τύχην, ἀλλὰ τὴν κεκυρωμένην ἡμῶν

ὑπέσαντο γνώμην· τὸ πολὺ τοῦ φόβου διεσκέδασε, καὶ παρεκάλει παραγίνεσθαι, δικαίαν ὑποψίαν ἀποκρουόμενον. ᾔδεσαν γὰρ ὡς ὁ δείλαιος ἅδου κεχηνώς, καταπιεῖν τοὺς πάντας ἐφιέμενος, δεδιὼς εἰκότως ἔσται, μὴ πρὸς τουναντίον αὐτοῦ τὸ βούλημα περιστραίη, ἀεὶ κατὰ πάντων ἀναισχυντήσῃ, οὐκ ἐν ταῖν χεροῖν ἡμᾶς ἔχων. ἀλλ' ἐλθόντες, καὶ τὸν ἀδελφὸν σὺν ἐμοὶ παρὰ τῷ Πέρσῃ θεασάμενοι, γνόντες τὸ πρᾶγμα ἐκβεβηκὸς παρὰ τὴν ἐκείνων δόξαν, ἀφωνίᾳ συσχεθέντες ἐπὶ μακρῷ, οὐδέν τι πρὸς ἀλλήλους ἐφθέγγοντο. ὡς δ' ἀνενεγκόντες, ὀψὲ καὶ μόγις ῥῆξαι φωνὴν ἐδυνήθησαν, ταύτην δὴ πρώτην ἀφέντες, διαπεφωνήκαμεν ἐβόησαν ἅπαντες.

Τούτων δὴ συναθροισθέντων τηνικαῦτα μεθ' ἡμῶν, ὢ πῶς πάντα συνέρρει, καὶ πρὸς αὐτὴν ὡς ἄν τις εἴποι τὴν κορυφὴν τῆς ἀκμῆς ἀνεβίβασε τοὺς φόβους· νέηλυς ἐκ Σηλυβρίας παραγίνεται, ὁ βασιλεὺς ὁ ἀδελφιδοῦς. τοῦτο δὲ αὖ ἡμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον συνέχεεν, ὅσον καὶ ἀπειρηκέναι παντάπασι, καὶ διαθεῖναι διαθήκας, ὃ ποιεῖν ἀνάγκη πᾶσα, τοὺς τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς ἀποβεβληκότας. καὶ ἦμεν ἄρνες ἐν μέσῳ λύκων, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Σωτῆρος χρηματισθὲν πρὸς τοὺς μαθητάς· πατοῦντες μὲν τὰς τῶν ἐχθρῶν κεφαλάς, ὄφεών τε καὶ σκορπίων ἄντικρυς τόπον διασωζόντων, καὶ μηδεμίαν παρ' αὐτῶν ὑπομένοντες βλάβην, πίστει πορευόμενοι τοῦ δύναμιν ἔχοντος σώζειν. ὑποδέχεται δή μοι τὸν ἀδελφὸν ὁ θὴρ ἐκεῖνος, οὔτ' ἀσμένως· εἶχε γὰρ μετόπισθε κότον ὄφρα τελέσσῃ ἐν στήθεσσιν οἷσιν ἔτ' ἀηδῶς, τό γε δοκεῖν ἠρεμεῖτο γάρ, εἰ καὶ μὴ τὰς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὑποσχέσεις, ἀλλ' ἡμᾶς γε, καὶ τὸ δόξαι, μηδὲ γοῦν πρὸς ὥραν ἰσχύσαι τὸν ἰὸν ἔνδον κατασχεῖν, ἀλλ' αὐτίκα τοῦτον ἐμέσαι.

Οὕτω τοίνυν διακείμενος, βούλευμα δέχεται οὐκ ἐρῶ γε ὑπό τινων· ἔστω δὲ ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ὃν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἔφερεν· ἀποκτεῖναι μὲν ἡμᾶς, καὶ τὴν ἡμετέραν πᾶσαν οἰκίαν· ἀποκτεῖναι δέ, τοὺς τῶν εὐσεβῶν ἄρχοντας. τοῦτο γὰρ βουλόμενος πόρρωθεν, τότε δεῖν ᾠήθη διαπράξασθαι τὸ ἄγος· ἵν' ὡς ἔφασκε, τὴν χώραν αὐτοῦ καθαίροντες ἐκ τῶν ἀκανθῶν· ἡμᾶς δὴ λέγων· ἐξῇ τοῖς τούτου παισί, μὴ τοὺς πόδας αὐτῶν αἱμάττειν, ἐν τῷ τῶν Χριστιανῶν κατορχεῖσθαι. ἐκεῖνος μὲν, τοιαῦτα ἐβουλεύετο· τῷ δ' ἀληθινῷ δεσπότῃ καὶ οὐ μισθωτῷ ποιμένι, οὐ ταῦτα περὶ τῶν προβάτων ἐδόκει. ἐκεῖνος μὲν γὰρ τῷ στρατηγῷ· εὐνοῦχος δ' οὗτος ἦν· προσέταττεν ἡμᾶς ἀνελεῖν νύκτωρ, καὶ μηδαμῶς ἄλλως

A constitutum: magnam partem timorem dispellebat, iustamque submouens suspicionem, venire inuitabat. Nouerant enim fore, vt inferni instar vniuersis absorbendis hians tyrannus, iure merito timendum haberet, ne ei in contrarium consilium verteretur, vt in omnes impudenter putaret sæuiendum, cùm nos in potestate positos non haberet. Vbi autem venientes, me cum fratre apud Persam viderunt, ac scientes rem accidisse præter eorum mentem, linguâ ad B longum tempus hærente, nihil mutui sermonis conferre potuerunt. Vt autem resumptis animis, serò tandem vixq; licuit rúpere vocem, hanc primã mittentes, clamauerunt omnes, *Desperauimus*.

Cùm ergo ii in hunc modum vnà nobiscum congregati essent: O quomodo confluebant omnia, inque summum aciei cuspidem, vt sic loquar, timores ferebant! venit recens ex Selybriâ Imperator nepos. Hoc porrò abundè sic confudit, vt in desperationem omninò C cogeret, ac ceu desperatâ vitâ ad testamẽtorum cogeret tabulas. Eramus agni in medio luporum, quales Domini oraculum discipulos habet hostiumque capita, instar aspidum ac scorpionum calcantes, nihil damni ab eis ferebamus, eius ambulantes fide, cuius est potestatis saluare. Meum porrò fratrem haud lætus suscipit homo bellua: cui nimirum altè esset animo repositum, vt veterem deinceps iram vlcisceretur: at neque morosiùs, vt videbatur: Reuereba-D tur enim, sin factas fratri promissiones; at me saltem; ac ne videretur ne ad horam posse intùs venenum condere, sed illud statim cogi euomere.

Nepos Theodori ac Manuelis filius Ioannes.

Cùm sic itaque animi haberet, consilium init: Nolim dicere quo auctore: Esto vt eius auctor diabolus fuerit, quem ferebat pectore: vt nimirum nos, totamque nostram stirpem deleret: simulque omnes, qui fidelium rebus præessent, occideret. Iam enim olim ita animo habens, patrandum tunc facinus putauit; vt nimirum, mundata E ab spinis regione: Nos spinas intelligens: eius filiis incruento pede Christianorum solo saltare liceret. Ac ille quidem consilium hoc agitabat; verus autem Dominus, nihilque mercenarius pastor, secus de nobis decernebat. Iussit porrò duci exercitûs, qui eunuchus erat vt nos noctu interficeret, nec vllo modo rem omitteret: sin autem, commi-

Vult Baiazetes Græcos omnes principes necare, cum Manuele.

natus est fore, vt eius capiti staret. Verùm præcepit Deus, vt ne faceret, acciditq; non absimile ei, quod in Sarrâ olim accidisset. Vt autem homicida resciuit, nedum ministrum non affecit pœnâ qui non obsecutus esset, vt etiam habuerit gratias, quòd benè distulisset: affirmans mox datâ sententiâ, haud se leuiter rei pœnituisse; quæ planè mutatio haud alio euenit quàm Deo auctore.

Gen. 20. v. 2.

His ita gestis: nihil tamen animo Æthiops, nigredinem eluere potuit: Verùm vbi primùm iram euomuisset, grauibusque iniuriis pulsasset nostros; nonnullis classiariorum effodisset oculos, ac manus amputasset; virisque optimatibus multa irrogasset probra; velut eâ vindictâ alienum à ratione furorem sedasset, stultè admodum posteà, quem tot modis læsisset ac confudisset, conciliare enitebatur, muneribus delinitum ac donatum, domum remittens: tanquam flentes quis pueros à virgis, bellariis placet. Eius porrò animus haud obscurus erat. Nimirum eò tota ferebar fabula, vt fratrem postmodum in vincula mitterer. Haud enim tutum videbatur, vt ambos simul appeteret: quanquam poterat præstare: Deo tamen cœcante, se posse nesciebat. Nec id verò Barbarus intellexit, fore vt me deinceps amicum non haberet. Cæterùm arbitrabatur fore, vt summæ ineptiæ verbis deluderet, post tot nostris irrogatas iniurias, ac cùm fratrem adhuc in manibus teneret, eiusque præcipuas vrbes, ceu paternâ hereditate ad ipsum spectantes, repeteret: eaque daret iura, quæ nec bello captis sapiens quis imponar.

Sic ergo affectus, Macedoniam, ac tum Thessaliam pertransit, venitque in Helladem ac maiorem Achaiam. Illic verò educto rursus exercitu, ac metari volens, quod regionem videret pascuis vberem, ac venationi commodam, necessarioque commeatui abundè opportunam; quâdam tandem, haud omninò norâ, die, ingenium prorsus detegit, impudentiusque ac omni retrò tempore eo vtitur, nullo planè deinceps colore valens tegere. Misso itaque lictorum vno, vniuersos feritate ac crudelitate vincente, cui nomen Mures, vrbem Argos donari petit. ac alias plures. Iam quippe Monembasiam acceperat, inane pretium redemptionis datam, cum adiacentibus, nec paucis, nec exiguâ virtute, oppidis. Equidem dimissurum pol-

Baiazetes petit donari Argos, iam accepta Monembasia.

A προσέξαι· εἰ δὲ μή, ἠπείλησεν αὐτῷ θανάτου τιμήσειν. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐπέταττεν αὐτῷ, μηδαμῶς τοῦτο προσέξαι. καὶ γέγονεν οἷον ἢ παραπλήσιον, τῷ ποτὲ περὶ τὴν Σάρρας γεγενημένῳ. ὁ δὴ μαθὼν ὁ φονεύς, αὐτὸν οὐ κακῶς ποιῆσαι τὸν προσήκοντα, ὁ δέ, αὐτῷ τὰς χάριτας ὡμολόγει τῆς ἀγαθῆς μελλήσεως, φάσκων, ὡς εὐθὺς εἰπών, σφοδρῷ τινι βάλοιτο μεταμέλῳ· ὅς γε οὐχ ἑτέρωθεν ἦν, ἢ παρὰ Θεοῦ πάντως.

Ἦν ταυτὶ καὶ ὁ Αἰθίοψ τὴν ψυχήν, οὐκ ἐδύνατο τὴν μελανίαν ἀπονίψασθαι· ἀλλὰ πρότερον ἐξεμέσας τὴν ὀργήν, δι' ὧν, εἰς τοὺς ἡμετέρους ἐξύβρισεν, ἐκκόψας μὲν ὀφθαλμοὺς ἐκ τοῦ ναυτικοῦ, ἀποκόψας δὲ χεῖρας· καὶ πολλά τισι τῶν ἐν τέλει ἐπαγαγὼν εἰς αἰσχύνην, καὶ ταύτῃ τὸν οὐκ εὔλογον θυμὸν ἀναπαύσας, ἔπειτά με λίαν εὐήθως, ὃν ἠδίκει καὶ κατῄσχυνε μυρίοις ἀδικήμασιν, ἐπειρᾶτο διαλλάττειν, δώροις δεξιούμενός τε καὶ πέμπων οἴκαδε, ὥσπερ οἱ τὰ παιδία τρωγαλίοις ἡμεροῦντες μετὰ τὰς πληγάς, κλαίοντα. ὁ C λογισμὸς φανερός. ἵνα γὰρ μετέπειτα δήσῃ τὸν ἀδελφόν. οὐ γὰρ ἀσφαλὲς ἐνόμιζεν οἱ), ὃ κατ' ἀμφοῖν ἐκτεῖναι τὰς χεῖρας· ὅπερ ἐδύνατο μέν. ᾔδει δὲ τυφλούμενος, ἠγνόει τοῦτο δυνάμενος. ὥσπερ οὐδὲ τοῦτο συνῆκεν, ὡς οὐχ ἕξει τὴν ἐμὴν ἔτι φιλίαν. ἀλλ' ἐνόμισέ με ἐξαπατήσειν λόγοις, ἐσχάτης ἀβελτηρίας· τοσαῦτα μὲν εἰς τοὺς ἡμετέρους ὑβρίσας, τὸν δὲ ἀδελφὸν κατέχων ἐν χερσὶν ἔτι· πόλεις τε αὐτοῦ τὰς μείζους, ὥσπερ τινὰς πατρῴας ἀπαιτῶν, D καὶ προσεπιτάττων, ἃ οὐκ ἄν τις τῶν φρονούντων, δορυαλώτοις ἀνδράσιν.

Οὕτω τοίνυν διαθέσεως ἔχων, διέρχεται μὲν Μακεδονίαν· διέρχεται δὲ Θετταλίαν, καταλαμβάνει δέ, τὴν Ἑλλάδα. αὐτοῦ δὲ αὖ στρατοπεδευσάμενος, καὶ διατρίψαι βεβουλευμένος, ἅτε τὴν χώραν εὔβοτον θεασάμενος, καὶ πρὸς θήραν ἀγαθόν, τά τε ἐπιτήδεια τῷ στρατῷ παρέχειν ἀφθόνως δυνάμενον. ἐπειδὴ ἡμέρας οὐκ οἶδα πόσην, γυμνοῖ E τὴν φύσιν ἐπιεικῶς, καὶ χρῆται ταύτῃ λοιπὸν ἀναιδῶς, ἤπερ πρὸ τοῦ· οὐδὲ γάρ, οὐδ' ὁπωσοῦν παρακαλύμματι ταύτην ἔτι κρύπτειν ἐδύνατο. πέμψας δύο ἕνα δήμιον, πολὺ παρενεγκόντα τοὺς ἄλλους θηριωδίᾳ καὶ ὠμότητι, ὁ Μούρης ὄνομα αὐτῷ, αἰτεῖ τὸ Ἄργος παρ' αὐτοῦ, σὺν ἅμα πλείοσιν ἄλλοις. Μονεμβασία γὰρ ἤδη εἴληπτο, λύτρον μάταιον δοθεῖσα πρὸς τοῖς πέριξ πολιχνίοις, οὔτ' ὀλίγοις, οὔτε φαύλην δύναμιν ἔχουσιν. ὑπισχνεῖτο μὲν γὰρ ἀπο-

ἀπολύοιτο μετὰ τὸ λαβεῖν· λαμβάνων δὲ, αὖθις ᾔτει· καὶ τοῦτο συνεχῶς ἔπραττεν, οὔτοι γε αὐτὸν ἀποφθῆναι θέλων, πῶς μή τοι ἐσθιόμενος· ὁ τὴν ψυχὴν ὡς ἀληθῶς Κύκλωψ ὤν· ἔχων τὴν ἀσέβειαν τύφλωσιν, καὶ τὴν ἀναίδειαν, ἄντρον. ἐπεί τοι καὶ ποιμὴν ἦν οὗτος, εἰ μὴ προβάτων ὥσπερ ἐκεῖνος, ἀλλ' ἀνθρώπων μηδὲν διαφερόντων θηρίων.

Τί οὖν ἐχρῆν τὸν ἀδελφὸν διαπράξασθαι; ἀπατεῶνα καὶ ψεύστην τοῦτον ἀποκαλεῖν; ἐξελέγχειν; ἀπωθεῖσθαι; διαπτύειν; μηδὲν τι προπηλακισμοῦ παραλιπεῖν εἶδος; καὶ τί δὴ ἦν ἐκεῖνος κερδῆσαι ταῦτα ποιοῦντα; ἄλλως τε, οὐδὲ ἀπέγνω, ὥστε καὶ ὁμόσε χωρῆσαι. ἀλλ' ἀντιλέγειν γε ἄχρι τέλους; τοῦτο δὴ καὶ γέγονεν ἕως ἐξῆν. ἀλλὰ μηδαμῶς ὑποχωρῆσαι κἂν ὅ, τι γένοιτο. ἀλλ' οὐκ ἦν νοῦν ἔχοντος ἀπειθεῖν διαπαντός, ἐπικειμένου γυμνοῦ τοῦ ξίφους. ἦν γὰρ δὴ ἀτεχνῶς, ὥσπερ τοῦτο καθ' ἑαυτοῦ. ἀλλὰ πρᾶξαι τὰ δοκοῦντα τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πάντα προδοῦναι, ὑπὲρ μόνου τοῦ σωθῆναι; ἀλλὰ πρῶτον μὲν τοῦτο, οὐδὲν ὑγιὲς φασι· καὶ οὐκ ἂν ἠξίωσέ ποτε προσέσθαι, ὅς γε τοῦ παντὸς ἐτίμα, τὸ μηδὲν τι τῶν αἰσχρῶν ποτε πρᾶξαι, καὶ χαίρων ἂν ἠλλάξατο τοῦ ζῆσαι μήκιστον χρόνον οὐ μετὰ δόξης, βίον μετ' εὐκλείας βραχύτατον. ἔπειτα καὶ τοῦ φονεῖ, οὐκ ἄρα τοῦτ' ἦν ὁ λογισμὸς, λαβεῖν τὰ πάντα καὶ ἠρεμεῖν· ἀλλὰ μετὰ τὸ λαβεῖν, τὸν δεδωκότα ἀνελεῖν. ὥστε πορθμὸς Σικελικὸς ἡ Ἑλλάς πως πέφηνε τηνικαῦτα· καὶ ἡ τοῦ σατράπου μανία, καὶ ἡ τοῦ δημίου δήπου παραίνεσις ἀπειλῇ συγκεκραμένη, χαλεπώτεραι πεφήνασι Χαρυβδεώς τε καὶ Σκύλλης, ὧν καὶ τοῖς ὀνόμασι, φρίκη κέκραται.

Ἀλλ' ὁ νέος Ὀδυσσεὺς οὑτοσί, ὁ καλός σοι πάντα καὶ εὐμήχανος, πολλῶν μὲν πλάνων πεπείραται καὶ παντοδαπῶν· μᾶλλον δὲ, ἑκὼν πεπείραται τῶν δεινῶν, ὑπὲρ τῶν προσηκόντων αὐτῷ τῷ αἵματι καὶ τῇ ῥίζῃ, ἧς γε ἐξέφυ. πάντων δὲ ἀπαλλαγεὶς, καὶ σπηλαίου, καὶ πορθμῶν, καὶ πολλῶν πολλὰ ὑόντων νεφῶν τινῶν δίκην τὰ φοβερά τε καὶ δυσχερῆ· ἔτι γὰρ ἐκτέον ἔπι τοῦ παραδείγματος· ἀσινὴς παρέπλευσέ τε καὶ παραλελήλυθε πάσας κῆρας· καὶ γεγονώς ποτε οἴκοι, εὗρε Πηνελόπην τὴν Πελοπόννησον, ἄμωμον αὐτὴν αὐτῇ διατηρήσασαν ἀκριβῶς, οὐκ ἐξαναλύουσαν τὸν ἱστὸν,

licebatur, vbi accepisset; accipiens verò rursus petebat, qui ad vltimum deuorans, ne vnum quem superesse vellet; homo animo Cyclops; cui impietas, cœcitas esset; impudentia, antri rationem haberet. Nam hic quoque pastor erat, sin ouium vti Polyphœmus, at hominum sanè vix quicquam à belluis differentium.

Odys. 9.

Quid fratrem intereà operæpretium erat facere? Num seductorem ac mendacem illum vocitare? Num coarguete? Submouere? Despuere? Nullum probri genus in eum omittere? Quid enimuerò inde cõmodi retulisset? Præterea ne spem quidem abiecit, vt conserto etiam pede procederet. Enimuerò erat obstinacius, ac vsque in finem contradicendum? Sic quoque ille habuit, quandiu facere licuit. At nullo modo erat cedendum, quicquid accidisset? Verùm erat non sani capitis, vt cui nudatus ensis incumberet, vsquequaque obstinatus persisteret. Haud enim aliud erat, quàm eum in se impellere. Sed enim erat præstandum quod hostis vellet, ac prodenda omnia vt vna solus constaret? At hi, primùm quidem nihil quicquam hoc sani loquuntur: nec ille vnquam consensurus erat, cui maius omnibus habeterur, vt ne quid vnquam turpe committeret, quique breuissimos annos cum gloriâ, longissimis sine gloriâ lubens præoptasset. Præterea haud is animus homicidæ erat, vt acciperet omnia, ac tum quiesceret: sed vt postquam accepisset, datorem occideret. Erat itaque Hellas per id tempus similis freto Siciliæ. Illa sanè Satrapæ insania, lictorisque minabunda monitio, grauius quid Charybdi ac Scillâ videbantur, quarum nudis ipsis nominibus, terror contemperatus est.

Theodori rebus difficillimis prudentia.

Pulchra Vlyssis typo descriptio.

Cæterùm, nouus hic, omni tibi parte bonus ac solers Vlysses, multos ipse ac omnis generis seductores expertus; suâque adeò sponte malis defunctus, pro iis, qui eius personam, ac radicem quâ esset ortus, contingerent; ab omnibus liberatus, ab speluncâ, à fretis, multisquę nubium more tremenda multa ac molesta depluentibus: Adhuc quippe hærendum exemplo: incolumis prætermauigauit; omnesq; pętergressus noxas, tandẽ aliquando domũ reuersus, Penelopem inuenit; Pelopõnesum, inquam, sei se incontaminatam diligenter seruantem: non quidem retexentem telam,

D

procosque tentantes spe alentem; sed eos palam repudiantem; quod longè præstantius est, tantóque illi antecellit, quantò ne verbo quidem visa est castitatem polluere, quod frustra requiras in Penelope. Non defecta enim constansque prudentia, omnia facilè confecerit: quippe cùm ratio vniuersis superior sit.

Tibi itaque bonus Despota, nec pro petitionibus exasperatus, quanquam erant tantò iniustissimæ, quantò offensentis iniustissimus erat: Porrò confertim depluebant, niuis instar ab hybernâ nube copiâ glomerantis: sed neque minis perterritus: Erant verò semper nouæ ac posteriores, parte aliquâ antiquis ac prioribus deteriores truculentioresque: nihil aerius, asperiusue, aut durius; nihilque rursus illiberale, aut molle, vlloue modo dissolutum prodens, autue omnino loquens: vtque verbo dicam; nihil minus tempori congruum: quin opportunè omnia gerens; pueris ipsis simpliciorem eum ostendit, qui per impudentiam, haud ei aliter ac pueruło putaret illudendum. Hic itaque prudentiam adhibet: Neque omninò in finem vsque renuit; quod quisque animo defectus passus esset: nec statim dat manus; vt neque nimiâ renitentiâ tumentes viri animos abundè acueret; nec tantâ illâ facilitate, iustam hosti suspicionem præberet, quasi dolum animo condens, ac quid machinans, sic ei indulgeret, loquens aliud, ac aliud cogitans.

Theodorus multâ œconomiâ illudit Bauazetu.

Hunc ille modum solertiâ vsus, vt nec meliùs posset, nec vllus vniuersorum re ipsâ vsus esset; vt perinde morum duritiem ac contrariam mollitiem caueret: quorum plerumque alteram alteramque subinde patiantur, qui iniuriâ afficiuntur; sapienter admodum medium tenet iter, ac eo æqualiter incedens, draconem hactenus ad lenitatem componit: quanquam ille, haud eam diu exhibere potuit. Sic itaque velut circurato custodiente milite, opportunum iudicauit, aut mortem oppetere, aut fugâ euadere; quod vltimum accidit, vt oratio deinceps ostensura est. Mittit itaque domum epistolas, quales mittentes vellent. Missis autem à Satrapâ, vt præsidia, ac Agamemnonis dictam vrbem, acciperent, eos adiungit comites, qui eorum sententiâ, essent tradituri arces. Ij autem prout iniunctum erat, lentiùs incedentes, vixdum puto Corinthum

καὶ διδόντα τοὺς πειρῶντας ἐλπίζειν· ἀλλὰ φανερῶς αὐτοὺς ἀποτρέπουσαν· ὃ δὴ τοῦ προτέρου πολλῷ προέχει· καὶ τοσούτῳ γε ὑπερήλασεν, ὅσῳ μηδὲ λόγῳ δόξαι τὴν σωφροσύνην μολῦναι· ὅ γε ζητήσαις ἂν ἐν τῷ προτέρῳ, οὐκ ἂν εὕροις. ὡς γὰρ ἔοικεν, ἡ φρόνησις οὐκ ἀπαγορεύουσα, ἅπαντα ῥᾳδίως ἀνύει· πάντων γὰρ ἐστὶν ὁ λόγος ἐπικρατέστερος.

Ὁ τοίνυν ἀγαθός σοι δεσπότης, μήτε τραχυνθεὶς πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις, οὔσας γε τοσοῦτον ἀδικωτάτας, ὅσον ὁ ταύτας ἀπαιτῶν ἀδικώτατος· ὗε δὲ ταύτας πυκνάς, καὶ ἐῴκεσαν νιφάσι χειμερινοῦ τινος ὡς ἐκ νέφους· μήτε πρὸς τὰς ἀπειλὰς φοβηθείς· ἦσαν δὲ ἀεί τι καινότεραι καὶ χαλεπώτεραι αἱ νεώτεραι καὶ δεύτεραι τῶν πρεσβυτέρων τε καὶ προτέρων ... μηδὲν τραχύ, μηδὲ ἀντίτυπον, μηδὲ αὖθις ἀνελεύθερον, μηδὲ μαλακόν, μηδὲ ἔκλυτον, ἢ ὁπωσοῦν ἐνδειξάμενος, ἢ τὸ παράπαν φθεγξάμενος· καὶ συλλήβδην γε εἰπεῖν, μηδὲν ἀπᾷδον τοῦ καιροῦ· ἀλλὰ μετ' εὐκαιρίας πάντα πράξας, καὶ αὐτῶν παιδαρίων ἀφελέστερον ἀπέδειξε, τὸν ἴσα καὶ παιδὶ σμικρῷ δι' ἀναιδείας εἰς αὐτὸν παίζοντα. χρῆται δὲ ὧδε τῇ φρονήσει· οὔτε παντελῶς ἀπειπεῖν μέχρι τέλους, ὃ πᾶς τις ἂν ἔπαθεν ἐπιεικῶς ἀπαγορεύς· οὔτ' αὖ κατενδίδωσι τὴν ταχίστην· ὡς μήτε τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἐνστάσεως τὸ ὀργῶν τε καὶ φλεγμαῖνον παροξῦναι, μήτε τῷ ῥᾳδίως οὕτω ὑφεῖναι, πρόφασιν δικαίως ὑπονοεῖν τὸν ἐχθρόν, ὡς ἄρα τι προσκείμενον ἔχων, τὰς δὲ ἀνάγκας καταχαρίζεται, ἕτερα μὲν λέγων, ἕτερα δ' ἐνὶ φρεσὶ κεύθων.

Οὕτω δ' οὖν χρησάμενος, ὡς οὐκ ἂν ἦν κάλλιον εἰπεῖν, οὐδ' ἂν τις ἄλλος ἐκέχρητο τῶν ἁπάντων, διαφυγὼν ἐπίσης σκληρότητά τε καὶ τοὐναντίον μαλακότητα· ὧν ποτὲ μὲν θάτερον, ποτὲ δὲ αὖ τὸ λοιπὸν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἀδικουμένοις φιλεῖ συμβαίνειν· χωρεῖ τὴν μέσην λίαν σοφῶς, καὶ ταύτην ὁμαλῶς πορευόμενος· ἡμεροῖ τὸν δράκοντα τέως, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ πολὺ τὸ πρᾶον ἐπιδεῖξαι οἷός τε ἐγεγόνει. τοὺς οὖν αὐτὸν φυλάττοντας, ὥσπερ χιλιάρχης τῇδε ποιήσας, δεῖν ᾠήθη καιρὸν εἶναι, ἢ τεθνάναι, ἢ ἀποδρᾶναι. τυγχάνει δὲ τοῦ δευτέρου, ὡς ὁ λόγος προϊὼν δείξει. πέμπει γὰρ ἐπιστολὰς οἴκαδε, οἵας οἱ προστάττοντες ἐβούλοντο· τοῖς δὲ παρὰ τοῦ σατράπου πεμφθεῖσιν, ὥστε τὰ φρούρια λαβεῖν, καὶ τὴν Ἀγαμέμνονός ποτε πόλιν, συνεκπέμπει τοὺς αὐτοῖς ἐγχειριοῦντας, ὡς ᾤοντο, τὰς ἀκροπόλεις. οἱ δέ, σχολῇ βαδίζοντες, οὕτω γὰρ ἦν αὐτοῖς ἐπιτεταγμένον, οὐκ ἔφθασαν ἰδόντες εἶναι τὴν Κόρινθον,

καὶ ὁρῶσι τὸν γενναῖον παρὰ τὰς τῶν πάντων ἐλπίδας· οὐ μὴν παρὰ τὰς τῆς μητρὸς καὶ τὰς ἡμετέρας. οὔτε γὰρ τὴν τοῦ ἀνδρὸς γενναιότητα, καὶ τὸ φιλότιμόν τε καὶ φιλοκίνδυνον ἠγνοοῦμεν· καὶ τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔξω τῆς ἡμῆς ἐγένετο γνώμης· ὥσπερ οὖν μετέωροι τὴν ἀκοὴν εἴχομεν, ἢ ἀπαλκταίας ἀγγελίας ἀκούσεσθαι, ἢ τὸ μηδενὶ πιστευόμενον πρὶν γενέσθαι καὶ θεάσασθαι.

Πολλοὺς μὲν οὖν ὁ χρόνος, τὰς χεῖρας τῶν κατεχόντων διολισθήσαντας ἔδειξε· καὶ πέδας, καὶ ἁλύσεις, καὶ δεσμωτήρια, οὐδὲν ὄντα πρὸς τὴν ἐκείνων εὐμηχανίαν· τινὲς δὲ διαδράντες, καὶ τοὺς θαυματοποιοὺς παρενεγκεῖν ἔδοξαν, οὕτως ἰσχυρῶς ἐφρουροῦντο. ἀλλ' εἴ τις τὴν πρόσοδον μηχανὴν παραβάλοι τοῖς τῶν προτέρων, οὐδαμῶς ἀλλοτρίαν εὑρήσει, θεωρήσας ἀκριβῶς, τόν τε κατέχοντα ὅσος ἦν ἐπὶ πονηρίᾳ, τόν τε τρόπον ᾧ κατεῖχε, καὶ ὅπως τοῦτον ἔλυσεν ὁ κατεχόμενος ἔδειξεν. εἶχε τὸ δὲ ὧδε. σκηνή τις ἦν αὐτοῦ πεπηγυῖα περί τινα τοῦ ποταμοῦ ὄχθην, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ τυράννου. ὁ δὲ ποταμὸς ὁ Σπερχειός, βαθεῖ τινα τὸν ῥοῦν αὐτοῦ διαπαντὸς ποιούμενος· ἡ ὄχθη δέ, πρὸς ὕψος ἠρμένη διὰ παντὸς τοῦ χωρίου· ὃ, τῷ κεκυκλῶσθαι ῥοθίῳ, ὀλίγου ἀποδέον ἦν, τοῦ νήσῳ ἐοικέναι. ἡ δὲ νύκτωρ φυλακή· ἦν δὲ φάλαγξ πολυάνθρωπος, στοιχηδὸν περικυκλοῦντες τὴν σκηνήν, καὶ τὸν ὀλίγον ἰσθμὸν ἐκεῖνον διακατέχοντες ἀκριβῶς, πυρί τε χρώμενοι καὶ ᾠδαῖς· οὐδὲ γοῦν πρὸς ὥραν ἐκάθευδον. οὐ γὰρ φυλακὰς ἠγρύπνουν, ἀλλὰ τὴν νύκτα ὅλην, οὕτω δοκοῦν τῷ σατράπῃ. καὶ ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνω λόγον, καὶ τἄλλα τούτοις ἦν ἀκριβῶς ἐφάμιλλα, ὅσα ἐνομίζετο πρὸς φυλακὴν ἐξαρκέσειν· οὐχ ὅπως ἅμα συντεταγμένα, ἀλλὰ καὶ διῃρημένα καθέκαστον. ἃ δὴ πάντα μάταια ἑνὸς ἀνδρὸς ἀπέφηνεν ἀρετή. καίτοι, οὔτε τοῖς ἐχθροῖς τὸ εἰκὸς λογιζομένοις φοβητέον εἶναι ἐδόκει, τὸ δυνηθῆναι τουτονί ποτε διαδρᾶναι, τοσούτων ὄντων τῶν κωλυμάτων, οὔτε τοῖς ἡμετέροις ἐγχειρητέος ὁ δρασμὸς παντάπασιν ἐνομίζετο. θαυμάσειε δ' ἄν τις κἀκεῖνο μάλα δικαίως· οὐδενὸς γὰρ ἔλαττον ἔχει, τῶν αὐτοῦ διαπεπραγμένων· πολλάκις γὰρ δυνάμενος μόνος, ἢ καὶ μετ' ὀλίγων διαφυγεῖν, οὐκ ἠνέσχετο· ἀλλ' εἵλετο, ἢ μεθ' ὧν ἐξῆλθεν ἐπανιέναι, ἢ σὺν ἐκείνοις ἀποθανεῖν.

Ὅτι μὲν οὖν εἰργάσατο τὸν δρασμόν, ὡς οὐκ ἂν ἕτερος, μηδένα μήτε τῶν ἐπὶ τὸ σκευοφορεῖν ἑπομένων ἀποβαλών, μήτε γέροντά τινα, ᾧ

[Margin: ὅπερ ἐστὶν, ὁ νῦν καλούμενος Ἑλλάς.]

A aspexerant, cùm præter omnium spem, exceptâ tamen matris ac meâ, virum strenuum vident. Neque enim generosum viri animum nesciebamus, honorisque amantem, ac periculi: Sed neque res præter conscientiam euenerat. Eramus ergo velut suspensâ aure, vt vel deprecabilem ac tristem nuncium audiremus, vel quod nemo ante rei euentũ ac ipsam rem visam, crediturus videbatur.

[Margin: Theodorus fugâ labitur.]

Multos equidem tempus exhibuit, fugâ lapsos à tenentium manibus, com- B pedesque, ac catenas, & carceres, nihil eorum industriæ ac ingenio comparata, ostendit. Sed & quidam hunc modum fugâ lapsi, ipsos quoque miraculorum auctores, pro præsidij ratione, quo tenebantur, visi sunt superare. Vt quis tamen Theodori conatum, cum ætate prioribus velit conferre, nihil minus eis generosum exhibuisse inuenerit, vt diligenter attendat, cùm tenentem quâ polleret malitiâ, tum modum quo teneret, vtque tentus, tenentis conatus omnes inanes ostenderit. Sic porrò tenebant. C Erat illi iubente tyranno fixum tabernaculum ad ripam cuiusdam fluminis: Nomen fluminis Sperchius, profundo vbiq; gurgite defluẽs. Eius ripa totâ latè regione assurgẽs, quod tota fluento ambiretur, vix non insulę formã exhibebat: Nocturna verò custodia, numerosâ cohorte constans, vndiq; tabernaculo rurmatim affusâ, totâque angustias illas diligentiâ præsidio tenente, ignique ac cantilenis vigilias solante; ne ad horam D quidem somno indulgebat. Nedum enim vigilabant vigilias, verùm & noctes totas, ita iubente Satrapâ, ducebant insomnes. Ac ne in longum sermonem protraham, erant & reliqua omnia perquàm his similia, si qua nedum aliorum accessione, sed & ipsa per se singula, satis ad custodiam videbantur: quæ omnia viri vnius virtute fuerunt exsufflata. Quanquam neque hostibus probabilis vllus inesset timor, vt ille vnquã tot im- E pedimentis prohibitus posset aufugere, nec nostris omnino tẽtanda fuga putaretur. Illud quoq; iure admodũ admirationem habeat: nulli enim ab eo gestorũ cedere videatur: vt cũ sępe solus, vel etiã paucis sociis fugere licuisset, haud tamẽ sustinuerit, malueritq; aut redire domũ cum quibus exiuit, aut cum eis mori.

[Margin: Quam arcto tentus præsidio.]

[Margin: Schol. Est hoc flumen quod nunc appellatur Hellas.]

Norunt sanè vniuersi vt aufugerit, quã nemo alius ratione, nullo amisso vel eorum, qui ab impedimentis seque-

[Margin: Secum omnes alios liberat.]

rentur, ac nec vllo desiderato, cui genuũ robur m nus suppeteret ad necessarium incessum: vtque fugâ lapsus ceu volucris quædam, iam ante profectos sit assecutus, atque eâ re, inani cursu fatigatos persequentes ostenderit, eorumque moliriones ac consilia, haud secus ac eorum capitis pridianam temulentiam confuderit: subtile verò illud fugæ molimen ac modus, quo, quem par erat, desputum ostendit; vtque totum illud inuentum, resque interim gesta, sapientiæ plena ac fortitudinis, prudentiamque ad dexteritatem quàm maximam habens extiterit, vt possit enarrari, haud tamen orationis figura permiserit.

Illud enimuerò quod satis habere videatur, ac omninò iustum sit dicere, operæpretium dicam: Palam omnibus esse, benè à principio excogitatum opus, meliusque peractum, ac fine donatum optimo, non nisi diuino euenisse nutu. Vtenim ad vnum aliquem mirabilem finem multa concurrerint, neque humanæ sit virtutis, neque eorum quæ à casu ac fortunâ sint. Ea res, vniuersam quidem Peloponnesum ab imminente seruiture liberat: vindicat verò ac asserit libertati, Thebas, Athenas, Megaram, ac alias Græciæ vrbes, quibus Despotæ gener Ranetes nomine, vir vtique prudens, præfectus erat: vindicat denique totum Illyricum, nec non alias plures gẽtes barbaras. Liquet verò. Qui enim tenebat fratrem; tyrãnus, inquam, Persa; cũ iurasset, ac multo animi fastu, domum se reuersurum, nisi subiugatis omnibus ac deletis, negaret: Nec verò iactãtem putes maiora quàm pro facultate, quæque non facilè præstare posset ille, inquam, postmodũ à plagâ demittẽs oculos: Plagæ enim similis illi fuit fratris mei fuga: neque si qui talia ad gratiam loquerentur, libens audiuit, qui summæ ea adulationis verba perspicuè sciret.

Scita sent.

Multæ ex fugâ Theodori in rem Christianam commoda.

3

Multis itaque ac magnis titulis vester Despota præclarus fuit. Quòd mori elegerit ad dignitatem tuendam. Id enim palam imminebat adeunti Barbarum, spirantem, cùm ei subditorum cædes, tum aliorum: Quòd eius effugerit manus: Nam captus erat, iisque retibus tenebatur, ex quibus nulla spes effugij esset: Quòd bestiam deuorandis omnibus inhiantem, ac nihil impedimento fore arbitrantem, inefficacem omninò, eiusque ventrem inanem reddiderit: Quòd eo in periculum adducto, gentes

Tituli plures quibus inclytus Theodorus.

A τὰ γόνατ' αὖ ὑπεστεῖται πρὸς τὴν ἀναγκαίαν βάδισιν· καὶ διαδρὰς, ὥσπερ ὑπόπτερος ἔφθασε τοὺς προεξαπελθόντας, καὶ τοῦτο πράξας, ἀπέφηνε τοὺς διώκοντας αὐτὸν, εἰκῇ τὸν δρόμον πεποιημένους, καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν μηχανὰς, ὥσπερ ἐωλοκρασίαν κατέχειν τῆς αὐτῶν κορυφῆς, ἅπασι δῆλον· διηγήσασθαι δὲ τὴν μηχανὴν τοῦ δρασμοῦ καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ κατάπτυστον ἔδειξεν, ὃν ἐχρῆν· καὶ ὡς ἐπίνοιά τι πᾶσα καὶ πρᾶξις ἡ περὶ ταῦτα, πλήρης μὲν σοφίας· πλήρης δὲ ἀνδρείας γέμουσά τε συνέσεως καὶ δεξιότη-B τος ὅτι πλείστης, ἔνεστι μὲν, οὐ συγχωρεῖ δὲ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου.

Ἐκεῖνο δὲ πάντως εἰπεῖν, καὶ ἀποχρῶν καὶ δίκαιον, ἕνεκα πάντων· τοῦτο τὸ ἔργον, καλῶς μὲν κατ' ἀρχὰς διανοηθὲν· κάλλιον δὲ πραχθὲν, καὶ πέρας εἰληφὸς ὅτι κάλλιστον, δῆλόν ἐστιν ἅπασιν, ὡς οὐκ ἄνευ θείας ῥοπῆς γέγονε. τὸ γὰρ δὴ πολλὰ συνδεδραμηκέναι πρὸς ἕν τι τέλος θαυμάσιον, οὔτ' ἀνθρωπίνης δυνάμεως, οὔτε μὴν τι σύμ-C πτωμα ἐξ αὐτομάτου καὶ τύχης. τοῦτο τὸ ἔργον, ἐλευθεροῖ μὲν, πᾶσαν μὲν τὴν Πελοπόννησον τῆς προφαινομένης δουλείας· ἐλευθεροῖ δὲ Θήβας, Ἀθήνας, Μέγαρα, πόλεις τε Ἑλληνίδας ἑτέρας, ὧν ὁ σὸς δεσπότης κηδεστὴς ἄρχων ἦν· Ῥανέρης ὄνομα αὐτῷ, νουνεχὴς ἀνήρ· ἐλευθεροῖ δὲ, πρὸς ὁμοῦ τὸ Ἰλλυρικὸν, καὶ ἄλλα γε πολλὰ τῶν βαρβάρων ἔθνη. δῆλον δέ· ὃς γὰρ δὴ τὸν ἀδελφὸν ἐν χεροῖν εἶχε, τὸν τύραννον φημὶ Πέρσην, ἡ μὴν ἐπώμνυ καὶ ἰσχυρί-D ζετο μετὰ πολλοῦ τοῦ φρονήματος, μηδαμῶς ἐπανελθεῖν οἴκαδε, πρὶν ἢ χειρώσασθαι πάντα καὶ διαφθεῖραι· καὶ ἦν οὐδὲν ὑπέρογκον οὐδὲ χαλεπὸν ἀλαζονευόμενος, ἀλλ' ὅ γε ῥᾷστον ἦν αὐτῷ· ὕστερον κύπτων εἰς γῆν μετὰ τὴν πληγήν. πληγὴ γὰρ αὔταρκες αὐτῷ ἡ ἀδελφοῦ τοῦ ἐμοῦ φυγή· οὐδὲ τῶν πρὸς χάριν τὰ τοιαῦτα λεγόντων ἡδέως ἔτ' ἤκουσεν, εἰδώς γε κολακείας ἐσχάτης σαφῶς τὰ ῥήματα.

Τοιγαροῦν, λαμπρὸς ὑμῖν ὁ δεσπότης, πολλῶν καὶ μεγάλων ἕνεκα· τοῦ, προελέσθαι τεθνά-E ναι διὰ τὸ σχῆμα· τοῦτο γὰρ ἦν ἀτεχνῶς, τὸ πρὸς φονῶντα βάρβαρον παραγεγονέναι, σωτηρίας ἕνεκα τῆς τε ἑαυτοῦ, καὶ ὧν οὐκ ἦν ἐξηγούμενος· τοῦ, διαπεφευγέναι τὰς τούτου χεῖρας, ἐπείπερ ἥλω καὶ ἦν ἐν δικτύοις, τοῖς νομιζομένοις ἀφύκτοις εἶναι· τοῦ, τὸν κεχηνότα θῆρα καταπιεῖν ἅπαντας, καὶ τὸ κωλῦσον εἶναι μηδὲν λογιζόμενον, ἄπρακτον παντάπασιν ἀποφῆναι, καὶ κενὴν τὴν τούτου γαστέρα· τοῦ, κινδυνεύοντος μὲν αὐτοῦ, προ-

φαιῆ κίνδυνον βλέποντα ἔθνη τε καὶ πόλεις ὅτι πολλάς· ἐπειδὴ δ' ἐξῆλθε τοῦ λαιμοῦ τοῦ βαρβαρικοῦ, εἰς ὃν οὐδείς πω καταδὺς ἐπανῆκε· σαφεῖς αἰχμαλωσίας ῥυσθῆναι. καίτοι, οὔτε δυστυχοῦσί τι συνεπιλαμβανόμενοι ὑπὲρ ἁπάντων ἀεὶ σπουδάζοντι, οἱ σεσωσμένοι περὶ αὐτοῦ τηνικαῦτα· οὐ λέγω δὲ περὶ τὴν ἰδίαν· οὔτε ὑπὲρ τούτων κινδυνεύοντι, ὃ τυχὸν αὐτοῦ συνηγωνίσαντο ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν δεινῶν· ἵν' ἢ ὃ τούτοις σπουδῆς, περιῆκε περὶ αὐτοῦ δεδομένον, μηδεμιᾶς αὐτῶν ὑπαρξάντων χάριτος, ἢ τι τὸ παράπαν εἰσενηνοχότων εἰς τοῦτο.

π. ἑαυτῷ. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ μάρτυς ἐστὶ τῇ προαιρέσει, αὐτὸς ὢν καὶ προὔδωκεν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν πολλῶν, καὶ τῶν κινδύνων ἐγγὺς ἐγένετο, καὶ λυπηρῶν πεπείραται, καὶ ἀδοξίαν ὑπέστη, καὶ ἕτερ' ἄττα δάκνοντα τὴν ψυχὴν, καὶ κατενεγκεῖν οἷά τε, τοὺς μὴ τῶν προόντων καταγελῶντας. ἐκ δὴ πάντων πρόδηλον, ὡς ὁ περιεῖναι τοῦτον καὶ εὖ ἔχειν, ἦν δήπουθεν καὶ σώζεσθαι. καὶ εὖ εἶναι τὸ πλῆθος ἀνθρώπων· οὐ μόνον γε τῶν ὑπ' αὐτοῦ διαταζομένων ἁπάντων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ὑφ' ἑτέροις ταττομένων. οὕτως ἦν ἐκεῖνος θαυμασιώτερος· οὕτω πολλοῖς ὠφέλιμος, ἴσα καὶ πνοῇ τοῖς φίλοις ἀναγκαιότατος· τοῖς δὲ ἐχθροῖς, ἀχείρωτος, καὶ τὰς ἐκείνων ἀποτρέπων ἐφόδους. καὶ δηλοῖ, ὃ, τὸ πολλοῦ ἐκεῖνον ἀποσοβῆσαι καὶ ἀποτρέψαι, μόνῳ τῷ καταλαβεῖν τὴν αὐτοῦ. εὐθὺς γὰρ τοῦτο μαθὼν ἐκεῖνος ὁ σοβαρὸς, ἀπογνοὺς τοῦ πρᾶξαί τι, καταβάλλει μὲν ὀφρῦν πόρρωθεν ἠρμένην αὐτοῦ πολλαχόθεν· ῥίπτει δὲ φρόνημα ἀγεννὲς ἄγαν, ὅπερ ἐκείνῳ συνεφορήθη συχνοῖς τροπαίοις, ἅπερ αὐτός τε καὶ τοὺς φύσαντας ἔστησεν ἀπὸ πολλῶν τε καὶ μεγάλων ἐθνῶν· ἀμνημονεῖ δὲ ὅρκων ἐκείνων, οὓς γε ἀνατείνων αὐχένα, καὶ κινῶν τὴν κεφαλὴν οὐ σὺν κόσμῳ, βοῶν ὑπὲρ τοὺς κήρυκας, ὤμνυ. καὶ ἦν τις ἥμερος τότε μεταβαλὼν ἐξ ἀγρίου, καὶ μονονοὺ βληχώμενος. ὁ πρότερον ὑπὲρ τοὺς λύκους δεινὸν κεχηνὼς, ἔφησε χειροήθης θηρίον, εἰς τοῦθ' ἐξαίφνης ἥκων, ὁ βλέπων τὸ βλοσυρὸν, καὶ κατ' ἀνθρώπων βρυχώμενος. καὶ ἐπιθυμεῖ μὲν τάχιστα ἀπαλλαγῆναι, εἰδὼς ἀνύσων οὐδέν. ᾐσχύνετο δὲ τὴν ταχίστην μεταβολὴν, καὶ εἰ δόξει Εὔριπος καὶ ἀλλόκοτος ἄνθρωπος, ὀρρωδῶν τοὺς ἀπ' αὐτοῦ τότε φεύγοντας, καὶ φεύγων, ὑπ' οὐδενὸς διωκόμενος, καὶ τοῖς πρὸ τοῦ, καὶ λόγοις καὶ πράγμασιν, ἐναντίως τὰ τότε πράγματα καὶ τοὺς λόγους ἀποδεικνύς. καὶ εἰ δεῖ συλλήβδην τὸ πᾶν εἰπεῖν, οὐδὲν διανοούμενος, ἢ λέγων, ἢ ἐργαζόμενος ἐοικὼς τοῖς ἔμπροσθεν, ὥσπερ ἐστὶ ἐφαίνετο. πλάττει δὴ

plurimæ ac vrbes præsens discrimen aspexerunt; emergente autem singulari exẽplo è barbari faucibus, è quibus nemo semel ingressus, postliminio reuersus esset; palã à seruitute vindicatæ sint: quanquam quibus ille tunc saluti fuit, ne minimum quid auxilij eius afferrent rebus, qui omnium semper rebus studeret: (Nihil porrò de suis loquor:) ne pro eis quidem periclitãti, auxilij quicquam impenderunt liberando à malis; quò gratis partam salutem acciperent, qui nullâ gratiâ essent digni, nec omninò in eam rem aliquid contulissent.

Sed & voluntate Martyr extitit, qui se ipse pro multis tradiderit, proximéque adierit pericula, ac tristia expertus sit, sustinueritque infamiam, ac alia, quibus animus mordeatur, possitque non spteror sæculi, deiici: atque adeò liquet ex omnibus, vt eius sospitas, vniuersitatis hominum salus esset, ac felicitas: nedum omnium illi subditorum, sed & eorum qui non essent eius ditionis. Sic erat maximè admirabilis; sic multis vtilis, nec quicquam suis, quã spiritus, minus necessarius: hostibus autẽ insuperabilis, ac eorũ auertens impetus. Rem autem probat, quòd solo ipse in prouinciã ac suos aduentu, formidabilem illum submouerit, ac auocarit. Mox enim vt superbus homo rem resciuisset, ♦ desperans se quicquam confecturum, elata iam olim vndique supercilia demittit, multâque ignauiâ, ex multis trophæis, ipsi pariter ac maioribus, ob multas ac magnas gentes deuictas constitutis collectos ei spiritûs, abijcit; traditque agiuioni sacramenta illa, quibus se, collum extendens, ac indecorè caput cogitans, grandi clamore, ac supra præconis vocem, obstrinxisset; fitque mitis ex feroce, ac vix non balans ouis instar. Eum qui pridem lupis truculentior hiabat, dixisses cicuratam belluam, in eum repentè deuectum statum, eùm nuper aspectu terribili in humanum rugiret genus. Cupiebat ergo citiùs demigrare, qui nihil se confecturum sciret: sed pudebat repentinæ adeò mutationis, ac vt Euripus ac stultus quis habendus esset, eos pauens, qui ab eo interim fugissent, fugiensque nemine persequente, ac superioribus verbis rebusque, contrariò tunc habentes res, ac verba ostendens. Atque vt paucis dicam, nihil ille postmodum prioribus simile, aut cogitare, aut loqui, aut omninò facere videbatur.

Theodorus martyr proposito.

Vt mutatus Baiazetes à Theodoro fugâ. ♦

Fingit verò egregium prætextum tegendi probrum. Ait acceptis à Sultano literis in Orientem vocari, auxilio futurus aduersus Temerem Scytham, qui bello lacesseret. Fuit is Temeres, cui breui post dedit pœnas, eorum, quæ impia gessisset, atque id iusto admodum fœnore. Quia tamen Sultani illæ literæ prætextus erant ac scena, dicebat quidem properè transmissurum Hellespontum, cùm nollet transmittere. Lentè itaque incedens, multum tempus insumit: atque vt velis, sic clam fugiens: moratur verò in Thraciâ, illicque exercitum cogit, vnde, ac quantum per facultatem posset, ingentesque adeò copias, vt iis, Peloponnesi negotium totum, confecturus videretur. Mittit autem qui eius hanc vniuersam regionem populentur, qui nihil quicquam læsisset, quàm vt ne mortis ipse suæ ac cruoris gaudium belluæ faceret. Porrò iubet misso duci, Branzes nomine: Eius verò habetis compertos mores, vtque incomparabili odio prosequeretur fideles:) vt ne cui parcat: sic nimirum eius furor efferbuerat.

Prætexit Bajazetes auxilium in Temerem Sultano ferendum.

Branzes copiis præfectus in Peloponnesum immissis:

Cæterùm erat quo grandem exercitum necesse haberet cogere, ac subsidiò mittere. Non enim poterat & præsidia seruate, ac quas hic tunc temporis occupabat vrbes, nisi illa præsentissimum auxilium præstò haberent. Vobis quippe expugnantibus, ac cùm necessarij commeatûs penuriâ laborarent, omninò necesse erat, vt præsenti ille auxilio, præsidiò esset. Erat itaque ingens apparatus; dux exercitûs sæuus; copiosus miles, nec minori armorum quàm equorum apparatu instructus: nostræ autem res ex multis exiles erant. Ad hæc, apud hostem duces merebãt cumplures indigenæ. Quàm verò putas ij impellebant, ac incitabant, vt nostra inuaderet? aut quod verius sit dictum; quæ eorum essent propria.

Belli apparatus in Peloponnesios.

Ac neque illud grauissimum aberat. Erant siquidem qui inuitantes ingredi Isthmum, necessariaturos commeatum vbertim subministraturos reciperent. Erant hæc singula haud ipsa per se exigui momenti; quin etiam erant abundè, vt immittenti exercitum spem bonam præberent, immissumque expectantibus ac inuasurum, desperationem ingererent. Sic res habebant, vti dixi: nec tamen conatus viro ex voto successit. Quid autem ex voto dico, quãdo etiam

A προφάσει δὲ ἀρετῆς, ὥστε συσκιάσαι τὸ αἶσχος καὶ τὸ πλάσμα. ἔφασκεν ἐπιστολὰς δεδέχθαι Σουλτανικὰς, προσκαλουμένας αὐτὸν εἰς ἕω, ὥστε βοηθεῖν ἐκείνῳ, ὑπὸ τοῦ Σκύθου Τεμήρη πολεμουμένῳ· ὃς δὴ, ᾧ μικρὸν ὕστερον αὐτὸς ἐδεδώκει δίκην ὧν ἠσεβήκει· καὶ ταύτην, σὺν τόκῳ μάλα δικαίῳ. ἀλλ' ἐπείπερ σκῆψις ἦν καὶ σκηνὴ τὰ τοῦ Σουλτάνου γράμματα, τὸ διαβῆναι σπουδῇ τὸν Ἑλλήσποντον, ἔλεγε μὲν, οὐκ ἐβούλετο δέ. ἀναλίσκει δὲ χρόνον οὐ σμικρὸν, βάδην πορευόμενος· εἶτα δὲ βουλῇ, φεύγων οὕτω σὺν λάθρᾳ· διατρίβει δὲ, ἐν Θρᾴκῃ· συνάγει δὲ στρατιὰν, ὅθεν τε καὶ ὅπως ἦν δυνατὸν αὐτῷ, νομιζομένην πάντα ποιῆσαι τὰ καθ' ὑμᾶς οἵαν τε εἶναι· πέμπει δὲ ταύτην λῃιζομένην πᾶσαν τὴν γῆν, τοῦ μηδὲν ἕτερον ἠδικηκότος αὐτὸν, ἢ τὸ μὴ τούτῳ προσεσχηκέναι, τῷ θανάτῳ καὶ τοῖς αἵμασιν ἐντρυφῆσαι τοῖς αὐτοῦ. καταστέλλει τῷ στρατηγῷ, Βρανέζης ὄνομα αὐτῷ. ἔστι δὲ τὸν τοιοῦδε τρόπον, καὶ τὸ C κατὰ τῶν πιστῶν ἔχθος, ὡς ἔστιν ἀπαράμιλλος. μηδενὸς φείδεσθαι. οὕτως ἦν ἐκείνῳ ζέων ὁ θυμός.

Οὐ μὴν, ἀλλ' ἦν τι καὶ ἀναγκάζον ἀθροῖσαι τε καὶ πέμψαι πολλήν τινα στρατιὰν μάλα αὐτίκα. οὐ γὰρ ἦν καὶ τὰ φρούρια σώζεσθαι, καὶ ἃς κατεῖχεν ἐνταυθοῖ τότε πόλεις, μὴ ταχέως βοηθείας τυχόντα. ἐδέοντο γὰρ ἐπικουρίας παντοδαπῆς, ὑφ' ὑμῶν πολιορκούμενα, καὶ τῇ τῶν ἀναγκαίων ἐνδείᾳ ταλαιπωρούμενα. αἱ μὲν οὖν D παρασκευαὶ, δειναί· ὁ δὲ στρατηγὸς, ὠμός· ἡ δὲ στρατιὰ, πολλὴ, καὶ εὔοπλος οὐχ ἧττον ἢ εὔιππος. τὰ δὲ πράγματα ἡμῶν ἐξίτηλα πολλαχόθεν· καὶ πρὸς τούτῳ, τὸ τοὺς ἐχθροὺς ἡγεμόνας ἔχειν πολλοὺς τῶν ἀπὸ τῆς χώρας, παρακαλοῦντας, πῶς, οἴει, καὶ παροξύνοντας εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς. ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν· εἰς τὰ καθ' αὐτῶν.

Οὐ μὴν, ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνο τὸ δεινότατον ἀπῆν. ἦσαν γὰρ οἱ προσκαλοῦντες τούτους εἰσιέναι τὸν E Ἰσθμὸν, ὑπισχνούμενοι χορηγήσειν αὐτοῖς ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια. τούτων δὲ οὐ σμικρὸν ἕκαστον, ἀλλ' ἱκανὸν τῷ πέμποντι μὲν τὴν στρατιὰν, χρηστὰς παρασχεῖν ἐλπίδας· τοῖς δὲ προσδοκῶσι τὴν ταύτης ἔφοδον, ἀπόγνωσιν ἐμποιῆσαι. ἦν μὲν οὖν ταῦτα καθάπερ ἔφην. οὐκ ἀποβεβήκει δὲ κατὰ γνώμην τἀνδρὶ τὸ ἐγχείρημα. καὶ τί λέγω κατὰ γνώμην, ὅτι καὶ πρὸς τοὐναν-

πον αὐτοῦ τὰ τῶν ἐλπίδων ἀντέστραπτο; οὔτε γὰρ εἰσῆεσαν ἡ στρατιά, προειλημμένων ὑφ' ὑμῶν τῶν χωρίων ἐκείνων, οὗ στενή τις ἦν ὁδὸς, καὶ λιθώδης, καὶ ἀνάντης, καὶ ὅλως δύσβατος· τό, τε κενὴν αὐτὴν ὑποστρέψαι, ἀποδεδώκει πάσας τὰς πόλεις τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεσχημένας, τῷ δικαίως καὶ καλῶς καὶ κεκτημένῳ ταύτας πρὸ τοῦ, καὶ κτησομένῳ μετέπειτα. ὃ δὲ πάντων κάλλιστον, ὅτι καὶ σὺν τόκῳ ταύτας ἀπείληφε. λέγω δὲ τόκον νῦν, τοὺς δορυαλώτους φρουροὺς ἐκείνους, οὐ φαύλην ὄντας μοῖραν τῶν πολεμίων.

Ἔστι ταῦτα, καὶ βοᾶται πολλαχοῦ γῆς. ἀλλὰ τὸ πολὺ τῆς εὐτυχίας τῶν ἀσεβῶν· μᾶλλον δὲ τὸ τῶν εὐσεβῶν δυστυχὲς ἐκ τοῦ τῷ Θεῷ προσκρούειν, τὸν κακοδαίμονα δυσμενῆ, πολλῶν δεσπότην ἀπέφηνεν, ὧν δὴ ἦν δοῦλος πάνυ δικαίως. τοῦτο τὴν αὐτοῦ στρατιάν, τῷ τε πλήθει, τῇ τε δυνάμει, πολὺ βελτίω πεποίηκεν, οὖσάν γε καὶ πρότερον οὐ σμικράν, οὐδ' ἀγεννῆ, οὐδὲ τῶν πολεμικῶν ἄπειρον, ἠρέμα πως γυμνασθεῖσαν τῷ μακρῷ χρόνῳ καὶ πόνῳ, φέρειν τὰ λυποῦντα τὸ σῶμα, καὶ διαμένειν ἐν ἀλλοτρίᾳ, ὡς οὐκ ἂν ἕτεροι ἐν τῇ φιλίᾳ φυούσῃ πάντων ἀγαθῶν. ταύτην μὲν στρατιάν, πατὴρ μὲν αὐτῷ καταλέλοιπε, δεξάμενος ἐκ τοῦ πατρὸς, τοῦ πρὸς πατρὸς αὐτὴν διαδεξαμένου, ὡς κἀκεῖνος αὖ ἐκ τοῦ φύσαντος. Ἐρτογρούλης αὐτῷ τοὔνομα. πάντες δὲ ἐπηύξησαν ἄχρι τοῦδε, σπουδῇ μὲν πάντως καὶ πόνοις καὶ κινδύνοις ἑαυτῶν· δεῖ γὰρ τἀληθὲς εἰπεῖν· οὐ μήν γε κρείττοσιν ἀρεταῖς καὶ τελεωτέραις. ὃ δὴ καὶ θαρρεῖν ἡμᾶς δίδωσι, μεταπεσεῖσθαι ποτὲ τὴν ἀγαθὴν τύχην, καὶ μεθ' ἡμῶν ἐκείνην αὖθις τετάξεσθαι, αὐτοὺς ἐρήμους ἀφεῖσαν, ὡς κἀπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων ὑπῆρχε τὰ πράγματα. ἐπεὶ γὰρ ἀρετὴ πανταχοῦ τὸ κρατοῦν ἐστι, ὄντος γε τοῦ ἐφ' ἡμῖν τοῦ μετὰ τῆς ἀρετῆς ζῆσαι, εἴη ἂν πάνυ δικαίως ἐν τοῖς ἐλπιζομένοις, τῶν νῦν κρατούντων, ἡμᾶς κρατῆσαι· τὴν μὲν κακίαν μισήσαντας, φίλους δὲ τῆς τῶν φυσάντων ἀρετῆς γεγονότας, καὶ ἐραστὰς τῶν ἀγαθῶν ἔργων. πλὴν, ἐκείνῳ τῶν πραγμάτων ἐπιδιδόντων, τῷ Παγιαζίτῃ λέγω, τὰ ἡμέτερα πρὸς μείωσιν ἀφῖκτο, πάντων ἀπαγορευόντων οὐκ ἀπὸ λόγου. αἱ γὰρ τῶν πολεμίων ἐπιδόσεις, ἴσην πως δύναμιν ἔχουσι, ταῖς τῶν ἀντιπάλων μειώσεσιν· ὥσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν.

Ἥκω δὲ λέξων ἤδη, δακρύων ἄξιον ὄντως. ἔνιοι γὰρ, οὐκέτι τῶν πλουσιωτέρων εἰς δῆμον,

Ἰσ. ἰδίᾳ τὰ ὀνόματα, Ἐρτογρούλης· Ὀσμάνης· Ὀρχάνης· Μουράτης· Παγιαζίτης αὐτός.

A tota in contrarium cessit expectatio? Neque enim copiæ ingredi potuerunt, cùm vos occupassetis angusta itineris, petrosaque, & ardua, ac penitus inaccessa: quarum cassus reditus, vrbes omnes, quas Turci occupabant, iustè olim ac benè possidenti, ac postmodum possessuro, postliminiò reddidit: omniumque præclarissimum id videatur, vt cum multo etiam fœnore receperit. Porrò appello fœnus, captas munitiones, quę essent non spernenda pars hostium.

Arcentur Isthmo Baiazeti copiæ, vrbesque recipiuntur.

Ita res habuere, ac vbique gentium prædicantur. Cæterùm multa infidelium ac impiorum felicitas; seu potius, B piorum ac Dei cultorum, ex eorum in Deum offensâ, infelicitas, inuisum Deo hostem multorum Dominum constituit, quorum ille iure admodum seruus erat. Fecit ea res ab eo conscriptum militem, numero ac virtute longè auctiorem, cùm neque alioqui olim exiguus esset, aut ignauus, vel rei bellicæ rudis; longo sensim tempore laborisque exercitio duratus ferẽdis molestis corpori, ac C doctus, lubentiùs morari in alienâ, quàm in suâ alij, vel si omnium bonorum feracissimam dicas. Has illi copias reliquit pater, cùm ille accepisset à patre, qui & ipse à patre acceperat, vt ille iterũ acceperat à genitore, * Ertogrules nomine. Hi porrò omnes hactenus promouerũt, suâ vtique diligentiâ & labore. ac periculis quæ desudarunt: Nam dicendum est quod res habet: haud tamen adeò potiori ac consummatiori virtute: quò D planè sit spes, vt bona quandoque fortuna mutanda sit, iisque destitutis, ad nos iterum defectura, pristino rerum statu restituto, qualis habuit sub nostris maioribus. Quando enim virtus in omnibus superat, cùm sit in nostrâ positum facultate vt vitam è virtute componamus, haud immeritò speremus fore, vt eorum quondam victores euadamus, qui per tempus nostri victores existunt; qui oderimus vitium, paternæque ac auitæ virtutis imitatores efficiamur, ac æmulatores bonorum operum. Cæterùm, rebus illi; Baiazeti, inquam; felices successus habentibus, nostræ admo- E dum imminutæ erant, vt vniuersi non immeritò desperarent. Idem quippe prosperi hostium successus, ac imminutæ aduersariorum vires cladesque eorum, valeant; ac è contra.

Vt Osmanidarum ac nostratium Turcorum res promouerint, eorumque virtus bellica.

Schol sunt hæ personæ. Ertogules, Otmanes, Orchanes, Morates, ac ipse Baiazetes.

6.

Scita sent.

Porrò iam accedo dicturus, quod planè lacrymas cieat. Quidam enim, haud

Deficiunt Optimates alię ad Turcos.

illi vulgi homines, ac ex plebe infimâ: primùm quidem occultè, vt poterant: Nam puto eos, rei pudebat: tum verò palam ac liberè, hoſtibus accedentes: Solent enim primùm clam geſta, poſtmodum frontem induere: irremediabile nobis vulnus inferebant: Ac neſcio quid illos dicturi eſtis; num Romanos ac Chriſtianos, ob genus ac baptiſma; an è contrà, propter voluntatem ac acta? Num hoſtes, ob peruerſum ac furioſo proximum in patriam animum, an amicos, quòd vobis extiterint gloriæ auctores, tametſi non ex animo illis euenit? Ex ijs namque quæ impia in vos patrarunt, veſtrum ex aduerſo effulſit bonum. Verùm præſtet fortè hæc omittere: Interim autem proſequamur quæ reliqua ſunt.

Scita sent.

Inualeſcebat malum, nec Barbarus fœdus admittebat; quin impotenti in nos ferebatur œſtro, nec erat qui contineret, autue fratri auxilium ferret. Tantùm quippe erat vt in me confideret, cuius res multis partibus affectæ eſſent, ac cui virtus longo attrita bello ſic concidiſſet, vt in ſummum malorum ventura videretur, nec quicquam, vt humanam ſpectes rationem, ad ſpem reliquum eſſet. Cùm me ſanè, tum illum, duplex ſubibat timor, vt quiſque pro ſe, ac ambo pro inuicem ſolliciti eſſemus. More enim gigantis procedens calamitas, omnem penè omnino ſpem ſalutis excluſerat. Interim tamen, mihi, meiſque, ac auxiliariorum prudentiſſimis ſuccurrit, in Italiam, Galliaſque inferiores, ipſamque adeò Britanniam, proficiſci. Fore enim vt per me ipſe apud eos qui poſſent afferre opem, legatione fungēs, auctor iis fierem, vt quā pollent vterentur potentiā, nec deinceps, quod habent ſolemne, moras necterent, ac colluderent. Cunctis itaque conſilium laudantibus: Vti enim à me primùm ad Principes ac ſociorum optimos, ita poſtmodum ab illis ad reliquos quibus par eſſet, res peruaſerat; quemadmodum viſum erat, ſic & factum eſt. Non enim plura loquar de meipſo, nec alijs immorans, ac ijs quæ ſpectant ad longam illam profectionem, orationem protraham. Cæterùm haud commiſi, vt nauim quò ſors ferret iactandam relinquerem, autue rudi alicui traderem gubernandam, ac cui minoris hactenus ſcaphæ gubernatio, ſiue electione, ſeu hæreditate, ſeu caſu fortunâ obtigiſſet.

Secunda paſſa.

7 Manuel rebus attoqui deſperatis, ad Occidentales auxilium rogatum ipſe accedit.

A οὐδ' ἂν τῶν φαύλων εἶναι δοκούντων, τοῖς πολεμίοις προστιθέμενοι, τὸ μὲν ἀρχὴν, ὡς εἰπεῖν τι, λάθρα· ᾐδοῦντο γὰρ οἶμαι· ἔπειτα ἀναίδην περὶ τὰ τελευταῖα· φιλεῖ γὰρ τὰ γιγνόμενα κρύφα, χρόνου προερχομένου παρρησιάζεσθαι· δυσίατόν τι πάθος ἡμῖν ἐνθέμενοι. οὐκ οἶδα ὅ,τι καλέσετε· Ῥωμαίους καὶ Χριστιανοὺς διὰ τὸ γένος καὶ τὸ βάπτισμα· ἢ τοὐναντίον, διὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὰς πράξεις· ἐχθροὺς, διὰ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα διεστραμμένον καὶ μανικόν· ἢ προσφιλεῖς, ὡς αἰτίους γενομένους ὑμῖν εὐκλείας, B εἰ δὴ καὶ ἀκόντων ἐκείνων τοῦτο συμβέβηκε; τοῖς γὰρ καθ' ὑμῶν αὐτῶν ἀσεβήμασι, τὸ ὑμέτερον ἐξήστραψεν ἀγαθὸν ὡς ἐν παραθέσει. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων παραλιπεῖν ἴσως ἄμεινον. ἐχώμεθα δὲ τῶν ἑξῆς ἐντεῦθεν.

παν. 6.

Ηὔξανε τὸ δεινὸν, καὶ σπονδὰς ὁ βάρβαρος οὐκ ἐδέχετο· ἀλλ' ἦν ἀκάθεκτος εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ οὔτε τοῦτον ἦν ἐπισχήσων, οὔθ' ὁ βοηθήσων τῷ ἀδελφῷ. ἐμοὶ γὰρ εἶχε μόνῳ θαρρεῖν, ᾧ πολλαχῶς ἐνόσει τὰ πράγματα, καὶ οὕτω πέπονθεν ἡ ἰσχὺς C τῷ μακρῷ τοῦ πολέμου χρόνῳ, ὡς εἰς αὐτὸ δοκεῖν ἥκειν τὸ ἔσχατον τῶν δεινῶν, καὶ μηδ' ἣν τινοσοῦν ἐλπίδα ὑπολελεῖφθαι κεχρημένῳ λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις. ὑπῆρχε γοῦν ἐμοί τε κἀκείνῳ διπλοῦς ὁ φόβος· ἑκατέρῳ τε αὐτῷ, καὶ ἀμφοῖν ὑπὲρ ἀλλήλων. κατὰ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς τῶν δρομέων, προϊὸν τὸ δυσχερὲς, πᾶσαν σωτηρίας ἐλπίδα μονονοὺ παντάπασιν ἀφῃρήκει. ἀλλ' ἐμοὶ μὲν δέδοκται, καὶ τοῖς ἡμετέροις, προσέτι δὲ καὶ τοῖς φρονιμωτέ- D ροις τῶν συμμαχούντων, ἐς Ἰταλίαν πορεύεσθαι καὶ δὴ καὶ Γαλλίας τὰς κάτω, καὶ Βρεττανίαν αὐτήν. πεῖσαι γὰρ εἰκότως δι' ἐμαυτοῦ τοὺς δυναμένους ἡμῖν ἀμύνειν, χρῆσθαι τῇ δυνάμει θελῆσαι, καὶ μὴ πρὸς ἀναβολὰς καὶ ὑπερβάσεις χωρεῖν· τοῦτο δὴ τὸ εἰωθὸς ἐκείνοις ποιεῖν. πάντων οὖν ἐπαινεσάντων τὴν γνώμην· ὡς γὰρ ἐξ ἐμοῦ τὴν ἀρχὴν πρὸς τοὺς ἀρίστους τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν συμμάχων, οὕτω κἀκ τῶν μετέπειτα πρὸς οὓς γε ἐχρῆν μετετέθη· τὸ δόξαν διεπεράττετο. E οὐδὲ γὰρ ἐρῶ γε περὶ ἐμαυτοῦ πλέον, οὐδὲ μηκυνῶ τὸν λόγον, ἐνδιατρίβων τοῖς τε ἄλλοις, καὶ τοῖς κατὰ τὴν μακρὰν ἐκείνην ἀποδημίαν. οὐ μὴν ἀφῆκα τὴν ναῦν οὕτω πλεῖν ὡς ἂν ποτε τύχοι, ἢ κυβερνᾶσθαι ὑπό τινος, τῶν εἰς ἀρχὴν κατασταθέντων μικρᾶς τινος ὁλκάδος ἐνίοτε, ἢ κατὰ χειροτονίαν ἤτοι κλῆρον, ἢ κατὰ τύχην.

Ἀλλ' ἐπεί μοι παῖς οὐκ ἦν ἐφ' ἡλικίας οἷός τε ἄρχειν, τὸν ἀδελφιδοῦν ἐμαυτοῦ διαλλάξας κρατίστῃ τέχνῃ, ἐπὶ τῶν οἰάκων αὐτὸν ἐκάθισα, ἕως εἰ βούλοιτο τὸ θεῖον ὑποστρέψαι με. ὁ δὴ οὖν ἀδελφὸς κἀν τούτῳ πολὺ βληθεὶς, τοῦ μεταβῆναί με λέγω· ἠθύμει μᾶλλον ἢ πρότερον. ἦν γὰρ αὐτίκα αὐτοῦ ὥσπερ ὀρφανία, τὸ πρᾶγμα. μακρὸς μὲν γὰρ ἦν ὁ ἀπόπλους· μακροτέρα δὲ πολλῷ, ἡ κατὰ τὴν ἤπειρον ἀποδημία. καὶ τοσοῦτον ἦν ἐν ἀδήλῳ τὸ καθ' ἡμᾶς, ὡς καὶ τὸ μετὰ μακρόν με χρόνον ἐπανελθεῖν, εὐκτόν γε δόξειεν εἶναι. ἦν μὲν οὖν πάντα τὰ ἐκείνου ἐν οὐκ ἀγαθαῖς ἐλπίσι, τῇ προσδοκίᾳ τῶν ἐσομένων τοῖς τότε πράγμασιν· ὁ δὲ μὴ πάντη καταπεσὼν· ὃ κἂν ἄλλος ἔπαθεν ἐνὶ τῶν προσπαλαίων τῶν δεινῶν ἅπερ ἐκεῖνος ὑφίστατο· καρτερικὸς φαινόμενος ἐν καιροῖς οὐκ ἀνεχομένοις ἀναβολῆς, ἐζήτει πῶς ἰάσηται τὸ λυποῦν. καὶ μέντοι καὶ ἐξεῦρεν. ὁ δὲ τρόπος, νῦν μὲν δῆλος ἅπασι μετὰ τὸ γενέσθαι· τότε δὲ οἶμαι, ὀλίγοις. οὕτω γὰρ ἠνάγκαζε τὸ συμφέρον. εἰ γὰρ ὅλως ὑπωπτεύετο τοῖς ἐχθροῖς τὸ δρᾶμα· δρᾶμα γὰρ ἦν ἀτεχνῶς τὸ πρᾶγμα, ἀρίστῃ τέχνῃ τότε γινόμενον· οὐκ ἄν ποτε εἶχε λυσιτελῆσαι. τὸ γὰρ διευθῦναι περᾶναι, ὅλως ἦν ἐν τῷ λεληθέναι. ὅθεν καὶ εἰς τὸ φαινόμενον ὁρῶντες οἱ πολλοὶ, καὶ τὸ βάθος οὐ γινώσκοντες, ὑπενόουν, ὅπερ οὐκ ἐκείνῳ συνέβαινε. μηδὲ γὰρ ἔτι φέρειν δυνάμενον τοὺς ἐπαλλήλους κινδύνους, τούτων ἀφεστάναι βουληθῆναι, τὸ ἀσφαλὲς πρὸ τοῦ καλοῦ θέμενον. οὕτως ἐκεῖνος πρὸς καιρὸν, ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας τὴν ἰδίαν προὔδωκε δόξαν ἐν τῷ κρύπτειν τὴν διάνοιαν, ὁ ὑπὲρ δόξης ἀεὶ δεχόμενος τοὺς κινδύνους. τὸ μὲν οὖν δρᾶμα προϊόντες δηλώσομεν· νῦν δὲ, ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀναγαγόντες, ὡς ἂν εὐτάκτως βαδίσωμεν.

γρ. οὐ προσ- εχομένοις, ἀναβο- λῆς.

Ὑπῆρχον ἡ ἐν Ῥόδῳ κοινότης, ἄνδρες, ἁγνείαν· ὑποταγὴν· ἀκτημοσύνην ὑπισχνούμενοι τῷ Σωτῆρι, καὶ πολεμεῖν τοῖς τοῦ σταυροῦ πολεμίοις, ὃ καὶ οὗ δὴ φέρειν εἰώθασιν, κἀπὶ τῶν ἐσθήτων, κἀπὶ τῶν ὅπλων· κἀπὶ τῆς σημαίας ἁπανταχοῦ, ἵν' ἂν εἴη διασώζεσθαι τὸ σεμνόν. Κόρινθον ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ τρίτον ἔτος οἶμαι παρειληφότες, οὐδ' ἀπὸ γνώμης τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἡμετέρας. τοῦτο δὲ, μηδεὶς θαυμαζέτω. οὐ γὰρ οὕτως ἡμεῖς ἄθλιοι, οὐδὲ

A Enimuerò quod filius maturâ satis ætate publicæ rei administrãdæ deesset, optimâ mihi arte conciliatum patruelem, regendæ ciuitati, vsque dum Deo donante reuerti contingeret, præfeci. Frater ergo, hâc quoque dirè percussus; meo, inquam, ab vrbe ac patriâ recessu; priori maiorem tristitiã concepit. Quippe meam hinc absentiam, maximæ cuiusdam orbitatis loco habebat: Erat planè longa nauigatio ac traiectus, multoque longior terrena profectio. Adeò autem res nostræ incertæ fluctuabant, B vt & tardior, nec nisi post multum tempus decursum, reditus in votis habendus videretur. Res sanè eius omnes, spes non bonas prætendebant, eorum expectatione, quæ ventura erant. Ille enimuerò, haud omnino despondens animum: quod vel vnius tantùm eluctanda incursio alij iniecisset; forti animo iis momentis habens, quæ moras nón ferrent, malis aliquod remedium quærebat. Ac verò etiam inuenit. Modus autem, nunc liquet omnibus, cùm C res successit: tunc autem, arbitror, admodum paucis. Sic enim è re erat. Vt enim vlla suspicio fabulæ hostes insessisset: Palam quippe res fabula erat, óptimâ tunc arte adornata: nihil vnquam iuuisset. Tota enim ratio vt posset obtinere, ab eo erat, vt esset clam. Quamobrem etiam cùm multi specie tenus rem viderent, nec scirent quod oculum esset, haud verum aliquid cogitabant. Nimirum, quòd non D amplius ferret continua pericula, consilium iniisse, vt honesto posthabens vtile, iis se subtraheret. Sic ille ad tempus communis studio vtilitatis, gloriam prodidit, celando consilium, qui nusquam non gloriæ causâ esset pericula amplexus. Processu quidem sumus exposituri fabulam; interim autem altiùs reducenda oratio, quo ordine procedamus.

Ioannem Andronici filium vrbi per absentiam regendę præficit.

Erant Rhodii in communi agentes vitam, viri castitatem, paupertatem, ac E obedientiam, pro voto quo se Saluatori obstringunt, professi, bellumque in crucis hostes; quam in vestibus, atmisque ac insignibus vbique, ad honestatem ac decorum gestant. Ij, triennio iam, ni fallor, donante fratre, Corinthum suæ ditionis habebant, illaque eius donatio, matris pariter ac meo consilio steterat. Nec verò quis miretur. Haud enim adeò miserabiles aliqui,

Rhodiorum, nunc Melitensium, institutum ac professio.

Corinthum accipiunt à Theodoro.

A mollesque ac ignaui sumus, vt eos nobis prælatos velimus. Verùm cùm omninò necessum esser, vt vel ciuitas ab expugnantibus Turcis caperetur, aut vt alus rraderetur, qui à præsenti eam discrimine, nobis non valentibus, liberare possent; visum omninò est omnibus aliis præferendos, tanquam qui nobis amicè vterentur, quosque fama esser religionis sacramenti obseruantes esse, eâque pollere potentiâ, quæ oppidò necessaria videretur, exceptâ eorum in rem maiori alacritate, quàm aliorum qui potentiores essent. B Res porrò gesta, tantùm Peloponnesi commodis addidit, quantùm tempus postmodum liquidò ostendit. Ea res, hostium incursiones ac inuasiones, quantùm probauit experientia, submouit. Neque enim vicini barbari, fortem satis à se exercitum poterant cogere, nec verò Rhodiorum metu licebat, vt nisi magno priùs numero collecti, ditionis nostræ terras incursarent: C vt autem per tempus, ac ex multis locis; quod vnum reliquum erat; grandem eiusmodi exercitum cogerent, resque lateret confines ciuitates, per quas fama in nostras deriuanda esset, id verò opinor, factu impossibile erat. Vt autem hostes detecti sint, triste potius aliquid ferant, quàm fecerint. Ea res, maius quid tunc ad momentum rebus contulit, quàm cùm vir mirabilis, à Romani pridem Imperij ditione auulsam ciuitatem, eidem adiecit. D Ea res, nihil minùs sublimem admirãdi viri sapientiam, eiusque vniuersalem scientiam ostendit, quàm cùm vrbes alias suæ ditionis fecit. Planè verò, *Tempus est acquirendi, ac tempus perdendi*, quæ Salomonis sententia est, vt quis meminerit, cùm ille vniuersis tempus distribuit: quanquam duorum alterum; dare scilicet cùm sit opportunum, res sublimis animi sit, ac corum.

Quam ea traditio Peloponnesi rebus contulerit.

Scita sent.

Vtilius Theodorus tradidit Corinthum, quàm priùs acceperit.

Eccl. 3. v. 6.

Cùm enim plerique omninò respiciant ad res præsentes, E futurasque negligant tanquam incertas, vtique paucorum sit, vt parum quid sibi subtrahi patiantur, quò maximum quid necdum præsens accesserit. Haud enimuerò iis ille similis habebat, qui tantùm vident in pedibus posita, quin futuri vt quis alius prævidens, vniuersis deinceps curam adhibebat. Videns itaque fractam viribus vrbem à longâ obsidione, ac quod futurum esset ob oculos ha-

Magnũ quid ac tarum, dare ac amittere cùm est opportunum.

A μαλακοί τινες καὶ ἀβέλτεροι, ὥστε καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐκείνους προκρῖναι. οὔσης δὲ πάσης ἀνάγκης, ἤ τοι τοὺς πολιορκοῦντας ἑλεῖν τὴν πόλιν· τοὺς Τούρκους λέγω· ἤ τισι ταύτην δοθῆναι τῶν δυναμένων ἐκείνην σῶσαι τοῦ προκειμένου κινδύνου, ἡμῶν γε τοῦτο μὴ δυναμένων· αὐτοὺς δὴ τούτους πάντων τῶν ἄλλων ἄμεινον ἔδοξε προκριθῆναι, ἅτε δὴ καὶ πρὸς ἡμᾶς φιλίως διακειμένους, καὶ φήμης οὔσης περὶ αὐτῶν μὴ παραβαίνειν τοὺς ὅρκους, καὶ δύναμιν ἔχοντας ἱκανὴν πρὸς τὸ ζητούμενον τηνικαῦτα, B καὶ πρὸς τὰ τοιαῦτα, προθύμους ὄντας ὑπὲρ τοὺς ἐκείνων ἰσχυροτέρους. τοῦτο τέλος εἰληφός, τοσοῦτο συνετέλεσε τῇ Πελοποννήσῳ, ὅσον γε σαφῶς ὁ καιρὸς ἔδειξε. τοῦτο, τὰς ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰς εἰσβολάς, ὅσον ἡ πεῖρα παρέστησεν, ἀπεσόβησεν. οὔτε γὰρ στρατιὰν ἀγείρειν ἰσχυρὰν οἴκοθεν εἶχον οἱ γειτονοῦντες βάρβαροι, οὔτε μὴν πρότερον εἰς πολὺ συναθροισθεῖσιν ἐκείνοις C πλῆθος, τὴν ἡμετέραν καταπρέχειν ἐξῆν, δέει τοὺς τοιούτους στρατιώτας· τὸ δὲ πολλήν τινα ταύτην συγκροτηθῆναι, καὶ διὰ χρόνου, καὶ πολλαχόθεν· τοῦτο γὰρ ὑπολέλειπται· καὶ τὰς ὁμόρους πόλεις λαθεῖν, δι' ὧν ἡ φήμη μετεδίδοτο πρὸς τὰς ἡμετέρας, μικροῦ δεῖν οἶμαι ἀδύνατον. γνωσθεῖσι δὲ τοῖς ἐχθροῖς, παθεῖν τι μᾶλλον συνέβαινεν, ἢ δρᾶσαί που λυπηρόν. τοῦτο, πολλῷ βέλτιον τοῖς τότε συνήνεγκε πράγμασιν, ἢ ὅτε ταύτην ἐπλεονεκτήσατο ὁ θαυμάσιος οὗτος, πολλήν τινα χρόνον ἤδη παρα- D σπασθεῖσαν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς. τοῦτο, τὴν ἐκείνου σοφίαν, καὶ τὴν περὶ τὰ κοινὰ ἐπιστήμην, ὑψηλοτέραν ἀπέδειξεν οὐδὲν ἧττον, ἢ ὅτε θαυμαζόμενος ἐστὶν ἐπὶ τοῦ κτήσασθαι πόλεις ἑτέρας. ἔστι γὰρ καιρὸς λαβεῖν, καὶ καιρὸς πάντως προέσθαι. καὶ τοῦτο, Σολομώντειος δόξα· εἰ μέμνηταί τις ἐκείνου, τοῦ καιρῷ πάντα νέμοντος. θάτερον μὲν τοῖν εἰρημένοιν· λέγω δὴ τὸ σὺν τῷ καιρῷ δοῦναι· ὑψηλόν, καὶ οὐ τῶν πολλῶν.

Ἐπεὶ γὰρ πάντως εἰς τὸ παρὸν οἱ πλεῖστοι βλέ- E πουσι τῶν ἀνθρώπων, ὀλιγωροῦντες τοῦ μέλλοντος, ὡς ἐν ἀδήλῳ τούτοις κειμένου, δηλονότι τῶν ὀλίγων ἐστί, μικρὰν ἀφαίρεσιν δέξασθαι τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, ἀντὶ μεγίστης μήπω παρούσης. ἀλλ' οὗτός γε, οὐ κατ' ἐκείνους τοὺς τὰ ἐν ποσὶ μόνον βλέποντας, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον προεωρᾶτο εἴπερ τις ἄλλος, καὶ περὶ πάντων ἑξῆς ἐφρόντιζε τῶν πραγμάτων. ὅθεν ἐξησθενηκυῖαν ὁρῶν τὴν πόλιν ἐν τῷ πολιορκεῖσθαι μακρῷ τῷ χρόνῳ, καὶ τὸ ἐσόμενον πάντως ὥσπερ

ὑπὲρ ὄψιν ἔχειν, ὡς οἱ πολιορκήσαντες βάρβαροι, παραστήσονται μὲν αὐτὴν οὐ μετὰ πολύν τινα χρόνον· παραστήσονται δὲ πλείους ἄλλας ἐκείνης κρατήσαντες, καὶ χωρήσει τὸ δεινὸν ἐπὶ πλεῖστον· ἡγήσατο τὸ ταύτην προέσθαι, ὑπὲρ τοῦ μὴ πλείους συνάμα ταύτῃ, κέρδος οὐ μικρὸν εἶναι· καὶ ἐῴκει ταῦτα πράττων, τοῖς σφοδρῷ ληφθεῖσι κλύδωνι, οἳ ταῖς ἑαυτῶν χερσὶ πολλὰ τῶν ἀγωγίμων ἀποβαλλόμενοι, κέρδος τὴν ζημίαν ἡγοῦνται· οὐχ ἁπλῶς τῷ πράγματι χαίροντες· ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ πᾶν ἐθέλοντες ἔχειν, τοῦ καιροῦ πρὸς τοὐναντίον βιαζομένου, τὸ πᾶν κακῶς ἀπολέσωσιν. ὥστε, καθάπερ πρὶν εἰληφὼς ταύτην τὴν πολυύμνητον πόλιν, ἀναλώμασι μὲν πολλοῖς, πλείοσι δὲ πόνοις, κινδύνοις δὲ ἔτι πλείστοις, μέγας ὤν, καὶ δέδεικται· οὕτω καὶ τότε, δεδωκώς, ἡνίκα τε, καὶ οἷς ἐχρῆν, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἦν ἄλλως βέλτιον δεδωκέναι. ὅτε γὰρ οὐκ ἦν ἐκείνην ἔτι διασώζεσθαι, καὶ τοῖς Φρερίοις, καὶ μετὰ λαμπρῶν ὑποσχέσεων, βοηθεῖν ἡμῖν ἐκείνοις ἅπασι τρόποις.

Πόσον οὖν θαυμάζεσθαι δίκαιος, εἰ ὅπερ πάντως ἔμελλεν ἐν ταῖς τῶν ἐχθρῶν χερσὶν ἀπίστων ὄντων ἔσεσθαι, τοῦτο φίλοις καὶ Χριστιανοῖς ἐνεχείρισε, καὶ ταύτῃ γε συμμάχους αὐτοὺς ἐκτήσατο τοῦ πρὸς ἐκείνους πολέμου; καὶ πάλαι γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους ἐν συνηθείᾳ πως εἴχομεν. ὅθεν καί ποτε δεῆσαν παντοδαπὴν βοήθειαν ἡμᾶς ζητεῖν ὑπὲρ σωτηρίας παρὰ τῶν φίλων, οὐ σμικρὰν ἡμῖν ἐκεῖνοι διὰ θαλάττης παρέσχοντο, φιλοτιμίας ἕνεκα καὶ τοῦ γενομένου. οὐ γὰρ κατὰ χρέος βοηθεῖν ἡμῖν ὀφείλοντες ἦσαν, οὐδὲ ὀμωμόκεσαν ὑπὲρ τούτου, ὡς ἐν ταῖς συμβάσεσι ταῖς ὑπὲρ Κορίνθου· καὶ τοῖνδε τὸ διάφορον ὅσον, δῆλον. τὸ γὰρ ἐκ τῶν κατὰ χρέος διδόντων τινὰ λαμβάνειν, τοῦ κατὰ χάριν, πολλῷ προέχει. οὐ μᾶλλον τοίνυν αὐτὴν δέδωκε τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις, ἢ δι' αὐτῆς αὐτοὺς ἔλαβεν.

Οὐ μὴν, ἀλλ' οἶμαι προσήκειν δεῖξαι σαφέστερον, ὅσον ἂν ἦν τὸ κακὸν, μὴ ταύτῃ γεγονότος τοῦ πράγματος. εἰ γὰρ ἀκριβῶς τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων μεμνήμεθα, αὐτίκα πάντως ἔμελλεν ἤδη ἡ πόλις ἔσεσθαι βαρβαρικαῖς χερσὶ παρανάλωμα. εἰ δὲ δὴ καὶ πρὸς καιρὸν, πάντως δὲ κατὰ ἀπάτην κατεῖχον αὐτὴν λαβόντες οἱ δυσμενεῖς, μήτε σιδήρῳ διαφθείραντες, τοῦτ' ἂν αὐτίκα πρόφασις ἐγεγόνει τῆς ὁμοίας αὐτῇ πόλεσιν ὑπὸ τοὺς βαρβάρους θέσθαι. εἰκὸς γὰρ ἦν αὐτὰς ἐξαπατηθείσας τῇ τῶν βαρβάρων δοκούσῃ φιλανθρωπίᾳ, καὶ δουλεῦσαι

bens; fore nimirum vt obsidentes barbari eâ breui potirentur, vtque statim eâ expugnatâ; mirum quantum promouenre malo; plures alias capturi essent; lucri non modici accessionem eius habuit iacturã, vt ne maiori, plures vnà amitteret. Eâ porrò molitione iis similis videbatur, qui magnâ correpti tempestate, merces multas manibus ipsi salo iactantes, iacturam lucri ducunt: non quia re delectentur, sed vt ne merces totas retinere volentes, cùm tempus aduersetur, malè totas amittant. Quamobrem vti anteà longè celeberrimam vrbem, multis sumptibus, impensiorique labore, ac plurimis defunctus periculis, in ditionem recipiens, cùm esset magnus, sese magnum ostendit sic quoque per id tempus, cùm dedisset, quando, ac qoibus par esset, atque vt melius alioqui non posset tradi: Tum nimirum cùm non esset seruando; atque adeò Fratribus; qui & abundè magnificis pollicitationibus, modis se omnibus nobis deinceps auxiliaturos reciperent.

Simile à iactura tempestatis ergo.

Quàm ergo iure admirandus, vt quod omnino cessurum erat in hostium potestatem, idque infidelium, hee ille amicis ac Christianis crediderit, atque eâ te, belli in eos, socios comparauerit? Iam enim olim nobis cum eis necessitudo erat. Vnde cùm aliquando necessarium haberemus ab amicis auxilium, saluti consulturi, præbuerunt illi haud modicum submisso classiario milite, eum solâ magnificentiâ ac iuuandi studio agerentur. Nulla enim ratio debiti suberat, vt opem ferrent, neque ferendi eius sacramentum vllum emiserant, vti in contractu pro Corintho celebrato. Liquet autem vt hæc inter multum referat. Quippe multum præstat ab eis accipere qui præstant ex debito, quàm ab iis, qui ex gratiâ. Non tam ergo viris ciuitatem dedit, quàm per eam illos accepit.

Olim Rhodij Græcia subsidio.

Scita sent.

Enimuerò ostendendum puto apertiùs, vt foret malum rem secus habuisse. Vt enim probè temporum rerumque memineritis, erat omninò statim vrbs Barbarorum manibus diripienda. Quod si menses aliquot (dolo vtrique) nihil aut igni, aut ferro deformatam hostes seruaturi essent, fuisset ea statim apparens clementia proximis vrbibus præsens occasio, vt & ipsæ deditionem facerent. Par enim erat, vt ita barbarorum astu dece-

Quanta mala futura à capta Corintho à Turcis.

Scita sent.

ptæ, iis seruire, quàm captæ vastari mallent. Quod enim capta Corinthus earum metropolis, nihil grauius passa esset, cùm illarum meritò detrahebat spiritûs, tum spem multam addebat, vt neque illæ passuræ essent. Nam neque ratione duci, cuiusque passim; nec verò exemplo componi, sapientiorum inueneris. Quod si res successisset, planè autem erat successura; in immensum planè malum processisset. Iis itaque omnibus de causis, eam vrbem ditionis Fratrum fieri concessit, quò minorum cumprimis aliorum ciuitatum ac oppidorum, eiusque adeò ipsius quæ pro aliis tradebatur, saluti esset consultum. Velut itaque iam captam ab hostibus, ab eorum abstraxit manu, eam credendo Fratribus. Cùm ergo ipsum hoc sit præclarum, vt simul alias complures vrbes à periculo liberauerit, quomodò non clarum maximè fuerit?

Totam Rhodii Peloponnesum, pio admodum consilio ambiunt.

Cæterùm acceptâ Corintho munitâ vrbe pulchrâque ac magnâ, Isthmumque continente, pulchrè in eo ædificatâ, incessit viros cupido vt totam deinceps Peloponnesum haberent. Bona planè cogitatio, vt eorum quis verba spectet, atque vt affirmabant, cùm suum illi consilium tutæ fidei hominibus aperirent. Sacramentis enim iuratis quæ abundè essent, cùm substantiam omnem, tum corpora ac vitam insumpturos dicebant, vt esset necesse, ac magna quædam designaturos pro Christi gloriâ, vt propugnandæ Peloponnesi prouinciam in se liquidò reciperent. Porrò etiam non iurati fidem habebant, vt nihil essent dicturi à suâ ipsorum virtute dissonum, vel à famâ vbique locorum de eis peruagante, aut denique ab habitu ac ordine, in quo & viuunt & sapiunt, ac conuersantur; gloriantur, ac habent honorem, omnique retrò sæculo habituros sperant. Ne quis ergo in Rhodum aspiciens, ac paucas in eâ triremes, exiguam quandam ac imbecillem arbitretur Fratrum potentiam. Multi enim cùm lubet ab orbis partibus, quas sparsim colunt, congregantur: viri vtique, quibus nihil operæ magis pretium videatur, quàm si qua ad generositatem, armaque, ac strenuitatem ferunt. Longè enim pluris faciunt gloriosè mori, quàm vt in fugam versi, plagis auersis hostes suos delectent. Habent autem etiam vrbes nec exiguas, nec paucas numero, atque vt

Angusta eorum fides, res præclaræ, ac potentiâ.

A τούτοις βουλεύσασθαι περὶ τοῦ πορθηθεῖσαν πολέμῳ. τὸ γὰρ ἀλλοδαπὴν τὴν Κόρινθον, μητρόπολιν αὐτῶν οὖσαν, μηδέν τι πεπονθέναι δεινόν, ὅ,τε τούτων φρόνημα κατέβαλεν ἂν εἰκότως, καὶ κομιδῇ παρεῖχεν ἐλπίζειν, ὡς ἂν οὐδ' αὗται πείσονται. ἐπεί τοι, τὸ μὲν ἄγεσθαι λόγῳ, οὐ τῶν τυχόντων ἂν εὕροις· τὸ δὲ ῥυθμίζεσθαι παραδείγματι, τῶν οὐ σοφωτέρων. καὶ εἴ γε τοῦτο προυβεβήκει δ' ἂν πάντως, ἐπ' ἄπειρον ἂν ἐχώρει τὸ δεινόν. καὶ διὰ τῶν εἰρημένων ἕνεκα πάντων συνεχώρησε λαβεῖν τοὺς Φρερίους ταύτην δὴ τὴν πόλιν, B ἐπὶ σωτηρίᾳ μάλιστα μὲν καὶ ἄλλων πολιχνίων τε καὶ πόλεων, οὐχ ἧττον δέ, καὶ αὐτῆς ἐκείνης τῆς καὶ ὑπὲρ ἄλλων ὅμως δεδοικυίας. ὥσθ' ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν πολεμίων προειλημμένην, τῆς αὐτῶν χειρὸς αὐτὴν ἐξαρπάσαι, τῷ τοῖς Φρερίοις αὐτὴν ἐγχειρίσαι. καὶ εἰ τοῦτό γε καλὸν καὶ καθ' αὑτὸ θεωρούμενον, ὁπότε δὴ καὶ πόλεις ἑτέρας πολλῶν κινδύνων ἐρρύσατο, πῶς οὐ μάλιστα εἶεν;

Ἔχοντας δὲ τὴν Κόρινθον, πόλιν ἰσχυρὰν καὶ καλὴν C καὶ μεγάλην, κατέχουσάν τε τὸν Ἰσθμόν, πρὸς ᾧ καλῶς ᾠκοδόμηντο, ἔρως σφᾶς γε εἰσελήλυθεν, ἅπασαν ἐξῆς κατασχεῖν τὴν γῆν τῆς Πελοποννήσου. ὁ δὲ λογισμός, ὡς ἀγαθός· λέγω δὲ κατὰ τοὺς λόγους ἐκείνων, καὶ ὡς ἰσχυρίζοντο, ἡνίκα τὴν αὐτῶν βουλὴν ἀπεκάλυπτον οἷς ἐθάρρουν. ὅρκων γὰρ προηγουμένων ἀξίων πᾶσαν πιστεύειν, ἔλεγον, καὶ τὴν οὐσίαν ἅπασαν, καὶ σώματα ἀναλώσειν ἄν, οὕτως δέῃ, καὶ ἁπλῶς, μεγάλα πράξειν ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης, εἰ τὸν ὑπὲρ τῆς Πελοποννήσου πόλεμον καθαρῶς ἀναδέξαιντο. ἐπιστεύοντο δ' D ἂν εἰκότως καὶ ἐκτὸς ὀμνύντες μηδὲν ἀπᾷδον λέγοντες, μήτε τῆς αὐτῶν δυνάμεως, μήτε τῆς ἑκασταχόσε διακεχυμένης περὶ αὐτῶν φήμης, μήτε μὴν τοῦ σχήματος, ἐν ᾧ καὶ ζῶσι, καὶ φρονοῦσι καὶ πολιτεύονται, καὶ φιλοτιμοῦνται, καὶ τιμῶνται, καὶ τετίμηνται, καὶ τιμήσεσθαι ἐλπίζουσι τὸν ἑξῆς χρόνον. μηδεὶς οὖν εἰς τὴν Ῥόδον ὁρῶν καὶ ταῖς εὐαριθμήτοις ἐκεῖ τριήρεις, μικράν τινα καὶ ἀδρανῆ τὴν τῶν Φρερίων ἰσχὺν νομιζέτω. πολλοὶ γὰρ οὗτοι συναθροίζονται βουληθέντες E ἐκ τῶν τῆς οἰκουμένης μερῶν, ἃ δὴ σποράδην οἰκοῦσιν· ἄνδρες, οἷς οὐδέν τι προυργιαίτερον, ἢ ὅσα φέρει πρὸς εὐψυχίαν, καὶ ὅπλα, καὶ γενναιότητα. τὸ γὰρ δὴ τεθνάναι σὺν δόξῃ, πολὺ βέλτιον ἄγουσι, τοῦ τραπέντας παρασχέσθαι τοῖς ἐχθροῖς, ταῖς ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῶν πληγαῖς ἐφησθῆναι. ἔχουσι δὲ καὶ πόλεις, οὔτε σμι-

σμικρὰς, οὔτε ῥᾳδίως ἀριθμουμένας· καὶ χρήματ' ὅτι πλεῖστα ἀναλίσκειν, τάς τε ἀπὸ τούτων τῶν πόλεων εἰσφορὰς, ἃ δὴ τούτοις δίδονται παρ' ἀνδρῶν θεοφιλῶν, μιᾷ καὶ μόνῃ προφάσει θεοφιλεῖ· λέγω δὲ, τῇ πρὸς ἀσεβεῖς μάχῃ. ταῦτα δὴ συνερχόμενα, ἐπιθυμῆσαι Ῥοδίοις προὐξένησε τῆς Πελοποννήσου.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ κἀκεῖνο κέντρον ἐγένετο τῇ τῶν Φρερίων ἐπιθυμίᾳ. οἱ γὰρ τῶν Ἑσπερίων μερῶν Γαλάται, καὶ Ἰσπανοὶ, καὶ Βρετανοὶ, καὶ συνελόντα εἰπεῖν, οἱ τῶν Λατίνων ἄρχοντες πάντες, καὶ τὰ ὑπ' ἐκείνοις ἔθνη, κινοῦνται μὲν οὐ πάνυ ῥᾳδίως ὡς τὰ πολλά· κινοῦνται δ' ὅμως καὶ εὐχερῶς ἐστιν ὅτε, σμικρᾶς τινος προφάσεως λαβόμενοι· καὶ ὁρμηθέντες, δυσκάθεκτοι λοιπὸν γίνονται. δύνανται δὲ πολλὰ βουληθέντες· καὶ τοῦθ' ὁ χρόνος ὁ παρελθὼν, σαφῶς πολλάκις παρέστησεν. ἐπῄει τοίνυν τοῖς Φρερίοις ἐλπίζειν, τῇ παρ' ἑαυτῶν ὁρμῇ τοὺς πολλοὺς ἐφέψεσθαι, καὶ μηδὲ τοὺς τὴν μεγάλην δύναμιν ἔχοντας ἐν ἡσυχίᾳ λοιπὸν καθεδεῖσθαι, θήρᾳ καὶ τραπέζαις αὐτοὺς ἐκδόντας, καί τισι μεθ' ὅπλων ἁμίλλαις, ὃ μεῖζόν τι εἰς φιλοτιμίαν ἐκείνοις ἔργον, κατὰ τὴν προγόνων αὖθις κατερχόμενον.

Ἤλπιζον τοίνυν ἐκεῖνοι, καὶ κομιδῇ βεβαίως ἐθάρρουν, μεγάλην ἐφελκύσειν ἐκεῖθεν δύναμιν, καὶ φανήσεσθαι σπινθῆρα τὸ κατ' αὐτοὺς ἐν ὕλῃ, εἰς φλόγα μεγίστην ἀναφθῆναι δυναμένην, καὶ κατὰ πάντων ἀσεβῶν ἀποβήσεσθαι τοῦτο τὸ ἔργον, τῇ τῆς Κορίνθου προφάσει γεγενημένον. τούτοις οὖν ὠδίνοντες τοὺς λογισμοὺς, οὐκ ἐδύναντο κατέχειν ἑαυτούς· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἐξῆν, οὐδέ γε ῥᾴδιον ἦν αὐτοῖς τῇ δυνάμει χρησαμένοις, τῆς Πελοποννήσου δεσποτείας ἀκόντων ἡμῶν λαβεῖν, βουλεύονται διὰ χρημάτων αὐτὴν κτήσασθαι, γνώμῃ τε τῇ τοῦ ἄρχοντος, καὶ τῇ τῶν ὑπηκόων συνθήκῃ. (γρ. συγκαταθέσει.) αἱ γὰρ ἡμέτεραι δυσπραγίαι, τὸ τηνικαῦτα ἐγχειρεῖν αὐτοὺς ἔπειθον, ὧν οὐδ' ἂν ἐμεμνήντο, βέλτιον ἡμῖν τῶν πραγμάτων ἐχόντων. ἡγοῦντο μὲν οὖν τολμηρὸν, ἐξειπεῖν ἀμέσως τὸ βούλημα· πλὴν, τὸ δι' ἑτέρων φράζειν, κίνδυνον ἔχον εἰδότες, ἧκον αὐτοὶ παρὰ τὸν δεσπότην, οὐκ ἄνευ δέους· καὶ περὶ τοῦ πράγματος ἀδήλῳ βαλλόμενοι, μόγις ἐδυνήθησαν ἐξαγγέλλειν, ὧν ἕνεκ' ἧκον. ἀξιοῦσι δὲ πρῶτον μὲν, εἰ μὴ κατὰ γνώμην λέγοιεν αὐτοὶ, δοῦναι συγγνώμην αὐτοῖς, ἀγαθῷ λο-

A pecunias plurimas possint impendere: ærario collecto ex earum vrbium tributis, piorum hominum religiosâ munificentiâ, vnius ac solius religionis ergo, eisdem concessis: belli nimirum subsidio aduersus infideles ac impios. Hæc sanè cùm concurrerent, ambiendæ Peloponnesi causa Rhodus fuerunt.

Sed & id prætereà illi Fratrum cupiditati calces addebat: Nempe Occidui Galaræ, Hispanique, ac Britanni, B atque, vt verbo dicam, Latinorum vniuersi Principes, eisque subiectæ nationes, haud quidem facilè plerumque excitantur: sed & quandoque, minima quædam occasio facilè prouocauerit: semel verò excitati, impetu deinceps feruntur, vt nequeant teneri. Porrò vt velint, multa possunt; idque sæpius actum tempus liquidò ostendit. Subibat itaque Fratribus, fore vt plutes eorum incitationem sequerentur, nec qui magnâ pollerent virtute, se deinceps C venationi ac mensis, ludicrisque armorum certaminibus dedentes, otio desiderent, quibus maius ad gloriam facinus, ab ipsis maioribus ac olum solemne, postliminiò rediret.

Sperabant ergo, ac multâ fiduciâ persuasum habebant, magnam se inde excituros virtutem, ac fore, vt quod gerebant negotium scintillæ simile videretur natæ accendi in flammam maximam, ac syluam absumere: vtque à Corintho cœpta molitio, in infideles D omnes recideret. Hos ergo parturientes cogitationum motus, se ipsi continere nequibant. Quia tamen haud licebat, nec verò erat res facilis, vt potentiâ vtentes, inuitis nobis Peloponnesi dominum vendicarent; consilium ineunt, vt numeratâ pecuniâ, cùm eius Principis voluntate, tum subditorum assensu, suæ ditioni adiungant. Rerum quippe nostrarum miserabilis status, id eos tunc audere fecit, quod eo melio- E ri, ne in mentem quidem venturum esset. Temerarium quidem videbatur, vt ipsi per se, nullo medio consilium edicerent. Quia tamen haud periculo vacare putarent, vt per alios explicarent, ipsimet Despotam adeunt, quanquam non omninò metu soluti; deque rei incerto euentu anxij, vix tandem efferre possunt, quorum causâ venissent. Porrò, primum rogant veniam, vt quid minùs ex animo dixerint, tanquam qui

Rhodii Peloponnesi venditionem sollicitant.

probo animi proposito agantur : tùm etiam secundò, vt apud se arcanum teneat, quod dicendum sit : tertiò denique, vt citò respondeat, num rem velit fieri, necne. Vt autem his ille annuisset, procedunt statim, non tamen rectà ac simpliciter; sed velut per cuneos ac anfractus, eius clam animum venari tentabant. Num tandem defectus esset, ac spem abiecisset, velletque liberari à malis, ac res in tuto ponere. Volebant autem ea præscire, vt possent læti inire pacta, dum ita habere cognoscerent, vti ex rebus ac temporum molestiâ habiturum coniicere putabant.

Consilium Theodoro detegunt.

Quia verò latere non poterat virum multâ ornatum prudentiâ, nec modicâ rerum experientiâ præditum, quò hæc ferrent, detegunt deinceps, rem totam explicantes, quid animi ac voluntatis haberent. Vt totius Peloponnesi principatum accipere velint, siquidem lubeat tradere, velitque facilè prouinciâ excedere, cui deinceps, tot confertim malis, ad ea, quæ continua præcessissent, cumulo ingruentibus, præsidere non posset. Multam ergo pecuniæ vim polliciti, ac omni modo eius familiæ commodis adnixuros, nec vllis omissis, quibus in sententiam possent trahere ; tandem rogant, vt edicat quid videatur è re communi ; in quæ verba faciunt dicendi finem. Respondente illo, in crastinum ab eo audituros : Nec enim decebat vt sic inconsultè responderet : abierunt illi læti, quòd non primo statim congressu, rei spem omnem abiiciendam dixisset, ac ne inconcessa præsumerent. Quanquam est quòd hic miremur: Par enim erat, vt magis iniectas moras molestè ferrent, quodque non statim firma spes facta esset rei conficiendæ.

Quia tunc enim difficillimis vt vnquam rebus vtebatur, erat omninò vt certò confiderent lubentissimè suscepturum eorum sermones: quia tamen, qui occasionem nacti à tempore ac rebus, pro talibus ausi essent adire, atque affari, inflexum reputantes ac tolerantissimum viri animum, contentiosumque ac asperum, planè putabant fore, vt temeritatem ac inanem gloriam, decoro ac vtili præhabenda putaret. Id circo lubentes acceperunt constitutum terminum, quodque non statim ab eo

Chil 1. Cent. 4. 61.

A γνώμῃ κινουμένοις· ἔπειτα καὶ δεύτερον, ἀπόρρητον παρ' ἑαυτῷ κατέχειν τὸ ῥηθησόμενον· καὶ τρίτον, θᾶττον ἀποκρίνασθαι, εἴτε πράττειν βουληθείη, εἴτε μή. Ταῦτα δὲ ἐκείνου δόντος, οἱ δὲ, ἄλλως ἐχώρουν· οὐ μέντοι κατ' εὐθεῖαν καὶ ἁπλῶς· ἀλλ' ὥσπερ ἑλικοειδῶς πορευόμενοι, ἐπειρῶντο τὴν αὐτοῦ διάνοιαν κλέπτειν, εἰ ἄρα κεκμηκὼς εἴη καὶ ἀπαγορεύσας, καὶ βούλοιτ' ἂν ἀπαλλαγῆναι τῶν δυσχερῶν καὶ ἐπικινδύνων. καὶ τοῦτο προγινώσκειν ἐβούλοντο, ὡς ἂν ἔχοιεν θρύπτεσθαι ἐπὶ τὰς συμβάσεις ἐλθόντες, εἰ γνοῖεν ὄντα τοιοῦτον, οἷον ἔκ τε τῶν πραγμάτων, B καὶ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως ἐτεκμαίροντο.

Ἐπεὶ δ' οὐκ ἦν δυνατὸν λαθεῖν, πόθεν, τὸν πολλῇ μὲν συνέσει κεκοσμημένον, πολλῇ δὲ ἐμπειρίᾳ κομῶντα, ἀποκαλύπτουσι λοιπὸν, διερμηνεύοντες τὸ πρόβλημα, τήν αὐτῶν βούλησίν τε καὶ γνώμην· ὡς εἶεν δέξασθαι θέλοντες πᾶσαν τὴν ἀρχὴν τῆς Πελοποννήσου, εἰ βούλοιτό γε τοῖσδε παρέχειν αὐτὴν ἐκεῖνος, καὶ οὐδ' ἂρ οὐκ ἰσχύει διασώζειν, τούτου γε ῥᾳδίως ὑπεξιέ- C ναι, πολλῶν τῶν ἀπαραιτήτων ἀθρόον ἐπεισπεσόντων τοῖς προλαβοῦσιν ἐπαλλήλοις δεινοῖς. συχνὸν οὖν ὑπισχνούμενοι καταθήσειν ἀργύριον, καὶ λυσιτελήσειν ἅπαντα τρόπον παντὶ τῷ γένει, καὶ μηδὲν παραλιπόντες οἷς πείθειν εἶχον, τελευτῶντες, δέονται τὸ κοινῇ συνοῖσον αὐτὸν εἰπεῖν, καὶ καταλύουσιν ἐνταυθοῖ τὸν λόγον. κἀκείνου πρὸς αὐτοὺς εἰρηκότος, ἐς αὔριον ἀκούσεσθαι παρ' αὐτοῦ· μηδὲ γὰρ ἂν πρέπειν αὐτῷ οὑτωσὶν ἀσκέπτως ἀποκρίνασθαι, οἱ δ' ἀπιόντες ἔχαιρον, τῷ μὴ τὴν πρώ- D την αὐτοῖς ἐκεῖνον εἰπεῖν παντάπασιν ἀπογινώσκειν τοῦ πράγματος, καὶ μηδαμῶς τοῖς ἀνεφίκτοις ἐπιχειρεῖν. καίτοι, ἄξιον ἐνταῦθα θαυμάσαι. πιθανώτερον γὰρ ἐχρῆν, τῇ ἀναβολῇ δυσχερᾶναι τοὺς ἄνδρας, καὶ τῷ μὴ βεβαίας ἐλπίδας εὐθὺς λαβεῖν.

Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος τῷ τηνικαῦτα, χαλεπωτάτοις εἴπερ ποτὲ τοῖς πράγμασιν ἐνέχοιτο, ἔδει πάντως αὐτοὺς θαρρεῖν, ὡς ἀσμενέστατα δέξεσθαι E τοὺς παρ' αὐτῶν λόγους. οἱ δὲ, ὡς ἔοικε, τὸ μὲν ἐπὶ τοιούτοις προσελθεῖν καὶ διαλεχθῆναι τολμῆσαι, ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων λαβόντες, τὸ δὲ ἀκλινὲς καὶ καρτερικώτατον ἐκείνου, φιλόνεικόν τε καὶ σκληρὸν νομίσαντες, ᾤοντο δήπουθεν αὐτὸν, τὸ αὐθαδές τι καὶ κενόδοξον, τοῦ καλοῦ τι καὶ συμφέροντος προτιμήσασθαι. καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀναβολὴν ἠσμένισαν, καὶ τὸ μὴ τούτους ἀκηκοέναι

παρ' αὐτοῦ, λύκου πτερὰ ζητεῖν. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες συγκεχυμένους τοὺς λογισμούς, περὶ τοῦ τέλους ἀμφιβάλλοντες, ἀπήλλαξαν. ὁ δὲ τὴν τούτων βούλησιν, καὶ τὸ περὶ τὸ πρᾶγμα προθύμους εἶναι, ἕρμαιον ἡγησάμενος, ἀνωμολόγει χάριτας τῷ συνεργοῦντι Σωτῆρι. ἐπεθύμει μὲν γὰρ ἐκεῖνος εἰς τοὺς δὲ τοὺς λόγους ἐλθεῖν, ἐλπίζων ἀπὸ τούτων, ὑμᾶς ἀπαλλάξαι δυνήσεσθαι, τῶν τε παρόντων, τῶν θ' ὑφορωμένων δεινῶν· ὥσπερ οὖν καὶ γέγονεν, οὐρανόθεν θείας χάριτος συνεφαπτομένης τοῦ ἐγχειρήματος. γινώσκων δ' ὅμως ἐκείνους ἐφιεμένους τοῦ πράγματος, οὐκ ἐβούλετο προτεῖναι, καὶ ταύτῃ δοῦναι τούτοις πλεονεκτεῖν, τῷ δοκεῖν παρακεκλῆσθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὃ ποιεῖν εἰώθαμεν ἐπὶ τῶν μὴ πάνυ προθύμως. ὅπερ τοίνυν ἐβούλετο μέν, οὐκ εἶχε δ' ὅπως ἐργάσηται, λέγω δή, τὸ 'κείνους πρώτους ἐνάρξασθαι, τοῦτ' αὐτόματον ἰδὼν παραγεγονός, τὴν εὐχολίαν, οὐ ποιῶν, τῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ λελόγιστο. ἐγὼ δ' εἰ μὴ καλῶς τὸ πρᾶγμα ἐξέβη, καὶ κατὰ νοῦν, ἐκείνῳ τῷ μακαρείτῃ, ἐδεδίειν ἂν εἰκότως ἁπλῶς τοῖς λόγοις χρήσασθαι, ὡς δὴ προσλαβὼν ἐχρησάμην· καὶ οὔτε τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνου τὴν ἀγαθὴν εἶπον ἄν· λέγω δὲ ἀγαθήν, διὰ τὸν καιρόν, μεθ' οὗ τὰ πάντα τὰ καλά· οὔτε μήν, τὸ ἕρμαιον ἐκεῖνο νομίσαι, τό, τοὺς Φρερίους πρὸς τὰς συμβάσεις προτέρους ἐλθεῖν. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὕστερον, εἰς εὐχολίαν μεταπεσεῖν τὸ πρὶν δοκοῦν δυσχερές, ἰσχυρισάμην ἄν ποτ' ἐγὼ τὴν πρόνοιαν ᾠκονομηκέναι. οἱ πλείους γάρ, οὐχ ὅπερ τις, καὶ διὰ τί, καὶ τίνα τοῦτο τρόπον εἰργάσατο· ἀλλ' εἰς τὰς ἐκβάσεις ἁπλῶς ὁρῶσιν. αὐτοῦ δέ μοι τοῦ πράγματος ἀπὸ τοῦ τέλους ἤδη συνηγοροῦντος, θαρρούντως τουτοισὶν ἐχρησάμην τοῖς λόγοις. ῥητέον δὲ ἡμῖν ἂν εἴη σαφέστερον, καὶ ἀποδοτέον ἑξῆς τὰς περὶ τοῦ δράματος ὑποσχέσεις, μεταξὺ τῆς ἄλλης διηγήσεως. δεῖ γὰρ δηλῶσαι, σαφῶς, τίνος τε χάριν τοῦτο συνέστη, καὶ ὅπως εἰς τὸ βέλτιον ἀποκατέστη τὰ πράγματα, τουτουὶ τοῦ δράματος ἕνεκα.

Ἑώρα πᾶν τὸ ὑπ' αὐτόν, ἐξησθενηκός, πολλαῖς τισιν ἐπιφοραῖς συμπτωμάτων· ὧν μία τις ἦν πρόφασις, ἡ τῶν ἀσεβεστάτων ἐπίθεσις, κατὰ συνέχειαν ἐς μακρὸν ἐπιτεταμένη. ἠπίστατο δ' αὖ πάλιν ἐκείνους μηδεμίαν ἑτέραν δύναμιν ὡς τὴν τῶν Φρερίων ὑποπτεύοντας. οὐδὲ γὰρ ἠγνόουν τὸ κατ' αὐτούς, καὶ ὡς εἰσὶν οὗτοι κλάδοι, ῥίζης εὐγενοῦς καὶ μεγίστης, καὶ κατεχούσης, ὡς εἰπεῖν, ἅπαντα τὰ δυτικὰ μέρη. εἰκότως ἄρ' ἐδόξαζεν εὔλογον εἶναι νομίζειν τοὺς ἀσεβεῖς, οἴεσθαί γε τὴν πρᾶξιν ταύτην καρπόν, ἐκείνοις μὲν ὀλέθριον, εὐσεβέσι δὲ

audissent, *quærere lupi alas.* Sic ergo confusis animis, dubij de futuro rei fine, abierunt. Ille porrò eorum voluntatem, alacresque in rem animos, ingens oblatum ratus, gratias agebat Christo auxilianti. Sanè quidem in eos audire erumpentes sermones, impendiò desiderabat, eâ se occasione, vos sperans liberaturum à præsentibus malis, ac ijs, quæ in procinctu timorem faciebant: quod planè ita euenit, diuinâ cœlitùs gratiâ conatum adiuuante. Quod tamen eos rei cupidos sciret, nolebat prętendere, vt ne hoc gloriari daret, tanquam videretur ipse inuitasse, vti solet in ijs quos scimus defunctoriè velle. Quod itaque in votis erat, nec habebat vt efficeret, vt nimirum priores illi à se inciperent, hoc sponte factum videns, eam rei expeditionem, vti par erat, prouidentiæ adscripsit. Nisi sanè res benè ac ex animo beatæ memoriæ viro, successisset, meritò veritus essem sic simpliciter, vti superiùs vsus sum, verba vsurpare: ac neque eius bonum desiderium dicturus eram: bonum, inquam, vt spectes tempus, cum quo sunt omnia bona: nec verò vt ingens illud oblatum existimandum esset; quod scilicet Fratres ipsi à se ac vltrò in pacta conuolassent: nec demum, vt ardua molitio in facilem cessisset, prouidentiæ œconomiam affirmassem. Plures enim, nihil quid quis, aut quamobrem, quoue rem modo effecerit, reputantes, rerum duntaxat euentus attendunt: Quod autem iam mihi res à fine suffragetur, eos sermones fiduciâ dixi. Erit verò deinceps apertiùs dicendum, interque alia narranda, implenda erit promissio, quàm de fabulâ feci. Liquidò enim explicandum veniat, cùm cuius gratiâ res sit constituta, tum vt propter eam restitutæ res, statum meliorem adeptæ sint.

Lubentissimus Theodorus Rhodiorum eam suggestionem audit.

Videbat quicquid suæ ditionis esset, à multis casuum incursibus, virtute defectum, ob præcipuè impijssimorum inuasionem, in longum tempus continuè productam. Aliunde verò sciebat, nullam eos potentiam perinde ac Fratrum suspectam habere. Haud enim eorum res nesciebant, vtque ij rami existant ingenuæ ac maximæ radicis, quæque vt ita dicam, Occiduas omnes partes occupet. Meritò igitur existimauit, vero consonum arbitraturos infideles, fore vt ea molitio, ijs quidem fructum exitiosum, piis autem ac fidelibus, vtilem

Rhodii, præ omnibus, Turcis formidabiles.

Cuius ij radicis rami.

afferret. Hæc vir admirabilis probè sciens, operæpretium duxit, malum ad tempus nomen asciscere, quò postmodum accedēte gloriā à partā salute conſtitutis in periculis, clarus fieret. Itaque accerſit Rhodios: loquitur quod illi impendiò cuperēt, orationis cùm exordio, tum fine è ſuā compoſitis volūtate. Audiunt illi lubentes, moxque ad conuēta procurrunt; conſummant; volucrū pernicitate in ſuam remeant, remq; geſtam maioribus ſuis denunciant. Ij porrò magnas conſcendentes naues, ocyus in Peloponneſum inuolant: Atque vt ea taceam, quæ media extiterunt, quaſdam accipiunt vrbes ſub ſacramētis debitis, ac parte pecuniæ numeratā; neceſſariā admodum cautione, vt nedum poſſiderent ipſi, ſed & quodammodo poſſiderentur; vtque poſſeſſione, aut velut inferretur iniuria, aut nullo modo inferrent. Hactenus autem proceſſit res: ſic quippe fabulæ auctori vſum erat.

Vrbes aliquas Peloponneſi accipiunt numeratā pecuniā.

Vbi porrò fama vbique percrebuiſſet, multus ſpergitur rumor, iactantur multa verba neſcientibus fabulam, veritate ex cōpoſito celatā. Quamobrem nemo iure reprehenderit, vt ſic multos, id tantùm aſpicientes quod videretur, nec videntes quod eſſet occultum, offendi cōtigerit. Sin autem eſſent qui repugnare viderētur, ac turbas ciere, agebat eos, auerſa omninò ad alienos volūtas, impēſiotque in ſeruatorem ſuum ac deſpotam amor, nec quicquā præterea. Nullus enim adeò puer ac attonitæ mentis, vt nō eum ducem ambiret, aliorumque omnium eius loco imperium detrectaret. Id planè meritò. Cumque frater id ſciret, nemini iraſcebatur: Nam lenis erat vel in eos, qui per quemcumq; modū offendiſſent. Veniam itaq; rogantibus ſtatim indulgebat, qui eſſet clemēs.

Multi Peloponneſiorum ſtomachabant.

Sanè quidem alij aliud exiſtimabant, neſcientium fabulam; ac pleriq; promptiſſimum ſibi interitum, rem autumabant: At ille, bono animo erat malumq; omne ſtatim in contrarium vertendum ſperabat: Nimirum, Satrapam vt mox eſſet auditurus periculum eſſe ne Latini Peloponneſum iuris ſui facerent, graui pulſatum metu, in pacis fœdera ſtatim conceſſurum. Haud quidem id verā voluntate: Quid enim illi ac veritati commune? ſed quia potius haberet Peloponneſum noſtræ dirionis eſſe, quàm vt ſibi eam Latinorum capreolus ac manus implicaret. Porrò erat in cauſā

A ὠφέλιμον. Τοῦτ' εἰδὼς ὁ θαυμάσιος, ᾠήθη δεῖν τινα φήμην οὐκ ἀγαθὴν πρὸς τινα καιρὸν δέξασθαι, ὅπως μετ' ἔπειτ' εὔκλειαν, ἀπὸ τοῦ σεσῶσθαι τὸ κινδυνεῦον. καλεῖ δὴ τοὺς Ῥοδίους παρ' αὐτόν· λέγει τὸ τούτοις ἐφετόν· προοιμιασάμενός τε καὶ καταλύσας τὸν λόγον, πρὸς τὴν αὐτοῦ βούλησιν. αὐτοὶ δ' ἀκούουσιν ἄσμενοι, καὶ τρέχουσιν εὐθὺ ἐπὶ τὰς συμβάσεις· τελειοῦσιν· ἐπανέρχονται πρὸς τὴν ἰδίαν ὥσπερ πτερωμένοι, καὶ τὸ πραχθὲν ἀναγγέλλουσι τοῖς αὐτῶν B μείζοσι. οἱ δ' ἀφικνοῦνται διαρρήξεις ἐς Πελοπόννησον, μακρᾶς νεὼς ἐπιβάντες. καὶ ἵνα τὰ ἐν μέσῳ παρῶ, λαμβάνουσί τινας πόλεις, ὀμωμοκότες τὰ δέοντα, καὶ καταθέμενοί τινα χρήματα, ἀναγκαιότατον δόξαν, ὥστε μὴ μόνον αὐτοὺς κατέχειν, ἀλλὰ καὶ κατέχεσθαί πως, καὶ ἢ πλεονεκτεῖσθαι τῇ κατοχῇ, ἢ μηδαμῶς πλεονεκτεῖν. ἐπειδὴ ἵσταται τὸ γεγονὸς ἄχρι τοῦδε. ὧδε γὰρ ἐδόκει δεῖν, τῷ ποιητῇ τοῦ δράματος.

C Τῆς φήμης δὲ διαρραγείσης ἑκασταχόσε, θροῦς καὶ λόγοι διάφοροι τοῖς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ δράματος, ἅτε δὴ τῆς ἀληθείας ἐπίτηδες κρυπτομένης. ὅθεν εἰς μὲν τὸ φαινόμενον ἀφορῶντες, τὸ δὲ κεκρυμμένον οὐ βλέποντες, καὶ διὰ τοῦτο προσκόπτοντες οἱ πολλοί, οὐκ ἂν δέξαιντο μέμψιν δικαίαν. εἰ δὲ καί τινες ἐδόκουν ἀπειθεῖν καὶ νεωτερίζειν, τό γε κινῆσαι οὐχ ἕτεροι, ἢ ἀποστροφὴ μὲν πάντως πρὸς ἀλλοτρίους, ἀγάπη δὲ πρὸς τὸν αὐτῶν σωτῆρα τε καὶ δεσπότην. οὐ γὰρ δὴ τοῦτον αὐτόν, D τίς οὕτω παῖς καὶ ἐμβρόντητος· ὅ, δ' αὖ τι τούτου χεῖρον ἑτέρους, ἅπασι διέφυγεν τρόποις. εὖ γε ποιοῦντες. καὶ τοῦτ' εἰδὼς ἀδελφός, οὐδενὶ τι ὠργίζετο. πρᾶος γὰρ ἦν, καὶ τοῖς ἐσφαλκόσι μὲν καθ' οἱονδήτινα τρόπον· αἰτήσασι δ' οὖν συγγνώμην, εὐθὺς ἐδίδου, φιλάνθρωπος ὤν.

Ἄλλοι μὲν οὖν, ἄλλο τι ἐδόξαζε τῶν οὐκ εἰδότων τὸ δρᾶμα, καὶ ᾤοντό γε πολλοί, ἀπώλειαν σφίσιν ἐσπάσθαι τὴν ταχίστην τὸ περιπλόμενον· αὐτὸς δέ, ἐθάρρει, καὶ E πάνυ ἤλπιζεν, ὡς αὐτίκα πᾶν δεινόν, εἰς τοὐναντίον περιστήσεται. τὸν γὰρ σατράπην εὐθὺς μαθόντα κινδυνεύειν τοὺς Λατίνους τῆς Πελοποννήσου δεσπόζειν, πολλῷ τῷ δέει καταπλαγέντα, πρὸς διαλλαγὰς εὐθὺς ἥξειν· οὐ κατ' ἀλήθειαν μέν· τί γὰρ ἐκείνῳ καὶ ἀληθείᾳ κοινόν· ἀλλὰ τῷ πολύ τι βέλτιον ἄγειν τὴν τοῦ Πέλοπος ὑφ' ἡμᾶς εἶναι, ἢ τὴν τῶν Λατίνων ἕλικα ταύτης δράξασθαι. αἴτιον δὲ οὐ τὸ

ῥᾳδίως μεταβεβλῆσθαι τὸ δυσμετάθετον, καὶ βεβουλεῦσθαι πείσεσθαι, ἠγαπηκότα τὸ ἠρεμεῖν· ἐρῶ γὰρ αὖθις, ὡς οὐδὲν κοινὸν πρὸς ὁποιονοῦν ἐκείνῳ τῶν ἀγαθῶν· φόβῳ δὲ, τοῦ μὴ τὰς γείτονας πόλεις τῇ Πελοποννήσῳ δέξασθαί τινα βλάβην ἐκ τῶν Φρερίων, ἰσχυροτέρων ἡμῶν ὄντων. εἰσὶ γὰρ ὥσπερ ῥύακες ἀενάων ποταμῶν καὶ μεγίστων· λέγω δὲ τὰ Δυτικὰ πάντα ἔθνη, ἐξ ὧν οἳ δὲ ὡρμήνται.

Ταῦτα καλῶς εἰδότι τἀδελφῷ, θαρρεῖν ἐπῄει τελευτήσειν εἰς ἀγαθὸν τὸ δρᾶμα. μήτε γὰρ οἷόν τι λαθεῖν τὸν ὄφιν ἐκεῖνον τὰ τηνικαῦτα πραττόμενα· μήτε μὴν γνόντα μένειν τι ἀτρέμας, καὶ καταδέχεσθαι ταῦτα πέρας λαβεῖν. οὕτως μὲν ἐκεῖνος ἐλπίζων, καὶ οὕτως ἐξέβη. καὶ γὰρ τὸ πρᾶγμα καταμαθὼν, ὃς οὐδὲ γράμματα ἐδέχετο παρ' ὑμῶν, οὐ λόγον, οὐδ' ὁποιονοῦν τὸ πρὸς εἰρήνην προσκαλοῦν, ἐξ ἀντιρρόπου μεταβαλὼν, πέμπει τὴν ἐμὴν πρεσβείαν ἀδελφῷ, ἐξ Ἀσίας ἐς αὐτὴν Σπάρτην, διαλλαγὰς κομίζουσαν, καὶ μακρὰν ἀξίωσιν, πρὸς τὴν τοῦ συμβάντος διόρθωσιν. ὃ καὶ γέγονε· καὶ γεγονότος, λαμπρότερος ὑμῖν ὁ δεσπότης εἶπερ ποτὲ, τῆς προνοίας ἕνεκα, καὶ τῆς οἰκονομίας ταύτης ἐφαίνετο. τὸ δὲ δρᾶμα ὕμνητο, καὶ ἡ σοφία τοῦ ποιησαμένου· καὶ ὅτι, μήτε σχῆμα τοῦτον διαλῦσαι, μήτε τι ῥῆμα προέσθαι, ἴχνος ὑπεμφαῖνον πικρίας, εἴ τινες δι' ἑντινοῦν αἰτίαν προσκεκρούκασι. καὶ ἦν χαίρων ἐν χαίρουσι, δεσπότης ὑπηκόοις· ἥδιστον ἰδεῖν. πολὺ γὰρ καὶ φιλούμενος καὶ θαυμαζόμενος ἄνωθεν, τηνικαῦτα μεθ' ὑπερβαλλούσης προσθήκης καὶ ἐφιλεῖτο καὶ ἐθαυμάζετο. καὶ τὸ θαῦμα ᾔδετο· καὶ τὸ φίλτρον τούτῳ πάντες ἀπεδίδοσαν. εἰκότως. καὶ γὰρ οἳ πρὶν οὐκ εἶχον θαρρεῖν οὐ περὶ μόνου τοῦ ζῆν, εὐδαίμονες εὐθὺς ἀνεδείκνυντο· τοῦτο δὲ, καὶ τὰ ἡδέα ποιοῦν πολλῷ ἡδίω φαίνεσθαι. πῶς οὖν οὐ πᾶσι κριθήσεται τὸ περὶ τὴν ὑμετέραν σωτηρίαν ἔργον ἐκεῖνο, θαύματος γέμον καὶ ἡδονῆς, εἰ ταῦθ' ἅπερ ἐνομίζετε χείρω καταστήσειν ὑμῖν τὰ πράγματα, αὐτὰ δὴ ταῦτα πεποίηκεν ἐκεῖνα πολλῷ βελτίω. εἰρήνης γὰρ, ἐπεθυμεῖτε μὲν ὡς μάλιστα· ἠλπίζετε δ' ὡς ἥκιστα· αὐτῆς δὲ, πάνυ βαθείας τετυχήκατε, πολλῷ γε βέλτιον ἢ πρὸ τοῦ, προσούσης γε καὶ δόξης οὐ σμικρᾶς, ἐκ τοῦ πρεσβείαν πέμπειν ὡς ὑμᾶς, τὸν μηδὲ ἰδεῖν ἀνεχόμενον εἴ τις

A non eius facilis mutatio, aut quia tranquillitatis amans induci posset ad vtendum consilio: Mox enim dicturus sum, vt nulla ei ad vllum bonum esset communio: sed quia timeret, ne quam Peloponneso vicinæ vrbes, à Fratribus, qui nobis potentiores essent, iniuriam referrent. Sunt enim illi ceu riui quidam perennium ac maximorum fluminum; Occiduarum, inquam gentium; ex quibus processerunt.

Pulchrum Rhodiorum elogium.

B Hæc probè scienti fratri, subibat fiducia, vt esset in bonum cessura fabula. Neque enim fieri posse, vt quæ tunc agerentur, serpentem laterent; neue vt sciens esset quieturus, ac expectaturus vt acciperent finem. Sic ille spei habebat, sicque euenit. Nam cùm rem didicisset, qui à vobis neque literas, neque sermonem, vel vt quid aliud ad pacem prouocans dicas, accepisset, in totum mutatus, legationem ab Asiâ ad vsque Spartam, ad fratrem mittit, feriendæ C pacis mandata perferentem, ac longam supplicationem emendandi quæ accidissent. Quod ipsum ita contigit; eóque euentu, quàm omni retrò tempore vobis Despota clarior enituit, quò ita rem prouidisset ac dispensasset: cœpitque fabula celebrari, ac eius auctrix sapientia; quodque ille neque personæ congruam grauitatem amisisset, ac ne verbum quidē protulisset, quò vel leui indicio proderet amaritudinem, vt vllâ qui ratione offendissent. Eratque gaudens D Despota, in gaudentibus subditis, res planè ad spectaculum gratissima. Cùm enim olim iam multo eum amore ac admiratione prosequerentur, multâ tunc exuperantiâ vtrumque præstabant; canebaturque miraculum, ac ei omnes vim impensiorem amoris rependebant. Planè meritò. Quibus enim antea, ne vita ipsa tuta satis esset, fœlices repente euaserant: quod planè ipsa per se dulcia, multis dulciora videri facit. Quî ergo non omnes, miraculo E plenam ac voluptate, rem æstimarent, in vestræ salutis negotio gestam, cùm ea ipsa, quibus res vestras deteriori statu habituras putabatis, longè eas meliori fecisse videretis? Pacem sanè quàm maximè desiderabatis: at quàm minimè sperabatis: obtinuistis autem altam admodum, ac pristinâ longè meliorem, multâ nihilominus accessione gloriæ, vt is ad vos destinauerit legatos, qui ne videre quidem sustinebat, vt quis

Baiazetes metu Rhodiorum pacem petit.

vestrûm legationem de pace ad eum obiret. Scitis quos vestrûm, malè verbis ac rebus habitos, vir contumeliosus emiserit. Res ergo, Deo benè auspice, bonum accepit finem, euenitque, quod precabamur. Qui porrò sic benè rem gessit, eorum meritò audiat Saluator, quibus eam salutem fecit; atque post Deum ab eis honoretur, maioresque. vt vlli tales hominum studio fuerint vnquam aut putentur, honores accipiat.

Nonnulla Theodoti fraus multis excusata.

Sit verò qui opponat, quadam rem deceptione gestam, ac per scenam. Haud enimuerò vt quis sanæ sit mentis, ac rectè sententiam ferre sciat; qui nimirum, nedum simpliciter in res quæ aguntur, sed & abūdè in animum agentis, ac omninò vt verbo dicam, in ea, quibus finis habeat videri bonus, aut non bonus, aspiciendum sentiat. Nec enim cuius gerendi ratio quosdam latet, in crimen statim vocandum sit: quin iis quoque, quos valde amicos habemus, nonnunquam consilium occultare præstet. Vt enim nihil bonum, vel si dicas quæ maximè putantur bona, nisi vt aiunt, benè fiat: Sic & omnia bona existimem, vt ea quis bono animo aggrediatur; quod inquam, ad eius animi propositum attinet. Hæc dico, quod spectat ad amicos: quid enim de hostibus dicto sit opus, quos vt quis licentiâ belliea decipiens in fugam agat fundatque, maiorem consequatur gloriam, quàm vt aperto marte decernens, obtineat: quòd prior quidem victoria, nullâ iacturâ Imperatori constet; ad posteriorem autem, necesse habeat suorum plures amittere. Habeo asserti patronos, cùm historiam, tum poësim; suntque plena eiusmodi exemplis cùm scriptura sacra, tum Oratorum, ac Philosophorum scripta. Vt autem in eos quoque qui non sunt hostes aliquid eiusmodi committi possit, vniuersus sæculi vsus confirmat. Sic enim etiam medici, ac vniuersi iuuare habentes, haud rarò habeant, nihil non agentes, vt quod sit vtile, faciant: atque vt adijcias animum, inuenias non paucos viros optimos, personas assumentes, quò sibi benè deceptos amicos, à maximis ac perspicuis malis possint eripere, atque vt illi tandem aliquando malorum periculo exempti, bona obtineant.

Præstat quandoque vel amicos consilium celare.

Laudabilius ex insidiis hostes vincere, quàm decernendo aperto marte.

Sed & viros plures frugi ac prudentiâ præstantes, hæc ipsa aliis consulere

A τῶν ὑμῶν εἰς αὐτὸν περὶ εἰρήνης ἐπρέσβευεν. ἴστε, οὓς τῶν ὑμετέρων ἐξέπεμπε, κακῶς καὶ λέγων καὶ ποιῶν, ἀνὴρ ὑβριστὴς ὤν. τὸ μὲν οὖν ἔργον, σὺν Θεῷ πέρας εἴληφε καλόν· καὶ ἅπερ ηὐχόμεθα, γέγονεν. ὁ δὲ καλῶς ἐργασάμενος, σωτὴρ ἂν εἴη καὶ ὀνομάζοιτο τοῖς ὑπ' αὐτοῦ σεσωσμένοις. καὶ τιμῷτο παρ' αὐτῶν μετὰ τὸ θεῖον, εἰκότως, καὶ τὰς μείζους, αἵ τινες ποτ' ἂν εἶεν ἢ νομίζοιντο παρ' ἀνθρώποις, δέξαιτο τιμάς.

B Εἶτα τις ἡμῖν προσφέρειν τὴν σκηνὴν καὶ τὸ προσωπεῖον. οὐ μὴν γε ὅτῳ μέτεστι νοῦ· οὐδ' ὃς ἂν οἶδε κρίνειν ὀρθῶς, βλέπων οὐχ ἁπλῶς εἰς τὰς πράξεις, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ πράττοντος γνώμην· καὶ ὅλως γε, δι' ὧν ἂν εἴη, καλὸν φανῆναι τὸ τέλος καὶ μὴ τοιοῦτον, εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν. οὐ γὰρ ὅ γε λέληθέ τινας πραττόμενον, τοῦτ' εὐθὺς ἔν τινι μέμψει· ἀλλ' ἔστι καὶ κρύβειν καλόν, κἂν τῶν κομιδῇ φιλουμένων, δέον ἂν οὕτω γίνεσθαι. ὡς γὰρ οὐδὲν οἶμαι καλόν, C καὶ τῶν ὡς μάλιστα καλῶν μεμαρτυρημένων, ἐὰν μὴ καλῶς, ὅ φασι, γίνηται· οὕτω καὶ πάντα καλά, ὧν ἄν τις, μετὰ καλῆς διανοίας ἐφάψαιτο, εἴ τις ἐς τὴν τούτου γνώμην ὁρώη. καὶ ταῦτα λέγω περὶ τῶν φίλων· περὶ γὰρ τῶν ἐχθρῶν, τί χρὴ καὶ λέγειν, οὓς ἢν ἀπατήσας τρέψειε τῷ νόμῳ πολέμου, μᾶλλον ἐπαινεῖται, ἢ φανερῶς κρατήσας αὐτῶν· ἐκείνους μὲν γάρ, ζημίας ἄνευ ἡ νίκη τοῦ στρατηγοῦ· οὕτω δέ, πολλοὺς ἀνάγκη τῶν ἰδίων D ἀποβαλεῖν. καί μοι πρὸς ταῦτα συμμαρτυρεῖ καὶ ἱστορία καὶ ποίησις, καὶ γέμει τῶν τοιούτων, ἥ τε ἱερὰ γραφή, καὶ τὰ τῶν ῥητόρων καὶ φιλοσόφων συγγράμματα. ὅτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς οὐκ ἐχθροὺς ὄντας, ἔξεστι τοιοῦτόν τι πράττειν, ὁ βίος σύμπας ἅπας συνίστησιν. οὕτω γὰρ καὶ ἰατροί, καὶ πάντες οἷς βοηθεῖν ἐστὶν ἔργον, πολλάκις διαπράττονται, τὸ συνοῖσον ἐργαζόμενοι πάντα τρόπον· καὶ E εὕροις ἂν ζητήσας προσωπεῖα περιθεμένους οὐκ ὀλίγους τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν, ὥστε μεγίστων τε καὶ προδήλων κακῶν ῥυσθῆναι, καί που καὶ τυχεῖν ἀγαθῶν, χρεὼς τοῦ πειρασθῆναι δεινῶν ἐκείνους τοὺς οὐ κακῶς ἐξηπατημένους, φίλους γε ὄντας.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ πολλούς τινας ἀγαθοὺς καὶ νοῦν ἔχοντας ἴδοις ἂν ἑτέροις παραινοῦντας τοιαῦ-

τα προςήκειν, οὕτω διέθηκεν· καὶ αὖ ἑτέρους οὕτω θαυμάζοντας τοὺς ἐργασαμένους, ὡς καὶ συγγραφῇ παραδοῦναι τὰ πεπραγμένα. ὅτι τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ πολλοὺς κεκτήμεθα τῶν τε νεωτέρων καὶ τῶν παλαιοτέρων πολλοῖς τισι τρόποις συνηγοροῦντας τῷ πράγματι, δηλονότι τὸ ἡμέτερον τοῦτο δρᾶμα, ἄριστα μὲν διανοηθέν, ἄριστα δὲ παραχθέν, ἄριστα δὲ ἐκβάν, οὐ μόνον οὐδ' ἂν εἰκότως δέξαιτο μέμψιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μείζους ἐπαίνους. ὠφέλησε μὲν γὰρ ὑμᾶς· ἔβλαψε δὲ τοὺς ἐχθρούς· τοὺς δὲ φίλους, οὐδὲν ἐζημίωσεν. ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν, ὡς καί τι προσεκέρδηνον, αὐτοὶ μὲν ὄντες οἱ τὰς δαπάνας ποιησάμενοι, τῶν ὁπλιτῶν, τῶν τριήρων, τῶν ἄλλων ὧν ἐβούλοντο πάντων· αὐτοὶ δὲ πάλιν οἱ λογιζόμενοι ταύτας, ὡς ἦν αὐτοῖς βουλομένοις, ἅσπερ ἡμεῖς ἀπεδίδομεν, μηδὲν λόγον ποιούμενοι μικροψυχίαν ἐμφαίνοντα. ταῦτα τοίνυν ἅπαντα, ἥκιστα μέν τινα μέμψιν, δόξαν δὲ μεγίστην φέρει, ὅτι πρὸς τὸ συμφέρον γεγένηται. οὐ μὴν, ἀλλ' οὐδὲ καθαρῶς τοῦτο δίδωσιν ἐοικέναι δράματι, ὁ περὶ ἐκείνου λογισμός. ἦν μὲν γὰρ σφόδρα εὔελπις ὁ τὴν ἀρίστην τήνδε πρᾶξιν διανοηθεὶς ἐκβήσεσθαί οἱ τοὐγχείρημα ὥσπερ ἀπέβη καὶ ὤνησέ γε.

Δεδιὼς οὖν ὅμως τὸ μέλλον· ἀόρατον γάρ· καὶ τὴν τοῦ ἐχθροῦ μανίαν· δεινὴ γὰρ ἦν καθ' ἡμῶν· ἐνεθυμεῖτο καὶ δεύτερόν τι. ἦν δὲ τουτὶ τὸ δεύτερον, ὡς ἂν ἀποτύχῃ τοῦ προκειμένου, καὶ μήτε ταῖς θωπείαις μαλάξῃ τὴν ἀνήμερον ἐκείνου ψυχήν, μήτε μορμολύξηται ταύτην, τῷ τε τοὺς Φρερίους προσοίκους εἶναι, τῇ τε διὰ τούτους προσδοκωμένῃ τῶν Λατίνων ἀφίξει, τότε λοιπὸν κατὰ δεύτερον ὅ φασι πλοῦν, πρᾶξαί τινα δε· πάντας οἷς νοῦ μετῆν συναθροίσαι, καὶ εἰλικρινῶς ἀπειπεῖν περιελὼν ἅπαν κάλυμμα, τὴν ἐξ ἀρχῆς ἑαυτοῦ γνώμην· ὡς ἄρα πάντα δρῷτο, ὑπὲρ τοῦ μὴ χωρισθῆναι τῶν φιλουμένων, δεῖξαι τε τὴν διαμαρτίαν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ ὡς οὐχ ὑπολέλειπταί τις ἐλπὶς διαλλαγῆναι τοῦ ἀνθρώπου. εἶτα διεγεῖραι τούτοις τὸ φρόνημα, ἅπασι καὶ λόγοις καὶ τρόποις, ὅσον αὐτῷ δυνατόν· καὶ συμβουλεῦσαι, μὴ σφᾶς αὐτοὺς τοῖς ἀσεβέσιν ἐθελῆσαι προδοῦναι, μηδένα τρόπον, οἳ δὴ καὶ τοῖς ἔθεσι, καὶ τοῖς δόγμασι, καὶ τοῖς νόμοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἡμῖν ἀδιαπτώτατοι τυγχάνουσιν ὄντες; ἀλλὰ πρὸ τοσούτου κακοῦ, ἅπαντα καὶ διαγωνισθῆναι, καὶ πρα-

A videas, cùm res ferat: ficque alios do mirari qui fic egerint, vt & gesta in commentarios teferant. Cùm fic ergo hæc habeant, multique nobis cùm recentiores, tum antiqui, multis adstipulentur modis, planum fit, nostram fabulam, optimè quidem adinuentam, optimeque lusam, optimóque nihilominus euentu consummatam, nedum nulli meritò reprehensioni obnoxiam videri sed & præclaris laudibus esse dignam. B Vobis fanè commodo fuit; hostibus autem damno; nec quicquam denique amicis detrimento. Piget enim, vt & lucri aliquid reportasse dicam; qui ipsi quas fecissent expensas in stipendia militum, triremes adornandas, ac reliquũ belli apparatum, quem voluissent, suo postmodum arbitratu computantes receperint, nobis integrè reddentibus, ac ne missâ quidem voce ad indicium angusti pectoris. Hæc ergo omnia, nequid vituperij, sed & maximam ferant gloriam, quòd fic commodò gesta fint. At neque tota illi inita ratio, C rem omninò fabulæ fimilem concessetit. Equidem optimi huius consilij auctor multâ spe erat, vt molitio per hunc modum esset successura, vti quoque successit profuitque.

Factum Rhodiis satis, pro expensis belli.

Veritus tamen, quod esset futurum; Incompertum est enim: hostisq; nihilominus furorem timẽs: Multo enim ille in nos furore erat: aliquid quoque in secundis habendum fecum cogitabat. Vt nimirum siquidem excideret à proposito, ac neque blanditiis immitem D illum emollire posset, neque eum ceu laruâ obiectâ perterrere, tum quod Fratres in viciniâ habiturus esset, tum expectato eorum causâ Latinorum aduentu, tunc demum, *secundo*, vt aiunt, *cursu*, talia ageret. Viros omnes qui prudentiâ pollerent in vnum cogeret, omnique fublato velamine, ac amoro fuco, quid ab initio animi habuisset, fincerâ veritate ediceret. Nihil non egisse, E vt ne ab amicis separari contingeret: tum verò ostenderet frustratos conatus, nihilque iam spei superesse, vt hostis reconciliari vellet: præterea omni verborum alióque conatu, quantum liceret per facultatem, eorum excitaret spiritus, essetque auctor, vt ne se vnquam infidelibus dederent, qui moribus ac dogmatis, legibusque ac omnibus aliis, nobis prorsus contrariũ essent: quin præ tanto malo, nihil non designa-

Vt Theodorus setiò quoque egerit.

Chil. 3 Cent. 4. 72.

Pulchrè admodum declaratum eius consilium.

re, agere, ac pati mallent: promitteret quoque eis se commoriturum, modò ne ipsi atma abiicerent, sed forti animo studerent vindicare, vtque vel gloriosè caderent, vel de hostibus triumpharent. Quòd si tantâ vi eloquentiæ polleret, vt in suam illos sententiam traheret, nihil vltra negotium vrgeret, sed in hoc tantum intentus esset, vt Rhodios quàm posset blandè, remitteret. Sin autem vbi quæ essent in ipso, egisset omnia, dixissetque, frustra se eniti adverteret, *ignemque*, quod aiunt, *cædere, ac petras serere*; tunc planè facultatem faceret, aliquid moliendi, pro suâ ipsorum salute, postquam malo impares, nihil vltra possent resistere: Moneret verò, quando tanta vis mali, adeóque exhaustæ vires, eos, qui possent ferre opem compellerent quærere, penes Fratres, qui eâ occasione venissent, supra quàm penes vllos alios mortales, eius ferendæ spem sitam esse. Sic enim modis omnibus conducibilius esse. Benè ergo dicebam, rem non omnino fabulæ similem habuisse. Qui enim id absolutè agentis fraude, cùm res ad vtrunque haberet, essetne futura, nec ne? Quòd enim à Baiazetis voluntate penderet, quàm ille omni tetrò tempore ab omni humanitatis sensu alienam exhibuisset, longè vero simile erat, manentem impium in priori illâ contentione, vale ei dicturum quod congruum esset. Sic autem eo manente, ac pro more, voluntate ac genio vtente, par rursum erat, vt spes Fratrum, in quam erecti domo soluerant, euasura esset; quando pro Peloponnesi vtilitatis ratione, non valentis per seipsam seruari incolumem, vti iam probasse arbitror, vniuersis aliis Fratres prætulisset. Hic porrò dico vtile, quod in malis sit minus nocens. Neque ergo vt spectes fabulam, neue vt eius causam, meritò quis viro detrahat; ergo neque illud vituperet quod versabat animo, vt spe bonâ frustratus esset. Velut enim summâ colligens, quæ hoc hactenus dixi argumento, lubens quæram ab omni gnaro, vt res tunc haberent, ac vel modicùm prudentiâ ornato, quid eum par esset facere, quodue suis dare consilium, vbi iam præstitis omnibus, si qua operæpretium viderentur, nihil tamen valuisset conficere, ac cùm vires hostium ingentes essent, multâq; illi astutiâ ac calliditate essent præditi, iamque Illyrij omnes, Mysi-

Chil. 1 Cent. 4. 54. 55.

A ξαι, καὶ πεσεῖν ἐθελῆσαι· ὑπισχνεῖσθαι τε αὐτοῖς συναποθανεῖσθαι, μὴ καταθεμένοις τὰ ὅπλα, ἀλλ᾽ ἀμυνομένοις ἀνδρείως, ὥστε μετὰ δόξης πεσεῖν, ἢ τρόπαιον ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν στῆσαι. κἂν οὕτω γένηται πιθανὸς, ὡς αὐτοὺς ὁμολογῆσαι τῇ τούτου γνώμῃ, μὴ περαιτέρω προβῆναι, ἀλλ᾽ εἰς τοῦτο μόνον ἰδεῖν, ὅπως ἀποπέμψῃ Ῥοδίους ἡδέως ὅσον ἔστι. εἰ δὲ δὴ ποιήσας καὶ εἰπὼν τὰ εἰς ἐκεῖνον ἥκοντα, γνοίη τελευταίως ἀγωνιζόμενος, εἰς πῦρ τι ξαίνων, καὶ πέτρας σπείρων, τότε δὴ δοῦναι συγγνώμην αὐ-
B τοῖς, εἰ πράξαιέν τι πρὸς σωτηρίαν, μὴ δυναμένοις ἀντέχειν ἔτι· καὶ παραινέσαι, ὡς ἐπειδὴ τὸ σύντονον κακὸν, καὶ τὸ τῆς δυνάμεως ἀσθενὲς, συνωθεῖ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς βοηθεῖν ζητῆσαι, πρὸς τοὺς ἐπὶ τῷδε παραγεγονότας Φρερίους τοῦτο γενέσθαι, ἢ πρὸς ἕτερόν τινα τῶν ἁπάντων. εἴη γὰρ ἂν ταύτῃ βέλτιον,
C πάντων ἕνεκα. καλῶς ἄρα εἶπον, ὡς οὐδὲ δράματι καθαρῶς ἔοικε τουτὶ τοὔργον. πῶς γὰρ ἂν εἴη ἀκριβῶς σοφιζομένου, ὃ ἀμφιῤῥεπὲς πάντως ὂν, ὥστε γενέσθαι καὶ μή. ἐπεὶ γὰρ τὴν εἰρήνην γενέσθαι, τὸ τῆς Παγιαζήτου γνώμης ἐξήρτητο, ἀπανθρωποτάτης δειχθείσης τοῖς πρόσθεν ἅπασι χρόνοις, οὐκ ἀπεικὸς ἦν μεῖναι τὸν ἄθεον ἐν τῇ προτέρᾳ φιλονεικίᾳ, ἐῤῥῶσθαι τῷ προσήκοντι φράσαντα· καὶ μείναντος ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ γνώμῃ τε καὶ τῇ φύ-
D σει, εἰκὸς ἦν αὖθις καὶ τὰς ἐλπίδας τοῖς Φρερίοις τέλος λαβεῖν, μεθ᾽ ὧν οἴκοθεν κεκίνηνται· ἐπεὶ, τὸ τῇ Πελοποννήσῳ συνοῖσον, μὴ δυναμένῃ καθ᾽ αὑτὴν διασώζεσθαι· τοῦτο οἶμαι ἤδη δέδεικται· πάντων τοὺς Φρερίους προτιμῆσαι. συνοῖσον δὲ λέγω νῦν, τὸ ἐν τοῖς βλάπτουσιν ἧττον. οὔτε τοίνυν τοῦ δράματος ἕνεκα, οὔτε τῆς αἰτίας δι᾽ ἣν τὸ δρᾶμα, μέμψαιτ᾽ ἄν τις αὐτὸν δικαίως· οὐκοῦν οὐδ᾽ ὅπερ ἐβούλετο, ἦν ἀποτύχῃ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος. ὥσπερεὶ
E γὰρ ἤδη κεφαλαιούμενος, συνελὼν τὰ περὶ τῶνδε προειρημένα, πυθοίμην ἂν ἡδέως παντὸς εἰδότος τὰ τότε πράγματα, καὶ τοῦ μετρίου μετέχοντος, τί ποτε τοῦτον ἐχρῆν ποιεῖν, ἢ τί καὶ συμβουλεύειν τοῖς αὐτοῦ, μετὰ τὸ πάντα μὲν ἐργάσασθαι τὰ δέοντα καλῶς, ἀνύσαι δὲ μηδὲν δυνηθῆναι, πολλῆς μὲν οὔσης δυνάμεως τοῖς ἐχθροῖς, πολλῆς δὲ ἅμα κακοηθείας, καὶ γοητείας, καὶ πάντων μὲν Ἰλλυριῶν, καὶ Μυ-

γρ. ὡς πέτρας vel vt aliquid σπείρων.

σῶν, καὶ Τριβαλῶν ἤδη κεκρατημένων, στρατιᾶς δὲ τῆς A πολλῆς ἐν Νικοπόλει καταβληθείσης, τῆς ἐκ Παιόνων λέγω, καὶ Κελτῶν, καὶ Γαλατῶν τῶν ἑσπερίων συνειλεγμένης· ὧν δὴ πάντων ἔφριττον καὶ μόνα τὰ ὀνόματα, τὸ βαρβαρικὸν ἅπαν· καὶ τῶν μὲν συμμαχούντων ἀτυχησάντων, ἢ καὶ ἡττηθέντων ἐνίων κακίστῃ μοίρᾳ, καὶ ἐν ἠπείρῳ καὶ ἐν θαλάσσῃ· ἐμοὶ δέ, τῶν πραγμάτων ἐληλυθέναι δοκούντων ἐπ' ἔσχατον τῶν δεινῶν, τῇ τηλικαύτῃ συνδρομῇ τῶν κακῶν, καὶ ταῦτα χρόνον οὕτω συχνόν.

Συμβουλεύειν, ἔδει τοῖς αὐτοῦ, φαῖεν ἂν τινες B ἴσως, καὶ διὰ πάντων ἐνάγειν αὐτοὺς εἰς τοῦτο, δέξασθαι θελῆσαι προθύμως τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ δόξης θάνατον, αὐτόν γε πρῶτον πρόθυμον ὄντα πρὸς τοῦτο. ὑπέρευγε. καὶ τί ποτ' ἦν ποιῶν ἕτερον τὸν ὅλον πάντα χρόνον, ἕως ἐξὸν ἦν αὐτῷ καὶ συμβουλεύειν, καὶ πράττειν τά γε δοκοῦντα κράτιστα εἶναι; ἀλλὰ καὶ θωπείαις χρῆσθαι φησὶν ἐχρῆν, καὶ ὑπισχνεῖσθαι μεγάλα, μετ' οἰκονομίας ἀρίστης. καὶ πῶς ἂν ἦν αὐτὸν ἑτέρως χρῆσθαι ταῖς συμβουλαῖς; ἔστω φησίν· ἔδει δὲ αὖ κἀκεῖνο· φορτι- C κώτερον αὐτοῖς ἐπιτίθεσθαι, καί που προσαπειλεῖν ἐπιτιμῶντα, ὀνειδίζοντα, καὶ βοῶντα, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ποιοῦντα, μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς· ἀλλ' ἤδει βλάψαν ἐπιεικῶς· ὀνῆσον δὲ οὐδαμῶς· ὅθεν, τὸ τραχύτερον φάρμακον, τραύμασιν ὀργῶσι καὶ φλεγμαίνουσιν οὐκ ἐπέθηκε τηνικαῦτα, πρὸ τοῦ πολλάκις ἐπιθεὶς συμφερόντως μετὰ θαυμαστῆς ἐπιστήμης. τί δαὶ ὥσπερ ἕτερον πρὸς Θεοῦ παρῆκεν ἐκεῖνος, τῶν γε δεόντων D πεπρᾶχθαι; ὑπενδοῦναι τούτοις σοι δοκεῖ βέλτιστον εἶναι, τὸ ἀσεβῶν ὑποταγῆναι ζυγῷ; ἀλλὰ κάκιστόν τε πάντων τοῦτο αὐτὸς ἐνόμιζε, καὶ τῆς ἰδίας ἀρετῆς καὶ τοῦ σχήματος τελέως ἀπᾷδον· ἀλλὰ Χριστιανικὴν ἀρχὴν δέξασθαι, ἣ καὶ τοῖς ἤθεσιν αὐτῶν ἄμεινον συμβῆναι ἔμελλε, καὶ πρὸς τὸ βοηθεῖν ἐξαρκέσειν, ἄριστα γε. ἐπεὶ γάρ, τὰ μὲν δεινὰ ὑπερέσχε, δυνατὸν δὲ οὐκ ἦν, πείθειν αὐτοὺς ἐκεῖνον, ἢ βιάσασθαι τοὺς πάλαι προγόνους μιμήσασθαι, δυοῖν θάτερον ὑπολέλειπται, ἢ τὴν τῶν Τούρκων E ἀρχήν, ἢ τὴν εἰρημένην λοιπὸν δέξασθαι. ἐδόκει τοίνυν εἶναι βελτίων ἡ τῶν Φρερίων ἅπασι τρόποις. κακῶν γὰρ δὴ προκειμένων, τὸ μὴ χεῖρον, βέλτιον, κατὰ τὸν θρυλλούμενον λόγον. ὥστε, τὸ κουφότερον ᾕρηται, καὶ τοῦτο γε μετὰ πολλῆς τῆς εὐγνωμοσύνης, καὶ τρόπου γέμοντος ἀγαθότητος. βουλομένους μὲν γὰρ δέξασθαι τὴν εἰρημένην ἀρ-

que, ac Tribali, superati fuissent, ingensque cæsus exercitus ad Nicopolim, ex Pannoniis, Celtisque ac occiduis Galatis, collectus; quorum omnium nuda quoque nomina Barbari horrerent; cùm denique socij haud vterentur prosperâ fortunâ, ac quidam etiam malâ sorte, terrâ ac mari superati fuissent; mihique tanto malorum concursu res ad extrema, per longum id deductæ tempus viderentur.

Erat, inquiunt aliqui, consulendum suis, ac modis omnibus eis suadendum, vt alacres mori pro pietate mallent, cùm primus & ipse alacris exemplo præiret. Bellè quidem. Quid enimuerò aliud toto iam acto egerat tempore, quandiu licuit cùm consulere optima quæque, tum agere? Sed & blanditiis, inquit, erat vtendum, optimâque œconomiâ erant magna quædam promittenda. Quî verò aliter poterat consulere? Esto, inquit: Hoc quoque adiiciendum erat; vt, inquam, molestior ingrueret, ac quandoque etiam increpans, minas adiungeret, exprobraret, clamaret, ac eiusmodi omnia multo excessu præstaret. Verùm nouerat hæc prorsus nocitura, ac ne minimum profutura. Quamobrem abstinuit austerius tunc remedium, exasperatis ac inflammato humore tumentibus plagis adhibere, qui sæpe olim mirabili arte commodò adhibuisset. Quid ergo aliud sodes, per Deum omisisse videatur, eorum, quæ præstare esset operæpretium? Id ne optimum putes, vt infidelium iugo subiici sineret? Id verò ille omnium pessimum arbitrabatur, suâque prorsus cùm virtute, tum personâ indignum: Christianorum autem imperium subire, quod & magis eorum congrueret moribus, satisque haberet ad auxilium, longè optimum. Quia enim mala exuperabant, nec fieri poterat, vt eos ille in sententiam traheret, aut ue ad maiorum suorum imitationem cogeret, duorum alterum erat reliquum, vt aut Turcorum, aut quod dicebamus, Christianorum subirent imperium. Videbatur ergo modis omnibus præstare Fratrum dominium. Duorum enim ingruentium malorum, melius illud, quod non peius, iuxta quod habet tritum adagium. Quocirca præoptatum quod leuius, atque id multâ ingenuitate, plenisque bonitate motibus. Vt Fratrum illi dominationi mancipari vellent, con-

Christianis quam infidelibus Christianos subdi mi[illegible]

stitutum habebat indulgere, nihil facto succensens; fundens verò ab oculis lacrymas, tum propter charorum à se separationem, tum quòd suis pro iis periculis, sospitare non posset. Sic enim parentes quoque comparatum habent, cùm charissima pignora ablegant in alienam, quòd nisi seiunctis ab inuicem, salus non constet. Sin autem meliora eligerent; vt nimirum spem bonam prætendentes, bellum instaurarent aduersus Barbaros, ac vel Deo auspice vincerent, vel pro libertate ac gloriâ pugnantes, grauia quæque tolerarent, laudare consilium, ac pro viribus excitare, simulque polliceri vnà commoriturum; ac verò alacrem valde præstare, illis præeuntem.

Qui sic ergo animi haberet, cùm quod spectar ad ipsum, tum quod ad suos, quodque ad amicos, ac quod ad omnes, quam iustæ accusationis videatur dedisse causam? Quis ita ad calumniam promptus, vt pro more calumniari possit? Quam exuperantem procacitatem: quem adeò temerarium ac impudentem, sic abundè præclara gesta non facilè confundant? Quos adeò præfractos; quos proeaces, non elingues reddant? Quod os, non aliud è te habens, quàm vt in omnes deinceps insaniat, omni ablegato pudore, illa non obstruant? Imò, quod os, quam linguam maledicam, in benedicentiam ac laudes non conuertant? Nonne prudentiâ comite, bonitate morum, ac scientiâ politicâ gessit omnia? Planè adnixus est, quandiu nauis potuit gubernaculis cedere; nec ab eis, exeipiente tempestate abscessit, nihil partium omittens probi gubernatoris, loquens, consulens, monens, defectos animis erigens; excitans dormientes; animo intentis iubens; omnes ad instantiam operis pręcepto prouocans; agens ipse ac præstans, quo nauigium vento aduerso ac procellâ iactatum, posset præsentis naufragij periculum cauere.

His itaque supra omnium opinionem continuè instans, ad multum satis tempus auertit mala: at eûm deinceps venti rabie furerent, ac mare sæuius feroeiret; vasaque alia quidem fatiscerent, alia iam contrita essent; nauisque, vt verbo dicam, frænum respueret, vixque non loqueretur, mox nisi fortunâ mutatâ, esse mergendam: Ille nihilominus quanquam illud exaspe-

A χλῶ, συγχωρεῖν ἐβούλετο· μήτε ὀργιζόμενος, καὶ δάκρυον ἐκπέμπων τῶν ὀφθαλμῶν, τῇ τε διαστάσει τῶν φιλουμένων, καὶ τῷ μὴ δύνασθαι ὑπὲρ σφῶν προκινδυνεύοντα, τούτοις σῶσαι. τοῦτο καὶ γονεῦσι συμβαίνει, εἰς ἀλλοδαπὴν τὰ φίλτατα πέμπουσιν, ἐπειδὴ οὐκ ἔξεστι σώζεσθαι μὴ διακριθέντας ἀλλήλων. προαιρουμένους δὲ τὰ βελτίω, δηλαδὴ τὸ πολεμεῖν τοῖς βαρβάροις τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα, καὶ ἢ νικᾷν τῇ τοῦ Θεοῦ συμμαχίᾳ, ἢ πάντα φέρειν τὰ δυσχερῆ, ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀποδυσαμένους καὶ δόξης, ἐπαινεῖν αὐτοὺς τῆς γνώμης, καὶ προθυμοῦν ὁπόσα δύναιτο, καὶ συναποθανεῖν αὐτοῖς B ὑποσχέσθαι, καὶ προσέτι τοῦτο μάλα προθύμως, ἡγούμενος αὐτοῖς ἑπομένοις.

Οὕτως οὖν ἔχων λογισμῶν, καὶ περὶ αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν ἰδίων, καὶ περὶ τῶν φίλων, καὶ περὶ πάντων, τίνα δικαίαν ἀφορμὴν παρέσχετ' ἂν κατηγορίας· τίς ἂν τῶν διαβαλλόντων εὐκόλως, χρήσαιτο τοῖς εἰωθόσι; πόσης ἰταμότητος ὑπερβολήν. τίνα θρασὺν καὶ ἀναίσχυντον οὐκ εὐχερῶς ἀπέπεμψεν C ἄν, ὃ μετὰ περιουσίας λαμπρὸν τῶν ἔργων; ποίους αὐθάδεις· τίνας προπετεῖς οὐκ ἂν ἀφώνους εἰργάσατο; ποῖον οὐκ ἂν ἀπέρραψε στόμα, μηδὲν τι περιέργου ποιούμενον, ἀλλ' ἢ τὸ κατὰ πάντων ἑξῆς ληρεῖν, ἐρρῶσθαι πάσῃ φράσιν αἰδοῖ; μᾶλλον δὲ, ποῖον μὲν στόμα· ποίαν δὲ γλῶτταν βλάσφημον, οὐκ ἂν πρὸς εὐφημίαν μετέβαλεν; οὐ γὰρ φρονήσεως; οὐ χρηστότητος; οὐκ ἐπιστήμης πολιτικῆς ἅπαντα ὅσα πέπρακται D τῷδε τἀνδρί; ἀντεῖχε μὲν, ἕως ἐξῆν τοῖς οἴαξιν εἴκειν τὸ πλοῖον· καὶ χειμῶνι χρώμενος, τούτων οὐκ ἀφίστατο, καὶ τἄλλ' ἑξῆς πάντα ποιῶν τὰ τῶν ἀγαθῶν ναυκλήρων, λέγων· συμβουλεύων· παραινῶν· ἀναθαρρύνων τοὺς καταπεπληγότας· ἀφυπνίζων τοὺς καθεύδοντας· διακελευόμενος τοῖς σπουδάζουσιν· ἐπιτάττων ἐνεργοὺς ἅπαντας εἶναι, αὐτὸς ἐκεῖνος διαπραττόμενος, δι' ὧν ἂν ἦν μὴ καταβαπτισθῆναι τὸ σκάφος, δυσηνεμίᾳ καὶ σάλῳ χρώμενον.

Ταῦτα τοι διαπαντὸς ἐργαζόμενος, ὑπὲρ τὰς ἁπάντων δόξας, ἐπὶ μακρόν τινα χρόνον ἀπέτρε-E πε τὰ δεινά· εἶτα τῶν ἀνέμων ὥσπερ λυσσώντων, καὶ μαινομένης ἀγριώτερον τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν μὲν σκευῶν αὐτοῦ πονησάντων, τινῶν δὲ καὶ συντριβέντων ἤδη, τῆς τε νεὼς ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀφηνιαζούσης, καὶ μονονοὺ φωνὴν ἀφιείσης, ὡς αὐτίκα καταδύσεται μὴ μεταβαλούσης αὐτῇ τῆς τύχης· ὁ δὲ

καὶ μᾶλλον ἀγριαινούσης ἐκείνης, καὶ ἀεὶ χαλεπωτέρας αὐτῆς γινομένης, ἔμενεν ἐν τῷ προνοεῖσθαι, καὶ ταῖς δυσχερείαις ἀντιθεὶς τὴν ἐν αὐτῷ παντοδαπὴν ἀρετήν, ἐπειρᾶτο διασώζειν ἔτι τὸ πλοῖον, καὶ ὡς ἐπὶ λιμένα τὴν εἰρήνην τοῦτο κατάγειν. καίτοι ταύτης ἤλπιζε τεύξεσθαι, μικροῦ δεῖν, οὐδαμῶς. οὐδὲ γὰρ ἠγνόει τὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ φύσιν, καὶ γνώμην, καὶ ἀγριότητα, καὶ ὅσα ἕτερα αὐτὸν ἔχειν τῶν ὅπλων προσώπειων.

Ὁ μὲν οὖν ἐχθρός, καὶ τὰ ἐκείνου, τοιαῦτα· κακός, κακὰ καὶ πράττων καὶ βουλευόμενος. ὁ δέ γε, καὶ ταῦτα καλῶς γινώσκων, καὶ ὡς τῆς ἐμφύτου θηριωδίας ἐκεῖνος ἀνθέξεται, ἣν μὴ παντάπασιν ἀπογνῷ τοῦ πρᾶξαί τι κατ' αὐτὴν δυνηθῆναι, ἀνάγκης θύραθεν ἐπελθούσης, ὅμως οὐκ ἀπηλλάττετο, ζητῶν τὰς μετ' ἐκείνου σπονδάς. ἡγεῖτο γὰρ πρέπειν αὐτῷ μηδ' ὁτιοῦν τῶν εἰς αὐτὸν ἡκόντων παραλιπεῖν, μηδὲ μηχανῆς ἡστινοσοῦν ἀμελῆσαι, ὁποιασοῦν εἰς εἰρήνην φερούσης.

Ἐπεὶ τοίνυν οὕτως ἐδόκει, πρεσβεῖαι μὲν πάνυ πυκναί, καὶ ὅσα πρὸς διαλλαγὰς ἐφέλκεσθαι πέφυκεν· ὁ δὲ σατράπης, ἀκριβῶς εἴχετο τῆς φύσεως, καὶ ἐλπὶς οὐδεμία ὑπελείπετο, πρὸς βέλτιόν τι μεταβαλεῖν τὴν τοῦ θηρὸς ἐκείνου γνώμην ποτέ. ὁ δὲ πλήρης φρονήσεως ὤν, ἐξεῦρεν ὅπως εἰς ἀνάγκην ἐκεῖνον ἀγάγῃ τοῦ τῆς εἰρήνης ἐπιθυμῆσαι. τίς ὁ τρόπος τῆς ἀνάγκης; αἱ μετὰ τῶν Φρερίων συμβάσεις, καὶ ἡ ἐνθάδε τούτων ἐπιδημία, δι' ἧς τὸν βάρβαρον ἔπεισε καταβαλεῖν τὴν ἐπηρμένην ὀφρύν, καὶ τῶν προτέρων λογισμῶν καθυφέντα, τὰς μεθ' ὑμῶν ζητῆσαι σπονδάς γε, καὶ ταύτας πολλοῦ τινος ἐθέλειν τυχεῖν ἀλλάξασθαι, ἄνω ποταμῶν φασι. τοῦτ' ἦν τὸ πρῶτον αἴτιον, τοῦ τοὺς Φρερίους ἐνθάδε παραγενέσθαι. τὸ γὰρ ἑτοίμους ἐκείνους ἔχειν εἰς σωτηρίαν ὑμετέραν καὶ βοήθειαν, εἰ μὴ κατὰ νοῦν ἐκβαίη τὸ τῆς εἰρήνης ἐγχείρημα τῷ δεσπότῃ, δεύτερον ἦν ἀληθῶς, καὶ παντελοῦς ἀπογνώσεως.

Ἀλλὰ γὰρ ἔοικα, οὐκ ἀκριβῶς τοῖς ὀνόμασι χρήσασθαι, βοηθούς τε καὶ σωτῆρας ἐκείνους προσαγορεύσας. τὸ μὲν γὰρ προκριθῆναι τούτους τῶν ἀσεβῶν, καὶ τῆς αὐτῶν δεσποτείας τὴν τῶν Λατίνων ἀρχὴν προθεῖναι, ἀλλ' οὐδὲ παραβάλλειν οἶμαι καλόν· οὕτω πολὺ διεχέτην. οὐ μέντοι γε σωτῆρες καὶ βοηθοὶ κυρίως ἂν οἱ δὲ καλοῖντο, εἰ τοῦ μὲν ζυγοῦ τῶν ἀσεβῶν ἀπήλλαξαν ἄν, ὑπὸ δὲ τὸν σφῶν

A ratius foret, seque ipso grauius fieret, prouidendo instabat, suamque illam omnimodam virtutem difficultatibus opponens, hactenus conabatur nauigium seruare, ac velut in portum, in pacis tranquilla subducere: quanquam parum aberat, vt ne pacis spem omnem abiecisset. Neque enim erat qui nesciret hostis, quà indolem, quà animum sæuitiamque, ac si qua alia iuge ei armorum studium faciebant.

B Sanè quidem hostis talis erat, eiusque talia studia; malus scilicet, moliens pariter ac agens mala. Verùm quanquam ille hæc probè nosset, sciretque in innatâ illâ ferocitate perseueraturum, nisi omninò extrinsecus immissa necessitas aliqua, spem damni inferendi auferret: minimè mutabatur, vt ne pacis cum eo fœdera sollicitaret. Se quippe arbitrabatur decere, vt nihil omitteret eorum quæ sua essent, nullamque artem, quâ pax concilianda videretur, negligeret.

C Cùm sic ergo constitutum esset, fiebant crebræ admodum legationes, ac si qua in pacis studia trahere habeant: Satrapa verò, suo prorsus genio vrebarur, nullaque erat spes reliqua, vt vnquam belluæ animus in melius aliquid couettendus esset. Cæterùm Theodorus, pro eius prudētiæ ratione, quâ plenus esset, modum inuenit, quo in desiderij pacis necessitatem hominem cogeret. Quis porrò hic modus? Initæ scilicet pactiones cum Rhodijs, eorumque huc aduen-D tus. Eò quippe Barbarum adegit, vt iam olim elatum supercilium demitteret, vtque à prioribus cogitationibus decedens, fœdus pacisci vobiscum quęreret, plurisque faceret rem obtinere, *aduerso*, vt aiunt, *flumine*. Fuit illa prima ratio aduentûs Fratrum. Quòd enim expeditos habituri essetis in salutem vestram ac opem, si minus pacis illa molitio pro voto succederet Despotæ, secundùm reipsâ erat, ac summæ res desperationis.

Chil. 1. Cent. 3. 9. Iam. Cent. 5. 44.

E Videor nihilominus haud satis vocibus accuratus, qui eos auxiliatores ac sospitatores appellem. Vt ij quidem infidelibus præferrentur, Latinorumque dominatio eorum dominationi potior haberetur, omni palam comparatione antiquius: sic magnum quid inter vtrosque refert: Haud tamen illi absolutè sospitatores ac auxiliatores audituri erant, vt ab infidelium liberantes iugo,

suo vicissim inuitos manciparent. Bonum quidem erat, ac valde bonum, prohiberi immanem belluam, vt ne quod agitabat, totam deinceps Peloponnesum glutiret: quia tamen aliâ ratione lacrymarum segetem ministrabat, neque puri auxilij res, neque absolutè auxilium, vt vnquam extitisset, erat. Nam neque remedium, vnquam omninò bonum habeatur, vt corpus quidem ab ægritudine liberet, morbum tamen alium subinde inducat; eum quidem priori leuiorem, qui tamen corpus afficiat. Quin & hinc liqueat. Vt enim esset quid absolutè bonum, vt ij inquam, vobis imperarent; planè etiam essemus assensuri, lubentesque nostrâ eis sede, quanquam nulla necessitas cogeret, cederemus. Nec enim vnquam maiorem imperij, quàm vestræ vtilitatis rationem habendam putauimus: tanti nimirum vos facimus. Cæterùm quod factum est, liquidò necessitatis fuit, quâ solutâ, totum statim negotium inutile euasit. Quamobrem prætulistis quod è re erat, cùm despota, tum & ipsi, benéque concurrerunt omnia, ac neutrâ parte lancem inclinastis: quin omnes, in iis quæ bona essent, ac vestris congrua moribus, magnificis vt vnquam coronis aucti, Dei opitulante gratiâ, permansistis. Hæc verò hactenus.

Cæterùm illud minimè silentio prætereundum putem; singulare illud, quod in Fratrum negotio circa Peloponnesios per id tempus consilium initum fuit, eum solum decuisse qui iniit. Quippe habuit profundius aliquid, artisque impensioris, vti ex ipso rerum euentu cuique perspicuum fuit. Nihil enim Agamemnonis illi consiliû super Ilium simile habuit; cùm nempe longo bello, necessarijque commeatus penuriâ defectum militem, ad constantiam ac generosæ mentis propositum, prætenso oraculo animare volens, ardens adeò natalis soli, ac patriæ desiderium iniecit, vt ei planè consilium in contrarium cesserit, vniuersis abiectâ æmulatione ac animi fortitudine, ad naues conuolantibus, actei architecto, amplam pœnitendi segetem ministrantibus: Planè verò secus nouum hoc, atque vetus illud consilium habuit, interque ea, nec exigui quid discriminis, nec momenti leuis intercessit. Habuit vetus illud necessariam Vlyssis prudentiam; quin &

Iliad. ß.

Theodori cum Agamemnonis collatum consilium.

A αὐτὴν μὴ βουλομένους ὑμᾶς ἀπήγαγον. καλὸν μὲν γὰρ καὶ λίαν καλόν, τὸ τὸ ἀλλόκοτον θηρίον κωλῦσαι καταπιεῖν ὡς ἐβούλετο πᾶσαν ἑξῆς τὴν τοῦ Πέλοπος· ἅτε δὲ δακρύων ἀφορμὰς κατ' ἄλλους παρεχόμενον τρόπους, οὔτ' εὐφροσύνης καθαρᾶς ἦν ἄν ποτ' εἶναι ἐγγύς, οὔτε κυρίως βοήθεια. ἐπεὶ καὶ φάρμακον, ἀγαθὸν οὐκ ἄν ποτ' εἰκῇ πάντῃ κριθείη, ἣν ἀπαλλάξῃ μὲν νόσου τὸ σῶμα, ἕτερον δέ τι πάθος ἀντεισαγάγῃ, κουφότερον μὲν τοῦ προτέρου, λυποῦν δ' οὖν ὅμως B τὸ σῶμα. δείκνυσι δὲ κἀκεῖνο. εἰ γὰρ τὸ πρᾶγμα κυρίως ἦν ἀγαθόν, λέγω δὲ τὸ ἐκείνους ὑμῶν ἄρχειν, τοῦτο γ' ἂν εἱλόμεθα πάλαι, καὶ τοῦ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς θρόνου, τούτοις ἑκόντες παρεχωρήσαμεν, μηδαμῶς που περιστάσεως εἰς τοῦτο βιαζομένης. οὐ γὰρ τὸ ἡμᾶς ὑμῶν ἄρχειν, τῆς ὑμετέρας ὠφελείας ἄμεινον κεκρίκαμεν ἄν. οὕτω περὶ πλείστου τὸ ὑμέτερον ἄγομεν. νυνὶ δ' ἀνάγκης σαφοῦς τὸ πρᾶγμα, ἧς γε λυθείσης, ἐν ἀχρηστίᾳ τὸ κατ' αὐτοὺς ἦν εὐθύς· ὅθεν C καὶ τὸ δέον προὐκέκριτο καὶ παρὰ τοῦ δεσπότου, καὶ παρ' ὑμῶν, καὶ πάντα τούτῳ καλῶς συνέδραμε, καὶ οὐδετέρῳ τὴν ζυγὴν ἀπεκλίνατε, ἀλλ' ἐν τοῖς καλοῖς τε καὶ εἰωθόσι διαμεμενήκατε πάντες, μεθ' λαμπρῶν εἴπερ ποτὲ στεφάνων, συναιρομένης τῆς θείας ῥοπῆς. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων, ἅλις.

Ἐκεῖνο μέν γε οὐ σιωπήσομαι, τὴν τῶν φρερίων ἕνεκα πρὸς τοὺς αὐτόχθονας τῆς Πελοποννήσου γεγενημένην συμβουλὴν τηνικαῦτα, μόνην εἰρῆσθαι D πρέπουσαν, μόνῳ τῷ ταύτην βουλευσαμένῳ. εἶχε γὰρ βαθύτερόν τι καὶ τεχνικώτερον, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας ἔστι μαθεῖν. οὐδὲ γὰρ προσέοικε τῇ κατὰ τὸ Ἴλιον ἐξευρημένῃ τῷ Ἀγαμέμνονι, δι' ἧς ἐβούλετο μὲν ἐκεῖνος στρέξαι πρὸς καρτερίαν καὶ δυναμότητα τὸ στρατόπεδον, μακρῷ πολέμῳ κακοπαθοῦντας, καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδείων ἀπορίᾳ, ἐνέβαλε δὲ τοσαύτην ἐπιθυμίαν αὐτοῖς τῶν οἴκοι τε καὶ τῆς πατρίδος, καὶ τῶν τιμιωτάτων, οἷς ἐχρημάτιζεν, ὡς περιστῆναι πάντῃ τὸ βούλημα E πρὸς τοὐναντίον σαφῶς, καὶ τρέχειν πάντας ἐπὶ ναῦς, ῥίψαντας φιλοτιμίαν καὶ φρόνημα, καὶ πολὺ προσηκέναι μεταμέλου τῷ τεχνησαμένῳ· ἀλλ' ἀτέχνως, ἀνόμοιος ἡ νεωτέρα τῇ πρεσβυτέρα, καὶ τοῖν δυοῖν τὸ μέσον, οὔτε σμικρόν, οὔτε περὶ τῶν τυχόντων πραγμάτων. ἐκείνη μὲν γὰρ ἐδεῖτο τῆς Ὀδυσσέως συνέσεως, καὶ δὴ καὶ τῆς

τῆς χειρός. καὶ γὰρ καὶ σκῆπτρον τ' ἀνδρὸς ἐκείνου κατ' ἐνίων ἀνετείνετο, ὑφ' οὗ κωλῦσαι τὰς ναῦς καθελκῦσαι, καὶ ἀποπλεῖν τὴν ταχίστην. ἡ δὴ ἀγαθὴ κομιδῆ, καὶ κομιδῆ πρὸς ἀγαθὸν ἐτελεύτησε πέρας· καὶ δηλοῖ, τὸ δι' αὐτῆς σεσῶσθαι τὴν Πελοπόννησον. σὺν ἀκριβεστάτῃ γὰρ ἐπιστήμῃ, τὴν ἐνίων νωθείαν εἰς τὰς αὐτῶν ψυχὰς κατασκήψασαν ἔκ τινων θύραθεν κακῶν ἐπιτεταμένων, ἐξήλασε. τὸ γὰρ αὐτὸν χρηματίζειν τοιαῦτα, καὶ μονονοὺ ποιεῖν αὐτοὺς δουλοῦσθαι δοκεῖν ἑτέροις, ὧν ἐκεῖνοι πολὺ βελτίους, οἷα κέντρον γέγονεν αὐτοῖς πρὸς τὴν τῶν δεόντων ἐπιθυμίαν, καὶ ἀνεζωπύρησέ πως εὐθὺς τὸν εἰς αὐτὸν ἔρωτα. εἰκότως. ὅταν γὰρ ἡ γενναιότης ἀποκαμοῦσα, πρός τι φαυλότερον ἀποκλίνῃ, πολλὰ δὴ αἱ τοιαῦτα γένοιτο παρὰ τοῖς ἀνθρώποις· πολλάκις μὲν ἐπ' ἐκεῖνο τρέχει· ἐγγὺς δὲ γενομένη τοῦ πράττειν, μισήσασα τὸ αἶσχος, ἀποπηδᾷ, καὶ θερμότερον ἀναλαμβάνει τὴν ὁρμὴν πρὸς τὸ ἀγαθόν, καὶ μετὰ πολλῆς προσθήκης ὁ πρὶν ἐπάνεισι πόνος· ἡ δὲ, παλινδρομοῦσα πρὸς αὐτὸ, προθυμότερον ζητεῖ τοῦτ' εὑρεῖν, καὶ εὑροῦσα γε λοιπὸν, ἀπρὶξ τούτου ἔχεται· ὃ δὴ κἀνταῦθα συμβέβηκεν.

Αὐτίκα γὰρ ἀκούσαντες, τὸ μέλλον μὲν οὐδαμῶς, δοκοῦν δ' ὅμως γενήσεσθαι, ἀνήφθη τούτοις ὁ πυρσὸς τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπης, ὥσπερ ἀπό τινος σπινθῆρος αἰθάλῃ συχνῇ κατακεχωσμένου, τοῖς τοῦ καιροῦ συμπτώμασι· καὶ ὁ τῆς δόξης ἔρως ἐσφάδαζε, καὶ τὸ περὶ τὸν δεσπότην μεμηνὸς αὐξάνειν ἤρξατο, ὡσπερεὶ παρηβηκὸς καὶ ἔξωρον γενόμενον τῷ πάντ' ἀμβλυνοῦντι χρόνῳ. ἐῴκεσαν οὖν ἐξεστηκόσιν ἡ Πελοπόννησος, εἰ δόξαιεν ἄλλους ἐθέλειν ἀντ' αὐτοῦ δέξασθαι. καὶ πολεμεῖν Ῥοδίοις φανερῶς ἤρξαντο καὶ ψήφισμα γέγονε κοινὸν ὅρκοις τὸ βέβαιον ἔχον, ἢ τοὺς Φρερίους ἐξελάσαι τῆς αὐτῶν, ἢ τεθνάναι· τὸν δὲ φιλούμενον αὐτοῖς ἐπαναλαβεῖν δεσπότην, εἰ καὶ μηδαμῶς αὐτὸν ἀπεβάλοντο. ὁρᾶτέ μοι τὴν αὐτοῦ φρόνησιν; τὴν ἐμπειρίαν; τὴν περὶ τὰ πολιτικὰ ἐπιστήμην; τὸ γὰρ ἐνδοῦναι δεδόχθαι, καὶ ταύτῃ γε τὸν ὄλεθρον ὑποδεῖξαι, τοὺς εἰς ἐκεῖνον βαδίζοντας ἔσωσεν, ἐφ' ἃ προσῆκε παλινοστήσαντας. καὶ δὴ τοιαῦτα εἰργάσαντο, τοῦ καθήκοντος ἀντιποιούμενοι, ὥστε καὶ δοῦναι τοῦτον θαρρεῖν, ὡς εἰ μὴ ὁ Παγιαζίτης ἀπαλλάγῃ, αὐτοὺς, ἢ δείξειν τάχα τοὺς κατ' αὐτὸν ἐλ-

manum. Nam & sceptrum in aliquo necessitate extendit, quo trahentium naues impetum retardaret, prohiberetque præcipitem illum discessum. Hoc autem, cùm valde bonum esset, finem quoque bonum valde adeptum est; remque salus per ipsum parta Peloponneso, ostendit. Accuratissimâ namque scientiâ, quotundam animis depulit exitiosam segnitiem, ab externâ quadam malorum grassatione, in eis auctiorem. Quod enim velut oraculo talia diceret, ac fere palam viderentur, qui eius essent ditionis, aliis mancipandi, quibus illi longè præstarent, stimulus quidam ad ea quæ par esset, appetenda fuit, statimque eorum in ipsum amorem velut instaurauit. Vbi enim malis fatiscens generosus animus, in suâ aliquid minus dignum ingenuitate ac abiectius inclinauit: Porrò accidant eiusmodi non pauca in humanis: sæpius quidem in illud procurrit: iam autem proximè facturus, quem rei turpitudinis pigeat, resilit, maiorique feruore impetum in bonum resumit, priorque contentio multâ accessione redit. Cursu itaque in illud reflexo, maiori alacritate quærit inuenire, ac deinceps inuento mordicus adhæret. Sic planè hoc quoque negotio habuit.

Sclra sent.

Mox enim audito, quod etsi non futurum, fore tamen videbatur, nouùm eis dilectionis in eum flamma, velut à scintillâ multis obrutâ cineribus; temporis scilicet casibus; exarsit; cœpitque gloriæ cupiditas generosiùs agitari, œstumque illud amoris in Despotam inualescere, quod tempus obscurans omnia, velut effœtum obsoletumque fecisset: Fuisset ergo Peloponnesus defectæ similis, vt esset visa alios pro eo recipere dominos: cœperunt verò palam bellum Rhodiis indicere, communique conspiratione manauit decretum sacramentis firmatum, vt aut Fratres expellerent, aut mortem oppeterent, charumque Despotam reciperent, quanquam eum minimè amisissent. Videtis eius prudentiam? experientiam? politicam peritiam? Quod enim sit visus cedere, cedensque ostenderit præsens discrimen, postliminiò reuersos ad id quod operæpretium esset, ipsumque adeuntes fecit esse sospites. Sic verò officii tenaces ac strenui habuerunt, vt & illi spem certam inicerent, nisi Baiazetes pacem iniret, aut à spe suâ frustratum

Vt affecti Peloponnesii à facto Theodori.

F

A ostensuros, aut cum gloriâ pugnantes, mortem appetituros: quod vtrique volebat ille, inque eum finem perstruebat omnia, agebatque.

Nouo itaque veteris belli, vt sic dicam, ducto exordio, cùm se frater ac pariter omnes, pro eo atque decebat, sacramento faustè obstrinxissent, famaque vbique peruagaretur, cùm opus admirationi erat, tum eius à principio auctor, ac qui benè per omnia consummasset, eximiam quandam referebat laudem. Monembasiâ ergo reuersus

Deterret Theodorus suos ac Rhodios ne inter se pugnent.

B Spartam, auctor est Græcis pariter ac Rhodiis, quasdam iam vrbes occupantibus in Peloponneso, vt ne hactenus ferro decernant· Sciebat enim rem cessuram in bonum, vti planè etiam cessit.

Eius itaque belli concessis iudiciis, bellum ipse in Persas conficit; sperans quidem à Deo auxilium; sed & mortem lubens, tanquam animorum vtilem saluti, ac immortalis gloriæ conciliatricem opperens. *Pugnent vt morituri*, scripsere quondam Spartani ad suos,

Pulchra Lacedemoniorum ad suos sententia.

C *& non morientur.* Hanc ille sententiam auribus insonantem habens, ac laudans, reipsâ probauit veram. Necdum enim Spartam venerat, cùm missi à Satrapâ legati Lacedæmona occupant,

Solos canes lupus arcendos rogat.

pacemque sanciunt, multa quidem præstare polliciti, nec aliud quicquam vicissim exigentes, quàm vt Fratres redeant in suam prouinciam.

Sanè, icto pacis firmissimo fœdere, vt icta cum barbaris pacis fœdera firmi-

D tatis robur dicantur obtinere; bellum hoc non exiguâ gloriâ vobis confectum est, cœperuntque, quæ velut emortua essent, nouam induere vitam; ac quæ ematcuissent, reuitescere; quæ defluxissent, nouum florere; ac breui Peloponnesus tota, multo decore ornari, ac referta esse. Quamobrem talium opifex nedum videatur vacare culpâ, sed & maximâ dignus laude à tali iudicio, cùm hominibus sanæ mentis, tum choris Angelorum, tum etiâm Deo, cuius

E etiam nutu res tota dispensata est. Vt enim ille consilium inierit, ac præclarè confecerit, potueritque terminare, eius fuit procul dubio, cui diuinum cœlitus auxilium, abundè suppeteret. Quanquam verò etiam grauia primùm inuasere diu quidem, ac multâ vi, hoc quoque diuinæ in virum beneuolentiæ argumentum fuit. Noluit enim

A πίδος διαμαρτησόμενοι, ἢ μετ᾽ εὐκλείας τεθνήξεσθαι μαχόμενοι. ὅπερ ἐκεῖνος ἤθελεν, καὶ ἀεὶ πρὸς τοῦτο βλέπων, πάντα κατασκεύαζέ τε καὶ ἔπραττεν.

Ἀλλ᾽ οὖν οὕτω νέαν ἀρχὴν εἰληφότος τοῦ γεγηρακότος ὡς ἄν τις εἴποι πολέμου, τοῦ τε ἀδελφοῦ καὶ πάντων ὀμωμοκότων ἀγαθῇ τύχῃ, ὥσπερ ἐχρῆν ὀμωμοκέναι τῶν δεόντων ἕνεκα, τό, τε ἔργον ἐθαυμάζετο, πανταχόσε διαδραμούσης τῆς φήμης· ὅ, τε ἐξ ἀρχῆς ἐργασάμενος, καὶ διὰ πάντων καλῶς πράξας, διαφερόντως ὑμνεῖτο. εἰς Σπάρτην οὖν ἐπανιὼν ἐκ Μονεμβασίας, πείθει Ῥωμαίους

B τε καὶ Ῥοδίους τοὺς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ κατέχοντάς τινας πόλεις, μὴ πρὸς ἀλλήλους διαμάχεσθαι πως. ᾔδει γὰρ τοῦτο λῆξον πρὸς ἀγαθὸν αὐτῷ τέλος, ὥσπερ οὖν καὶ γέγονε πάντως.

Καὶ τοίνυν ἀνακωχῆς δεδομένης τῷ μεταξὺ τούτων πολέμῳ, αὐτὸς δὴ πράττει τὰ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας· τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ συμμαχίαν ἐλπίζων, δεχόμενος δὲ καὶ τὸ θανεῖν ἄσμενος, ὡς σωτηρίαν ψυχῶν, καὶ δόξης αἴτιον ἀθανάτου.

C μαχέσθων ὡς τεθναξόμενοι, καὶ οὐ τεθνάξονται, ἀπέστειλάν ποτε τοῖς αὐτῶν οἱ τῆς Σπάρτης. τοῦτ᾽ ἐκεῖνος ἔνηχον ἔχων τὸ δόγμα καὶ ἐπαινῶν, ἔργῳ ἀληθὲς ἔδειξεν. οὐκ ἔφθη γὰρ τὴν Σπάρτην καταλαβών, καὶ ἡ τοῦ σατράπου πρεσβεία, σπουδῇ τὴν Λακεδαίμονα καταλαμβάνουσι, καὶ ποιοῦσι τὴν εἰρήνην, πολλὰ μὲν ὑπισχνούμενοι, μηδὲν δὲ ἀπαιτήσαντες, ἢ τὸ, τοὺς φρερίους ἐπαναστρέψαι πρὸς τὴν αὐτῶν.

Καὶ δὴ σπονδῶν γενομένων ἰσχυροτάτων, ὅσα γε τὰ μετὰ τῶν βαρβάρων ἰσχυρότατα λέγειν ἔξεστι, μετὰ

D δόξης οὐ σμικρᾶς τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον ὑμῖν ἐτελεύτησε· καὶ ἀναβιοῦν πως ἤρξατο, τὰ μικροῦ νεκρὰ γεγονότα, καὶ τὰ πρὶν μεμαρασμένα, ἀναθάλλειν· καὶ τὰ κατερρυηκότα, ἀνθεῖν ἐξαῦθις· καὶ πολλοῖς ἐκόσμει τοῖς καλοῖς, καὶ ἔβριθέ γε πᾶσα ἡ Πελοπόννησος, οὐ μετὰ πολύν τινα χρόνον. ὥστ᾽ οὐχ ὅπως ἀνεμέσητος ὁ μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας ταῦτα πράξας, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπαινετὸς τῆς τοιαύτης διαγνώσεως, ἀνθρώποις τε νοῦν ἔχουσι, καὶ χοροῖς ἀγ-

E γέλων, καὶ Θεῷ, οὗ καὶ τῇ ῥοπῇ ταῦτ᾽ ἐπεπράττετο. ὁ γὰρ τοιαῦτα τοῦτον βουλεύσασθαι, καὶ διὰ τέλους καλῶς ἐργάσασθαι, καὶ δυνηθῆναι πρᾶξαι, πολλῆς τινος πάντως τῆς εὐμοιρίας τῆς οὐρανόθεν ἐπικουρείας. εἰ δὲ καὶ πρῶτον ἐπῆλθε τὰ δυσχερῆ συχνόν τινα χρόνον μετὰ σφοδρότητος, καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦτο εὐνοίας τῆς πρὸς τὸν ἄνδρα τεκμήριον. οὐδὲ γὰρ μὲν ἤθελεν ἐᾶσαι τὴν ἀρετὴν ἀθέατόν τε καὶ ἀνεπίδεικτον,

ὡς μηδὲν αὐτῆς τιμιώτερον· ἀλλὰ περὶ ὀλίγους ἀποκρούσασθαι πάνυ δεινὸν, ἐᾷ δὲ, καὶ μᾶλλον ἔλασσον ἐπιτηδεύειν καὶ ἐπιδιδόναι· παρέσχετο δὲ ἀνδρίαν τῷ ἀθλητῇ, ὥστε προεληλυθέναι τε καὶ ἐστεφανῶσθαι.

Ὁ γοῦν ἀθλητὴς οὗτος, ᾧ γε καὶ ὑμεῖς συνηθλεῖτε καθάπερ κεφαλῇ μέλη, δυοῖν ἅμα τετύχηκεν, ὧν κἂν θατέρου τυχὸν ἠγάπησεν· ἑκάτερον γὰρ λαμπρόν· καὶ δηλοῖ τὰ πράγματα. ὅ, τε γὰρ ἐχθρὸς σατράπης, ὁ θηριώδης ἐν μέρει θεὶς, πρᾶον ἑαυτὸν ἐπειρᾶτο δεικνύναι· ἐνέδυ γὰρ τὴν μηλωτὴν, λύκος αὐτόχρημα ὤν· ἥ τε Πελοπόννησος πᾶσα, ὑπερφυᾶ τινα δόξαν ὥσπερ χιτῶνα λαμπρὸν ἀνεβάλλοντο· οὐ μόνον γε τῶν προλαβόντων ἀπολύτων, ἀλλὰ καὶ μόνης τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς προθέσεως ἕνεκα τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, οἷς τὰ τῆς δυνάμεως σφόδρα ἤκμαζε. πάντες οὖν εἰκότως θαυμάσαιεν τήν τε κεφαλὴν, τά τε μέλη· ὑμᾶς τε λέγω, κἀκεῖνον, πάντων ἕνεκα τῶν ἀπ᾽ ἀρχῆς ἄχρι τέλους, εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν.

Εἶεν δέ. ἐπεὶ δὲ πάντως ἐχρῆν καὶ τὰς ἔτι κατεχομένας ὑπὸ τῶν Ῥοδίων πόλεις ἐπανασωθῆναι τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ, τοῦτο δὴ καὶ γέγονεν, οὕτως ὑγιῶς κατασκευασθέντος τοῦ πράγματος, ὡς μήτε τὴν φιλίαν ἐκείνων τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀμβλυτέραν γενέσθαι, καὶ τὰς πόλεις ἡμῖν ἐκείνους συγχωρεῖν ἐπαναλαμβάνειν, καὶ μετὰ τοῦτο, τὰς ἀκροπόλεις ἐθελοντὰς ἐκλείπειν. τὸν γοῦν οὕτω μὲν φρόνιμον· οὕτω δὲ δίκαιον· οὕτω δὲ ἀνδρεῖον· οὕτω δὲ μὴ πρὸς τὰς ἡδονὰς κεχηνότα, μηδὲ ῥᾳθυμίαις ἑαυτὸν δεδωκότα· οὕτω δὲ καὶ καρτερικὸν ἐν τοῖς πόνοις καὶ τοῖς κινδύνοις· οὕτω δὲ δεξιὸν ἐν πᾶσι, καὶ ὅλως βρίθοντα τοῖς καλοῖς μετὰ πολλῆς μετριότητος, καὶ μηδὲν ἡγούμενον τρυφὴν, ἢ, ὅσαπερ ἠπίστατο συνοίσοντα τῷ κοινῷ, ὡς ὅ, τε λόγος φθάσας ἐδήλωσε, καὶ ἡ πεῖρα σαφῶς παρέστησε, ποία τις γλῶσσα· ποία φωνή· ποῦ δέ τις ἡ φρόνησις, ἀρκέσειεν ἂν ὑμνῆσαι· οὐδ᾽ εἰ συνέλθοιεν ὁμοῦ πᾶσα συγγραφή τε καὶ ποίησις, Νέστορές τε καὶ Ὀδυσσεῖς, καὶ Ἀντήνορες, καὶ οἱ τῶν ῥητόρων πάντες χοροὶ, καὶ Πυθαγόραι, καὶ Πλάτωνες, καὶ οἱ κατ᾽ αὐτοὺς ἅπαντες. αὐτὰ δ᾽ ἂν οἶμαι τὰ πεπραγμένα, πρὸς εὐδοξίαν καλῶς ἀρκέσειεν.

Οὐ μὴν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ στήλης αὐτῷ προσέδει, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀνήγειρέ τε καὶ ἔπηξεν, ἀποξέσας δεξιῶς ἄγαν, ἄμεινον ἢ κατὰ τὴν Φειδίου τέχνην· λέ-

A Deus, sine præmio ac occultam eius virtutem fore, quâ nihil pretiosius haberet. Cùm ergo statim posset malum depellere, permisit tamen inolescere, ac auctius fieri, qui athletæ ad victoriam ac coronam fortitudinem præstaret.

Sic itaque propositus pugil, cui & vos, vti membra capiti fuistis cumpugiles, duo quædam simul euicit, quorum vel alterum lubens quis euicisset. Verumque enim præclarum, vti res B probant. Cùm enim Satrapa, parte aliquâ depositâ feritate, se mansuetum exhibere certabat: Quippe melotem induerat, quanquam omnino lupus esset: tum Peloponnesus tota, eximiam quandam gloriam, instar splendidæ tunicæ, amicta exaltabat, nedum ob priora omnia; sed & propter ipsam agitationem ac consilium belli Persici, quorum potentia plurimum vigebat. Meritò igitur, omnium laudibus celebremini, cùm caput, tum membra; vos, inquam, ac ille; omnium causâ à principio, C ad finem, quò sic verbo dicam.

Age verò: Quia porrò prorsus necesse erat, vt & quas Rhodii ciuitates adhuc tenerent, Romano Imperio vindicarentur; vtique etiam vindicatæ sunt: sic autem, eâque arte instructo negotio, vt neque illorum in nos amicitia quicquam imminuta sit, concesserintque vt vrbes reciperemus, ac postmodum arces sponte in manus tradiderint. Virum ergo sic prudentem; D sic iustum; sic fortem; sic non inhiantem voluptatibus, aut pigritiæ deditum; sic autem in laboribus ac periculis constantem; sicque in omnibus industrium, ac omninò multâ cum modestiâ animi, bonis refertum; quique nihil dulce ad voluptatem haberet, quàm quod sciret è re communi, vti decursa tota declarauit oratio, rerumque ipsa experientia dilucidè ostendit; quænam lingua; quæ vox; quæue mens aut prudentia satis laudauerit, vel si E vnà conueniant commentarii omnes ac poëtæ; Nestoresque, ac Vlysses, & Antenores, omnesque oratorum choti, Pythagoræque, ac Platones, vniuersique eiusmodi? Cæterùm ipsæ puto res, satis illi benè ad gloriam habeant.

Rhodii vrbes ac arces restituunt illæsâ amicitiâ.

Verùm, vt etiam cippo ac titulo egeat, sibi ipse erexit, fixitque industriè admodum detondens ac poliens, supra quàm vel Phidias posset: hanc

inquam, Peloponnesum: Ne quis verò inanimem illam existimet; quod ferunt dixisse quendam Regi Alexandro: Formasse omnem Superum ad eius speciem, habitu decente tantum regem: sed animatam dico Peloponnesum ac rationalem; vos, inquam, probum cœtum, qui instar statuæ, omni illi tempore ad celebritatem nominis, præclarâ morum honestate habeatis. Quorum enim politicæ virtutis scientia, ac morum probatorum societas, fictorem eum, ac aliptem, doctoremque ad optima habuerit, illi planè, ceu vnus perspicuè titulus, multi positi estis, quos ille ad immensum vnum decorem polierit exoleueritque.

Adulatoria vox in Alexandrum.

Peloponnesii vnus Theodori cippus ac titulus.

Cùm porrò talis existat, iniurius sim, cùm illi, tum omnino virtuti quâ ornatus fuit, vt eius eum præsentis æui hominibus comparationem inire velim. Nihil parentes loquor, sed, *Post inculpatum Peliden*, inquit Homerus. Videatur ergo antiquis comparandus, iisque veterum, quibus vniuersi præmia virtutis delata velint. Eos autem existimo, qui virtutis ostentandæ causâ longam illam nauigationem, aliaque deinceps grauia susceperunt, qui que nihil ipsi iniuriæ auctores, Ilium vastauerunt. Nihil porrò crimini dandum putamus, vt cum viris illis optimis fratrem componamus. Fuerunt planè eorum res præclaræ, vt & Homerum laudatorem habere meruerint: Quamobrem etiam eorum hactenus vigens admiratio manet. Sed & nostra talia sunt: Quippe fratrum sunt communia omnia: vt singulis eorum præclaris singula componens, nihil illis deteriora pronunciare possis. Sanè verò probatione in virum vtamur, vt ne quis, velut in fratris gratiam, malè quid hyperbolicum locutos putauerit. Componemus autem quàm maximâ breuitate poterit. At neque quicquam de pietate sumus dicturi, quam vt spectes, ne liberum quidem existimem virtutes comparari; nam neque sunt propriè virtutes, quibus illa non sit radix.

Pausa 3.

Iliad.

Comparatur Theodorus heroibus qui Troiam vastarunt.

Nullę infidelium propriè virtutes.

Agamemnon plurium populorum rector fuit, magni vir animi, magnificus, strenuus: Pelides verò Achilles, vt quisquam alius fortis; velox pedibus; decorus facie; præclarâ stirpe; honoris amans, ac cui potius fuerit annos paucos celebri famâ viuere, quàm plures sine gloriâ. Protesilaus, quis

A γω δὲ, τὴν Πελοπόννησον τήνδε. καὶ μή τις νομίσῃ τὴν ἄψυχον, ὥς τινα φασὶν εἰρηκέναι Ἀλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ, εἰδοποιῆσαι πάντα τὸν ἄθω πρὸς τὴν ἐκείνου μορφὴν, ἐν σχήματι πρέποντι ποῦ δὴ βασιλεῖ. τοῦτο γὰρ ἀδύνατον. ἀλλὰ, Πελοπόννησον ἤδη λέγω, τὴν ἔμψυχόν τε καὶ λογικήν. ὑμᾶς δή που τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, τύπον ἀνδριάντος ἐκείνῳ σώζοντας, τῇ τῶν ἠθῶν εὐκοσμίᾳ, πρὸς εὐφημίαν τὸν πάντα χρόνον. ἐπεὶ γὰρ παρ' ὑμῖν ἡ ἐμπειρία πολιτικῆς B ἀρετῆς, καὶ τρόπων ἀγαθῶν μετουσία, ἐκεῖνόν γε, ἢ πλάστην, ἢ ἀλείπτην, ἢ διδάσκαλον ἔχουσι πρὸς τὰ βέλτιστα, ἤ που τι ἐκείνῳ στήλη πεπήγατι μία τις ἄντικρυς οἱ πολλοὶ, ἀπεξεσμένοι παρ' αὐτοῦ πρὸς ἓν ἀμήχανον κάλλος.

Ὄντα δὲ τὸν ἀδελφὸν τοιοῦτον, ἀδικοίην ἂν αὐτὸν καὶ τὴν ἀρετὴν ἁπλῶς, ἥ τις τὸν ἄνδρα ἐκόσμησεν, εἰ τοῖς νῦν ἀνθρώποις παραβάλλοιμι. οὐ λέγω δὲ περὶ τῶν φυσάντων. ἀλλὰ μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα φησὶν Ὅμηρος. τοιγαροῦν, τοῖς C παλαιοῖς ἐκεῖνον παραθετέον· καὶ τούτων αὖθις ἐκείνοις, οἷς τὸ συγκεχωρηκὸν πολὺ παρὰ πάντων ἦν. εἶεν δ' ἂν οἶμαι ἐκεῖνοι, οἳ δι' ἀρετῆς ἔνδειξιν τὸν ἀπόπλουν τὸν μακρὸν ἀνεδέξαντο, καὶ ὅσαπερ ἐκ τούτου συμβέβηκε, καὶ τὸ Ἴλιον ἐπόρθησαν, οὐκ ἀδίκων χειρῶν ἄρξαντες. ἡγούμεθα δὲ, μηδεμίαν ἡμᾶς δέξεσθαι μέμψιν, εἰ τοῖς ἀρίστοις ἐκείνοις τὸν ἀδελφὸν παραβάλλοιμεν. καλὰ γὰρ δὴ 'κείνων ἐπιεικῶς, καὶ οἷα χρῆν ἐπαινέτην αὐτὸν Ὅμηρον· διὸ δὴ καὶ διήρκεσε θαυμα-D ζόμενα ἄχρι δεῦρο. πλὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἡμέτερα ταῦτα· τὰ γὰρ ἀδελφῶν κοινά· ὧν ἕκαστα ἑκάστοις παρατιθεὶς τῶν ἐν ἐκείνοις καλῶν, οὐκ ἂν λέγοι ὡς ἥττηται. καὶ δὴ βασανίσωμεν ὡδὶ τὸν ἄνδρα, ἵνα μὴ δόξωμέν ποι ὑπερβολαῖς καταχρῆσθαι, ὡς δῆθεν ἀδελφῷ χαριζόμενοι· τὴν δὲ παράταξιν ποιησόμεθα συνελόντες ὁπόσον ἔξεστιν. ὁ λόγος δὲ, οὐ περὶ εὐσεβείας ἡμῖν ἔσται, πρὸς ἣν, οὐδὲ παραβάλλειν ἄξιόν ἐστιν οἶμαι τὰς ἀρετάς· ὅτι, οὐδὲ ἀρεταὶ κυρίως, μὴ ῥί-E ζης ταύτης οὔσης ἐκείνης.

ἀνεψιόν γ.

Ἦν Ἀγαμέμνων βασιλεὺς, λαῶν κοσμήτωρ ἐπὶ πλείστων, μεγάθυμος, μεγαλοπρεπὴς, καρτερός· Πηλείδης δὲ Ἀχιλλεὺς, ἀνδρεῖος ὅσον οὐχ ἕτερος· ὠκὺς τὼ πόδε· καλὸς τὸ εἶδος· ῥίζης λαμπρᾶς· φιλότιμος, καὶ τὸ μετ' εὐκλείας ζῆσαι βραχύτερον, ἤ γε βιῶναι μακρότερον ἐκείνης ἄνευ προτιμήσας. Πρωτεσίλεως ἀνὴρ

ὑπὲρ ἀγαθῆς δόξης, αὐτὸν ὃν φρίττουσι πάντες θάνατον, φίλον ἡγησάμενος, καὶ δι᾽ ἰδίας τελευτῆς κρατῆσαι τῶν βαρβάρων τοὺς Ἕλληνας. Νέστωρ· Ὀδυσσεύς, καὶ μετ᾽ ἐκείνους ἕτεροι, πολλῇ τινι χρωμένοι φρονήσει, καὶ τῇ τῆς πειθοῦς δυνάμει φιλοτιμούμενοι. ἐφρόνει μέγα ὁ τοῦ Τυδέως ἐπὶ τῷ δόρατι· Αἴας ἐπὶ τῇ ῥώμῃ, καὶ τῷ εὐμεγέθης εἶναι· ἐπὶ τῇ τοξικῇ, Τεῦκρος. καὶ τούτων αὖθις ἕτεροι, ἐδόκουν εἶναι πολλῷ βελτίους ἐν ἄλλοις διαφόροις πλεονεκτήμασιν ἐν τοῖς Τρωσί. καὶ μὴν καὶ Ἕκτωρ, εἰς εὐψυχίαν καὶ εἰς ῥητορείαν, Ἀντήνωρ. κἂν τοῖς συμμάχοις δὲ, ἄλλοι τε πολλοὶ λαμπροὶ πεφήνασιν ἄνδρες ἐφ᾽ ἱππικῇ, καὶ πολλοῖς ἑτέροις πλεονεκτήμασι· καὶ ἄλλων ἕνεκα πλείους. τούτων ἡμίθεοι πολλοὶ διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς περιὸν ὠνομάσθησαν, καίτοι παθῶν γέμοντες. λεκτέον δέ μοι τὰ κρείττω περὶ αὐτῶν. οὐδὲ γὰρ λέγω νῦν αἰσχροκέρδειαν· μικροψυχίαν· φιληδονίαν, καὶ συλλήβδην πάντα τὰ πάθη, ἅ τις ἂν ζητήσας, εὑρήσει σποράδην ἐν ἐκείνοις πεφυτευμένα· καὶ τοῦτο μου τῷ λόγῳ οὐκ ἀντιπίπτει, περιάπτοντος κακίαν τοῖς ἐπ᾽ ἀρετῇ θαυμαζομένοις ἐκείνοις. ἀγαθὸς γὰρ ἕκαστος, οὐχ ἁπλῶς καὶ ἀπολελυμένως ὥσπερ τὰ τῆς κλήσεως ταύτην γνησίως εἰληχότα· ἀλλ᾽ ἐφ᾽ οἷς ὡς ἀληθῶς ἐστι μόνοις, καὶ ἀπὸ τοῦ πλείονος μέρους. καὶ τοίνυν οἱ μὲν, πλεονεκτοῦσι τῶν ἄλλων κατά τινα ποιότητα ἀρετῆς, ἢ δυοῖν τυχὸν τῶν γενικωτέρων· οἱ δὲ, τῷ πλείους κεκτῆσθαι. εἴη δ᾽ ἂν εἰκότως τὸ τῶν πολλῶν ἀρετῶν ἄθροισμα, ἢ κρεῖττον οἶμαι τῶν ὀλίγων τε καὶ τελεωτέρων, ἢ γοῦν, οὐχ ἧττον.

Ἐπειδὴ τοίνυν, ἀμήχανον τοῖς ὅλοις πάντων τινὰ κρατεῖν. Νέστορος γὰρ, Ἀχιλλεύς· καὶ Ἀχιλλέως, Νέστωρ ἧττον γε πάντως ἦν· ὁ μὲν, ἐμπειρίᾳ τε καὶ φρονήσει· ὁ δὲ, ἐν ὅπλοις καὶ γενναιότητι. καὶ ὅλως τῶν προειρημένων ἀνδρῶν ἕκαστος, τῶν μὲν, ἡττᾶτο· τῶν δὲ, ἐκράτει, ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ πλεονεκτήματι. ἂν ὁ παρ᾽ ἡμῶν εὐφημούμενος, ἥττων μὲν, τῶν θαυμασίων ἀνδρῶν ἐκείνων δόξῃ πού τινος εἶναι ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἀρετὴν, πάντας δὲ ἑξῆς νικῶν, ἢ τοὺς πλείους ἐν τοῖς πλείοσι, δοκῶ μοι, τῷ πολλοὺς τοιούτους περιενεγκεῖν, πολλαῖς τε καὶ παντοδαπαῖς ἀρεταῖς· προσθήσω δ᾽ ὅτι καὶ τῇ φυγῇ τῶν κακῶν· ἢ πλεονεκτεῖν ἐκείνων, ἢ μηδὲν ἀπολειφθήσεσθαι, πρὸς τὸ θαυμα-

vt quam vniuersi horrent mortem, charam ipse gloriæ causâ habuerit, ac suâ nece, victores Barbarorum Græcos effecerit. Nestor, Vlysses, ac deinceps alij, multâ quadam prudentiâ pollentes fuerunt, ac vi suadæ magnificè ornati. Tydei filius lanceâ gloriabatur; Aiax robore, ac procerâ corporis staturâ: Teucrus, sagittandi arte: vicissimque Troes alij diuersis aliis, longè his præstare videbantur. Sic nimirum Hector animi generositate, Antenorque eloquentiæ vi; adeóque & sociorum, alij plures equestri peritiâ, aliisque alij præclari effulsere: nec non plurimi aliis titulis. Eorum plures ab excellenti virtute semidij audierunt, quanquam vitiis scaterent. Porrò habeam commemorare quæ sunt eorum meliora. Neque enim hîc dicam turpe luctum; angustum animum ac illiberalem; amorem voluptatum, eaque demum vitia, quæ quis quærens, sparsa in eis facilè inuenerit. Nec mihi ipse verbo contrarius sum, qui adeò pro virtute admirandis viris, vitia affingam. Sic namque illi habent, vt quisque bonus sit, haud tamen absolutè ac simpliciter bonus, vti ea, quorum illa sincerè ac totâ veritate nuncupatio existit. Cæterùm quibus solis reuerâ à maiori parte nomen hoc inest: Alii namque alios superent vnâ aliquâ qualitate virtutis, aut duplici fortè vniuersaliori; alii verò, quòd plures possideant: sanè meritò, multarum cumulus virtutum, melior, vt quidem existimo habeatur, quàm paucæ ac perfectiores; aut certè nequaquam videatur deterior.

Homo ex parte tantùm ac secũdum quid bonus.

Præstet cumulus virtutum vni soli gradu altiori vel paucis.

Quia ergo nequit fieri, vt quis omnes omnibus partibus superet: Nam Achillem, Nestor: Nestoremque vicissim Achilles omninò superabat: Ille quidem, longo rerum vsu ac prudentiâ; hic autem, vt arma, ac animi robur spectes; sicque prorsus præfatorum quisque, alio ac alio nomine, cùm vincebat alios, cum ab eis vincebatur: vt planè vir nobis in laudationis argumentum propositus, ita quidem admirandorum illorum nonnulli impar videatur, hac illaue spectatâ virtute, vt tamen deinceps omnes, aut certè plures in pluribus superet; putem sanè eâ ratione, quâ multos eiusmodi, multâ ac omnimodâ virtute superat; addam & malorum fugâ; vel illos ipsos superare, vel nihil minus habere, ne & ipse ad-

mirationem habeat. Vt enim præclaram à moribus gloriam adeptos viros accuratè cōparare velimus, nedum virturum quibus pollent qualitates censendæ sint, sed & abundè earum numerus incundus: ac siquidem, poriores alij; alij plures obrineant, componenda ex aduerso sit horum multitudo, cum potiorum illorum ac pauciorum, qualitate atque præstantiâ. Nam eriam vt quis drachmas plures in alreram mittat lancem, talenri quoque pondus æquauerint; aurique planè ralentum, quanquam reliqua deinceps metalla materiæ prætiositate vincit, minoris fiat volenti ditescere, quàm plura argenti. Vbi ergo hæc ita habent, iustiùs putem, aliis præferti eum, qui multarum excellentiis virtutum præfulsit, quàm vt illi tota reliquorum cohors, vt quisque eorum, paucis numero virturibus, aut vnâ forte, quanquam etiam sublimiori, turpissimis alioqui vitiis implicatus, præ illo claruerit.

Pulchra simi-lia.

Theodorus his cumulo virtutum prę stet, quibus vna aut altera cum vitiis excellit.

Sed & huius meminisse oportet; vt nimirum tempus illud heroum ferax, homines virturis studiósos, multo ostentandæ generositaris ardore prouocaret, cùm in athletas per eam coronatos, ac maximum quo aucti essent, honorem aspicerent. Id verò æuo iam nostro minimè occurrat. Cùm enim honoris illa contentio in plerisque dispetiit; tum dulcia passim, honestis præferuntur: atque adeò, vt quis vtraque tempora, virosque in eis admirationi habitos, nec non res ab eis gestas, ac prouocantia ad virtutem consideret, maiori virum admiratione habiturus sit, quòd iam talis euiuerit, quàm vt alios vidisset, quibus æmulatio ex aliorum virtute accederet. Qui enim multis destitutus est, quibuscum ambitiosa ostentandæ virrutis certamina committat, velut remissior obeundis gloriæ causâ laboribus, euadit. Bonumque quò rarius, eò vbique admiratione maius.

Præstat quia nullis exemplis prouocantibus, virtutem gessit.

Scita sent.

Sententia alia.

Cæterùm ex adductis rationibus, illud puto meritò concludendum sit; nulli virum inferiorem videri, aut ue eorum cuiquā secundum: Dicam enim quod impensioris est modestiæ, eorum reuerentiâ qui priscis tēporibus claruerunt; quibuscum eum comparauimus. Quę enim illi diuisa habuerūt, hęc velut ex cōdicto in fratre cōcurrerunt. Quantum verò vnius etiam viri virturē, tot ra-

A σὸς ἀνὴρ εἶναι). ἀκριβῶς γὰρ θέλοντας ἡμᾶς παραθεῖναι ἄνδρας, ἀγαθὴν κεκτημένους δόξαν ἀπὸ τῶν τρόπων, οὐ τὰς ποιότητας μόνον τῶν ἐν αὐτοῖς ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν προσλογίζεσθαι χρή. κἂν ὦσιν ἐν τισὶ μὲν, αἱ κρείττους· ἐν ἄλλοις δὲ αἱ πολλαὶ, ἀντιτιθέναι τουτὶ τὸ πλῆθος, τῷ τε μεγέθει, ταῖς τε ποιότησι, τῶν ἀμεινόνων μὲν πλεονεκτημάτων, ὀλίγων δ' οὖν ὅμως. ἐπεί τοι καὶ δραχμαὶ πολλαὶ, ἂν ἐπὶ τὸ ἱστάναι τις ἐνέγκῃ, γένοιντ' ἂν ἀντίρροποι ἑνί που πάντως ταλάντῳ· καὶ χρυσίου τάλαντον, B ὕλης ὂν τιμιωτέρας πάντων ἑξῆς τῶν μετάλλων, τοῖς χρηματίζεσθαι βουλομένοις, ἀτιμότερον ἂν γένοιτο τούτοις, ἀργυρείου πλήθους ταλάντων. ὅτε τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, πολλῷ γε δικαιότερον οἶμαι, τὸν τοὺς ἄλλους ἐν πολλοῖς παρενεγκόντα πλεονεκτήμασι, τοῦτον ἐκείνοις προκεῖσθαι, ἢ τοὺς ἅπαντας αὐτοῦ, εἴ γε τούτων ἕκαστος μᾶλλον ἐκείνου διέλαμψεν ἐν ὀλίγαις ἀρεταῖς, ἢ μιᾷ τυχὸν τῶν ὑψηλοτέρων, καὶ ταῦτα πάθεσιν ἀλλοκότως συμπεφυρμένος.

C Οὐ μὴν, ἀλλὰ κἀκείνου μεμνῆσθαι χρή. ὁ γὰρ τηνικαῦτα καιρὸς, τοὺς λεγομένους ἥρωας ἐνεγκὼν, πολλὴν τινὰ γενναιότητα παρεῖχε σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι τοῖς τῆς ἀρετῆς ἀντιποιουμένοις, εἰς τοὺς δι' αὐτὴν στεφανίτας, καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς τιμὴν μεγίστην οὖσαν ὁρῶσιν· ὁ νῦν δὲ πάντως, οὐκέτι. τό, τε γὰρ φιλότιμον, μικροῦ δεῖν πάντων ἀπέστη· τά τε ἡδέα, τῶν καλῶν, πολλῷ νῦν τιμιώτερα. ὥστε, καὶ εἰς τοὺς καιροὺς τις ὁρῶν ἑκατέρους, καὶ εἰς D τοὺς ἐν αὐτοῖς θαυμαζομένους ἀνθρώπους, καὶ τὰ τούτοις εἰργασμένα, καὶ δὴ καὶ τὰ παρακαλοῦντα πρὸς ἀρετὴν, μᾶλλον γε θαυμάσεται τὸν ἄνδρα τοῦτον, ἤδη τοιοῦτον ἀναφανέντα, ἢ εἴπερ ἦν ἐκείνους ὁρῶν, τοὺς ζῆλον ἐκ τῆς ἀρετῆς τῶν ἄλλων λαμβάνοντας. ὁ γὰρ μὴ πολλοὺς ἔχων τοὺς ἁμιλλωμένους αὐτῷ πρὸς ἀρετῆς ἐπίδειξιν, ἀμβλύτερός πως καθίσταται πρὸς τὸ πονεῖν ὑπὲρ δόξης· καὶ τὸ σπανιώτερον ἀγαθὸν, θαυμαστότερον ἐπὶ τῶν ἁπάντων.

Ἐκ δὴ τῶνδε τῶν λογισμῶν, ἐκεῖνο δήπου καὶ E συμπεράναι δίκαιον οἶμαι καὶ ἀναγκαῖον· ὡς οὐδενὸς ἐκείνων ἐλάττων, οὐδέ γε δεύτερος δόξειεν ἄν. εἰρήσθω γάρ μοι τὸ μετριώτερον αἰδοῖ τῶν πάλαι γενναιοτάτων· οἷς τούτοις ἤδη παραβαλλόμενος. ἃ γὰρ ἐν ἐκείνοις μεμερισμένως, ταῦτ' ἐν τῷ ἐμῷ συνῄρηται, ὥσπερ ἐκ συνθήματος συνέδραμέ τε καὶ ἵδρυτο. ὅσῳ δὲ ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρετὴν, πρὸς πολ-

λαῖς καὶ διαφόροις καὶ τοιούτων παραβάλλεσθαι. ὅταν γὰρ καὶ τοῦ Ἀλκμήνης, ὡς ὁ λόγος, οὐ σμικρὸν τὸ πρὸς δύο μάχεσθαι· πηλίκον σοι δοκεῖ τὸν δεσπότην, τὸ πρὸς πολλοὺς ἁμιλλᾶσθαι καὶ τηλικούτους; οὐ δὴ παραχωρήσομεν τῶν πρωτείων, τοῖς πάλαι παρὰ πάντων θαυμαζομένοις, οὔτε βαρβάροις, οὔθ' Ἕλλησιν· οὐμενοῦν οὐδὲ τῷ παρὰ σφίσιν ἀρίστῳ, οὐδὲ τῷ δή τινι τῶν ἁπάντων.

Οὐ μὴν, ἀλλ' ὑπὲρ ἀδελφοῦ τοσαύταις χρώμενος ταῖς ὑπερβολαῖς· ἔστω δὲ καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ ἐὰν ᾖ τινι βουλομένῳ· ἐπείπερ ἓν ὅσον ἄμφω ἀκριβῶς ἦμεν, ἐν εὐπραγίαις· ἐν συμφοραῖς· ἐν εὐθυμίαις· ἐν λύπαις· ἐν νίκαις· ἐν ἥτταις· ἐν πάσῃ τύχῃ, καὶ ὅσα γε τὴν ἀδελφῶν γνησιότητα, ἄρρηκτον οὖσαν τὸ καθ' αὑτήν, ἐπὶ πλέον ἑνοῦν τε καὶ συνδεῖν πέφυκεν, ὥστε δὴ καὶ ἑαυτῆς ἑνικωτέραν τε καὶ ἰσχυροτέραν φαίνεσθαι· οὔτ' ἀλαζονεύεσθαι δόξω, οὔθ' ὑποψίας παρέξομαι, ἔξω τοῦ προσήκοντος φέρεσθαι, ἀληθῆ καὶ γνώριμα λέγων. διὰ τοῦτο καὶ τὰς συγκρίσεις, οὔθ' ἡγησάμην φοβητέας εἶναι ῥηθῆναι, οὔτε μὴν ἡγήσομαι. ὡς δὲ εὐλόγως, αὐτίκα δείξω. πλὴν, καὶ προφητείας αἰδοῖ, καὶ πλήθους ἕνεκα τῶν σημείων, παραδραμοῦμαι ἅπαντας, ὅσοι τὸ τοῦ Ἰσραὴλ ἅρμα ἤλαυνον· διαμνημονεύσω δὲ αὖ πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἐκείνοις, Κῦρον· Ἀλέξανδρον· Πύρρον Ἠπειρώτην· Ἀγησίλαον, ὃς ἐνταῦθοι βεβασίλευκε, καὶ μέγας τοῖς ἔργοις φανεὶς, μέγας δικαίως καὶ προσηγόρευται· οὐ γὰρ σμικρός. οὗτοι μὲν οὖν, καὶ οἱ ἐν Ῥώμῃ κατωρθωκότες μεγάλα, καὶ ὅπου δήποτε γῆς, ἀγαθοί, καὶ ἐξ ἀγαθῶν γεγονότες, τῷ γνησίως ἐφικέσθαι τῆς ἀρετῆς, κατὰ τὰ ἀειθαλῆ τῶν φυτῶν, ὥσπερ ἀμάραντον τὴν ἑαυτῶν ἡμῖν καταλελοίπασι μνήμην. ἐπράττετο δ' οὖν ἐκείνοις πάντα, τοῦ σώματος εὖ ἔχοντος, καὶ ὑπηρετεῖν δυναμένου τοῖς τῆς ψυχῆς βουλήμασι καὶ κινήμασιν. ἐκείνῳ δὲ ἠνύετο τὰ θαυμαστὰ πράγματα, οὐχ ὅτι ὑπῆρχεν εὖ ἔχον τὸ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κάκιστ' ἀπολουμένην νόσον· ἥ τις ἅμα τῷ φανῆναι, δεινῶς πάντῃ τῷ σώματι κατασκήψασα, καὶ τοῦτο πυκνὰ κατατρέχουσα, μετ' οὐ πολύν τινα χρόνον· ὦ πῶς ἂν φέροιμι λέγων· κλίνην οἰκεῖν ἔδωκε. χρὴ δὲ σκοπεῖν ἀκριβῶς, ὅσον τε καὶ οἷόν ἐστιν εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρίας καὶ γενναιότητος, τὸ νόσῳ μὲν δεδέσθαι τοσού-

liumque virtuti ex aduerso componere? Siquidem enim ne Alcmenes quidem filio leue sit, vt aiunt, contra duos pugnare; qualis habeat Despota, qui tot ac tantis æmulis contendit? Nulli sanè eorum, qui omnium olim studiis admirationi fuerunt, primas concessurus sit, vt aut Barbarum, aut Græcum dicas; ac neque eorum optimo; neque vlli planè ex vniuersis.

Enimuerò quanquam tantis pro fratre superlationibus vtor; sed & mei ipse causâ: siquidem vnum quid ambo maximâ quadam possibili vnitare eramus, faustis rebus, ac infaustis; lætitiâ, ac tristitiis; in aliorum, ac nostris victoriis; omni fortunæ discrimine; vtque alia sint, quibus fraterna germanitas, ipsa per se indiuulsa magis habet vniri ac implicari, vt planè ipsa se vnitior atque fortior videatur: haud tamen iactantior videar, nec iustam vllam suspicionem faciam vt extra debitum ferar, qui & vera & comperta dicam. Quamobtem neque cauendum putaui vt ne comparationes proferrem; nec verò sum putaturus Quàm verò id congruè & è ratione, statim ostendam. Prophetiæ tamen reuerentiâ, ac propter signorum multitudinem, omnes olim currûs Israëlis moderatores omittam. Rursum autem, iis quos memoraui, Cyrum addam, Alexandrum, Pyrrhum Epirotam, Agesilaum Spartæ quondam Regem, qui se magnum rebus gestis exhibens, Magni quoque cognomen iure adeptus est: Neque enim vir modicus erat. Sanè hi omnes, quique præclara Romæ designarunt, ac vsquam gentium, cùm boni ac ex bonis prognati, sincerè virtutem coluissent, in modum virentium semper arborum, immarcessibilem sui memoriam, nobis reliquerunt. Cæterùm gerebant illi omnia, cùm corpus esset sanum, eâque haberet dispositione, vt animi consiliis omnibus ac agitationibus ministrare posset: Hic autem, admiranda illa conficiebat, nedum sano corpore, sed & cùm illud pessimè à morbo haberet. Is vt mox conspicuus fuit, dirè corpus totum inuadens, ac crebrò percurrens, breui post: O quomodo sustineam dicere! lecto affixit. Illud verò diligenter attendas, quantum esset ad fortitudinis ac generosi animi specimen, vt cùm tantum tempus dirus adeò morbus teneret,

Chil. 1. Cent. 3. 39.

Præstat præclaris Imperatoribus, quia ægro, ac affecto corpore, præclara designauit.

velutque dente canino membra singula dilaceraret, ipse nihilominus consueta, tanquam nullo impediente præstaret. Planè, magnum quid absolutè vir quisque ingenuus: at cùm multis malis extrinsecus ingruentibus, ipsæ quoque interna insurrexerint, prodigio similis, hic talis videatur, vt vel partem alteram, nedum ambas eluctauerit.

Scitè sent.

At neque minora Herculè; nisi res eius fabulæ sunt; Theodorum nostrum arbitror designasse. Multa quidem is gessit certamina, adeò illa illustria, vt toto latè orbe laudentur. Gessit tamen optimâ corporis valetudine vtens, ac vigore pollens; haud verò cùm iam senuisset, nec cum morbo vti Theodorus conflictans, qui & Hydrâ longè molestior esset: atque id omninò grauius passum dicas, cuius cum Herculè res componimus, quòd & multos Iolaos habens, nemo tamen hactenus, certaminis illi socius accesserit. Vt quid verò? Quòd ipsa repugnaret natura rei. Quâ enim quis volens ratione, eius morbi partem aliquam tulisset? Aut qui posset laborans, vt quidem euentus voluntatem oppidò secutus esset, à morbi eum laboribus liberare, ac vel ad horam solatij aliquid afferre?

Herculi compar, maiorque.

Nihil Iolai ac amici Theodorum certamine eiuuarunt.

Talis itaque effectus, omnibus admirationi erat, familiæ ac gentis gloria existens, atque vt velis, humani potius generis; sed nec vlli, cùm miranda adeò opera designaret. Planè id mirò. Magnum sanè vt talis euaserit, atque vt vniuersos eius genium ac mores expertos, in stuporem conuerterit. Haud enimuerò, quòd aliis præclarior effectus, vno quidem, vnum quem titulo, ac alio alium, omnesque omnino in parte superarit, admiratione dignum putauerim. Vt enim res aliqua agat quod est comparata, nihil meritò videntibus stuporis fecerit. Haud ergo iure habendus admirationi, ob designatas res mirabiles, vt quis eius probè genus nouerit, ac quibus parentibus procreatus esset, vtque fuisset educatus, ac quibus operibus studiisque ætates alternasset. Par namque erat, vt qui bona omnia, cùm maximâ ingenuitate, tum studio improbo, nedum matris eiusque parentum, quos illa optimos existentes meritis superasset; sed & patris eiusque progenitorum,

Nihil Theodorus admirabilis, admiranda designans.

A τῷ χρόνῳ σπαραττούσῃ κυνηδὸν ἅπαν μέλος, πράττειν δὲ τὰ εἰωθότα, ὥσπερ μηδενὸς ὄντος αὐτῷ τοῦ κωλύματος. μέγα μὲν γὰρ ἁπλῶς θαυμάσιος ἅπας ἀνήρ· ὅταν δὲ θύραθεν αὐτῷ δεινῶν πολλῶν ἐπελθόντων, καὶ τἄνδον ἐπαναστῇ, ὁ δὴ τοιοῦτος, ἐκπλήξει σε κἂν θατέρου περιγένηται μέρους, μή τι γε καὶ ἀμφοῖν.

Οὐ μὴν, ἀλλ' οὐδ' Ἡρακλέους ἐλάττω, εἴ γε μὴ μῦθος τὰ κατ' αὐτὸν, τὸν ἄνδρα B τοῦτον οἶμαι δεδεῖχθαι. πολλοὺς μὲν γὰρ ἐκεῖνος ἄθλους διήνυσε, καὶ τοιούτους, οἵους πανταχῇ γῆς ὑμνεῖσθαι. πλὴν, εὐσωματῶν καὶ σφριγῶν· ἀλλ' οὐκ ἐν γήρᾳ κατηντηκὼς, καὶ πρὸς νόσον ἀποδυσάμενος ὥσπερ οὗτος, πολὺ καὶ Ὕδρας χαλεπωτέραν· καὶ ὃ πολλῷ δεινότερον, ὅτι περ πολλοὺς Ἰολέως ἔχων ὁ τοιοῦτος τῷ Ἡρακλεῖ παραβαλλόμενος νυνὶ, οὐδένα τέως ἔσχε τὸν συναθλήσοντα. διατί; ὅτι περ, οὐχ οἷόν τε ἦν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ C πράγματος. πῶς γὰρ ἂν αὐτῷ τῆς νόσου μετέχειν θέλων ἐγένετό τις· ἢ πῶς αὖ εἶχε νοσήσας, εἰ δὴ καὶ τῇ γνώμῃ τοῦτο παρείπετο, τοῦτον ἀπαλλάξαι τῆς νόσου· ἢ γοῦν πρὸς ὥραν παραμυθήσασθαι.

Τοιοῦτος τοίνυν ἀναφανεὶς, ἐθαυμάζετο μὲν ὑπὸ τῶν ἁπάντων, φιλοτιμία τοῦ γένους ὤν· εἰ δὲ βούλει, τῆς κοινῆς φύσεως· ὑπ' οὐδενὸς δὲ, πράττων τὰ θαυμαστὰ, καὶ ἃ οὐδεὶς ἕτερος. εἰκότως. τὸ μὲν γὰρ D τοιοῦτον γενέσθαι, μέγα· καὶ οἷον ἔκπληξιν παρέχεσθαι τοῖς πεπειραμένοις αὐτοῦ τῆς φύσεως· τὸ δ' ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀναφανέντα, τὸν δεῖνα μὲν ἐν τῷδε παρενεγκεῖν, τὸν δεῖνα δὲ ἐν ἑτέρῳ, καὶ ὅλως γε τοὺς πάντας ἐν μέρει, οὐ δίκαιον οἶμαι θαυμάζειν. τὸ γὰρ τὰ αὐτοῦ τινὰ πράττειν, οὐ δίδωσιν ἐκπλήττεσθαι τοὺς ὁρῶντας. οὐ δὴ δίκαιον ἐκεῖνον θαυμαστὰ διαπραττόμενον ἔργα, τοὺς καλῶς ἐπισταμένους E αὐτοῦ τὸ γένος, καὶ ὅθεν ἔφυ, καὶ ὅπως ἐτράφη, τίνα τε δρῶν καὶ μεταχειρίζων, τὰς ἡλικίας καλῶς ἤμειψεν. ἔδει γὰρ αὐτὸν τὰ καλὰ πάντα συνειλοχότα, εὐφυΐᾳ τε μεγίστῃ, καὶ σπουδῇ πόνοις νικώσῃ, οὐ μόνον γε τὰ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἐκείνην ἐνεγκαμένων, οὓς ἀρίστους ὄντας ἡ δὴ παρήνεγκεν· ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ὧν αὐτοῦ τὸ γένος

κατήγετο, μηδὲ τῆς ἀρετῆς ἐκείνων ἀπολειφθῆναι· μηδὲ φανῆναι κατά τι δεύτερον, τῆς τοῦ πατρὸς ἀνδρίας καὶ γενναιότητος, ὃς ἀπέκρυψε μὲν, γονέας λαμπροτέρους οὐχ ἧττον τὴν ἀρετὴν ἢ τὸ σχῆμα, ὅπερ ἁλουργὶς ἐκόσμει καὶ διάδημα καὶ σκῆπτρον· πάντας δὲ, τοὺς ἐπὶ καρτερίᾳ θαυμαζομένους, μετὰ πολλῆς περιουσίας ὑπερήλασεν, ἡνίκα, φεῦ· ἡ νόσος κατέσκηψεν εἰς τὸ ἐκείνου σῶμα, καὶ ἦν αὐτοῦ ἄληκτος παλαιστὴς, ὡς δὴ καὶ σοὶ τῷ 'κείνου παιδὶ, ἄχρι καὶ γήρως καὶ τελευτῆς, τῇ τῶν Ῥωμαίων εὐδαιμονίᾳ ὥσπερ φθονήσασα.

Ἐνταῦθα δὲ λόγου γενόμενος, παύομαι λέγων τὰς πράξεις, οὐχ ὅτι λέγειν οὐκ ἔχω· ἀλλ' ὅτι χρόνον οὐκ ἔχω λέγειν, οὐδὲ καιρὸν, ἐπὶ τὸ θρηνεῖν ἀναγκαζόμενος μεταβῆναι, καὶ τοιαῦτα ἄττα διεξιέναι, οἷς καὶ ἐμαυτὸν καὶ ὑμᾶς πολλῶν ἐμπλήσω δακρύων. καὶ γὰρ τὰ δυσχερέστερα λέξων ἔρχομαι, ὧν τῷ νῦν ὑφ' ὑμῶν θρηνουμένῳ πειραθῆναι προεξένησεν ἡ σύντροφος αὐτοῦ γενομένη νόσος, τὴν τῶν νεανίσκων ἡλικίαν εὐθὺς ὡς εἰπεῖν ἀμείψαντι. αὕτη σε, ὦ φίλτατε, πολλῷ θαυμασιώτερον ἔδειξε μακρῷ τῷ χρόνῳ καταναλώσασα, ἢ τὰ μεγάλα τρόπαια, ἃ σοι λαμπρῶς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἔστησεν, οἰομένων σε κρατήσειν πάνυ ῥᾳδίως, ἅτε μὴ καλῶς εἰδότων, ὅσον ἀρετὴ σιδήρου καὶ πολυχειρίας ἐστὶ καλλίων. αὕτη σε λαμπρότερον ἀνέφηνεν, ἢ τὸ γένος καὶ τὸ σχῆμα, καὶ ἡ ἐπανθοῦσα τῷ σώματι χάρις, καὶ τὸ τῶν εὐεργεσιῶν πλῆθος, ἃ πανταχοῦ γῆς ὕμνηται· εἰ δὲ συγχωρούμεθα λέγειν, καὶ Ἰὼβ ἐκείνου καρτερικώτερον, τοῦ ὡς ἀληθῶς μακαρίου δι' ὑπομονὴν γεγονότος, ἣν ὑπὲρ πάντας ἐπεδείξατο, κατατμηθεὶς τὸ σῶμα δεινῶς ἅπαν· ὃς ἐθαυμάζετο μὲν τὸ πρότερον διὰ πλοῦτον ὑπερβάλλοντα, καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν, πολλῷ δὲ μᾶλλον μετέπειτα τοῦτον ἀποβαλὼν, καὶ συμφορὰς ὑποστὰς ἀνδρείως ὡς οὐδεὶς ἕτερος. ἐπὶ γὰρ κοπρίας καθήμενος, τὸν πικρὸν μὲν πολλαχόθεν, μακρὸν δὲ δίαυλον ἤνυσεν, ὥσπερ οὐ σῶμα φορῶν, ἀλλ' ἐν χρώμασι γεγραμμένος· ἢ χαλκοῦς· ἢ σιδηροῦς, ἤ τις ἀδαμάντινος ἀνδριάς· ὃ καὶ μᾶλλον προσήκει λέγειν· ἔπειτα διὰ τὸ εἶδος ἐπιγραφόμενος ἄνθρωπος. ἔλαμψεν μὲν οὖν ἀπὸ τῶν παθῶν ἄμεινον, ἢ τῆς μυρίας εὐποιίας ἐκείνης,

A collecta haberet, ne quid etiam ab eorum virtute deficeret, aut vllo modo à paternâ fortitudine ac generositate decederet, qui & maiores auosque, haud minus ratione mentis, quàm dignitatis praeclaros, ornantibus purpurâ, diademate ac sceptro, magnificentioribus gestis obscurasset. Caeterùm eos omnes qui patientiae certaminibus habuerunt admirationem, egregiè tunc ac multo excessu superauit, cùm, Heu! B eius totum corpus morbus inuasit: quocum lucta illi perpetua fuit, vti & tibi filio eius, ad senectam vsque ac mortem, cùm is, Romanorum felicitati velut inuaderet.

Iuniori Theodoro ac nepoti.

Enimuerò, huc sermone deuectus, finem facio narrandi res eius gestas: non quia desint quae dicam, sed quia dicendi opportunum tempus, coactum ad luctus transire. eaque enarrare quae vtrosque multâ vi lacrymarum sint impletura, deficiat. Accedo enim grauissima illa dicturus, quorum vir quem C lugemus, multam à contubernali morbo experientiam fecit, ab eo fere tempore, vt ita dicam, quo adolescentiae primos annos excessit. Hic te, charissimum caput, longo tempore consumens, maiori longè admiratione dignum effecit, quàm quae magnifica trophaea deuictis hostibus praeclarè erexisses, cùm te illi, nescientes quàm virtus ferro ac numeroso exercitu praepolleat, facilè admodù superaturos existimarent. Hic te illustriorem fecit, D quàm genus ac dignitas, affusaque corpori gratia, nec non multa illa toto orbe celebrata beneficentia: sed & Iobo illo, vt liceat dicere, reddidit tolerantiorem, viro vtique per patientiam beato, cuius supra mortales omnes toto dirè corpore conscisus, specimen dedit; quique cùm primùm ob abundantes diuitias, ac res praeclarè gestas, admirationi fuisset, longè postmodum maiori iis amissis fuit, ac postquam E summâ quâdam, vt quis alius fortitudine, calamitates sustinuit. Nam sedens in stercore, ex multis amarum longumque stadium confecit, tanquam non gestaret corpus, sed esset imago coloribus picta, aeneaue aut ferrea, vel adamantina statua; quod & congruentius dicatur; cui postmodum propter figuram, hominis nomen inscriptum esset. Planè verò praeclariùs ille ab afficiente morbo, quàm ab innumerabili

Patientiâ Theodorus, quàm rebus gestis illustrior.

Toleratior Iobo, eiusque perstricta res.

illâ beneficentiâ effulsit; mentisque fulgore, auri omnem fulgorem extinxit, ac pellucidos pretiosósque lapides nihili esse ostendit.

Hæc nobis hactenus de viro eximio pro facultate sint dicta. Operæ verò pretium euenit, vt afflati à Deo homines de eo dicerent, qui & ferreum appellant pro tolerantiâ, quâ mortalibus omnibus, si qui vnquam fortes fuerunt, longè præcellentior fuit. Vtinam verò tu quoque, virorum optime, eorum feliciter linguam nactus esses, tumque omninò res tuæ, quales habent, clarescerent; vti modo eius longè rebus deteriores apparent, quòd eas cœlesti ac validâ linguâ dilaudante, infirmam meam ac terrenam, tuarum ipse laudatricem sortitus sis. Enimuerò illi te apud Deum sint laudaturi, plaudentibus Angelis, totóque Beatorum admirante cœtu. A nobis autem, hoc tibi aliâ ratione encomium accedat, vt cùm valde cupiamus te ostendere, qualis moribus, ac malorum tolerantiâ fueris, nedum omninò bona tua assequi non valeamus, at neque propiùs ad illa accedere, aut verò non ita procul abesse. Porrò insistamus scopo, tui illam comparationem exigentes, cum viro in patientiæ exemplum vniuersis proposito: Bona quippe, inuidiam non habēt.

Sane nec ipse verbum aliquod protulisti, quod murmur haberet. Quid murmur dico? cùm & gratias amplissimas, ei, cuius nutu morbus grassaretur, haberes? Ac nisi pro mei in te amoris œstro insanus videor, puriùs te viro eximio gratias egisse prouidentiæ affirmem. Magna enim quædam apud te religiositas obtinebat. Planè, emorientibus membris: O quomodo sermonem sustineam! læsisque articulis, statuâ fortior videbaris; quanquam corpus malis impar, vt pote conflatum ex puluere, absumebatur. Illud quidem nolens vincebatur: at animus cogi nescius, nihil à morbo lædebatur. Qui enim? nam etiam fiebat illustrior, tanquam si aurum in igne versetur. Haud equidem lubens afficiebatur; lubens tamen ferebat mala, nec nisi maximâ quadam grati animi significatione. Vt autem quis inuitus afficiatur, lubens autem pietatis ergo ferat, haud commune premium consequatur; imò etiam omninò maius, quàm vt proprio quis consilio ac voluntate, malorum noxam

Egregia Theodori cum Iobo collatio.

Scita sent.

Volūtaria tolerantia inuoluntariorum præclara.

A καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἔργων· τῇ δ᾽ ἀστραπῇ τῆς ψυχῆς, χρυσὸν μὲν ἔσβεσε πάντα· λίθους δὲ διαυγεῖς καὶ τιμίους, οὐδὲν ὄντας ἔδειξε.

Ταῦθ᾽ ἡμῖν ἐκ τοῦ παρήκοντος εἰρήσθω περὶ αὐτοῦ. περιούργου δὲ τοῖς θεολήπτοις ἐξεγένετο λέγειν, οἳ καὶ σιδηροῦν αὐτὸν ὀνομάζουσιν ἐπὶ καρτερίᾳ, ὑπὲρ τοὺς πώποτε γεγενημένους ἀνδρείους. εἴθε γε γὰρ σὺ πάντων ἄριστε, τῆς ἐκείνων εὐμοιρεῖν ἤδη γλώττης, καὶ τότ᾽ ἂν πάντως, καλῶς ἔφαινε τὸ κατὰ σέ, ὡς νῦν γε ὑπ᾽ ἐκείνου πλεονεκτῇ, γλῶτταν τὴν ἐμὴν ἐγκωμιάζουσαν ἔχον ἀσθενῆ καὶ γήϊνον,

B ἐκείνου τὴν οὐράνιον καὶ ἰσχυρὰν ἔχοντος. ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν σε ἐπαινέσονται παρὰ τῷ Θεῷ, κροτούντων μὲν τῶν ἀγγέλων, στομένου δὲ τοῦ τῶν μακαρίων θεάτρου. παρ᾽ ἡμῶν δὲ ἔστω σοι τοῦτ᾽ ἐγκώμιον, ἑτέρου τρόπου, ὅτι σφόδρα σε βουλόμενοι δεῖξαι, ὅστις ποτ᾽ ἦσθα τοὺς τρόπους τε καὶ τὴν καρτερίαν, οὐ μόνον οὐ δυνάμεθα τῶν σῶν καλῶν ἐφι-

C κέσθαι, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐγγύς που γενέσθαι, ἢ γοῦν μετρίως λειφθῆναι. ἐχόμεθα δὲ τοῦ σκοποῦ, σε τῷ τῆς ὑπομονῆς ἀγάλματι παραθέντες· οὐδὲ γὰρ φθόνος ἐν ἀγαθοῖς.

Ῥῆμα μὲν οὖν οὐδ᾽ αὐτὸς προΐεσο γογγυσμὸν ἔχον. καὶ τί φημι γογγυσμόν· ὁπότε δὴ καὶ χάριτας ὅτι πλείστας ἀνωμολόγεις τῷ συγχωρήσαντι τὴν νόσον ἐνσκῆψαι. καὶ εἰ μὴ δόκοίην παραφρονεῖν ἀπὸ τοῦ πρὸς σὲ μανικῶς ἔχειν, ἰσχυρισαίμην ἂν σε καθαρώτερον

D ἐκείνου τἀνδρὸς εἰδέναι χάριτας τῇ προνοίᾳ. πολὺ γὰρ ἦν τὸ εὐσεβὲς ὑπερφυῶς παρὰ σοί. τῶν δὲ μελῶν σοι νενεκρωμένων· πῶς δ᾽ ἂν ὑποσταίην τὸν λόγον· καὶ τῶν ἄρθρων βεβλαμμένων, ἀνδριάντος ἰσχυρότερος ἀνεφαίνου, εἰ καὶ τὸ σῶμα μὴ δυνάμενον ἀντέχειν πρὸς τὰ δεινά, ἀνηλίσκετο, ἐκ χοὸς τὴν σύστασιν ἔχον. ἐκεῖνο μὲν γάρ, ἄκον ἡττώμενον ἦν· ἡ δὲ ψυχή, ἐπεὶ μὴ οἷά τε βιασθῆναι, οὐδὲν ἀπὸ τῆς νόσου παρεβλάπτετο πάθει; ἢ πῶς γε καὶ λαμπροτέρα καθίστατο, χρυσοῦ τινος δίκην πυρπολουμένου

E λουμένου πυρί. ἑκοῦσα μὲν γὰρ οὐκ ἔπασχεν· ἑκοῦσα δ᾽ ἔφερε τὰ δεινά, μεθ᾽ ὅσης γε τῆς εὐχαριστίας. τὸ δ᾽ ἄκοντα μέν τινα πάσχειν, ἑκόντα δὲ φέρειν δι᾽ εὐσέβειαν, οὐχ ὅπως ἐλάττους οἶδε μισθούς, ἀλλὰ καὶ μείζους ἀπηνέχθη, ἢ εἴ τις γνώμῃ καὶ ἑκοντὶ κακῶν ὑπομείνῃ συμφο-

ρόν. σοὶ μὲν οὖν τοιαῦτα ἐπέθετο· καὶ ἡ ζημία, αὐτὰ τὰ μέλη.

Ἐκεῖνος δ' ὁ πεισμέγιστος καὶ μακάριος ὡς ἀληθῶς ἀνήρ, ἀφαιρέσεως μελῶν οὐδαμῶς πεπείραται, οὐδέ τι τούτων ἀπὸ τοῦ πάθους μαρασμὸν ὑπομεῖναν, ἐν ἀχρηστίᾳ διέμεινεν, εἰ καὶ τὸ σῶμα πᾶν αὐτοῦ διεβέβρωτο ὑπὸ τῶν σκωλήκων ἑσμῷ, καὶ τῇ πυκνότητι τῶν πληγῶν. οὐκοῦν οὐδὲ κουφοτέραις ὀδύναις τῶν καταναλωκυιῶν τὸ ἐκείνου σῶμα, αὐτός που προσπαλαίεις φιλόπονος· ἐπὶ μακρῷ δὲ ταύτας διηνέγκας, ἤπερ ὁ θαυμάσιος ἐκεῖ· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τοῦτό σοι ὀδύνας μείζους ἐποίει, ἐπειδὴ ἔδει φροντίζειν καὶ τῶν κοινῶν, ἐν αὐτῷ τῷ ὀξυτάτῳ τῶν δεινῶν, ὅπερ οὐ προσῆν ἐκείνῳ τῷ λαμπροτάτῳ. ὥστε, σὺ, καὶ ἀνδριάντος ἰσχυρότερος, ὅπερ εἶπον. μᾶλλον δὲ, ὁ ἀνδριὰς οὐδὲν, οὐ μέγα, οὐ σμικρὸν φέρειν ἄν ποτε λέγοιτο. πόθεν, ὁ μηδὲν αἰσθανόμενος. αὐτὸς δ' ἐντραφεὶς βασιλικῶς, καὶ ταῖς ἡλικίαις οὕτω παρημείψας τοσοῦτον δὲ γενναίως ὑπήνεγκας τὰς κακοπαθείας τὰς ἐκ τῆς νόσου, ὅσον οὐδ' ἂν εἷς οἶμαι τῶν πάντων. ᾤου γὰρ κάλλιστον εἶναι, φέρειν γενναίως θνητὸν ὄντα, τὰ τοῖς θνητοῖς ἐπερχόμενα.

Ἀνδρεῖος τοίνυν ἀναδειχθεὶς ἐν πᾶσιν οἷς ἔπραξας, τῇ παρέσει τῶν μελῶν, ἀνδρειότερος ἐφάνης πολλῷ τοῦ μέσου, καὶ καρτερικώτερος. εἰ γὰρ καὶ τὰ ὅπλα μεταχειρίζει σοι τὼ χεῖρε δεξιῶς ἄγαν, ἀνδρομαχοῦντι, καὶ τὼ πόδε ἡμιλλᾶτο ταῖς ἐλάφοις μικροῦ δεῖν τῇ ταχύτητι· ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἂν εἴη, οὐ σά γε μόνον· τὸ δὲ τούτων τὴν ζημίαν ὑπενεγκεῖν, ὥσπερ αὐτὸς ἔφερες, μηδὲ γοῦν πικρόν τι ῥῆμα καταδεξάμενος ὅλως προΐεσθαι, σὸν ἀτεχνῶς, καὶ οὐδενὸς τῶν ἐπὶ τῷ καρτερεῖν ὑμνουμένων.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ κἂν ταῖς ἐπιφοραῖς καὶ ἐπηρείαις τῆς νόσου, μεγαλυνομένης ὡς εἰπεῖν, καὶ λυττώσης, ὁπότε δὴ τὸ δεινὸν τῶν ὀδυνῶν ἤκμαζε, ὥσπερ οὐ σάρκα φορῶν, ἔφερες. αὐτίκα γὰρ οὐ κλαίειν, καὶ βοᾶν, καὶ δυσχεραίνειν τῇ ζωῇ, καὶ καταρᾶσθαι τῇ τύχῃ, καὶ καθεῖρξαι σεαυτὸν ἐν σκοτεινῷ δωματίῳ, καὶ ἐγκαλυπτόμενον δεμνίοις οἰμώττειν· ὅ τις οὐκ ἂν ἔπαθε, καὶ πολὺ τῶν σῶν κουφοτέραις προσπαλαίων ὀδύναις· αὐτός γε πᾶσιν εἶχες τὰς θύρας ἀνεῳγμένας· καὶ διέμενες ποιῶν, ἃ κἂν ὑγιαίνοντι προξενήσοι τινὰ νόσον. καὶ τὸ τούτου πολὺ μεῖζον, οὐ μόνον γὰρ περὶ τὰ κατεπείγοντα καὶ μεγάλα ἠσχολοῦ πράγματα, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκεῖνα, ἃ κἂν ἕτερος διώρθου, τὸ ἐνδόσιμον λαβὼν παρὰ σοῦ· οὕτω σὺ σπουδαῖος ἐν ἅπασι. τὸ δὲ πολλὴν ποιοῦν ὑπερβολὴν, οὐ γὰρ κατεδέχου μὲν

sustineat. Talia planè tibi ingruebant, ac iactura, ipsa membra erant.

Enimuerò ter ille magnus ac beatus Iob, nullo membro fuit minutus; nec eorum aliquod à morbo tabefactum, quanquam totum corpus vermium examine crebrisque plagis adesum esset, inutile remansit. Haud ergo tu, charum caput, leuioribus doloribus, quàm quibus eius consumeretur corpus, obluctasti: iis verò diuturniori præ illo tempore artitus fuisti. Sed & illud tuis illis doloribus cumulò accessit, vt nimirum, cùm vel acutissimi essent, immineret Reip. cura, quam vir præclarissimus non gessit. Quamobrem, vti dicebam, statuâ fortior enituisti. At neque statua, magnum quid vnquam aut paruum dicatur ferre, quando & sensu caret: tu verò regali educatus curâ, eâdemque subinde ætatibus auctus, lenitare, quâ nemo puto vniuersorum, morbi molestias pertulisti. Mortalis quippe existens, ea magno animo ferre optimum arbitrabaris, quæ sunt comparata mortales inuadere.

Qui itaque omnibus rebus gestis fortis enituisses, membris deinceps resolutis, longè fortior ac tolerantior claruisti. Quanquam enim industriè admodum arma manu tractares, cùm bonâ esses corporis valetudine, vixque non pedes ceruorum pernicitati certarent: hæc tamen haud tantum sint tua: eorum autem iacturam quâ tu ratione ferre, vt ne etiam verbum amarius proferre sustineres, id enimuerò totum sit tuum, nec eorum vllius qui laudem à patientiâ habent.

Quin & morbi furiosâ impressione ac violentiâ, cùm vis dolorum intensior vigeret, tanquam non indutus carnem, ita patiebaris. Pro eo enim vt lugeres, vociferareris, succenseres vitæ; fortunæ malediceres; te ipse tenebricoso angulo abderes; stragulis opertus gemeres: quod quis longè leuioribus obluctans haud dubiè passus esset: ipse magis domûs ianuas omnibus patentes volebas, eaque perseueranter agebas, quæ vel sano, morbi aliquid viderentur posse consciscere. Quodque amplius præstet, nedum vrgentibus ac rebus momenti operam ponebas, sed & iis quæ quis veniâ à te acceptâ facilè compositurus erat: tantâ vbique sedulitate habebas. Sed & illud eximiè præclarum, vt vbi hominum vulgi viliori-

Nihil Theodorus per morbum omisit de suorum curâ.

bus negotiis tui copiam fecisses, haud ea postmodum negligentiùs agens, non integrè gereres: quinimò, cùm modica quoque magna quædam indigeotibus scires, haudquaquam dimittebas destitutos ope, donec omnia si qua abundè subsidio forent, eis præbuisses: id verò, cùm necessariam quandoque cibi refectionem negligeres, ac somnum ab oculis submoueres, omninoque corporis omnia commoda, tanquam sanus, ac vegeto corpore, potensque gestire, ac velut pro maximis rebus certamen esset, ira sperneres.

Sed & illud stupendum, vt & medicis clamantibus, vim te tibi palam facere, qui non omnia necessariis corporis commodis posthaberes, ipse nihilo secius operi intentus esses. Quippe faciliores aures accommodabas querelis patientium iniuriam, quàm monentibus esse consulendum afflictæ saluti. Ab ipsis ferè proieceras manibus si qua medendo viderentur, qui certamen iniisses pro iustitiâ. Id enim probo sanè consilio, aueruncum animæ remedium putabas, cui nolebas corporis studium quicquam obesse. Malisitaque grauissimis pulsatus, insuperabilis eras, nec tui deteriorem partem, ei quæ est potior, vi quadam dominari sinebas: ô tu athleta, firmum pectus; animo adamas; robore ferreus, vt quis in animi tuum illud propositum, innatamque voluntatem; non vt in corporis infirma aspiciat, quibus illud cedere, pro suâ coocretione ac mortalitate necessum erat. Imò vt & in illa aspiciat, tuam illam generositatem omninò admiretur. Ita enim mala intolerabilia sustinebas, tanquam alius pateretur, ac velut in somnis, ac nudo spectro, non vera videres.

Sed & necessarii plures lecto circunfusi, quorum manibus ægrum curabas corpus, postquam defecta membra id obsequii negarent; vbi vix tandem dolorum vim, quanta esset cognouissent: Non enim ostendebas, qui rem charis valde molestam scires: haud deinceps necessaria obsequia nisi in lacrymas resoluti poterant præstare, sed manibus tundentes pectus, ac vbertim lacrymarum perfusi imbre, solum irrigabant: quod ipsum gerebatur silentiò, ne te inuiti cootristarent, quos tui causâ contristari scires: Solent enim amici, congaudere gaudentibus amicis, ac cum

Sanitatem corporis commodis posthabet.

Suorum compassio, cuiusque cura consolandi illos.

Scita sent.

A τοῖς εὐτελέσι πράγμασι σεαυτὸν ἐκδιδόναι ὑπὲρ τῶν εὐτελεστέρων αἰσθητῶν, ἵν' ἔχοιεν δή τι μετέπειτ' ὀλιγωρήσας, ἐλλιπῶς πράξας· ἀλλ' εἰδὼς ὅτι καὶ τὰ πάνυ σμικρὰ τοῖς χρῄζουσί γε μεγάλα, οὐκ ἐξέπεμπες τοὺς βοηθείας ἠστινοσοῦν δεομένους, πρὶν ἢ παρασχεῖν ἐκείνοις, ὅσα δὴ νομίζοιτο πρὸς ἐπικουρίαν ἐξαρκέσειν· ἀμελῶν μὲν που σιτίων· ὕπνον δὲ ἀποσοβῶν τῶν ὀμμάτων, καὶ ὅλως τῶν τοῦ σώματος πάντων καταφρονῶν, ὥσπερ ὑγιαίνων, καὶ σφριγῶν, καὶ δυνάμενος ἅλλεσθαι, καὶ ὑπὲρ τῶν B πάνυ μεγίστων ἀγωνιζόμενος.

Ὁ δὲ παρεῖχεν ἐκπλήττεσθαι, ὅτι καὶ τῶν ἰατρῶν βοώντων σεαυτῷ σαφῶς πολεμεῖς, μὴ πάντα δεύτερα τιθέμενος τῶν βοηθούντων τῷ σώματι, αὐτὸς οὐδὲν ἧττον ἐνεργὸς ἦσθα. ὑπεῖχες γὰρ τοῖς ἀδικουμένοις μᾶλλον τὰ ὦτα, ἢ τοῖς παραινοῦσι πρὸς ὑγίειαν. ἔρριψάς που καὶ τῶν χειρῶν ὁπόσας ἰατρείας, ὑπὲρ δικαιοσύνης ἀγωνιζόμενος. τοῦτο γὰρ ἐνόμιζες, ὀρθῶς διανοού- C μενος, ἀλεξιτήριον φάρμακον γίνεσθαι τῇ ψυχῇ, ἣν οὐκ ἠξίους παραβλάπτεσθαι τοῦ σώματος ἕνεκα. ἦσθα οὖν ἀήττητος ἐν τοῖς δεινοτάτοις, καὶ οὐκ εἴας τυραννεῖσθαι τὸ κρεῖττον ὑπὸ τοῦ φαυλοτέρου· ὁ ἀθλητής· ὁ στερρός· ὁ ἀδάμας τὴν ψυχήν· ὁ τὴν ἰσχὺν σιδηροῦς· εἴ τις εἰς τὸ παρὰ σοὶ πρόθυμον ἀφορῴη, καὶ τὴν ἔμφυτον προαίρεσιν, οὐκ εἰς τὰς τοῦ σώματος ἀσθενείας, αἷς ἦν ἀνάγκη τῇδ' ὑπενδοῦναι, συνθέτῳ ὄντι καὶ D θνητῷ. μᾶλλον δέ, εἰ καὶ εἰς ταύτας τις ἀφορῴη, ὑπερθαυμάσεταί σε τῆς γενναιότητος. τὰ γὰρ ἀφόρητα, ἔφερες, ὥσπερ ἄλλου πάσχοντος, ἢ ὄναρ ταῦτα ὁρῶν.

Καὶ μὴν περιϊστάμενοί σε πολλοὶ τῶν ἐπιτηδείων, ὧν ταῖς χερσὶν ἐθεραπεύετό σου σῶμα πάσχον, ἀντὶ τῶν πεποιθότων σοι μελῶν ὑπηρετουμένων, μόλις ποτέ πως αἰσθόμενοι τὸ E σφοδρὸν τῶν ὀδυνῶν ὅσον· οὐδὲ γὰρ ἐδείκνυς εἰδὼς λυπήσων σφόδρα φιλοῦντας· οὐχ οἷοί τ' ἦσαν, ἀδάκρυτι τὰ δέοντ' ὑπουργεῖν· ἀλλὰ χερσὶ μέν, παίοντες στέρνα· ἀστακτὶ δὲ δακρύοντες, τοὔδαφος ἔβρεχον· καὶ ταῦθ' ἐπράττετο σιγῇ, μή σε λυπήσωσι ἄκοντες, αἰσθόμενοι αὐτοὺς ὑπὲρ σοῦ λυπουμένους. πέφυκε γὰρ τὸ φιλοῦν, χαίρειν τε χαιρόντων τῶν φίλων, καὶ ἀνιωμένοις τούτοις συνα-

συναχθεσθαι. ἀλλ' ἐπεί σε ταῦτα οὐκ ἐλάνθανε. A πῶς γάρ; οὐδεμίαν σαυτοῦ παραμυθίαν ἐδίδους, ἕως αὐτοὺς ἀπέλυες σου ἀθυμίας. δεινὸν γὰρ ᾤου, δεινὸν εἶναι μὲν νόσῳ πιέζεσθαι, οἱ δὲ συναλγήσουσι διὰ τὸ περὶ σὲ μεμηνὸς, αὐτοὺς δὲ τούτους σφόδρα φιλῶν, ἐάσεις ἐν τοῖς ὑπὲρ σοῦ πάσχειν. διὰ ταῦτα, τῶν ἀφορήτων σε συνεχουσῶν ὀδυνῶν, ἠρέμα πως αὐτοὺς μειδιῶν, μετὰ τῆς ἐμφύτου σεμνότητος, ῥήμασιν ἡδίοσι ῥόδων αὐτοὺς ἔπαττες· καὶ ῥᾶον ἔχειν ἰσχυριζόμενος, μετὰ χρηστοτέρων ἐλπίδων οἴκαδε πάντας ἐξέπεμπες. ταύτῃ τοι καὶ ὁ περὶ B σὲ πάντων φίλτρον, διηνεκῶς ἐπεδίδου, θαυμαζόντων σου τὴν γενναιότητα, καὶ τὸν εἰς αὐτοὺς ἔρωτα.

Οὕτως ὁ βίος σοι πᾶς ἀγὼν· ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ τοῦ γιγνομένου· καί σε τὸ φῶς ἐξέλαμψεν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὡς τοιοῦτος μὲν τοὺς σοὺς, ὅσον οὐκ ἂν ἦν βέλτιον· χείρους δὲ τῶν πολεμίων, ὅσον ἐκ τῶν ἔρ- C γων ἐφάνη. καί τοι κἂν αὐτῷ τῷ νοσεῖν, ἔχων μὲν οὕτω δεινῶς, ὅσον οὐδ' οἷόν τε φράζειν· ἔχων δὲ οὕτω γενναίως, ὅσον τοὺς ὁρῶντας θαυμάζειν, καὶ τὰ ὑπὲρ τῶν ἰδίων, καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, διενεργῶν οὐκ ἐπαύου. οὕτω διὰ πάντων ἄριστος ἦν, ὁ διαφερόντως ὑμῖν φιλούμενος.

Κόρος μὲν οὕπω τῶν ἐκείνου διηγημάτων μέγας, οὐκ ἂν ποθ' ὑμῖν γένοιτο· ἐγὼ δ' οὐχ οἷός τε λέγειν ἔτι, οὐδὲ χωρεῖν περαιτέρω. ὁρῶν γὰρ D χῶρον βραχὺν, σῶμα γενναῖον καλύπτοντα, ὃ τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ψυχὴν ἔφερε, μικροῦ δεῖν ἔξω φρενῶν γίνομαι, καὶ οὐκ ἔχω πῶς ἐμαυτῷ χρήσομαι. βούλομαι εἰπεῖν· ἡ δ' ἀλλὰ ναρκᾷ μου γλῶττα. θέλω φθέγγεσθαι· ἀλλ' ἡ φωνή μοι οὐχ ὑπουργεῖν δύναται ἐκλελοιπυῖα τῷ πάθει, οὐδ' ὑπακούει τῇ ὁρμῇ τοῦ θελήματος τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου ὄργανα, ἡττηθέντα τοῦ πιέζοντος, μηδὲ τοῦ νοῦ καὶ τῶν λογισμῶν ἐν τῇ καταστάσει μενόντων. ὑμῖν μὲν E γὰρ ἡ ἔφεσις νῦν ἔτι, καὶ ἐμοί γε μᾶλλον ὑμῶν, οὐδὲν ἧττον θρήνοις πολλοῖς. αἴτιον δὲ, τὰ τοῦ οἰχομένου ἐγκώμια. τὰ γὰρ δεικνύντα τοὺς τεθνεῶτας ἀρίστους ἄνδρας, ἀνάπτει μὲν, τὸν εἰς αὐτοὺς ἔρωτα· δείκνυσι δὲ, τὴν ζημίαν μεγίστην. ὃ δὲ τὴν ζημίαν αὔξει, καὶ τὴν λύπην ἐπιδίδωσι. ὃ δ'

iisdem tristibus pariter tristari: Quia enimuerò te hæc non latebant: Quî enim potuissent? nullum tibi concedebas leuamen, donec æquanimiores factos à te dimisisses. Graue siquidem omninò putabas, vt affectus ipse ac æger, ab impensiori amoris vi tibi condolentes, quos supra modum haberes charos, tui ergo affici fineres. Quamobrem quæ dolores intolerandi tenerent, quietè ac blandè innatâ illâ modestiâ subridens, verbis supra rosas dulcioribus eos aspergebas, affirmansque leniùs habere, meliorum spe plenos omnes, domum remittebas. Quâ re, omnium in te amoris vis iugiter augebatur, cùm tuam illi ingenuitatem, ac amorem in ipsos vehementiùs admirarentur.

Sic tibi vita tota certamen pro virtute, ac eo quod esset operæpretium fuit, tuumque illud lumen eluxit coram hominibus, qui tuos quidem, vt nequeat meliùs, demerereris ac bonis augeres; hostes autem, victor superares, quantùm liquidò opera ostenderunt: quanquam in ipso quoque morbo, sic malè habens, vt nec verbis exprimi possit; sic tamen generosè haberes, vt videntes in stuporem converteres, qui nullâ intermissione, indefessoque studio, cùm pro tuis, tum aduersus hostes, gerenda præstares: Sic nimirum erat per omnia optimus, vir vobis eximiè charus.

Math. 5. v. 15.

Nulla quidem vos vnquam eorum satietas capiat, quibus vester ille magnus ostendatur: verùm non possim ampliùs dicere, aut ue vltra progredi. Cùm enim exiguum terræ spatium, quo generosum corpus, mirabilis animæ illius quondam vehiculum tegatur, aspicio, parùm abest vt ne amens efficiar, nec restat quid agam. Volo dicere, sed torpet lingua: volo loqui, vox verò dolore defecta nequit obsequi; at neque sermonis reliqua organa, vincente pressurâ, voluntatis obsequuntur agitationi, cùm nec animus ipse ac ratio statum retineant. Nihil vos sanè in præsentiarum, ipseque adeò cumprimis, quàm lamenta impensiùs desideratis. Horum ratio, defuncti encomia. Quæ enim laudes defunctos optimos probant, eædem cùm amorem in eos accendunt, tum iacturam ostendunt quàm maximam. Quod porrò iacturam auget ac damnum, vtique etiam augeat tristitiam: ac rursum,

Pulchra transitio ac prouocatio ad mæstitiam.

quod auget tristitiam, etiam lamenta. Quanquam ergo aliquis ipsos quoque lacrymarum afferat fontes; quanquam omnia sensus expertia, ipsique adeò loculis depositi mortui, vt res ferret, nobiscum lamententur, atque id infinitum luctum; nulla hęc vobis dolorum futura sint accessio; quin & dolorum haud exiguam aliquam partem auferre videantur. Obrutis namque tristitiæ fluctibus animis, præsentior nulla consolatio, quàm luctus occurrat. Non enim id graue, vt lugeas, vt vel torrentes lacrymarum ab oculis mittas, sed quod intus mordet animum, vt & lacrymis vti habeat: torrentis autem in modum flere, iis leuamen quoddam existat, qui diris casibus obruti sunt. Mihi ergo haud valenti vlteriùs progredi, quique nequeam solus condignè fratrem celebrare: Quippe aliorum malorum hoc cumulò accedit, vt præ dolore animus velut oblæsus ac cœcatus sit: reliquum videatur, vt auxilium à vobis, quantum sit possibile, inuenerim. In eo autem sit positum, vt vos quoque dicatis, si qua tempori ac dolori congrua sint, donec ad me rediens, ipse quoque singularis lamentet quæ decent.

Scita sent.

Quotquot itaque eius bona expertiestis, estis porrò experti omnes: vnam mihi rumpite vocem, vno corde, vno animo, tanquam ab vno quodam ore; huncque eius loculum amplexati, qui in vos, nihil minus patris, quàm Despotæ ac domini, partibus defunctus sit, tempori congrua verbis efferte.

Lamentantes.

Quid enimuerò? Iubes vocem rumpere hominum os penè mortuorum?

Orator.

Quantum, inquam, per facultatem licet.

Lamentantes.

Erimus dicto audientes, vt à dolore obruente possimus nonnihil emergere.

Par sanè, nobisque optimum erat, vt te priores vitam relinqueremus: nam & modò reuerâ haud verè viuere possumus.

Pulchri admodum threni ac axaia.

Quanquam enim necdum mortui sumus, vitam tamen quotidie moriendo consumimus, atque ab humanis migrare, quàm viuere desiderabilius ducentes, mortem deprecamur.

Nemo quippe est, qui non à vitâ liberari cupiat, quanquam pietatis legum obseruans, ipse sibi manus non inferat.

A αὖ τὴν λύπην, τοὺς θρήνους. κἂν οὖν τις περιενέγκῃ καὶ τὰς πηγὰς δακρύων· κἂν ὁμοῦ μὲν πάντα τὰ ἄλογα, ὁμοῦ δὲ ἅπαν ἀναίσθητον, καὶ οἱ ἐν σοροῖς νεκροὶ, εἶτ' οὖν τι ἐῶ, μεθ' ἡμῶν θρηνήσωσι, καὶ τοῦτό γε ἀπέραντα, οὐχ ὅπως προσθήκη τῶν ὀδυνῶν τοῦθ' ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ τινά πως μοῖραν οὐ σμικρὰν, τούτων φανεῖται περιαφαιρεῖν. ψυχαῖς γὰρ κύμασι λύπης βεβαπτισμέναις, οὐδὲν αὖ δήπουθεν παραμύθιον προχειρέστατον, ἢ τὸ δακρύειν. οὐ B γὰρ τὸ δακρύειν δεινὸν, ὁπότε δή τις καὶ κρουνοὺς ἐκ τῶν ὀμμάτων ἀφῇ δακρύων, ἀλλὰ τὸ δάκνον τὴν ψυχὴν, ὥστε καὶ δάκρυσι χρῆσθαι· τὸ δὲ δακρύειν κρουνηδὸν, κουφισμός τις τῶν ταῖς συμφοραῖς κατακλυζομένοις. ἐμοὶ δὲ μὴ δυναμένῳ προβαίνειν ἔτι, καὶ μονῳδεῖν ἀξίως τὸν ἀδελφόν· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις δεινοῖς, ὥσπερεὶ καὶ ἡ διάνοια ὑπὸ τοῦ πάθους πεπήρωται· λοιπὸν αὖ εἴη, παρ' ὑμῶν ἐπικουρίαν εὑρεῖν, ὅση δυνατή. ἡ δ' ἐστὶν, εἰ- C πεῖν ὑμᾶς, ἅττ' αὖ, εἴη προσήκοντα τῷ καιρῷ καὶ τῷ πάθει, ἕως ἀνενεγκόντες, τὰ εἰκότα καὶ ἡμεῖς μονῳδήσωμεν.

Ὅσοι τοίνυν τῶν ἐκείνου καλῶν ἐν πείρᾳ γεγόνατε· πάντως δὲ ἀπολελαύκατε πάντες· ῥήξατέ μοι μίαν φωνὴν, μιᾷ ψυχῇ, ὡς ἐξ ἑνός τινος στόματος· καὶ περιπτυξάμενοι ταυτηνὶ τὴν σορὸν, τοῦ οὐχ ἧττον γε πατρὸς ὑμῶν ἢ δεσπότου, τὰ τῷ καιρῷ συμβαίνοντα φθέγξασθε. D

Οἱ θρηνοῦντες.

Τί τοῦτο· στόμα κελεύεις ῥῆξαι φωνὴν μικροῦ νενεκρωμένων ἀνθρώπων;

Ὁ λέγων.

Ὁπόσον οὖν τι λέγω.

Οἱ θρηνοῦντες.

Ὑπακουσόμεθα, ἐὰν οἷοί τε γενώμεθα κρατεῖν, τοῦ γε κρατοῦντος ἡμῶν ἤδη πάθους.

E Εὖ γε, ὦ βέλτιστον ἐὰν ἡμῖν, πρὸ σοῦ τὸν βίον ἀπολιπεῖν· ἐπεὶ ὦ νῦν ὡς ἀληθῶς, οὐκ ἀληθῶς ἐστιν ἡμᾶς ζῆν.

Εἰ γὰρ δὴ καὶ μὴ τεθνήκαμεν ἤδη, ἀλλὰ τὴν ζωὴν ἀναλίσκομεν ἐν τῷ θανατᾶν ὁσημέραι, καὶ τὴν ἐνθένδε μετάστασιν ποθεινοτέραν ζωῆς ἡγεῖσθαι, καὶ τὴν τελευτὴν εὔχεσθαι.

Πᾶς τις γὰρ ἀπαλλαξείων ἐστὶ τῶν τῇδε, εἰ καὶ μὴ αὑτὸν ἀποσφάττει, νόμους εὐσεβείας φυλάττων.

Οὐκ ἔνι βιωτὸν ἀνδρὶ, γευσαμένῳ τῶν σῶν ἀγαθῶν.

Συχνὸν μὲν χρόνον, ὦ δέσποτα, καὶ συνεχῶς τῶν σῶν καλῶν μετεδίδους ἡμῖν, καὶ πάντα πᾶσι διένεμες τἀγαθὰ, μετὰ δαψιλείας ὅτι πολλῆς.

Οὐ μὴν γε πάντως ἐνέπλησας, οὐδὲ ἐξειργάσω πώποτε διακορεῖς τοὺς μετειληχότας.

Οὐ γὰρ ἐνῆν, οὐδὲ ἐγγύς.

Ἐπλούτεις γὰρ παρὰ Θεοῦ ἀφειδῶς, πλοῦτον ἀθάνατον· καὶ τοὺς συνόντας τοῖς γε τοιούτοις, οὐκ ἔνι στῆσαι τὴν ἔφεσιν τῆς μετ' αὐτῶν συνουσίας.

Ὥστε σὺ μὲν, ὕσας ἡμῖν ἅπαν ἀγαθόν· διψῶντας δ' οὖν εἴασας ἀπελθεῖν.

Πολλὰ μὲν ἡμᾶς εὔφρανας καὶ εἰργάσω ζηλωτοὺς, πόνοις σαυτοῦ καὶ κινδύνοις, καὶ ταῦτά σοι τῆς τύχης ἀντιπιπτούσης ὡς τὰ πολλά· καὶ πολλοῖς γε οἰομένοις, ῥᾷστον εἶναι κεχηνόσι καταπιεῖν σε σὺν ἅμα πᾶσιν, ὧν ἦρχες, πρὸς τοὐναντίον τὴν δόξαν αὐτοῖς μετέστησας· καὶ βοῶσιν αἱ τῶν ἔργων ἐπιδείξεις.

Νῦν δὲ ἥλιε, καὶ γῆ· ἀλλὰ τίς ἂν οἷός τε γένοιτο τὴν συμφορὰν τραγῳδῆσαι, ἢ τίς ἀξίως θρηνήσαι, σὲ τὸν πάντ' ἄριστον ἐζημιωμένος; τίς σιδηροῦς· τίς ἀδαμάντινον ἔχων ψυχὴν, ὥστε διαντλῆσαι φέρειν ἄχρι τέλους τὸ λυποῦν;

Αἲ, αἲ, αἲ, τῆς κακῶν συνδρομῆς, τοῦ, σὲ τὸν βίον μόνον ἀμεῖψαι.

Ὃς γὰρ χθὲς καὶ προσέπειτα τὴν τοῦ Πέλοπος ἐδείκνυς εὐδαίμονα, ταύτης καὶ δεσπότης, καὶ ἡγεμὼν, καὶ σωτὴρ εἶναι, πρὸς τοὐναντίον αὐθὺς μετέβαλες τὰ κατ' αὐτὴν πράγματα, ἐνθένδε μεταστάς.

Ἀχλὺν μὲν πάντως ἀντὶ φαιδρότητος· ἀντὶ δὲ φωτὸς, σκότος ἔμιξας τῷ καθ' ἡμᾶς τῷδε βίῳ.

Καθάπερ γὰρ τῷ μεθ' ἡμῶν εἶναι, πάντων ὁμοῦ τῶν καλῶν πᾶσιν ὑπῆρχες αἴτιος, οὕτως ἀφ' ἡμῶν γεγονὼς, τῶν εἰωθότων ἀγαθῶν ἐκτὸς ἡμᾶς ἔδειξας. ὡς γὰρ ἔοικε, συναπέπτη σοι τὰ καλά.

Ὦ λιπὼν τήνδε τὴν γῆν ἐν ὀρφανίᾳ πολλῇ, ἧς τὸ συμφέρον ἀεὶ προὐτίθης, οὐχ ὅπως ῥᾳθυμίας, καὶ ῥᾳστώνης, καὶ τρυφῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναγκαίων ὅσον ἐνῆν· προσθήσω δ' ὅτι καὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς σῆς, καὶ τῆς ζωῆς ἔστιν οὗ.

Ὦ τῷ διεστάναι μόνῳ, πάντων ὁμοῦ τῶν καλῶν διεστηκότας ἡμᾶς ἀποφήνας.

Ὦ ζῶντας μὲν ὡς ἀληθῶς, ὁπότε σὺν ἡμῖν ἦσθα, θανὼν δὲ, πᾶν τὸ ὑπήκοον ὡσπερεὶ νεκροὺς ἐργασάμενος.

Fieri non potest vt quis vitalem ducat vitam, post tua illa delibata bona.

Multo quidem tempore, ô despota, ingè nos tuorum bonorum participatione donasti, eaque omnibus omnia affluenter admodum impertisti.

Haud tamen omninò corda implenisti, aut eos qui essent participes in fastidium vertisti.

Nec enim res ita ferebat, autne vt ita ferret, prope erat.

Largâ enim à Deo manu diuitias immortales fueras consecutus, nec quibus ijs consortes fieri obtigisset, earum consortij cupiditas sisti poterat ac cohiberi.

Quamobrem qui omne nobis depluueres bonum, moriendo, sitire nos permisisti.

Multam nobis lætitiam fecisti, tuisque ipse laboribus ac periculis ad æmulandum prouocasti; tametsi aduersâ fortunâ plerunque vtereris: multisque putantibus sibi facilè, vt te, tibique subditos omnes, hiantes absorberent, eorum in contrarium opinionem, vti res exhibita clamant, omninò vertisti.

Nunc autem cælum, terraque, quis tantam illam calamitatem, dirè satis lamentetur? Quisue tui per omnia optimi factam iacturam, dignè defleat? Quis ferreus; quis ita adamantino pectore, vt tristitiam in finem ferre possit?

Heu, heu, heu, concurrentia mala, ipso hoc quòd migraueris ab humanis!

Qui enim heri ac nudiustertius Peloponnesum beares, eius cùm despota, duxque, tum sospitator existens, illius statim res, vitâ functus, in contrarium demutasti.

Planè verò, pro lætitiâ, caliginem; pro lumine, tenebras, humanæ vitæ miscuisti.

Quemadmodum enim tuâ nobiscum præsentiâ, vniuersis pariter vniuersorum bonorum auctor existebas, ita sæculo exemptus, consuetorum bonorum exortes fecisti. Videantur enim vnà tecum bona auolasse.

O qui prouinciam hanc desolatam adeò reliquisti, cuius semper commoda, nedum ignauia vitaque molliori, ac voluptati, sed & necessarijs, quàm maximè licebat, prahabuisti! Addam verò, securitati etiam, ac quandoque saluti!

O qui eò tantùm quod à nobis separatus fuisti, ab omni nos pariter bono separasti!

O qui versans nobiscum omnino dares viuere, quique moriens, subditos omnes velut enecasti!

A

O qui tenebris, eorum oppleueris oculos, qui tuos illos dulces, pulchrosque, ac ridentes, mortis obscuro viderunt prorsus immutatos?

O qui auditum omnem, tuâ statim auditâ morte, supra omnem tonitrui vim, ad multum tempus obrigescere fecisti!

O qui corda ac præcordia omnia, instar immanium fulminum; longissimo tempore concussisti pariter ac percussisti!

B

O qui omnes corporis sensus, omnemque animi facultatem, vel prorsus ad multam horam extinxisti, vel solâ obitûs famâ, iugiter obtundas atque obscures!

O iure odidilem horam illam, quæ te mortuum nobis repræsentauit: informem quidem à morte; à multiplici autem ac longâ ægritudine, toto corpore adesum!

C

Quis tui corporis speciem illam olim florentem ac vigentem, illumque decoris cogitans fulgorem, atque indeficientes in eo recolens diffusas gratias: tumque rursus, tristem illam diem, quæ corruptioni tradidit, in memoriam reuocans, non omnino vitæ osor, ac mori desiderans inuenuatur?

Præstabat ergo, charum caput, subditos omnes tibi commori, quàm vt te mortuum aspecturi essent: aut certè quod in secundis esset ponendum, vt tecum confertim, vno tellus sepulchro condendos exciperet.

Quid enim homo habeat viuere, qui tanti boni iacturam perpessus sit?

D

Hactenus perorauimus, quando plagâ totum peruadente corpus, ipsasque adeò animas, vt sic loqui liceat, consumente, atque mordente, modisque omnibus depascente, non possumus dicere quanta sit opus.

Sic verò: Ego autem quid agam? Quippe vulnerauit mala fortuna; dolorque, heu quàm intolerabilis! nec tamen, vti quondam Telephum Achilles, sanatura sit. Porrò autem insanabili plagâ, hoc nobis cumulò inæquale accedit. Nam dolor quidem pro intolerabili suâ grauitate, dirè lamentari cogit, ac cùm iacturæ communis, tum meæ singularis causâ, ad pangendam næniam congruam adigit: idemque rursus aliâ ratione, torporem ingerens, ac velut enecans, silentio lugere abundè compellit. Qui ergo ad vtrunque compellat, neutrum assequi sinit. Quod

E

Ὦ τοὺς ὀφθαλμοὺς σκοτώσας, οἵ σου τοὺς ἡδεῖς καὶ καλοὺς καὶ γεγανωμένους, παντάπασιν ἐνηλλαγμένους ἑωράκασι, τῷ κεκαλύφθαι θανάτῳ.

Ὦ πᾶσαν ἀκοὴν ἑξῆς τὴν σὴν ἀκούσασαν τελευτὴν, ὑπὲρ ἁπάσας τὰς βροντὰς εὐθὺς κωφώσας ἐπὶ μακρῷ.

Ὦ καὶ τὰς καρδίας καὶ τὰ σπλάγχνα πάντα, δίκην κεραυνῶν ἐξαισίων ἐπὶ χρόνον μήκιστον, καὶ κατασείσας καὶ καταπλήξας.

Ὦ πάσας μὲν αἰσθήσεις τοῦ σώματος, πᾶσαν δὲ δύναμιν τῆς ψυχῆς, ἢ σβέσας ὅλως ἐπιπολὺ, ἢ διηνεκῶς ἀμβλυώσας τῇ φήμῃ μόνῃ τῆς μεταστάσεως.

Ὦ δικαίως μισουμένης ὥρας ἐκείνης, ἥ τις σε νεκρὸν ἡμῖν ἔδειξεν· ἄμορφον μὲν τῷ θανάτῳ, κατεδηδεσμένον δὲ τῇ ποικίλῃ καὶ μακρᾷ νόσῳ.

Τίς σου τὴν ὥραν τοῦ σώματος, ὁπότε ἤνθει καὶ ἔθαλλε, τήν τε ἀστραπὴν τοῦ κάλλους ἐνθυμηθεὶς, τάς τε ἐν αὐτῷ διακεχυμένας χάριτας ἰούσας ὅλως μὴ λειπομένας· αὐτίκα δὴ αὖθις ἀναμνησθεὶς ἐκείνης τῆς ἡμέρας τῆς στυγερᾶς, ἥ σε φθορᾷ παρέδωκεν, εἶτ᾽ οὐ θάνατον αἱρεθήσεται, μισήσας ἅπαξ τὸ ζῆν.

Ἄμεινον ἄρ᾽ ἦν τεθνάναι τοὺς ὑπὸ σὲ πάντας, ἢ ζῶντας, φίλη κεφαλὴ, σὲ τεθνεῶτα θεάσασθαι· ἢ κατὰ γοῦν δεύτερον πλοῦν, ἀθρόους παῖδας σὺν σοὶ, γῇ τε καὶ τάφῳ δοθῆναι.

Τί γὰρ δεῖ καὶ ζῆν ἄνθρωπον, ἐστερημένον καλοῦ τοσούτου.

Ταῦτα μὲν ἡμῖν ἤδη, ἐπεὶ μὴ οἷόν τε λέγειν ὁπόσα χρὴ, τῆς πληγῆς διικνουμένης δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος, ἢ καὶ ψυχὰς αὐτὰς εἰ θέμις εἰπεῖν ἀναλίσκει, δάκνουσά τε καὶ κατεσθίουσα παντὰ τρόπον.

Εἶεν· ἐγὼ δὲ τί χρήσωμαι. τέτρωκε γὰρ ἡ οὐκ ἀγαθὴ τύχη, καὶ τὸ ἄλγος, ὡς ἀφόρητον· οὐ μὴν ἰάσιμόν γε, ὥσπερ Ἀχιλλεύς ποτε Τήλεφον. οὔσης δὴ ἀνιάτου τῆς πληγῆς καὶ τοῦτο προσέστιν ἡμῖν τὸ ἀνώμαλον. τὸ γὰρ ἀφόρητον τοῦτο πάθος, βιάζεται μὲν τραγῳδεῖν, καὶ τοὺς γεγονότας θρήνους συντιθέναι, ὑπὲρ ζημίας μὲν κοινῆς, ζημίας δὲ ἰδίως ἐμοί· ἑτέρῳ δὲ πάλιν τρόπῳ, προσαναγκάζει σιγῇ δακρύειν, νάρκην τε νέκρωσιν ἐμποιοῦν. πρὸς οὖν ἀμφότερα συνωθοῦν, πρὸς οὐδέτερον ἐλθεῖν δίδωσι.

τὸ γὰρ πρὸς τἀναντία κατὰ ταὐτὸν πορεύεσθαι βιαζόμενον, τὴν πρὸς ἑκάτερά πως ἄφιξιν εἴργει. οὕτω ποικίλον τὸ τυραννοῦν, καὶ κακὸν ἐπέκεινα. τυφλοῖ γὰρ μάλα τοὺς λογισμοὺς, καὶ ταράττει τὴν διάνοιαν, καὶ συγχεῖ πως καὶ κυκᾷ πάντα νοῦν.

Ἀλλ' ὦ καὶ θαυμαζόμενε, καὶ φιλούμενε, οὐχ ὅπως ὅτε περιῆς, ἀλλὰ καὶ νῦν μεταστὰς, καὶ μᾶλλον νῦν ἢ πρὸ τοῦ. τὰ γὰρ ἀγαθὰ κρυβέντα, ποθεινότερα φιλεῖ γίνεσθαι. τί δήποτε κανὼν δικαιοσύνης ὑπάρχων, ἐμέ πως ὤφθης ἠδικηκώς. καὶ γὰρ αὐτὸς ἀπελθὼν ὅπου γε πάντως ἀφιξόμεθα πάντες, ἐμὲ κατόπιν ἐλθεῖν ἀφῆκας· καὶ ταύτῃ μοι τὸν βίον, ἀβίωτον καὶ πάντῃ χαλεπώτατον ἔφηνας. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐμαυτὸν ἠδίκηκα τρόπον ἕτερον, μὴ πρότερόν σε τὸν βίον ἀπολιπών. ἔδει γὰρ καὶ βέλτιον ἦν ἐμοὶ, μὴ σοῦ τοῦ νεωτέρου γενέσθαι δεύτερον, πρὸς τὸ μεταστῆναι τῶνδε. ἀλλ' ἔφθασάς γε ἡμᾶς ὡς οὐκ ὤφελε· καὶ ἡμεῖς ὡς ἔοικεν, ἀχώριστοί σου λέγοντες ἔσεσθαι, ἠλέγχθημεν ψευδόμενοι. αὐτὸς γὰρ ᾤχου πρὸς Θεὸν, ἀφεὶς τὸ σῶμα τῇ γῇ· ἡμεῖς δ' ἐνταῦθα διατρίβομεν ἔτι· ἐχρῆν δὲ ἅμα τῷ δέξασθαι τὴν ἀγγελίαν τὴν πρώτην, ὡς ἄρα σοι τὸ πνεῦμα ἀπελήλυθε, καὶ αὐτοὺς τὸ σῶμα ἀποθεμένους, κούφῃ καὶ γυμνῇ τῇ ψυχῇ, τὴν σὴν κατόπιν διώκειν, ὡς ταύτῃ γε τὴν ταχίστην καταλαβόντας, διηνεκῶς ἐκείνῃ συνεῖναι. ἐδείχθη τοίνυν τὸ πρᾶγμα, ὡς μᾶλλόν γε ἐδείχθημεν φιλόζωοί τε καὶ φιλοσώματοι περιόντες σοῦ θανόντος, ἢ ἀληθεῖς καὶ φιλάδελφοι. ἐκεῖνο δὴ λογίζεσθαι χρὴ, ὡς ἄρ' ἐχρῆν με καὶ τοῦτ' ἰδεῖν, ὃ δὴ καὶ χεῖρον πολλῶν θανάτων. εὐσεβῶς γὰρ νοουμένου τοῦ ῥήματος, ἐπέπρωτό μοι καὶ τοῦτο δὴ τὸ δυστυχὲς, τὴν διὰ σὲ πληγὴν ἤδη δέξασθαι, τὴν ὄντως γε καιρίαν καὶ μείζω, ἐπὶ πολλαῖς τε καὶ πικραῖς προλαβούσαις. τοῦθ' ὡς ἔοικεν ἁμαρτιῶν ἡμῖν ἐστιν εἰσπραξις, πρὸς ἣν οὐ δέον ἀφηνιάζειν. ἐπεὶ δὲ οὕτω δέδοκται, τῷ πατρὶ μὲν κατὰ χάριν, δεσπότῃ δὲ κατὰ φύσιν καὶ κηδεμόνι, ἐν πᾶσι μὲν, χάριν εἰδότες διατελέσομεν· τῷ δ' αὖ καιρῷ, καὶ τῇ συμφορᾷ, ὅσον εἰκὸς ἀποδώσομεν, ὥσπερ ἡμῖν ἐφικτόν.

Ω ἡμέρας ἀποφράδος· δυστυχοῦς ὡς ἀληθῶς ὥρας, ἐν ᾗ σὺ, πάντων φίλτατε, μό-

enim per idem tempus contrarium iter insequi cogit, vt ad neutrum perueniatur facit. Sic varium est quod vim facit, ac exuperans malum. Valde enim rationem cœcat, ac turbat intellectum, animumque totum velut miscet atque confundit.

Enimuerò, ô admirationem pariter ac amorem habens, nedum cùm eras vitâ superstes, sed & modo postquam in viuis esse desijsti; iamque amplius quàm toto retrò tempore. Maius quippe desiderium abscondita bona habent (Scita sent.) ciete: vt quid norma existens iustitiæ, me fratrem visus es iniuriâ affecisse? Concedens enim quò oporter omninò concedamus omnes, meque retrò te sequi finens, vitam me non vitalem ac prorsus molestissimam, viuere fecisti. Sed & mihi ipse per alium modum iniuriam feci, qui non te prior viuis excesserim. Par quippe, ac mihi præstabilius erat, vt ne migratione à vitâ, iuniore te posterior fierem. Arenim, quod minimè æquum erat, nos præuenisti, volentesque indiuulsos à te videri, mendaces coarguisti. Tu quidem corpus relinquens humo, ad Deum abiisti, cùm nos hactenus in terrâ versemur: par autem erat, primo statim nuncio accepto, vt abijsset ille tuus spiritus, vt & nos deposito corpore, leuique animâ ac nudâ, pone tuam sequeremur, quò sic statim assequentes, eius iugi consortio frueremur. Rerum itaque probatione liquet, qui mortuo te superstites sumus, vitæ nos ipsos, ac corporis amâtiores exhibuisse, quàm veraces ac fratris amantes. Sed & illud cogitandum; aliorum cumulò hoc quoque me malum habuisse videndum, multis illud mortibus deterius futurum. Vt enim piè verbum accipias, hoc mihi quoque infortunij fato decretum erat, vt ad multas acerbasque priores plagas, hanc modò tui causâ, verè illam lethalem ac maiorem reliquis, acciperem. Videatur hæc nobis à Deo peccatorum indicta mulcta, aduersus quam non sit renitendum. Postquam autem placuit, Patri quidem vt gratiam spectes, Domino autem ac curatori, vt naturam, in omnibus erimus gratias agentes; rursumque tempori ac calamitati, quod operæpretium sit, pro facultate reddemus.

O inauspicatam diem! infaustam reuerà horam, in quâ tu, omnium cha-

rissimum caput, qui solus fratrum relictus esses, ab humanis migrasti, cùm cognati priùs obijssent; obijssent verò amici; essetque iam defunctus pater, ac omnium cumulò, defuncta pariter esset mater optima; quam quis nesciat planè relictam velut animam, cùm publicis rebus, tum nostris, vt vix non illæ mortuæ relictæ sint, vt eam amisissent? O quàm nunc, multâ me ac bonâ magnâque sensio cognatione nudatum! Quanquam enim illa pridem iam ad Deum commigrasset, tu tamen abundans mihi solatium relictus superabas, per omnia admirabilis existens: nunc verò tua illa sagitta cumulò ingruens, tametsi ipsa per se sufficiens perdere, abundè tamen omnes ab illis plagas mihi refricauit, renouauitque: quinimò etiam ampliùs irritauit, ac prioribus deteriores fecit. Nunc verò multis ac omnigenis vulneribus compunctus, quomodo deinceps vitæ reliquiæ viuam? Nonne liquet vt acerbè; vt molestè; vt omni ferè animi ac corporis priuatus sensu; ac quâ quis hostis ac inuidus contra nos ratione optauerit?

O amarum illum nuncium, qui per aures in cor incurrens, cùm illud statim concussit, tum maximâ parte emortuum reddidit! Tu quidem ad amantem pariter ac vocantem concessisti, eius virtutis præmia percepturus, quâ dignitatem ornasti; hunc autem mundum, eius pulcherrimo cimelio priuasti; te, inquam, ac tuo auxilio: Cæterùm, malis animo sigilli instar in cerâ impressis, hærebit plaga memoriæ immobilis. Quidnam ergo vita sit, homini perpesso talia, taliaque super se reputanti, ac negotijs publicis?

Vnà mecum lugeant, miles pariter ac mercator, virque agricola, atque Monachus, nec non Presbyter: pauper simul ac dives, omnisque ætas ac ordo. Quippe superstes ille, ceu quædam palam anima vniuersis erat; eóque migrans, mortuos reliquit à quibus discessit. Militibus quidem victoriam præbebat, quibus vbique socius esset, vbi periculi vis maxima vigebat, quod ille primus adiret. Mercatoribus lucri causa erat, ob pacem, quàm partim prudentiâ, partim armorum vi, præstabat. Agricolis, arandæ terræ libera per eum facultas fiebat, quam

A ῥος μοι καταλειφθεὶς ἀδελφῶν, μετέστης· προαπελθόντων μὲν συγγενῶν· προαπελθόντων δὲ φίλων· προαπελθόντος δὲ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσι, μητρὸς ἀρίστης, ἣν τίς οὐκ οἶδε ψυχὴν ἄντικρυς ὑπολειφθεῖσαν τοῖς τε κοινοῖς, καὶ τοῖς ἡμετέροις πράγμασιν, ἃ μονονουχὶ νεκρὰ κατελείφθη, ταύτην ἀφαιρεθέντα. ὢ πῶς νῦν αἰσθάνομαι τῆς συγγενείας γεγυμνωμένος, τῆς πολλῆς τε καὶ καλῆς καὶ μεγάλης. Εἰ γὰρ καὶ πάλαι ἀποδεδήμηκε πρὸς Θεὸν ἐκείνη, B ἀλλά σύ μοι παραμύθιον ἱκανὸν ὑπολέλειψο, πάντα θαυμάσιος ὤν· τὸ σὸν δὲ βέλος ἐπεισπεσὸν ἤδη, καὶ τοι καὶ μόνον ἀρκοῦν ὀλέσαι, πάσας μοι τὰς ἐξ ἐκείνων πληγὰς, ἀνέξανέ τε καὶ ἀνεκαίνισε· μᾶλλον δὲ παροξυνθείσας, καὶ χείρους ἤπερ ἦσαν εἰργάσατο. καὶ νῦν κατάστικτος ὢν τραύμασι πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς, πῶς ἐγὼ βιώσομαι τοῦδε τοῦ βίου τὸ λείψανον. ἢ δῆλον, ὡς πικρῶς· ὡς ἀνιαρῶς· ὡς μικροῦ C πεπηρωμένος καὶ νοῦν καὶ αἴσθησιν· καὶ ὥσπερ αὖ τις καθ' ἡμῶν ἐχθρὸς καὶ βάσκανος ηὔξατο;

Ω πικρᾶς ἀγγελίας ἐκείνης, ἥτις εἰσδραμοῦσα διὰ τῶν ὤτων εἰς τὴν καρδίαν, ἔσεισέ τε αὐτὴν εὐθὺς, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος, νεκρὰν εἰργάσατο. σὺ μὲν ἀπελήλυθας πρὸς τὸν φιλοῦντά τε καὶ καλέσαντα, ληψόμενος γέρα τῆς ἀρετῆς, δι' ἧς τὸ σχῆμα κεκόσμηκας· ἀφῄρηκας δὲ τήνδε τὴν γῆν, τὸ κάλλιστον ὧν ἐκτήσατο σαυτὸν, καὶ τὴν ἐπικουρίαν D τὴν σήν· μένει γε ἀμετάστατος ἡ πληγὴ τῇ μνήμῃ, τῶν δυσχερῶν ἐν τῇ ψυχῇ τυπωθέντων, καθάπερ εἰ σφραγὶς ἐν κηρῷ. τί οὖν ἂν εἴη τὸ ζῆν ἀνθρώπῳ, τοιαῦτα μὲν παθόντι, τοιαῦτα δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν κοινῶν λογιζομένῳ πραγμάτων.

Οδυρέσθων σὺν ἐμοὶ, καὶ στρατιώτης, καὶ ἔμποροι, καὶ γεωργὸς, καὶ μοναχὸς, καὶ πρεσβύτερος· πένης τέ καὶ πλούσιος· καὶ πᾶσα ἡλικία, καὶ πᾶσα τάξις. ἐκεῖνος γὰρ ἔτι περιὼν, ψυχή τις πᾶσιν ἄντικρυς ἦν· E καὶ ἀπελθὼν, νεκροὺς ἀφῆκεν, ὧν γε διέστη. στρατιώταις μὲν, ἐδίδου νικᾶν, ξυμπαρὼν τε τούτοις πανταχῆ ἔνθα πολὺς ὁ κίνδυνος ἐνομίζετο, καὶ τούτων πρῶτος ἀναδεχόμενος· ἐμπόροις δὲ, κερδαίνειν ἐκ τῆς εἰρήνης ἣν ἐχορήγει τοῖς ὑπ' αὐτὸν, ποτὲ μὲν φρονήσει, ποτὲ δὲ ὅπλοις· γεωργοῖς, τὴν γῆν

θρόνου, ἣν ἐκεῖ πατεῖν ἐξῆν μήπω ταύτην αὐτοῦ πατήσαντος. μοναχοὺς δὲ καὶ πρεσβυτέρους, τίς μὲν τούτου μᾶλλον ἐτίμα· τίς δὲ παρὰ τῶνδε τούτοις παρεῖχε τὰς ἀφορμὰς, δι' ὧν ἂν εἴη τηρεῖν τὴν τάξιν φροντίδος αὐτοὶ πένησιν, οὐκ ἐπακτὴν ἔδει· ἔφθανεν γὰρ αὐτοὺς τὰ παρ' αὐτοῦ, οἴκοι μένοντας. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλούτῳ κομῶντας εὐεργετῶν οὐ παρέτρεχεν. ἡγεῖτο γὰρ πρέπειν αὐτῷ, πάντας εὖ πάσχειν παρ' αὐτοῦ. δέονται γὰρ καὶ τοὺς εὐπορωτέρους τῆς δωρεᾶς τῶν ὑψηλοτέρων, καθάπερ τὰ φυόμενα φασὶν ἐν τοῖς ὕδασι τὸν ἀπ' οὐρανοῦ ὑετὸν, εἰ μέλλοιεν οἴσειν καρπόν. οὕτω δὲ πρὸς πάντας ἔχων τοὺς εἰρημένους, ἔστιν ὅτῳ μὴ παρεῖχεν αὐτὸν κοινὸν, κατὰ τὸ καλοῦν τῆς χρείας; οὐδαμοῦ· οὐδαμῶς· ἀλλ' ἅπασιν ὑπῆρχε διατελῶν εὐάρμοστός τε καὶ εὔρυθμος, ὥσπερ οὐκ ἄν τις ἑνί τῳ μόνῳ. ποῦ δὴ ταῦτα τὰ καλά. συναποδεδήμηκε τῷ καλῷ, ὥσπερ ὁλκάδι τινὶ τὰ ἐν αὐτῇ κομιζόμενα.

Ὦ δεινῆς ἀχλύος καὶ σκοτομήνης, ἀηδίας μὲν πολλῆς τὴν ἡμετέραν ἐμπιπλώσης ζωὴν, διαρκεσούσης δὲ μέχρι παντός. ὦ νεφέλης ζοφερᾶς καὶ παχείας, ἀφείσης χάλαζαν, βλαψάσης ἐξῆς πᾶσαν βλάστην, καὶ πᾶν ὡραῖον, καὶ λήιον, καὶ φυτὸν, καὶ ὅλως ὅσον ἐκ γῆς, εἰς χρείαν ἢ παραψυχὴν ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις. ὦ βροντῆς ἀποτροπαίου, σεισάσης νοῦν τῷ πατάγῳ. ὦ τυφῶνος, ὀφθαλμοὺς καρδίας πηρώσαντος. ὦ κεραυνῶν φοβερῶν, ὀξέως φρένας λυμηναμένων. ὦ πρηστῆρος ὀλεθρίου, διανοίας ἀποτεφροῦντος. ὦ πληγῆς, λῆρον δεικνύσης πᾶν ἀλεξιτήριον φάρμακον. ὦ μοι πένθους, πέρας οὐκ ἔχοντος. ὦ ζωῆς οὐ φορητῆς, εἰ μὴ δι' εὐσέβειαν, ὡς οὐκ ἔτ' ὂν ἐφετὸν τὸ ζῆν, ἐμοὶ μὲν μάλιστα πάντων· ἔπειτα καὶ πᾶσιν ἐκείνοις, οἵ τινές σε, φίλε Θεοῦ, τὴν φύσιν ὡς ἐξαίρετος ἤδεισαν. τοῦτ' ἦν ἄρα ἐκεῖνα τὰ πόρρωθεν μηνύοντα μεταβολὴν πραγμάτων ἐπὶ τὰ χείρω. ἡμεῖς δὲ βλέποντες ἐπηδῶμεν, νομίζοντες ἔσεσθαι τὸ δεινὸν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς, ἐνίων τοῦτο μαντευομένων· νυνὶ δ' ἐκβάντος τοῦ κακοῦ καθ' ἡμῶν, καὶ καταλαμβάνοντος περιφανῶς πάντων, ὡς ὄντος μὲν οὕτω μεγίστου· ὄντος δὲ οὕτω πικροῦ· ὄντος δὲ ἀδιορθώτου, οὐδὲν ἄλλο λείπεται, ἢ ζῆν ἐν ἀθυμίαις, ὀλοφυρομένους τε καὶ πενθοῦντας τὸν πάντα

A neque ijs, cum necdum ille calcasset, calcare licebat. Quis autem illo maiori Monachos ac Presbyteros honore habebat? quis verò luculentiùs illo, quo curâ vacui possent tueri ordinem, suggerebat? Nihil pauperes emendicare oportebat, quippe quos eius adhuc domi munificentia occuparet. At neque diuitiis quoque affluentes demereri omittebat. Se quippe putabat decere, vt vniuersos beneficijs impertiret. Egente namque vel ipsos opulentiores sublimiorum dono, quâ, inquiunt, ratione, in aquis nata, cœlestem imbrem necessarium habent, vt fructum ferant. Qui sic ergo ad præfatos omnes haberet, vlline se communem, cùm vsus deposceret negabat? Haud planè, haud inquam: sed omnibus expeditus erat ac comparatus, quâ quis ratione ne vel vni duntaxat. Vbi enimuerò tanta bona? Vnà tecum, vti cum onerariâ, quas gestat merces, qui bonus esses, abierunt.

Scita sent.

C O diram caliginem ac atram noctem, quæ multâ quidem acerbitate vitam impleat, sit verò semper duratura! O caliginosam densamque nubem, quâ grando missa depluit, omne deinceps deperdens germen, omnemque fructum, ac segetes, omnemque arborem, ac si quid omnino terra germinat quod humanæ vitæ refrigerio sit! O deprecabile tonitru, quod animum fragore coneussit! O typhonem, qui oculos cordis cœcauit! O horrenda D fulmina, quibus statim mens oblæsa sit? O exitiosum præsterem, animos incinerantem! O plagam, remedium omne auerruncum, nugas ostendentem! O luctum mihi infinitum! O vitam, nisi solo pietatis intuitu, minimè ferendam, quòd haud vltra in votis habendum sit viuere; cùm præcipuè mihi, tum illis vniuersis, qui tuam, amice Dei, indolem perspectam haberent, quàm eximia esset. Erat hoc planè illa ostensa quæ futuram rerum in E deterius mutationem pridem significabant. Nos porrò videntes gestiebamus, qui quorundam persuasi vaticinijs, malum in hostes vertendum putaremus: Nunc autem postquam illud in nos euenit, omnesque palam, vt quod ita maximum, ita acerbum, ac sine remedio existat, affecerit, nihil aliud reliquum est, quàm vt lugentes ac lamentantes, totum deinceps tem-

Fortè visus sit cometes aliquis.

pus in mœstitiâ viuamus: non quidem propter illum, qui ab humanis istis, vix quicquam à cœno, ac multâ caligine, diuersis liberatus, ad indefectibilem illam, ac senij nesciam serenitatem transiuit. Qui enim ita possimus? sed propter nos ipsos, qui solâ causâ lugendi videamur relicti. Sic autem rem habere, per hunc modum acuratiùs exquiramus.

Ille ab humanâ consuetudine abiunctus, Deum consecutus est; fuitque inscriptus beatorum choro, inter quos multi sunt eius cognati; cùm pater vir optimus; tum mater, nihil illo deterior. Sic enim fiduciam facit, eorum pietas, ac morum rectitudo: optima quoque fratrum sodalitas, ac auorum turba, amicique plures. Quanquam ergo à nobis, quos amore prosequeretur, ac quorum delectabatur consuetudine, fuerit separatus; quòd tamen cum parentibus, multisque cognatorum ac familiarium, nihil omninò nobis deterioribus agat: ad hæc verò cum beatis, ipsoque insuper Deo, longè vtique iucundiùs habeat, quàm vt versaretur nobiscum, vt vllam rei comparationem inire condeceat: Nobis autem, qui horum fecerimus iacturam, nihil eiusmodi euenit. Nam quid rei possimus consequi, vt illud viro præstet? Liquet omninò non posse quicquam. Quomodo enim, cùm nihil sit tale? At neque triste quid illi acciderit, qui factus sit particeps interminabilis vitæ, gloriæque & voluptatis, quæ vitæ illi indefectibili congruæ sint. Nobis autem qui corpus adhuc domicilium habeamus, quod Plato plurium malorum causam appellauit, necesse sit multis implicari malis, à quibus defuncti sæculo sunt liberati.

Nedum ergo à molestijs plurimis liberatus est, quas necesse est, mundum hunc corruptibilem obvagari, sed & bona nostris sic nuncupatis, longè potiora adeptus est. Quæ enim æuo illo pulchra sunt ac bona, tantò nostris præcellunt, quantò incorruptibilia, corruptioni obnoxijs: tantumque illud amborum discrimen, vt neque linguâ doceri possit: mentem quoque carni alligatam intus cadentem ac victam ostendit. Sed & eò quoque vitæ illius deliciæ præstant, quòd à nostrâ illâ colluuie puræ sint. Hic enim ne minima quidem lætitia est, ad vsque finem om-

χρόνον. οὐ μὴν γε δι' ἐκεῖνον αὐτὸν, ὃς τῶν ἡμετέρων τούτων ἀπαλλαγεὶς, τελμάτων τε καὶ ζόφου πολλοῦ μηδὲν διαφερόντων, πρὸς τὴν αἰθρίαν ἐκείνην τὴν ἄληκτον, καὶ τὴν ἀγήρω ζωὴν μετέβη. πῶς γάρ. ἀλλὰ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς, οἳ διὰ μόνον τὸ πενθεῖν, ὡς ἔοικε, καταλείφθημεν. καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, σκεπτέον ἀκριβέστερον ταυτί.

Ἐκεῖνος ἡμῶν διαστὰς, τετύχηκε μὲν Θεοῦ· ἐγγεγράφθαι δὲ τῷ τῶν μακαρίων χορῷ, ἐν οἷς πολλοὶ καὶ τῶν αὐτοῦ προσηκόντων· πατήρ τε πάντα ἀγαθὸς, καὶ μήτηρ, οὐδὲν ἥττων. οὕτω γάρ με πείθει θαρρεῖν τὸ περὶ αὐτοὺς εὐσεβὲς, καὶ τὸ τῶν τρόπων εὐθές. ἀρίστη τε ἀδελφότης, καὶ προγόνων ὅμιλος, καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν φίλων. εἰ τοίνυν καὶ τῶν ἐρωμένων ἡμῶν κεχώρισται, οἷς συνὼν ἡδόμενος διετέλει, ἀλλὰ τὸ συνεῖναι τούτῳ τοῖς φύσασι, καὶ πολλοῖς τῶν συγγενῶν καὶ συνήθων, ἡμῶν γε πάντως οὐχ ἥττοσι, καὶ πρός γε ἔτι τοῖς μακαρίοις, καὶ σὺν αὐτοῖς τῷ Θεῷ, πολλῷ αὖ ἥδιον τούτῳ γένοιτο, τοῦ μεθ' ἡμῶν εἶναι, εἴ γε καὶ παραβάλλειν ἐξόν ἐστιν. ἡμῖν δὲ τούτων ζημιωθεῖσιν, οὐδέν τι παραπλήσιον συμβέβηκε. τίνος γὰρ αὖ καὶ τύχοιμεν, τἀνδρὸς ἐκείνου βελτίονος; δῆλον ὡς οὐδενός. πῶς γὰρ, τοῦ μηδαμοῦ ὄντος. ἀλλ' οὐδὲ λυπηρὸν ἐκείνῳ συμβήσεται, ζωῆς τῆς ἀθραύστου μετεσχηκότι, καὶ δόξης αὖ, καὶ τρυφῆς, ἀλήκτῳ βίῳ συμβαινουσῶν· ἡμῖν δ' οἰκοῦσιν ἔτι τὸ σῶμα, πολλῶν κακῶν αἴτιον εἶπεν αὖ Πλάτων, πολλοῖς ἀνάγκη μίγνυσθαι τοῖς δεινοῖς, ὧν οἱ μεταστάντες ἀπηλλάγησαν.

Οὐ μόνον τοίνυν ἀπήλλακται δυσχερειῶν ὅτι πλείστων, ἃς ἀνάγκη τὸν θνητὸν περινοστεῖν τόνδε κόσμον· ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνταυθοῖ καλῶν ὀνομαζομένων, πολλῷ κρειττόνων τετύχηκε. τὰ γὰρ ἐκεῖ καλά τε καὶ ἀγαθὰ, τοσοῦτῳ προέχει τῶν ἐνταυθοῖ, ὅσον ἀθάνατα θνητῶν. καὶ τοῖν δυοῖν τὸ διάφορον, οὔτε γλώττῃ διδακτὸν, νοῦν τε σαρκὶ δεσμούμενον, εἴσω πίπτοντα δείκνυσι. πλεονεκτεῖ δὲ κἀν τούτῳ τὰ τῆς ἀπολαύσεως τῆς ἐκεῖ, ὅτι παντάπασι καθαρὰ τῶν ἡμετέρων τουτωνὶ συρφετῶν. ἐνταῦθα γὰρ οὐδ' ὁποσοῦν ἐστι τῶν εἰς εὐφροσύνην, διατέλους καθαρεῦον

ἀηδίας. μόνον γὰρ οὕτω σκοποῦσιν ἀκριβέστερον, ἐπαχθέστερον εὑρεθήσεται τὸ δυσχερέστερον μέρος. ἀλλὰ μὴν, καὶ τοῦθ᾽ ἡμῖν ἐπίκειται τὸ δεινὸν, χαλεπωτέραν κομιδῆ τὴν ἀθυμίαν ποιοῦν. τά τε γὰρ ἀνιαρὰ τοῦ παρόντος βίου πολύ τι χαλεπώτερα γίγνεται, βεβαπτισμένοις ὑπὸ τοῦ μεγίστου κύματος τούτου· καὶ ἃ καλά τε καὶ ἡδέα προσαγορεύομεν, οὐδὲ γοῦν ὡς ἔχει φύσεως ἔτι φαίνεται. καίτοι, τί καὶ μέμνημαι καλῶν τε καὶ ἡδέων, ὁπότ᾽ οὐδ᾽ ἀνεκτόν ἐστι τὴν ἀπολαυστῶν ἀπολαύειν αὐτῶν ἐκείνου τοῦ μακαρίτου· οὐδὲ ταυτησὶ τῆς ἀκτῖνος, ἧσπερ ἐκεῖνος ἐστέρηται. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ ὑγιαίνειν, καὶ ὅσα καθ᾽ αὐτὰ καλὰ, περὶ πλείστου γένοιτ᾽ ἂν ἡμῖν ἔτι. πόθεν· οἷς γε μηδ᾽ αὐτὸ τὸ ζῆν ἀγαθὸν ὅλως φαίνεται. τὸ γὰρ κεχωρίσθαι τὰ σώματα ὧν αἱ ψυχαὶ ἀχώριστοι, οὐδὲν ἐᾷ τὸ τερπνὸν καθαρῶς ἐν τῷ καθεστηκότι μένειν, καὶ τοῦθ᾽ ὃ λέγεται τερπνὸν ἔτι κρίνεσθαι.

Αὐτοὶ μὲν οὖν οἱ πόδες χορεύσουσι μετὰ τῶν μαρτύρων, σεμνῶς ἄγαν· τοῦ μηδὲ βαδίζειν ἐνταῦθα δύνασθαι, μετὰ τὸ τὴν νόσον κεκρατηκέναι. ἐῶ γὰρ λέγειν τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς δρόμους, ἕως ἐξῆν ἦν. ἀστράπτει δὲ ἡ ψυχὴ, οὐ μόνον διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς πίστεως ζῆλον· πολὺς γὰρ ἦν περὶ αὐτοῦ· καὶ τοὺς ὑπὲρ τοῦ γένους κινδύνους· πολλοὺς γὰρ ἀνεδέχετο καὶ πυκνούς· ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ κατατεμνομένου τῇ τοῦ κακοῦ δριμύτητι, οὐδὲν, οὐ μέγα, οὐ σμικρὸν ῥῆμα προήγαγεν ἀγεννὲς, ἢ μικροψυχίαν ὑποφαῖνον· μᾶλλον δὲ, οὐδ᾽ ὁτιοῦν, ὃ μὴ πολλῆς ἔγεμε τῆς εὐχαριστίας, ὡς ὁ λόγος προλαβὼν ἔδειξεν. ὅθεν ἐκεῖνος ἐξ ἀγώνων, πρὸς στεφάνους τε καὶ γέρα· καὶ ὑπὸ τῶν φαυλοτέρων τε καὶ ῥεόντων, ἐπὶ τὰ κρείττω καὶ μὴ κινούμενα κέκληται· ἡμεῖς δὲ ἄρα ὡς δὴ καὶ προὔφην, τόν γε ἑξῆς ἅπαντα χρόνον κακῶς διακεισόμεθα· ἐστερημένοι μὲν αὐτοῦ, ὃν οὐ τοῦ παντὸς ἠλλαξάμεθα· ἐστερημένοι δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν αἴτιος ἦν ἐκεῖνος· τὰ μὲν διδοὺς ὡς ἀπὸ πηγῆς, τὰ δήπου συμβουλεύων ἢ προνοούμενος ἅπαντα τρόπον.

Ἀλλὰ γὰρ αἰσθάνομαι οὐχ ὑγιῶς συμπεράνας· καὶ δότε μοι συγγνώμην ἡμαρτηκότι,

nique prorsus iniucunditate vacans ac molestiâ. Atque adeò vt diligenter tantum consideremus, liquebit planè, vt molestior pars superior sit. Quin & illud nobis cumulo incumbens malum, longè mœstitiam molestiorem facit. Præsentis quippe æui tristia, maximo hoc obrutis fluctu, multis partibus grauiora fiunt: ipsaque adeò, si qua bona ac dulcia humano vsu nuncupantur, ne id quidem quod habent naturâ, amplius videntur. Quanquam, quid bonorum memini atque dulcium, quando ijs quoque, quæ delicias habeant, absque beatæ memoriæ viro frui, malum est non ferendum; vtque vel hos radios dicas, quorum ille vsurâ priuatus sit. Sed nec bona valetudo, ac si qua sunt per se bona, magni deinceps à nobis fiant: Quomodo enim, quibus ne ipsum quidem viuere prorsus videatur bonum? Quòd enim eorum sint separata corpora, quorum inseparabili vinculo animi iuncti essent, nullum delectabile omnino constare sinit, vtque adhuc quod dicitur, reipsâ delectabile putetur.

Scita sent.

Illi quidem, multâ pedes grauitate socijs Martyribus choros ducent, qui neque hîc incedere poterat, vbi morbus obtinuisset. Mitto enim dicere eius illos pro virtute cursus, quandiu facultas erat: effulget verò animus, nedum propter fidei zelum: Quippe in eo multus vigebat; propterue pericula quibus pro gente defunctus sit: Multa siquidem obijt ac crebra: sed quia toto etiam corpore à mali acerbitate dirè lacerato, ne verbum quidem vt magnum aut paruum dicas, degeneris miserit indicio animi, quoue angustum pectus proderet: atque adeò, quod non multam haberet gratiarum actionem, vti iam superius oratio ostendit. Quamobrem ille, à palæstrâ ad coronas ac præmia; atque à deterioribus & fluxis, ad potiora ac sine motu constantia vocatus fuit: nos autem vt & ante dicebam, toto deinceps tempore malè habituri sumus; qui eo quidem careamus, quem nullo alio essemus redempturi; careamus verò ijs quoque bonis, quorum ille auctor esset, quà præbens ad instar fontis, quà nonnunquam consulens seu omni modo prouidens.

Enimuerò sentio haud sanè conclusisse: vosque, cùm præsens auditorum

corona, tum si qui fortè vsquam hunc ce commentariumlecturi estis, veniam errati rogo. Eius forsan dolor in causâ fuit, qui hebetiorem molestiâ animum fecerit. Quodnam verò illud erratum? Iam sum dicturus. Nimirum pronunciaui, virum nobis optimum ac eximiè dilectum, omninò immortalibus bonis oportere donatum. Id planè verum. Sic enim probatum arbitrot eam spem decere. Nos autem, ipsius iacturam passos, qui maximorum atque plurium nobis bonorum auctor esset, eratque futurus, vt esset superstes, toto deinceps tempore in tristitijs versaturos: Hoc verò absurdissimum: Palamque videatur ænigmati simile, vt cùm is, cui omne vellemus bonum ac cuius causâ malum omne sustinuissemus, bona æterna consecutus sit, nos interim, eius ad tempus aliquod priuatione tristemur. Sint planè hæc argumento, vt nostra pluris bona, quam eius faciamus; vtque eius lubentes præsentiam haberemus, non propter ipsum, ac quod ei commodum esset, sed propter nos ac nostram vtilitatem. Haud ergo sinceræ dilectionis, quod his verbis conclusum fuit; sed ab eâ quàm longè remotum, ac velut abortiuum. Omnino enim secus oportebat; vt ne eius res nostris posthaberemus. Hoc quippe arbitror nos decere, qui ipsis nobis, eum nos impensiùs amare adstruamus.

Me ipse igitur arguens, ac satis puto errotem deptecatus, vicissim hortatum venio, meæ ipsius emendationis ergo vestræque vtilitatis, vt vnà cum vestro Despotâ, eius gaudij causâ quo illic perfruitur, gaudeatis; nec in vestram iacturam aspicientes, quòd ille hinc migrauerit, tristitiæ perperam indulgeatis. Quàm maximè enim à ratione alienum, vt cum eo malè hîc habente doleremus, cumque eodem illic deliciéte, non deliciemur. Vt enim quis molestè ferat, bona aliquem æterna, à corpore migrantem consecutum, planè res inuidiæ fit; at neque inuidiæ; nemo siquidem inuideat bibenti ex inexhausto fonte ac perenni. Vt enim

Scita sent.

fœlici rerum successu inuidia conflectur, eò comparatum est, quòd inuidi aliorum prosperis rebus, suas minui arbitrentur. Nobis autem, qui nostra bona felicitati eius, nulli deinceps mutationi obnoxiæ, posthabeamus, illi op-

A οἵ τε παρόντες ἀκροαταὶ, καὶ οἱ τῷ συγγράμματι τούτῳ, ὁπουδήποτε τυχὸν ἐντευξόμενοι. ἴσως μοι τὸ πάθος τοῦτο προυξένησεν, ἐργασάμενον ἀμβλύτερον τὸν νοῦν. τί δὲ τὸ ἁμάρτημα; ἤδη λέξω. ἀπεφηνάμην εἶναι δεῖν τὸν ἄριστον ἡμῖν καὶ διαφερόντως πεφιλημένον, ἐν ἀγαθοῖς ἀκηράτοις. τοῦτ' ἀληθές. οὕτω γὰρ ἐλπίζειν προσήκειν οἶμαι δεδεῖχθαι. ἡμᾶς δ' ἐν λύπαις τὸν πάντα χρόνον, αὐτόν γε δήπου ζη-B μιωθέντας, ὃς ἦν αἴτιος ὑμῖν, καὶ ἦν ἂν εἴ γε περιῆν, μεγίστων καὶ πολλῶν ἀγαθῶν. τοῦτο ἀτοπώτατον, καὶ ἀτεχνῶς αἰνίγματι ἐοικὸς εἴ ὅτῳ γε βουλοίμεθα πᾶν ἀγαθὸν, καὶ ὑπὲρ οὗ πᾶν δεινὸν ὑπεμένομεν ἂν, αἰωνίων ἀγαθῶν ἐκείνου τετυχηκότος, ἡμεῖς ἀνιώμεθα, διὰ τὸ πρὸς καιρόν τινα τούτου στέρεσθαι. εἴη γὰρ ἂν ταῦτα ὁμολογούντων, ὡς τὰ ἡμέτερα καλὰ περὶ τῆς ἐκείνου ποιούμεθα· καὶ φίλον ἦν ἡμῖν αὐτὸν μεθ' ἡμῶν εἶναι, οὐ C δι' αὐτὸν, καὶ τὸ συμφέρον αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς καὶ τὸ ἡμέτερον. οὐκ ἄρα ἀγάπης ὑγιοῦς, τὸ διὰ τῶν λόγων τούτων συμπεραινόμενον· ἀλλὰ μακράν που ταύτης ἀπῳκισμένον, καὶ ὥσπερ ἔκτρωμα. ἐχρῆν γὰρ πᾶν τοὐναντίον· μὴ τὰ ἐκείνου δεύτερα τῶν ἡμετέρων τίθεσθαι. τοῦτο γὰρ ἡμῖν προσήκειν ἡγοῦμαι, ὑπὲρ ἡμᾶς αὐτοὺς φιλεῖν αὐτὸν ἰσχυριζομένοις.

D Καὶ τοίνυν ἐμαυτὸν ἐξελέγξας, παραιτησάμενος ἱκανῶς οἶμαι, ἥκω παραινέσων ἐξ ἀντιρρόπου πρὸς ἐμαυτοῦ διόρθωσιν, καὶ ὑμετέραν ὠφέλειαν· συγχαίρειν τε τῷ ὑμετέρῳ δεσπότῃ τῆς ἀπολαύσεως τῆς ἐκεῖ, καὶ μὴ καταχεῖσθαι τῇ λύπῃ, εἰς τὴν ὑμετέραν ἀφορῶντας ζημίαν, τῆς μεταστάσεως ἕνεκα τῆς αὐτοῦ. πάντων γὰρ ἀλογώτατον, ἐνταῦθα μὲν ἀλγοῦντι τούτῳ συναλγεῖσθαι· ἐκεῖ δὲ, ἡδομένῳ μὴ συνήδεσθαι. φθονοῦσι μὲν γὰρ αἰσθητοῖς, μᾶλλον δὲ, οὐδ' ἐκείνοις, ἀγάλλειν οἶ-E μαι προσήκειν, εἴ τις δὴ τετύχηκεν αἰωνίων ἀγαθῶν μεταστάς, εἴπερ μηδὲ τοῖς ἐξ ἀενάου πηγῆς πίνουσι, φθονήσειεν ἄν τις πώποτε. τὸ γὰρ φθονεῖν εὖ πράττουσιν, ἀπὸ τοῦ νομίζειν τοὺς φθονοῦντας ἐλαττοῦσθαι τὰ κατ' αὐτοὺς, τῇ τῶν εὐδαιμονούντων εὐπραγίᾳ, φιλεῖ γίνεσθαι. ἡμᾶς δὲ τούτῳ συγχαίρειν δεῖ, ἐν ὑστέρᾳ γε κειμένους τὰ ἡμέτερα καλὰ, τῆς εὐδαιμονίας ἐκείνου, με-

περιβολὴν οὐκ ἐκδεχομένης. ἐν καιρῷ δ' αὖ γένοιτο τῆς παραινέσεως ἅψασθαι. Φημὶ δὴ πρέπειν ἡμῖν, οὐκ ἀναλγητὶ μὲν φέρειν τὴν ἐκείνου στέρησιν, ὥσπερ ἠλίθιοι ὑπάρχοντες. οὐδὲ γὰρ ἐροῦμεν οὐδὲν, οὔτε φορτικὸν, οὔτε βίαιον. φέρειν δ' οὖν πράως πειρᾶσθαι, ὃ τῇ προνοίᾳ δόξαν, καὶ ταῖς ἀγαθαῖς ἐλπίσιν, ἃς περὶ αὐτοῦ πάντες ἔχομεν, ἐπιεικῶς ἥδεσθαι. Εἰ μὲν γὰρ τὰ μετὰ ταῦτα οὐδὲν εἶναι ἐνομίζομεν, ἄλλος ἂν ἦν λόγος. ἐπεὶ δὲ πάντως καὶ δεδιδάγμεθα, καὶ παντὸς μᾶλλον πιστεύομεν, σκιὰν εἶναι τόνδε τὸν βίον, καὶ ὁδὸν πρὸς τὰ μετέπειτα, μικρὰν τὴν τῇδε φροντίζειν χρὴ, καὶ περὶ τὴν ἐκεῖ ποιεῖσθαι τὸν πάντα λόγον. καὶ δὴ, δυοῖν θάτερον. χρὴ γὰρ δήπου τόνδε φιλοῦντας, τοσοῦτον μέγα τε καὶ πολὺ, ὁπόσον ἕκαστος ἔργῳ δείκνυσι, ἢ μὴ νομίζειν εἶναι μετὰ Θεοῦ, καὶ ταύτῃ τοῦτον ὀδύρεσθαι, μηδενὶ κατεχομένους, μήτε λογισμῷ, μήτε λόγῳ, ἢ τἀναντία δοξάζοντας, καὶ τἀναντία τῶν ὀδυρμῶν πράττειν. ἀλλὰ μὴν, ἐκεῖνον πιστεύομεν εἶναι μὲν ἐν καθαρῷ λύπης ἁπάσης χωρίῳ· εἶναι δὲ, ἐν φίλων χοροῖς· εἶναι δὲ, ἐν συγγενῶν· εἶναι δὲ, ἐν τῷ φωτὶ, ὃ φανὲν κατὰ καιρὸν, σκοτώσει τόνδε τὸν ἥλιον τῇ πολλῇ λαμπρότητι. καὶ ὃ δὴ πάντων ὑπέρκειται, τοῦτον ἡμεῖς πιστεύομεν, συνῆφθαι τῷ Σωτῆρι Χριστῷ· τῇ κεφαλῇ τῆς ἐκκλησίας ἁπάσης, ἧς τις ἐκείνῳ σύσσωμος καὶ συγκληρονόμος, κατὰ τὴν Παύλου διδασκαλίαν, πρὸς ὃν γε δὴ Σωτῆρα καὶ Θεὸν λίθον ἀκρογωνιαῖον ὄντα, πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη· καὶ γὰρ τὰ Παύλου πάλιν ἐρῶ· αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον. καὶ εἰ ταῦτι ξυνδοκεῖ, μὴ οὐχὶ γεγονόμενον ᾖ, ὅτε χαίρειν ἦν εἰκὸς ἕνεκα τῆς πρὸς Θεὸν ἐκείνου πορείας, καὶ ὧν τε τετύχηκεν ἀγαθῶν, τότε, δι' ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ἡμετέραν ζημίαν, λύπης τε καὶ ἀθυμίας μακρᾶς πληροῦσθαι· μήποτε ταῦτα αὐθάδους ᾖ, ὃ ἑαυτοῦ προκρίνοντος ἡδὺ, τοῦ, ὃν φιλεῖ, συμφέροντος. τὸν γὰρ ἀληθῶς φιλοῦντα, πολύ τι δάκνον δέχεσθαι χρὴ, ὥστε ἐξεῖναι τοὺς ἐρωμένους, δόξῃ καὶ ῥᾳστώνῃ συνεῖναι καθαρᾷ διαβολῆς.

Ἴδοις δ' αὖ που καὶ μητέρα μετὰ χηρείαν, κόρην μονογενῆ καὶ καλὴν, ὑπὲρ ἧς καὶ τὴν ζωὴν ἂν ἐδίδου, εἰς ἀλλοδαπήν τινα πέμπουσαν, ἀνδρὶ λαμπροτάτῳ συναφθησομένην· καὶ δάκρυον μὲν ἀφιεῖσαν τῶν ὀφθαλμῶν, τῷ χωρισμῷ τοῦ παιδὸς, ὡς οὐκ ὂν, οὔτε ῥᾴδιον,

A pidò congaudendum sit. Hîc porrò operæpretium monitionem auspicemur. Dico itaque nobis congruum esse, non quidem vt nullo doloris sensu, tanquam stulti essemus, eius priuationem feramus: Neque enim graue aliquid, aut violentum dicturi sumus; sed vt conemur leniter ferre, quod prouidentiæ visum sit; bonisque, quas omnes de illo habemus, expectationibus modestè delectemur. Sanè quidem, vt futuri æui res nihil esse putaremus, B alius nobis sermo esset. Postquam autem omninò etiam docti sumus, veróque omni certius habemus, vmbram esse hoc sæculum, viamque ad futurum illud, haud planè impensior his habenda cura, illorum autem omninò habenda sit ratio. Duorum quippe alterum necesse est: vt qui vitam ita impensè diligamus, vti quisque facto ostendit, vel non credamus esse cum Deo, eáque illum dirè lugeamus, cùm nec cogitatio aliqua, nec ratio teneat: vel C contraria sentientes, contraria quoque gemitibus agamus. Cæterùm credimus in loco esse ab omni tristitiâ vacuo, in amicorum ac cognatorũ versari choris; esse in lumine, quod aliquando apparens, solem hunc fulgore multo sit obscuraturum: quodque vniuersis sit præstantius, credimus esse coniunctum Saluatori Christo, Ecclesiæ totius capiti: cui illa *concorporalis ac cohæres* extitit, iuxta doctrinam Pauli; *in quo;* vtique D Saluatore ac Deo, *lapide summo angulari; omnis ædificatio constructa:* nam Pauli iterum vsurpabo verba: *crescit in templum sanctum.* Atque vt hæc pariter videantur, haud planè operæpretium sit, vt cum pro eius ad Deum profectione, ac bonis quæ est consecutus, gaudendum esset, tum nostri causâ, ac propter nostram iacturam, grandi tristitiâ impleamur, ac mœstitiâ; nequando ista morosi sint, ac eius qui sibi læta, dilecti commodis anteponat. Vt quis E enim sincerè amet, multam lubens molestiam tulerit, quò charis in gloriâ versari ac remissione purâ à crimine concessum sit.

Vt molesta huius vitæ ferenda, ac probotum mortes.

Vt essent lugendus Theodorus.

Eph. 5. v. 6 & 2. v. 21.

Scita sent.

Sed & matrem quandóque à viduitate filiam, quam vnigenitam ac pulchram habeat, pro quâ vitam quoque traditura erat, alienam in regionem, clarissimo viro iungendam destinare videas; ac lacrymas quidem, pro prolis separatione, quam non liceat, nec sit

Vt magis luctandum pro obitu, matris exempla.

facilè, forſque etiam nec poſſibile vt iterum videat, ab oculis mittere; eiuſque nihilominus felicem fortunam, ſuæ ipſius voluptati præferre. Delectatur ſanè quanquam lugeat, vt cuius chariſſima proles ſit adeptura bona, ſuperatque moleſtiam voluptas: neque enim alioqui deſtinatura erat. Exiſtimo ſiquidem à gaudio vinci triſtitiam, vt cōtingat chariſſimos benè habere, ab eo quod amantes moleſtum quidpiam ac triſte ferant. Vt porrò hanc æmulemur matrem, multam quandam conſolarionem conſequemur; qunimò lætitiam, pro abiectiori triſtitiâ. Volo autem adhuc rationibus vti, vt maiori ſolatio, melior nobis opinio obtineat.

Scita ſent.

Equidem vt credamus eharum noſtrum, malorum illic dare pœnas, neque nos dolori depaſcenti vllas demus inducias: ac ſi quis nitatur conſolari, ne ei aures accommodemus. Quanquam orator ſit, quanquam Philoſophus, quanquam pro eloquentiæ vi, magna poſſit ac glorietur, inſanire exiſtimemus, vt ſe perſuaſurum ſperet. Quanquam delirans inſtet; lapidibus ſubmoueamus, atque injurijs. Sin autem ille Deum timebat, fidemque in illum ſineeriſſimam ſeruauit; parentes honore proſequebatur, ac ſuos quidem demerebatur, quin & extraneos quantum liceret; nec eius omninò vita ſinit dubitare, ſed ſumus perſuaſi, vnà cum Martyribus agentem ehoros, paradiſi potiri bonis, ne pro inelyti viri obitu, immodieâ triſtitiâ impleamur, *ſicut illi qui ſpem non habent*, inquit diuinum caput Paulus: ſed vel omninò abſorbeantur triſtiora à ſpe meliori, aut certè præualeat illa, quò ſunt potiora quæ ſperantur, ac animi contemplatione ſciuntur, quàm præſentia, ac ea quæ videntur. Quidni autem dico quod eſt amplius? Certus quippe ſum, vt datâ optione, vel poſt multos decurſos annos, regnumq; adminiſtratum, ac voluptatem perceptam, plurimamque felicitatem, cœleſtibus bonis perfrui liceret, aut ſtatim morientes ea conſequi, nullis hactenus præfatorum perceptis, poſtremum hoc omninò electuros, poſthabentes quæ ſunt æui præſentis, ijs quæ futuri. Nonne ergo prorſus abſurdum, vt quæ ſibi quiſque velit, ea nolit pro amicis? Sed & illud penſemus ſiquidem eò quòd impensè amemus, pro defuncto lugemus, vitamque

1. Theſ. 3. v. 12.

Præſtat ante charos mori, quam illis ſuperuiuere.

A οὔτι συχνὸν, δυνατὸν, ἐκείνην αὖθις θεάσασθαι· τὴν ταύτης δὴ οὖν εὐδαιμονίαν προτιθεῖσαν τῆς ἰδίας ἀπολαύσεως. ἥδεται μέν τι καὶ κλαίουσα, ὡς τευξομένης ἀγαθῶν τῆς φιλτάτης· καὶ τὸ ἡδὺ, τὴν ἀηδίαν περιέρχεται· οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλως ἔπεμπε. δοκεῖ γάρ μοι ἡττᾶσθαι τὸ λυποῦν ὑπὸ τῆς χαρᾶς, ἂν δόξῃ τοὺς ἐρωμένους εὖ παθεῖν, ἀπὸ τοῦ φέρειν δύσκολόν τι καὶ λυπηρὸν τοὺς ἐρῶντας. ταύτην εἰ ζηλώσαιμεν τὴν B μητέρα, πολλῆς τινος τευξόμεθα τῆς παραμυθίας· μᾶλλον δὲ, τῆς εὐφροσύνης, ἀντὶ φαυλοτέρας λύπης. βούλομαι δὴ ἔτι χρήσασθαι λογισμοῖς, ὥστε μετὰ μείζονος τῆς παραμυθίας τὴν ἀμείνω δόξαν κρατῆσαι.

Εἰ μὲν οὖν πιστεύομεν, τὸν ἡμῖν ἐρώμενον, δίκας ἐκτίνειν ἐκεῖ κακῶν, μήτ' ἡμεῖς ἀνακωχὴν δῶμεν κατεσθίοντι δυσθυμίας πάθει· καὶ εἴ τις ἑτέρως ἡμᾶς παραμυθεῖσθαι πειρῷτο, μηδ' ὑπόσχωμεν αὐτῷ τὰ ὦτα. κἂν ῥήτωρ ᾖ, κἂν φιλόσοφος, κἂν τῇ τῆς C πειθοῦς δυνάμει, μεγάλα καὶ δύνηται καὶ φρονῇ, μαίνεσθαι δοξάσωμεν αὐτὸν, ἐλπίζοντά ποτε πείσειν. κἂν ἐπικείνηται ληρῶν, λίθοις καὶ ὕβρεσιν ἀποπέμψωμεν. εἰ δ' ἐφοβεῖτο μὲν ἐκεῖνος τὸν Θεὸν, τὴν δὲ πρὸς ἐκεῖνον πίστιν ἀκραιφνεστάτην διατετήρηκε, καὶ διετέλει τιμῶν γονέας, καὶ τοὺς μὲν ἰδίους ποιῶν εὖ, μᾶλλον δὲ καθόσον ἐξῆν καὶ τοὺς ἀλλοτρίους, καὶ ὅλως οὐδ' ἀμφιγνοεῖν ὁ τούτου δίδωσι βίος, ἀλλὰ πεπείσμεθα αὐτὸν τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ καλῶν D ἀπολελαυκέναι, συγχορεύοντα ὄντα τοῖς μάρτυσι, μὴ κατηφείας ἀμέτρου πληρώμεθα ὑπὲρ ἐκείνου τοῦ πάνυ, ὥσπερ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα, φησὶν ἡ θεία κεφαλὴ Παῦλος· ἀλλ' ἢ τελέως καταποθήτω τὰ δυσχερέστερα ὑπὸ τῶν χρηστοτέρων ἐλπίδων, ἢ πλεονεκτείτω γοῦν, ὅσῳ γε κρείττω τὰ ἐλπιζόμενά τε καὶ θεωρούμενα, τῶν γε παρόντων καὶ βλεπομένων. καὶ τί μὴ λέγω τὸ μεῖζον. πειθόμεθα γὰρ, ὡς αἱρέσεως ὑμῖν προτεθείσης, ἢ μετὰ μακρὰν ζωὴν, καὶ βασιλείαν, καὶ τρυφὴν, καὶ εὐδαιμονίαν ὅτι πλεί- E στην, τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι, ἢ εὐθὺς ἀπαλλαγέντας τούτων τυχεῖν, πρὸ τοῦ πρός τι τῶν εἰρημένων μετασχεῖν, τὸ δεύτερον πάντως ἂν ᾑρεῖσθε μοίρας, τάχει, τῶν τῇδε προκρίναντες. πῶς οὖν οὐ παντάπασιν ἄτοπον, εἰ ἅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ βούλεται, ταῦτα μὴ ὑπὲρ τῶν φίλων θελήσειεν. ἐνθυμώμεθα δὲ κἀκεῖνο. εἰ ἐκ τοῦ σφόδρα τόνδε φιλεῖσθαι παρ' ἡμῶν, ἀπελθόντος ὀδυρόμεθα, καὶ τὴν ζωὴν χείρω νομίζομεν, ἢ εἰ θανόντες ἀπηλλάξαμεν, πρόδηλον, ὅτι

κἀκεῖνος φιλοῦν ἡμᾶς, φίλτρον μηδαμῶς ἔλαττον τουτουὶ τοῦ παρ' ἡμῶν πρὸς ἐκεῖνον, τάχιστα ἂν ἠγάπησεν ἀπελθεῖν, ἡμῶν ἐκείνου προαπελθόντων. καὶ μάλα εἰκότως. εἰ γὰρ ἦν ἡμῖν εὑρεῖν παραμυθίαν τῆς λύπης, κἀκείνῳ ἂν γένοιτο· εἰ οὐχ οἷόν τε ἡμῖν, οὐδ' ἐκείνῳ πάντως ἂν ἦν.

Τὸ μὲν οὖν ἑπόμενον τοῖς εἰρημένοις ἐστὶν, ὡς ἄρα κρεῖττον ἀπελθεῖν πρὸ τῶν φιλουμένων, ἢ ζῶντα τούτων στερεῖσθαι τῇ μεταστάσει τῇ τῇδε. ἐγὼ δ' οὖν ὅμως χρήσομαι μετριωτέρῳ τῷ λόγῳ. φημὶ οὖν, ὡς εἴ τις ἡμῖν κἀκείνῳ προὔθηκεν αἵρεσιν, ἡμᾶς ἐκείνου προαπελθεῖν, ἢ τοὐναντίον, ἡμῶν ἐκεῖνον, ὑπόθεσιν παρέσχετ' ἂν ἀμφοτέροις, οὐ ῥᾳδίαν ἔχουσαν κρίσιν. εἴ τι γὰρ καλὸν τὸ ζῆν, ἀλλὰ τὸ σὺν λύπῃ διηνεκεῖ, παντάπασιν ἀφόρητον. εἴ τι ἐπιθυμητὸν ἀπηλλάχθαι τῶν λυπούντων, ἀλλὰ τὸ διὰ θανάτου, ὅν γε πέφρικεν ἅπας ἄνθρωπος, οὔ μοι δοκεῖ ῥᾴδιον εἶναι θελῆσαι. ὡς οὖν μηδὲν εὔκριτον ὂν ἡμῖν περὶ τούτων εὑρεῖν ζητοῦσι τὸ βέλτιον, στέργωμεν τὸ τῇ προνοίᾳ δόξαν, ἄμεινον οἰκονομούσῃ τὰ καθ' ἡμᾶς, ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. Θεὸς μὲν γὰρ, ἐπίσταται, καὶ δύναται, καὶ βούλεται, τὸ πᾶσι λυσιτελῆσον· ἡμεῖς δὲ, τῶν χειρόνων ὀρεγόμεθα πολλάκις, τὰ βελτίω διαπταίοντες, παρὸν ἔχειν, καὶ τὰ καθ' ἡμῶν αὐτῶν, ἀντὶ τῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀγνοοῦντες ἐργαζόμεθα. ὥστ' οἶμαι καὶ τὸ ἄμεινον οὐδαμῶς ἐνταῦθα λέλεκται.

Μὴ δὴ πρότερον τοῦ νεὼ προεξέλθωμεν, πρὶν ἢ τοῖς λογισμοῖς ἐπιτρέψαι τοσῷδε μόνον χρῆσθαι τῇ λύπῃ, ὅσῳ μηδὲ τὸν Θεὸν παροξῦναι, τῷ τῆς ἀθυμίας ὑπερβάλλοντι, μήτε τὸν ἐρώμενον ἀνιᾶσαι. ἦ γὰρ ἀνιάσεται, εἰ τὸ θεῖον παροργίσαιμεν, καὶ ταῦτα δι' αὐτὸν, καὶ τὴν ἐνθένδε τοῦδε πορείαν. δείξωμεν δὲ καὶ τοὺς ἐραστὰς, τῷ ἀναλίσκειν ὑπὲρ τῆς τοῦ ἐρωμένου ψυχῆς, ὅπως ἂν ἕκαστος δύναιτο, καὶ κρίνοι πρέπειν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ἐκείνῳ μόνον συνεισενεγκεῖν πάντες ἔχομεν, καὶ τοῦτο αὖ ἐπίδειξις ἀληθεστάτη λείπεται, τῆς εἰς ἐκεῖνον ἀγάπης· καὶ συνοίσει μὲν, κἀκείνῳ ἀνθρώπῳ πεφυκότι, καὶ πηλῷ τῷ σώματι τούτῳ συγγεγονότι, ᾧ μὴ οἷόν τε συνόντα, καθαρὸν παντάπασιν εὑρεθῆναι· συνοίσει δὲ καὶ ὑμῖν, ἅτε δὴ καὶ δέον ἀποπληροῦσιν, ἀνδρὶ πάντα ἀγαθῷ καὶ δικαιο-

deteriorem putamus, quàm si mortui essemus; liquet palam, vt & ille nos amans, idque eâ amoris vi, quæ nihil nostro mortalium cedat, quàm citissimè mori voluisset, vt illo nos priores decessissemus. Atque id meritò. Siquidem enim leuamen tristitiæ inuenire possumus, posset & ille; sin non possumus, nec ille omninò posset.

Id ergo ex dictis consequens fit, præstare vt ante charos decedas, quàm vt viuens i s priueris, eorum migratione à vitâ. Ego nihilominus moderatiori sermone vtar: Dico ergo, vt quis nobis illique eligendum proponeret, vt aut ipsi priores illo decederemus, aut è contra, ille nobis prior, argumentum vtrisque præberet haud iudicio facilè. Quanquam enim bonum est viuere, iugi tamen viuere tristitiâ, omninò intolerabile. Quanquam verò optabile à tristibus liberari, vt tamen per mortem, quam omnes horrent, haud vllus puto facilè in animum inducat, vt velit: Tanquam ergo quibus potiora inquirentibus, haud facile sit è re iudicare, lubentes amplectamur quod visum est prouidentiæ, nostras res melius dispensanti quàm vel ipsi velimus. Sanè enim Deus, omnia scit, potestque ac vult quod vniuersis conducat: nos autem non rarò deteriora appetimus, spretis bonis cùm illorum copia suppetit; proque eo vt nobis bona operemur, per ignorantiam quæ nobis sunt mala agimus. Quamobrem existimo nequaquam hîc fuisse dictum quod melius est.

Melius saltem quia placitum Deo.

Ne prius ergo templo exeamus, quàm vt ita duntaxat tristitiam animis permittamus, vt eius excessu minimè Deum irritemus, autue dilectum offendamus. Sanè enim futurum est vt ille offendatur, siquidem irritauerimus Deum; idque eius cumprimis causâ, ac propter migrationem ipsius ab humanis. Eò autem ipsi nos amatores ostendamus, vt pro chari animâ impendamus, quantum cuique liceat ac putet se decere. Id enim solùm vniuersi in eũ conferre habemus: eaque omninò verissima restat, nostræ in illum dilectionis ostensio. Porrò autem illi quoque contulerit, qui fuerit homo, inque cœno corpore habitauerit, quocum nemo omnino purus possit versari: sed & vobis conferat, tanquam qui officio defungamini in virum optimum ac De-

ſpotam, pluriumque ac magnorum bonorum auctorem; inque eum, qui nunc magnum apud Deum locum habeat, ſicque adepturus ampliorem, quando communis generis domus ac mater, terra, ſpiritui corpus reddet, quo bonis operibus eſt vſus inſtrumento, ad gloriam ac lætitiam æternam, quam nos vtinam conſequamur propitium nobis reddentes viri illius Deum.

Hæc nos tibi, diuina anima, quæ multas prius ornataſque laudationes ſuſceperis, ſiſque poſtmodum à multis ſuſceptura, ac ijs qui ornatè dicere poſſint: quando nihil aliud defunctis ad gloriam valet conferri. Porrò videns quæ erant aliorum, gauiſus ſum: Erant ſiquidem bona valde, & vt argumento eſſent facultatis dicendi, quanquam dicentes ſubiectæ rei longè impares erant. Sic enim omninò accidat, vt quis tuam indolem laudare tentauerit. Mea autem hæc haud ſcio qualia alijs ſint habenda. Quinimò planè ſcio, palam deficere à rei dignitate, atque ieiuniora eſſe quàm vt tuam ſatis virtutem laudauerint, autve propiùs ad eam acceſſerint. Tu autem benè ſcio, pro tui in me amoris œſtro, quo meis magis gaudeas, quàm amicâ quiete qui illam perſequuntur, cùm ea lætus ſuſcipies, tum habebis omnibus potiora. Sed & vos, auditores, arduam ſpectantes molitionem veniam daturi eſtis, vt minus licuerit mare cotylis metiri, tantumque velut è perenni flumine modicum quid haurientes, guſtandum præbuerimus, quò eius aqua quàm ſit dulcis, quamque limpida, ex parte ipſa innotuerit.

τῇ, καὶ αἰτίῳ γε πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν γεγονότι, καὶ νῦν μεγίστην ἔχοντι χώραν παρὰ Θεῷ, καὶ τευξομένῳ μείζονος, ὅταν ἡ κοινὴ τοῦ γένους ἑστία καὶ μήτηρ ἤδη γῆ, ἀποδῷ τῷ πνεύματι, τὸ συνεργῆσαν σῶμα πρὸς τὰ καλὰ, εἰς δόξαν τε καὶ εὐφροσύνην αἰώνιον, ἧς καὶ ἡμεῖς τύχοιμεν, ἵλεων ποιοῦντες τὸν Θεὸν, ἐκείνου τἀνδρός.

Ταῦτά σοι, θεία ψυχὴ, παρ' ἡμῶν, πολλάς τε καὶ καλὰς εὐφημίας καὶ δεξαμένῃ πρότερον, καὶ δεξομένῃ μετέπειτα, παρὰ πολλῶν τε καὶ καλῶν εἰς τὸ λέγειν· ἐπεὶ μηδὲν ἕτερον εἰσενεγκεῖν εἰς δόξαν λέλειπται τοῖς οἰχομένοις. τὰ μὲν οὖν παρὰ τῶν ἄλλων ἰδὼν, ἥσθην· καλὰ γὰρ ἦν κομιδῆ, καὶ γλώττης ἀγαθῆς μαρτυροῦντα τοῖς εἰρηκόσιν, εἰ καὶ πολὺ τοῦ προκειμένου διήμαρτον, οἱ λέγοντες. τοῦτο γὰρ παθεῖν ἀνάγκη, τοῖς σοῦ τὴν φύσιν ἐπαινεῖν πειρωμένοις. τὰ μὰ δὲ ταυτὶ, οὐκ οἶδα τοῖς ἄλλοις ὁποῖα δόξει. μᾶλλον δὲ εὖ οἶδα πάντως, ἐπιεικῶς λειπόμενα τῆς ἀξίας, καὶ τοῦ τὴν σὴν ἀρετὴν καλῶς ἐξυμνῆσαι, ἢ γοῦν ἐγγὺς ἐφικέσθαι τοῦ γιγνομένου. σὺ δ' εὖ οἶδ' ὅτι, τῷ πρὸς ἡμᾶς μεμηνότι, καὶ τῷ χαίρειν τοῖς ἐμοῖς μᾶλλον, ἢ τῷ ῥᾳθυμεῖν οἱ τοῦτο διώκοντες, καὶ ἀποδέξῃ ταυτὶ σὺν εὐφροσύνῃ, καὶ προτιμήσεις τῶν ἄλλων πάντων. συγγνώσεσθε δὲ καὶ ὑμεῖς, ὦ παρόντες, τοῦ ἐγχειρήματος τὸ ἀνάντες ἐννοοῦντες, εἰ μὴ κοτύλαις τὸ πέλαγος μεμετρήκαμεν, ἀλλ' ὡς ἐκ ποταμοῦ τινος ἀενάου ἀρυσάμενοι ὅσον οἷόν τε, δεδώκαμεν ὑμῖν γεύσασθαι, ὡς ἂν τὸ πότιμον ἐκείνου καὶ διειδὲς, ἀπὸ τοῦ μέρους γένοιτο δῆλον.

NOTÆ.

LVculentiſſimâ oratione, cùm ſuam fratriſque pietatem egregiè teſtatam, meliori æuo ac fortunâ dignus Imperator, facit, eiuſque alias virtutes celebrat, tum occidentis in Oriente Romani Imperij, orientiſque, ac mirum quantum promouentis Oſmanici, ſpeciem proponit. Plura ediſſerit ex quibus politicus Imperio regnoque poſſit conſulere, eique, à Chriſtiani nominis communi eodem hoſte, quo deletum eſt Orientale Imperium, vel modò cauere, cùm is bellum in Chriſtianos inſtauratum, nouis iam victoriis, ac ab anno altero, celebrare cœpit. Fecere, cùm Græcorum diſcordiæ mutuæ, tantæque illæ de ſummâ Imperij concertationes, tum Dynaſtarum aliorum, iiſdem, ac ſibi mutuò haud ſatis conuenientium, mala ſtudia, vt ne aliorum neglectum dicam, haud putantium ipſorum rem agi, cùm arderet proximus paries, vt ſic noſtris acciſis rebus, coactâque in eas anguſtias Chriſtianâ Republ. formidabile adeò Imperium in mundi partes omnes beſtia proferret, ac tam multis prouinciis, Chriſtiani Imperij lumen extingueret. O vtinam vel ſerò tandem, funeſta adeò imago, terrorem quem eſt nata, noſtris imprimat, multamque il-

lam, sed tardiorem in hostem nonnihil hactenus remotiorem, eorum virtutem prouocet? Hoc tibi Gallia, Ludouici Iusti, ac Adeodati tui auspiciis, gloriæ tantis cumulis, tantâque Imperij prolatione, diuina virtus pugnauerit, pugnetque, quò ipsa iterum, in eiusdem ac Christiani nominis hostes illos, tua illa victricia signa, inferas. Vt sub Manuele, ac eo abs te rogante auxilium, sic habuisses, parque illud tuum à Deo datorum ac conseruatorum fratrum, vti modò tibi præfulsisset, haberet fortè suos adhuc Græcia Imperatores, lunæque illa cornua, bestiæ domitrix contriuisses. Nunc itaque faustè conteras, maiorique gloriâ instaures deperdita, quàm eras sopitatura hactenus integra.

Huius in Peloponneso à Manuele habitæ funebris orationis, vbi ad confirmandum Theodoro iuniori Imperium à decessu patrui eò concessisset, in hæc verba meminit Laonicus Historiæ Turcicæ lib. 4. ἐπάνειμι ἐπὶ Θεόδωρον, τὸν βασιλέως παῖδα, ἡγεμόνα Σπάρτης τε καὶ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου, ὃς ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ πατρώου ἐξετρέφετο, ἅμα καὶ ἐπαιδεύθη. μετὰ δὲ ταῦτα, κατελείφθη ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἡγεμών· ἐς τοῦτο δὲ, ἀφικόμενος ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ ὁ Βυζαντίου βασιλεὺς, τόν τε παῖδα καθίστη ἐς τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ ἤδη τετελευτηκότι λόγον ἐπιτάφιον ἐξειργάσατο, διεξιὼν ἐπὶ τῷ τάφῳ αὐτοῦ, ἀπολοφυρόμενός τε ἅμα τὸν ἐπιτήδειον ἀδελφόν. *Porrò redeo ad Theodorum Imperatoris filium, Sparta ac reliqua Peloponnesi principem; qui à Theodoro patruo educatus, ac disciplinis institutus, eius postea demortui principatum accepit. Quâ de re Emmanuel pater Byzantinus Imperator Peloponnesum veniens, cùm filium præfecit prouincia, egregiamque super fratre iam defuncto, orationem funebrem declamauit, eam recitans ad eius sepulchrum, fratremque ac necessarium lugens.* Plura subinde de nostro ac seniori Theodoro perstringit, ne vitia quidem dissimulans, quibus ille nō omnino caruit. Habet creatum Despotam ac ducem Peloponnesi, cùm iam filij Cantacuzeni obiissent ἐν Σπάρτῃ· *Sparta*: quod interpres malè omisit. Manuel, alterum tantùm, & qui esset præfectus Peloponneso, significat mortuum sine liberis, alio superstite, cuius essent probati mores, sed quem filius, ac consobrinus Theodori rerum summam post patruum in Peloponneso ambiens, secus ageret.

1. *Vrbs capta erat.* Ab Andronico maiore natu filiorum Calo-Ioannis, ac Manuelis fratre, ambos obsidente, impetrato à Baiazete milite, postquam ab infuso oculis aceto patris iussu ob coniurationem in ipsum, nonnihil conualuisset: quam historiam narrat Laonic. lib. 2. ex quo videatur, dux iste qui Theodorum abire permittebat, fuisse ipse Andronicus, qui soli patri, ob acceptam iniuriam, ac Manueli designato Imperatori, infensus esset. Erat etiam Theodorus acceptus Turcis, sub quibus iam meruisset postmodumque creatus dux à Baiazete expeditione in Thessaliam. Vide eundem Laonicum: nec non Franz. qui ipse his temporibus florens, ad ipsam vsque vrbis expugnationem, Palæologis charissimus ac domesticus militans, scintillæ Imperij, quam ipse appellat, superstes fuit, resque Palæologorum prosecutus est.

2. *Cùm fere trienniò in præsidio ageremus.* Detinente Andronico. Baiazetes truncandos suadebat vt habet Laonic. l. 2. sed necdum Andronicus sic exuerat hominem, vt ita posset in viscera sæuire. Plura ac scitu digna Epistolæ Demetrij in Regiâ Bibl. ac ea in primis, quâ gratulatur iis, qui post carcerem, ac eo liberati, iam cum Imperatore versarenrur. Videndus quoque Franz. l. 1. c. 18. ea perstringens, & vt Manuel cum patre fugâ lapsi, adierint & ipsi Baiazetem, ac gratiam eum Imperio impetrarint.

3. *Raineres Nomine.* Laonicus l. 4. *Ραινέριον* vocat, cui ac Manueli maior habenda sit fides, quàm Gregoræ ac Facello apud eundem citatis marg. vt is esset Rogerius de Emputiis. Florentinum tradit præfatus Laonicus, atque ex familiâ τῶν Ἀζαιόλων· Azaiolorum, siue *Acciaiolorum*, vt reddit Interpres. Ait quoque nullos Theodorum ex Rainerij filiâ liberos suscepisse, ac defunctum esse nullâ susceptâ legitimâ prole. Ex his porro Manuelis ac Laonici de Theodoti coniugio, haud corrigendum quod habet Franz. lib. 2. cap. 10. de vxore Theodori Porphyrogennetæ Cleopâ filiâ Malatestæ, sed exponendum secus ac Pontanus exponat, qui de nostro ac seniori Theodoro intelligit, eòque putat Franzem aduersari Laonico; cùm reipsâ ambo consentientissima dicant. Iam enim Franzes l. 1. res Theodori senioris prosecutus erat: quin & eo res Manuelis, qui diu superstes fuerat Theodoto, voluit comprehensas. Porphyrogennetæ nomen vtrique commune fuit, vndecunque tandem ita dicerentur Imperatorum filij, nec ij omnes, nec soli primogeniti. Præter istos Theodoros, est tertius Andronici filius, nepos Theodori nostri, ac ei successor Despota, quem ille alius Manuelis filius ac consobrinus, postmodum excepetit.

4. *Desperans se quicquam confecturum.* Sibi Manuel, ac fratri blandiatur, vt ea Baiazetis regressio, desperationis fuerit à Theodori metu, non magis prudentiæ bellicæ, quâ maiorem exercitum cogendum putauerit, ac belli moli parem. Sic benè indicat Laonicus l. 2. vbi etiam Branezis ducis exercitûs Baiazetis, qui paulò post ponitur, res perstringit, ac exordia, quem Βρενέζην appellat: de quo iterum ad calcem l. 4 Narrat Franzes l. 1. c. 19. quæ hîc Manuel tacet: nimirum causam ex quâ Baiazetes Theodoro infensior factus esset: Nempe quòd Paulus Mammonas de vi questus apud eum fuisset, ac ereptâ Monembasiâ ciuitate, quam ille regendam accepisset, ac Baiazeti deditam teneret.

5. *Fingit verò.* Latè tunc Sultanus Ægypto ac Syriæ dominabatur, cui vt Baiazetes adiunxisset suas copias, haud fortè Temeres, seu Tamerlanus, ambos deuicisset. Fortior quippe virtus vnita. Putauit Baiazetes, quod plerique nostrûm, sibi meliùs consultum, vt accessione aliquâ imperij proprij terminos proferret, quàm vt alienum à potentiori inuadente, à quo ipsius postmodum inuadẽdum esset, auxilio defenderet.

6. *Cui Ertogrules.* Ερτογρούλης· Laonicus leui mutatione Ορτογρούλην vocat, cuius res prosequitur libro primo, ac reliquorum deinceps hîc margine adscriptorum, quos repræsento vt Codex habuit. Videndus Leonclauius, ac alij qui res Turcicas scriptis commendarunt; simulque notandum, quibus tanta imperij moles initiis creuerit, vt & nostri cauerint, ac vel à Turcis, quod initia illa bonum habuerunt, mutuari non erubuerint. Multam genti virtutem cùm primò fixit sedes in Asiâ, omnes perinde scriptores adstruunt, vt eius fortè merito, Dei prouidentia, infidelem gentem, temporalis dominij præmio donatam voluerit. Delicias, vitamque molliorem à nostris didicere, cùm mulieres Christianas in vxores accepissent, quod ipsi notarunt scriptores Græci. Pulchrâ Franzes digressione lib. 1. à cap. 23. ad 34. Osmanidarum gentis principum historiam perstringit, vsque ad Mahometem secundum, à quo tandem vrbs capta est, ac lucerna Græcis extincta.

7. *In Italiam, Galliásque extremas.* ἐς Ιταλίαν, ἐς δὴ καὶ Γαλλίας τὰς κάτω. Multis Laonicus eam Manuelis profectionem lib. 2. enarrat, eiusque occasione plura edisserit de Occidentalium moribus ac potentiâ. Γαλλίας τὰς κάτω· Intelligat Manuel, distinctione à Galliis Italiæ adiacentibus; Celticam scilicet ac Belgicam, ipsamque strictè Franciam, ac regni sedem Lutetiam, vbi Regem conuenit.

8. *Optimâ arte conciliasum patruelem.* Veteres erant Manuelem inter, ac Andronicum fratrem, eiusque filium Ioannem inimicitiæ, ex quo Manuel, tametsi iunior, à patre prælatus fuerat, vt succederet Imperio. Vix tandem ergo Andronici filius Ioannes amicitiam instaurauit cum patruo Manuele, ad quem coactus esset confugere, cùm factus fuisset Baiazeti suspectior, ne per eum obsidio Constantinopolitanæ vrbis irrita cederet, vti Lannicus lib. 2. & Franz l. item 1. c. 20. vbi quæ huc spectant, quæque ad Manuelis in Italiam, ac Franciam profectionem ad conquirenda auxilia, nec non ad venditionem ditionis Spartæ, eiusque rescissionem tumultuantibus Spartanis, dilucidè ac paucis enarrata habes: vti c. 19. quæ spectant ad principum Christianorum fœderationem, ac Sigismundi & nostrorum cladem ad Nicopolim, cùm talis ac ita confertus lectusque esset exercitus, vt metum grauem iniiceret Baiazeti. Affuerunt & Galli suppetias missi, inque illis didicimus, quid vel Gallica virtus possit nisi Deus corroborauerit: quamq; præstet communem hostem nonnihil semotum petere, dum ipse vicinos appetit, quàm iis nostrâ derelictione deletis, lateribus ipsis nostris incumbentem innumerabili turbâ, experiri. Cæterùm ars illa optima quam dicit Manuel, haud aliud sit quàm Ioannis delinitio, maximâ honorum parte oblatâ, seu primi ordinis principi: aut etiam Baiazetis in Regiam omnem stirpem ostensa mala voluntas, aliaue similis suasio, quâ tandem virum absterruerit ab eius obsequio, ac sibi deuinxerit. Sic produnt Annales Turcici lib. 6. interceptas eiusdem Manuelis ad Pannoniorum Regem epistolas, quibus eum in Baiazetem irritaret, quæ & causa fuerint maturandæ obsidionis regiæ vrbis, Baiazete nouâ Manuelis iniuriâ grauiùs offenso.

9. *Nobis amicè vterentur.* πρὸς ἡμᾶς φιλίως ἐξενειμένους. Multa habet Rhodiorum militum historia, quibus impensior illa in Constantinopolitanos ac Manuelem, eorum amicitia satis eluceat, nimirum l. 4. vbi retexitur cùm vrbis Constantinopolitanæ obsidio per Baiazetem, tum Corinthi ac Spartæ per Theodorum nostrum venditio, vtque Spartæ Episcopus Latinorum odio obstiterit, commotisque Spartanis, ad rescindendam venditionem Theodorum adegerit, cùm Corinthus haud grauatè Rhodios admitteret. Eam

ego putem causam negati Manueli, intercedente Romano Pontifice, à Latinis subsidij (vt eius negati sit alia causa præter discordiam ipsam Latinorum, ac quâ laborabat Italia, exceptâ etiam eorum solitâ tarditate, ac quam Manuel perstringit, ad bella peregrina; vt & regis Galliæ morbum taceam, qui primus fouet ac caput anxiliariorum pro antiquâ in eiusmodi expeditionibus, Gentis laude) nec aliud velle quod refert Bzouius ann. 1391. ex historiâ politicâ Constantinop. l. 1. ita sub diris interdixisse Pontificem, quòd is noluisset osculari crucem in cuiusdam Chorepiscopi manicâ depictam. Nusquam enim eius hæresis rumor Manuelem saltem aspersit: Vt autem Itali ac Pontifex ei sint indignati, indignumque putauerint ipsorum auxilio, in quos frater Iusis Rhodijs nuper offendisset, vero satis congruum videri possit: Quanquam Manuël ne ipsos quidem Rhodios grauiùs offensos monstrat, sic Theodorus rem dexterè egit: Historia quoque Rhodiorum militum, reddita habet à Magistro cimelia quæ Imperatrix obsidione pressa apud eum deposuisset, antequam etiam repererentur, ac mox ab vrbis obsidione solutâ; sed & operam suam eidem instaurandæ impendisse, tantumque conatos Fratres, datas Theodoto pecunias ac pretiosa alia recipere. Quam Manuel tam multis deprædicat fabulam, vt Theodorus non omninò sincerè egerit cum Rhodijs, voluerit que tantum per eos terrorem Turcis inijcere, non verè, quod erat in ipso, Peloponneso donare, vt tanquam amici ac so cij deinceps tenerent ac tutarentur, haud possim omninò probare, aut satis è Christiani politici fide existimare. Fuerit certè illa fides, non quam Græcam vir amicus ac Græcus ab Areopago sincerissimæ homo fidei ac Græciæ velut morientis non modicum decus, libello edito nuper egregiè ostendit, sed quam aliqui Græcis impropetant, ac cuius nusquam desint nonnulli rei, vt nulla omnino gens, ac omni ex parte, vacat crimine. Vt vi quadam, atque ad sedandos Spartianorum tumultus resciderit contractum, non valens continere, nemo iure culpauerit. Corrigit ipse Manuel, vt nonnihil seriò sit gestum, agente Theodoto, vt reipsâ Peloponnesus cessura esset Rhodijs, nisi seipsam à Baiazete tutari posset, vel superando, vel compellendo ad pacem; Latinorum ac fratrum Rhodiorum iugo, vtpote Christianorum, multis partibus Turcico ac infidelium prælato; quod vtinam sic Græcis omnibus esset visum, nec quorundam nostrûm multa insolentia ac sacrorum illusio, nonnullis fecisset inuisum.

10. *Celtis ac occiduis Galatis.* Eandem gentem intelligit, nempe Gallos, quorum ardor in eo prælio enituit, vt ambierint primi pugnam committere, obtinuerintque, sed exitu parum secundo, quem Manuel hîc perstringit, alijque cùm nostri, tum Turcici scriptores, pluribus narrant. Ignouit Baiazetes capto Ioanni Niuernensi Caroli Galliæ Regis patrueli, quem is subsidiò miserat Sigismundo, ob reuerentiam sanguinis regij, ac quinque capitibus suorum donatum abire permisit, reliquis captiuis dirè iugulatis.

11. *Vti & tibi eius filio.* ὡς σοὶ τῷ ἐκείνου παιδί. Alloquitur Andronici filium, qui Theodoto patruo in ducatu successit, à quo etiam fuerat educatus, vt vtrâque de causâ eius non immeritò filius appellatus sit. Decedens enim nullâ legitimâ prole susceptâ Theodotus senior ac frater Manuelis, superstes videbatur in nepote Theodoro iuniore, Peloponnesi post ipsum Despotâ, quomodo pater est superstes in filio.

12. *Lamentantes.* οἱ θρηνοῦντες. Antiqua est hæc religio plangendi ac lamentandi super mortui funere. cùm is maximè clarus erat, ac reipublicæ vtilis, vti accidit in Iosiâ sanctissimo Rege, quem Ieremias haud absimili θρηνῳδίᾳ prosecutus est. Multis quidem Chrysost. hom. 4. ad Heb. ac locis alijs inuehitur in planctus agi solitos in funeribus fidelium, ipsam quoque interminatus excommunicationem in lamentatrices præcipuè fœminas, quæ solerent conduci in eum finem, tanquam mos ille, fidei resurrectionis contrarius videretur, quam Ecclesia toto elationis officio, augustissimè prædicat. Verùm ea Chrysostomus dixerit, quà exaggerando quà eos perstringens, qui eiusmodi lamentis plus iusto indulgerent, nec in eis tenerent modum, plangentes reuerâ ac dolentes, seu etiam doloris ac tristitiæ signa monstrantes, tanquam ij qui spem non habent: ac velut Ethnici, non Christiani essent. Extant Nicephoti Gregoriæ Næniæ huic similes, quas planxit in obitu vtriusque Andronici, ac Metochitæ magni Logothetæ l. 10. & 11. vt eum morem næniarum cumprimis celebrem noueris sub Palæologis, ac nouissimis Imperij temporibus. Hic singulare vt præter μονῳδοῦντα Manuelem, alij quoq; ac chorus in monodiæ parte veniat.

DEMETRII CYDONII, ORATIO ad Graecos deliberatiua: Porrò scripta est profecto Romam Imperatore Ioanne Palaeologo, Patriarchâ domno Philotheo.

PRIMUM quidem, ô viri, ingentes Deo gratias ago, pro iis nunciis, pro quibus deliberaturi venimus. Quippe ea olim desiderabamus, ac nos mora molestè habebat. Cùm iam autem res pro voto procedere cœperint, quid aliud supereſt, quàm vt pro reliquis meliora speremus? Operæ verò pretium sit, vt quæ sunt stultorum caueatis, ac quàm se multis malis inserant, qui occasione nesciunt vti, attendatis. Sic autem res habet. Multis prouidentia, cùm à se, quæ sint conducibilia suggerit, tum foris occasiones instruit quibus salutem consequi possint. Inter hæc verò, sensatorum sit, vt ei pro concessis gratias agentes, boná spe freti quæ sunt reliqua conentur adiungere: ij autem qui ad beneficia ab eâ accepta nihil moueantur, nec à se quicquam conferendum putent, sed casu quodam arbitrentur venturam salutem, nedum ex diuinis commodi nihil referunt; quin & sequentes augent miserias, eum referentes fructum, eius quâ habent insensibilitatis.

Vtendum occasione conferendo quod est nostrum.

Hoc vos itaque primùm rogatos volo, vt in animos inducentes, Deum esse, qui omninò pro illatâ nobis à Barbaris iniuriâ velit pœnas reposcere, ea & faciatis & dicere studeatis, per quæ prouidentiæ quidem collaboretis; vosque ipsos ac patriam & gentem, à turpi hac fortunâ vndique arctantium malorum liberetis. Equidem vt eo animo res capessatis, in vestrum reipsâ commodum deliberastis, fietque vt ad libertatis bona, ore omnium laudem cumulò habeatis. Sin autem eos sequi malueritis, qui ex communibus malis, suas ipsi fortunas augere quærunt, ne mancipiorum quidem reliqua nobis sors futura erit: sed est necesse, vt turpi morte, immortalem malorum titulum, patriam relinquamus. Ne eos ergo feratis qui apud vos, socios calumniari conantur, nec eas suspiciones votis vestris aliquid conferre putetis. Hæc sanè alia sunt,

A ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΥΔΩΝΟΥ Ῥωμαίοις συμβουλευτικός· ἐγράφη δὲ ἀποδημήσαντος ἐν Ῥώμῃ τοῦ κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ κυροῦ Φιλοθέου.

ΠΡΩΤΟΝ μὲν, ὦ ἄνδρες, χάρις πολλὴ τῷ Θεῷ τῶν ἀγγελιῶν ὑπὲρ, ὧν ἥκομεν βουλευσόμενοι. ταύτας γὰρ πάλαι μὲν ἐποθοῦμεν, καὶ μελλουσῶν ἠνιώμεθα. ὡς δ' αὖ ἐδεξάμεθα τῶν πραγ-
B μάτων ἀρχομένων ἤδη χωρεῖν, τί λοιπὸν ἐστι, ἢ τὰ ἀμείνω, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐλπίζειν. χρὴ δὲ ὑμᾶς φυλάξασθαι τὸ τῶν ἀνοήτων, καὶ ὅσοις περιπίπτουσι κακοῖς, οἱ μὴ τοῖς καιροῖς ἐπιστάμενοι χρήσασθαι. ἔστι δὲ τοῦτο· πολλοῖς ἡ πρόνοια τὰ συνοίσοντα καὶ ἔνδοθεν ὑποτίθησι, καὶ ἔξωθεν ἀφορμὰς δι' ὧν ἂν σωθεῖεν παρασκευάζει· ἀλλὰ νοῦν μὲν ἐχόντων, χάριν εἰδότας τῶν δεδομένων ἐκείνῃ, μετ' ἀγαθῆς ἐλπίδος πειρᾶσθαι τὰ λείποντα προσ-
C θεῖναι· οἱ δὲ μηδαμῶς πρὸς τὰς ἐκείνης εὐεργεσίας κινούμενοι, μηδέ τι καὶ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρειν οἰόμενοι δεῖν, ἀλλ' αὐτόματον αὐτοῖς ἥξειν τὴν σωτηρίαν οἰόμενοι, οὐχ ὅπως οὐδὲν ἐκ τῶν θείων κερδαίνουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὕστερον αὔξουσι δυστυχίας, τοῦτον τῆς ἀναισθησίας κομιζόμενοι τὸν καρπόν.

Τοῦτο τοίνυν ὑμῶν πρῶτον δέομαι, τοῖς λογισμοῖς ὑποθέντας, ὡς Θεός ἐστιν, ὁ τῆς εἰσαῦθις
D ὕβρεως τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ ἡμῶν βουλόμενος ἀπαιτῆσαι, ἐκεῖνα καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν πειρᾶσθαι, δι' ὧν συναγωνιεῖσθε μὲν τῇ προνοίᾳ· ὑμᾶς δ' αὐτοὺς καὶ πατρίδα καὶ γένος, τῆς αἰσχρᾶς ταύτης τύχης, καὶ τῶν περιεχόντων κακῶν ἀπαλλάξετε. εἰ μὲν γὰρ μετὰ τῆς γνώμης ταύτης ἀντιλάβοισθε τῶν πραγμάτων, ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν τῷ ὄντι βεβούλευσθε, καὶ τοῖς ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἀγαθοῖς, καὶ τὸ παρὰ πάντων ἐπαινεῖσθαι προσθήσεσθε. εἰ δὲ τοῖς ἐκ τῶν κοινῶν
E κακῶν τὰς ἰδίας ὠφελείας αὔξειν ζητοῦσιν ἀκολουθήσετε, οὐδ' ἡ τῶν ἀνδραπόδων ἡμῖν καταλείπεται τύχη· ἀλλ' αἰσχρῶς ἀποθανόντας ἀνάγκη, σὺν ἀθανάτῳ κακῶν τῇ πατρίδι καταλιπεῖν. μὴ δὴ τῶν πρὸς ὑμᾶς διαβάλλειν ἐπιχειρούντων τοὺς συμμάχους ἀνέχεσθε, μηδὲ ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς λυσιτελεῖν τὰς ὑποψίας ταύτας νομίζετε. ταῦτα μὲν

γὰρ, ἄλλα μᾶλλον, ἢ τὰ κοινῇ συνοίσον σκοπουμένων ἐστί. χρὴ δὲ τινας εἶναι τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων βουλευσομένους, καὶ τῶν ἰδίων πλεονεξιῶν, τὴν κοινὴν ὠφελείαν προτιμήσοντας.

Τούτους τοίνυν ὑμᾶς φανῆναι προσήκει, καὶ τοῖς ἐμπεσοῦσι πράγμασι χρήσασθαι μετὰ νοῦ. ὑμῖν γὰρ εἴ τις αἵρεσιν προὔθηκε, καὶ ἔδει τὰ δοκοῦντα ἑλέσθαι, πάντας ἂν οἶμαι, καὶ πρὸ τῶν γονέων καὶ φίλων, καὶ συγγενῶν, τὴν τῶν βαρβάρων ἀπώλειαν εὔξασθαι· ὡς τούτου μηδὲν οὔτε δικαιότερον, οὔτε ἅπασιν ἥδιον ὄν. τί γὰρ ἡμᾶς οὐκ ἠδικήκασιν οὗτοι, ἢ τίνος οὐκ ἄξιοι κολάζεσθαι, παρ' ἡμῶν. εἴτε γὰρ ἀπὸ Θεοῦ καὶ τῆς περὶ τούτου θρησκείας ἄρξασθαι δεῖ, ὃ καὶ τῇ φύσει τιμιώτερον, καὶ ἡμῖν ἰδίως πάντων ἁπλῶς περισπουδαστότατον, τίνων ἀσέβειαν τῇ τούτων ἔστι παραβάλλειν. τίνων δ' οἱ περὶ τοῦ κρείττονος λογισμοὶ, ἢ ἀτοπώτεροι, ἢ τοῖς ἀληθέσι μᾶλλον καὶ ἡμῖν ἐναντίοι. εἴτε τις τὴν καθημέραν αὐτῶν δίαιταν, καὶ τἆλλα ἀναλογίσαιτο, πάντα βδελυρίας εὑρήσει μεστά· καὶ τοσοῦτον, ὥστε αἴσχιον εἶναι καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἐλέγχων ἀπόδειξιν. ἀλλὰ μὴν τοῦ παντὸς χρόνου δεῖ, τῷ μέλλοντι μετ' ἀκριβείας ἐρεῖν, ὅσοις μὲν κακοῖς διὰ τὴν τούτων πλεονεξίαν ἐχρησάμεθα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, ὅσοις δὲ νῦν ἐνεχόμεθα. οὗτοι γάρ μόνοι σχεδὸν τῶν ἡμετέρων κακῶν εἰσὶν αἰτιώτατοι, καὶ οἷς, τὰς τῆς ἡμετέρας συμφορὰς δικαίως ἄν τις λογίσαιτο. ἐρῶ δὲ οὐ παλαιὰ, οὐδ' ὅσα τῶν ἱστορούντων ἢ πρεσβυτέρων ἠκούομεν· ἀλλ' ὅσα περὶ τετταράκοντα τούτων ἔτη ἡμᾶς ἠδικήκασιν.

Ὑμεῖς τοίνυν ἤρχετε μὲν πάσης Βιθυνίας· πάσης δὲ Ἰωνίας, καὶ Καρίας, καὶ Παμφυλίας· πάσης δὲ Φρυγίας, καὶ ὅσην νέμονται Παφλαγόνες. μισθὸν δὲ τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας, καὶ τοῖς Τραπεζουντίων ἄρχουσι, παρείχετε τὴν ἀρχήν· πολλαὶ δὲ καὶ καλαὶ περὶ τὸν Πόντον ὑμῖν ἦσαν πόλεις τε καὶ πρόσοδοι, καὶ μέχρι Φάσιδος, οἱ μὲν ὑπήκουον καθαρῶς· οἷς δ' οὐκ ἐδόκει λυσιτελεῖν, τὸ μὴ φίλους ὑμῖν καὶ συμμάχους ὑπάρχειν. καὶ σιωπῶ Θρᾴκην τε καὶ Ῥοδόπην, καὶ ὅσα τὴν χώραν ταύτην ἔθνη, ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἀρξάμενα, μέχρι τῆς θαλάττης οἰκεῖ. Θετταλία δὲ καὶ Μακεδονία, οὐ τοῖς ἡμετέροις ἔθεσι καὶ στρα-

quàm eorum, qui quod sit è re communi velint sibi propositum. Quosdam porrò oportebat esse, qui pro vniuersis consulturi essent, ac propriis ipsorum commodis communem vtilitatem prælaturi.

Hunc ergo vos modum habere conuenit, ac incidentibus rebus cum iudicio vti. Si quis enim optionem dedisset, habuissetisque eligendum quod videretur, omnes puto, præ parentibus, amicisque, ac cognatis, Barbarorum deletionem eratis electuri, quâ nimirum nihil vel iustius sit, aut vniuersis magis acceptum. Quid enim ij non iniuriæ nobis intulerunt, aut quo à nobis supplicio affici non merentur? Siquidem enim à Deo, ac religione in Deum inchoandum sit, quod & hominum genus charius habet, nobisque peculiari ambitione vniuersis omninò expetibilius est, quorumnam impietas cum eorum possit impietate conferri? Quorum circa id quod præstabilius sit, cogitationes, aut absonæ magis, aut veris ampliùs, ac nobis contrariæ? Quod siquis eorum consuetam viuendi rationem, ac alia reputet, plena omnia abominatione inueniet; eâque id exuperantiâ, vt & argumentis probare, turpius quid videatur. Enimverò, totum sit necessarium tempus, accuratè dicturo, quantis malis ab eorum iniquâ actione per tempus actum vsi simus, ac quãtis nunc tẽporis teneamur. Hi enim ferè soli malorum nostrorum auctores existũt, ac quibus meritò calamitas nostra adscribi possit. Dicam verò non vetera, nec siqua vel scriptorum monumentis, vel seniorum narratione accepimus; sed ea solum, quibus ij nos, ante hosce quadraginta annos læserunt.

Itaque imperio dominabamini toti Bithyniæ: toti quoque Ioniæ, Cariæ, Pamphyliæ: vniuersæ Phrygiæ, ac toti quam latè colunt, Paphlagones. Trapezuntiorum Principibus, eorum in vos beneuolentiæ præmio, concesseratis Imperium: multæ vobis ac pulchræ ciuitates ac reditus circa Pontum erant, ac vsque Phasidem, alij quidem absolutè parebant; alij, haud sibi conducibile arbitrabantur, vt ne vobis amici ac socij essent. Sileo autem Thraciam ac Rhodopen, ac si quæ gentes, incipiendo à montibus ad mare vsque, istam incolunt regionem. Thessalia autem ac Macedonia, quæ tot habeant

Trahit Turcos in inuidiam 1. ab impietate.

2. à consuetâ viuendi ratione.

3. à damnis illatis,

Imperij CP. facies nouissimis temporibus, ac priusquam à Turcis deleretur.

vrbes, tot exercitus, tot populos, nonne vestris moribus ac praetoribus regebantur? Porrò his quoque finibus Epirotae clausi erant: magnáque parte, dextra sinûs solos vos ex vniuersis dominos agnoscebant. Sed & Peloponnesus, quae sola ad gloriam domino sufficiat, vt quis eius Imperium teneat, cum aliis seruiuit. Fuit & aliud nihil iis deterius Imperium, ad mare. A Chelidoniis enim ad vsque Siciliae fretum, nulla prorsus insula erat non vestrae ditionis. Atque vt verbo dicam, quod orbis optimum habet, ac vtrinque anni tempestatum intemperiem fugit: atque ad frugum quidem copiam robustum est, atq; ad acies ac exercitûs comparatum; quodque pecuniariis obuentibus, fontium vbertatem vincere videatur, id totum nobis ceu honorarium à prouidentiâ seruatum erat: ex quibus omnibus innumerabilia quae tributis annuis aerario inferrêtur; graue erat exercituum percensere catalogos; arduum dicere, quas nedum necessariâ aliquâ ratione, sed & ad miraculum vndique classes mitteretis. Nam vt audio, centum quinquagintra magnis triremibus, necessario omni commeatu probè ad bellum instructis, mare nauigabatis. Quod autem Imperium nostrum è coelo tandem venire videretur, eique omnes ceu palam coelitùs instituto cederent, ac vniuersi ad eius leges sua componerent, hoc enimuerò amplíorem nobis honestatem addebat.

1. Centum quinquaginta triremium olim Graecorum classis.

Quorsum verò omnia ista differui? Non enim vt ipse quidem frustra terram tempus; vos verò, bonorum quae fuerût percensione tristitiâ afficiam: sed primùm vt ne animis concidatis, neue reputetis impossibile reuerti ad priorê fortunam. Iis enim, qui Imperio sunt assueti, tantaque possederunt bona, ac quibus, rerum adeò fortiter gestarnm omnes conscij sunt, facillimum est, modò tantùm multam illam ac inenarrabilem inertiam auferant, vt quàm olim, tam quoque nunc dominium protrahant. Deinde firmâ apud vos memoriâ tenetis, iis nos omnibus illorum violentiâ esse priuatos, nec quicquam vobis ab eorum iniquâ inuasione reliquum esse. Sanè quâ ab Hellesponto, & ad Orientem, quámque latè ad vsque montes Armeniae tenditur, terrâ fruebamur, vniuersam nobis auferentes, vrbes quidem funditùs euerte-

Quid vtilis memoriae amissi Imperij.

Miserabilis à Turcis Graecorum status.

τηρεῖς διῳκεῖτε, ποσαύτας μὲν ἔχουσαι πόλεις, τοσαῦτα δὲ στρατεύματα, τοσαῦτα δὲ ἔθνη; εἴσω δὲ τῶν ὅρων τούτων, ἤδη καὶ Ἠπειρῶται· καὶ ὅλως εἰσπλέοντι τὰ δεξιὰ τοῦ κόλπου, μόνους ὑμᾶς ἐξ ἁπάντων ἤδεσαν δεσπότας. Πελοπόννησος δ' αὖ ἱκανὴ μόνη τῷ δεσπότῃ γινομένη πρὸς δόξαν, εἴ τις μιᾶς αὐτῆς ἦρχε, μετὰ τῶν ἄλλων ἐδούλευσεν. ἑτέρα δὲ τούτων οὐκ ἐλάττων ἀρχή, κατὰ θάλατταν ὑπῆρχεν ὑμῖν. τὴν γὰρ ἀπὸ Χελιδονέων μέχρι τοῦ Σικελίας πορθμοῦ, πασῶν νήσων, οὐδεμία τὴν ὑμετέραν ἐξέφυγε δύναμιν. συνελόντι δ' εἰπεῖν, ὅ,τι τῆς οἰκουμένης ἄριστον, καὶ τὰς ἐφ' ἑκάτερα τῶν ὡρῶν ἀμετρίας ἐκφεῦγον· καὶ πρὸς μὲν καρπῶν φορὰν ἐρρωμένον· πρὸς δὲ συντάξεις καὶ στρατιὰς ἐπιτήδειον· τοῖς δὲ περὶ τὰ χρήματα πόροις, πρὸς τὴν ἀφθονίαν τῶν πηγῶν ἁμιλλώμενον, τοῦθ' ἡμῖν ὥσπερ ἀριστεῖόν τι παρὰ τῆς προνοίας ἐξῄρητο· ἐξ ὧν ἁπάντων, ἀδύνατον μὲν τὰς δι' ἔτους φερομένας τῷ ταμιείῳ προσόδους ἀπαριθμήσασθαι· χαλεπὸν δὲ ἐξηγήσασθαι τοὺς καταλόγους τῶν στρατευμάτων ἔργον ἢ τοὺς οὐ χρείας μόνον, ἀλλὰ καὶ θαύματος ἕνεκα πανταχόσε πεμπομένους ἀποστόλους εἰπεῖν. πεντήκοντα γὰρ καὶ ἑκατὸν ὡς ἀκούω τριήρεσι μακραῖς, ἐπλεῖτε τὴν θάλασσαν, αἷς οὐδενὸς ἐνέδει, τῶν ὅσα δεῖ προσεῖναι ταῖς καλῶς μαχομέναις. ὃ δὲ τὴν ἡμετέραν ἀρχὴν ἐξ οὐρανοῦ ποθὲν ἥκειν δοκεῖν, καὶ ὥσπερ ἐκεῖθεν σαφῶς χειροτονηθείσῃ πάντας εἴκειν αὐτῇ, καὶ πρὸς τοὺς ταύτης νόμους τὰ αὑτῶν πάντας καθίστασθαι, πολλῷ σεμνότερον ἡμῖν.

Τοῦ δὴ χάριν ταῦτα πάντα ἀφηγησάμην; οὐ γὰρ ἵν' ἐγὼ μὲν τηνάλλως ἀναλώσω τὸν χρόνον· ὑμᾶς δὲ τῇ τῶν οὐκέτ' ὄντων ἀγαθῶν διηγήσει λυπήσω· ἀλλ' ἵνα πρῶτον μὲν μὴ καταπέσητε· μηδ' ἀμήχανον νομίζητε πρὸς τὴν εἰωθυῖαν ὑμῖν τύχην ἐπαναστρέφειν. τοῖς γὰρ εἰωθόσιν ἄρχειν, καὶ τοσαῦτα ἀγαθὰ κτησαμένοις, καὶ οἷς τοσαύτην ἀνδραγαθίαν πάντες συνίσασι, ῥᾷστον, ἂν τῆς πολλῆς ταύτης καὶ ἀδιηγήτου βλακείας ἀφέλωσιν, ὅσων πρότερον, τούτων νῦν ἐπιπάτειν. ἔπειτα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς εἰδότες βεβαίως, ὡς πάντ' ἐκεῖνα, ἐκ τούτων βιασαμένων ἀπεστερήθημεν· καὶ οὐδέν ἐστιν ὅπερ ὑμῖν ὑπολέλειπται διὰ τὴν τούτων πλεονεξίαν. τὴν μὲν γὰρ ἀφ' Ἑλλησπόντου καὶ πρὸς ἀνατολάς, καὶ ὅσην μέχρι τῶν τῆς Ἀρμενίας ὀρῶν ἐκαρπούμεθα γῆν, πᾶσαν ἡμῶν ἀφελόμενοι, τὰς μὲν πόλεις

κατέσκαψαν, ἱερὰ δὲ ἐσύλησαν, αἱμάτων δὲ καὶ νεκρῶν πάντα ἐνέπλησαν· τῶν δ᾽ οἰκητόρων, τὰς μὲν ψυχὰς ἐλυμήναντο· τὸν μὲν ἀληθῆ Θεὸν ἀναγκάσαντες ἀγνοῆσαι· τῶν δὲ παρ᾽ αὐτοῖς μεταδεδωκότες μιαρῶν μυστηρίων· τοῖς δὲ σώμασιν, ἐφ᾽ ὕβρει· φεῦ· κατεχρήσαντο· πάσης δὲ τῆς οὐσίας γυμνώσαντες, καὶ τὴν ἐλευθερίαν προσαφελόμενοι, εἴδωλα δούλων κατέλιπον ἀσθενῆ, πρὸς τὰς οἰκείας εὐπορείας καὶ τῇ περιλειφθείσῃ δυνάμει τοῖς ταλαιπώροις χρώμενοι. οὐκ ἤρκεσε δὲ αὐτοῖς ἐνταυθοῖ που στῆσαι τὴν ὕβριν· ἀλλὰ τὸν Ἑλλήσποντον διαβάντες, τὰς ἐπέκεινα πόλεις δουλεύειν ἠνάγκασαν. καὶ νῦν ἀσφαλέστερον οὗτοι, ἢ πρότερον ἡμεῖς τὴν Θρᾴκην οἰκοῦσιν. εἰ δὲ καί τι τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς τούτους διέφυγε, τυχὸν μὲν ἐλπίζουσι καὶ τοῦτο προσλήψεσθαι.

Γέλως ἡ πρὸς τούτους ἡμῶν ἀσχολία, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι τοῖς ἐπιχειροῦσιν ὑπὸ τούτων κωλυομένους, ὡς ἐχρῆν, ἀντεπεξιέναι, μηδὲ πρὸς τούτους τε κἀκείνους ἀρκεῖν, πολλοὺς ἡμῖν κύκλῳ περιέστησε πολέμους· ὥστε, τὰ μὲν ὑπ᾽ αὐτῶν· τὰ δὲ, δι᾽ αὐτοὺς ἀφῃρήμεθα. ὃ δὲ πᾶσαν δυστυχίαν νικᾷ, καὶ ᾧ μηδὲν ἔστι παραθεῖναι τῶν ἐν τῷ βίῳ, αἱ καθημέραν εἰσὶν ἐκδρομαὶ, καὶ αἱ πρὸς ταῖς πύλαις τῶν ἐξιόντων σφαγαὶ, καὶ τὸ μηδὲ τῶν τειχῶν ἀπέχεσθαι τὸ ἐκ λοιποῦ· ἡμᾶς δ᾽ ὥσπερ τὰ θηρία κατακλεισθέντας, τὴν ἐσχάτην ἀναμένειν πληγήν. καὶ σιωπῶ τὰ πέρυσι καὶ νῦν, ὑπὸ ταῖς ἡμετέραις ὄψεσι γεγονότα, τῆς τε γῆς ἡμῶν ὅσον ἔτεμον, καὶ ὅσους ὑπὲρ τῶν περιλειφθέντων καρπῶν εἰσεπράξαντο φόρους, καὶ ὡς οὐδὲν ὕβρεως καὶ παροινίας ἐνέλιπον. ταῦτα τοίνυν εἰ μὲν οὐκ ἀφόρητά τις ἡγεῖται, καὶ τοῖς πεπονθόσιν οὐχ ἱκανὰ κατὰ τῶν ἠδικηκότων ὀργὴν καὶ παροξυσμὸν ἐμποιῆσαι, θαυμάζω τοῦτον ἐγὼ τῆς εἰσάπαν ἀναλγησίας, καὶ οὐδ᾽ ἀνθρωπίνης φήσαιμ᾽ ἂν αὐτὸν μετεῖναι ψυχῆς. τί γὰρ ἂν εἴη λοιπὸν ὑφ᾽ ὅτου τις ἀμυνεῖται, εἰ ταῦτα μὴ δάκνει. ἢ τούτων ἀνεχόμενος, τίνας ἂν τις μισήσειε δικαιότερον. εἰ δὲ μέλει μὲν ὑμῖν εὐσεβείας· μέλει δὲ ψυχῶν· μέλει δὲ σωμάτων, καὶ ἱερῶν, καὶ πατρίδος, καὶ τάφων· καὶ πρός γε ἔτι παίδων καὶ γυναικῶν· καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀσφαλείας, καὶ τῆς μετὰ ταῦτ᾽ ἐσομένης παρὰ τῶν ἐσομένων δόξης ὑμῶν, πάντως Θεὸν καὶ τὴν ἀγαθὴν

runt; spoliati sunt templa; sepulchra effregerunt; sanguinibus ac cadaueribus omnia impleuerunt: quod autem spectat ad incolas, animos quidem corruperunt, ad veri Dei ignorationem cogentes, suisque eos impertientes impuris mysterijs; corporibus autem, heu! stupro abusi sunt: sed & omni substantiâ nudantes, ac abundè libertatem tollentes, infirma seruorum simulachra reliquerunt, suis ipsorum augendis facultatibus relictâ miseris vtentes virtute. Nec verò his terminis iniuriam sistere satis habuerunt; quin Hellesponto transmisso, vlteriores vrbes coëgerunt seruire; tutiùs modò, quàm nos olim Thraciam incolentes. Quod si etiam eos aliquid effugit Imperij nostri, illud nihilominus sese cumulò accepturos sperant.

Cæterùm, dum interim bello in eos occupamur, nec iis impedientibus, iustis copiis aduersus eos qui aggrediuntur exire possumus, sumusque ad vtrosque impares, multa nobis circunquaque bella concreuerunt: vt alia quidem amiserimus iis auferentibus; alia propter illos. Quod autem malam omnem fortunam superat, ac cui nihil in vitâ cōferri possit, quotidianæ sunt excursiones, ac quas exeuntium cædes patrant ad portas ciuitatis, quodque iam muris omninò immineant; nos verò tanquam clausæ bestiæ, supremam expectemus plagam. Sileo autem quæ anno superiori, ac nunc sub nostris sunt gesta obtutibus, quantam ij nostræ terræ partem messuerint, quantaque redimendis frugibus reliquis tributa exegerint, ac vt nihil iniuriæ ac insolentiæ reliquum voluerint. Si quis ergo est, cui hæc ferenda videantur, putetque non habere satis, vt læsis iram ac exacerbationem, in eos qui læserunt commoueant; huius ego insensibilitatem admiror, ac ne quid minimum humani animi habere dixerim. Quid enim iam causæ sit, vt quis vlcisci quærat, siquidem ista non mordeant? aut qui hæc sustinet, quosnam iustiori titulo odisse possit? Quod si quam pietatis curam agitis; si quam animorum; si quam corporum, & templorum, & patriæ, & sepulchrorum: ad hæc verò, etiam liberorum atque vxorum; nec non securi post modum rerum statûs, ac demum vestræ futuris temporibus apud posteros gloriæ, Deum omninò ac bonam

Occasione belli Turcici, alia bella conflata Græcis.

ſpem prætendentes, enitendum ſit vt violentos vlciſcamini oppreſſores, nullis non tentantis ex quibus commeatûs aliquid ab bellum comparari poſſit.

Sanè quidem vt quem malis finem eſſet inuenire, vel dando pecunias, vel nuptiarum fœdera pollicendo, vel pro præteritis nullam fore iniuriarum memoriam iureiurando firmando; ne ſic quidem par eſſet, vt noſtra bona nequiſſimis cedentes, acceptamque ab eis iniuriam obliuioni tradentes, lubentes haberemus, vt quis ſilentiò ſineret meminiſſe calamitatuoi. Nihil enim ego aliud nobis fore video, ab eâ ſtultitiâ commodi: Sin autem ne id quidem licet reſpondere; poſſe fieri, vt qui ſic multa iam acceperunt, nec oobis reliquerunt aliquid, quo nos ipſi reparare poſſemus, pro eo vt ne quod reliquum eſt, accipiant, hîc tandem, velut defectâ eis virtute, ſiſtant; aut velut priora omoia, non ad hoc vnum tanquam finem ioſtructa eſſent, vt nos noſtro dominio ac Imperio priuarent: quæ res, vniuerſis & ſapientibus & conſiliariis & vatibus liquidò confeſſa eſt; quomodò omni aliâ curâ abiectâ, oon rei vnius, nempe libertatis, ratio nobis habenda eſt? Non enim quæ alios ſeruieotes, ea & nos, iis noſtrûm victoribus, manent. Illis ſiquidem damnum eſt maximum, libertatis iactura; cùm alioqui viuere ſit ignobiles, iis fruootes quæ bellum non abſtulit. Hîc autem nobis, quâ primùm die ſeruitutem ſumus profeſſuri, omnium ſimul malorum initium erit. Cùm enim libertatem auferent, tum omni ſubſtantiâ ad vſque interulam nudabunt, noruntque omnes poſt plagas, ærumnas ac labores, quantam corporibus ſint illaturi iniuriam. Animæ autem exitium maius quid habet ad iacturam. Nam neque ipſa, à malorum nequam dominio libera eſſe permittitur. Quinimò eius mors, nulli interitioni comparari debet: ſiquidem haud æquum videatur, ab omnibus pariter externis boois, atque à Deo ſegregem fieri; ſine quo, nihil licet ſperare boni.

Cùm itaque vltio vndequaque neceſſaria ſit, ſiquidem ipſi à nobis ſatis ad bellum haberemus, eſſet id quidem optimum, cùm ad gloriam, tum oe auxiliares copiæ procul labore congregandæ eſſent. Ex quo tamen quotidiana vitæ laxitas, præſentiſque fortunæ

Ne quidem rebus in poſterum in tuto poſitis, non vlciſcendi hoſtes pro illatis damnis.

Nihil à Turcis totum Chriſtianis, quorum finis eorum omne abolere Imperium.

Maxima à Turcis iactura animorum exitium.

A ἐλπίδα προϊσταμένους, πειρατέον ἀπαιτῆσαι δίκην τοὺς ὑβριστάς, πᾶσιν ἐπιχειροῦντας, ὅθεν αὖ τι δυναίμεθα πορίσασθαι πρὸς τὸν πόλεμον.

Εἰ μὲν γὰρ ἦν ὅρον τινὰ τοῖς κακοῖς ἐξευρεῖν, ἢ χρήματα δόντας, ἢ γάμους ὑπισχνουμένους, ἢ τοῖς φθάσασι μὴ μνησικακεῖν ὀμωμοκότας, χρῆν μὲν οὐδ᾽ οὕτω τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν τοῖς ἐχθίστοις παραχωρήσαντας, καὶ τῆς αὐτῶν ὕβρεως λήθην λαβόντας, ἀγαπᾶν εἴ τις ἐφ᾽ ἡσυχίας ἐᾷ μεμνῆσθαι τὴν συμφοράν. B οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἔγωγε ὁρῶ κέρδος ὑμῖν ἐσόμενον ἀπὸ τῆς τοσαύτης ἀβελτηρίας· εἰ δὲ τούτῳ μόνον οὐκ ἔνεστιν ἀντειπεῖν, ὡς ἄρα τοὺς τοσαῦτα προειληφότας, καὶ μηδὲν ἡμῖν καταλελοιπότας, ὅθεν ἀναλαβεῖν ἡμᾶς αὐτοὺς δυνησόμεθα, αὐτοῦ καὶ τὸ λειπόμενον προσλαβεῖν, αὐτοῦ που στῆναι δυνατόν, ὥσπερ ἀπειρηκυίας αὐτοῖς τῆς δυνάμεως, ἢ τῶν προτέρων πάντων, μὴ πρὸς ἓν τοῦτο μόνον ὥσπερ εἰς τέλος, τὸ τὴν ἡγεμονίαν ἡμῶν ἀφελέσθαι καὶ τὴν ἀρχὴν συνεσκευασμένων· C καὶ περὶ τούτου πάντες καὶ σοφοὶ καὶ σύμβουλοι καὶ μάντεις ὁμολογήσουσι· πῶς οὐ πάντων ἀποστάντας, ἑνὸς μόνου φροντίζειν δεῖ, τῆς ἐλευθερίας. οὐ γὰρ ἃ τοὺς ἄλλους δουλεύσαντας, ταῦτα καὶ ἡμᾶς τούτων ἡττημένους περιμένει. ἐκείνοις μὲν γὰρ βλάβη μεγίστη, ἡ τῆς ἐλευθερίας ἐστὶ ζημία· τὰ δ᾽ ἄλλα ζῆν ἐστιν ἀτίμους, ἀπολαύοντας ὧνπερ ὁ πόλεμος οὐκ ἀφείλετο. ἐνταῦθα δὲ ἡμῖν ἡ πρώτη τῶν ἡμερῶν καθ᾽ ἣν τὴν δουλείαν D ὁμολογήσομεν, πάντων ὁμοῦ τῶν κακῶν ἡμῖν ἄρξει. τήν τε γὰρ ἐλευθερίαν ἡμῶν αἱρήσονται, καὶ τῆς οὐσίας μέχρι τοῦ χιτωνίσκου γυμνώσουσι, καὶ τοῖς σώμασι μετὰ πληγὰς καὶ ταλαιπωρίας καὶ πόνους, ἴσασι πάντες οἵαν ἐπιτηδεύσουσιν ὕβριν. ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ἀπώλεια, τὴν εἰς ταῦτα ζημίαν ὑπερέρχεται. οὐδὲ γὰρ αὐτὴ γοῦν ἐλευθεριάζειν τῆς τῶν πονηρῶν δεσποτείας κακῶν συγχωρεῖται· μᾶλλον δέ, τὸ πάθος ἐκείνης, οὐδεμιᾷ χρὴ παραβάλλειν φθορᾷ· εἴπερ οὐκ ἴσον, πάντων ὁμοῦ τῶν ἔξω- E θεν ἀγαθῶν, καὶ Θεοῦ χωρισθῆναι· οὗ χωρίς, οὐδὲν ἔστιν ἐλπίσαι τῶν ἀγαθῶν.

Εἰ τοίνυν ἐκ πάντων ἀναγκαῖον γὰρ τὸ ἀμύνασθαι, εἰ μὲν καὶ ἡμεῖς καθ᾽ ἑαυτοὺς αὐτάρκεις πρὸς τὸν πόλεμον ἦμεν, τοῦτ᾽ ἂν ἦν ἄριστον καὶ πρὸς δόξαν, καὶ πρὸς τὸ μὴ πόρρωθεν τὴν συμμαχίαν ἀθροίζοντας, πρᾶγμα ἔχειν. ἐπεὶ δ᾽ ἡ καθημερινὴ ῥᾳστώνη, καὶ τὸ τὰς παρούσας

τύχας μηδέποτε προσδοκῆσαι, εἰς τοῦτον κατὰ μικρὸν προήγαγεν ἡμᾶς τὸν κρημνόν· πάντως οὐδὲ παρὰ τῶν μάντεων ἑτέραν χρὴ προσδοκῆσαι φωνὴν, ἢ ὡς ἑτέρους δὴ καλεῖν, τοὺς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπαιτήσοντας δίκην· ἐπεὶ ταύτην ἡμᾶς τὴν δύναμιν, ἡ τῶν βαρβάρων τούτων ἐπίθεσις καὶ πλεονεξία, ἀφείλετο. σκέψασθαι δὴ, τίνων δεῖ τοὺς ἡμῖν συνδιοίσοντας τὸν πόλεμον τοῦτον, ἵν᾽ ἐντεῦθεν, τίνας ἑλέσθαι δεῖ, γνώριμον ἡμῖν καταστῇ.

Οὐκοῦν ἀνάγκη, πρῶτον μὲν τῆς περὶ τὸ θεῖον δόξης ὑμῖν κοινωνεῖν. ἀμήχανον γὰρ, τοὺς περὶ τοῦτο ταῖς γνώμαις διῃρημένους, ἃ τῶν φίλων ἐστὶ, ταῦτ᾽ ἐλπίσαι ποτὲ παρ᾽ ἀλλήλων. ἔπειτα καὶ ἄλλως ἡμῖν οἰκείους καὶ συνήθεις ὑπάρχειν. λέγω δὲ, κοινὰς ποτὲ ἡμῖν κἀκείνοις γενέσθαι στρατείας καὶ διοικήσεις, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιμιξίας· καὶ ὅλως εἶναί τι καὶ πρότερον τὸ συνάγον. τίς γὰρ ἂν πιστεύσειε τοῖς μηδέποτ᾽ ἀλλήλους ἐγνωκόσι, τοσαύτην αὐτοῖς ἐκ πρώτης φιλίας ἐμφυήσεσθαι, ὥσθ᾽ ὑπὲρ ἀλλήλων αἱρεῖσθαι κινδυνεύειν· ὃ μηδ᾽ ὑπὲρ τῶν συνηθεστάτων ἐστὶ ῥᾳδίως προσδοκῆσαί ποτε. ἀλλὰ μὴν καὶ πλήθει, καὶ τόλμῃ, καὶ φρονήμασι, καὶ τῇ περὶ τὰς μάχας ἐμπειρίᾳ δεῖ τοὺς συμμάχους τῶν βαρβάρων προέχειν, εἰ μέλλοιεν τοὺς ἐν τῇ οἰκείᾳ μαχομένους, αὐτοὶ νικᾶν, ὄντες ξένοι, καὶ τρέψασθαι τοὺς εἰωθότας κρατεῖν· καὶ πρός γε ἔτι, μὴ ταύτην αὐτοῖς εἶναι πρώτην, τὴν πρὸς τοὺς πολεμίους συμπλοκῆς τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ πρότερον εἶναι τούτων πεπειραμένους, καὶ τὰ φθάσαντα κατορθώματα, τῆς ὕστερον ἐσομένης νίκης ἐνέχυρον εἶναι. τῆς δὲ βεβαιότητος, καὶ τοῦ μὴ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐγνωσμένων ἀφίστασθαι, οὐκ οἶδ᾽ εἴ τις πρὸς τὸν πόλεμον ἀναγκαιοτέραν συντέλειαν ἡγεῖται. ὡς τό γε ἔργον ἁψαμένους ἀπειπεῖν πρὸ τοῦ τέλους, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ σφᾶς αὐτοὺς προδιδόναι, καὶ καθ᾽ ἡμῶν τοὺς πολεμίους παροξύνειν. καὶ μὴν, οὐδέν ἐστιν εἰς ὅ τι τούτων ἑκάστῳ χρησόμεθα, χρημάτων ἀπόντων· μᾶλλον δὲ, μὴ πλείστων παρόντων. τοῦτο γάρ ἐστιν, οὗ σχεδὸν πάντων μάλιστα δεῖ, καὶ ὧν οὐκ ἀφθόνως ἐπιρρεόντων, ἀνάγκη μετ᾽ αἰσχύνης ἀναχωρεῖν. δεῖ δὴ πλουσίων ἡμῖν, καὶ μεγαλοψύχων συμμάχων· οὐ τὰ ὅπλα μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἴκοι θησαυροὺς ὑπὲρ ἡμῶν τιθεμένων· καὶ ταῦθ᾽ ὑμῶν, μηδ᾽ ὀβολὸν μήτε δυναμένων μήτ᾽ ἴσως βουλομένων ὑπὲρ τῶν πραγμάτων προϊε-

summa quædam inexpectatiō, eò nos paulatim præcipitij prouexit; haud aliam planè vel à vatibus habemus expectandam vocem, quàm alios aduocandos esse, qui nostram vlciscantur iniuriam; siquidem id nobis facultatis ademptum est per Barbarorum impressionem ac iniquam vexationem. Considerandum itaque, quosnam oporteat esse, qui hoc bello socij depugnare habeant, vt eo, quinam sint eligendi perspicuum fiat.

Necessaria in belli socius.

Ante omnia igitur necesse sit, vt idem nobiscum de Deo sentiant. Quippe fieri nequit, vt qui hac parte animis diuisi sunt, quæ sunt amicorum, mutuò sibi vnquam præstanda sperent. Tum verò, vt & aliàs necessarij sint, ac quibuscum consueuerimus: vt inquam, communibus quondam bellis ac administrationibus functi simus, ac aliis vsi commerciis; ac omninò aliquid existat necesse sit, quod & priùs animos deuinxerit. Quis enim inducat in animum, hactenus inter se ignotis hominibus, tantam à primâ congressione coalituram amicitiam, vt nec pro se mutuò pericula adire detrectent; quod vix aliquis pro maximè necessariis vnquam facilè expectet. Quin & multitudine & audaciâ animisque, ac rei bellicæ peritiâ Barbaris præstare oportet, vt ipsi peregrini, in suâ ipsorum regione pugnantes illos victuri sint, ac victoriis assuetos in fugam versuri. Ad hæc item vt ne primum illud sit congressionis aduersus hostes initium; sed & iam talium periculum fecerint, ac quibus priora facinora, futuræ victoriæ existant pignus. Constantiâ autem, & vt ne ab iis, quæ initiò visa sunt, recedamus, haud noui an quis quid necessarium magis existimet ad belli consummationem. Atque adeò, vt rem auspicati, ante finem animum despondeamus, haud aliud sit, quàm vt nos ipsi prodamus, hostesque in nos irritemus. At neque suppetit quo horum quoque vtamur, si pecuniæ desint; imò nisi adsint multâ copiâ: Hoc enim est quo fere omnium maximè opus est; ac quibus non abundè affluentibus, necesse sit confusos recedere. Itaque necessarios habemus diuites ac magnificos auxiliarios, qui nedum arma, sed & thesauros domi repositos propter nos ponant: idque cùm vos, ne obolum possitis, ac fortè nolitis Reip. causâ effundere;

1 Religionis ac fidei communio.

2 Anterior consuetudo.

3. Vt potentiâ ac animis hostibus præstent.

4. Vt ne belli cum eis rudes sint.

5 Vt propositi tenaces existant.

6. Vt sint opulenti ac munifici.

tantùm abest, vt soluere mercedem, ac reliquum belli apparatum præstare.

Hæc enimuerò quibus ornatos oporteat esse, qui nobis sint allaturi opem, eaque fere quà fortunę, quà virtutis bona, quibuscum pro nobis debeant adire pericula. Sed & alia, vt quis diligentiùs adhibeat animum, possit dicere. Quosnam igitur nobis tales subsidiò accersemus? Quosnam, omnium aut plurium ergo idoneos antagonistas reputabimus? Quibusnam freti nos ipsos credemus? Si quidem enim vi calamitatum percussi omninò defecimus animis, alios prorsus expectat tempus, inque ordinem nobis congruum vocat ac cogit. Fortè aliquis Scythas dicat, qui nec amplius consistant; quiqne nihilominùs, vt possint, haud sanè velint; neque vt velint, vites sint habituri, ac quibus auxilij mercedem, ne ipsos nostros lapides in argentum mutatos satis esse putauerim. Quin audio ab iis primùm, vastatum esse ac desolatum nostrum solum. Eorum enim per annos singulos millenis turmis incursiones, cùm vrbes hominibus vacuas reddidissent, ac Tartarorum solitudini similes effecissent, Turcis liberam facultatem fecerunt, vt eorum reliquias persequerentur; ac si magnæ febres ac tabes, mortem antecedant. Præthereà, quis eos conciliaturus est, ac suasurus, vt obliuioni traditis, quibus se mutuò malis afficiunt, nostri causâ conueniant ad deliberandum? Aut ergo seditionibus diuisi, ne se ipsi quidem iuuare poterunt, aut antequàm omninò concordiam ineant, in nos moturos expectare debemus. Sed & his exceptis, ne nostras quidem calamitates, eorum video expectaturas auxilium: Quanquam enim nunc ipso diei electos legatos proficisci compellimus, vix anno sequenti incepturi sumus expectare auxilium. Sin autem Deus hocce autumno auxilium non mittat, scitis omnes in quantæ tempestatis procinctu simus. Taceo, quòd nec illi vnquam adducendi sunt, vt velint in Turcos bellum suscipere; homines impij, piorum causâ, aduersus eos quibus mala eadem communia sint.

Nulla spes subsidij à Scythis & Tartaris.

Tartari, viam Turcis desolando prouincias perstrauerunt: aliæque rationes non expectandi ab eis auxilij.

Enimuerò dicat forsitan obiter quispiam; Quid nam in Mysis ac Tribalis causari habeas, similibus nobis hominibus, ac Deo addictis, quique mul-

Vt Mysorum ac Triballorū inutile auxiliū quia pauperes, quia Græco-

A σθαι· τοσοῦτ' ἀπεχόντων μισθοὺς τελέσαι, καὶ τὴν ἄλλην τοῦ πολέμου κατασκευὴν ἐμπορίζειν.

Α μὲν τοίνυν τοὺς ἡμῖν συνεπιληψομένους ἔχειν προσήκει, καὶ μεθ' οἵων, τῶν τε τύχης καὶ τῶν παρὰ τῆς ἀρετῆς ἀγαθῶν, ὑπὲρ ἡμῶν κινδυνεύσουσι, σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα τὸν ἀκριβέστερον προσέχοντα τοῖς πράγμασιν αὖ εἰρημένα. τίνας τοίνυν τοιούτους, ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων καλέσομεν. τίνας, πάντων ἢ τῶν B γε πλείστων ἕνεκα νομιοῦμεν ἀξιόχρεως ἀνταγωνιστάς. τίσι χρὴ θαρροῦντας ἡμᾶς αὐτοὺς ἐγχειρίζειν. εἰ γὰρ ἡμεῖς ἁπλῶς πρὸς τὰς συμφορὰς καταπεπληγότες ἐξέστημεν, πάντως ἑτέρους ὁ καιρὸς περιμένει, καὶ εἰς τὴν ἡμῖν προσήκουσαν τάξιν καλεῖ. Σκύθας τις ἴσως ἐρεῖ, τοὺς οὐκέτ' ὄντας, καὶ τοὺς οὐχ ἧττον εἰ δύναιντο μὴ βουλησομένους, ἢ μὴ δυνησομένους εἰ βούλοιντο, καὶ οἷς τὸν βοηθείας μισθὸν, οὐδ' ἂν τοὺς τῶν ἡμῶν λίθους ἐξαργυρωθέντας ἀρκέσαι νομί- C ζω; ἀλλ' ὑπὸ τούτων πρῶτον ἀκούω τὴν χώραν ἡμῶν ἀνάστατον γεγενῆσθαι. αἱ γὰρ τῶν παρ' αὐτοῖς μυριαρχῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἐμβολαὶ, σωμάτων τὰς πόλεις κενώσασαι, καὶ τὴν Σκυθῶν ἐρημίαν αὐταῖς προσθεῖσαι, παρέσχοντο τοῖς Τούρκοις ἄδειαν, τοῖς ἐκείνων λειψάνοις ἐπεξελθεῖν. ὥσπερ σώματος τελευτῆς, πυρετῶν μεγάλων ἢ φθόης ἡγησαμένων. ἄλλως τε, τίς ὁ διαλλάξων αὐτοὺς, καὶ πείσων, ὧν ἀλλήλους κακί- D ζουσιν ἐπιλαθομένους, ὑπὲρ ἡμῶν συνελθόντας βουλεύεσθαι. ἢ τοίνυν στασιάζοντες οὐδ' αὑτοῖς ἕξουσι βοηθεῖν, ἢ πρὶν καθαρῶς ὁμονοῆσαι, ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἥξειν χρὴ προσδοκᾶν. χωρὶς δὲ τούτων, οὐδὲ τὰς ἡμετέρας συμφορὰς, τὴν παρ' ἐκείνων βοήθειαν ἀναμενούσας ὁρῶ. εἰ γὰρ αὐθημερὸν τοὺς πρέσβεις χειροτονήσαντες ἀναγκάζομεν ἐξιέναι, μόλις εἰς τοὐπιὸν ἔτος ἀρξόμεθα τὴν συμμαχίαν ἐλπίζειν. ἡμῖν δ' αὖ μὴ τούτου τοῦ μετοπώρου βοήθειαν ὁ Θεὸς ἐπιπέμψῃ, ἴστε πάντες οἷον προσδοκῶμεν χειμῶνα. καὶ παραλείπω ὅ μηδ' ἂν ποτ' ἐκείνους ὑπὲρ E ἡμῶν προελέσθαι πολεμῆσαι τοῖς Τούρκοις· ἀνθρώπους ἀσεβεῖς ὑπὲρ εὐσεβῶν, τοῖς τῶν ὁμοίων αὐτοῖς κεκοινωνηκόσι κακῶν.

Τί δ' αὖ ἔχεις Μυσοὺς καὶ Τριβαλλοὺς αἰτιᾶσθαι, παρελθών τις ἴσως ἐρεῖ, ἀνθρώπους ὁμοίους ἡμῖν, καὶ τῷ Θεῷ προσκειμένους, καὶ πολλῶν

λαῶν ἐν πολλοῖς καιροῖς, πραγμάτων κεκοινωνηκότας ἡμῖν· καὶ μηδὲ πόῤῥω διῳκισμένους, ὥστε χρόνου δεῖν ταῖς πρὸς ἀλλήλων πρέσβεσι, πρὸς τὰς ἀποκρίσεις. οὐδὲν εἶπον ἄν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἂν συνεῖπον, εἰ μετὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ τοῦ γνωρίμους ἡμῖν εἶναι, καὶ τἄλλα τοῖς ἀνδράσι προσῆν, ὧν μετεῖναι δεῖν, τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν ἀγωνιουμένοις ἐλέγομεν. εὐσεβεῖς μὲν γὰρ εἶναι δεῖ τοὺς μεθ' ἡμῶν παραταξομένους, καὶ τούτου χωρίς, μείζω φημὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἔσεσθαι βλάβην, ἢ εἰ φανερῶς ἐπολέμουν. ἀρκεῖν δὲ πρὸς τὰ προὔντα τὴν ἀρετὴν ταύτην, οὐκ ἂν εἴποιμι, ἕως ἂν μὴ παρὰ δόξαν ὁ Θεὸς ἡμᾶς σώζειν ἐθέλῃ· ἀλλ' ἀνάγκη, καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἔχειν πλεονεκτήματα, εἰ μέλλοιεν ὠφελεῖν τοὺς συμμάχους. νυνὶ δ' ὁρᾶτε τὴν τῶν ἐθνῶν τούτων πενίαν, καὶ ὡς οὐδ' αὐτοῖς που καθημένοις ἀρκεῖ τὰ ὄντα· καὶ ὡς μικρᾶς προφάσεως λύειν οὐκ ὀκνοῦσι τὰ ἐγνωσμένα· μᾶλλον δὲ, τὰ ὀμωμοσμένα. ὑπερορίους δὲ στρατείας τίς ἔγνω τούτους ἐστρατευμένους. μᾶλλον δὲ τίς ὅλως αὐτῶν ποτε μνήμη γέγονεν ἐν τῷ βίῳ· εἴγε, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ ταῖς ἡμετέραις συμφοραῖς ἀπεχρήσαντο, καὶ τὴν πρὸς τοὺς βαρβάρους τούτους ἀσχολίαν, πλεονεξίας καιρὸν ἡγησάμενοι, πολλὰ τῶν ἡμετέρων περιέσπασαν, καὶ νῦν ἂν, ὥσπερ καὶ τὸ πρότερον, ὑπὸ τὸν ἡμέτερον ζυγὸν ἔζων· καὶ δεσπότας ἡμᾶς μετὰ τῶν ἄλλων ᾔδεσαν καὶ αὐτοί· ὃ καὶ μᾶλλον δεδιότες, οὔποτέ φημι τούτους λυσιτελήσειν ἡμῖν. ἴσασι γὰρ, ἂν τὰ δίκαια κρίνειν ἐθέλωσιν, ὡς πολλὰ τῶν ἡμετέρων κατέσχον, τῶν κωλυόντων οὐκ ὄντων· ὧν πρὸς ἄλλοις μὲν ἡμῶν ἐχόντων τὸν νοῦν, κύριοι νομίζουσιν ἔσεσθαι· ἀναπνεύσασι δὲ, πᾶσα ἀνάγκη, ἢ ἀποδοῦναι· ἢ τοῦτο μὴ βουλομένους, πράγματα ἔχειν, καὶ πόλεμον δέξασθαι, καὶ περὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς κινδυνεύοντας. οὔκουν βούλοιντ' ἂν εἰς τὰς τύχης ἀδηλίας ἐμπίπτειν· καὶ παρὸν κερδαίνειν, ἀναγκασθῆναι ποτὲ καὶ τῶν ἰδίων ἀφίστασθαι. ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν κακοπραγίαν, τεῖχος αὐτοῖς εἶναι νομίζουσι, πρὸς τὸ μή τι παθεῖν ἂν αὐτοὺς, ἄν ποτ' ἀνενεγκεῖν δυνηθῶμεν. πῶς οὖν τὰς παρούσας τύχας συνεπικουφιοῦσιν ἡμῖν, οἵ γ' ἀεὶ ταύτας αὔξεσθαι συνεχῶς εὔξαιντ' ἄν.

Καὶ ὅτι ταῦτ' οὐκ ἐκ λογισμῶν μόνον συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγ-

ta nobiscum multis occasionibus negotia gesserint; nec sint procul dissiti, vt multum legatis tempus mutuis responsionibus insumendum sit? Equidem nihil contrà opponerem, essemque lubens & ipse assensurus, vt viris vnà cum pietate, ac eo quòd notos habeamus, reliqua suppeterent, quæ iis insint, diximus oportere, qui pro nobis pugnaturi sunt. Sanè quidem pios oportet ac fideles esse, qui bellum sociale inituri sunt; quam vt dotem excipias, maius ab eis damnum futurum pronuncio, quàm si palam hostes extiterint. Satis verò esse virtutem ad negotia proposita, haud vnquam dicam, nisi quis Deo constitutum velit, vt insolitâ nos ratione ac prodigio saluos faciat: quin necesse affirmo, vt quicquam velimus socios iuuare, commeatum alium ad bellum suppetere. Nunc autem earum Gentium paupertatem conspicitis, vtque ne apud se quidem sedentibus ac quietis, necessarius commeatus sit: vt item leui occasione facilè soluant quæ visa erant: ipsaque adeò siqua iureiurando firmauerant. Ad externas autem expeditiones, quis eos nouit eduxisse? quin omninò, quæ eorum vnquam memoria fuit in sæculo? qui nimirum, nisi & ipsi nostris infortuniis abusi, nostramque cum barbaris occupationem, iniuriæ tempus rati, multa è nostris abstraxissent, nunc quoque, vti priùs, nostro viuerent iugo mancipati; nosque dominos, vnà cum aliis, ipsi quoque scirent, quos eos potiùs metuentes, haud vnquam nostris rebus dicam consultutos. Sciunt enim vt iusta iudicare velint, multa è nostris iniuriâ occupasse, cùm nulli essent qui prohiberent: quorũ se dominos fore arbitrantur, dum ipsi interim aliis intendimus animum. Sin autem respirare contingat, necessarium omninò, vt aut reddant; aut nisi velint, negotia habeant, ac bellũ suscipiant, idemque atque à principo periculũ adeant. Haud ergo incerta fortunæ tentare velint; ac cùm lucri occasio suppetat, cogi quandoq; vt sua ipsi dimiserint. Quin rerum nostrarum malã aleam, muri loco sibi ducunt, vt ne quid mali siquãdo nobis facultas emergendi fiat, accipiant. Qui ergo præsenti fortunæ leuamen sint allaturi, quibus semper in votis sit vt continuè augeant?

Quòd autem ista non à solis cogitationibus accidant, sed & ipsas res

spectent, ex præfatis licet conficere. Memores estis, quot ad vtrosque destinatis legatis, de hac belli societate locuti estis? Quoties eis & pietatem, & sacra communia, reliquáque commercia in memoriam reuocastis? Ergóne propterea moti sunt; aut siquid per vim licuit nocere, à nostris abstinuerunt? Enimuerò, barbarico obrutis bello, ac cùm tanta nos malorum circonstaret tragœdia, Tribali, alias quidem circumeuntes Macedoniæ vrbes defectione tentabant; alias admotis exercitibus ac machinis occupabant; alias denique in famis angustias mittebant. Mysorum autem crudelitatem, vix habeas cui alij comparaueris. Tantùm planè aberat, vt ne iactatis tempestate nostris vrbibus præsidio essent, vt alias quidem, quò facilè caperentur, venderent. Hoc enim iis promptum erat, quòd fame pressis necessariam annonam, commeatu ipsi affluentes, non impertirent; alias sibimet ipsi submisso milite ac ducibus, proprias assererent; ac quidem per se ipsi muros tenebant, ac propria constituebant præsidia; miseros autem incolas, perpetuæ iugo seruitutis addictos, à patriâ abducebant. Sed & modò, nostris cognomina vrbibus oppida in suis ipsi sedibus per eos extruxerunt; tamque immensa vectigalia colligunt, vt ne exigendis Barbarorum immanitas multis partibus ad ea accedat. Tametsi hæc agentes, haud ita habebant, vt nos quidem læderent, sibi autem quod è re esset consulerent: quinimò ea in nos ferebantur odij exuperantiâ, vt modò nocerent nostris, sua ipsi lubẽtes pariter perderent. Quas enim illi nostras dissiparunt vrbes, eorum sedibus muri loco erant; Barbarosq; occupantes, futurum eis, loco præsentis malum faciebant. Ac liquet: Ijs enim destructis, iam quidem Trinabum muniunt, aliaq; obsessæ vrbi præsidio futura, inducunt: sic liquidò quod interiacet Mysorum est præda: Barbari autem, liberiùs eorum inuadent terras, quàm colant suas: nuncque alias ipsi quærunt sedes, tanquam nihil ab hostium sedibus suas differre credant.

Mala Triballorum ac Mysorum in Græcos officia.

Hosne ergo, rogo te, belli socios vocaturi sumus, quibus siquid nobis infortunij accidat, commodo sit cessurum; quosque malis nostris, omnes prouectos sciant? Cæterùm quid ea dixi: Optimus enim noster Imperator

A ματα ἀποβλέπουσιν; ἔξεστι τοῖς εἰρημένοις συντίθεσθαι. ἀναμνήσθητε δέ μοι πόσων πρεσβειῶν πρὸς ἀμφοτέρους περὶ τῆς συμμαχίας διειλέχθητε ταύτης. ποσάκις αὐτοὺς καὶ εὐσεβείας καὶ κοινῶν ἱερῶν, καὶ τῆς ἄλλης ἀνεμνήσατε κοινωνίας. ἆρ᾽ οὖν ἐκινήθησαν· ἢ τῶν ἡμετέρων γοῦν, εἴ τι βιάσασθαι οἷοί τ᾽ ἦσαν, ἀπέσχοντο; καὶ μὴν ἡμῶν, ὑπὸ τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους κατακλυζομένων πολέμου, καὶ τοσαύτης τραγῳδίας ἡμᾶς περιεστώσης, Τριβαλοὶ, τὰς μὲν τῶν ἐν Μα-B κεδονίᾳ πόλεων περιιόντες ὑπήγοντο· τὰς δὲ, στρατεύματα περικαθίζοντες, καὶ μηχανήματα προσάγοντες, ᾕρουν· τὰς δὲ, καὶ λιμῷ παρεστήσαντο. τὴν δὲ Μυσῶν ὠμότητα, χαλεπὸν ἑτέρῳ τῳ παραβαλεῖν· οἵ γε τὰς χειμαζομένας τῶν ἡμετέρων πόλεων τοσοῦτ᾽ ἀπεῖχον ἀνέχειν, ὥστε τὰς μὲν ἐπεράτιον, ὅπως ῥᾷον ἁλώσονται. τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἠδύνατο, τὸ μήτε σίτου μεταδιδόναι ταύταις πεινώσαις, αὐτοὺς ἐν ἀφθόνοις διάγοντας· τὰς δὲ C αὐτοὶ στρατεύματα πέμποντες, καὶ στρατηγοὺς οἰκείους, ἀνέστασαν. καὶ τὰ μὲν τείχη, δι᾽ ἑαυτῶν εἶχον, καὶ φρουρὰς αὐτοῖς οἰκείας ἐνεκαθίσαντο· τοὺς δὲ ταλαιπώρους οἰκήτορας, ἀεὶ δουλεύσοντας ἀπῆγον εἰς τὴν αὐτῶν. καὶ νῦν ὁμωνύμους μὲν ταῖς ἡμετέραις πόλεσιν, ἄλλας οὗτοι συνοικίας ἐπὶ τῆς αὐτῶν ᾤκισαν δι᾽ αὐτῶν· φόρους δὲ τοσούτους ἐκλέγουσιν, ὅσων οὐδ᾽ ἂν τὸ πολλοστὸν εἰσέπραξεν ἡ τῶν βαρβάρων ἀπανθρωπία. καίτοι ταῦτα ποιοῦντες, οὐχ ἡμᾶς μὲν ἠδίκουν, αὐτοῖς δὲ συνοίσοντα ἐβουλεύον-D το· ἀλλὰ τοσοῦτον τοῦ πρὸς ἡμᾶς μίσους αὐτοῖς περιῆν, ὥσθ᾽ ὑπὲρ τοῦ τὰ ἡμέτερα κακοῦν, ᾑροῦντο καὶ αὐτοὶ τὰ οἰκεῖα προσαπολλύναι. ἃς γὰρ ἡμετέρας αὐτοὶ διῴκιζον πόλεις, αὗται τῇ τούτων ἀντιτείχεις ἐγίγνοντο· καὶ τοῖς βαρβάροις ἀσχολίαν παρέχουσαι, μέλλειν ἐποίουν αὐτοῖς τὸ κακὸν, ἀντὶ τοῦ παρεῖναι. δῆλον δέ. τούτων γὰρ καθῃρημένων, Τρίναβον μὲν ἤδη τειχίζουσι, καὶ τ᾽ ἄλλ᾽ ὧν δεῖ τοῖς πολιορκουμένοις, εἰσάγουσι· οὕτως, ἄντικρυς Μυσῶν λεία τὸ μεταξύ. οἱ δὲ βάρβαροι, μετὰ πλείονος E ἐπίασι τῆς αὐτῶν, ἢ οἰκοῦσι τῆς αὐτῶν· καὶ νῦν ἄλλων ζητοῦσιν ἣν οἰκήσουσι γῆν. ὡς τὴν ἰδίαν, οὐδὲν τῆς πολεμίας πεπιστεύκασι διαφέρειν.

Τούτους τοίνυν, εἰπέ μοι, καλέσομεν συμμάχους, οἷς ἄν τι πταίσωμεν, εὕρημα γὰρ, καὶ οὓς ἅπαντες ἴσασιν ἐκ τῶν ἡμετέρων κακῶν ηὐξημένους. καί τοι τί ταῦτα εἶπον. ὁ γὰρ πάντα ἄριστος βασιλεὺς,

ὁ ἡμέτερος λέγω, μετὰ πολλὰς πρεσβείας καὶ λόγους, οἷς ἤλπισεν αὐτοὺς εἰς τὴν συμμαχίαν προσάξεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μετ' αὐτὸν βασιλέα, τὴν θυγατέρα τοῦ Μυσῶν ἄρχοντος ἠνάγκασε γυναῖκα λαβεῖν, ταύτῃ μᾶλλον οἰόμενος αὐτοὺς ἐφελκύσασθαι. καί τοι πάντες ἴσασιν, ὅσην ὁ γάμος ἐστὶ τῷ βασιλεῖ μὲν ἀδοξίαν καὶ ταπεινότητα· ἐκείνοις δὲ, εὔκλειαν ἐνήνοχεν. ἆρ' οὖν τοιαύτης αὐτοῖς χάριτος τοῦ βασιλέως ὑπάρξαντος, ᾐσχύνθησαν τὴν εὐεργεσίαν, καί τι καὶ περὶ αὐτῶν χρῆμα γοῦν ἀμοιβῆς ἔχον σχῆμα διανοήθησαν; οὐδαμῶς. καί τι περὶ τῆς κηδείας πάνθ' ὑπισχνοῦντο· καὶ πάντες εἰς οὓς ὑπὲρ τούτων ὤμνυσαν ὅρκους ὁρῶντες, καλῶς ἔφασκον βεβουλεῦσθαι τὸν βασιλέα. ἀλλὰ τῆς χρείας καλούσης, οὐ ναῦν· οὐχ ἱππέα· οὐχ ὁπλίτην ψιλόν· οὐκ ὀβολὸν ἕνα προΐεντο· ἀλλ' οὕτω διὰ τέλους ἀγνωμονεῖν ᾤοντο δεῖν, ὡς καὶ τοῦ βασιλέως ἐπ' Ἰλλυριοὺς καὶ Παίονας ἀποδημεῖν ἐγνωκότος, καὶ δι' ἑαυτοῦ πείθειν ἐπιχειροῦντος ἀμύνειν αὐτῷ· αὐτοὶ πρῶτα μὲν πάντ' ἐκίνουν, δι' ὧν ἤλπιζον αὐτὸν ἀποστήσειν τῶν καλῶς ἐγνωσμένων· ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, ἐνδόντες, καὶ καλῶς ἔχειν εἰπόντες τὰ βεβουλευμένα, ταχίστην ἀναστρέφειν παρῄνουν, ὅσην δὴ δύναιντο δύναμιν ἐπαγόμενοι· τὸ δὲ λοιπὸν, προσθήσειν αὐτοὺς, καὶ συμπροθυμήσεσθαι, καὶ πάντα πράξειν ὑπὲρ αὐτοῦ. ταῦτα μὲν ἦσαν ἐν οἷς ὑπισχνοῦντο. εἰ δ' οἷς ἔλεγον, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν πραγμάτων συνέβη, ἔξεστιν ἐκ τῶν ἀποβάντων τὴν μαρτυρίαν λαμβάνειν. πάλαι γὰρ ἂν δίκην ἔδοσαν οἱ βάρβαροι τοῦ βασιλέως ἐλθόντος, εἰ μὴ τοῖς συμμάχοις οὗτοι τὰς διόδους ἀπέκλεισαν, καὶ τοὺς βαρβάρους ἡμῖν τοῦ θέρους ἐπήγαγον, οὐδένα λοιπὸν δεδιότες. ὥστ' εἴ τις ἄχθεται τοῖς παροῦσι, τούτοις τὴν αἰτίαν τῶν κακῶν λογιζέσθω. ὡς εἴ γ' ἐμμένειν οὗτοι τοῖς ὑπεσχημένοις ἐβούλοντο, καὶ μὴ πάντα τρόπον συγχεῖν καὶ διαφθείρειν τὰ πράγματα, πάλαι ἂν ἡμεῖς τῆς τῶν βαρβάρων ὕβρεως ἀπηλλάγμεθα, καὶ μεθ' ἡσυχίας τὰς πόλεις ᾠκοῦμεν.

Τίς οὖν, εἴ τις μὴ μαίνοιτο, μέτριον ἄν τι παρὰ τούτων ἐλπίσαι, οἷς τὰ ἡμέτερα κακὰ, τῆς αὐτῶν σωτηρίας μᾶλλον σπουδάζεται. οὐκοῦν εἰ τό· Σκύθας μὲν ἡμῖν βοηθεῖν ἕωλον· γέλως δὲ ἡ Τριβαλλοὺς συμ-

post multas legationes ac collatos sermones, quibus in belli societatem adducendos sperabat, ipsum filium, Imperij futurum successorum, ad nuptiarum fœdera cum principis Mysorum filiâ, putans sic pelliciendum, adegit. Atqui sciunt omnes, quàm hoc coniugium, Imperatori quidem dedecori fuerit, ac abiectioni; quàmque illi gloriæ ac splendori. Ergone tantâ ab Imperatore gratiâ donati, reueriti sunt beneficium, ac vel minimum quid ad remunerationis speciem conferre cogitarunt? Haud planè: tametsi necdum conciliatâ affinitate, omnia pollicebantur; ac quotquot promissa firmantibus eorum sacramentis adhibebant animum, optimum iniisse consilium Imperatorem affirmarent. Enimuerò cùm necessitas vocaret, ne nauim; ne equitem; ne simplicem militem; ne vnum obolum protulerunt: quin ita in finem vsque improbè sibi agendum putauerunt, vt cùm Imperator in Illyricum ac Pãnoniam proficisci decreuisset, ipseque per se viros inducere vt vindicando auxilia darent: primùm quidem illi nihil non mouerint, quibus ab eiusmodi optimo consilio retrahendum sperarent: vbi autem minimè persuasissent annuerint quidem, ac rectè habere quod consultum esset fassi sint; quàm citò tamen quas inde licuisset adducentem copias, reuerti monuerint: quod reliquum videretur adiecturos se, ac alacres sociali bello futuros, eiusque gratiâ nihil non molituros. Atque hæc quidem illi pollicebantur: Num autem verbis res responderint, certò nosse licet, ex iis quæ acciderunt. Olim enim Barbari veniente Imperatore pœnas dedissent, nisi illi sociis ac commilitonibus vias interclusissent, inque nos æstate, nihil iam timentes Barbaros immisissent. Quamobrem siquis rerum præsentem statum molestè habet, malorum eis imputet causam. Atque adeò, vt illi voluissent promissis stare, non modis omnibus res confundere ac pessundare, olim nos à Barbarorum iniuriâ liberi ageremus, omnique tranquillitate vrbes incoleremus.

Imperator, filio iungit Mysorum principis filiam.

Mysorum inania promissa Græcorum res labefactant.

Quis ergo, nisi insanus est, vel modicum quid ab illis sperauerit, quibus nostra mala, suâ ipsorum salute chariora sint ac studiosiùs quæsita? Siquidem ergo vt Scythas nobis auxiliaturos speremus, vanum est: vt Tribalos

ridiculum, vt Mysos nihil ad spem commodum; nostri verò quorum pridem virtus defecta sit, nulla ratio habenda est; quem præsenti deinceps negotio auxiliatorem vocauerimus? Num fortè Massagetas huc adesse rogabimus, inque belli societatem venire? vel nuncios ad eos mittemus, qui insulas ac mare extra Columnas habitant? Porrò autem consiliarij sit, non vt ab aliis dicta vituperauerit; nihil verò ipse quod è re sit, ac conducibile dixerit: sed magis, vt priùs refutatis quæ non benè dicta videntur, ipse postmodum sententiâ superauerit: tametsi sunt contradicturi, qui nihil aliud in ciuitate deliberant ac consilij ineunt, quàm vt iis, qui minus placentia dixerint, contradicant.

Ego autem auditores, eos primùm dicere rogauerim, num quid in præfatis reprehendendum habeant, ostendantque, aut non necesse esse vt hæc omnia adsint, belli nobis futuris sociis; vel ego, quos illi dixerint in crimen vocabo, vtbique vtiles existimatos malos pronunciabo. Sin autem neutrum velint præstare, ipsi priùs causâ cadent, videbunturque nobis contradicere, cùm nullam ipsi sententiam inferant. Quòd si benè & vt par erat, vtraque diximus, reliquum est communi deliberemus cônsilio, quinam rerum præsent statu, futuri sint vrbi vtiles. Enimuerò, vt ne nudum temerè sermonem effutire videar, lubensque præ consilij inopiâ à rebus memet abstrahere, dicam quæ videntur; hoc tantùm rogans, vt siquid consilium à vestro alienum sensu complectatur, non priùs tumultum cieatis, sed expectetis reliqua, tumque vel præbeatis assensum, vel aliud quidpiam congruum magis temporibus inuenire tentetis. Non belli sociorum defectu, Auditores, in eum statum redacti sumus. Minimè gentium: verùm alia nobis vt in hæc mala incideremus, in causâ extiterunt; eaque occupantia rempublicam, cùm tales essemus, qui belli socij aliis auxiliari possemus, eò nos compulere, vt omni parte auxiliarios quærere necessum habeamus. Porrò nobis sunt belli socij, iique multi ac boni, quique adeò nostra mala molestè ferant, vt sic nos ipse optem nostra ferre, ac nobis condolere. Dicam homines; iubete, ac iras continete.

A μαχία· ἀνέλπιστα δὲ τὰ Μυσῶν, ἡμᾶς δὲ πῶς οὐδὲ προσλογίζεσθαι χρὴ πάλαι ἀπειρηκότας, τίνα λοιπὸν καλέσομεν σύμμαχον ἐπὶ τὰ παρόντα. οὐ γὰρ δήπου Μασσαγέτας ἀξιώσομεν δεῦρ' ἥκειν, μεταληψομένους τοῦ πολέμου· ἢ πρὸς τοὺς τὴν ἔξω στηλῶν θάλατταν οἰκοῦντας πέμψομεν πρέσβεις; συμβούλου δ' ἐστὶν, οὐ τοῖς μὲν ὑπ' ἄλλων λεγομένοις ἐπιτιμᾶν· αὐτὸν δ' ἃ συνοίσει μὴ λέγειν· ἀλλ' ἀντειπόντα τοῖς οὐ καλῶς δοκοῦσιν εἰρῆσθαι B πρότερον, αὐτὸν ὕστερον τῇ γνώμῃ κρατεῖν. καί τοι ἀντεροῦσιν, οἱ μηδὲν ἕτερον ἐν τῇ πόλει συμβουλεύειν προσποιοῦντες, ἢ ὅπως τοῖς μὴ τὰ δοκοῦντ' αὐτοῖς λέγουσιν, ἀντεροῦσιν.

Ἐγὼ δὲ πρῶτον μὲν, ὦ ἄνδρες, ἀξιώσαιμ' ἂν τούτους λέγειν, εἴ τι τοῖς εἰρημένοις ἐπιτιμῶσι, καὶ δεικνύειν, ἢ ὡς οὐκ ἔξεστι τῶν ἀπηριθμημένων προσεῖναι δεῖ τοῖς ἡμῖν συμμαχήσουσιν· ἢ ἐγὼ τοὺς ὑπ' αὐτῶν λεγομένους C συκοφαντῶ, καὶ χρησίμους ἐσομένους τῇ πόλει, πονηροὺς ἀποφαίνω. εἰ δὲ μηδέτερον τούτων ἐθελήσουσιν, ὅταν ἡμῖν ἐγκαλοῦσιν, αὐτοὶ πρότερον πείσονται, καὶ δόξουσιν ἡμῖν ἀντιλέγειν, οὐδεμίαν αὐτοὶ γνώμην εἰσφέροντες. εἰ δ' ἀμφότερα καλῶς εἴρηται παρ' ἡμῶν, λείπεται σκοπεῖν ἐν κοινῷ, τίνες οἱ πρὸς τὰ παρόντα τῇ πόλει λυσιτελήσοντες. οὐ μὴν ἀλλ' ἵνα μὴ δοκῶ λόγον ἄλλως μόνον εἶναι τὰ παρ' ἡμῶν, τῶν δὲ πραγμάτων ἑκὼν δι' D ἀπειρίαν ἀφίστασθαι, ἐρῶ τὰ δοκοῦντα· τοσοῦτον ὑμῶν δεηθεὶς, μὴ πρότερον θορυβεῖν, εἴ τι παρ' ὃ δοκεῖ ὑμῖν ἡ συμβουλὴ περιέξει· ἀλλ' ἀναμένοντας τὰ λοιπὰ, τότε ἢ συνθέσθαι, ἢ τοῖς καιροῖς ἄλλο τι χρησιμώτερον ἐξευρίσκειν πειρᾶσθαι. οὐκ ἀπορίᾳ συμμάχων ἐπὶ τοῦτ' ἀφίγμεθα, ὦ ἄνδρες. οὔ. ἀλλ' ἕτερα τῶν παρόντων κακῶν ἡμῖν γέγονεν αἴ- E τια· ἃ τῆς πολιτείας κρατήσαντα, καὶ συμμαχεῖν δυναμένους ἑτέροις ἡμᾶς, νῦν τοὺς βοηθήσοντας, περιϊόντας ἀναγκάζει ζητεῖν. σύμμαχοι δ' ἡμῖν εἰσι καὶ πολλοὶ καὶ καλοὶ, καὶ τοσοῦτον ἀχθόμενοι τοῖς ἡμετέροις κακοῖς, ὅσον ἡμᾶς ἔγωγ' ἂν εὐξαίμην ὑμῖν αὐτοῖς συναλγεῖν. εἴπω τίνας, κελεύετε, καὶ οὐκ ὀργιεῖσθε.

Τοὺς νῦν ἥκοντας Ῥωμαίους, φημὶ, καὶ τὰ ἐκείνων ὅπλα, καὶ τὴν ἀνδρίαν· ὃ καὶ θαυμάζω εἰ καὶ τοὔνομα γνῶν, οὐχ ἱκανὸν ὑμῖν διαβάλλειν τοὺς ἄνδρας. σκέψασθε τοίνυν, εἰ τίνος τῶν προειρημένων ἐνδεῖ τοῖς συμμάχοις ἡμῖν, μᾶλλον δ' εἰ μὴ πρὸς πάντα μετὰ τοῦ περιόντος ἀρκοῦσιν. ἐκ κοινοῦ ὅθεν ἠρξάμην, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ δηλονότι προσρήματος, ποιήσομαι τὴν ἀρχήν. τίνες Ῥωμαίοις Ῥωμαίων οἰκειότεροι σύμμαχοι· ἢ τίνες ἀξιοπιστότεροι, τῶν τὴν αὐτὴν ἐχόντων πατρίδα. ἡ γὰρ ἐκείνων πόλις, τῆς ἡμετέρας μητρόπολις γέγονε· καὶ τοῖς ἀποίκοις κοινωνήσασα τῆς ἐπωνυμίας, ἐκείνη μὲν ὥσπερ τις πρόβολος ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἑσπέρας· ἡμᾶς δὲ, τῆς Ἀσίας ἡγησομένους ἐξέπεμψεν· ὥσθ' ἕνα μὲν δῆμον ἡμᾶς τε κἀκείνους δοκεῖν· μίαν δὲ πόλιν ἀμφοτέρας, ἐν ἀποίκου καὶ μητροπόλεως σχήματι τεταγμένας, μηδὲν δὲ εἶναι τὸ διαιροῦν· πλὴν ὅσον τὴν μὲν, Ῥώμυλος ἱδρύσατο· τὴν δ' ὁ μὲν ἐκείνου βασιλείαν διαδεξάμενος ἔπηξε Κωνσταντῖνος. ἀλλὰ μὴν αὐτόν τε Κωνσταντῖνον, οὗ πάντα τὰ ἡμέτερα ἤρτηται, Ῥωμαῖον ἴσασι πάντες, καὶ τῇ τῆς πατρίδος ἐπωνυμίᾳ, ἣν αὐτὸς ἔκτισε πόλιν τετιμηκότα. οὕτω γὰρ ἐβούλετο διὰ πάντων· εἰ οἷόν τ' εἴπερ, ἀμφοτέρας κεράσαι τὰς πόλεις· ὥστ' οὐ μόνον αὐτὸν ἕνα ὄντα βασιλεύειν ἀμφοτέρων ἀρκοῦν ὑπελάμβανεν, καὶ παρ' ἑκατέρᾳ τῆς βασιλείας ἱδρύσασθαι δέον· ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασιν αἱ πόλεις σημαίνοιντο, πρὸς τὸ μίαν ἀμφοτέρας εἶναι τὰς πόλεις οὐκ ὀλίγον ἐνδεῖν. ἅμα τε οὖν ταύτην ἱδρύετο, καὶ τῇ πόλει μετὰ τοῦ ὀνόματος συνῳκισμένη, καὶ τὸ τῆς Ῥώμης ἀξίωμα· καὶ ἡ Ῥωμαίων γερουσία δεῦρο μετέβαινε, τὴν νέαν κοσμήσουσα Ῥώμην· καὶ οἱ μεταστάντες, ἐγένοντο τοὺς προγόνους ἡμῶν.

Τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὰς τῶν βασιλέων γονὰς ἐτηρεῖτο· καὶ παρ' ἡμῖν ὁ τῆς πόλεως οἰκιστὴς ἐπαιδοποιεῖτο· τοὺς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ διαδεξομένους, ἐνταῦθα καθίσῃ· καὶ μετὰ τῆς πόλεως αὐτῆς, καὶ τὴν ἀρχὴν παρεδίδου· Ῥωμαίοις, Ῥωμαίων, ἄρχουσι δι' αἰῶνος· οὓς, δὴ ποιεῖ ὁ χρόνος, καὶ μέχρις ἡμῶν διεβίβασε. καὶ τηροίη γε τὸ γένος ἀθάνατον. οὐ μὴν οὐδ' ἑτέροις ἐχρώμεθα τότε τῶν θείων ἐξηγηταῖς· ἀλλ' οἱ αὐτοὶ, τῆς τε πολιτείας, καὶ τῶν περὶ τὴν εὐσέβειαν ἡμῖν ἦσαν προστάται, ἕως οὔπω τὰ κομψὰ ταῦτα παρὰ πᾶσιν ἐκράτει· ἀλλ' ἐπεί τι καὶ πέρας

Venientes nunc Romanos dico, eorumque arma ac fortitudinem: ac mirum, ni ipsum nomen, viros vobis conciliet. Pensate ergo, num quid eorum quæ prædiximus, belli nobis sociis desit; quin potiùs num abundè omnibus, quibus quis auxilietur, præditi sint. Itaque vnde cœpi; à communi, inquam, appellatione, inde ducam exordium. Quosnam Romani Romanis magis necessarios socios habeant? Quinam verò ad fidem comparatiores, quàm qui habent eandem patriam? Eorum namque ciuitas, nostræ Metropolis est; cumque Coloniæ commune impertisset nomen, ipsa quidem velut propugnaculum in Occidente mansit; nos verò, qui Asiæ præessemus, emisit: vt planè vtrique, vnus idemque populus videamur; ambæque vrbes vrbs eadem, pro Coloniæ ac Metropolis ratione: nihilque sit quod distinguat, excepto vt alteram quidem Romulus fundauerit; alteram verò, eius Imperij successor Constantinus condiderit. Quin & Constantinum à quo omnia nostra pendent, sciunt omnes Romanum extitisse, ac quam condidit vrbem, patriæ cognomen tribuentem, honorasse. Hoc enim vniuersis studebat, vt ambas, vt ita dicam, velut commisceret vrbes: vt nedum vnum ipsum ambabus imperare haud satis arbitraretur, vtque in vtraque Imperij sedem poneret; nisi abundè iisdem vrbes nominibus censerentur, quò vix non ambæ, vna ciuitas essent. Mox ergo ac eam condidisset, vnà cum nominis appellatione, Romæ etiam dignitas in vrbem illata est: Senatusque Romanus huc commigrauit, nouam Romam honestans, quique commigrauerant, maiorum nostrorum parentes extiterunt.

Idipsum verò quòd attinet ad Imperatorũ proles seruabatur, vrbisq; conditor apud nos, filios procreabat, inq; eâ illos constituens, qui eius Imperio successuri erant, Imperium eis cum vrbe tradebat: Romanis Romanorum sceptra in æuum tenentibus; quos fauens tempus, ad nostram vsque ætatem prouexit; atque vtinam conseruet deinceps immortale genus. At nec aliis tunc vtebamur diuinorum doctoribus; quin iidem nobis, tum Reipublicæ, tum sacrorum ac religionis præsides erant, quandiu nec. dum scita illa versutaque apud omnes vigebant; sed tandem finis aliquis con-

Multis laudata Romanorum societas I. Occidentalium.

Roma antiqua nouæ Metropolis; eaque eius Colonia.

Constantini consilium appellando nouam Romam.

Iidem olim Latinis ac Græcis cùm, Imperatores tum pietatis magistri.

tendendi erat. Siquidem ergo multiplex communio mutuam dolere vicem communicantes efficit; eademque vt fortiores, imbecillioribus auxilientur inducit, ad quos iustiori titulo confugiemus hisce omissis? haud secus ac siquis lacessitus ac malè habens, alium quem appellare velit, cùm adsit mater, ac auxiliari possit. Quòd autem Metropolis, matris habeat vicem ductis ab ipsâ Coloniis, nemo nescit, nisi quis propriam ipsam vocem intelligere nolit. Ostendunt verò ac probant, quæ Metropoles, aduersus omnes qui iniuriam vellent inferre, tanquam ipsæ appeterentur, gesserunt bella: è quibus fidem amplissimam habent, multamque scriptoribus præbent segetem, quæ nostri causâ aduersus Barbaros isti consummauere. Ac verò miror, vt nec similis necessitas, similes nobis socios in memoriam reducat. Quinam enim alij ad vsque Syriam ac Palæstinam nostri causâ Barbaros persequentes, centum millibus cadauerum ad Orontem, campum operuerunt, ac nobis gratis, quas ablatas amiseramus, vrbes reddiderunt? ac quidem ipsi exantlarunt labores; nostris verò fruenda præmia tradiderunt; libertatem pariter ac pietatem, vniuersis Asiam incolentibus Græcis, ceu fugitiuam, postliminiò reducentes; idque cùm beneficio affecti, ne gratias quidem beneficis agerent: imò neque bello petere vererentur, modisque omnibus eos vexare, qui prompti essent omnia facere, vt ne nos ab hostibus talia pateremur.

Metropolis Coloniæ mater.

Latinorum in Asiâ præclaræ res.

Græcorum ingrati in Latinos, mores.

Quisnam verò in alios referat, vt hactenus simus, sicque vtcunque habeamus, præterquam in octingentos illos, qui nostrûm cuidam Imperatorum adhærentes, sobrio illi, vtque videtur, prudenti viro; ipsi quidem mortem obierunt, immortali à proposito animique generositate gloriam consequentes; nos verò cùm à turpi seruitute, tum à reliquis huic sorti fortunæque coniunctis, liberarunt: quos verè patriæ nostræ propugnacula ac turres dicas; vt nisi se, tunc illi Barbaris obiecissent, ne modò quidem esset cuius gratiâ deliberaremus. Atque id quidem benè: qui autem haud ita pridem Smyrnam ceperunt, ac portum quidem occuparunt, vbi Barbarorum classis, quæ vniuersam terram nostram desolauerat, collecta erat; eodemque loco

Spectata fortitudo cohortis Latinorum

Smyrna à Latinis capta, maximo Græcorum bono.

A τῆς φιλονεικίας. ἐκεῖνο εἰ τὸ πολλά ποτ᾽ εἶναι κοινά, συναλγεῖν ἀλλήλοις ποιεῖ τοὺς κοινωνοῦντας· τοῦτο δὲ καὶ τοὺς ἰσχυροτέρους ἀμύνειν πείθει τοῖς ἀσθενεστέροις, ἐπὶ τίνας καταφευξόμεθα δικαιοτέρους, τούτους παραδραμόντες. παραπλήσιον ὥσπερ ἂν εἴ τις προπηλακιζόμενος καὶ κακῶς πάσχων, ἕτερον ἠξίου καλεῖν, τῆς μητρὸς αὐτοῦ παρισταμένης, καὶ δυναμένης ἀμύνειν. ὅτι δ᾽ ἡ μητρόπολις τοῖς ἀποίκοις ἐν μητρὸς καθίσταται σχήματι, ἀγνοεῖ μὲν οὐδείς, εἰ μή τις καὶ τῆς ἰδίας φωνῆς

B οὐκ ἐθέλει συνεῖναι. δηλοῦσι δὲ καὶ οἱ ὑπὲρ τῶν ἀποίκων πρὸς πάντας τοὺς πλεονεκτεῖν βουλομένους, τῶν μητροπόλεων ὡς ὑπὲρ ἑαυτῶν γενόμενοι πόλεμοι, ὧν ἀξιολογώτατοί εἰσι, καὶ πολλὴν εὐπορίαν τοῖς συγγραφεῦσι παρεχόμενοι, οἱ πρὸς τουτουσὶ τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ ἡμῶν τούτοις διηνυσμένοι. ὃ καὶ θαυμάζω, εἰ μηδὲ τὸ τῆς χρείας ὅμοιον, τῶν ὁμοίων ἡμᾶς ἀναμιμνήσκει συμμά-

C χων. τίνες γάρ εἰσιν οἱ μέχρι Συρίας καὶ Παλαιστίνης ὑπὲρ ἡμῶν τοὺς βαρβάρους διώξαντες, καὶ δέκα μὲν μυριάσι νεκρῶν τὸ περὶ τὸν Ὀρόντην πεδίον καλύψαντες, ἡμῖν δὲ προῖκα ἀποδεδωκότες, ἃς ἀφῃρήμεθα πόλεις· καὶ τοὺς μὲν πόνους αὐτοὶ ποιησάμενοι, τὰ δ᾽ ἆθλα τοῖς ἡμετέροις δεδωκότες καρποῦσθαι· τὴν δ᾽ ἐλευθερίαν καὶ τὴν εὐσέβειαν, πᾶσι τοῖς τὴν Ἀσίαν οἰκοῦσιν Ἕλλησιν, ὥσπερ τινὰ φυγάδα καταγαγόντες· καὶ ταῦτα, τῶν εὖ παθόντων, οὐδὲ χάριν αὐτοῖς τῆς εὐεργεσίας εἰδότων· ἀλλὰ καὶ πολεμεῖν οὐκ ὀκνούντων, καὶ πάντα

D τρόπον κακούντων, τοὺς, ὅπως μὴ ταῦθ᾽ ἡμεῖς ὑπὸ τῶν πολεμίων πεισόμεθα, πάντα ποιεῖν ἑλομένους.

Ἢ τίνας ἄν τις ἄλλους αἰτιάσαιτο οὗ νῦν ἡμᾶς εἶναι καὶ ὁπωσοῦν, ἢ τοὺς ὀκτακοσίους ἐκείνους, οἳ βασιλεῖ τινι τῶν ἡμετέρων προσθέμενοι, σώφρονι τὰ πάντα καὶ νοῦν ὡς ἔοικεν ἔχοντι, αὐτοὶ μὲν ἀπέθανον, ἀθάνατον δ᾽ ἐξ ὧν προείλοντο δόξαν κτησάμενοι· ἡμᾶς δὲ πρὸς τὸ μὴ δουλεύειν αἰσχρῶς, καὶ πάντων τῶν τῇ τύχῃ ταύτῃ συγκεκληρωμένων, ἀπήλλαξαν· οὓς, οὐκ ἄν τις ἁμάρ-

E τοι, πύργους τῆς ἡμετέρας εἰπών· ὡς εἰ μὴ σφᾶς αὐτοὺς τότ᾽ ἐκεῖνοι τοῖς βαρβάροις ἀντέστησαν, οὐδ᾽ ἂν ἦν ὑπὲρ ὅτου νῦν ἔδει βουλεύεσθαι. ἀλλ᾽ εὖ τοῦτό γε· οἱ δ᾽ ὀλίγῳ πρότερον τὴν Σμύρναν καταλαβόντες, καὶ τὸν λιμένα μὲν κατασχόντες, οὗ τὰ πᾶσαν τὴν ἡμετέραν ἀοίκητα πεποιηκότα πλοῖα τῶν βαρβάρων συνηθροίζετο, τὸν δὲ βάρβαρον αὐτόθι πρὸς τοὺς

τείχεσι μαχόμενον κτείναντες, οὗ ζῶντος, οὐδὲν τῶν κακῶν ἀνέλπιστον ἦν, πόθεν ὡρμῶντο, καὶ τίσι χαριζόμενοι τοῦτο ἐποίουν. οὔτε γὰρ Σκυθῶν τινες ἢ Μυσῶν τὰ τοιαῦτα ἐτόλμων, οὔτ' ἄλλοις πλὴν ἡμῶν βοηθήσοντες ἧκον. οἵ γε γὰρ ἐλθόντες ἐκ τῶν Ἄλπεων ἔπλεον. καὶ ὁ τῶν Σμυρναίων λιμὴν, ἴστε πάντες οἷα πᾶσιν ἡμῖν ἤγειρε κύματα. πόσον δὴ ὑπὲρ τούτου καὶ σωμάτων καὶ χρημάτων πλῆθος καὶ πρότερον ἀνηλῶσθαι δοκεῖτε, καὶ νῦν ἀναλοῦσθαι κατ' ἔτος. πάντως ἂν ἔστη καὶ πηγὰς ἔχον ἀρχήν. κἀκείνων μὲν οἱ κίνδυνοι καὶ τὰ ἀναλώματα· ἡμῖν δὲ καθημένοις τὰ ἐντεῦθεν προσγίνεται κέρδη. τίνα δὲ λέγω ταῦτα. τῶν αἰχμαλώτων οἱ καθημέραν ἀνασωζόμενοι, οὓς ἀπειρήκασιν ἀριθμοῦντες, οἷς ταῦτα ἐμέλησεν ἀναγράφειν· αἱ τῶν ἐμπόρων ἀναγωγαί. τὸ μηδὲ τῆς θαλάττης εἴργεσθαι· τὸ τὰς νήσους μὴ ἀνηρπάσθαι· πάνθ' ὅσων πρὶν ἐνειχόμεθα. τὰ δὲ πρὸς Ἴμβρον παρ' αὐτῶν γενόμενα, πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ὑπὲρ τίνος τις νομίσει πεπρᾶχθαι. ἢ κἀκεῖ τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀμυνόμενοι, τὰ τοιαῦτ' ἐπεδείκνυντο;

Ἀλλ' οὔτ' ἐκεῖνοι πώποτε κατῆλθον εἰς τὸν Ἀδρίαν, οἵ γε οὐδ' ἴσασιν· οὐδ' εὕροι τις ἂν Ἰταλικὸν ἀνδράποδον ἐν Ἐφέσῳ καὶ Μαγνησίᾳ· ἀλλ' ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ δουλεύοντες πανταχοῦ· ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνοι παροξυνθέντες, ὀλίγαις τριήρεσιν ἐπιπλεύσαντες, κατέλαβον τοὺς βαρβάρους, εἴκοσι καὶ ἑκατὸν πλοίοις ἀνδραποδιζομένους τὴν Ἴμβρον. οἵαν δὴ ἐκ τούτους ὑπὲρ ἡμῶν ἀπῄτησαν δίκην, ἴσασιν οἱ μέχρι νῦν ἐκείνων μεμνημένοι τῶν ναυαγίων. σχεδὸν γὰρ οὐδεὶς τότε λέγεται τῶν βαρβάρων διαφυγεῖν. καὶ σιωπῶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ λῃστρικὰ πλοῖα, καὶ τῶν βαρβάρων τοὺς αὐτόθι διαφθαρέντας· καὶ πάλιν τὰ πρὸς Θετταλίᾳ, καὶ ἱερῷ ὄρει, καὶ Ἑλλησπόντῳ, καὶ πάσαις νήσοις. σχεδὸν γὰρ ἑκάστης ἡμέρας ἔχουσί τι λέγειν κατὰ τῶν βαρβάρων ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένον. οὕτως αὐτοῖς μὲν τὸ νικᾶν, ἡ ἧττα δὲ τοῖς βαρβάροις ἐξ ἀρχῆς συγκεκλήρωται. καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε συμβαλόντες, οὐκ ἀνέστησαν τρόπαια. ἀλλὰ μὴν ἄνωθεν τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους μίσους ἀρξάμενοι, μέχρι ἀεὶ διαγεγόνασιν, οὐδέποτε μη-

A Barbarum ad muros pugnantem peremerunt, quo superstite, nullum erat malorum genus, quod non immineret, vndenam profecti erant; in quorumue gratiam, rem eiusmodi præstabant? Neque enim Seythæ aliqui, aut Mysi talia præsumpserunt; nec ij aliis quàm nobis suppetias venerunt: Qui enim venerant, ab Alpibus nauigarant. Scitis verò omnes, quantos vniuersis nobis excitauerit fluctûs Smyrnæ portus. Quantam verò eius causâ hominum B multitudinem, quantasue opes, cùm priùs consumpta existimatis, etiamnumque annis singulis consumi? Planè stitisset cui vel fontes initium fuissent. Ac illi quidem periculis defuncti sunt, sumptûsque fecerunt, nobis verò sedentibus, quæ inde sunt lucra, accedunt. Quænam verò hæc dico? Recepti ac salui quotidie captiui, quibus numerandis ne sufficiebant quidem, qui perscribendis operam ponebant: mercatoribus libera nauigatio; vt ne mari atC ceamur; vt ne hostes rapuerint insulas; quæcunque demum priùs passi sumus. Quæ verò ab eis apud Imbrum gesta sunt, per ipsam obtestor veritatem, cuiusnam quis gratiâ gesta putauerit? Illic ne quoque, vt Barbaros sui causâ vlciscerentur, talia designarunt?

Imbrus maris Egæi insula, eiusdemque in eâ nominis vrbs

Enimuerò, neque illi vnquam in Adriaticum mare descenderunt, quod ne norunt quidem: nec quis seruum ex Italiâ Ephesi ac Magnesiæ inueneD rit: nos verò ij sumus, qui vbique gentium serui sumus: quorum illi causâ exacerbati, paucis triremibus aduecti, Barbaros cœperunt, cùm illi centum ac viginti nauigiorum classe, Imbrum manciparent. Quàm verò graues ab eis pœnas nos vlciscentes exegerint, sciunt qui hactenus facta illic naufragia memoriâ retinent. Ferunt enim vix quemquam effugisse Barbarorum. Sileo piraticas in Peloponneso naues, ac Barbaros illic internecioni datos: rurE sumque gesta in Thessaliâ, Monte sancto, Hellesponto, ac omnibus insulis. Vix enim præterit dies, quæ non aliquid in Barbaros ab eis designatum ferat. Sic quidem ipsis, vincere; Barbaris autem vinci à principio videtur obtigisse. Nec congressionem assignare liceat, quâ non victores trophæa erexerint. Enimuerò cùm ab antiquo cœperint Barbaros prosequi odio, hactenus perseuerant, vt nihil vnquam

Ingens ad eam deleta Barbarorum classis, aliaque præclara à Latinis bello sacro designata.

fœderis incundi meminerint: atque **A** adeò res eiusmodi, nedum æuo hoc, nominis eis afferet clarítatem; verùm etiam futuro, magnorum bonorum habet repromissionem. Atqui, quis certius aliquod argumentum velit, vt non ij facilè, tanquam colorem sint sententiam mutaturi, quàm vt diuturno adeò tempore aduersus Barbaros depugnantes, neque ipsi vnquam inducias petierint; nec hostibus voluerint concedi. Tanquam verò ab ipsâ naturâ in eos bellum susceperint, sic eorum ruinam lucri maximi loco habent. Quòd **B** autem non nisi grandi ære talia designare potuerint, ridiculus sim vt probare tentauerim. Sciunt verò qui nauales instruunt copias, nihil paucioribus indigere ad commeatum bello comparatam nauim, atque indigeat vna vrbs tota. Tot verò illi continuè instruunt classes, vt ludus quidem videatur, quam Græci miserunt expugnatum Troiam: sic velutè fontibus, pe- **C** cuniæ affluunt. Nec hominum, quam pecuniarum minor copia. Per nationes enim, sodalitiaque ac tribûs transeunt, vt videantur patriâ relictâ aliò commigrare. Quòd siquis eò moueri dicat, quod nos miserantes, mala nostra suam ipsorum calamitatem ducant; quid vel parentes ampliorum in nos viscerum ostendere valeant? Sin autem, tantæ illius magnificentiæ præmium, quam inde consequuntur, gloriam quætant, quandonam ij induci possint, vt leui- **D** bus quibusdam ex causis belli socios deserant; quî verò non iis sint auxiliaturi, quorum salute, tantam habeant reportare gloriam? Sin denique, quod maius veriusque dicatur, quòd in suis ac necessariis, quosque vt sua ipsorum membra curent, pietatem videant in discrimen vocari; atque eos, qui cum ipsis ac per ipsos vniuersis dominabantur, eorum mancipari seruos, quos prius habuissent mancipia, pro omnibus ipsi adierunt periculum; vnum **E** illud sibi proponentes, quò religionem sacratissimam ab impiorum iniuriâ liberarent, quomodo non eximium quid videatur quod ab eis agitur? aut quis illustrius possit afferre pietatis indicium? siquidem blasphemantibus Christum, diuinisque eius legibus, suam ipsorum opponentibus iniquitatem, inque tantas necessitates dictos ab eo Christianos mittentibus, vt ne quidem aliò qui

Pulchrè deducti quos bello sacro Latini habuerunt fines.

A θέντες σπονδῶν· ὡς πώποτ' αὐτοῖς οὐκ εἰς τοῦτο μόνον εὔκλειαν οἴσειν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον, ἀγαθῶν μεγάλων ἔχειν ἐπαγγελίαν. καίτοι τίς ἂν ἄλλο μεῖζον ἔχοι τεκμήριον τοῦ τοὺς ἄνδρας μὴ ῥᾳδίως ὥσπερ χροιὰς μεταβάλλειν τὰς γνώμας, ἢ τοσοῦτον χρόνον πολεμοῦντας πρὸς βαρβάρους, ἀνοχὰς μήτ' αὐτοὺς αἰτῆσαι· μήτε θελῆσαι δοῦναι τοῖς πολεμίοις. ἀλλ' ὥσπερ καὶ τὴν πρὸς ἐκείνους μάχην μετὰ τῆς φύσεως δεξαμένους, οὕτω τὴν ἐκείνων ἀπώλειαν, ἥδιστον νομίζειν κέρδος. ὅτι δ' οὐκ ἄνευ χρημάτων **B** τὰ τοιαῦτα ἂν ἠδυνήθησαν, γέλως μὲν ἀποδεικνύναι πειρᾶσθαι. ἴσασι δὲ οἱ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις ἐξαρτυόμενοι, ὡς ὅσων μιᾷ πόλει, τοσούτων δεῖ καὶ μιᾷ νηῒ στρατιώτιδι. ἀποστόλους δ' ἐκεῖνοι τοσούτους συνεχῶς ἐξαρτύονται, ὡς παιδιάν τινα δοκεῖν, ὃν Ἕλληνες ἐπὶ Τροίαν ἀπέστειλαν· οὕτω τὰ χρήματ' αὐτοῖς ὥσπερ **C** ἀπὸ πηγῶν ἐπιρρεῖ. καὶ τὸ τῶν χρημάτων πλῆθος, οὐχ ἧττον τὸ τῶν σωμάτων. κατὰ ἔθνη γὰρ καὶ κατὰ φατρίας καὶ κατὰ φυλὰς διαβαίνουσιν· ὡς δοκεῖν ἄλλοσε μετοικίζεσθαι, τὴν πατρίδα καταλιπόντας. ὃ δ' ἐπὶ ταῦτα κινοῦν, εἰ μὲν τὸ συναλγεῖν ἡμῖν εἴποι τις, καὶ συμφορὰν ποιεῖσθαι τὰ ἡμέτερα πάθη· τί τοῖς γονεῦσι περὶ ἡμᾶς ἐπιδείξασθαι πλέον καταλέλοιπεν. εἰ δὲ τὴν ἐπὶ τούτοις δόξαν, ἆθλον τῆς τοσαύτης μεγαλοψυχίας ποιοῦνται, **D** πότ' ἂν οὕτω μικρῶν τινων ἕνεκα τοὺς συμμάχους ἐγκαταλίποιεν· ἢ πῶς οὐκ ἂν βοηθοῖεν ἐκείνοις, οὓς σώσαντες, τοσαύτην οἴσεσθαι μέλλουσι δόξαν. εἰ δ' ὃ μεῖζον καὶ ἀληθέστερον εἴποι τις, ὡς ὁρῶντες ἐν τοῖς οἰκείοις καὶ ὧν ὡς οἰκείων μελῶν κήδονται, τὴν εὐσέβειαν κινδυνεύουσαν· καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, καὶ δι' αὐτῶν, πάντων κρατοῦντας, τοῖς πρότερον ἀνδραπόδοις ἀναγκαζομένους δουλεύειν, αὐτοὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀνεδέξαντο κίνδυνον· **E** ἓν τοῦτο σκοποῦντες, ὅπως τὴν ἁγιωτάτην θρησκείαν, τῆς τῶν ἀσεβῶν ὕβρεως ἐξαρπάσωσι· πῶς οὐχ ὑπερφυὲς τὸ κατ' αὐτούς· ἢ τί τις λαμπρότερον εὐσεβείας ἐξενέγκαι τεκμήριον· οἵ γε τοῖς τὸν Χριστὸν βλασφημοῦσι, καὶ τοῖς ἐκείνου θείοις νόμοις, τὴν παρ' ἑαυτῶν ἀντιτιθεῖσιν ἀνομίαν· καὶ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ καλουμένοις τοσαύτας περιτιθεῖσιν ἀνάγκας. ὡς οὐκ ἐνὸν ἄλλως ζῆν, ἂν μὴ

τὴς ἐκείνων ἐπαινῇ τὴν φθοράν, μόνοι πᾶσιν ἑαυτοὺς ἀντεξήγαγον. καὶ οὐκ ἔστιν οὐ πόλις· οὐ νῆσος· οὐκ ἤπειρος, οὗ μὴ συνεχῶς οὗτοι τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἐπιδείκνυνται ζῆλον, κλαίειν ἀναγκάζοντες, τοὺς τῆς εὐσεβείας καταγελῶντας. οὗτοι γάρ εἰσιν, οἱ πρὸς Λιβύῃ μὲν καὶ Καρχηδόνι, πολλαῖς τριήρεσι καὶ πεζῇ δυνάμει τὴν τῶν βαρβάρων ὕβριν ἀνείργοντες· Αἰγυπτίοις δὲ ἐπιστρατεύσαντες, καὶ τὴν ἐκείνων μητρόπολιν πυρὸς καὶ νεκρῶν καὶ ἐρειπίων ἐμπλήσαντες· Ἀσίαν δ᾽ οὕτω πλήξαντες, ὥστ᾽ ἀγαπᾶν εἰ μή τι πείσαιτο· τοὺς δ᾽ ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ Προποντίδι, καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοὴν τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἀναγκάζοντες φρίττειν. ἄλλων δέ τινων ὑπὲρ τὸν Καύκασον μαινομένων, καὶ τῷ πυρὶ προσαγόντων ἃ προσήκει Θεῷ, ὥσπερ οὐκ ἄλλοις ὑπὲρ τῆς θείας δόξης προσῆκον ἀγανακτεῖν, οὗτοι τοῖς ὅπλοις ἐκείνοις ἐπιπεσόντες, τὴν ἐκείνων ἔσβεσαν ἀλογίαν, ἀποικίαν τε πέμποντες, καὶ νόμους τιθέμενοι, καὶ πάντα τρόπον τὰ τῶν βαρβάρων ἐξημεροῦντες· οὕτως ἀμήχανόν τινα φροντίδα ὁ Θεὸς ὑπὲρ εὐσεβείας ταῖς ἐκείνων ἐνῆκε ψυχαῖς. ὥστε τοῦτ᾽ αὐτοῖς εἶναι βίον, καὶ τοῦτο σκοπεῖν, ὅτι τοὺς βαρβάρους πλήξαντες, ἀθῴους τῆς ἐκείνων ὕβρεως τοὺς μετ᾽ εὐσεβείας ᾑρημένους ζῆν ἀποδείξουσι.

Τούτους μὲν οὖν καὶ ἐὰν μὴ βουλομένους καὶ τὴν συμμαχίαν ἀπαγορεύοντας, ἔδει προσαναγκάζειν, δεομένους καὶ χρήματα ὑπισχνουμένους, καὶ πάντα ποιοῦντας, δι᾽ ὧν ἂν μεθ᾽ ἡμῶν στῆναι τούτους ἐπείθομεν, οὐδὲ σὺν ἑτέροις μᾶλλον θαρρεῖν ἔχοντες ἐκ τῶν εἰρημένων. ἐπεὶ δὲ τούτους ἤγγελται καὶ δὴ παρεῖναι, καὶ τὴν συμμαχίαν ἡμῖν ἐπαγγελλόμενοι τοῖς οὐκέτ᾽ ἀντέχουσιν ἥκειν, καὶ τῶν πολλάκις ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ τῶν βαρβάρων αὐτοῖς ἐπιδεδειγμένων ἀναμνησθέντες, ἦλθον ἀποδώσοντες μὲν Θεῷ τὴν ἀναγκαίαν, καὶ ἣν αὐτῷ μάλιστ᾽ ὀφείλειν νομίζουσιν εἰσφοράν· ἀμυνούμενοι δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν, οὓς ἡμεῖς οὐχ οἷοί τ᾽ ἐσμέν, τολμᾷ τις ἐνταῦθα συμβουλῆς μεμνῆσθαι, καὶ συνάγειν τοὺς σκεψομένους, εἰ δεῖ ἡμᾶς ἐλευθέρους εἶναι; τοῦτο γὰρ ἀτεχνῶς αὐτοῖς φημι βούλεσθαι τὴν πρὸ καιροῦ ταύτην εὐλάβειαν, ἢ μᾶλλον ἀναισθησίαν. εἰ μὲν γάρ, ἢ μὴ δεῖ συμμάχων ἡμῖν, ἢ τούτων ἐξῆν καλλίους ποιήσασθαι, ἢ τυχὸν ὁποιουστινασοῦν

A liceat vitâ ſuperſtitem eſſe, niſi eam quis laudet corruptionem, ſoli ſe vniuerſis, aduersâque acie obiecerunt. Ac neque ciuitas eſt; non inſula; non continens, vbi non ij, illius pro pietate zeli aſſiduè ſpecimen edant, eos ad fletum cogentes, qui irriſioni pietatem habent. Hi ſunt qui in Affricâ ac Carthagine numeroſâ triremium claſſe, ac pedeſtribus copiis Barbarorum iniuriam cohibent: quique in Ægyptum mouentes, illorum Metropolim B igni, cadaueribus, ac ruderibus repleuerint: Aſiam verò ſic percuſſerint terruerintque, vt magni æſtimet nihil mali amplioris pati: qui Helleſpontum ac Propontidem incolentibus, auditu ſolo eorum virtutis, horrorem iniiciant. Cùm autem alij quidam in Caucaſi montanis inſano errore, Deo debitos, igni deferrent honores, tanquam nulli alij eſſent, quibus pro Dei gloriâ indignandum incumberet, correptis armis in eos inuadentes, alienam à ratione C eorum ſuperſtitionem extinxerunt; mittentes coloniam; ac legibus informantes, omnique modo Barbaros delinientes: ſic Deus immenſam quandam curam pietatis ergo ac religionis illorum animis immiſit: vt hæc eorum vita ſit, is ſcopus, vt percutientes ac percellentes Barbaros, ab eorum iniuriâ incolumes ſeruent pietatis cultores.

Videtur Damiatam velle à S. Ludouico captam.

Caucaſi montanos idololatras conuertunt ad fidem.

Hos ſanè tametſi nollent, bellique ſocietatem detrectarent, abundè nos oporteret cogere, rogantes, promitten- D tes pecunias, omniaque præſtantes, quibus nobiſcum ſtare ſuaderemus, cùm ex dictis, nullis aliis perinde fidere habeamus. Ex quo autem etiam adeſſe nunciatum eſt, bellique ſocios fore ſpondentes, iis præſto ſunt qui necdum eos ſibi deuincire ſtudebant: atque in memoriam reuocantes quæ ſepius in Barbaros noſtri causâ deſignaſſent, Deo quidem redditurі venerunt, neceſſariam, ac cuius ſe maximè reos arbitrantur, oblationem, eos autem propter nos vlturi, quos nobis vlciſci non licet; E quiſne hîc conſilij audet meminiſſe, inque conſilium cogere deliberaturos, num nos oporteat eſſe liberos? Perinde enim velle exiſtimo, quem intempeſtiuum timorem prætexunt, ſeu magis inſenſibilitatem. Siquidem enim aut non haberemus neceſſarios belli ſocios, vel poſſemus meliores his comparare, ac fortè alios quos piam ad-

iutores inuenire liceret, haberet vtique attoniris rationis aliquid per omnia absurdum consilium: postquam verò ciuitatis robur extinctum est, vtque nos ipsi à nobis emergere possimus, impossibile pridem iudicatum est; quos verò belli nobis asciueramus socios, ij omnes hostium acceperunt partes; atque ad eas modò redacti sumus angustias, vt percontante ex nobis aliquo, quorum domini simus, ne nudum solum nostri deinceps iuris esse respondere possimus; quænam hæc contentio, cuius virio omnibus amissis, ipsius quoque nunc amittendæ spei, aleam facimus?

Num rogo ad incertos quosdam destinabimus legatos, dabimusque pecunias, ac nuptias promittemus, hominesque domi assuetos, ad peregrinas extraque prouinciam expeditiones prouocabimus; eos autem qui se gratis in socios belli offerunt, repellemus, vnum hoc, puto, illis habeotes dandum crimini, quod nullis nostris indigeant? ac nolentes quidem, inflectere conabimur; siquis autem vltrò veniat, contemnemus; ac socios quidem cùm nusquam apparent, desiderabimus; apparentes verò ac cùm videmus, negligemus; imminentibus denique periculis, dij quidam nobis videbimur, fixamque nobis immortalem felicitatem putabimus? Atqui, vt quidem nihil ab eis mali ac iniuriæ expectandum sit, quomodo noo importuna nobis deliberatio? sin malorum suspicio oos eò ducit, dicat quis metum, cuius causâ non timeat, iis deteriora, quæ timet. Fortes aiunt esse, qui socij veniunt, ac quorum omnibus generositas ac virtus nota sit: velut datâ operâ infirmiores eligendi sint, vel timidos esse oporteat eos, qui sunt pro nobis in certamen venturi. Vt enim hoc satis sit, oporteatque commilitones ac socios timidos esse atque imbecilles, quidni ex hisce coturnicum altoribus, balneatoribusque, ac tonsoribus, conscripsistis exercitum, iisque copiis ad bellum vos cum fortissimis instruxistis, ac per eos asserendam patriæ libertatem existimastis? Sin autem aliena hæc ab omni ratione, ne sociorum quidem spes nobis suspecta sit. Porrò lubens dicentem quemdam audiui, haud videri tutum, vt nobis fortioribos sociis vtamur, nisi hostes hostibus commutare velimus:

γνῶν οἶδ' τὸ τὴν ἐξελθεῖν, εἶχεν ἂν τινα λόγον τοῖς παραπλῆξι ἡ πάντα ἄτοπος αὕτη βουλή. ἐπεὶ δέ, τὰ μὲν τῆς πόλεως οἴχεται, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀνενεγκεῖν ἡμᾶς πάλαι τῶν ἀδυνάτων ὂν κέκριται, οὓς δ' αὖ ἐκαλέσαμεν συμμάχους, οὗτοι πάντες τὴν τῶν πολεμίων εἰλήφασι τάξιν· οὕτω δ' ἔχει τύχης τὰ πράγματα νῦν, ὥστ' εἴ τις ἡμᾶς ἔροιτο τίνων ἐστὲ κύριοι, μηδ' αὖ αὐτὸ τοὔδαφος ἀποκρίνασθαι λοιπὸν ὑπάρχειν ἡμῖν· τίς ἡ φιλονεικία, δι' ἣν πάντα ἀπολωλεκότες, νῦν καὶ τῶν ἐλπίδων αὐτῶν κινδυνεύομεν στερηθῆναι.

Ἢ πρὸς μὲν τοὺς δεῖνας πρέσβεις ἀποστελοῦμεν, καὶ χρήματα δώσομεν, καὶ γάμους ὑποσχησόμεθα, καὶ τοὺς οἰκοτρίβας ἐπὶ τὰς ὑπερορίους στρατείας κινήσομεν· τοὺς δὲ προῖκα συμμαχεῖν βουλομένους ἀποπεμψόμεθα, ὃ μηδενὸς ἡμῶν δεῖσθαι μόνον, ὡς ἔοικεν, ἔχοντες ἐγκαλεῖν· καὶ τοὺς μὲν μὴ βουλομένους ἐπιχειρήσομεν πείθειν· εἰ δέ τις αὐτόματος ἥκει, καταφρονήσομεν· καὶ μὴ φαινομένους μὲν τοὺς συμμάχους ποθήσομεν, φανέντων δὲ ἀμελήσομεν· καὶ τῶν μὲν κινδύνων ἐφεστώτων, θεοί τινες εἶναι δόξομεν, καὶ τὴν εὐτυχίαν ἡμῖν ἀθάνατον πεπηγέναι. καί τοι εἰ μὲν μηδὲν ἔστι προσδοκῆσαι παρ' αὐτῶν βλαβερόν, πῶς οὐ παρὰ καιρὸν ἡμῖν τὸ βουλεύεσθαι. εἰ δ' ὑποψία κακῶν ἐπὶ τοῦθ' ἡμᾶς ἄγει, εἰπάτω τις τὸ δέος, δι' ὃ παθεῖν οὐ δέδοικεν, ὧν δέδοικε χείρω. ἰσχυρούς φασιν εἶναι τοὺς ἐλθόντας συμμάχους, καὶ πολλὴν ἀνδρείαν αὐτοῖς πάντες συνίσασιν· ὥσπερ ἐξεπίτηδες τοὺς ἀσθενεστάτους δέον αἱρεῖσθαι, ἢ δειλοὺς εἶναι τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν ἀγωνιουμένους. εἰ γὰρ τοῦτ' ἀρκεῖ, καὶ δεῖ δειλίαν καὶ ἀσθένειαν προσεῖναι τοῖς ἡμετέροις συμμάχοις, τί, χαρίεν μὴ τοὺς ὀρτυγοτρόφους τούτους, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν βαλανείων καὶ τῶν κουρείων ἀθροίσαντες, στράτευμα κατελέξατε, καὶ μετὰ τούτων τοῖς ἐρρωμενεστάτοις πολεμεῖν παρεσκευάσασθε, καὶ διὰ τούτων ἐλευθερώσειν ἐγνώκατε τὴν πατρίδα. εἰ δὲ ταῦτα παρὰ πάντας ἐστὶ τοὺς λογισμούς, μηδ' ἡ τῶν συμμάχων ἐλπὶς ἡμῖν ὕποπτος ἔστω. χαρίεν δ' ὅ τινος ἤκουσα λέγοντος, ὡς οὐκ ἀσφαλὲς ἰσχυροτέροις ἡμῶν χρῆσθαι συμμάχοις, εἰ μὴ μέλλοιμεν ἐχθροὺς ἐχθροῖς ἀλλάττεσθαι· τῶν

ὄντων, τοὺς ἐπιόντας. ἐγὼ δὲ, ταῦτα μὲν ἀκριβολογεῖσθαι, τῶν ἤδη τι καὶ προσδοκώντων χρηστὸν εἶναι φημὶ, οὐ τῶν εἰς πᾶν ἀπορίας ἡκόντων, οἵους ἡμᾶς πᾶς τις ἂν εἴποι. τοῖς γὰρ ἐνταῦθα ἥκουσι τύχης, ἓν τὸ ἔσχατον ἀναρρίπτειν κύβον λοιπόν.

Ἀλλὰ μὴν, τί τις αὖ λέγοι διαφέρειν αἰνίγματος ταύτην τὴν συμβουλήν. εἰ γὰρ οἷς ὡς ἡμῶν ἀσθενεστέροις χρησόμεθα, οὗτοι πρὸς τοὺς τοσοῦτον ἰσχυροτέρους ἡμῶν παρατάξονται, πῶς οὐχ ὅπερ ἔφην συμβαίνει· παραπλήσιον ὥσπερ αὖ, εἴ τις τὰ τῶν ἐλαττόνων ἐλάττω, μείζω τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀξιοίη δοκεῖν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, οὔτε τὴν τῶν βαρβάρων δύναμιν ἐπεσκεμμένων ἐστὶ, πρὸς ἣν δεῖ τῶν συμμάχων ἡμῖν, οὔτε τὴν ἡμετέραν ἔκλειψιν, εἰ δεῖ τοῦτ' εἰπεῖν, ἣν ἀνακτήσασθαι δεῖ. ὅμως εἴ τις τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς ἀξιοίη χρῆσθαι συμβούλοις, παύσεται τὰ ἄδεια δεδιὼς καὶ τὸ προσῆκον τῆς ἔξω, τῆς ἀσφαλείας ἐχόμενος. εἰ μὲν γὰρ χρήματ' αὐτοῖς ὑπισχνούμενοι, καὶ τῇ τοῦ κέρδους ἐπιθυμίᾳ τὰς γνώμας ἐπάραντες, ἐπὶ τὸ συμμαχεῖν ἐφειλκόμεθα, ἦν ἂν λέγειν, ὡς οὐκ ἀρκεσθήσονται τοῖς ἐλάττοσιν, ἐξὸν πλείω κερδαίνειν. εἰ δὲ τοσοῦτ' ἀνομοίως ἔχουσι πρὸς τοὺς πλεονεκτεῖν βουλομένους, ὥστ' εἶναι οἱ τὴν ἄπειρον δαπάνην κακίζοντες, καὶ σαφῆ τούτων κατηγοροῦντες τὴν ἀναισθησίαν, εἰ μηδεὶς αὐτοῖς ἐστιν ὅρος τῶν ἀχρείων ἀναλωμάτων, πῶς οὐκ ἀναίσθητον ὑπὲρ τοῦ, τῶν ἐλαττόνων μετὰ τῶν κινδύνων τυχεῖν, τὰ πλείω χωρὶς πραγμάτων προέσθαι. δῆλον γὰρ ὡς οὐδ' αὖ, ἡμᾶς ἀποδόμενοι, μέρος ἔχοιεν τῶν εἰς τὸν στόλον τοῦτον ἀναλωμένων. οὐ τοίνυν τοιοῦ ἐχόντων· ἀλλ' οὐκ οὐδ' ὅτων ἔργον εἶεν αὖ εἰργασμένοι, εἰ ὧν ἔδει σὺν πόνῳ κτήσασθαι, πλείω μεθ' ἡσυχίας ἔχοντες, εἶτα περιεργάσαιντο. εἰ δέ τις τὸ ἄρχειν τοῦ πλουτεῖν σεμνότερον οἴεται, καὶ τοῦτ' αὖθις αἴτιον εἶναι λέγοι, καὶ φειδομένους οὐδενὸς ἀναλίσκειν, τοιοῦ μὲν ἔχοντος κἀγὼ φήσαιμ' ἂν γὰρ τὸν λογισμόν. τῆς τε γὰρ μεθ' ἡμῶν ἀρχῆς οὐδὲν σεμνότερον γέγονε. καὶ τούτοις ἂν τις φῇ, φιλοτιμίας εἶναι πᾶσαν τὴν ἄσκησιν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τῆς τῶν ἀνδρῶν διανοίας· ἀλλὰ προσυπονοείσθω, καὶ ὡς οὐδ' αὐτῶν οἱ πλείους εἰσὶν ἰδιῶται· ἀλλ' ἑκάστῳ ἢ

quos patimur, iisdem successuris. Sanè verò, subtile hoc rerum examen, eorum dico, qui iam boni aliquid sperent, non eorum qui redacti sint ad extremas angustias, quales nos quisque dixerit. Ijs enim qui huc fortunæ venerunt, hoc superest vt supremam tesseram iaciant

Iis imbecilliores socij opportuni, quibus res non ad extremas angustias redactæ sint.

Enimuerò quis consilium hoc non ænigmati simile dixerit? Siquidem enim iis, quibus tanquam nobis imbecillioribus sumus vsuri, aduersus eos belli incumbit moles, qui nos adeò viribus superãt, quomodo non id accidit, quod dixi? nimirum simile quidpiam, ac si quis minora minoribus, primis ac à principio maiora videri velit. Id enimuerò nec eorum est qui Barbarorum potentiam spectatam habeant, aduersus quam indigemus sociorum operâ, nec qui nostram, vt sic loqui liceat, virium defectionem, quam oporteat instaurare. Si quis nihilominùs ipsas res in consilium velit adhibere, desinet ea metuere quæ metum non habent, nec decent; ac securus consistet. Equidem vt pecuniis promissis, lucrique cupiditate eorum attollentes animos, in belli societatem traxissemus, dici posset, fore non contentos minoribus, cùm plura lucri facere possent: sin verò adeò ab iis distant qui malis lucris rem augere student, vt nec immensos vereantur sumptûs, horumque perspicuè insensibilitatem accusent; siquidem nullus eis maximarum expensarum finis, quomodò non à sensu abhorret vt minora periculis coniuncta obtineant, plura eos ac maiora profundere, quæ nemine facessente negotium sua possideant? Nam liquet, vel si nos ipsi mercede redderemus, ne partem sumptuum classis recepturos. Non ergo quod prudentum sit, ac nescio quorumnam præstiterunt opus, vt cùm quietè, plura haberent labore comparandis, anxiè postmodum ea quæsierint. Sin quis imperare, quàm esse diuitem, præstabilius ac augustius putet, eámque illis dicat causam, vt nullis parcant expensis: ipse etiam hominis ratione agentis prudentisque rationem eam admiserim. Etenim nostro Imperio nihil augustius fuit. Ac verò, vt quis virorum studium omne ambitionis dicat, haudquaquam errauerit ab eorum mentis proposito: Cogiter tamen, vt nec eorum plures priuatæ sortis homines sint; sed vt sin-

Non timendum à Latinorum auaritia.

Non ab ambitione i. quòd

domi bonis ac honoribus polleant.

singuli domum habeant, subiectasque vrbes, ac tribunal, reditusque; vtque non facilè aliquis deserat, quæ domi augusta ac præclara habet.

a. Quia nullus omnium princeps præter, quam ad vsum socialis belli.

Præterea nullus aliquis apud illos est aliis imperans, quique iis vtatur, ad quæ placuerit: verùm fit quidem vnus quis, cui ordinis causâ atque decoris, & vt ne sit confusio, vniuersi subiecti sint: vt tamen solutis certaminibus, multis eorum qui nunc ei subiiciuntur, generis nobilitate ac diuitiis cedat, omnique alio splendore ac ornamentis: atque is, vt iniuriam velit B inferre, haud alios propositi laudatores habuerit. Nec ergo ille iniuriam faciens, vniuersos contradicentes velit habere; neque ij ob exigua quædam commoda, praui quidam ac scelesti videri eligant. Quin & nautici in triremibus homines, quibus ad vecturam vtuntur, ex illis sunt vrbibus, ex quibus colonias ac mercatores habemus: sciuntque fore vt nobis victis, portus eis claudantur, aliusque emittendæ annonæ atque frumenti dominus sit: vtC que immunitatem à vectigalibus, quam eis concessimus, amittant: Atque adeò nec futurum ignorant, vt mox captâ ciuitate seruituri sint: nec enim vti nos sic illos habuerint; quà velut vi, quà sponte, ex omnibus diuitiis augeri quærentes, quo vtroque in nos semper vtuntur. Haud ergo, illi in eiusmodi angustias velint incidere: quin vt in Barbaros quidem inuadant, ac nobis auxilientur, cum eis conspirabunt: sin au-D tem iniuriam inferre tentauerint, nobis potiùs adiungentur, ac ipsos nobiscum vlciscentur. Nam etiam præbendo triremes, ac belli societate hoc volunt, vt vrbs quidem à periculis liberetur; nos verò firmum eius teneamus imperium, tesque antiquam formam retineant: quod ita libera facultas futura sit, vt quò velint, tutò nauigent, augeantq; suas facultates. Quamobtem vt suspicio esset mouere illos aduersum nos, palam ipsi contra pu-E gnarent, ac nobis cauendum monerent. Quid ergo mollius effœminatiusque, quàm vt virturem cuius nobiscum pars maxima sit, timeamus?

9 Quod autem mercatores sint Græcia afsueti, ac quorum apud eos Coloniæ.

Nihil in consilio sinistrum, quòd accersiti rogatique, quòd aduentu nunciato venerint.

Enimuero, vt quis eis auxilium quidem prætexi dicat; reuerà tamen venite imperandi cupiditate impulsos, & vt vrbis potiantur, oportebat priùs apud ipsos deliberantes, dolumque, vt

A οἰκίαν, ἐκ πόλεις ὑπηχόμεναι, καὶ βῆμα, καὶ προσόδοι· καὶ οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως ἐκλίποι τὰ οἴκοι σεμνά.

Καὶ πρός γε ἔτι, οὐχ εἷς τις παρ' αὐτοῖς πάντων ἄρχων, τοῖς ἄλλοις χρῆται πρὸς τὰ δοκοῦντα· ἀλλ' ἔστι μὲν ᾧ πάντες ὑπείκουσι τάξεως τινὸς ἕνεκα καὶ κόσμου, καὶ τοῦ μὴ φύρεσθαι. οὕτω δὲ τῶν ἀγώνων λυθέντων, πολλοῖς ἂν ἐκστρέψῃ τῶν νῦν ὑφ' αὐτὸν, καὶ γένους καὶ χρημάτων, καὶ τῆς ἄλλης πάντων ἀβρότητος· καὶ πλεονεκτεῖν βουληθεὶς, οὐκ ἂν ἔχοι καὶ B τοὺς ἄλλους ἐπαινοῦντας τὴν γνώμην. οὔτ' οὖν ἐκεῖνος ἀδικῶν, πάντας ἀντιλέγοντας ἔχειν βουλήσεται, οὔτ' αὐτοὶ μικρῶν τινῶν εἵνεκα, πονηροί τινες αἱρήσονται δόξαι. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ τῶν τριήρων πληρώματα, αἷς πρὸς τὴν μετακομιδὴν χρῶνται, ἐξ ἐκείνων εἰσὶ τῶν πόλεων, ὧν αἱ ἀποικίαι καὶ οἱ ἔμποροι ἡμῖν· καὶ ἴσασιν, ὡς ἡμῶν κρατηθέντων, κεκλείσονται μὲν αὐτοῖς οἱ λιμένες· τῆς δὲ σιτοπομπίας C ἕτερος κύριος ἔσται· καὶ τῆς ἀτελείας, ἧς αὐτοῖς μεταδεδώκαμεν, ἐκπεσοῦνται. ἴσασι δ' ἅμα τε ἡ πόλις ἁλώσεται, καὶ οὗτοι δουλεύσουσι, καὶ οὐκ ἂν ἔχοιεν ὥσπερ ἡμᾶς, καὶ τούτους· τὰ μὲν βιαζόμενοι· τὰ δὲ, πείθοντες ἐκ πάντων πλουτεῖν, οἷς ἀμφοτέροις πρὸς ἡμᾶς ἀεὶ χρῶνται. οὔκουν βούλοιντ' ἂν, εἰς τοιαύτας ἀμηχανίας ἐμπίπτειν· ἀλλ' ἐπιθῶσι μὲν τοῖς βαρβάροις καὶ ἡμῖν βοηθῶσι, συμπνεύσουσιν. D εἰ δὲ πλεονάζειν ἐπιχειροῖεν, ἡμῖν μᾶλλον προσθήσονται, καὶ μεθ' ἡμῶν αὐτοὺς ἀμυνοῦνται. ἐπεὶ καὶ τὸ, τὰς τριήρεις αὐτοῖς παρέχειν, καὶ τῆς στρατείας κοινωνεῖν, τοῦτ' αὐτοῖς βούλεται, τὸ, τὴν μὲν πόλιν κινδύνων ἀπαλλαγῆναι· ἡμᾶς δὲ ταύτης βεβαίως ἄρχειν, καὶ τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τοῖς πράγμασι τηρηθῆναι· ὡς οὕτω γ' αὐτοῖς ἐσομένης ἀδείας, καὶ πλεῖν ὅποι τις βούλεται, καὶ τὰ ὄντα πλείω ποιεῖν. ὡς εἴ γ' ἐφ' ἡμᾶς ᾔξειν αὐτοὺς ὑπενόουν, E αὐτοί τ' ἂν φανερῶς ἐπολέμουν, καὶ ἡμῖν παρῄνουν φυλάττεσθαι. τί τοίνυν μαλακώτερον, ἢ δύναμιν ἧς τὸ πλεῖον μεθ' ἡμῶν ἐστι, δεδιέναι.

Ὅμως, εἴ τις αὐτοῖς πρόσχημα μὲν εἶναι τὴν βοήθειαν λέγοι, ὃ δὴ ἀληθὲς, τῆς ἀρχῆς ἐπιθυμοῦντας καὶ τῆς πόλεως, ἔρχεσθαι· πρότερον ἐχρῆν ἐφ' ἑαυτῶν βουλευσαμένους, ἐκ τὸν δόλον,

ὡς

ὡς ἐκεῖ, συσκιάσαντες, οὕτως ἐπιχειρεῖν· νῦν δὲ ἴσμεν ὅσαις μὲν πρεσβείαις αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ταῦτα κεκίνηκεν· ὅσους δ' αὐτοὶ πάλιν ἀντεπέσταλκαν πρέσβεις, παρασκευάζεσθαι σφᾶς, καὶ μηκέτι μελλήσειν μενοῦντας. ἀλλὰ καὶ ἐξ Ἰταλίας ἡ δύναμις ἐκινεῖτο, καὶ τότε προϋπέμψας ἄνδρα, προεροῦντα μὲν, ὡς ἤδη τούτους προσδέχεσθαι χρή· φροντιοῦντα δὲ καὶ τῆς ἀναγκαίων, καὶ ὅσων στρατεύματι δεῖ. ἦν δὲ οὗτος οὐχ ὁ τυχών· ἀλλὰ κἀκείνοις οἰκεῖος, καὶ παρ' ἡμῖν συχνὸν διατρίψας, καὶ πεῖραν εὐνοίας τῷ βασιλεῖ δεδωκώς, καὶ δι' οὗ μάλιστα ὁ βασιλεὺς τούτους ἐκάλει. εἰ τοίνυν μετ' ἀπάτης ἐβούλοντο ἡμῖν ἐπιθέσθαι, τίν' εἶχε λόγον αὐτοὺς προλέγειν τὴν ἔφοδον. οὐ γὰρ δὴ τό γ' ἐκ προρρήσεως πολεμεῖν ἀσφαλέστερον. εἰ δὲ καὶ προαισθανομένοις, οὐδὲν ἔσται πλέον ἡμῖν φήσει τις, τίνος λοιπὸν αὐτοὺς ἐροῦμεν ἀπατῶντας ἐργάζεσθαι· εἰ μή τις πρὸς μηδὲν αὐτοὺς εἴποι βλέπειν τὰς πράξεις. ἀλλὰ περὶ τῶν ἡμετέρων τουτωνὶ λόγων, πιθανώτερον τοῦτο δοξάζειν· ὡς εἰκῇ τούτους ῥίπτομεν, καὶ πέρας ἡμῖν οὐδὲν τῆς φιλονεικίας, οἵ γε καθήμεθα κέρδος νομίζοντες, ἄν τι τοὺς εὖ ποιεῖν βουλομένους αἰτιασώμεθα. χωρὶς δὲ τούτων, οὐκ ἔστι ταῦτα Ῥωμαίοις πάτρια, οὐδ' ἀνεκτά, οὐδ' ἔμφυτα, φησὶν ὁ μάλιστα εἰδὼς συμβουλεύειν. τίνας γὰρ ἄλλους πρὸ ἡμῶν ἀπατήσαντες, ταῦτα παρέσχον ἡμῖν περὶ αὐτῶν ὑποπτεύειν. ἀλλὰ μὴν πολλοῖς μὲν ἔσωσαν δεηθεῖσι τὰς πατρίδας, καὶ τὴν ἐλευθερίαν· ὅστις δὲ δι' αὐτοὺς χεῖρον τῶν ἐλπίδων ἀπήλλαξεν, οὐκ ἂν ἔχοι τις μέχρι δεῦρο δεικνύναι. καὶ τοσαύτη παρ' αὐτοῖς ἐστιν τῆς περὶ ταῦτ' ἀρετῆς ἡ ὑπερβολή, ὥστ' ἤδη τις ἄν, αὐτῶν περὶ ταῦτα καὶ εὐήθειαν κατηγοροίη.

Τούτων γάρ ἐστιν, ὁ πόλεμον πρός τινα περὶ γῆς ὅρων ἐξενεγκών· ἐπεὶ δ' ἀποθάνοι, τῆς χήρας καὶ τῶν παίδων ἀπογνόμενος, ὅτι φησὶ τελευτῶν ὁ πολέμιος, ταῖς διαθήκαις παίδων καὶ γυναικὸς αὐτὸν ἐπιμελητὴν παρέγραψε. καὶ ὁ μὲν, ἐθάρρει μετὰ τὴν τελευτήν, ᾧ ζῶν ἐπολέμει· ὁ δ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐβεβαίου τὴν δόξαν· αἴσχιστον εἶναι νομίζων, βελτίους ἔχειν περὶ αὐτοῦ τοὺς δυσμενεῖς ὑπολήψεις, ὧν αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ· κἀκείνοις μὲν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ μαρτυρεῖν, αὐτῷ δ' αὐτὸν ὠμότητα συνειδέναι. τοιγὰρ καὶ τοὺς ἐκείνου ταύτην διαδε-

licuisset, adumbrantes, sic rem aggredi: nunc verò scimus quàm multis Imperator legationibus ad hæc viros prouocauerit; quotque illi vicissim nunciis destinatis, adornare classem, nec se vltrà moraturos significauerint. Quin iam exercitu ab Italiâ mouente, sub ipsum articulum virum præmiserunt, qui iamiam expectandos prædiceret: cui etiam necessariorum cura incumberet, ac in exercitum commeatûs prouisio. Is autem, non homo vulgaris erat; sed & ipsis familiaris, ac frequenter apud nos versatus, quique beneuolæ mentis specimen Imperatori exhibuisset: cuius denique maximè operâ Imperator illos aduocaret. Siquidem ergo fraudem facturi voluissent inuadere, quid rationis vt inuasionem prædicerent? Nec enim hoc tutius, vt hoste præmonito ad bellum accingaris. Sin autem quis, tametsi præsensientibus nobis nihil inde amplius fore dixerit, quid iam eos ludendâ fabulâ ac decipiendo spectasse dicemus: nisi quis nullo eos fine agere dixerit. Enimuerò, id de nostris hisce sermonibus probabili magis ratione dictum videatur, vt eos iactemus temerè, nullumque contendendi finem faciamus, qui sedeamus lucro deputantes, vt quid criminis studiò inferamus; vt quis benè velit. Prætereà verò, non hæc Romani à patribus habent, nec eis ea ferenda aut cognata sunt, inquit, iurisconsultissimus ille. Quosnam enim priores nobis decipientes, sic de Ipsis suspicandi ansam nobis præbueret? Enimuerò, multorum quidem rogati, patrias vindicarût ac libertatem: vt autem quis eorum causâ, quàm spes erant, deterior recesserit, nemo hactenus ostendere possit. Quin apud eos adeò virtus hæc summa est ac exuperans, vt nec desit qui & jam stultitiæ eâ parte accuset.

Romanorum antiqua ac laudata fides.

Quippe quis fuit, pro agrorum finibus litem alij intentans, ac de iis cum eo digladians. Vbi porrò morte habuit defungi, moriens ipse, filiorum atque vxoris curatorem æmulum ex testamento inscripsit. Ac quidem ille, ei moriens confidit, quocum viuens pugnâ contendisset. Alter autem rebus ipsis opinionem confirmauit, indignum ac turpissimum ratus, vt aduersarij de ipso meliora, quàm ipse de se sentiret: vtque illis humanitatem suffragio afferentibus, ipse sibi crudelitatis conscius esset. Itaque eorum laudans consilium

Eius præclarum ac ratum monumentum.

qui eius illi animi auctores fuissent, haud frustra inimicum sperasse, rebus comprobauit. Cùm enim puerum apud se magnificè educauit, tum eius principatus ac spectantium ad ipsum, curam interim egit, donec ille eius educatione ac curâ, etiam patre, Imperio aptior redderetur; tumque domui præfecit, idoneum iam qui res domesticas tutaretur. Cæterùm quod deinceps sequitur quos non virtutis fideique fines excedit? Cùm enim iuuenis, animo iuuenili ac ætati congruo esset; nedumque non quæreret pro beneficiis quibus fuisset affectus gratiam reddere, vt iam quoque correptis armis in eum procederet, qui patris iustiùs quàm curatoris omnium suffragio nomen referret; ille, nec illatas à patre iniurias in memoriam reuocauit, nec in iuuenis illa deliria, vt par erat, est exacerbatus; nec denique egit gratias fortunæ, dante eius ansam stultitiâ, vt sua ipse eaque, pro quibus ante depugnauerat, reciperet: quinimò, mirabili accessione principium augere, nullâ ipse aliâ mercede, quàm eorum, qui iniuriam fecisse videantur. Sic verò etiam quæ patris essent in adolescentem superare contendit, vt quidem paternâ maiora pietate ferret; velurque pro pueri petulantiâ erubescens ipse, nequis eius eam improbitatem putauisset, alios dicebat iuuenis animum ad ea incitare: monebat verò vt malos eiusmodi consiliarios habens odio, testamenti patris ac nuperæ apud ipsum educationis meminisset; admonere doctus, non bellum inferre. Possitque quis eiusmodi plura ab iis gesta narrare. Siquidem ergo etiam hostibus, eò quòd ipsis habuissent fidem, remittendas iras putauerunt; quî non ridiculum, vt fidem amicis violaturi credantur; cumque eos sustineant, qui iniuriâ afficere ac contemnere videntur, quid non fecerint eorum gratiâ, qui & tribuunt, & auxilio adesse precantur? Cùm denique hostibus ratas expectationes velint, quî non maius aliquid aduersus cognatos sint designaturi?

Enimuerò, qui illi exercitui dux præfectus est, ι consobrinus est nostri Imperatoris: fuitque vtrique auus qui mirabilem eam historiam sæculo reliquit. Quomodo itaque, cùm ille adeò à maiorum sustineat deficere virtute, ac aliorum imitari improbam cupiditatem,

ȝ Dux sociorum ac Latinorum auxilio missorum, consobrinus imperatoris.

A κρείττω τὴν γνώμην, τῆς συμβουλῆς ἐπαινέσας, ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ αὐτὸς οὐ μάτην ἠλπικότα τὸν ἐχθρὸν ἀπεδείκνυ. καὶ τόν τε παῖδα τρέφων παρ' ἑαυτῷ φιλοτίμως, καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν ἐκείνῳ διαφερόντων ἐπιμελούμενος διεγίνετο, ἕως ἐκεῖνον τῇ παρ' ἑαυτοῦ τροφῇ καὶ μελέτῃ, καὶ τοῦ πατρὸς βελτίω πρὸς τὸ ἄρχειν ἀπέδειξε, καὶ τότε τῆς οἰκίας ἐφίστη, ἱκανὸν γενόμενον σώζειν τὰ οἴκοι. τὸ δ' ἐφεξῆς, τίνας ἀρετῆς καὶ πίστεως ὅρους οὐχ ὑπερβαίνει; τοῦ γὰρ νέου συμβαίνου- B σαν ἔχοντος καὶ τὴν γνώμην τῇ ἡλικίᾳ, καὶ τοσοῦτ' ἀπέχοντος ὢν εὖ πεπόνθει χάριν ζητεῖν ἀποδοῦναι, ὥστ' ἤδη καὶ τὰ ὅπλα ἁρπάσαντα, χωρεῖν ἐπὶ τὸν δικαιότερον ἂν πατέρα ἢ ἐπίτροπον ὑπὸ πάντων κληθέντα· ἐκεῖνος οὐδ' ὧν ὑπὸ τοῦ παιδὸς ἠδίκητο, ἀνεμνήσθη, οὔτε πρὸς τοὺς τοῦ νέου λήρους, ὡς εἰκὸς παρωξύνθη, οὔτε τῇ τύχῃ χάριν ἔγνω, τῆς ἐκείνου μωρίας καιρὸν παρασχομένης, κομίσασθαι μὲν τὰ οἰκεῖα καὶ ὑπὲρ ὧν πρότερον ἐπολέμει· θαυμαστῇ δέ τινι C προσθήκῃ τὴν ἀρχὴν αὐξῆσαι, προσλαβόντα τὰ τῶν ὑβρικέναι δοκούντων· ἀλλ' οὕτω καὶ τὰ τοῦ πατρὸς ὑπερβάλλεσθαι τοῖς εἰς τὸν νέον ἐφιλονείκησε, ὥστ' ἐνεδέχετο μέν, ὅπως οὐδ' ἂν ἐκεῖνος· ὥσπερ δ' ὑπὲρ ὧν ἐσέλγαινεν ὁ παῖς αἰσχυνόμενος, μή τις αὐτοῦ τὴν ἀγνωμοσύνην ἐκείνην νομίσῃ, ἄλλους ἔλεγεν εἶναι τοὺς αὐτὸν ἐπὶ ταῦτα κεκινηκότας· αὐτὸν δὲ παρῄνει τοὺς πονηροὺς συμβούλους μισήσαντα, τῶν τοῦ πατρὸς διαθηκῶν καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ παιδείας μεμνῆσθαι, νου- D θετεῖν ἐγνωκὼς μᾶλλον ἢ πολεμεῖν. καὶ πολλά τις ἂν ἔχοι τοιαῦτα, τῶν ἀνδρὸς τούτων διηγήματα λέγειν. εἰ τοίνυν καὶ τοῖς ἐχθροῖς ὅτι μόνον αὐτοῖς ἐπίστευσαν, ἀξιοῦσι τὴν ὀργὴν ἀφιέναι, πῶς οὐ γελοῖον, τούτους ἀπίστους ἔσεσθαι τοῖς φίλοις νομίζειν· καὶ εἰ τῶν ἀδικεῖν καὶ καταφρονεῖν δοκούντων ἀνέχονται, τί οὐκ ἂν πράξαιεν ὑπὲρ τῶν διδόντων καὶ δεομένων· καὶ εἰ τοῖς πολεμίοις τὰς εἰς αὐτοὺς ἐλπίδας κυρίας ἀξιοῦσι ποιεῖν, πῶς E οὐ καὶ πλέον τι πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἐπιδείξονται.

Ἀλλὰ μήν, ὅ, τε τῆς στρατιᾶς ἐκείνης ἡγούμενος, ἀνέψιός ἐστι τοῦ παρ' ἡμῖν βασιλεῖ· καὶ πάππος ἀμφοῖν ἦν, ὁ τῷ βίῳ δοὺς τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο διήγημα. πῶς οὖν, ὁ μὲν ἀνέξεται καὶ ταῦτ' εἰς ἀρετῆς λόγον τῶν προγόνων ἀπολειφθῆναι, καὶ τὴν ἑτέρων πλεονεξίαν μιμήσασθαι.

ἔχον τὴν οἰκείαν δικαιοσύνην· ὁ δ' ὑποπτεύοιτο τὸν συγγενῆ, ὃν ἡ κοινωνία τοῦ γένους συμφορὰν ἀναγκάζει ποιεῖσθαι τὰ ἡμέτερα πάθη. ὅλως δὲ Ῥωμαίοις παρὰ πάσης ἄλλης ἀρετῆς, ἡ δικαιοσύνη· καὶ δηλοῦσιν οἱ νόμοι, καὶ ἃς ἀπαιτοῦσι δίκας τοὺς ἀδικεῖν ἐγνωκότας. τὸ δ' ἄπιστον εἶναι περὶ αὐτοὺς, καὶ μετ' ἀπάτης χρῆσθαι τοῖς πράγμασι, τίνος οὐκ αἴσχιστον βρόχου· οἵ γε μηδ' ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν ὅλων πολέμοις, καὶ οὐ νόμιμον ἀπάταις χρῆσθαι τοὺς στρατηγοὺς καὶ σοφίσμασιν, οὐδ' ἐκεῖ βούλονται μετὰ τοῦ ψεύδους νικᾶν· ἀλλὰ προειπόντες ὡς ἥξουσι, καὶ τοὺς τόπους καὶ τοὺς χρόνους κηρύξαντες ἄντικρυς, οὕτως εἰς τὴν μάχην καθίστανται· τὴν μετ' ἀρετῆς ἧτταν, τοῦ νικᾶν ἀγεννῶς, ἀνδράσι μᾶλλον προσήκειν νομίζοντες. πότ' ἂν ἀπατήσουσι συμμαχοῦντες, οἵ γε μηδὲ μαχόμενοι, χρήσιμον οἴονται τὸ ψεῦδος. ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο ἀπορῶ, εἰ παρὼν νῦν ὁ βασιλεὺς τοῖς πράγμασιν ἔτυχε, τίνα ἂν εἶπον οἱ νῦν ταῦτα δημηγοροῦντες. εἰ μὲν γὰρ κἀκεῖνον ἐκέλευον, οὓς ἐκάλεσε συμμάχους, τούτοις κλείειν τὰς τῆς πόλεως πύλας, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν αὐτῷ προσήκειν τοῦτο τοὔργον ἡγοῦνται. δῆλον γὰρ ὡς οὐδὲν ὧν ἐλθοῦσιν ὑπέσχετο, τηρῆσαι συνεβούλευον ἄν· καὶ ταῦτ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐπίτηδες ἐπὶ τὴν ἀπάτην ἐλθόντα. εἰ δὲ δέχεσθαι τούτους παρῄνουν, πῶς οὐ τοῦτο καὶ νῦν ἴσασι τὸν καιρὸν ἀπαιτοῦντα. οὐ γὰρ δήπου τῷ μὲν βασιλεῖ ποιεῖν τὰ δέοντα δώσουσιν· αὑτοῖς δὲ, φυλάξουσι τὴν ἀναισθησίαν· καὶ τότε μὲν ἀληθεύειν, νῦν δὲ ψεύδεσθαι νομιοῦσι προσήκειν· καὶ ταῦτα, μηδὲν μέλλοντες ἐκ τῆς ἀγχινοίας ταύτης κερδαίνειν.

Ὅμως εἰ δοκεῖ, τὰ μὲν ἄλλα τοῖς θαυμαστοῖς τούτοις συγχωρήσωμεν συμβούλοις· καὶ κείσθω τοὺς μὲν συμμάχους καθ' ἡμῶν πρὸς ἀπάτην πάντα συνεσκευάσθαι· αὐτοὺς δὲ, προορᾶσθαι τὸ μέλλον, καὶ τἀκείνων ἀπόρρητα προλέγειν ὑπὸ σοφίας. ἐκεῖνο δὲ μόνον τούτους ἐρώμεθα· εἰ μὲν ἄγγελον πέμψαντες προεῖπον ὡς ἥξουσιν, ἄλλου μὲν οὐδενὸς στοχαζόμενοι· ὅπως δὲ μόνον τοῖς ἐχθροῖς τοῦ σταυροῦ σφᾶς αὐτοὺς ἀντιτάξουσι, καὶ δίκην ὑπὲρ ἡμῶν ἀπαιτήσουσι τούτους· ὑπὲρ τούτου γὰρ ἐπεὶ βασιλέως πρέσβεις αὐτῶν δεηθῆναι, αὐτοὺς δὲ, συγγενῶν καὶ φίλων καὶ πατρίδος,

A cùm domesticam liceat institiam; tum hic cognatum suspectum habeat, quem communio generis mala nostra suam ipsius calamitatem ducere facit. Omninò autem Romani, omni aliâ impensiùs virtute, iustitiam colunt, ac restantur leges, quasque exigunt pœnas, ab iis, qui iniuriam faciunt. Datam autem violare fidem, rebusque agendis deceptione vti, quo non laqueo turpius habent; qui neque in bellis, quibus decernatur de rerum summâ, ac quibus lege concessum, vt duces deceptione vtantur ac fraudibus, mendacium subsidiò adhibentes, vincere velint: quinimò prænunciantes vt sint venturi, locáque ac tempora designantes, sic bellum committant; decere magis viros existimantes, cum virtute vinci, quàm ignauè parumque viriliter victoriâ potiri. Quandonam ergo belli se socios professi, decepturi sunt, qui ne bello quidem cum hostibus è re putent mentiri? Equidem hoc C quoque quæro, siquidem ipse præsens Imperator deliberationi adesset, quænam præclari hi nunc oratores essent dicturi? Sanè vt & illum iuberent, vrbis portas claudere iis, quos belli socios asciuisset, haud scio vnde rem factu rum putent, quæ deceret. Liquet enim auctores fore, vt nihil eorum seruaret, quæ venientibus esset pollicitus; atque id nullâ cogente necessitate, sed cùm datâ operâ fraudem faceret. Sin autem monerent vt illos susciperet, qui non D id quoque modò operæpretium intelligunt? Nec enim daturi sunt, Imperatori quidem congruere, quæ deceant; sibi autem seruaturi insensibilitatem: ac tunc quidem, colendam veritatem, modò autem mendacium putabunt; idque, cùm ex eâ versutiâ nihil sit lucri accessurum.

Verùm si placet, cùm alia concedamus admirandis istis consiliariis; tum ratum esto, socios quidē omnia instruxisse vt nobis facerent fraudem; ipsos E verò prospicere quod futurum sit, ac quâ pollent sapientiâ, illorum secreta prædicere. Illud verò tantùm ex eis percontabimur: siquidem illi destinato nuncio adesse se prædixissent, nihil aliud propositum habentes, quàm vt Christi se hostibus opponerent ac vlciscerentur nostras iniurias: quippe cùm legati Imperatoris id ab eis rogassent: venire itaque ideò, cognatis, amicis, pa-

Pulchra coie-ctio.

tria, ac charissimis domi pignoribus spretis, vt Barbaros quidē malè de nobis meritos vlciscerentur, suisque ipsorum sumptibus Imperatori regnum restituerent; siquidem ergo venientes rogarent, vnà nos pro quibus venirent, ponere operam, quidnam dicturi, quidue futuri essemus? Num satis fuerit vt dicamus, vereri nos belli societatem, omninóque, earum rerum neglectâ sollicitudine réque infectâ esse recedendum? Quibusnam verò verbis eas suspiciones sitis probaturi, virosque conuicturi, cùm nocere ac iniuriam facere meditentur, belli se socios simulare? Quandiu enim nulla perspicua argumenta producetis, deliri videbimini. Sin nullis probationibus conuictos remiseritis, vereor ne Barbaris omissis, quibus in eos iris ferebantur, in nos dimittant. Palam enim iniuriâ se affectos putabunt, tum quia vocati tanquam aliquid prodesse possent, postmodum vt nullius momenti imbellesque homines expellantur; tum etiam quòd mali quidam, quibus sit constitutum lædere, cùm tanquam amicis belli subsidio venissent, habeantur. Deinceps ergo necesse habeamus pugnam instruere, bellique aleam subire: quin potiùs, quicquid tandem accidat, ineuitabile prorsus ab omnibus vituperium erit. Siquidem enim vicerimus, quæ illis damus crimini, in nos ipsos certa explorataque, victoriâ faciemus; videbimurque eò vocasse viros, quò perderemus. Ea siquidem omnium erit persuasio, quandiu nihil suppetet quod accusemus. Sin autem rem malè geramus, pessima omnia turpissimaque pariter sortiemur.

Quod verò hæc potiùs nos maneant, vt contendere velimus, inde liquet, quod ne meminisse quidem possumus absque horrore, eorum quæ postea futura sint. Nemo quippe adeò contentiosus, vt belli aleam tentantibus ferendum aliquid euenturum speret. Id enim stupor, vt cogitantes Genuensium triremes, vtque tunc non fuerimus submersi, nunc quoque restitutos speremus, non simul reputantes 4 Venetorum milites, Arragonumque strenuam manum; quasque illi triremes præstabant in belli subsidium, duplo illis hostium plures: ac nostram rursum auctiorem classem: quamque eâ nihilominus pugnâ attriti simus, ta-

Genuense bellum Græcis difficilè tametsi Venetis & Arragonensibus eo sociis

4

καὶ τῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας ἡδίων ἀμελήσαντες ἧκειν· ἀμυνούμενοι μὲν ὑπὲρ ἡμῶν τοὺς βαρβάρους· ἀναλώμασι δὲ ἰδίοις συγκαταστησόμενοι τῷ βασιλεῖ τὴν ἀρχήν, αὐτῶν ἐλθόντες ἀξιῶσι συνεφάψασθαι τούτοις ἡμᾶς ἐφ' οἷς ἧκον, τί ἐροῦμεν, ἢ τί ποιήσομεν. ἀρκέσει λέγειν ὡς ὑφορώμεθα τὴν συμμαχίαν καὶ δέδιμεν, καὶ δεῖ πάντως τούτους ἀμελήσαντας ἀπράκτους ἀναχωρεῖν; καὶ τί λέγοντες οἷοί τ' ἔσεσθε τὰς ὑποψίας ταύτας ἀποδεικνύναι, ἢ τοὺς ἄνδρας τούτους ἐξελέγχειν, ὡς ἀδικεῖν ἐγνωκότες, συμμαχεῖν προσποιοῦνται. ἕως γὰρ οὐδενὶ χρῆσθε τῶν φανερῶν τεκμηρίων, ληρήσετε. εἰ δ' ἐλέγχων χωρὶς ἀποπέμψεσθε, δέδοικα μὴ τοὺς βαρβάρους ἀφέντες, ἐφ' ἡμᾶς ἀφῶσι τὴν κατ' ἐκείνων ὀργήν. ὑβρίζεσθαι γὰρ αὐτίκα δόξουσι· τοῦτο μὲν, εἰ κληθέντες ὥς τι δυνάμενοι λυσιτελεῖν, ἔπειθ' ὡς οὐδένες ἐλαύνοιντο· τοῦτο δ' εἰ καὶ πονηροί τινες δόξουσιν, ἀδικεῖν ἐγνωκότες, οἷς ὡς φίλοις ἀφίκοντο βοηθήσοντες. λοιπὸν ποιεῖν εἰς μάχην καθίστασθαι, καὶ ταῖς τοῦ πολέμου τύχαις ἑαυτοὺς ὑποθεῖναι· μᾶλλον δ' ὁποτέραν ἂν τύχη συμβαίη, ἄφυκτον ἡμῖν τὴν κατηγορίαν παρὰ πάντων γενέσθαι. προσθησόμενοι γάρ, ἃ τούτοις ἐγκαλοῦμεν, καθ' ἡμῶν αὐτῶν βέβαια τῇ νίκῃ ποιήσομεν, καὶ δόξομεν τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τῷ διεφθαρκέναι καλέσαι. τοῦτο γὰρ παρὰ πᾶσι κρατήσει, ἕως ἂν οὐδὲν ἔχωμεν ἐγκαλεῖν. ἂν δὲ σφαλῶμεν, πάντων ὁμοῦ τῶν χειρίστων καὶ τῶν αἰσχίστων κληρονομήσομεν.

Ὅτι δὲ ταῦτα μᾶλλον ἡμᾶς φιλονεικήσαντας ἀναμένει, δῆλον, ἐξ ὧν οὐδὲ τοῦ φρίττειν χωρίς, ἔξεστι τῶν μετὰ ταῦτα μεμνῆσθαι. οὐδεὶς γάρ ἐστι μέχρι τοσούτου φιλόνεικος, ὃς πολεμούντων ἀνεκτόν τι συμβήσεσθαι προσδοκᾷ. παραπληξία γάρ, τὰς τῶν Γενουβίσων ἐνθυμουμένους τριήρεις, καὶ ὡς οὐ κατέδυμεν τότε· καὶ νῦν ἀντισχήσειν ἐλπίζοντας, μὴ καὶ τοὺς τῶν Βενετικῶν" στατιώτας προσενθυμεῖσθαι, καὶ τὴν τῶν Ἀρραγόνων ἀνδρίαν· καὶ ἃς ἀμφότεροι προσπαρέχοντο τριήρεις εἰς τὸν πόλεμον τῶν ἐχθρῶν διπλασίους· καὶ τὰς ἡμετέρας πάλιν τὰς πολλάς, καὶ ὅσα πότ' ἐπεφθήμεθα εἰς μάχην ἐκείνην, καί τοι

Leg. στρατιώτας.

τοι τοσούτων, ἀνεχόντων ἡμᾶς. μέμνησθε τὰς περιεχούσας τότε συμφορὰς τὴν πατρίδα, καὶ τοὺς Σωζοπολιτῶν αἰχμαλώτους, καὶ τὴν Περίνθου ἀνάστασιν, καὶ τἄλλ' ὅσων οὐδὲ μεμνημένους μετρίως ἔξεστι φέρειν. καὶ σιωπῶ τὸ μηδ' ἡμᾶς, πολλάκις τοσούτους ἡμᾶς τε καὶ τοὺς τότε συμμάχους ὄντας, πρὸς ὀλίγον τῆς τότε δυνάμεως ἀντισχεῖν. λέγω γὰρ ὅπερ ἂν κοινῇ παρὰ πάντων ἀκούω. Εἰ τοίνυν ἀληθὲς ὡς ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν οὗτοι, καὶ ὡς πρὸς ἓν τοῦθ' ὅπως ἡμᾶς δουλώσονται πάντ' αὐτοῖς ἀφορᾷ· κωλύειν δὲ τούτους ἀμήχανον· τίνα ἄν τις τρόπον αὐτοῖς χρήσαιτο μετριωτέροις, καὶ πρὸς τὸ βλάπτειν ὀκνηροτέροις· ἐγκαλῶν καὶ πολεμῶν καὶ μεμφόμενος, ἢ φίλους ἔχειν σχηματιζόμενος, καὶ δεχόμενος προσηνῶς, καὶ συνευχόμενος τὰ βελτίω. ἐγὼ μὲν οἶμαι τοῦτο. καὶ οὐδὲ ἐνεγκεῖν ἂν ἡμᾶς τὴν δουλείαν φημί. μή ποθ' οὕτως ἔρημος γενοίμην φρενῶν, ὥστ' ἄλλο τι προτιμᾷν τῆς ἐλευθερίας. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδὲν ἰσχυρὸν ὧν ὑποπτευόμεθα, μᾶλλον δ' ὡς εὔνοοι πᾶσιν ἡμῖν ἥκουσιν, ἐκ πάντων τῶν λογισμῶν βεβαιοῦται, τί δεῖ τοῦ παρὰ καιρὸν δέους, ὁπότε καὶ δεδιχόσιν οὐδὲν ἔσται πλέον, ὅταν ἢ κρατηθέντες τὰ τῶν ἁλόντων ἀναγκαζώμεθα πάσχειν· ἢ περιγενόμενοι, ὥσπερ ἐν σαγήνῃ καθώμεθα τοῖς τείχεσι καθειργμένοι· μήτε πρὸς τὴν γῆν, μήτε πρὸς τὴν θάλατταν ἔχοντες βλέπειν λοιπόν· τὸ μὲν πρότερον ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐκβεβλημένοι· τὸ δ' αὐτοὶ νῦν ἀποστάντες διὰ τὰ ἐνύπνια ταῦτα. Εἰ δὲ πάνθ' ἡμῖν συγχωρήσαντες, καὶ μηδ' ὧν αὐτοὺς καλέσομεν τις, ... τὰ μετριώτατα δὴ ταῦτα ἀξιοῖεν αἰτεῖν παρ' ἡμῶν τῶν προσκρουσαμένων, ἀπολαβόντας ἅπερ ἀνηλώκασι χρήματα, οὕτως οἴκαδ' ἐπαναπλεῖν· τοῦτο γὰρ καὶ ἡμεῖς ἂν αἱρεθέντες διαιτηταὶ καθ' ἡμῶν αὐτῶν ψηφισαίμεθα· ποῖαι ἡμῖν μετάλλων διορυχαί, πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τούτων ἀρκέσουσιν. ἐγὼ μὲν γάρ, καὶ τὰ τῶν πολιτῶν σώματα τοῖς οὖσι προστεθέντας, οὐκ ἂν οἶμαι λύσασθαι τελείως τὴν εἰσφοράν. ἂν δὲ δὴ καὶ πάντας ὑπερβαλέσθαι μεγαλοψυχίᾳ θελήσαντες, καὶ πᾶσαν ἐκ μέσου ποιησάμενοι δικαιολογίαν, νόστου μνησθῶσιν, ἀνθ' ἡμῶν ὠφελεῖν ἐγνωκότες τὰ οἰκεῖα, οὐδεὶς ἀντερεῖ, μὴ π[illegible]ιν ἡμᾶς μόνον οὐ ταῖς χερσὶ τῶν βαρβάρων ἐνέξεσθαι. εἰ τοίνυν δεήσει τούτοις δουλεύειν, διὰ τί μὴ πρὸ τούτων ἐκείνοις. Εἰ γὰρ οὐκ ἔνι δήπουθεν ἐλευθέρους εἶναι, τό γε τοῖς βελτίοσιν ὑποκεῖσθαι, κουφοτέραν ἀποφαίνει τὴν συμφοράν.

A metsi multis adeò tuetibus. Meministis quibus tunc patria calamitatibus affecta sit, Sozopolitanos captiuos; euersam Perinthũ, aliaque, quorum nec ipsam memoriam mitiùs ferre possumus. Taceo autem, vt neque nos cùm tanti essemus, nec socij, ad modicum sæpe hostium illi virtuti obniti quiuerimus. Dico igitur quod omnium communiter ore iactari audio. Si itaque ita habet, vt ij nobis insidientur, nec eorum aliò respiciãt consilia, quàm vt nos omnes ad vnum sibi mancipent; nec fieri potest, vt prohibea- B mus iniuriam; quonam eos quis modo humaniores expectet, atque ad lædendũ segniores; num accusando, inferẽdo bellum, vituperiis lacessendo; an amici speciem præferendo, blandéque recipiendo, ac meliora precando? Hoc equidem secundum puto. Nec verò ferendam nobis seruitutem dico. Absit, ita sensu destitutus sim ac insanus, vt aliud quidpiam velim libertati prælatum. Sed quia nihil eorum quæ suspecta habemus firmum est, quin potiùs C argumentis omnibus liquet, venire omnibus nobis benè affectos; quidnam importuno eiusmodi opus metu, cùm neque si timuerimus, maius aliquid sit futurum, quando vel victi ea subire cogemur quæ sunt victorum; vel victores ipsi, velut in sagenâ mœnibus arctati sessuri sumus, vt iam neque ad terram neque ad mare respicere liceat; priùs quidem à Barbaris illâ exterminati; hoc autem, ipsi nos propter eiusmodi somnia modò abdicantes. Sin autem in- D dulgentes omnia, nec quòd vocantes .... hæc è à nobis post offensam modicissima velint exigere, vt receptis quas insumpserunt pecuniis, sic domum classem reducant. Hoc enim vos ipsi aduersum vos delecti arbitri sanciatis; quænam metallorum venæ ad eiusmodi nobis solutionem satisfuerint? Sanè arbitror, ne ipsa quidem adiectis facultatibus ciuium corpora, satis fore, vt iustè impensas soluamus. Sin denique E vniuersos animi magnitudine superare volentes, suique omnem iuris rationem missam facientes, reuertendum significent, domesticis quàm nostris rebus cõmodiores futuros, nemo ibit inficias, vix non Barbarorum nos manibus tentum iri. Si ergo necesse erit eis mancipari, cur non potiùs illis. Siquidem enim libertas nequit constare, sanè melioribus subiici, leuiorem calamitatem facit.

Multiplex ratio vt demerendi Latinos.

At vocabimus socios? Num inualidos, an potentes? Sanè vt eos vocemus qui non satis sint adiuuando, vtique nobiscum perituros quæremus: Sin autem fortes; erimus rursus nos inualidi, eorumque formidabilis virtus; rursusque suspecta omnia, nec mali finis vllus. Prorsus verò non intelligo quid nobis deinceps planctûs profuturi sint, & vt socios quæramus; siquidem eauere habeamus fortes, nec commodi aliquid ab inualidis simus consecuturi. Quinam autem etiam vocantibus nobis sint morem gesturi, cùm neque mercedem expectent, videantque illos heroas à nobis iniuriâ affectos; quos, si nullus titulus alius foret, vel eo nomine quòd sponte venientes, immortalem virtutis columnam erexerint, colere ac adorare oporteret. Quicquid enim aduersus illos tentauerimus dicere, ex iis, quorum omnes illis conscij sunt, nugæ ac inanes criminationes videbuntur: omnibusque flagellorum omnium rei habebimur; insaniæ; criminis falsi; doli; ignauiæ; proditionis: eritque necesse proni cadêtes hostes obsecremus.

Quî non ergo turpissimum, vt cùm benè omnia suscipientibus nobis viros habere possint, iis remissis, malis omnibus implicari malimus; ac cùm probi gratique, lucri aliquid possimus facere, iacturam improbis ingratisque coniunctam moribus, vtiliorem putemus, omninóque datâ operâ contendamus, vt vota nostra ad consilij inopiam redigamus; velut timeamus ne beneficio nescientes afficiamur; tametsi haud ita pridem quos iustiùs debuimus habere suspectos, necessitate suscepturi simus. Postquam enim Imperator reuersus fuerit: Vtinam verò, ô Saluator, citiùs carum omnibus caput liceat videre! eique Pannonum exercitus comes venerit, quos multis sermonibus; multis opibus; pluribus denique laboribus persuasos, nobis subsidio futuros adduceit; præmissisque quibusdam, reuersum se nunciauerit, faustumque aduentûs sociorum nuncium destinauerit, quid tunc admodum isti secuti, ac timentes vmbras, dicturi sint? Planè vt ea ipsa placeant, quæ modò placent, iussuri sunt ne quidem Imperatorem intra mœnia recipi oportere. Quomodò autem non peius aliquid facturi sumus, eorum quæ sub triginta Tyrannis Athenis acciderunt, tot no-

Ratio à suscipiendis postmodùm Pannoniorum auxiliarius copiis ab Imperatore conductis ac allectis.

Ἀλλὰ καλέσομεν συμμάχους; πότερον ἀσθενεῖς, ἢ τοὺς δυναμένους. Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἀρκοῦντας, τοὺς ἡμῖν ὡς ἔοικε συναπολουμένους ζητήσομεν. Εἰ δ' ἐρρωμένους, πάλιν ἡμεῖς μὲν ἀσθενεῖς, ἐκείνων δὲ ἡ δύναμις φοβερά· καὶ πάλιν αἱ ὑποψίαι, καὶ τοῦ κακοῦ πέρας οὐδέν. ὅλως δὲ οὐδ' ὁρῶ τί πρὸς ἡμῖν συνοίσει τὸ κόπτεσθαι καὶ συμμαχίαν ζητεῖν τοῦ λοιποῦ, εἰ τοὺς μὲν ἰσχυροὺς φυλαξόμεθα· παρὰ δὲ τῶν ἀδυνάτων, οὐδὲν ἕξομεν ὠφελεῖσθαι. τίνες δὲ καὶ καλοῦσιν ἡμῖν ὑπακούσονται· μήτε μισθοὺς προσδοκῶντες, καὶ τοὺς ἥρωας ἐκείνους ὁρῶντες ὑφ' ἡμῶν περιυβρισμένους· οὓς καὶ μηδενὸς ἄλλου· τοῦ γ' ἑκόντας ἐλθεῖν, στήλην ἀθάνατον στήσαμένους, θύειν ἔδει καὶ προσκυνεῖν. ὅσα γὰρ αὖ κατ' ἐκείνων λέγειν ἐπιχειρῶμεν, ἃ πάντες τούτοις συνίσασιν, ὕθλον ἀποδείξει καὶ τὸ μηδέν· καὶ πᾶσι πάντων τῶν μαστίγων δίκας ὀφλήσομεν· μανίας· ψευδολογίας· δόλου· δειλίας· προδοσίας, καὶ δεήσει πρηνεῖς πεσόντας, τοὺς ἐχθροὺς ἱκετεύειν.

Πῶς οὖν οὐκ αἴσχιστον, ἐξὸν πάντα καλῶς ἔχειν ἡμῖν δεξαμένοις τοὺς ἄνδρας, ἑλέσθαι πᾶσιν ἐνέχεσθαι τοῖς κακοῖς ἀποπεμψαμένους, καὶ δυναμένους μετ' εὐγνωμοσύνης κερδαίνειν, τὴν μετ' ἀχαριστίας ζημίαν λυσιτελεστέραν ἡγεῖσθαι· καὶ ὅλως φιλονεικεῖν ἐξ ἐπιτηδὲς ὅπως εἰς ἀπορίαν τρέψομεν τὰς ἡμετέρας εὐχάς. ὥσπερ δεδοικότες μὴ λάθωμεν εὖ παθόντες· καί τοι μετὰ μικρὸν τοὺς δικαιότερον ἂν ὑποπτευθέντας, ἀνάγκην ἔχοντες δέξασθαι. ὅταν γὰρ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπανέλθῃ· καὶ γένοιτο θᾶττον, ὦ σῶτερ, τὴν πᾶσι φίλην ἰδεῖν κεφαλήν· ἕπηται δ' αὐτῷ στρατὸς Παιόνων, οὓς πολλοῖς μὲν λόγοις· πολλοῖς δὲ χρήμασι· πλείοσι δὲ πόνοις ἄγων ἥκει ὑπὲρ ἡμῶν· καί τινας προπέμψας, μηνύῃ μὲν τὴν ἐπάνοδον, εὐαγγελίζηται δὲ συμμάχους ἥκειν ὑπὲρ ἡμῶν, τί ποτ' ἐροῦσιν οἱ λίαν ἀσφαλεῖς οὗτοι, καὶ τὰς σκιὰς δεδοικότες. εἰ μὲν γὰρ ἃ νῦν καὶ τότε τούτοις ἀρέσκοι, κελεύσουσιν εἴσω τειχῶν μὴ δέχεσθαι τὸν βασιλέα. καὶ πῶς οὐ χεῖρον τῶν ἐπὶ τριάκοντα, συμβάντων Ἀθήνησι πράξομεν, τοσούτων ἡμῖν

ἀναφυέντων τυράννων. τί ποτε γὰρ ἕτερον, A ἢ τυραννίδα σαφῆ χρὴ ταῦτα καλεῖν, ἐγώ γε οὐχ ὁρῶ. πῶς δὲ καὶ τὸν δῆμον πείσουσι μετέχειν αὐτοῖς τῆς ἀγνωμοσύνης. δῆλον γὰρ ὡς πάντ' ἂν ἅπαντες πάθοιεν, ὑπὲρ οὗ μόνον ἰδεῖν ἐπανήκοντα. καὶ τό γε νῦν, καὶ αὐτῶν τῶν κινδύνων δοκοῦσιν αὖθις ἐπαχθέστερον, τοῦτ' εἶναι· ὅτι πόρρω τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν διατρίβει. οἴονται γὰρ ἀντιφάρμακον τοῖς παροῦσι κακοῖς, B τὴν ἐκείνου πεπιστεύκασι παρουσίαν.

Ἀντὶ δὲ τούτων, καὶ τίνων ἁμαρτημάτων, τοσαύτην αὐτὸν ἀπαιτήσουσι δίκην· ὅτι χειμῶνος μεσοῦντος ὑπερβὰς τὰς ἁπάντων ἐλπίδας, ἀνήγετο μὲν εἰς τὸν Πόντον· ἀνέπλει δὲ τὸν Ἴστρον, ἑκατέρωθεν, οὐχ ὑπερπλέων, ἀλλὰ παραπλέων ὥσπερ τινὰς ὑφάλους τὰς ὄχθας. ἧκε δὲ μετ' ὀλίγων, καὶ οἱ μηδ' ἂν διακονοῦντι παρεστῶτες ἀρκεῖν πρὸς διακονίαν ἐδόκουν· θηρίων μᾶλλον δεησόμενος, οὐκ ἀν- C θρώπων· καὶ πείσων ὑπὲρ ἡμῶν ἁρπάσαι τὰ ὅπλα καὶ κινδυνεύειν, ἀλλοτρίους ὄντας, ὑπὲρ τῆς ἡμῶν ἐλευθερίας; τοσοῦτον μὲν οὖν, εἰ καὶ μὴ δεσπότης ἐτύγχανεν ὤν, πονηρὸς δέ τις πρότερον καὶ πολέμιος· εἶτα μεταβαλὼν τοιούτοις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐξεδίδου, στεφανοῦν ἐχρῆν, καὶ πάντων αὐτῷ μεταδιδόναι γερῶν, καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι. εἰ δὲ καὶ τοῦτ' ὢν τὸ μέγιστον καὶ θειότατον, καὶ πατρῷον ἔχων χρῆμα· ἐπειδὴ ὑπὲρ ἡμῶν δεῖσθαι τοὺς βαρβάρους οὐκ ὤκνει· τούτου γὰρ τούτου μόνον οὐδ' ἂν D ἕτερον ἐπαχθέστερον πάθοι, ἀνὴρ τοσούτοις εἰωθὼς ἐπιτάττειν· πῶς οὐ παρελευσόμεθα καὶ τὴν τῶν βαρβάρων ὠμότητα, εἰ βελτίους ἐν ἐκείνοις ἔσχεν ἐλπίδας, ὧν ἡμεῖς ἐπιδειξόμεθα τότε. ἐκείνους μὲν γὰρ φίλους ἕξειν ἐνόμισεν, ὥστε καὶ συμμαχεῖν· ἡμῖν δὲ, δεινήν τινα τὴν ἔχθραν τὰ προστιθέμενα μαρτυρήσει. εἰ δ' ἀσεβεῖς καὶ μιαροὺς ἡγησάμενοι τοὺς τότε ταῦτ' E ἂν τολμήσαντας συμβουλεύειν, μετ' εὐφημίας καὶ κρότων, ὥσπερ δίκαιον, ἐπανήκοντα τὸν βασιλέα δεξόμεθα, πότερον καὶ τοὺς συμμάχους συνεισελθεῖν αὐτῷ συγχωρήσομεν· ἢ πρὸς μὲν ἐκεῖνον φιλανθρωπευσόμεθα· ἐκείνοις δὲ, τὸ πεδίον ἔσται, καὶ ἡ ταλαιπωρία, καὶ στήσομεν τοὺς εἴρξοντας αὐτοὺς τῆς πόλεως. εἰ μὲν γὰρ πρὶν ἐλθεῖν

A bis surgentibus tyrannis? Nec enim video vt hæc aliud vocari possint, quàm perspicua tyrannis. Quomodo autem etiam populo suadeant, vt eorum socij efficiantur improbitatis? Liquet enim nihil esse quod non vniuersi lubentes ferant, eâ solùm ratione vt videant reuertentem. Sed & modò, ipsis eis hoc periculis molestius videtur, quòd is moretur, ab eorum longè oculis positus. Quippè persuasum habent, fore vt B præsentibus malis, eius præsentia remedium sit.

Ad hæc autem, quorumnam criminum reum, grandi adeò pœnâ punient? Quòd mediâ hyeme, omnium * spes vincente conatu in Pontum soluerit; Istrum ab vtrâque ripâ nauigauerit, non vt naui superior ferretur, sed velut latentes quasdam sub aquis petras, sic oras fluminis legeret. Venit autem cum paucis eóque comitatu, vt, nec satis ad mensæ instruendæ ministe- C rium habere viderentur: belluas magis quàm homines rogaturus, nostrique causâ suasurus arma corripere, ac adire pericula; nimirum alienos homines pro nostrâ ipsorum saluto. Idque adeò vt quanquam non dominus, sed malus quidam ac hostis priùs existens, mutato deinde consilio, nostri causâ tanta designasset, coronari oporteret, omnibusque tum viuum, tum defunctum præmiis honorare. Sin autem, cùm & maximum illud ac diuinissimum esset, iuréque paterno Imperium teneret, nostri postmodum causâ ne Barbaros qui- D dem renuit obsecrare: Nam hac ipsâ re, nihil quicquam molestius accidat, viro tum multis solito imperare: quomodò itaque non ipsam Barbarorum sumus superaturi crudelitatem, siquidem meliora ille de illis sperauit, quàm ipsi tunc simus exhibituri. Putauit quidem sic illos amicos fore, vt & belli societatem inirent: nos verò iis, quæ designabimus, graue quoddam odium E prodituri sumus. Sin verò impios ac sceleratos eos arbitrati, qui tunc eiusmodi aliquid fuerint ausi consulere, laudibus ac plausu, vti planè meritò decet, reuertentem Imperatorem sumus suscepturi, nonne & socios vnà cum eo ingredi vrbem permittemus; an potiùs humanitate in eum vsi, campum illis ac miseriam relinquemus, præficiemusque qui portas ad eos arcendos custodiant? Quod si concordes illos priùs-

quam ingrediantur, vbi iam venerint, discernamus; ac ipse quidem velut noster ac domesticus, consuetos habeat honores; illos autem ceu hostes, suspectos habeamus, eosque neque tecto, neque foro donandos arbitremur, haud planè noui, quid illos in nobis laudaturos putemus, qui ab immanitate eiusmodi ordiamur. Præterea ne ipse quidem Imperator, quam omnes seruauerint beneuolentiam, sibi congruam putabit; vtque eos, quos magnificis sollicitationibus in spem erigens, huc duxerit, statim derelinquar, vix non vbique gentium prædicaturos, Imperatoris omnem negociationem, fraudis laruam fuisse.

Sanè ne quorum quidem gratiâ proteruiamus, facilè quis inueniat. Nam vt bello quidem, ac quorum causâ socios adduximus, confectis, eis vellemus illudere, haud ranrum ingrati illa animi labes periculum haberet. Sin autem iisdem instantibus malis, aliâ aliâque ratione vocandis ac suscipiendis amicis habemus, non video quid ea nouitas spei habeat. Num enim solùm vt subtiles quidam consuendis fraudibus ac dando verba videamur, sie ista anxiè agimus? Præterea, quid deceptos illos, omniumque factos fabulam, præstituros puratis? Fors sessuros, ac apud se cohibituros manûs, veniamque pro fraude ipsis factâ rogaturos? Verùm haud illi ita philosophari nouerunt, ac iræ dominari. Superest ergo vt illi quidem muros tentent, atque eis admoueant machinas; nos verò obsessæ vrbis feramus incommoda. Insuper enim, nihil vos aliud posse existimo. Quòd si ea vobis res ferenda videtur, vt quid vbique potentibus destinantes legatos qui in belli societatem inducant, negotium facitis, cùm liceat vrbis mœnibus conclusos Barbarorum obsidione premi? Haud enim sanè video, quo nos malo venientes socij liberare habeant, cùm sponte pessima præoptetis. Atque adeò nihil causæ erit cur venturos cum Imperatore non suscipiatis. Sin autem quæ humana sunt ac iuris cogitantes, Imperatorem quidem ob susceptos nostri causâ labores coronandum putabitis, portasque, cum eo venientibus sociis aperietis, quid vetat vt ne pro istis eadem decernatis? Nec enim operæpretium, vt Romanorum quidem lenitatem caueatis; Panno-

A ὁμονοοῦντας, ἐνταῦθ' ἀφιγμένους αὐτοὺς διαγνωρίσωμεν· καὶ ὁ μὲν, ἐν τοῖς εἰωθόσιν ὡς ἡμέτερος ἔστω· τοὺς δ' ὡς ἐχθροὺς ὑποπτευώμεθα, καὶ μήτε στέγης, μήτε τῆς ἐκ τῆς ἀγορᾶς αὐτοῖς μεταδώσωμεν, οὐκ οἶδα τίνων τοιαύτης ἀρξάντων ἀπανθρωπίας, ἐκείνους ἡμᾶς ζηλοῦν δόξομεν. ἔπειτ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς, ἣν ἐφυλάξαντ' ἂν πάντες εὐγνωμοσύνην, ταύτην ἑαυτῷ προσήκειν ἡγήσεται· καὶ οὓς θαυμασταῖς ἐλπίσιν ἐπάρας δεῦρ' B ἤγαγε, τούτους ἐξαίφνης ἀπολιπεῖν, μονονουχὶ πᾶσι κηρύξοντας, ὡς τὰ τοῦ βασιλέως οὐδὲν ἄρ' ἦν, πλὴν ἀπάτη.

Καὶ μὴν οὐδ' ὧν ἕνεκ' ἀναισχυντήσομεν εὕροι τις ἄν. Εἰ μὲν γὰρ τοῦ πολέμου, καὶ πάντων τῶν ἕνεκ' αὐτοὺς δεῦρ' ἠγάγομεν ἐξειργασμένων ἡμῖν, τοὺς συμμάχους ἠξιοῦμεν παρασπλεκίζειν, οὐκ ἂν τοσοῦτον εἶχε κίνδυνον ἡ ἀχαριστία. C Εἰ δὲ τῶν ὁμοίων ἐφεστώτων κακῶν, ἀνομοίως ἡμεῖς τοῖς φίλοις καλοῦντες καὶ δεχόμενοι προσφερόμεθα, οὐχ ὁρῶ τὰς ἐλπίδας τῆς τοιαύτης καινοτομίας. οὐ γὰρ ἵνα μόνον δεινοί τινες κακουργεῖν καὶ φενακίζειν δοκῶμεν, περιεργαζόμεθα ταῦτα; ἄνευ δὲ τούτων, τί ποτ' αὐτοὺς ἐξαπατηθέντας καὶ γέλωτα πᾶσιν ὀφλόντας, οἴεσθε δράσειν. καθεδεῖσθαι, καὶ παρ' ἑαυτοῖς ἕξειν τὼ χεῖρε, καὶ δεήσεσθαι συγγνώμην αὐτοῖς ἔχειν, ὧν ἐξηπάτηνται; οὐχ οὕτω φιλοσοφεῖν ἐγνώκασι, καὶ θυμοῦ κρατεῖν. λοιπὸν τοίνυν ἐκείνους μὲν D τῶν τε τειχῶν πειρᾶσθαι, καὶ μηχανήματα τούτοις προσάγειν· ἡμᾶς δὲ, ἀντέχεσθαι τῶν ἐκ τῆς πολιορκίας κακῶν. ἄνευ γὰρ τούτων, πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀρκεῖν μοι δοκεῖτε. Εἰ δὲ τοῦθ' ἡμῖν φορητὸν, τί τοῖς πανταχοῦ δυναμένοις πρέσβεις ὑπὲρ συμμαχίας πέμποντες ἐνοχλεῖτε, ἐξὸν κατακλεισθέντας ὑπὸ τῶν βαρβάρων πολιορκεῖσθαι. οὐ γὰρ ἔγωγε ὁρῶ τίνων ἡμᾶς ἀπαλλάξουσιν ἐλθόντες οἱ σύμμαχοι, ὁπόθ' ἑκόντες αἱρεῖσθε τὰ χείριστα. οὕτως οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ὑπὲρ E ὅτου τοὺς μετὰ βασιλέως ἥξοντας οὐ προσδέξεσθε. Εἰ δ' ἀνθρώπινα καὶ δίκαια λογισάμενοι, στεφανοῦν μὲν ἕνεκα τῶν ὑπὲρ ἡμῶν πεποιημένων τὸν βασιλέα βουλήσεσθε, ἀνοίξετε δὲ τοῖς μετ' ἐκείνου συμμάχοις τὰς πύλας, τί κωλύει ταῦτα καὶ περὶ τούτων ψηφίζεσθαι. οὐ γὰρ δήπου, τὴν μὲν τῶν Ῥωμαίων ἡμερότητα φυλάττεσθαι δεῖ· τὴν δὲ Παιόνων

ὠμότητα, μηδὲ ὑποπτεύειν· καὶ τοὺς μὲν ὑπὲρ δόξης προϊεμένους· ἐπιθυμήσαι νομίσαι τῶν ἡμετέρων· τοὺς δ' ἐξ ὧν λῃστεύουσι καὶ κλέπτουσιν ἀπὸ τούτων διαζῶντας, τούτους ἐξαίφνης ἀποσχέσθαι τῆς τέχνης. εἰ δὲ χιλίοις τούτοις ἀναμίγνυσθαι φοβερὸν, πῶς οὐ φανερώτερον τὸ κακὸν ἐν τοῖς δισμυρίοις. καὶ ὅτι τοὺς ἑκόντας ἐλθόντας, ἀπίστους εἶναι κρινόμενον, τί χρὴ θαῤῥεῖν περὶ τῶν μετὰ πρεσβείας κληθέντων.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ μόνον λογίζεσθαι γελοίως· σωφρονούντων δ' ἂν εἴη, καὶ τοιαύτην οἵαν ἡμεῖς πόλιν οἰκούντων, τοὺς μὲν ταῦτα λέγοντας, ἐλλεβόρου δεῖσθαι νομίζειν· καὶ ταῖς συμβουλαῖς ταύταις, εἴ τις ἐχθρὸς ἡμῶν εἴη, μᾶλλον εὔχεσθαι πείθεσθαι· αὐτοὺς δὲ, τῶν πρεπόντων λογισμὸν ἀναλαμβάνοντας, μὴ σιγᾶν· μηδὲ τοῖς ἀντιλέγουσιν εἰκῆ φλυαρεῖν ἐπιτρέπειν, οὐκ οἶδ' ὧν τινων εὔνοιαν τῇ κενολογίᾳ ταύτῃ πορίζομένοις· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν μέχρι τῆς συμβουλῆς χρόνον ζημίαν λογισαμένους, δέχεσθαι τούτους ὥσπερ τῶν γονέων ἢ τῶν υἱέων, ἢ τῶν ἄλλως οἰκειοτάτων, τοῦ πολλοῦ χρόνου ἀποδημοῦντας, καὶ τῆς αὐτῶν προθυμίας, χάριτας ὁμολογεῖν τῇ προνοίᾳ, ἐκείνῃ σαφῶς ἀνατιθέντας τὴν αὐτῶν παρουσίαν· καὶ μὴ μικρῶν τινων εἵνεκα· ἴσως μὲν συμβησομένων· ἴσως δὲ μὴ, ζημιοῦσθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν· ἵνα μηδὲν ἄλλο λέγω τῶν νῦν ὑπὸ πάντων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν τούτοις ἀχθομένων, προσδοκωμένων. λογίσασθε γὰρ οὗ μὲν νῦν τύχης ἐσμέν· τί δ' ἔστιν ἐλπίζειν, ἐὰν τούτους προώμεθα. οἷς μὲν πέρατα τῆς ἀρχῆς αἱ καὶ τῆς οἰκουμένης ὑπῆρχεν ἡμῖν, νῦν καθήμεθα, εἴ τις ἐᾷ δουλεύειν εὐδαιμονίαν ἡγούμενοι. ἡ δὲ τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν πόλεων εὐδαιμονεστάτη, καὶ ἐφ' ἣν πάντες χαρίτων ἕνεκα καὶ τέρψεως καὶ τῆς διὰ πάντων ἀβρότητος ἤλαυνον, εἱρκτὴ νῦν τοῖς οἰκήτορσι γέγονε. κέκλεινται μὲν γὰρ αὐτῇ πανταχόθεν αἱ πύλαι· οὐδεὶς δὲ κινδύνων χωρὶς ἐπιχωριάζει τοῦ λοιποῦ τοῖς λιμέσι· καὶ οἱ καταίροντες, πονηρὰς ἔξωθεν κομίζοντες φήμας, χείρους παρὰ πολὺ τῶν ἔνδον πειρῶνται. ἡμῖν δὲ, τὰ μὲν εἴσω τειχῶν, βοὴ, καὶ πτωχεία, καὶ πενία, καὶ δάκρυα· τὰ δ' ἔξω τοῖς ἀπὸ τῶν πύργων ὁρῶσι, βαρβάρων στρατεύματα, καὶ γῆ κειρομένη, καὶ περὶ τὰς τάφρους τῶν ἡμετέρων σφαγαὶ, καὶ πῦρ ἄγριον, οἰκίας, καὶ νεὼς καὶ δημοσίων οἰκοδομημάτων κάλλη, καὶ πάντα ἁπλῶς ἐπιόν. δυσφημίαι δὲ κατὰ τοῦ

rum autem crudelitatem ne suspectam quidem habeatis: vtque eos qui gloriæ studio sua profundunt, nostra concupituros arbitremini; eos autem qui latrociniis ac furto viuunt, à suâ repentè cessaturos arte. Quòd si mille istis commisceri formidabile, quî non perspicuè malum maius in viginti millibus? Cumque eos qui vltrò veniunt, haud tutæ homines fidei asseramus, quanta in illis securitas quos per legatos asciuimus?

Verùm ipsa quoque horum cogitatio ridieula. Sit verò sapientum, ac talis vrbis, quanta hæc nostra ciuium, vt eos qui ista dicunt, ellebore indigere putent; vtque eiusmodi consiliis, si quis noster hostis sit, magis obsecuturum optent; ipsos verò, cogitatienes quæ deceant, assumentes, non quiescere; nec temerè contradicentibus dare licentiam, qui nescio quorum beneuolẽtiam inani illâ garrulitate captẽt: quin vel ipsum deliberationis tẽpus iacturæ deputantes, hosce suscipere, ceu viros à longo iam tempore, à parentibus, filiis, aliâque ratione maximè necessariis absentes, proque eorum animi alacritate, prouidentiæ gratias agere, ei palam horum aduentum acceptum referentes; non propter quædam leuia, quæque forsan contingant, fortè non contingent, ipsius quoque libertatis iacturam facere; vt ne quicquam aliud dicam, eorum quæ vniuersis timentur velut in procinctu, atque adeò illis ipsis qui his indignantur. Cogitate enim quò fortunæ redacti simus; quidue possimus sperare, vt istos dimiserimus. Quorum olim Imperij fines, ipsi erant qui orbis, nunc sedemus felicitatem reputantes, vt quis sinat seruire. Vrbs verò longè vniuersarum sub cœlo beatissima, quam que omnes, gratiarum ac recreandi causâ, munificique omnis ornatus, adibant, nunc incolis facta est carcer. Vndequaque habet clausas portas, nec vllus iam tutò in portibus stationem habet: quique appellunt malos foris rumores afferentes, lõgè peiora intus experiuntur. Ceterùm nobis, intra quidem muros, clamor, egestas, paupertas; lacrymæ; extra verò spectantibus è turribus, Barbarorum exercitûs; vastatio agrorum; in aggeribus cædes, ignisque ferox, domos, templa, pulchra quæque edificia publica, ac prorsus omnia inuadens. Quin & blasphemiæ in

Tristis verò regiæ vrbis facies cautos ac sobrios facere habens.

Deum, atque (quod quis non horreat?) crucis contumelia, ac fidei irrisio, sacrarumque Imaginum probri causâ circumductiones, nec non minæ terribiles, quas ne eueniant, ne ipse quidem Christus, quem adoramus possit impedire.

Sed & fames vniuersa tenet, cùm nec terra reliqua sit, quam colamus, nec latrones liberum permittant mercatoribus alueum, & vt possint frumenta aduehere: quo fit, vt & locantibus operas ars inutilis videatur, non habentibus vt inde paciscantur; militibus, impetum timor retardauit; dominique, fugientibus seruis eorum ipsi vicissim subeunt sortem. Vniuersa ciuitatis species, omni parte velut in luctu commutata cernitur: cunctique malorum coitione tantâ stupefacti, animos desponderunt. Quin hoc quoque sapientum mentem quatit, quòd multi ciues adeò seruili animo facti sint, vt quid boni, illi Barbarorum seruituti inesse dicant, ac Romanos grauiora iubere. Quamobrem etiam propalam ad illos proficiscuntur, apudque illos certis quibusdam temporibus versantur, ouesque, & boues, & equos, ac pecunias, nostræ mercedem proditionis accipiunt: eisque compotantes nostram canunt perditionem; ac huius domum, vxoris illius speciem, aut etiam pignorum, iis propinant: apud se autem in votis habent, vt ab vniuersis adorari homines videant: iisque dictis ac factis reuerti præsumpserunt, significantes ciuibus, nisi taceant, dicturos se suis dominis, ac apud eos grauiùs accusaturos, non verentes malos illos dæmones ac pestes sic appellare. Ij verò horrore tenentur, longosque precantur annos iis, qui meritò agi debuissent: rogantes vt inter pocula eorum aliquid meminisse velint: tantamque libertatem sic apud illos merentes assumpserunt, vt nec prô illis impudenriâ orare vereantur, omniaque facere, ex quibus illis obsequantur; quod est vrbem prodere, ac palam vniuersorum dominos facere: vt nec iam desint qui optent sub pactis capi ciuitatem, timentes ne scelestis istis traditoribus contingat occupari.

Malorum ciuium studia ac defectio ad Turcos.

Sic publica res in extremas quasdam angustias redacta est, sicque deinceps liberos viuere impossibilibus accensendum videtur; in quas nos angustias con-

Quibus Græcorum labefactata Respublica.

A Θεοῦ, καὶ ὃ τίς οὐκ ἂν φρίξειεν· ὕβρεις σταυροῦ, καὶ γέλως τῆς πίστεως, καὶ θείων εἰκόνων ἄτιμοι περιαγωγαί, καὶ ἀπειλαὶ φρικώδεις, καὶ τοῦ μὴ ταύτας ἐκβῆναι, μηδ' ἂν αὐτόν, ὃν προσκυνοῦμεν Χριστὸν ἐπαρκεῖν οἷόν τε εἶναι.

Καὶ ὁ λιμὸς πάντα ἐλαύνων ἐπίκειται, μήτε γῆς ὑπολειπομένης ἣν γεωργήσομεν· μήτε τοῖς ἐμπόροις τῶν λῃστῶν ἄδειαν ποιούντων τοῦ πόρου· ἐξ ὧν, τοῖς μὲν ἐργολαβοῦσιν, ἄχρηστον ἡ B τέχνη δοκεῖ, οὐκ ἔχουσι τὰ ἐξ αὐτῆς διαπράξασθαι· στρατιώταις δὲ, τὴν ὁρμὴν ἐπέχει ὁ δέος· καὶ δεσπόται δούλων αὐτοὺς ἀποδράντων, αὐτοὶ τὴν ἐκείνων ἀντιλαμβάνουσι τύχην. τὸ δὴ ὅλον σχῆμα τῆς πόλεως ὁρᾶται διὰ πάντων ἀμειφθὲν ὥσπερ ἐν πένθει· πάντες δὲ τὴν τῶν κακῶν συνόδον ἐκπλαγέντες, ἀπειρήκασιν. καὶ ὃ τοὺς νοῦν ἔχοντας κατασείει, ὅτι καὶ τῶν πολιτευομένων πολλοί, οὕτω χείρους τὰς γνώμας γεγόνασιν, ὡς ἔχειν τι καὶ καλὸν λέγειν, τὴν ὑπὸ τοῖς βαρβάροις τούτοις C δουλείαν, καὶ τοὺς Ῥωμαίους βαρύτερα ἐπιτάττειν. ὥστε καὶ φανερῶς ἐπ' ἐκείνους ἀποδημοῦσι, καὶ ῥητούς τινας ἐκείνοις συνοῦσι χρόνους· καὶ πρόβατα, καὶ βοῦς, καὶ ἵππους, καὶ ἀργύρια, μισθοὺς ἔχουσι τῆς ἡμῶν προδοσίας· καὶ συμπίνοντες ἐκείνοις, τὴν ἡμετέραν ἀπώλειαν ᾄδουσι· καὶ τὴν τοῦ δεῖνος οἰκίαν, ἢ τὴν τῆς γυναικὸς ὥραν, ἢ τὴν παίδων ἐκείνοις προπίνουσιν· εὔχονται δὲ παρὰ σφίσιν ἰδεῖν ὑπὸ πάντων προσκυνουμένους· ταῦτ' εἰπόντες καὶ πράξαντες ἐπανή- D κον, ἐνδεικνύμενοι τοῖς πολίταις ὡς εἰ μὴ σιγήσουσι, πρὸς τοὺς δεσπότας αὐτῶν κατεροῦσι· τοὺς ἀλάστορας ἐκείνους οὐκ ὀκνοῦντες τοῦτο καλεῖν. οἱ δὲ, φρίττουσι, καὶ συνεύχονται γῆρας, τοῖς δικαίως ἂν ἀπαχθεῖσι· μνησθῆναί τι καὶ αὐτῶν ἐπὶ τῶν ποτῶν δεόμενοι· καὶ τοσαύτην παρρησίαν ἐν τοῖς ἐκείνοις μισθαρνοῦντες προσειληφότες, οὐκ ὀκνοῦσιν ὑπὲρ ἐκείνων ἀναίδην δημηγο- E ροῦντες, καὶ πάντα ποιοῦντες, ἐξ ὧν αὐτοῖς χαριοῦνται· ὅσον ἐπὶ προδοῦναι τὴν πόλιν, καὶ κυρίους ἐκείνους σαφῶς πάντων ποιῆσαι. ὥστ' εἰσὶν ἤδη οἱ μετὰ σπονδῶν γοῦν ἁλῶναι τὴν πόλιν εὐχόμενοι, δεδοικότες μὴ φθάσωσιν ὑπὸ τῶν μιαρῶν τούτων προδεδομένοι.

Οὕτως εἰς ἄπορόν τινα τύχην τὰ κοινὰ συνήλαθη, καὶ οὕτω τὸ μετ' ἐλευθερίας ζῆν τοῦ λοιποῦ, ἕν τι τῶν ἀδυνάτων δοκεῖ· εἰς ὅσ-

ὑμᾶς, τὸ, τὰ μὲν καθημέραν ἐλαττώματα διορθοῦσθαι νομίζειν περίεργον· τὸ δὲ, μετὰ ῥᾳστώνης διελθεῖν τὴν ἡμέραν, ἀνδράσι προσῆκον λογίζεσθαι· καὶ τοὺς μὲν ἃ δεῖ παραινοῦντας, λήρους καλεῖν· τοῖς δὲ ταῖς ἡμῶν ἡδοναῖς συναγωνιζομένοις ἆθλα θαυμαστὰ προστιθέναι, προσήγαγε. καὶ πρός γε ἔτι, τὸ τοὺς μὲν φανερῶς πολεμοῦντας ἀνέχεσθαι, καὶ πιστεύειν ἐξαπατῶσι· τοὺς δὲ μεθ' ὑμῶν τάττεσθαι καὶ συμμαχεῖν ἐπαγγελλομένους, ὑποπτεύειν· καὶ ζητεῖν προφάσεις ὅθεν λύσομεν τὰς φιλίας. ἀλλ' ἐὰν τῶν προτέρων καταγνόντες, τοῖς νῦν παρὰ Θεοῦ διδομένοις χρησώμεθα, καὶ τοὺς ἀνθέλκοντας τούτους ἀποσεισάμενοι, καὶ γραυσὶ ταῦτα μυθολογήσοντας ἀποπέμψαντες, τὸν ἔσχατον τοῦτον ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀγῶνα ἀγωνίσασθαι βουληθῆτε, οἶμαι, καὶ σὺν Θεῷ τοῦτ' εἰρήσθω, οὐ τὰ οἴκοι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ πορρωτάτω καλῶς ἕξειν ἡμῖν· καὶ μὴ τῇ πατρίδι μόνον ἀνασώσειν τὸ πάντων ἀντίρροπον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ πλειόνων ἄρξειν ἢ πρότερον· καὶ πάντας τοὺς πρὶν ὑφ' ἡμᾶς, ἐφ' ἡμᾶς ἐπανήξειν, καὶ πάντας ὑπὸ τοὺς ἡμετέρους ἔσεσθαι νόμους· καὶ πανταχοῦ τοῖς βαρβάροις ἀναθαρρήσοντας ἐπιθήσεσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἡμᾶς ὁρῶντες κατεπτηχότας, εἰκότως συστέλλονται καὶ αὐτοὶ, καὶ τὴν δουλείαν ἀνέχονται, ὁρῶντες τοὺς δεσπότας ἀνακεχωρηκότας τῶν πραγμάτων· ἂν δὴ ὁρῶσιν ἀντιβλέπειν τολμήσοντας, καὶ αὐτοὶ συνοίσουσι τὰ ἑαυτῶν. οὐ μικρὸν δὲ εἰ τοῖς βαρβάροις ἔξωθεν βλαπτομένοις, καὶ τὰ παρὰ τῶν οἰκείων τούτοις οὐκ ἠρεμήσει.

Ἀλλὰ μὴν εἴ τι δεῖ ταῖς φήμαις, καὶ τοῖς κοινῇ λεγομένοις οὐκ ἀπιστεῖν, ἦν τι λόγιον, ἐκ τοῦ πελάγους καὶ τῶν Ἀλπίων ἥξειν, τοὺς τῇ πόλει καὶ ἡμῖν ἀμυνοῦντας· καὶ τούτους πάντας εἰδεῖν, τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ὕβριν στορέσειν, ἀναγκάσειν δ' αὐτοὺς ὕστερον δουλεύειν, ὧν πρότερον ἦρχον. καὶ οὕτως ἐν ταῖς τῶν βαρβάρων ψυχαῖς ἤκμαζεν ἀεὶ τοῦτο τὸ δέος, ὥσθ' ὁπότε συνελθόντες βουλεύοιντο, τοῦτο νικᾶν, μὴ δεῖν πέρα τοῦ μετρίου τῇ πρὸς ἡμᾶς κεχρῆσθαι πλεονεξίᾳ· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἡμᾶς ἀναλοῦν, μηδ' ἀπόγνωσιν ἡμῖν ἐμποιεῖν, ὥστε μὴ παντελῶς ἀπογνόντας, ἐπὶ τούτους καταφεύγειν, οἳ νῦν αὐτόματοι πάρεισιν, ὡς

iecit, tum quòd accidentia mala damnáque neglexerimus, ceu rem superfluam, emendare ac instaurare; tum quòd diem otio transigere ac ignauiâ, viros decere putaremus; ac monentes quidem quæ operæpretium essent, haberemus stultos; iis autem qui voluptatibus adblandirentur nostris, præclara quædam præmia proposita vellemus. Ad hæc autem, quòd manifestos hostes sustineremus, ac decipientibus haberemus fidem; eos autem qui nobis accedentes, belli se socios fore pollicebantur, habuerimus suspectos, ea causantes, quibus amicitias dissolueremus. Verùm vt priorum pœnitudine ducti, oblatis nunc Dei prouidentiâ voluerimus vti, iisque repulsis qui secus trahunt, ac ad anûs, quibus eas fabulas narrent, amandatis, supremum hoc pro salute communi desudare certamen: fore spero; quod sit dictum Deo auspice; vt nedum domesticæ res benè nobis habituræ sint, verùm etiam quàm longissimè positæ; vtque non solùm patriæ sartam tectam seruemus, vniuersis comparabilem ac æstimabilem magis libertatem, sed etiam pluribus imperemus; omnesque pridem nobis subiecti ad nos reuertantur, nostrisque vniuersi legibus subiiciantur: ac demum vt omni loco fiduciâ pleni, hostes inuadamus. Modò quidem cùm nos attonitos videant, meritò & ipsi contrahuntur, ac seruire sustinent, videntes dominos recessisse à rebus. Sin autem, contrà ausos respicere viderint, etiam ipsi conferent, quæ sunt ipsorum. Haud verò id modicum vt Barbaris externâ læsis impressione, nec quæ à suis habent quieta constiterint.

Enimuerò vt rumoribus, ac iis, quæ communi feruntur famâ, aliquid ad fidem dandum sit, erat oraculum quoddam, ventutos à mari ac Alpibus, qui vrbem ac nos vlturi essent; foreque vt eos omnes videremus, Barbarorum vi prostratâ atque iniuriâ, postmodum illis seruire cogentes, quibus priùs imperauissent: adeóque Barbari metum hunc semper animis vigentem habent, vt vbicunque ad deliberandum conuenerint, hoc obtineat, haud in nos immoderatiùs esse iniquâ vexatione abutendum; sed paulatim esse consumendos, nec in desperationem cogendos, ne omninò illâ persuasi, ad eos confugiamus, qui modò sponte adsunt,

Oraculum vulgi famâ iactatum, & à Turcis creditum ab Occidente delendos.

tanquam eo euentu nihil illis expeditio ac contentio conducibile habeant. Faustè itaque omen suscipiamus, cui & hostes suffragio accedant; nec eorum vota rata faciamus. Quippe absonum meritò videatur, vt cùm illi timeant, exque metu, domi viros manere precentur, eosdem ipsi venientes prohibeamus; sicque hostium cupiditati cooperari videamur.

A πότ' αὐτοῖς ἀντεπεξιέναι καὶ φιλονεικεῖν, οὐ συνοίσον. δεχώμεθα δὴ τὸν οἰωνὸν ἀγαθῇ τύχῃ, ᾧ καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐχθρῶν συμψηφίζεται· καὶ μὴ κυρίας τὰς εὐχὰς τοῖς βαρβάροις ποιῶμεν. ἄτοπον γὰρ ἐκείνων ταῦτα πεφοβημένων, καὶ διὰ τοῦτο εὐχομένων οἴκοι μένειν τοὺς ἄνδρας, ἡμᾶς κωλύειν αὐτοὺς ἥκοντας· καὶ οὕτω τοῖς πολεμίοις συγκατεργάζεσθαι δοκεῖν τὴν ἐπιθυμίαν.

NOTÆ.

DE Demetrio Cydonio in hæc verba Posseuinus ex Volaterranno. *Demetrius Cydonius Thessalonicensis, vir doctus aquè ac sanctus, Graca Latináque facundiâ praditus, ex patriâ decedens, Mediolanum venit, vbi literis Latinis ac Theologia operam dedit. S. Thoma Aquinatis libros in Gracum sermonem vertit, qua versio hodiéque in Bibl. Vaticanâ cernitur. Scripsit & contra Eunomium de Diuinitate Filij, &c.* Extat eius oratio Basileæ edita, de vitâ & morte. Habent plura eius, Bibliothecarum indices. Ex iis, vna hæc mihi oratio præcipua visa est, ac meo instituto opportuna quâ deinceps à Manuele præclarè illustrari videretur historia Græca. Nec enim Ioannes Imperator, quo Romam profecto Demetrius ista orauit, alius videatur quàm Ioannes Manuelis filius, quem & in Hungariam profectum auxilia corrogaturum habet Franzes c. 41. *Die 15. Nouembr. an. 6932. Christi 1424. Imperator Ioannes in Hungariam transijt, fratre suo Constantino Despotâ instituto, & pro se in vrbe relicto*: quam eius profectionem nec Demetrius silet. Orat ista cùm iam Græci omnibus penè amissis, vix vrbem saluam haberent. Argumento autem sunt, cùm Demetrij animi in Latinos propensiotis, tum iniquioris in eosdem plurium Græcorum, quos ij vltrò eorum causâ adeuntes pericula, ita ægrè admitterent: velut Turcorum, quàm Latinorum iugum leuius haberent. Præter alia Demetrij monumenta extat Regio Codice prolixissima Oratio εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν· qua fere omnia spectantia ad hominis lapsum ac reparationem luculentissimè tractat ac exequitur congruentias adducens, quales fere D. Thomas 3. summæ p. Eius titulo ita est additum. ὃν μὲν ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκόμενος, διὰ τὸ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἀποδοκιμασθῆναι. *Haud tamen sermo iste legitur in ecclesiâ quod reprobatus fuerit ab Ecclesiâ Catholicâ.* Legi ego, nec aliquid in quo minus Græcis ac nostris conueniat, offendi: eóque existimo reprobatum in odium auctoris, quem velut Λατινόφρονα Græci schismatici odio prosequerentur. Extat sanè ibidem eius ad Archiepiscopum Thessalonicensem Theodorum Glabam fusa satis Epistola, quâ se purgat, ac queritur de sinistris ab eo sparsis rumoribus, ac quibus traduceret velut hæreticum; promptum se doceri significans, vt ille meliora ostenderet ac probaret: haud verò cessurum, vt nonnullâ patrum populi, huiusue aut illius auctoritate, aut etiam experimento, vel sensu aliquo premeret: quibus planè Ecclesiæ suæ, quàm schismate diuisam nosset, nec dogmatis omninò sanam, auctoritatem eleuat, ac suorum carpit credulitatem, qui schismaticis ac hæreticis magistris adeò tribuant, et nihil prætereà reliquum velint ad veritatem indagandam. Quàm ergo Græcis schismaticis Cydonij inuidiosa memoria, tam Latinis Orthodoxis grata debeat esse ac sacra: sitque magis è re Christianâ eius publici iuris monumenta facere, quàm vel Philothei, vel Cabasilæ, aut aliorum æqualium, quos nihil Cydonio præstantiores doctrinâ aut eloquij nitore, erroribus in fide cum schismate infectos liquet.

1. *Centum quinquaginta magnis triremibus.* Erat illa tunc Græcorum potentia spectabilis. Decreuit numerus ille triremium, ac pene ad nihilum redactus est, cùm Michael Palæologus quorumdam suasione velut studio parcendi sumptibus, ac earum expensas in ærarium inferendi, stulto consilio, quod narrat Franzes l. 1. c. 9. triremium curam abiecit. Præstat certè Respublica, omnem belli apparatum terrâ marique, virosque omni militiâ exercitos, quàm multas congestas pecunias, in

in promptu ſemper habens : quarum vel rumor hoſtem prouocet aeſtimulet, quò ſui eas iuris faciat. Simi'e quid narrat Nicetas in Manuele Comneno.

2. *Barbarum ad muros pugnantem peremerunt.* Eandem Cantacuzenus hiſtoriam refert l. 3. vbi claſſem Rhodiorum ac aliorum Latinorum, quà Smyrna capta eſt, 24. triremium fuiſſe ait: celebratque eorum immenſam fortitudinem, vt ipſe præſens Ameras non potuerit portum tutari ac vrbem. Non liquet quemnam Barbarum Demetrius ibi occiſum dicat, à quo tanta Græcis immineret pernicies : nihil enim Cantacuzenus eiuſmodi habet. Lubens docerer in quem Imperatorem præcedens hiſtoria referri debeat, verè illa Latinis ac Occiduis, vt qua alia, glorioſa. Sed & reliqua in eoſdem ſubinde velut obiter dicta ac indicata, omninò illa præclara, ac verè Chriſtiani pectoris cum pari magnanimitate heroum maiorum noſtrorum, quorum orbis ſacro eiuſmodi bello facinorum, theatrum fuit ; præmiator, Deus ac cœli. Vtinam verò tandem aliquando, ac vel ſerò, nepotes ac filij, vix quicquam generoſitate impares, *ἐμφύλιον*, quo diſcordibus nobis dilabitur res Chriſtiana, commutauerint in verè ſacrum, auitâq; pietate matrem vindicare ſtuduerint.

3. *Conſobrinus eſt noſtri Imperatoris.* Fortè ex familiâ Marchionis Montiſferrati, cuius filia Irene Andronico Palæologo nupſit, ex quo filios tres ſuſcepit, ex quorum ſtemmate Regia Palæologorum domus deinceps propagata fuit. Vid. Greg. l. 6. & 7. Quin & Palæologorum familiam ex Italiâ, ac Viterbio Etruriæ ciuitate non ignobili originem traxiſſe, non nullis placet, quod docet Bizarus libro 1 de bello Veneto : ſed hoc remotius arbitror, quàm vt Demetrius eò reſpexerit, ac ducis Latinorum ſubſidij, Græcorumque Imperatoris conſanguinitatem, inde petierit.

4. *Venetorum milites.* Βενετικοὶ στρατιῶται· ſic omninò pro *στρατιῶται*· ſiue ipſe malè legi exſcripſique, ſiue ita antiquarius ediderat. Perſtringit bellum quod multis narrat Cantacuzenus l. 4 cuius malè geſti Græcis culpam omnem in Nicolaum Venetiarum ducem refundit, meticuloſiorem hominem, pugnamque quandiu licuit detrectantem. Acceperunt Arragonij maximam cladem prælio ad Galatam commiſſo, & vbi Genuenſes inſecuti, in loca aſpera incidiſſent, à quibus ſibi Romani i. Græci, Venetique locorum peritiores cauiſſent.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΕΤΕΡΟΣ, περὶ Καλλιπόλεως, αἰτήσαντος τοῦ Μουράτου.

ἜΔΕΙ μὲν, ὦ ἄνδρες, μὴ περὶ τοιούτων ἡμᾶς ἥκειν βουλευσομένους, ἐξ ὧν ὁποτέρου συμβάντος, αἰσχύνην καὶ κίνδυνον ἀνάγκη τῇ πόλει περιγίνεσθαι· ἀλλὰ περὶ τῶν ἐνδοξοτέρων τε καὶ βελτιόνων ἡμῖν εἶναι τοὺς λόγους· ἄλλως τε καὶ τῆς πόλεως ἡμῶν ἐν ταῖς κοιναῖς πράξεσιν, οὐδὲν πώποτε μὴ φιλοτιμίας καὶ δόξης ἐχόμενον, ἀνασχομένης ἐνδείκνυσθαι. ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν εὐτυχεῖν καὶ μεγάλα πράττειν ἡμᾶς ἀπολέλοιπεν ἤδη· πεπράγαμεν δὲ οὕτω κακῶς, ὥστε τὸ παρ' ἡμῖν ῥητόρων ἔργον εἶναι τῶν προκειμένων ἀεὶ κακῶν τὸ κουφότερον ἐξευρίσκειν, τί λοιπὸν, ἢ Θεῷ μὲν εὔχεσθαι περὶ ἡμῶν μετριώτερόν τι βουλεύσασθαι· αὐτοὺς δὲ λελογισμένως τῇ παρούσῃ τύχῃ χρωμένους, πειρᾶσθαι σώζειν αὐτοὺς ἕως ἔξεστι. καὶ μὴ

ORATIO ALIA DELIBERATIVA, de non reddendâ Callipoli petente Amurate.

PAR quidem, Auditores, erat, ne de iis deliberaturi in conſilium cogeremur, ex quibus, vtrum uis accidat, probrum vrbi ac periculum accedat, neceſſe ſit : ſed vt pro iis, quæ maiorem habent gloriam ac ſunt potiora, nobis eſſet orandum ; cùm alioqui etiam noſtra ciuitas, nihil vnquam in communibus actionibus, non magnificum ac gloriam habens, oſtendere ſuſtinuerit. Quia verò, nos iam felicitas, & vt magna deſignemus, defecit ; adeóque malè actum eſt nobiſcum, vt vnum id noſtris iam oratoribus incumbat, vt in malis propoſitis, quod ſit leuius inueniant ; quid ſupereſt, quàm vt Deum precemur mitiora de nobis decernere ; noſque ipſi, præſenti fortunâ è ratione, ac prudentiâ vtentes, noſtræ ipſorum ſaluti, quandiu licet, ſtudeamus conſulere, non

Breue exordium ac ex visceribus cauſæ.

velut desperatione acti, maiorum virtutem ac gloriam omninò prodere: sed pro virili, in illa videri exempla respicere. Quod itaque agitatur consilium, ac inuicem quotidiana illa nobiscum publicis conuentibus contradictio, in Chersonesi rebus versatur, ac vrbis Callipolis, quam Murates à nobis pro pace petit. Ac verò maxima ciuitatis pars, eorumque qui sunt à consiliis, in eo conspirat, vt dandam dicant, atque id sine morâ, quæ ipsa apertum ciuitatis periculum habeat. At ego, extremæ rem infelicitatis arbitrans, vt non in eo nostra deliberatio sit, vt hostium res nobis vendicemus, sed vt nostras ipsi dimittamus, hoc maximè indignandum dixerim, quòd plerosque nequidem sustinentes audire contrarios sermones adspiciam; sed ita totos deditos seruituti, atque vt Barbaro placeant, vt minori ille auiditate accipiat, quàm isti desiderio tribuant. Quid enim quis dicat, ad eorum alienum à ratione impetum respiciens; vtque hostes, ac rerum palam communium proditores pronuncient, vt quis obniti velit, ac quid melius pro negotio consulere? Quanquam tamen grande adeò periculum pro concione de aduersariis dicturo immineat, haud enimuero è ratione fit, vt cùm cœperim aliqua, à consulendo quod sit è re communi, abstineam. Æquum porrò fuerit, vt & ipsi non molestè feratis, si quorum rationes vestris minus consentire senseritis. Non enim vrbes de rebus extra omnem controuersiam positis dispicere solent ac deliberare; sed de obscuris, ac eius generis, vt de illis quis contraria dicens, haud stultus videatur. Quia ergo modò quoque prudenti ratione, communis conuentùs ac consilij copiam fecistis, alienum sit à ratione indignari, vt quis aduersam opinionem insinuauerit: cùm præsertim penes vos sit ac vestri arbitrij, vt vel probantes sententiam, eâ vtamini; vel aduersariis victoribus, quæ visa fuerint sequamini. Primùm quidem hoc cogitandum, Callipolim esse, quâ boni isti, ac vrbis se curam professi agere, hostibus cedendum admoneant, quam semper rerum nostrarum pretiosissimam duximus, ac momentum maximum habentem ad Barbarorum bellum.

Propositio, an petenti Amurati sit cedenda Callipolis.

Prima ratio vt non ita danda Callipolis à locis in rem Romanam commodis.

Sed & in conuentibus publicis, ac consiliis, quando cuique quod libeat

A ὥσπερ ἀπαγορεύοντες, τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς τε καὶ δόξης προέσθαι παντάπασιν· ἀλλ' ἐκ τῶν δυνατῶν εἰς ἐκεῖνα φαίνεσθαι τὰ παραδείγματα καὶ νῦν ἀποβλέποντες. ἡ μὲν οὖν βουλὴ καὶ ἡ καθημέραν γινομένη πρὸς ἀλλήλους ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀντιλογία, περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ πραγμάτων ἐστὶ καὶ τῆς Καλλιπόλεως, ἣν ὁ Μουράτης παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης αἰτεῖ. καὶ τό γε πλεῖστον τῆς πόλεως, καὶ τῶν συμβουλεύειν εἰωθότων, B φασὶ δεῖν ἤδη διδόναι, καὶ μὴ μέλλειν ὡς καὶ τῆς ἀναβολῆς φανερὸν κίνδυνον ἐχούσης τῇ πόλει. ἐγὼ δὲ ἐσχάτης ἀτυχίας νομίζων, οὐχ ὅτι τῶν πολεμίων προσληψόμεθα, ἀλλ' ὅτι τούτοις προσθησόμεθα τῶν ἡμετέρων βουλεύεσθαι, ἐπὶ τούτῳ μάλιστ' ἂν φαίην ἀγανακτεῖν, ὅτι τοὺς πλείστους τῶν ἐναντίων λόγων οὐδὲ ἀνεχομένους ὁρῶ· ἀλλ' οὕτως ὅλους τῆς δουλείας καὶ τοῦ τῷ βαρβάρῳ χαρίζεσθαι γεγονότας, ὥστ' ἐκείνου πρὸς τὸ λαβεῖν, τούτους ἑτοιμοτέρους εἶναι πρὸς τὸ διδόναι. τί γὰρ ἄν τις C εἴποι πρὸς τὴν ἄλογον αὐτῶν ὁρμὴν ἀποβλέπων, καὶ τοὺς πολεμίους, καὶ προδότας τῶν κοινῶν σαφῶς ἀποφαίνεσθαι, τοὺς ἐπιχειροῦντας καὶ βουλεύσασθαί τι περὶ τούτου βέλτιον ἀξιοῦντας. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἐχούσης τοῖς λέγουσι κινδύνου τῆς περὶ τῶν ἐναντίων δημηγορίας, ἐκ λόγου δεῖ ἢ τινῶν ἄρξαντα, τῆς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος συμβουλῆς ἀποσχέσθαι. δίκαιοι δ' ἂν εἴητε καὶ ὑμεῖς μὴ χαλεπαίνειν, ἄν τινων λογισμοὺς τοῖς ἡμετέροις μὴ συμβαίνοντας αἴσθησθε. D οὐ γὰρ περὶ ὧν οὐδεὶς ἀντιλέγει, περὶ τούτων αἱ πόλεις εἰώθασι σκοπεῖν καὶ βουλεύεσθαι· ἀλλὰ περὶ τῶν ἀδήλων, καὶ περὶ ὧν τις τἀναντία λέγων, οὐ δόξει ληρεῖν. ἐπεὶ τοίνυν καὶ τὰς συνόδους ποιοῦντες ἐκκλησίαν ἀποδεδώκατε καὶ βουλήν, ἄλογον δυσχεραίνειν, εἴ τις καὶ τῆς ἐναντίας ἅπτοιτο δόξης. ἄλλως τε καὶ μετὰ τοὺς λόγους, ἐφ' ὑμῖν ὄντος ἢ τὴν γνώμην ἐπαινέσαντας χρήσασθαι ταύτῃ, ἢ τῶν ἐναντίων κρατούντων, ταῖς δόξαις ἕπεσθαι. πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο ἐνθυμητέον, ὡς αὕτη γ' ἐστὶν ἡ E Καλλίπολις, ἧς οἱ χρηστοὶ καὶ τῆς πόλεως φροντίζειν φάσκοντες οὗτοι, τοῖς πολεμίοις παραχωροῦσιν ἐκστῆναι, ἣν ἀεὶ πάντων τῶν ἡμετέρων κτημάτων ἡγούμεθα τιμιώτερον, καὶ μεγίστην ἡμῖν συντέλειαν πρὸς τὸν τῶν βαρβάρων πόλεμον, παρέχεσθαι δυναμένην.

Ἀλλὰ κἂν ταῖς ἐκκλησίαις, κἂν ταῖς βουλαῖς, ὅτε πᾶσι μετὰ παρρησίας τὸ δοκοῦν ἐξε-

τι λέγειν, περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἤκουεν ἄν τις ἀλλήλοις πολλοὺς ἐναντιουμένους· καὶ τὰ μὲν ὑπ' ἄλλων τιθέμενα, ὑπ' ἄλλων δὲ ἀναιρούμενα· φιλόνεικος δὲ οὕτως οὐδεὶς, ὥστ' ἀξιοῦν ἄλλό τι τῆς Καλλιπόλεως προτιμᾶν· ἀλλὰ αὕτη δὴ μία γνώμη διὰ πάντων ἐκράτει, ἀντέχεσθαι τοῦ φρουρίου, καὶ πόνους ὑπομένειν καὶ πονοῦντας καὶ ἀναλίσκοντας, ὥστε σῶν ἀεὶ τῇ πόλει τηρεῖσθαι. τοῦ δ' οὕτω πάντας περὶ τοῦ φρουρίου φρονεῖν, αἴτιον ἡ πεῖρα, καὶ τὸ παρ' αὐτῆς διδαχθῆναι, ὅσον ἀεὶ τοῖς ἡμετέροις συνήνεγκε πράγμασι. τὸ γὰρ μὴ πάντα πεπτωκέναι ὥσπερ ὑπό τινος κύματος κατακλυσθέντας, μηκέτ' εἶναι πάντας ἡμᾶς, καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας ὅσοι τὴν Εὐρώπην οἰκοῦσιν, ὅτε τὴν Ἀσίαν ἦγον καὶ ἔφερον οἱ νῦν ἡμῖν ἐπικείμενοι, τοῦτ' αἴτιον ἦν. ὅτι δὴ τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ τειχῶν πάντων ἐπικαιρότατον, ὄν, καὶ πρὸς τῷ πόρῳ καὶ τῷ στόμῳ κείμενον, ὅθεν αἱ τῶν βαρβάρων ἀναγόμεναι νῆες οὐκ ἔμελλον λήσειν, ταῖς ἡμετέραις τριήρεσιν ἐφορμούσαις αὐτόθι παρέχειν ἄδειαν, τοὺς τῶν βαρβάρων ἀνείργειν λῃστάς, καὶ τοῖς ἡμετέροις ἀσφαλῶς τὰς πόλεις οἰκεῖν. ἔπειτ' οὐ μόνον ἐκ τῶν δυσχερῶν ὧν ...... πεπειράμεθα καὶ πειρώμεθ' αὐτὸ ἀποβαλόντες ῥᾷστον συνιδεῖν, ὡς πάντως μᾶλλον τῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν ἀποστατέον, ἢ τούτου. ὃ γὰρ περὶ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα συμβάντος σεισμοῦ ὃς πάντα ἀνέτρεψε, καὶ τὸ χωρίον τοῦτο τοῖς βαρβάροις προδεδωκότος, ἥ τε Χερρόνησος πᾶσα τούτοις ἐδούλευσε, καὶ τὰς ἐν Θρᾴκῃ πόλεις, ὑφ' ἑαυτῶν ἐποιήσαντο, καὶ πρὶν ἔτος ἐξήκειν, φόρους τε ἡμᾶς ἐπράξαντο, καὶ τὴν περὶ τῶν τειχῶν ἔτεμον γῆν. κἂν τις τῆς παρούσης αἰσχύνης, καὶ τοῦ περὶ τῶν οὕτως ἀδόξων καὶ ταπεινῶν τὴν πόλιν βουλεύεσθαι, αἰτίαν τὴν Καλλίπολιν, καὶ τὴν ἐκείνης ἀπώλειαν εἶναι φῇ, οὐδένα ἂν ἔχοι τὸν ἀντιλέγοντα. πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον, ἃ παρόντα μὲν τοσαύτην ἤνεγκε τὴν ὠφέλειαν· ἀπόντα δὲ τοὺς ἐσχάτους κινδύνους ἐπήνεγκε, τούτων ἐκστῆναι τοῖς πολεμίοις, καὶ οἷς ταῦτα προσλαβοῦσιν, οὐδὲν ἔτι κατὰ τῆς πόλεως ἀτόλμητον ἔσται. καὶ ταῦτα ἐξ ἐπιτάγματος, ὥσπερ δέον τοῖς βαρβάροις πάντα ὑπακούειν, ἢ τῶν ἡμετέρων πλεονεκτημάτων ἐκείνους κυρίους ποιεῖν.

Κἀκεῖνο δὲ χρὴ προσενθυμεῖσθαι· ὅτι πρῶτον ἠγγέλθη, τὴν Καλλίπολιν σεισθῆ-

cum fiduciâ licet loqui, quod quidem spectat ad alia, plures quis inuicem aduersantes audierit: ac alios quidem hęc asserētes, alios verò negantes: neminem verò vsque adeò contentiosum, vt rem aliquam Callipoli præhabendam putauerit: quin vna hæc vbique obtinebat sententia, vt præsidium retineremus, nullisque vel laboribus vel impensis parceremus, quò illud semper vrbi seruaretur incolume. Vt sic autem vniuersi de præsidio sentirent, in causâ fuit experientia, quodque eâ magistrâ compertum esset, quantum semper rebus nostris illud momenti attulisset. Quod enim necdum omninò ceu fluctu quodam obruti vniuersi fuerimus, ac Græci reliqui quotquot Europam habitant, cùm, qui iam nobis infesti ingruunt, Asiam ducerent ac in castris haberent, illud causa fuit, Quòd nimirum illud, Hellespōti omnibus mœniis opportunissimum, interque alueum ac fauces positum, vnde soluentes Barbarorum naues haudquaquam latere poterant, illic stationem habentibus triremibus nostris, vt liberè cohiberent latrocinantes Barbaros, nostrisque vt vrbes tutò habitarent, præstaret. Prætereà, nedum ex malis quæ cauimus, sed & ex iis, quorum eo amisso fecimus periculum facimusque, elatiùs liqueat, nihil nobis esse, quo non priùs quàm illo cedere debeamus. Vbi enim quæ in Hellesponto ac Propontide facta quassatio, vniuersa euertit, hocquoque Barbaris oppidum tradidisset, cùm Chersonesus tota illis addicta est, tum vrbes Thraciæ, ditioni adiecerunt; ac needum exacto anno, à nobis tributa exegerunt, terramque è mœnium regione positam arauerunt. Quin & vt quis præsentis probri, vtque ciuitas pro sic ingloriis ac humilibus deliberare cogatur, Callipolim causam dixerit, ac quòd ea amissa sit, neminem fore arbitror qui contradicat. Quî ergo non absurdum, vt iis, quæ præsentia adeò profuerunt, quæque cùm abessent suprema pericula attulerunt, hostibus cedamus, quibus vt recipiant, nihil iam in vrbem intentatum relinquent? Atque id ex præcepto, tanquam in omnibus morem Barbaris gerere oporteat, nostrorumque illos commodorum facere dominos.

Sed & abundè illud cogitandum, vbi primùm rumor percrebuit, quassa-

A lectu publico illâ prius captâ.

tam à Barbaris Callipolim captam esse, A quasnam emittebamus voces, ac quis vrbe totâ luctus erat? quæue tunc in vrbe obtinebat fama? Nonne periisse nos? Non iam omnes, tanquam in sagenâ, sic teneri à Barbaris muris conclusos? Nonne ipsum iam vrbis solum obnoxium esse periculis? Nonne tunc beatus habebatur, qui necdum periculis exceptus vrbem relinqueret? Omninò memoriâ tenetis, vt hostium terrâ suspectiorem patriam haberemus; omnesque in Italiam, ac Gades, mareque Columnis vlterius, tanquam eâ tantum B ratione à seruituris iugo liberandi festinarent. Quam ergo tunc amissam lugebamus, ac quâ seruiente, nullum non expectandum malum videbatur, eam sic temerè dimittemus, quòd iterum fauens prouidentia, res nobis reduxerit, tanquam vel iacturæ obliti, vel qui malâ quidem fortunâ ratione agere nouerimus, prosperâ autem, vti non possimus. Tametsi quomodo non omni fine productius malum, vt quorum domini non sentiamus quid illa com- C modi habent; amissis autem mœrore afficiamur? ac quidem desideremus, cùm non adsunt, cùm verò redierint, iterum proiiciamus: idque cùm sciamus fore, vt amorem minimè extinguamus, sed vt etiam extinctâ re augeamus. Hoc enim palam, non eorum sit qui telam retexant Penelopes, sed qui seipsos perdant, suaque ipsorum vota odio habeant.

Atqui, vt nostris ipsi reditibus expe- D ditioneque ac laboribus, cùm priùs Barbaris subiecta esset, vrbem nobis asseruissemus, nec sic par erat expensarum oblitos ac susceptorum laborum, sic rursus illis dimittere. Esset nihilominus aliquid ad rationem probabile, vt eò in præsentiarum negligeremus, quòd in nostrâ potestate esset iterum cùm vellemus recipere: quanquam alioqui vt dicebam, stultum sit, vt vltrò tribuentes, denuò conemur recuperare, ac quotidie negotia habeamus. Quòd E si nos, cùm tunc capta esset, sic longè eramus, vt ei possemus auxilium ferre, vti puto, vt possimus volare. Scitis enim vt annis singulis super his collectâ ecclesiâ, haud minoribus pedestribus copiis opus diceremus, ac Xerxes eduxisset contra Græcos: nauibus verò pluribus, quàm quibus Græci cœperunt Troiam; pecuniis adeò multis,

Quòd non Græcorum arcis capta, nec semel dimissâ spes vlla sit iterum recuperandi.

A σθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων ληφθεῖσαν, τίνας φωνὰς ἠφίεμεν, καὶ τίς ἦν διὰ πάσης τῆς πόλεως θρῆνος· καὶ τίς ἦν ἡ τότε περὶ τῇ πόλει κρατοῦσα φήμη. οὐχ ὡς ἀπολώλαμεν; οὐχ ὡς ἐν σαγήνῃ πάντες ἤδη τοῖς τείχεσιν, ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐχόμεθα; οὐχ ὡς καὶ τοὔδαφος αὐτὸ λοιπὸν τῆς πόλεως ὑπόκειται τοῖς κινδύνοις; οὐκ εὐδαίμων ὁ πρὸ τῶν κινδύνων τὴν πόλιν καταλιμπάνων τότε ἐδόκει; πάντως μέμνησθε, ὡς τῆς πολεμίας μᾶλλον ὑπωπτεύομεν τὴν πατρίδα, καὶ πρὸς Ἰταλίαν, καὶ Γάδειρα, καὶ τὴν ἔξω στηλῶν B πάντες ἠπείγοντο θάλασσαν, ὡς οὕτω μόνως τῆς δουλείας ἀπαλλαξόμενοι. ἣν τοίνυν τότ᾽ ἐθρηνοῦμεν ἀπολωλυῖαν, καὶ ἧς δουλευούσης, οὐδὲν ἡμῖν ἦν ἀνέλπιστον τῶν κακῶν, ταύτην οὕτως ἁπλῶς προησόμεθα, ἐπειδήπερ ἡ πρόνοια πάλιν εὖ ποιοῦσα τὰ πράγματα ἡμῖν ἐπανήγαγεν· ὥσπερ ἢ τῆς ζημίας ἐπιλαθόμενοι, ἢ δυστυχοῦντες μὲν εἰδότες λογίζεσθαι, τῇ δὲ βελτίονι τύχῃ μὴ δυνάμενοι χρῆσθαι. καί τοι πῶς οὐκ ἀπέ- C ραντον τὸ κακὸν, εἰ κύριοι μὲν τινων ὄντες, οὐκ αἰσθησόμεθα τῆς ἀπὸ τούτων ὠφελείας· ἀπολωλότων δὲ, ἀθυμήσομεν· καὶ ποθήσομεν μὲν μὴ παρόντα· ἐπανελθόντα δὲ, αὖθις ῥίψομεν· καὶ ταῦτ᾽ εἰδότες, ὡς οὐ καταλύσομεν τὸν ἔρωτα, ἀλλὰ καὶ προσαυξήσομεν, ὅταν οὐκ ᾖ. τοῦτο γὰρ ἄντικρυς, οὐ Πενελόπης ἱστὸν· ἑαυτοὺς δ᾽ ἐστὶν ἀναλυόντων, καὶ τὰς ἑαυτῶν μισούντων εὐχάς.

Ἀλλὰ μὴν, εἰ μὲν οἰκείοις τέλεσι καὶ στρα- D τείαις καὶ πόνοις, ταύτην ὑπὸ τοῖς βαρβάροις γενομένην ἀνεκτησάμεθα, χρῆν μὲν οὐδ᾽ οὕτως ὧν ἀνηλώκαμεν καὶ πεπονήκαμεν ἐπιλαθομένους, ταύτην ἐκείνοις πάλιν προΐεσθαι. ὅμως εἶχε τινὰ λόγον τὸ πάλιν ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι ταύτην ἀναλαβεῖν ὅταν βουλώμεθα, πρὸς τὸ ταύτης νῦν ἡμᾶς ἀμελῆσαι· εἰ καὶ ἄλλως, ὅπερ ἔφην, ἀνόητον, ἑκόντας ἐκδιδόντας, αὖθις ἀνασώζειν πειρᾶσθαι, καὶ καθ᾽ ἑκατέραν πράγματα E ἔχειν. εἰ δ᾽ ἡμεῖς τῇ ἁλούσῃ τοσοῦτ᾽ ἀπείχομεν αὐτῇ βοηθῆσαι, ὅσον ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὸ πετήσασθαι. ἴστε γὰρ ὡς ἔτους ἑκάστου περὶ τούτων ἐκκλησίαν ἀθροίζοντες, πεζῆς μὲν δυνάμεως, οὐκ ἐλάττονος ἢ Ξέρξης ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἦγε, τοῖς πράγμασιν ἐλέγομεν δεῖν· νεῶν δὲ πλειόνων, ἢ δι᾽ ὅσων τὴν Τροίαν Ἕλληνες εἷλον· χρημάτων δ᾽ ὅσων,

οὐδ᾽ αἱ τῆς ἑκάστου οὐσίας ἐξαργυρισθεῖσαι ἤρκεσαν. ἄλλοι δέ τινες πόῤῥωθεν ἥκοντες, καὶ ἡμῖν ὧν ἀπεστερήμεθα συναλγήσαντες, τοῖς ἑαυτῶν κινδύνοις καὶ ἀναλώμασιν αὖθις ἡμῖν ἀπέδοσαν, ὧν πρότερον ἐκπεπτώκειμεν, τί δεῖ πάλιν εἰς τὰς προτέρας καθίστασθαι συμφοράς, καὶ τὴν μὲν ἀνδρῶν ἐκείνων ἀφανίζειν φιλοτιμίαν, οἷς παρ᾽ ἡμῶν καὶ στήλην ἔδει σταθῆναι μνημεῖον ὧν ἡμᾶς εὐεργέτησαν· αὐτοὺς δὲ, τὰ τῶν μαινομένων ποιεῖν, οἳ τὴν ἐσθῆτα περιῤῥηγνύντες ἀσχημονοῦσι. κἂν τις αὖθις περιστέλλῃ· οἱ δὲ πάλιν γυμνοῦνται, καὶ δάκνουσι τοὺς δι᾽ οἶκτον ἐπιμελουμένους αὐτῶν.

Αἰσχρὸν μὲν γὰρ καὶ τὸ δῆλον εἶναί τινα ἑαυτῷ μὴ ἀρκοῦντα· ἀλλ᾽ ὥσπερ τινῶν παιδαγωγῶν ἑτέρων δεῖσθαι, εἰ μέλλοι τὰ ὄντα τηρήσειν. τὸ δὲ καὶ ἄλλων βοηθούντων, καὶ τοὺς ἀδικεῖν βουλομένους εἰργόντων, καὶ πάντα τρόπον ὅπως εὖ πράξειε προνοούντων, αὐτὸν κρημνίζειν ἑαυτὸν ἐξ ἐπιτηδές, καὶ τοῖς ἐχθροῖς πληροῦν τὰς εὐχάς, τοῦτ᾽ ἤδη καὶ τὰ τῶν μαινομένων παραδείγματα σαφῶς ὑπεραίρει. πρὸς Θεοῦ. εἰ δὲ δὴ καὶ ἐλθόντες, ἢ καὶ πρέσβεις πέμψαντες πρὸς ἡμᾶς, οἱ καὶ Καλλίπολιν τῶν βαρβάρων ἀφελόμενοι, καὶ ἡμῖν παραδόντες, λέγοιεν· ἡμεῖς ὦ ἄνδρες οὐδὲν ὑμῖν προσήκοντες· οὐδὲ γὰρ προξενία γέ τις ἦν ἡμῖν παρὰ Βυζαντίοις, οὐδὲ χάριτός τινος ἢ βοηθείας ἡμῖν παρ᾽ ὑμῶν ὑπαρξάσης, ἔδει τὴν δωρεὰν ἀντιδώματι πληροῦν· τὴν ἀρχὴν δὲ, οὐδ᾽ ἄνευ ἑρμηνέων ὅ, τι βούλεσθε συνιέντες, ἐπειδὴ μόνον τοὺς Χριστὸν μεθ᾽ ἡμῶν προσκυνοῦντας, ἠκούομεν ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταπατεῖσθαι· καὶ τὴν μὲν ὑμετέραν γῆν ἐκείνοις φέρειν τοὺς καρποὺς καὶ τὰ κέρδη· τὰς δὲ πόλεις ὑπ᾽ ἐκείνων ἀνασταθῆναι· καὶ τῶν μὲν σωμάτων ὅσα τὸ ξίφος διέφυγε, πανταχόσε διασπαρέντα δουλεύειν· τὰς δὲ ψυχὰς ἅμα τούτοις, τὰ μὲν, βίᾳ· τὰ δὲ, πειθοῖ, καὶ τῇ καθημέραν πρὸς τούτους ὁμιλίᾳ μιαίνεσθαι· τοσοῦτο δ᾽ ὑμῖν τῆς χώρας λειφθῆναι, ὅσον μηδὲ πρὸς τοὺς φόρους οὓς οἴσετε τοῖς βαρβάροις ἀρκεῖν· πάντα δὲ τὸν ὑμέτερον κόσμον πρὸς ἐκείνους μετατεθεῖσθαι, καὶ λοιπὸν εὐχὴν ὑμῖν εἶναι, τὸ γοῦν δουλεύειν συγχωρηθῆναι, ταῦτα τῆς φήμης ἀκούσαντες, καὶ συμφορὰν ἰδίαν τὰ οἰκεῖα λογισάμενοι πάθη· καὶ μηδὲ τὴν τῶν διδαξόντων πρεσβείαν παρ᾽ ὑμῶν ἀναμείναντες, ἐξήλθομεν μὲν τῆς πατρίδος· κατελίπομεν δὲ γονέας καὶ φίλους καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιτηδείους, δεομένους καθῆσθαι, καὶ

A vt nec singulorum facultates in argentum versæ sufficerent. Sic verò rebus habentibus venerunt alij quidam è longinquis, nobisque, pro eo atque expoliati essemus condolentes, suis ipsorum periculis atque sumptibus, iterum nobis reddiderunt, quæ priùs amiseramus: Quid ergo opus prioribus nos calamitatibus inseramus, ac illorum quidem virorum magnificentiam obscuremus, quibus & titulum nos oportebat erigere, eorum monumentum beneficiorum, B quibus nos deuinxerunt: ipsi verò, quæ sint furiosi præstemus, qui discissâ veste, nudi turpiter incedant: sin autem quis induerit, rursus nudentur, ac eos mordeant, qui misericordiâ illorum curam agunt.

Turpe hoc quidem, vt quem liqueat ipsum sibi non sufficere, sed velut aliis quibusdam pædagogis egere, qui res eius custodiant: Vt autem quanquam adiutoribus aliis, ac arcentibus volentes inferre iniuriam, omnique modo vt be- C nè ac prosperè habeat prouidentibus, ipse se de industriâ det præcipitem, impleatque hostium vota, hoc iam etiam eorum, qui furore insaniunt, exempla superet. Per Deum rogo: Vt etiam veniant, aut ad nos legatos mittant, qui ereptam Barbaris Callipolim, nobis tradiderunt, ac dicant: *Nos, viri, nullâ vobis necessitudine coniuncti: neque enim aliquis nobis apud Byzantios commeatus, nec aliquo à vobis beneficio, aut auxilio accepto, necesse habuimus munus repende-* D *re: quin à principio ne quid velletis quidem intelligentes sine interprete, quòd solùm Christi nobiscum cultores à Barbaris conculcari audierimus: ac terram quidem vestram illis ferre fructûs ac lucra; vrbes autem ab illis esse euersas: ac corpora quidem siqua gladium effugerunt, vbique dispersa seruitutem seruire; ad hæc autem animas, quà vi, quà suasione ac quotidianâ cum illis consuetudine pollui: sic autem angustam vobis regionem restare, vt ne quidem tributis, quæ pendenda Barbaris habetis sufficiat; omnem-* E *que ornatum vestrum ad illos commigrasse, ac deinceps habere in votis, vt saltem seruire permittamini: horum famâ ad nos perlatâ, nostramque ipsorum calamitatem vestra arbitrati mala; ac nec expectatis legatis quibus nos ea doceretis, patriâ quisque suâ egressi sumus; dereliquimus verò parentes, amicos, aliosque necessarios, tametsi sedere rogarent, ac eum co-*

Pulchra prosopopeia Christianorum, per quos Græci recepissent Callipolim.

gnatis, bonis quæ domi iucundè haberent, frui, nec anxios esse, autve belli incommoda, ac fortunam aliorum nobis asciscere. Porrò autem erant plerisque nostrûm, etiam vxores ac liberi: vt illis, virorum; istis patrum operâ ac curâ opus esset. Scitis autem larium amores, vtque vel adamantinum pectus vxor lacrymis emolliat, liberorumque imbecillitas, paternos obtutûs necessarios habens. Enimuerò nihil horum vestrâ potius habuimus salute. Quin neglectis omnibus, ac grandi classe magnum transmittentes pelagus, marisque ac tempestatum nos casibus exponentes, nullâ nobis condictâ mercede, ac nec speratâ, exceptâ vtilitate vestrâ, venimus pro vobis armati, haud secus ac pro nobis ipsis ac parentibus: multisque ante descensum è nauibus defuncti periculis, cum Barbaris magnâ prohibentibus virtute, non sine grandi discrimine ac labore primis eorum repressis, ad præsidium venimus, tum quidem vobis omni maius pretio; nunc autem, quòd habeatis, ne in accessionis quidem partem habitum: Deaque benè propitio, illud quidem cepimus; hostesque turpi fugâ recedere coëgimus, ac demum vestros illic captiuos recepimus: armisque ac annonâ, virisque, ac omnibus necessariis præsidium instruentes, vrbem vobis tradidimus, quâ vteremini tanquam propriâ: quodque hactenus impossibile ore omnium ferebatur, fieri non posse, vt deficiente Callipoli libertatem tueremini; ac quod vniuersi inter impossibilia habebant, vt ea recuperari posset, hoc modò præter opinionem præstitum est; ac quidem vos freti domini estis, potestisque portubus illic positis benè vtentes, Barbarorum cohibere latrocinia ac eruptiones. Siquidem, inquam, ista dixerint, fuerintque causam percontati. *Vt quid vos optimi, nullumque agendis, præstitutum vobis volentes finem, ea consecuti quorum tenebamini desiderio, vobis iterum libertatem inuidetis, ac mancipari vultis? Hoc enim vobis vult, quòd iterum vrbem in manûs tradatis Barbaris:* Quid dicturi sumus? Quid per Deum responsuri? Planè necesse vt demisso in terram vultu, dicta omnia pudore admittamus, quibus nihil iustum ad defensionem suppetat. Cæterùm, nedum ad illos, verùm etiam ad omnes totâ Europâ Christianos, eum vobis sermonem esse, putandum sit. Sciunt enim omnes, quæ illis huc excurrentibus gesta sint: vtque nunc dimittamus, quæ tantis periculis com-

A τὴν οἴκοι μετὰ τῶν συγγενῶν ἀπολαύειν ἡδίστην, καὶ μὴ περιεργάζεσθαι, μηδὲ τὴν ἀπὸ τοῦ πολέμου κακοπάθειαν καὶ τὰ ἑτέρων τύχης κληρονομεῖν. ἦσαν δὲ τοῖς πλείοσιν ἡμῶν καὶ γυναῖκες καὶ τέκνα· αἱ μὲν, ἀνδρῶν· τὰ δὲ, πατέρων δεόμενα. καὶ ἴστε τοὺς τῆς οἰκίας ἔρωτας, καὶ ὡς τὴν ἐξ ἀδάμαντος καρδίαν, γυνὴ δακρύουσα μαλάξειεν ἄν, καὶ τέκνων ἀσθένεια πατρικῶν ὀφθαλμῶν δεομένη. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἡμῖν πρὸ τῆς ὑμετέρας γέγονε σωτηρίας· ἀλλὰ πάντων ὑπεριδόντες, καὶ μεγάλῳ στόλῳ μέγα πέλαγος διαβάντες, καὶ ταῖς τῆς θαλάττης καὶ τῶν χειμώνων τύχαις ἡμᾶς αὐτοὺς ὑποθέντες, οὐδενὸς ἡμῖν προειρημένου, ἀλλ' οὐδ' ἐλπιζομένου, πλὴν τῆς ὑμῶν ὠφελείας, μισθοῦ, ἥκομεν ὑπὲρ ὑμῶν οὐχ ἧττον, ἢ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν γονέων, τὰ ὅπλα θέμενοι· καὶ πρὶν τῶν νεῶν ἀποβῆναι, πολλὰ πρὸς τοὺς βαρβάρους κινδυνεύσαντες, μεγάλῃ δυνάμει τὴν ἀπόβασιν εἴργοντας, οὐκ ἄνευ κινδύνων καὶ πάνυ πολλοῦ τοὺς πρώτους αὐτῶν βιασάμενοι ἐπὶ τὸ τεῖχος ἥκομεν· ὃ τότε μὲν ὑμῖν, πάντων ἀντάξιον· νῦν δ' ἐπεὶ τοῦτ' ἔχετε, μηδ' ἐν προσθήκης μέρει δοκοῦν. καὶ Θεοῦ τυχόντες εὐμενοῦς, εἵλομεν μὲν ἐκεῖνο· τοὺς δὲ πολεμίους αἰσχρῶς φυγεῖν ἠναγκάσαμεν. ἀνελαμβάνομεν δὲ τοὺς ὑμετέρους αὐτόθι δουλεύοντας· ὅπλοις δὲ, καὶ σίτῳ, καὶ σώμασι, καὶ πᾶσιν ὧν ἔδει τὸ τεῖχος ἐπισκευάσαντες, παρεδώκαμεν ὑμῖν τὴν πόλιν ὡς οἰκείαν κεκτῆσθαι· καὶ τὸ τέως ὑπὸ πάντων θρυλλούμενον ἀμήχανον, ὡς τῆς Καλλιπόλεως ἀφεστώσης ἀμήχανον μὴ δουλεῦσαι· καὶ ὃ πάντες ἕν τι τῶν ἀδυνάτων ᾤοντο, ταύτην ἐπανασῶσαι, τοῦτ' ἤδη παρὰ δόξαν ἐκπεπέρανται· καὶ κύριοι μὲν ὑμεῖς τοῦ πορθμοῦ. ἔξεστι δὲ τοῖς αὐτόθι λιμέσι χρωμένοις, τὰς τῶν βαρβάρων λῃστείας καὶ τοὺς ἔκπλους ἀνείργειν. εἰ δὴ ταῦτα λέγοιεν, καὶ τὴν αἰτίαν πυνθάνοιντο· τί δή ποτ' ὦ χρηστοὶ, καὶ πρὸς μηδὲν τέλος ὁρῶντες ἐν οἷς πεπράχατε, ὧν πρὶν ἐπεθυμεῖτε τυχόντες, πάλιν ὑμῖν αὐτοῖς τῆς ἐλευθερίας φθονεῖτε, καὶ δουλεύειν αἱρεῖσθε. E τοῦτο γὰρ ὑμῖν βούλεται τὸ τοῖς βαρβάροις πάλιν ἐγχειρίζειν τὴν πόλιν. τί ἐροῦμεν· ἢ τί ἀποκρινούμεθα πρὸς Θεοῦ. πάντως ἀνάγκη κύπτειν εἰς γῆν, καὶ συγχωρεῖν μετ' αἰσχύνης οἷς λέγουσι, τῷ μηδὲν ἔχειν δίκαιον ἀντειπεῖν. καὶ μὴν οὐ πρὸς ἐκείνους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς τὴν Εὐρώπην οἰκοῦντας Χριστιανοὺς, οἴεσθαι χρὴ τὸν αὐτὸν ὑμῖν εἶναι λόγον. ἃ γὰρ ἔπραξαν οἱ δεῦρ' ἐκπλεύσαντες ἐκεῖνοι, ἅπαντες ἴσασι. καὶ νῦν αὖ τὰ μετὰ τούτων

κινδύνων κτηθέντα προϊέμεθα, πάντως οὐκ ἀγνοοῦσι. τίνας τοίνυν οὕτω δεινοὺς λέγειν πέμψατε, Ἰταλοῖς, Γαλάταις, Γερμανοῖς, Κελτοῖς, Ἱσπανοῖς· τοῖς ἐν ταῖς ἠπείροις· τοῖς ἐν ταῖς νήσοις· τοῖς ἔξω Γαδείρων, οἵ τινες ὑπὲρ τῆς αἰσχύνης ταύτης καὶ τῆς ἀπονοίας, πρὸς πάντας ἀπολογήσονται. καὶ ταῦτα, τῶν μὲν ἐγκλημάτων οὐδένα λόγον ἐνδεχομένων· ἐκείνων δὲ, τῶν μὲν τοῖς ἀπολλυμένοις συναχθεσθέντων· τῶν δ᾽ ὀργιζομένων, ἐφ᾽ οἷς ματαίους αὐτοῖς ὑπὲρ ἡμῶν πεποιήκαμεν πόνους. τίνας δ᾽ ἡμῖν οἴεσθε καὶ παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἀρὰς ἐπαχθήσεσθαι, ὁρώσης οὐχ ἡμᾶς αὐτοὺς μόνον δι᾽ ὧν ποιοῦμεν προδεδωκότας τοῖς ἀσεβέσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς τοῦ κακοῦ τούτου γινομένους αἰτίους, οὗ τῶν πώποτε τολμηθέντων, οὔτ᾽ ἐναγέστερον, οὔτ᾽ ἀπανθρωπότερον εἴποι τις ἄν.

Τίνας δ᾽ ὑπὲρ ἡμῶν εὐχὰς ἢ καὶ θυσίας προσοίσει, ὁρῶσα πάντας ἑκόντας οὑτωσὶ τὰ χείριστα αἱρουμένους. μᾶλλον μὲν οὖν, πῶς οὐ καὶ καταράτους τοὺς τοιούτους ἐπιχειροῦντας ἡγήσεται. ὑπὲρ γὰρ τῶν τὰ ἀγαθὰ σφίσι τε αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις βουλομένων, καὶ ὅπως τούτων τύχοιεν τοῦ Θεοῦ δεομένων· οὐ τῶν ἐξ ἐπιτηδὲς ἑαυτοὺς ἀπολλυόντων, καὶ θύειν καὶ εὔχεσθαι καὶ πάντα ποιεῖν ἀξιοῦμεν. κατηγορεῖαι δὲ καὶ ἀραὶ παρὰ πάντων, εἴ τις ἑαυτὸν προδιδοὺς, καὶ τοὺς ἄλλους προσαναγκάζοι. τίνας δ᾽ ἡμῖν καὶ συγκαλέσει συμμάχους, ἢ μετὰ ποίας γνώμης ὑπὲρ τῆς πρὸς ἡμᾶς διαλέξεται βοηθείας. τίνας δὲ καὶ πείσει ποιεῖν καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν εἰς τοὐναντίον αὐτῇ τὴν σπουδὴν ὁρᾷ τελευτῶσαν. ἃ γὰρ ὁ Κόμης ὑπὲρ ἡμῶν ἐπόνησεν ἐκείνῃ πεισθεὶς, τούτων ὑμεῖς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους μετενεγκεῖν τὴν ὠφέλειαν βούλεσθε. ὅλως δὲ τίνας χρὴ προσδοκᾶν ἔσεσθαι συμμάχους ἡμῖν, εἰδότας ὡς οὐδὲν οὔτ᾽ αὐτοῖς, οὐδ᾽ ἡμῖν, ἔστ᾽ ὄφελος ὧν πονήσουσιν, ἡμῶν τὰ τῶν πολεμίων ἆθλα πάλιν τοῖς ἐχθροῖς ῥιπτούντων μετὰ τὸν πόλεμον, καὶ μηδενὸς ἡμῖν λειπομένου ὑπὲρ οὗ χάριν αὐτοῖς εἰσόμεθα τῶν κινδύνων, ὃ μόνον τοῖς ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἠγωνισμένοις λείπεται πρὸς παραμυθίαν. οἱ γὰρ εὖ παθόντες, ῥίψαντες τὰ δοθέντα, οὐδὲ τοῖς εὐεργέταις χάριν ὁμολογοῦσιν, ὧν ἔδοσαν. ἀλλὰ μὴν, εἰ μήτ᾽ αὐτοὶ οἰκείᾳ δυνάμει τοὺς ἐχθροὺς ἀμυνούμεθα, καὶ τοῖς συμμαχεῖν δυναμένοις ἄντικρυς

A parata fuerunt, haud planè sunt nescituri. Quos ergo faeundos adeò oratores missuri estis ad Italos, Gallos, Germanos, Celtas, Hispanos: ad eos qui continentem, quique insulas habitant; ac qui extra Gades; qui pro probro hoc ac amentiâ, omnibus satisfaciant? Atque hæc verò, cùm accusationes nullam rationem admittant; illique, partim quidem pereuntibus condoleant, partim in iras efferueant, quòd B susceptos ab eis pro nobis labores cassos reddiderimus. Quas verò etiam ab Ecclesiâ nobis inflictum iri existimatis diras; quæ videat, vt nedum ipsi nos, iis quæ agimus, impiis prodamus, verùm etiam Christianis vniuersis, mali huius efficiamur auctores, quo, inter omnia vnquam commissa, nihil quisquam scelestius. autue alienum magis ab humanitate dixerit.

Ecclesiæ diras ac Censuræ in prodentes inhi- delitatem Christianam.

Quasnam verò pro nobis preces, seu etiam sacrificia, oblatura sit, cùm sic omnes vltrò videat præoptâtes pessima? C Quinimò, quomodò non deuotos ac execrabiles habeat, eos qui têtant talia? Pro iis enim, qui sibi ipsi ac reliquis bona volunt, Deumque orant vt ea consequantur; non pro iis, qui de industriâ perdunt seipsos, lubentes sacrificia ac preces offerimus, aliaque omnia molimur. Vituperia autem ac maledicta ab omnibus, vt quis prodens seipsum, abundè alios in idem cogat. Quosnam verò etiam nobis aduocabit socios, quòve animo pro mittendo nobis auxilio differet: quibusnam verò etiam persua- D deat, vt quid faciant pro nobis, ac pericula adeant, cùm studium suum ac operam videat in contrarium versam? Quæ enim Comes eius suasu pro nobis laborauit, horum vos in Barbaros commodum transferre cogitatis. Omninò autem quosnam nobis belli subsidio fore speramus, cùm sciant, nullum laborum, neque ipsis, neque nobis exiturum fructum, deuictorum nobis præ- E mia hostium, iterum proiicientibus inimicis post confectum bellum, nulloque nobis reliquo, pro quo eis periculorum ergo gratias habeamus, quod vnû iis, qui pro aliis decertarunt, reliquum manet ad solatium. Qui enim beneficio donati, accepta prouiciunt, ne beneficis quidem pro datis gratias habituri sint. Atqui, cùm neque nostrâ ipsi virtute hostes vlturi simus, ac valentibus ferre auxilium palam denunciemus ex iis quę

facimus, vt nos fugiant, quid superest, nisi vt ambabus vinctis manibus, supplices hostibus accidamus, ac lucri loco deputemus, modò tantùm vitam indulgeant?

Quocircà cùm deliberatis, num Callipolis tradenda sit, nihil mihi aliud videmini præstare, quàm vt quæratis, num maius ad gloriam sit, ac omnibus modis conducibilius, vitam in libertate agentes, nostris frui rebus, ac eas retinere; vel eis proiectis, amplecti paupertatem; vimque ac iniuriam Barbarorum, pluris aliorum gloriâ facere. Enimuerò, ipsa hæc omninò emotæ mentis homines ad sobrietatem possint componere. Nemo enim adeò miser, vt cùm aliis imperare liceat, aliis velit obedire; idque maximè viris pessimis ac infensissimis; nedumq; nullam inde habens mercedem, quin & ipse propria conferens. Quòd si qui, nullâ quidem ipsi ratione hisce contradicere audent, quòd & ordine & naturâ rerum ita hæc definita sint, sicque Græci pariter atque Barbari omnes existiment, sitque omnibus inditum à naturâ, vt ne hostibus propria dimittant: timent verò imminentem famem, ac quod segetes quidem iam surgente culmo altas videant; hostesque nihilominus terram populantes, ac suburbana præsidia capturos, quique omnia subinde directuros comminentur, eóque concedendum volunt, quæ illi flagitant, leuius arbitrantes lædi alia, quàm vt patria intereat. Primùm quidem nouerint qui hæc orant, non ea dicere quibus mala leuiora præstemus, sed potiùs quibus malorum fiat accessio. Neque enim eos vllosve alios dicturos puto, idcircò nobis hæc conflata mala, quòd vrbes nostras non dimiserimus Barbaris; cóque id medium fore quo cômodior fortuna redeat, vt eas tradamus: secùs verò, quòd nostrâ incuriâ captæ fuerint, hoc præsentes nobis inuexit necessitates. Haud verò quibus res, cùm magnæ essent, viles factæ sunt ac imminutæ, iisdem conandum sit pristino splendori restituere. Quinimò tantùm abest, vt & modò quæ restant debeamus dimittere, quantùm etiam vniuersos videmus, alia aliaque nouum comparando, non sua proiiciendo, diuitiis augere. Vos autem haud aliud facitis, quàm si quis membra amputans, corpus vegetum robustumque existimet seruatum iri: vel qui tradendo substantiam volentibus rapere,

Ratio tradendæ Callipolis vt ne Barbari segetes ac suburbana Constantinopolis diripiant vana.

A προσεροῦμεν δ' ἂν ποιοῦμεν φεύγειν ἡμᾶς, τί λοιπὸν, ἢ τὼ χεῖρε δήσαντες τοὺς ἐχθροὺς ἱκετεύειν, καὶ μόνον ἂν συγχωρῶσι ζῆν, κέρδος ἡγεῖσθαι.

Ὥσθ' ὅταν μὲν εἰ δέοι τὴν Καλλίπολιν διδόναι βουλεύησθε, οὐδὲν ἕτερόν μοι δοκεῖτε ποιεῖν, ἢ ζητεῖν πότερον ἐνδοξότερον, καὶ τοῖς ὅλοις λυσιτελέστερον ζῆν ἐν ἐλευθερίᾳ ἀπολαύοντας τῶν ὄντων, καὶ τούτων ἀντεχομένους, ἢ ταῦτα ῥίψαντας, τὴν δουλείαν ἀσπάσασθαι· καὶ τὴν τῶν βαρβάρων ὕβριν, τῆς παρὰ τῶν B ἄλλων δόξης προτιμότερον ἡγεῖσθαι. ἀλλὰ τούτων γε ἕνεκα, καὶ οἱ παντάπασιν ἐξεστηκότες δύναιντο σωφρονεῖν. οὐδεὶς δὲ οὕτω δυστυχὴς, ὅστις ἐξὸν ἄλλοις ἐπιτάττειν, ἄλλοις ὑπακούειν αἱρήσεται· καὶ ταῦτα τοῖς χείροσι, καὶ πολεμιωτάτοις· καὶ μηδένα μὲν ἔχων μισθὸν τῆς δουλείας· προστιθεὶς δὲ καὶ τὰ οἴκοθεν. Εἰ δέ τινες τούτοις μὲν οὐδαμῶς ἀντιλέγειν τολμῶσι, τῷ καὶ τῇ τάξει, καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων οὕτω ταυτὶ διωρίσθαι, καὶ παρὰ πᾶσιν Ἕλλησι, καὶ Βαρβάροις οὕτω νο- C μίζεσθαι, καὶ πᾶσιν ἔμφυτον εἶναι μὴ τοῖς πολεμίοις τὰ οἰκεῖα προΐεσθαι· δεδοίκασι δὲ τὸν μὲν λιμὸν ἐπικείμενον βλέποντες, ἐν ἀκμῇ μὲν τὸν σῖτον· τοὺς δὲ βαρβάρους ἂν μὴ τῆς πόλεως ἀφεστῶμεν αὖθις, κερεῖν μὲν τὴν γῆν· καταλήψεσθαι δὲ τὰ περὶ τὴν πόλιν φρούρια· πάντα δὲ ἀναστάσειν ἐφεξῆς ἀπειλοῦντας, καὶ διὰ ταῦτ' ἀξιοῦσι συγχωρεῖν οἷς αἰτοῦσι, κουφότερον τὴν εἰς τἄλλα ζημίαν κρίνοντες ἢ τῆς πατρίδος ὄλεθρον. πρῶτον μὲν ἴστωσαν οἱ ταῦτα δημηγοροῦντες, ὡς οὐ δι' ὧν ἐλάττω τὰ D κακὰ ποιήσομεν λέγουσιν· ἀλλὰ δι' ὧν καὶ προσθήσομεν. οὔτε γὰρ αὐτοὺς, οὔτ' ἄλλους εἰπεῖν ἂν νομίζω, τὸ μὴ τὰς ἡμετέρας πόλεις τοῖς βαρβάροις προΐεσθαι, αἴτιον ἡμῖν γενόμενον τῶν παρόντων κακῶν· καὶ διὰ τοῦτο, τὸ προδιδόναι ταύτας, ἀφαιρήσειν τῆς δυστυχίας· ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον ἡμῶν ἀμελούντων ἑάλωσαν, τοῦθ' ἡμῖν ἐνεγκεῖν τὰς παρούσας ἀνάγκας. οὐ δὴ δι' ὧν ἐκ μεγάλων φαῦλα τὰ πράγματα γέγονε, διὰ τῶν αὐτῶν E ταῦτα πειρατέον ἐπανορθοῦσθαι· ἀλλὰ τοσοῦτ' ἀφεκτέον ἐστὶ καὶ νῦν τὰ ὄντα προΐεσθαι, ὅσον καὶ πάντας, τῷ προσκτᾶσθαι, καὶ τῷ προσλαμβάνειν, ἀλλ' οὐ τῷ τὰ ὄντα ῥίπτειν, πλουσιωτέρους γινομένους ὁρῶμεν. ὑμεῖς δὲ ποιεῖτε παραπλήσιον, ὥσπερ ἂν εἴ τις τῶν μελῶν ἀφαιρῶν, οἴοιτο τὴν ἀκμὴν τῷ σώματι, καὶ τὴν ῥώμην τηρεῖν· ἢ τοῖς διαρπάζειν βουλομένοις ἐκδιδοὺς

τὴν οὐσίαν, προσιέναι τοῖς οὖσιν. ἀλλὰ τοὐ-
το, τἀναντία τοῖς φανεροῖς ἐστι, καὶ φρονεῖν,
καὶ ποιεῖν. ἐγὼ γὰρ εἰ ἵνα Θεὸς πέμψας
προσέταττε δωρεὰς παρ᾽ αὐτοῦ ζητεῖν, ὡς οὐκ
ἀτυχήσοντας, οὐδὲν ἂν ὑμᾶς ἕτερον αἰτῆσαι
νομίζω, περὶ τὰς πόλεων ἃς ἀπωλέσαμεν,
ὡς οὕτω μόνως ἐξὸν εἴς τε τὴν προτέ-
ραν τύχην ἀναδραμεῖν, καὶ δίκας ἀπαι-
τῆσαι τοὺς νῦν πλεονάζοντας. εἶτ᾽ ὧν τυχόν-
τες οὐκ ἂν δεξαίμεθα μεῖζον, ταῦτ᾽ δὲ ἐπί-
τηδες ἀπολλύντες, ὃ συνοῖσον περὶ ἡμῶν αὐτῶν
νομίζομεν βεβουλεῦσθαι; καὶ πῶς οὐ μαίνεσθαι
δόξομεν.

Ἔπειτα, οὐδ᾽ ὅμοιον, προπολεμοῦντας τῶν
οἰκείων, καὶ κινδυνεύοντας, εἶτα πταίσαντας
ταῦτα ἀποβαλεῖν, καὶ τῶν βαρβάρων αἰτούν-
των, ἢ καὶ ἐπιτιθέντων, ταύτην ἐνεγκεῖν τὴν
ζημίαν. ἐκείνως μὲν γὰρ, τὸ γοῦν αἰσχρὸν
ἄπεστι, καὶ μόνης τῆς τύχης γίνεται τὸ ἐλάττωμα·
ἧς ἀνθρώπους γε ὄντας, οὐκ ἔστιν ἀεὶ περιγί-
νεσθαι. τὸ δ᾽ ἑκόντας καθ᾽ ἑαυτῶν τοῖς ἐχθίστοις
ὑπηρετεῖν, τοῦτο δὴ καὶ τοῦ ἔθνους, καὶ τῆς ἀν-
θρωπίνης φύσεως, πόῤῥω πίπτει, καὶ μόνης
ἀναισθησίας ἀπόδειξιν ἔχει· ὃ νῦν ἡμῖν συμβή-
σεται, ἐὰν μὴ μεταθώμεθα περὶ ὧν βουλευό-
μεθα.

Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ μὲν ἦν τις ἡμῖν ἀξιό-
χρεως τῆς τῶν βαρβάρων γνώμης ἐγγυητής· Θεὸς
δ᾽ ἂν ἦν οὗτος· οὐ γὰρ ἀνθρώπων γε οὐδενὶ τὰ
τοιαῦτα δοτέον ἐπίστασθαι· ὡς ἐὰν ἃ νῦν οἱ βάρ-
βαροι παρ᾽ ἡμῶν ἐπαγγέλλωσι λάβωσιν, ἡσυχά-
σουσι τοῦ λοιποῦ, καὶ τὴν πλεονεξίαν στήσουσιν ἐν
τοῖς δεδομένοις, αἰσχρὸν μὲν αἰσχρὸν, καὶ οὕτως,
καὶ τῶν μέχρι νῦν τοῖς προγόνοις κατωρθωμένων
ἀνάξιον, καὶ τοῖς κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν αὐτοῖς
εἰργασμένοις ἐναντιώτατον, καὶ πᾶσαν ἄρδην ἀνα-
τρέπον τὴν τῆς πόλεως δόξαν, δοκεῖν εἴκειν τοῖς
βαρβάροις καὶ ὁπωσοῦν, καὶ ταῦτ᾽ ἐν οἷς λυμαίνονται
τοῖς ἡμετέροις καλοῖς καὶ καταρρυπτεῖν γε προσῆκε,
τὸ ταῦθ᾽ ἡμῖν συμβουλεύειν, ἢ καὶ πείθειν τολμῶντα.
οὐ μὴν, ἀλλ᾽ εἴ τις ἡμᾶς πείθοι, ὡς ἔστι τῶν νῦν ζη-
τουμένων παραχωρήσαντας, τοῖς λειφθησομένοις
χρῆσθαι μετ᾽ ἀσφαλείας, ὥσπερ οἱ τῶν μελῶν τινα
σιδήρῳ καὶ καύσεσιν ἐκδιδόντες, ὑπὲρ τοῦ τῷ λοιπῷ
σώματι ζῆν· οἷς τοῦ θανάτου πικρότερον γὰρ τὰ
πάντων ὀνείδη, σιγάσθω μὲν τὰ τῆς πατρίδος
καλά· ἀριστέων δὲ ἀνδριάντες ἀνατραπήτωσαν·

A eá ei ratione factum ſe acceſſionem putet. Enimuerò contraria hæc cùm ſapere, tum agere, apertè veris Sanè puto, ſiquidem Deus mittens iuberet munera petere, vt ne deinceps aduerſis eſſeris vſuri, nihil vos aliud priori loco petendum raturos, quàm amiſſas vrbes, tanquam eá duntaxat ratione liceret, tum redire ad priorem fortunam, tum eos vlciſci qui nunc noſtra rapiunt faciuntque iniuriam. Sic ergo, ea ex propoſito amittentes, quorum nihil maius poſſeſſione, vt illa adeſſent, optaturi eſſemus, B quod è re ſit de nobis ipſi deliberaſſe putabimus? Quî verò non furioſi homines ac inſani habendi ſumus?

Præterea, nec hoc ſimile, pro noſtris antè pugnantes rebus, ac adeuntes pericula, tumque victos ea amittere, atque petentibus Barbaris, ſeu etiam iubentibus, eam iacturam ferre. Nam primo modo abeſt quod eſt turpe, nec niſi fortunæ damnum eſt: cuius cùm C homines ſimus, impoſſibile eſt ſemper nos arbitros eſſe. Vt aurem ipſi ſponte aduerſum nos infenſiſſimis ſeruiamus, hoc ſanè cùm à Gente, tum ab humanitate totá longè remotiſſimum eſt, nec aliud oſtendit quàm inſenſibilitatem: quod nobis in præſentiarum continget, niſi conſilia mutauerimus.

Rei probrum ſic amittere, vt concedas quod hoſtis petat ac iubeat.

Præterea, vt quidem dignus quis ſponſor eſſet animi Barbarorum: (is planè Deus eſſet: nec enim vlli hominum concedendum ſit iſta ſcire) ni- D mirum fore vt Barbari acceptis quæ modo à nobis efflagitant, deinceps eſſent quieturi, terminumque iniuriæ in iis quæ data eſſent, poſituri, ſic etiam ſic turpe foret, ac maiorum hactenus noſtrorum facinoribus indignum, rebuſque per eos terrá marique præclarè deſignatis ſummè contrarium, totamque penitus abolens ciuitatis gloriam; vt, inquam, vel aliquid Barbaris cedere videremur, idque iis in rebus, quibus damnum ſit noſtris bonis: eſſetque E defodiendus, qui hæc nobis conſulere auderet aut ſuadere. Enimuerò, vt quis ſuadeat, conceſſis iis, quæ modò petuntur, fore vt tutò relictis vtamur; ad eorum modum, qui membrum aliquod ferro ac igni exponunt, quò viuant corpore reliquo: quibus morte acerbius ſit omnium probris peti; ſileant quidem patriæ bona; euertantur viris fortiſſimis poſitæ ſtatuæ ac monumenta; ti-

tuli deleantur, quibus posteris virtus ciuitatis nota fiat: omne ab eâ certamen gloriæ causâ susceptum obliuioni tradatur, ac quid superfluum existimetur velle pro gloriâ pericula adire. Porrò hæc excellentia est, quâ vrbs vrbe, vir viro præstantior est: vel sic Barbaris in omnibus obtemperandum ac manendum iis contentos, quæ nobis habere permittunt. Sin autem nihil minùs sperare licet, nimirum acceptis Barbaros, quæ nunc petunt à nobis, quieturos, quis sermo suadeat, id verò operæpretium esse ac conducere, vt nostris armis hostes instruamus, quò vt videtur, fortiores experiamur. Siquidem enim cùm mercede seruirent, furtisque ac latrociniis vterêtur ad vitæ commeatum, nostri Imperij cupidi tc ducebantur, nullum detrectantes laborem ac periculum, quo sibi illud vendicarent, idque eùm nostri tunc, cùm viris ac milite, tum pecuniis, omnemque nauantes operam, fortiter tuerentur, quid nunc facturos sperandum, vbi etiam quæ fortia habebamus, abundè ceperunt, nuncque maximè, quando ærarij quidem pecuniæ omnes insumptæ sunt: earumque reditûs deficeunt; vixque priuatis ac singulis suppetat quo familiam possint alere: militiæ robur extinctum sit: pacta cum hostibus soluta: capta demum loca omnia ac præsidia: illi autem, vnà cum Mysorum, nunc quoque Tribalorum Imperium triumpho agant, ac suæ reportent factum ditionis; tantillo nobis concesso respirandi otio, donec aduersus illos negotium habuerunt. At vbi semel res illic composuerint, ad nos terribiles reuertentur, tuncque petent non Callipolim, neque tributa scrupulosiùs exigent, autue segetibus siue vineis comminabuntur immissuros militem: sed exigent libertatem, vtque pari nos atque alij sorte, eorum nos agnoscamus subiectos dominio.

Turcorum primis ipsis initiis, ac Christianorum adhuc integris rebus, tum consilia, tum facinora.

Mysi, Triballi, ac postmodum Græci, à Turcis subiugati.

Quid ergo tunc temporis consilij dabunt sic vbique faciles isti, ac quibus excepto quod est præsens nihil propositum sit? Sanèquidem vt sicut modò cedendas Barbaris res nostras, ita & tunc eorum subeundum iugum hortati fuerint, bonos vtique ciues ac dignos Reipublicæ defensores se prodituri sunt. Sin autem quod est rationi consentaneum Deòque placitum, atque vt verbo dicam, vniuersorum ho-

A ἐπιγράμματα δὲ ἐξαλειφέσθω, τοῖς ἐσομένοις δηλοῦντα τὴν τῆς πόλεως ἀρετήν· καὶ πᾶς δὴ αὐτῇ ὑπὲρ δόξης διηνυσμένος ἀγών, λήθῃ διδόσθω, καὶ περιεργία δοκείτω τὸ κινδυνεύειν ὑπὲρ δόξης αἱρεῖσθαι. τοῦτο δή, ᾧ πόλις μὲν πόλεως, ἀνὴρ δὲ ἀνδρὸς ὑπερέχει· καὶ πάνθ' ὑπακουστέον τοῖς βαρβάροις, καὶ οἷς συγχωροῦσιν ἔχειν ἐμμενετέον. Εἰ δ' ἀπάντων μᾶλλον, ἢ τοῦτ' ἐλπίσαι τις ἄν, τοὺς βαρβάρους λαβόντας, ἃ νῦν αἰτοῦσι παρ' ἡμῶν ἡσυχάζειν, τίς ὁ πείθων λόγος B ὡς ἄρα δεῖ, καὶ συμφέρει, τοῖς ἡμετέροις ὅπλοις τοὺς πολεμίους ὁπλίζειν, ἵν' ὡς ἔοικε δυσκαταγωνιστοτέροις χρησώμεθα. Εἰ γὰρ ἔτ' ἐθήτευον καὶ κλοπαῖς πρὸς τὰς ἀφορμὰς τοῦ βίου, καὶ λῃστείαις ἐχρῶντο, τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς ἐπεθύμησαν, οὐδένα πόνον καὶ κίνδυνον ὑπὲρ τοῦ ταύτην κτήσασθαι παραιτούμενοι, καὶ ταῦτα τῶν ἡμετέρων τότε καὶ σώμασι, καὶ χρήμασι, καὶ τῷ μηδὲν προθυμίας ἐλλείπειν, ἐρρωμένως ἀμυνομένων, τί χρὴ νῦν προσδοκᾶν αὐτοὺς δράσειν, C καὶ τὰ ἡμέτερα προσλαβόντας ἰσχυρά, καὶ μάλιστα νῦν, ὅτε τῶν μὲν χρημάτων, τὰ μὲν ἀπόθετα πάντα ἀνήλωται· οἱ δὲ πόροι τούτων ἐπέλιπον· ἰδίᾳ δὲ ἕκαστος οὐδὲ πρὸς τὴν οἰκίαν ἀρκεῖ· σώματα δὲ ἔφθαρται· αἱ δὲ τῶν πολεμίων συντάξεις ἐκλέλυνται· χωρία δὲ πάντα προείληπται. οὗτοι δὲ μετὰ τὴν Μυσῶν πρότερον, τὴν Τριβαλλῶν νῦν ἄγουσι καὶ φέρουσι βασιλείαν· τοσοῦτον ἀναπνεῖν ἡμῖν συγχωροῦντες, ὅσον πρὸς ἐκείνους ἠσχόληνται. Εἰ D δὲ δὴ καὶ τἀκεῖ διῳκήσονται, ἐπιδημήσουσι μὲν ἡμῖν φοβεροί· ζητήσουσι δὲ οὐ τὴν Καλλίπολιν τότε· οὐδὲ περὶ φόρων τότε ἀκριβολογήσονται· οὐδὲ στάχυσιν, οὐδ' ἀμπέλοις ἀπειλήσουσιν ἐπιθήσεσθαι. ἀλλ' ἀπαιτήσουσι τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὸ χρῆναι μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ἡμᾶς γνῶναι τοὺς ὄντας δεσπότας.

E Τότε τί συμβουλεύσουσιν οἱ πάντ' εὐχερεῖς οὗτοι, καὶ τὸ παρὸν μόνον σκοπούμενοι. Εἰ μὲν γὰρ ὥσπερ νῦν τοῖς βαρβάροις ἀφίστασθαι τῶν ὄντων, οὕτω καὶ τότε δουλεύειν αὖθις παραινέσουσι, χρηστοὺς ἄρα πολίτας αὑτοὺς, καὶ τῶν κοινῶν ἀξίους προστάτας ἀποφανοῦσιν. Εἰ δ' ὅπερ εὔλογον καὶ Θεῷ μὲν ἀρέσκον, πᾶσι δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν συγκεκληρωμένον ἀνθρώποις, ἐλευ-

θοῖς δὲ καὶ ὑμῖν, καὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς τῆς πόλεως ἔργοις, καὶ τῇ δόξῃ συμβαῖνον, τότε συμβουλεύειν θελήσουσιν, ὡς ἄρα ἀνθεκτέον μὲν τῆς ἐλευθερίας· πάντων δὲ μάλιστα τὴν δουλείαν φοβερώτατον ἡγητέον· τί νῦν παραινοῦσιν, ἃ τότ' ἀναιρήσουσι δι' ὧν συμβουλεύσουσι. δῆλον γὰρ ὅτι τότε πόλεμον ἐξενεγκεῖν συμβουλεύοντες, καὶ χρημάτων, καὶ σωμάτων, καὶ συμμάχων, καὶ τόπων, καὶ λιμένων, καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν ἐπιτηδείων προσθήκην ἐπινοήσουσιν. Εἶτα, τῶν μὴ ὄντων ὅπως προσθεῖσαι τότε σκεψόμενοι, τὰ ὄντα νῦν ἐκβαλοῦσι; καὶ προσθήκην ζητοῦντες, ἀφαιρέσει νομοθοῦσι προΐεσθαι τὰ δοκοῦντα; Εἰ γὰρ ὅλως δεῖ πολεμεῖν, βέλτιον τοῖς ὅλοις μετὰ τῶν ὄντων ἐπιχειρεῖν· ἀλλ' οὐκ ἐλαττοῦν ἐξεπίτηδες, μεθ' ὧν ἀνάγκη διαφέρειν τὸν πόλεμον, ὥσπερ καὶ μετὰ συμμάχων. Εἰ τοίνυν αὐτὸ εἴποι τις ὡς δεῖ κινδυνεύειν, καὶ μετὰ χρημάτων, ἀλλ' οὐ μετὰ πενίας· καὶ ἁπλῶς μεθ' ὅτι πλείστης εἶναί τε περιουσίας. Εἰ δ' ὅτι μικρὰ μὲν ἡ Καλλίπολις· μεγίστη δὲ ἡ μητρόπολις, διὰ τοῦτ' ἄρα δεῖ, τοὔλαττον αὐτὴ τοῦ μεγίστου προΐεσθαι, πρῶτον μὲν ἀνόητον μεγέθει τὰ πράγματα κρίνεσθαι, καὶ βέλτιον μὲν ἀεὶ τὸ μεῖζον· τὸ δ' ἧττον χεῖρον δοκεῖν· ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ τῶν ἐν τῷ σώματι τὸν ὀφθαλμὸν χείριστον ᾤετο, ὅτι δὴ καὶ σμικρότατον· ἢ καὶ τινὰς τὰ σώματα μείζους, βελτίους τῶν μετρίων ἡγεῖτο. καὶ τῆς Καλλιπόλεως τοίνυν, οὐ τὸν περίβολον μόνον, καὶ τὸν τῶν πύργων ἀριθμὸν, προσήκει σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ χωρίου λογίζεσθαι, καὶ ὡς ἀκρόπολίς τις τῆς μεγάλης πόλεως εἶναι δοκεῖ· καὶ ὡς ἕως μὲν αὐτὴν ἡμεῖς εἴχομεν, ἥ τε Χερρόνησος, καὶ αἱ ἐν Θρᾴκῃ πόλεις, ἡμῖν ὑπήκουον καθαρῶς· ἀφ' οὗ δὲ ταύτην κατέχουσιν οἱ βάρβαροι, ἐκεῖνά τε ἀπέστη, καὶ νῦν ἡμῖν περὶ τῆς σωτηρίας οἱ λόγοι γίνονται καθημέραν· τοσαύτην ἐπ' ἀμφότερα ῥοπὴν ἔχει, τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον. ὥστ' εἰ δεῖ τὸ μέγεθος ἀφέντας, λογίζεσθαι τὴν ὠφέλειαν, οὐ παρὰ πολὺ διαφέρειν εὕροι τις ἂν τὸ ταύτην ἐκδοῦναι, ἢ τὴν πατρίδα προδοῦναι.

Ἔπειτα εἰ ταύτην τοῖς βαρβάροις ἀποδ-

num suffragiis comprobatum; sed & nobis consuetum, ac iis quæ à principio ciuitas designauit, & gloriæ congruum hoc velint consulere, nimirum retinendam esse libertatem, omniumque maximè terribilissimam ducendam seruitutem, vt quid modò admonent, quod eius tunc temporis consiliis destructuri sunt? Perspicuum enim est, cum bellum tuoc consulent perferendum, pecuniarum itidem, atque hominum, sociorumque, & locorũ, atque portuum, omniumque absolutè negotio conducentium accessionem esse cogitaturos. Tunc verò qui tunc prouisuri sunt, vt quæ desunt cõparare possimus, ipsa modò habita sponte ablegabunt? ac quærentes accessionem, voti se compotes fore subtractione arbitrabuntur? Siquidem enim omninò bellum gerendum est, planè præstat rebus instructos rem aggredi, non de industriâ eas minuere; cùm quibus necesse est commodiùs geri, vt & cum sociis. Præterea si quis adeunda pericula dicat, ita vt pecuniæ suppetant, non vt pauperes simus; ac omninò vt quàm maximâ lieuerit rerum copiâ instructi simus; exterùm, quòd Callipolis oppidulum sit, metropolis autem sit ciuitas maxima, ideircò quod minus est dimittendum esse pro eo quod est maximum: primùm quidem stultum iudicare res ex magnitudine, ac semper quò maius aliquid, eò melius putare; deteriusque, quod minus: velut si quis membrorum corporis oculum deterrimum arbitretur, quòd vtique sit mole minimum; vel eos qui prægrandi sunt corpore, illis meliores existimet, qui sunt modico, ac iustæ staturæ. Sic itaque quod ad Callipolim attinet, nedum ambitum ac numerum turrium oportet spectare; verùm etiam reputare opportunitatem loci, vtque velut arx magnæ huius ciuitatis videatur: ac quandiu quidem illam tenuimus, cùm Chersonesus, tum Thraciæ vrbes palam nobis obedirent: ex quo autem eam tenuerunt Barbari, tum illa defecerint, tum eo redacti simus, vt quotidie nunc de salute sermones conferamus: grande adeò ad vtraque momentum habet paruum hoc præsidium: vt si missâ magnitudine vtilitatis habenda sit ratio, haud multum quis referre inueniat, vt ea tradatur, aut prodatur patria.

Callipolis, vt parua ciuitas, at magni momenti.

Præterea, siquidem eam petentibus *Haud com-*

mittendam vt videaris timere hostem.

Barbaris contradicere non audemus, veriti illorum potentiam, dicat quis quid vetet, vt ne secundò ac tertiò petentibus obsequamur? Quandiu enim cessaturos illos iniuriam facere, nemo sit qui possit persuadere, nos quoque necesse erit illorum veritos potentiam, hisce sermonibus assentiri. Qui enim semel hostium stupens potentiam, obedire assueuit, haudquaquam minora quidem concessurus est, inque maioribus contentione acturus: quinimò similiomnia ratione feret, quandiu præcipientium potestatem suspectam habebit. Quamobrem, nedum de Callipolli, sitne illa dimittenda, præsens nobis deliberatio est: verùm etiam de ipso vrbis solo, ac si qua omninò reliqua sunt. Haud itaque operæpretium sic deiectis animis vniuersa Barbaris cedamus: sed vt etiam quandoque conducibiliùs resistere putemus, arbitremurque artis quâdam subtilitate ac periculi faciendi causâ, hæc ab illis proponi: vt siquidem restiterimus, resque nostras defenderimus, palamque fuerit haud permissuros agi nos atque ferri, aliud quid ex eorum rationibus futurum quærant: sin autem ob formidinem concedamus, deinceps iam ceu quorum deiecti sint animi, nihilque non simus concessuri, ita habituri sunt; omnibusque ablatis, tandem ad liberos, vxoresque, ac pretiosissima, ipsamque adeò patriam procedent. Non enim qui sic in minoribus impudentiâ agant, in maximis nouerint esse sobrij: sanéque vt hæc concesserimus, haud video vt & tunc eadem nobis impositâ necessitate, haud eâ ratione confici velimus, omninò obtemperandum esse quicquid demũ præcipiant Barbari. Sin res ita habet, prudentis consilij erit, priusquam dando quotidiè negotium nobis facessatur, vt vniuersis simul ac semel nullâ pugnâ dimissis, malorum, quæ intermedia sunt, periculum, lucri faciamus: vti arbitror potius vno confectum vulnere mori, quàm vt paulatim corpus consumatur. Siquidem ergo qui ventura hæc perspicuè sciatis, futurum quidem suscipitis; omninóque decreuistis nihil quicquam moliri, aliud hoc fuerit: ac liquet, ne bestiarum quidem, multò minus humanæ eas mentis cogitationes videri. Quippe vniuersis à naturâ inditum, vt sua seruent, ac quoad licuerit aduersus eos, qui vim infe-

Vniuersis inditum a naturâ vt se defendant.

A σι ἐκ ἀντιλέγειν τολμήσομεν, τὴν ἐκείνων δύναμιν δεδιότες, εἰπάτω τις ἐμοί, τί τὸ κωλῦον, καὶ δεύτερον αὖθις αἰτοῦσι καὶ τρίτον πεισθῆναι. ἕως γὰρ ἂν ὡς ἐκεῖνοι παύσονται τοῦ πλεονεκτεῖν, οὐχ οἷός τ' ἦ πείθειν τις, καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη τοῖς ὑπ' ἐκείνων λεγομένοις συντίθεσθαι, τὴν δύναμιν τούτων ὑφορωμένους. ὁ γὰρ ἅπαξ τὴν τῶν πολεμίων ἰσχὺν ἐκπλαγεὶς, καὶ μεμελετηκὼς ὑπακούειν, οὐ τὰ μὲν ἐλάττω συγχωρήσει, περὶ δὲ τὰ μείζω φιλονεικήσει· ἀλλὰ πάνθ' ὁμοίως ὑποστήσεται, ἕως ἂν ἡ τῶν ἐπιταττόντων ἰσχὺς ὑπολειφθῇ. ὥστ' οὐχὶ περὶ τῆς Καλλιπόλεως μόνον, εἰ χρὴ προέσθαι ταύτην, ἡμῖν ἐστι νῦν ἡ συμβουλή· ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τῆς πόλεως ἐδάφους, καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν λοιπῶν. οὐ χρὴ τοίνυν οὕτω πεπτωκότας πάντα συγχωρεῖν τοῖς βαρβάροις· ἀλλ' ἐνίοτε καὶ συμφερώτερον νομίζειν ἐνίστασθαι, καὶ νομίζειν τέχνης τινὸς ἕνεκα καὶ πείρας, ὑπ' ἐκείνων ταυτὶ προβεβλῆσθαι· ἵν' ἐὰν μὲν ἐνστῶμεν καὶ τῶν ὄντων ἀντιποιώμεθα, καὶ δῆλοι γινώμεθα μὴ ἐπιτρέψαντες ἄγειν καὶ φέρειν ἡμᾶς, ἄλλο τι ζητήσωσι λυσιτελῆσον αὐτοῖς· ἐὰν δ' ὑποπτήξαντες συγχωρήσωμεν, λοιπὸν ὡς ἤδη τεταπεινωμένοις, καὶ εἰδότες ὅτι οὐ συγχωρήσουσι, χρήσονται· καὶ πάντα περικόψαντες, τελευτῶντες ἥξουσιν ἐπὶ τὰς θυγατέρας, καὶ τοὺς παῖδας, καὶ τὰς γυναῖκας, D καὶ τὰ τιμιώτατα, καὶ τὴν πατρίδα. οὐ γὰρ ἐν τοῖς ἐλάττοσιν ἀναισχυντοῦντες, ἐν τοῖς μεγίστοις ἐπιστήσονται σωφρονεῖν. καὶ εἰ ταῦτα συγχωρήσαιμεν, ὡς ἔγωγε οὐχ ὁρῶ πῶς οὐκ ἀξιώσομεν, τῆς αὐτῆς καὶ τότ' ἡμῖν ἀνάγκης ἐπικειμένης, πάντα ἄρα τοῖς βαρβάροις προστάττουσιν ὑπακουστέον εἶναι πάντως ἐκ τοῦ λόγου τούτου συμβαίνει. εἰ δὲ τοῦτο, σωφρονούντων ἂν εἴη, πρὶν καθ' ἑκάστην διδόντας πράγματα ἔχειν, ὑφεῖναι πάνθ' ἐκείνοις ἀμαχητὶ προϊεμένους, τὴν μεταξὺ τῶν κακῶν πεῖραν κερδαίνειν· ὥσπερ οἶμαι καὶ μιᾷ πληγῇ πε- E σεῖν, αἱρετώτερον, τοῦ κατὰ μικρὸν ἀναλοῦσθαι τὸ σῶμα. εἰ μὲν οὖν ταῦτ' εἰδότες σαφῶς ἐκβησόμενα, δέχεσθε μὲν τὸ μέλλον· ἁπλῶς δὲ μηδὲν ἀντιπράττειν ἐκρίνατε, ἄλλο τι τοῦτ' ἐστί· καὶ δῆλον ὡς οὔτε θηρίων, οὔτε πολλῷ μᾶλλον ψυχῆς ἀνθρωπίνης οἱ λογισμοί. πᾶσι γὰρ ἔμφυτον τὰ οἰκεῖα τηρεῖν ἀγαθά, καὶ τοῖς βιαζομένοις ἕως ἐξέ-

σι μά-

σι μάχεσθαι. καὶ τὰ γε τῶν ζώων ἀσθενέστατα, ἐῤῥωμένως ἄν τις ἴδοι τοῖς ἰσχυροτάτοις ἀντεπιόντα, ὅταν αὐτὰ βλάπτειν ἐπιχειρῇ· ὡς ἢ τῆς ἀδικίας ἐκεῖνα κωλύσοντα, ἢ τῷ γοῦν ἀποθανεῖν ἀμυνούμενα, ὡς ἄλλην τινὰ τῇ φύσει λειτουργίαν εἰσοίσοντα, ἧς ἐστὶ νόμος σώζειν αὐτά.

Εἰ δὲ τὴν Καλλίπολιν ὅρον ἔσεσθαι τῆς πλεονεξίας τοῖς βαρβάροις νομίζετε, καὶ ταύτην λαβόντας, τοῖς λοιποῖς ἡμῖν οἴεσθε μετ᾽ ἀσφαλείας χρήσασθαι συγχωρήσειν, ἴστω πᾶς τις ταῦτ᾽ ὀνειροπολῶν, τῆς τῶν πραγμάτων παντελῶς ἀμαρτάνων. ὁ γὰρ τοσαῦτα μὲν ὑπισχνούμενος, τοσαῦτα δὲ ἀπειλῶν ὑπὲρ τοῦ ταύτης γενέσθαι κύριος, τί οὐκ ἂν τις οἴοιτο δράσειν, ὑπὲρ τοῦ τῆς μεγίστην τῶν πόλεων, καὶ ἧς οὐδὲν ἂν τις εὕροι παράδειγμα, κτήσασθαι, καὶ τοιαύτῃ χρημάτων καὶ δόξης προσθήκῃ, τὰ ὑπηργμένα κοσμῆσαι. πῶς οὖν οὐκ εὐήθεις, τῆς μικρᾶς ὁρῶντες οὕτως ἀντιποιούμενον, οἴεσθαι τῆς μεγίστης αὐτὸν ἀμελήσειν. ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ πληγῶν ἀνεχόμενον ὑπὲρ ὀβολοῦ τινα βλέπων, ἔπειτ᾽ οἴοιτο ταλάντων ἑκόντα καταφρονήσειν. μωρία καὶ ἄνοια τὰ τοιαῦτα ἐλπίζειν. μᾶλλον μὲν οὖν, αἱ προσθῆκαι φύσει τοῖς ἀνθρώποις αὔξουσι τὰς ἐπιθυμίας, ἅτε τοῦ τέλους ἐγγύτεροι γινομένοις, ὑπὲρ οὗ πάντα πράττουσιν.

Εἰ τοίνυν ὑμῖν μέλει τοῦ μὴ τὰς τῶν βαρβάρων ἐρεθίζειν ὀρέξεις, ἀνθεκτέον ὧν νῦν αἰτοῦσιν, ἵνα μὴ χαλεπωτέροις αὐτοῖς πρὸς τἄλλα χρησώμεθα. μὴ δὲ ἐρωτᾶτε, εἰ δίκαιον ἀντεχομένους ταύτης ἀπολέσαι τὸ θέρος, πρὸς ὃ πάντα ἀνάγετε, καὶ τῶν ἡμετέρων πόνων ἑτέρους ποιῆσαι κυρίους· μὴ δὲ τὸ τῶν ἀμπελῶν πάθος οὕτως ἡγεῖσθε βαρύ, ὥστ᾽ εἶναι τοὺς βουλομένους αὖθις τὰ μέλη περὶ ἐκείνων τμηθῆναι. ἐγὼ δὲ, τὴν μὲν εἰς ταῦτα ζημίαν, χαλεπὴν ἡγοῦμαι καὶ λυπηρὰν οὐχ ἡμῖν μόνον τοῖς ὑπομένουσι ταύτην· ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ὅσους εἰς τὰς τοιαύτας ἀνάγκας ἤγαγον οἱ καιροί· ἀλλ᾽ ἀνδρῶν, μὴ τοῦ παρόντος γίνεσθαι μόνον, καὶ τὸ νῦν λυπηρὸν περιστέλλειν· εἰ δέ τι χεῖρον εἰς τὸ μέλλον ἀπόκειται, τοῦτ᾽ ἢ μὴ προβλέπειν, ἢ παρορωμένους ἐπιτρέπειν τῇ τύχῃ· ἀλλ᾽ αἱρεῖσθαι τὸ παρελθεῖν εἰς τὰ κουφότερα λύπην, τοῦ μετὰ μικρὸν εἰς τὰ μέγιστα ἐσομένου κινδύνου. ἔστω γὰρ, καὶ συγκεχωρήσθω τὴν Καλλίπολιν ἐκδόντας, τὸν σῖτον κομίσασθαι· οὕτω μὲν οὖν ἐν τὸ παρὸν μόνον ἔτος ἐν ἀφθόνοις διάξομεν. καίτοι τις ἂν ἴσως εἴποι, διὰ τὴν τῶν

rant, depugnent. Quin & infirma admodum animalia, robustè in animalium potentissima irruere videas, cùm ea nocere tentauerint; quò vel iniuriam prohibeant, vel moriendo se vlciscantur, ceu aliud quoddam obsequij genus naturæ illatura, cuius sit lex vt salua illa curet.

Quod si Callipolim iniquæ Barbaris cupiditatis terminum fore arbitramini, eâque captâ concessuros existimaris, vt liberè reliqua habeamus: sciat quisquis hæc somniat, procul se à vero aberrare. Qui enim multa adeò, quà promittit, quà comminatur, vt eius efficiatur dominus; quid non facturus purandus sit, vt vrbium maximam, ac cui nihil simile occurrat, ditioni adдicat suæ, tantâque opum ac gloriæ accessione, res suas cumulò exornet? Qui ergo non stultum, vt qui videamus sic studiò vendicantem parua, quæ maiora sunt, neglecturū putemus? Velut nimirum, si quis aliquem videat vel vnius oboli cupidum vapulare sustinentem, tumque existimet talenta vltrò sprerurum. Insania ac dementia talia sperare. Quin imò, ita naturâ comparatum est, vt crementa ac accessiones cupiditatem hominibus augeant, ceu iis, qui sint fini propinquiores, cuius ergo vniuersa designant.

Rerum accessione cupiditas crescit.

Nisi ergo Barbarorum cupiditatem irritare vultis, obnitendum est iis quæ petunt, vt ne in aliis molestiores experiamur: neque hoc percontemini, æquúmne sit seruantes Callipolim, messem amittere, quò refertis omnia, nostrorumque alios laborum dominos facere: nec vitium cladem sic grauem reputate, vt non desint qui membra sibi, quàm illas exscindi malint. Equidem graue arbitror ac triste id damni, nedum nobis qui sustinemus, sed & vniuersis quotquot tempora in eiusmodi necessitates coniecerunt: enimuerò virorum sit, vt non solum præsens attendant, idue curent quod modò triste habet: sin autem peius aliquid in futurum repositum sit, illud aut non prospiciant, aut neglectu, fortunæ permittant: quin potiùs, quod præsens leuius triste est, grauissimo postmodum periculo futuro præligant. Nam esto, demusque Callipoli traditâ collecturos nos messem: sic quidem, hocce vno duntaxat anno vbertate fruemur: tametsi fortè dicat aliquis, ob malam Barbarorum

Absonum leue malum præsens grauissimo in futurum redimere, ac messem annuam vrbium traditione.

fidem, rem incertam esse. Cùm enim multa sæpe polliciti essent, contrarios pollicitationibus fines intulerunt. Concedo nihilominus seruaturos pacta: haud enimuerò omne sæculum, præsens annus erit: quin potiùs ille quidem consummabitur, ac fruges consumentur; rursumque virescent segetes; ac res imbecilli statu erunt; Barbarique venient velut febris periodus, ac escas ipsi necessarias habebimus: Quid ergo tunc sumus daturi, quò liceat fruges inferre? Selybriam dicet quis aut Perinthum, velut illi qui substantiæ semper reliquum oppignerant.

Enimuerò neque nobis infinitæ sunt vrbes, quibus datis annis singulis messem ac vindemiam redimamus; neque Barbari concessuri sunt vt gratis in deliciis viuamus. Superest ergo vt veniatur ad id quod est caput; illis quidem flagitantibus vrbem ac libertatem: hæc enim postrema restant: nobisque non valentibus contradicere, vt quibus fruges ac messis obturent ora. Quamobrem necessariò sumus in seruorum redigendi sortem. Neque enim ego aliud quid medium video, iniquæ Barbarorum cupiditatis, & vt ipsi nolimus fruges amittere. Atenim his quoque exceptis timeo, ne qui fruges annuas vehementiùs desideramus, longos deinceps annos fame confici cogamur. Nunc quidem tametsi non metamus, aduehet mare, quas alij fruges messuerint: idque non rarò scimus contigisse, vel aduersis cœlorum influentiis prohibito terræ fœtu, vel etiam ab hisce aduersariis læso, id præstantibus quæ modò facturos comminantur. Iis namque casibus, agrorum loco, mare nobis succedit: suntque nostrûm plures qui terram arent ac serãt: multi verò etiam qui de longinquis necessarium nobis commeatum inuehant: Sæpiusque, cùm ciuitas vicinæ regionis fruges non intulisset, maiori tamen annonæ vbertate vixit: ac planè præcipuum quo hîc alimur, à mari ac mercaturâ pendet, vtque illo excedamus, cogemur famem continuam pati. Quis verò nescit, vt mox Barbari Callipolis oppido potiti erunt, annonæque ac commeatûs extiterint domini, fore vt ne vlla frumentaria nauis, autue quid aliud necessariarum mercium aduehens, ad vrbis portûs appellatur? Quis enim, vt ne alij patiantur famem,

A βαρβάρων ἀπιστίας, μηδὲ τοῦτο βέβαιον εἶναι. πολλὰ γὰρ πολλάκις ὑπισχνούμενοι, ἐναντία τὰ τέλη τοῖς ὑποσχημένοις ἐξήνεγκαν. ἐγὼ δὲ τίθημι τηρῆσαι αὐτοὺς τὰς συνθήκας, πάντως οὐχ ὁ πᾶς αἰὼν τὸ νῦν ἔτος ἔσται· ἀλλὰ τελευτήσει μὲν τοῦτο· ἀναλωθήσονται δὲ οἱ καρποί· καὶ πάλιν ὁ σῖτος ἐν ἀκμῇ, καὶ τὰ πράγματα ἀσθενῆ· καὶ οἱ βάρβαροι ὥσπερ πυρετοῦ περίοδος ἥξουσι· καὶ ἡμῖν δεήσει τροφῶν· τί ποτ' αὖθις δώσομεν ὑπὲρ τῆς κομιδῆς τῶν ὡραίων. Σηλυβρίαν ἐρεῖ B τις ἢ Πέρινθον, ὥσπερ οἱ τὸ λοιπὸν ἀεὶ τῆς οὐσίας ἐνεχυράζοντες.

Ἀλλ' οὐδ' ἡμῖν ἄπειροι πόλεις, δι' ὧν τοὺς καθ' ἕκαστον ἔτος ἀμητοὺς ἢ τρυγητοὺς ὠνησόμεθα, οὐδ' οἱ βάρβαροι συγχωρήσουσιν ἡμῖν περιττὰ τρυφᾶν. λοιπὸν τοίνυν ἐπὶ τὸ κεφάλαιον ἀπαντᾶν· ἐκείνων μὲν τὴν πόλιν αἰτούντων καὶ τὴν ἐλευθερίαν· ταῦτα γὰρ ὕστατα λείπεται· ἡμῶν δὲ ἀντιλέγειν μὴ δυναμένων, τῶν καρπῶν ἡμῖν καὶ τοῦ θέρους ἐμφραττόντων τὰ στόματα. ὥστ' ἐξ C ἀνάγκης δουλεύσομεν. οὐ γὰρ ἔγωγε ἄλλο τι μέσον ὁρῶ τῆς τε τῶν βαρβάρων πλεονεξίας, καὶ τοῦ μηδ' ἡμᾶς ἀνέχεσθαι τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀπολέσαι. ἀλλὰ μὴν καὶ χωρὶς τούτων δέδοικα, μὴ τῶν ἐπετείων καρπῶν σφόδρα ἐπιθυμοῦντες, ἐφεξῆς πολλ' ἔτη λιμώττειν ἀναγκασθῶμεν. νῦν μὲν καὶ μὴ γεωργοῦσιν ἡμῖν, ἡ θάλαττα τὰ παρὰ τῶν ἄλλων γεωργούμενα κομίζει· καὶ πολλάκις· ἴσμεν τοῦτο D συμβάν, ὅταν ἢ παρὰ τῶν πολεμίων οὐρανίων ὁ τῆς γῆς τόκος κωλύηται, ἢ καὶ παρὰ τῶν πολεμίων τουτωνὶ βλάπτηται, ποιούντων ἃ νῦν ἀπειλοῦσι. τότε γὰρ αὐτὴ τῶν ἀγρῶν ἡμῖν ἡ θάλαττα γῆ· καὶ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων οἱ ταύτην ἀροῦντες καὶ σπείροντες· πολλοὶ δὲ καὶ οἱ πόρρωθεν κομίζοντες ὧν δεόμεθα. καὶ πολλάκις ἡ πόλις τὰ τῆς περιοικίδος μὴ συγκομισαμένη, ἐν ἀφθονωτέροις διήγαγε. καὶ ὅλος τῆς θαλάττης ἤρτηται τὸ πλέον τῆς E ἐνταῦθα τροφῆς, ἧς ἐκπεσόντες, ἀναγκασθησόμεθα συνεχῆ λιμὸν ὑπομένειν. τίς δ' οὐκ οἶδεν, ὡς ἅμα τε τῆς Καλλιπόλεως οἱ βάρβαροι, καὶ τῆς σιτοπομπίας ἔσονται κύριοι· καὶ οὔτε σιταγωγός, οὔτ' ἄλλο τι τῶν χρησίμων ἡμῖν κομίζουσα ναῦς οὐδεμία ἐπὶ τοὺς τῆς πόλεως ἥξει λιμένας. τίς γὰρ ὑπὲρ τοῦ μὴ λιμώττειν

ὁπότερος αὐτὸς αἱρήσεται κινδυνεύειν. ἀνάγκη γὰρ τὸν ἐφ' ἡμᾶς ἥξοντα, διὰ πολλῶν κινδύνων ἰέναι, τῶν βαρβάρων αὐτόθι συνεχῶς ἐγκαθημένων πρὸς τοῖς στενοῖς, καὶ ναυσὶ καὶ τριήρεσι καὶ πλοίοις ἄλλοις τοὺς στελλομένους εἰργόντων, καὶ τὸν πόρον ποιούντων οὐκ ἀδεᾶ. ὥστ' εἴ τι τὰ παρὰ τὴν ὥραν πταίσειεν· οὐ γὰρ δυνατὸν ἀεὶ τοὺς γεωργοὺς εὐτυχεῖν· ἀπαραιτήτῳ συντυχεῖν ἀνάγκη λιμῷ· μήτ' ἄλλων πρὸς ἡμᾶς δυναμένων καταίρειν, μήθ' ἡμῶν ἐντεῦθεν ἀνάγεσθαι· καὶ συμβήσεται τὴν τοῦ παρόντος ἔτους δυσχέρειαν ἐκφυγεῖν βουλομένους, κακοῖς ἀμηχάνοις περιπεσεῖν, λιμώττοντας διὰ βίου· ὃ τῆς φύσεως στέγειν μὴ δυναμένης, λοιπὸν, ἢ θανεῖν δυστυχῶς, ἢ ζῆν δυστυχέστερον, αὐτοχειρίᾳ παραδόντας τὰ τείχη.

Τί οὖν· πολεμήσομεν, καὶ σὺ τοῦτο κελεύεις; ἐγὼ δ' ἀντερήσομαι· τί οὖν· δουλεύσομεν, καὶ ὑμεῖς ὅπως τοῦτ' ἔσται ποιεῖτε. ἀλλ' οὔθ' ὑμᾶς τῆς ἐλευθερίας ποτὲ προδόντας ἔγωγ' ἂν εἴποιμι· οὔτ' ἐγὼ δυναμένοις ἄγειν εἰρήνην, ταύτης συμβουλεύσαιμ' ἂν ἀνθελέσθαι τὸν πόλεμον. ἀλλ' εἰ τὰ πράγματ' ἡμᾶς ἐπὶ τοῦτ' ἄγει, οὐ τοῖς γε συμβούλοις δίκαιον τὰ τῶν πραγμάτων λογίζεσθαι. ὅμως οὐχ οὕτως ἁπλῶς οἱ ἄνθρωποι, τὴν εἰρήνην ἢ τοὺς πολέμους αἱροῦνται· ἀλλ' ἐν ᾧ μᾶλλον αὐτοῖς ἡ σωτηρία, καὶ τὸ τυγχάνειν ὧν βούλονται περιγίνεται, τοῦτ' αὖθις προτιμῶνται θατέρου. καὶ γὰρ πολεμοῦμεν ἐφ' ᾧ σώζεσθαι, καὶ τὴν εἰρήνην ἀσπαζόμεθα, εἰ διὰ ταύτην τὰ ὄντα τηροῦμεν. ὃ δ' εἰρήνην ἄγειν δι' ἧς πάντα ἀπολλύμεθα, οὐδέν ἐστιν ἕτερον, ἢ δι' εὐπρεποῦς ὀνόματος, ὃ διὰ τῶν πραγμάτων αἰσχρὸν ὑπομένειν. εἰ μὲν οὖν ἡσυχάζουσιν, ἀπολαύειν ἔξεστι τῶν οἰκείων, σύμφημι τοῖς μηδὲν περιεργάζεσθαι παραινοῦσιν· εἰ δὲ μέχρι μὲν ῥήματος μόνου τὸ σεμνόν ἐστι τῆς εἰρήνης, τὰ δὲ ὄντα πόλεμός ἐστι χαλεπώτατος, πῶς ἂν εἰκότως δυσχεραίνοιτε τοὺς πολεμεῖν ἀξιοῦντας, ἐφ' ὅπερ ἡμᾶς ἤδη καὶ ἄκοντας ἡ διὰ τῶν πραγμάτων ἀνάγκη. εἰ δέ τις τὰς τοῦ πολέμου τύχας λογιζόμενος, καὶ τὰς δυσκολίας, ὀκνεῖ τοῦτον ἐκφέρειν, ἄλλοτε μὲν σωφρονοῦντος ἄν τις εἴποι εἶναι τὴν εὐλάβειαν ταύτην· ἐνταῦθα δὲ πάντα τὰ αἴσχιστα προφέρει τῇ ἀναβολῇ. τί γὰρ τῶν ὀνει-

A pericula adire velit? Quippe necessum est, vt qui potius nostros petiturus sit, multa pericula subeat, Barbaris illic iugiter ad fauces incubantibus; nauibusque, ac triremibus, aliisque nauigiis, prohibentibus iter, ac malè tutam nauigationem reddentibus. Quocirca vt secus aliquid anni tempestates habuerint: Nec enim fieri potest vt pro voto res semper succedant agricolis; irremediabili fame necessariò conflictaturi sumus, cùm neque alij apud B nos possint soluere, neque nos inde possimus nauigare: sicque fiet, vt qui anni præsentis molestias effugere quærimus, in immensa mala prolabamur, totamque vitam famem patiamur: quod cùm natura minimè ferre possit, superest, vt vel miserè mortem oppetamus, vel miserè magis ducamus vitam, ipsi nos, mœnia tradentes.

Quid ergo? Bellum geremus, idque tu iubes? Enimuero vicissim respondeam: Quid ergo? Seruiemus, vosque C agitis vt ita habeat? Verùm enim neque ego vos vnquam libertatis proditores dixerim; neque ego, quandiu liceat pacem agere, auctor vnquam fuerim vt præoptemus bellum. At si vos eò res ducant, haud æquum consiliarios cogitare, ac ratione dispicere, quid illæ velint. Nequaquam tamen sic temerè homines, pacem eligunt, aut bella; verùm in quo magis eorum sit constituta salus, ac quo præcipuè D votorum compotes fiant, hoc demum alteri anteponunt. Nam & bellum gerimus vt saluti consultum sit; amplexamurque pacem, vt per eam res nostras liceat seruare. At pacem agere, quâ simus omnia amissuri, haud aliud sit quàm specioso eiusmodi nomine, quod reipsâ est turpissimum, pati. Siquidem ergo agentibus quietè, rebus propriis frui liceat, ipse quoque in eorum concedo sententiam, qui nihil anxiè inquirendum monent. Sin autem E verbo tenus constat pacis venerabile nomen, resque ipsa bellum grauissimum est, quomodò iurè iis succenseatis qui bellum suscipi iubent, in quod ipsa nos rerum necessitas vel inuitos cogit? Quod si quis belli discrimina ac difficultates animo reputans, inferre bellum detrectet; fuerit quidem ac dicatur alio rerum statu timor iste animi sobrij: hic autem, nihil non dilatio turpissimum habet. Quid enim non is

Quandoque bellum expetendum.

meritò probri auditurus sit, qui præter libertatem, aliis quoque vniuersis priuatus bonis, ne quidem tunc moueatur; sed inani spectro, quod adhuc superesse putat, affectu adhærens, illis ergo cū eis fœdus inire fugere velit, qui cūcta abstulerunt? quique seruili vitâ, bono aliquo vel mediocri potiturum se arbitretur; ac neque hoc cogitet, ita seruos comparatos esse, ac eam eorum sortem, vt nullis fruantur bonis, sed simul omnia dominis concedant.

Quamobrem vt spes vlla sit, repotaturos nos, quæ ex immensâ quadam otiositate ac ignauiâ amisimus, suscipiendum bellum, nec quicquam rationibus subducendum: non reputandus labor, non periculum, non sumptus, ex quibus ad commodiorem fortunam redituri simus, ac eos iustè vlturi, qui volunt in seruitutem redigere, ac tot iniurias intulerunt. Sin nullum belli euentum bonum ac finem speramus, sed necesse est desiderio frustratos perire, ne ea quidem mors spernenda, quæ honesta sit ac honorabilis, nec gloriâ careat: quam etiam fortes multi ac strenui viri percupierunt, tum viritim ipsi, tum per vrbes. Quid enim ad honestarem honoremque maius, iis qui seruarint quod iustum esset, ac pro patriâ, proque ciuibus, suæmet ipsorum animæ, periculum prætulerint, ac mori, quàm turpe aliquid sustinere maluerint? Nam mors quidem, ceu communis quidam terminus, procreatis omnibus, proposita est; nec fieri potest, vt quis eam caueat, vel si totam vitam otium captet: at cum virtute atque gloriâ mortem oppetere, id iam quidem paucis à Deo præmium conceditur, sique virorum, tum concessum rapere, tum vitæ gloriosum finem imponere. Haud sanè decet, quod communi omninò ac necessariâ sorte futurum sit spectantes, quod est honestum virtutemque negligere: verùm vt casus ferat haud vtraque accipi posse, virtutem sanè omnimodis colamus, quâ nulla habentibus commodior existit possessio. Tametsi hîc, haud nihil omninò fausti sperantes sumus, bellum suscepturi. Primùm quidem, quòd ius à nostris partibus stet; quodque vt aperto marte cum eis fuerit conserenda manus, nostra semper victoria fuerit, iamque olim Romani, eos subiectos habere cõsueuerint. Ante omnia verò illa

Suis auctor auguratur victoriam: seu ostendit quo possit sperari.

A δῶν οὐκ ἂν δικαίως ἀκούσειεν, ὁ πρὸς πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς καὶ τῆς ἐλευθερίας στερούμενος· ἔπειτα μὴ κινούμενος, ἀλλ' εἰδώλου τινὸς ἔτ' αὐτῷ λειφθῆναι δοκοῦντος ἐχόμενος, καὶ διὰ τοῦτ' ἀξιῶν σπένδεσθαι πρὸς τοὺς πάντα ἀφελομένους· καὶ νομίζων ἐν τῇ δουλείᾳ μετρίου τινὸς ἀπολαύσεσθαι, καὶ μηδὲ τοῦτο λογιζόμενος, ὡς ἡ τῶν δούλων τύχη, οὐδενὸς ἀπολαύειν χρηστοῦ, ἀλλὰ συλλήβδην πάντων τοῖς δεσπόταις ἐξίστασθαι.

B Ὥστ' εἰ μὲν ἐλπίς ἐστι κομιεῖσθαι ὧν διὰ τὴν ἄγαν ἀπραγμοσύνην πρότερον ἐκπεπτώκαμεν, πολεμητέον, καὶ μηδὲν ὑπολογιστέον· οὐ πόνον· οὐ κίνδυνον· οὐ δαπάνην, ἐξ ὧν μέλλομέν τι εὖ πράξειν, καὶ τοὺς καταδουλοῦσθαι βουλομένους, καὶ τοσαῦτα ἠδικηκότας ἀμυνεῖσθαι δικαίως. Εἰ δ' οὐδὲν χρηστὸν τέλος ἡμῖν ἐλπίζομεν οἴσειν τὸν πόλεμον· ἀλλ' ἀνάγκη σφαλέντας μηκέτ' εἶναι, οὐδὲ τὴν τελευτὴν ταύτην C ἀτιμαστέον, καλήν τε οὖσαν καὶ ἔντιμον, καὶ δόξης οὐκ ἀμοιροῦσαν· ἧς καὶ πολλοὶ τῶν ἀρίστων καὶ γενναίων ἀνδρῶν ἐπεθύμησαν, καὶ κατ' ἄνδρα, καὶ κατὰ πόλεις. τί γὰρ σεμνότερον, τί δ' ἐντιμότερον ἀνθρώπων τῶν τοῦ δικαίου τάξιν τετηρηκότων, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῶν πολιτῶν κίνδυνον, καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς προτετιμηκότων, καὶ θανεῖν μᾶλλον ἑλομένων, ἤ τι τῶν αἰσχρῶν ὑπομεῖναι. θάνατος μὲν γὰρ ἅπασι πρόκειται κοινός τις ὅρος πᾶσι τῆς γενέσεως μεταλαχοῦσι, καὶ οὐκ ἔστι τοῦτον φυλάξασθαι, κἂν μέχρι τοῦ παντός τις τὴν ἀπραγμοσύνην D τηρήσηται· τὸ δὲ μετ' ἀρετῆς τε καὶ δόξης ἐκείνου τυχεῖν, τοῦτ' ἤδη παρὰ Θεοῦ μὲν ὀλίγοις δίδοται γέρας· ἀνδρῶν δὲ, δόξαν τε ἁρπάσαι, καὶ τοῦ βίου τέλος εὐκλεὲς ἐπιθεῖναι. οὐ δεῖ δὴ τὸ κοινῇ πάντως καὶ μετ' ἀνάγκης ἐσόμενον σκοποῦντας, τοῦ καλοῦ τῆς ἀρετῆς ἀμελεῖν· ἀλλ' ὅπου μὴ ἄμφω λαβεῖν ἔνεστι, τῆς γοῦν ἀρετῆς πάντα τρόπον ἀντιποιώμεθα, ἧς τοῖς ἔχουσιν, οὐ- E δὲν ὠφελιμώτερον κτῆμα. ἀλλὰ μὴν οὐ ταῦτα, οὐδ' ἀνέλπιστα παντάπασι πολεμήσομεν. πρῶτον μὲν ὅτι καὶ τὸ μεθ' ἡμῶν εἶναι τὴν τοῦ δικαίου μερίδα· καὶ τὸ, δεῖ ποτε αὖθις ἐκ τοῦ φανεροῦ συμπλέκεσθαι, ἀεὶ τῶν ἡμετέρων εἶναι τὴν νίκην, καὶ τὸ Ῥωμαίοις ἄνωθεν ἔθος εἶναι, τούτους ὑποκύψαντας ἔχειν. καὶ πρὸ πάντων ἡ περὶ τὸ

θεῖον εὐσέβεια, ἣ δὴ μάλιστα τὸ Θεῖον εὐμενῆ τοῖς ἀνθρώποις παρασκευάζει, πολλὴν ἡμῖν εἰσοίσει ῥοπήν, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον συναγωνιεῖται.

Ἔπειτα δὲ τὰς εἰς πολὺ μέγεθος ἐπιδούσας τυραννίδας, ἴδοι τις ἂν νοσούσας ἐν ἑαυταῖς τὰ πολλά, καὶ πλεῖστα τῶν σαθρῶν περιφερούσας λανθάνειν, ὧν εἴ τις ἀποπειρῷτο καὶ πόλεμον κινοίη, ἐλάττους αὐτὰς τῆς περὶ αὐτῶν δόξης εὑρήσει· καὶ τοῖς ἐπιχειροῦσι, πολλαὶ φανήσονται πρὸς τὴν ἐκείνων καθαίρεσιν ἀφορμαί. καὶ τοῦτο μαρτυροῦσιν οἱ νῦν ἀποστάντες τῶν οἰκείων, καὶ πόλεμον φανερῶς πρὸς ἐκείνους ἐξενεγκόντες· οἷς εἴ τις ἐπικελεύοιτο, καὶ χρήμασιν ὀλίγοις καὶ συμμαχίᾳ τὰς ὁρμὰς ἐπιρρώσειε καὶ συμπροθυμοῖτο, ἴσως ἄν, ἀξιόμαχοι γενόμενοι, τράποιντο μὲν ἐφ' αὐτούς· ἡμᾶς δὲ ἢ μηδέν, ἢ ἐλάττω βλάπτοιεν, ἀσχολούμενοι πρὸς ἀλλήλους. ἀλλὰ μὴν καὶ παρὰ τῶν Τριβαλῶν ἥκουσι πρέσβεις, ἀξιοῦντες κοινῇ τοὺς κοινοὺς πολεμίους ἀμύνασθαι, καὶ γάμους αἰτοῦντες, καὶ χρήματα ὑπισχνούμενοι, δι' ὧν οἴονται κινήσειν ἡμᾶς· οὓς βεβαίους χρὴ νομίζειν ἔσεσθαι συμμάχους ἡμῖν, ὡς ἂν καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν βαρβάρων ἠδίκηνται. ἀλλ' οὐχ ἡμῶν χάριν ἀμυνουμένους, εἴποι δ' ἄν τις, καὶ ἄλλα, ἃ νῦν μὲν χαλεπὸν καθ' ἕκαστα λέγειν· αὐτὸς δ' ὁ πόλεμος κινούμενος, σαφῶς πάντα δείξει. οὐ δὴ δίκαιον τοιοῦτον παραπεπτωκότα καιρὸν ἀφεῖναι· ἀλλ' ἐπεὶ μὴ δὲ βουλομένους ἡσυχάζειν συγχωροῦσιν οἱ βάρβαροι· ἀλλ' ἀνάγκη καθημένους τὴν τῶν ἀνδραπόδων τύχης κληρονομῆσαι, χρηστέον τοῖς καιροῖς, καὶ προθυμητέον, ἢ καὶ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς ὁμοφύλους ἐλευθερῶσαι, ἢ γενναῖον γοῦν τι καὶ καλὸν πράξαντας, μνημεῖον ἀρετῆς τοῖς ἐσομένοις καταλιπεῖν. εἰ δ' οἰόμεθα προδόντες τὴν Καλλίπολιν, οἰκήσειν ἀσφαλῶς τὴν πατρίδα, δέδοικα μὴ καὶ ταύτης μετὰ μικρὸν ἐκπεσόντες, οὐδ' ἣν οἰκήσομεν εὑρήσομεν τοῦ λοιποῦ. τίς γὰρ ἂν τοὺς τὴν οἰκείαν προδόντας, ἐπιβῆναι τῆς ἑαυτοῦ συγχωρήσειε. τίς δὲ τοὺς τοῦ τοιούτου μύσους αὐτόχειρας, πρός τινα τῶν σεμνῶν πράξεων ἐπιτηδείους ἡγήσεται. ἀλλ' ὅσοιπερ ἂν ἡμῶν γένηται τὰς τῶν βαρβάρων χεῖρας διαφυγεῖν, πλανησόμεθα μὲν λανθάνοντες περὶ τὰς ἀλλοδαπάς· κἂν που φανώμεθα, ἀραὶ παρὰ πάντων ἡμῖν ἔσονται, καὶ κα-

A in Numen religio, quæ Deum maximè hominibus propitium reddit, multum nobis momentum afferet, atque in bello auxilio erit.

Prætereà, ea quoque Impetia, quæ tyrannicâ vi plurimùm promouerunt, haud quis raró in seipsis laborare videat, plurimaque circunferre occulta illa caduca, quorum vt quis periculum fecerit, ac bello tentauerit, minora quàm pro eorum gloriæ opinione inuenerit: multaque aggredientibus, quibus ea destrui possint, argumenta occurrent. B Testes sunt qui à suis modò defecerunt, eisque palam bellum intulerunt, quibus vt quis iubeat, nonnullisque pecuniis ac belli subsidio eorum conatus roboret, ac sociam alacritatem ostendat, apti fortè bellatores effecti, in suos conuertantur, sibique mutuò inferentes bellum, vel nihil, aut quid modicum nos lædant. Quin & Tribali destinarunt legatos, rogantes vt communi consilio communes hostes vleiscamur, C ac nuptiarum societatem ineamus, pollicentesque pecunias, quibus nos excitatum iri sperant: quos firmam belli societatem inituros putandum est, quòd & ipsi experti sint Barbarorum iniuriam: haud verò dicat aliquis eo fine, vt nostras iniurias vleiscantur, aliáque, quæ nunc quidem graue sit sigillatim dicere: quæque nihilominus omnia motum bellum liquidò declarabit. Haud sanè æquum, incidentē eiusmodi D rei gerendę occasionē dimittere; verùm quia ne volentes quidem, Barbari permittunt quiescere, sed est necesse vt sedentes ac otiosi, seruorum fortunam subeamus, vtendum occasionibus, ac alacri audendum animo, vt vel patriam ac gentiles nostros libertate donemus, vel certè strenuum quid ac præclarum designantes, virtutis monumentum posteris relinquamus. Quòd si putatis, fore, vt tradētes Callipolim tutò patriam habitemus, timeo ne breui eam ipsam E amittentes, ne solum quidem in quo habitemus deinceps inueniamus. Quis enim eos qui sua ipsi prodiderint, in suā ipse patriam permittat ascendere? Quis tanti sceleris consutores auctoresque, honestæ vlli actioni comparatos existimabit? Enimuerò quotquot nostrûm continget Barbarorum manûs effugere, obscuri ignotique in extraneis prouinciis sumus vagaturi: sin autem agnoscamur, omnium nos diræ, & vitupe-

nos homines sic à Barbaris ac impiis audisſent malè haberi: Num ille auctoris Comes ſit Smyrnæ Princeps, quem Laonicus Græcorum copiis ſocium acceſſiſſe tradit, tuendæ parti Muſtaphæ ac capiendæ Callipoli? Vt vt habeat habes Chriſtiano-politice Lector, quo Turcorum dignoſcas ſolertiam, & vt ita rebus auxerint, quæſitis, ac ſuo adiectis dominio commodis vrbibus; quantumque vna vrbs aliqua afferat rebus momenti, Vide apud Leunclauium deploratam Græcorum ἀναισθησίαν, captâ à Turcis primùm eâ vrbe, ſeu leue damnum illatum eſſet; ſubindéque regnorum integrorum per noſtros amiſſionem, ludente Cypro, ac aliis, fabulam: tuque idipſum Chriſtianâ verè pietate ac ſenſu, modò in Cretâ deplora; nec eius putes montibus ſiſtendam flammam, vt ne reliquum orbem Chriſtianum, niſi expergiſcimur, ac ſentire incipimus, vel Deo vlciſcente dura viſcera, depaſcat.

SCITÆ SENTENTIÆ AC VELVT PROVERBIALES,

quibus ceu gemmis illuſtriſsimis intexta Manuëlis Oratio, præclarè ſplendorem habet.

MAximos maximè decet probatio. c. 30.

Accidat, vt nihil etiam dans, delectes, vtque viciſſim dando diſpliceas. c. 31.

Sic virtus, quàm fortuna præſtat. c. 34.

Non latent magnorum res. c. 51.

Virtus, res eſt deſiderium habens, boniſque attrahendis, maiori ſupra magnetem efficacitate pollet. ibid.

Quod quis habet, dat etiam: ac quod eſt ipſe, hoc alios quoque exiſtimat. c. 54.

Natura quid violentum eſt; nec vt quis aliquò velit trahere, in aduerſam partem facilè inflexerit. c. 59.

Qui malus eſt in genus & ſuos, vtique & in ſeipſum: Nam pars continetur in toto At qui malus eſt in ſeipſum, in quem alium poſſit eſſe bonus? c. 62.

Opus benè à principio excogitatum, meliuſque peractum, ac fine donatum optimo, non niſi diuino noto factum eſſe liquet. Vt enim ad vnum aliquem mirabilem finem multa concurrerint, neque humanæ ſit virtutis, neque eorum quæ à caſu & fortunâ ſint. c. 79.

Idem valent proſperi hoſtium ſucceſſus, ac imminutæ aduerſariorum vires, ac clades eorum; ac è contra. c. 86.

Solent primùm clam geſta, poſtmodum frontem induere. c. 87.

Vt hoſtes detecti ſint, triſte potius aliquid ferant, quàm fecerint. c. 91.

Multum præſtat ab eis accipere, qui ex debito præſtant, quàm qui ex gratiâ. c. 94.

Vbi malis fatiſcens generoſus animus, in ſuâ minus aliquid dignum ingenuitate ac abiectius inclinauit: ſæpius quidem in illud procurrit: iam autem proximè facturus, quem rei turpitudinis pigeat, reſilit, maiorique feruore impetum in bonum reſumit, priorque contentio multâ acceſſione redit. c. 122.

Lacedemoniorum ſcitum reſponſum: Pugnent vt morituri, & non morientur. c. 123.

Qui multis deſtitutus eſt, quibuſcum ambitioſa oſtentandæ virtutis certamina committat, velut remiſſior obeundis gloriæ causâ laboribus euadit: bonumque, quò rarius, eò vbique admiratione maius. c. 131.

Magnum quid abſolutè vir quiſque ingenuus: at cùm multis malis extrinſecùs ingruentibus, ipſa quoque interna inſurrexerint, prodigio ſimilis hic talis videatur, vt vel partem alteram, nedum ambas, eluctauerit. c. 135.

Vt quis inuitus afficiatur, lubens autem pietatis ergo ferat, haud commune præmium conſequatur, imò etiam omninò maius, quàm vt proprio quis conſilio ac voluntate, malorum noxam ſuſtineat. c. 139.

Solent amici congaudere gaudentibus amicis, ac cum iiſdem triſtibus, pariter triſtari. c. 143.

Obrutis triſtitiæ fluctibus animis, præſentior nulla conſolatio, quàm luctus occurrat. c. 150.

Bona abſcondita maius deſiderium habent. c. 154.

Egere vel ipſos opulentiores ſublimiorum dono, quâ, inquiunt, ratione, in aquis nata, cœleſtem imbrem neceſſarium habent, vt fructum ferant. c. 158.

Quòd eorum ſeparata ſint corpora, quorum inſeparabili vinculo animi iuncti eſſent, nullum delectabile omninò conſtare ſinit, vtque adhuc quod dicitur, reipsâ delectabile putetur c. 162.

Vt rerum felici ſucceſſu inuidia confletur, eò comparatum eſt, quòd inuidi aliorum proſperis rebus ſuas minui arbitrentur. c. 163.

Exiſtimo à gaudio vinci triſtitiam, vt contingat chariſſimos benè habere, ab eo quod amantes moleſtum quidpiam ac triſte ferant. c. 166.